BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXII
E
16

TRACTATVS
DE FVGITIVIS
AD EXPLICATIONEM
CLAVDII TRYPHONINI
in l. Fugitiuus 225. D. de verbo. sign.

Nunc secundo in lucem prodit ab Auctore varijs capitulis auctus, & aliquibus Dissertationibus ad praxim valdè vtilibus exornatus.

AVCTORE
DON RAPHAELE DE VILOSA

Domicello Barcinonensi, Nobili Aragoniensi, olim in Patrio Gymnasio Vespertino legum interprete, Vicario postea Prætorio Cremonæ, deinde in Senatu Cathaloniæ Senatore, in Supremo insuper Regnorum Coronę Aragonum Consilio Regente, & ea retenta dignitate in Mediolani Statu Magno Cancellario, & nunc in Neapolitano Regno de Collaterali Consilio, & Regiæ Cameræ Summariæ Locumtenente.

NEAPOLI, apud Nouellum de Bonis Typogr. Archiep. 1674.

SVPERIORVM PERMISSV.

ALA MAGESTAD DELA REYNA
Nueſtra Señora.

DOÑA MARIANNA DE AVSTRIA

Madre, y Tutora de Carlos Sigundo Rey delas Eſpañas, y delas Indias nueſtro Señor, Gouernadora de todos ſus Reynos.

Señora.

FVE acuſado en el Senado de Athenas Demonax Philoſopho, porque entre tãtos, y tan celebres hombres como ſe hallauan en aquella Republica, el ſolo era el que nũca hauia ſacrificado a Minerua. Alegò por deſcargo de ſu acuſacion que ſe hauia abſtenido crehiendo que no neceſſitaua aquella Deidad de ſacrificios como los ſuyos. Diſculpa podia ſer para mi encogimiẽto la razon de eſte Philoſopho, a no tropezar luego con otra que cõ mas juſta cauſa podia retirar eſtos mal formados diſcurſos delos Reales pies de V. M. que es la que ponderaua Plinio hablando cõ Veſpaſiano, que lo q̃ ſe dedicaua fueſe digno dela perſona a quien ſe cõſagraua. Pero alentò mi confianza el cargar la cõſideracion ſobre que hallãdoſe en eſta Obra diſcurſo que tiene por objecto la Mageſtad a nadie deue ni puede cõſagrarſe ſino a V. M. ſiendo aſi que en ningun Monarca ni en ninguna Reyna del Orbe concurren tantos titulos juntos de Mageſtad, pues ſiendo V. M. hija, nieta hermana, y deſcendiente de tantos Emperadores, ſe halla V. M. Madre de Carlos Sigũdo Rey delas Eſpa-

Lucia.

Plini. ad Veſpaſianum.

Aldrete var. ant. Hisp. lib. 3. cap. 27. Valdes de dig. Reg. Hisp. per totum Hermosilla ad Partitas Regni Castellæ to. 1. fol. 6. à nn. 32. Christoph. Besoldus de præceden. cap. 2. Saauedra in Coro. Gothi. c. 5. pag. 62.

ñas, y delas Indias, y por consiguiente del mayor Rey del Mundo, pues no basta el Sol a registrar todos sus Reynos en vn dia, y deuiendosele por cada vno delos que adornan, y cõponen su Real Corona este titulo, es cierto q̃ se hallan tan multiplicados que exceden todos los demas Monarcas, no solo los que ahora son, sino tanbien los que han sido. Bien puede V. M. dezir del Cetro de su hijo lo que Atila del suyo (pues es el mismo) escriuiẽdo a Valentiniano, que se hauia cortado delos primeros arboles que se hauian plantado en el Mundo. Si se han de tomar las medidas de la grãdeza de vna Monarquia por el numero de los Reynos, y Prouincias que domina, ningun Monarca ve ceñidas sus sienes cõ mayor numero de Coronas que el nuestro. Si se ha de regular por la grãdeza dela sangre, ninguno le excede, pues la mas Ilustre que ha hauido en el Mundo se ha recogido en las venas de nuestro Monarca como lo aduertio Besoldo. Si por la conseruacion dela Fe en los Reynos de su Imperio ninguno se le puede adelantar, pues an corrido los ayres en ellos tan puros, que ni en vn atomo se han inficionado, y lo atestigua el mismo Autor. Y si vltimamẽte las riquezas dan titulos de grandeza, nadie puede adelantarse mas que nuestro Rey, pues assi como alos demas Principes offrece la tierra los frutos ordinarios, sobre los quales cargan los tributos, la cosecha de nuestro Gran Monarca es oro, y plata con tanta abundancia que ha enriquecido con el que passa por sus manos a todo el Orbe. Con que bien puedo dezir a nuestro Carlos Sigundo hijo de V. M. lo que hablando con el Grande Filipe Quarto su Padre de gloriosa memoria escriuio el Padre dela Eloquencia Belgica Erycio Puteano: Tuyos son los Rios, tuyo el Oceano, por esto eres Grande. En tu poderosa mano reside la

Cassan. in Catal. glor. mun. p. 1. consid. 37.

Besol. d. cap. 2 de præceden.

Idem ibi.

Eryci. Puteanus in præfat. Histo. Insub.

tran-

tranquilidad de todos, con tu Mageſtad llenas el Mundo. Quien penetrò tierras tã remotas, quien nauegò mares tan grandes, que llegaſe a los terminos de tu grandeza? Tuyo es donde nace el Sol, tuyo es donde muere, deſpues de hauerlo iluminado todo, aun no ſe ha apartado de tu dominio. No diſminuye la grãdeza, o fortaleza de tu Reyno lo que otros, o algunos poſſehen, al modo que no dexa Neptuno de ſer Señor delas aguas aunque haya en ellas algunas Islas. Lo que no es tuyo eſtà ſituado en lo que lo es. Con vna mano al Oriente (aſſi ſe dixo de Alexandro) cõ otra abrazas al Occidente. Aun parece que te falta en donde recoger el luſtre de tãta grandeza. Los miſmos parecen los limites de tu Imperio que del Mũdo, los miſmos los de tu Nombre, y del tiempo, los miſmos los de tu virtud, y dela Eternidad. Eſtos
miſmos, y no con tanta juſtificacion dio Ciceron *Cicero orat. 4.*
alos tropheos de Pompeyo. No ſupo como eſpli- *in Catilinam.*
car vn Rey de Perſia la grandeza delos Reynos de nueſtro Monarca ſino con el timbre mas memorable que pudo inuentar la mayor agudeza, refierolo Gaſpar Gueuarcio. Huuo de eſcriuir a
nueſtro Gran Filipe Quarto, y en el ſobre eſcrito *Gaſp. Geuartius in Pompa.*
dela carta puſo. Al Rey que tiene el Sol por Co- *introitus Fer-*
rona por eſtar ſiempre alumbrando ſus Reynos. *dinãdi Hiſpa-*
Por lo qual Nicolas Vernuleo hizo vn Pronoſti- *ni. Infantis in*
co muy conforme a ſu ingenio, pues dixo que tan *Antuerpiam.*
grande Imperio no deuia temer la noche pues ſiẽ- *Nicolaus Ver-*
pre le alumbraua el dia. *nulæus Apolo.*

Pero no es menos digno de alabanza nueſtro *Auſtri. cap. 2.*
Gran Monarca hijo de V.M. por ſu perſona que por ſu grandeza pues el talle tan biſarro, el roſtro tan mageſtuoſo, los miembros tan fuertes, y robuſtos, los ojos tan viuos, las manos tan liberales, los pies que no da paſſo que no oſtente ſer Rey le anuncian la felicidad que la Fama deſpues eſparzira

zira

zira por todos los ſiglos. Deſde que nacio ha moſtrado tã grãde inclinacion a todos los exercicios militares que ſe puede aplicar lo que Gaugerico Riuio dezia que primero hauian veſtido Arneſes que armazon los miembros de ſu cuerpo, y q̃ hauiendo de vencer ſus Enemigos hauia primero triumphado dela Naturaleza, y ha querido eſta ponerle la eſpada en la Cinta templada con los filos dela Fe (como la de ſus glorioſos Progenitores) al miſmo tiẽpo que le infundio el esfuerzo en ſu corazon. Aguila pequeña que deſde ſus mas tiernos años enpieza a jugar con los rayos, tã pertrechado de todas las gracias dela naturaleza que pondra cenſo ala poſteridad paraque en renombres, y alabanzas paguen reditos los ſiglos, pues deſenquadernando el libro dela Antiguedad, y copiãdo lo memorable que hizo cada vno de ſus Aſcendientes, epilogara vna Fama tã acriſolada q̃ en vano intentaran menoſcabarla quantos naceran en los venideros ſiglos, y tã dilatada que infũdira el Eco de ſus heroicos hechos venerable reſpeto a ſus glorioſas memorias en los tiẽpos venideros, deſafiando cõ biſarra oſtentacion los mejores aciertos del mas feliz gouierno, y llenarã ſus reſoluciones el deſeo delos mas Criticos obligando el acierto de ellos a que amontonen feſtiuas ſaluas a ſus mayores elogios, y obrarã cõ ſu grãde prouidencia que las execuciones de ſus Reales ordenes lleguen no ya con paſſos lentos, ſi en ombros dela priſſa. Admiran todos los Enbajadores q̃ ven a nueſtro Rey la anticipada agudeza de ſu grãde ingenio, las reſpueſtas, y pregũtas que en aquella tierna edad le ſubminiſtra ſu entendimiento, y pueden dezir con mas razon q̃ los del Rey de Perſia, como refiere Plutarco quãdo fueron cõ Enbajada a Filipe Rey de Macedonia que reziuidos de Alexãdro ſiendo niño pro-

in Princip. litera. Iuſtilipſij

Plutar. orat. 2 de fortu. Alex.

rum-

rũpieron en aquellas palabras: *Iste puer magnus erit Rex.* La promptitud de ſu ingenio aſſigura que ha de vencer con la deſtreza del arte las dificultades que conſigo trahe el Gouierno, y la gran clemencia que raya al apuntar de eſte Sol aſſigura que las ſoberanias de Rey ſe han de ahogar en los affectos de Padre cõ que amarà a ſus Vaſallos, y las prẽdas que ſe deſcubren en los primeros luſtros de eſte Principe ſon arroyos de fuente rezien nacida q̃ con el tiempo creceran en Rios tan caudeloſos que baſtaran a fecũdar la tierra de ſu Imperio. Halleſe pues en nueſtro Carlos todo lo que Perſia venero en Ciro, lo que Grecia jactò en Alexandro, lo que Roma hourò en Auguſto, y Trajano, lo que la Chriſtiandad reconocio en Cõſtantino, Theodoſio, y Carlos Magno, y todo lo que la Fe deuio a Carlos el Maximo. Y ſeame licito anunciar de tan feliz, ẏ digno hijo de V.M. lo que Bonifacio Vãnotio dixo de Stephano Rey de Polonia ſera en el Templo mas que Sacerdote, en la Republica mas que Rey, en juzgar mas que Senador, en el Iuizio mas que Iuris Conſulto, en el exercito mas que General, en el Eſquadron mas que Soldado, en la fortuna aduerſa, y perdonar agrauios mas que Varon, en defender la publica libertad mas que Ciudadano, en cõſeruar la amiſtad mas que Amigo, en la Caza, y domar fieras mas q̃ Leon, en toda la vida mas que Philoſopho. Y V.M. Señora en quien recaen las lineas de toda nueſtra figuridad, y en quien lo vario de nueſtras zozobras hallo quietud fija, en cuyo ſeno deſcanſa la fortuna de todos eſtos Reynos no aparte de ſus Aras eſte ſacrificio, eſta corta ofrẽda, miẽtras gozoſos los Vaſallos de tener tal Reyna podremos prorumpir cõ mas razon que Caſſiodoro dixo a los Godos, y a los Romanos. Alegra os igualmente del milagro que os refiero, pues cõ la ayu-

Bonifa. Vãnotius ep. miſcel. quẽ refert Andræ. Cãnonherius ad Tacitũ cap. 2. pag. 55.

Caſsiod. lib. 11. var. cap. 16.

da

da de Dios ha cumplido esta gran Señora con anbos sexos hauiendo nos dado vn Rey glorioso, y conseruàdonos con el valor de su animo este dilatado Imperio, y si quisiessemos discurrir en su piedad, ni cien lenguas, ni cien bocas bastariã. Sea pues la menor edad de nuestro gran Monarca gouernada por la soberana comprehension de V.M. tan feliz como la de Constantino debajo la tutela de Irene su Madre, como la del Señor Rey Don Alonso de Aragon en la dela Señora Doña Petronilla, como la delos Señores Rey Don Fernando Quarto, y Don Alonso Vndecimo de Castilla en la dela Señora Reyna Doña Maria su Madre, y en la de su Abuela, como la del Señor Rey Don Iuan el Sigundo tanbien de Castilla en la dela Señora Reyna Doña Catalina, como la de Sã Luys Rey de Francia en la dela Señora Reyna Doña Blanca, como la del Rey Luys Decimotercio de Francia en la dela Reyna Maria de Medicis, y vltimamente como la de Luys Decimoquarto en la Señora Reyna Doña Ana Infante de España, y entre sacando V.M. de cada vno de estos grandes originales lo mas insigne, lo mas memorable de sus operaciones, formara V.M. vna copia tan perfeta que seruira de Original en los siglos venideros para los mayores aciertos, y adquirira a V.M. vna fama que quedara exempta delos fueros del oluido, y se verificara el Pronostico de aquel grãde Poeta Español el Conde de Villamediana que dixo

El Cõde de Villamediana

Sera tu Monarquia dilatada
Hasta que falte a tus progressos Orbe
Y tu Impero à tu mismo Imperio estorbe.

En Madrid 19. Agosto 1670.

Don Raphael de Vilosa.

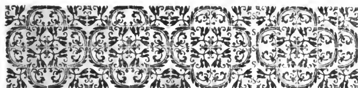

PETRVS DE MARCA
ARCHIEP. THOLOSANVS

CLARISSIMO VIRO

DON RAPHAELI DE VILOSA

CONSILIARIO REGIS CATHOLICI
in Senatu Cathaloniæ.

S. M. D.

X tua Epistola recipi gaudium illud quod secum solet afferre familiaritas eruditorum, in quorum numero mediante Fama te habui dum Barcinonæ pro negotijs publicis moram trahebam, nunc ad id me astringit Tractatus de Fugitiuis à te compositus, quem ad me misisti, cuius stylus licet mordicus in Gallos, tamen placuit mihi maximè iterata legum explicatio, earum verba acutè expendendo, Autorum antiquorum testimonio roborata, & non vulgari imo eleganti eruditione plena, in quo imitatus fuisti nostrum Cuiacium, & vestrum Antonium Augustinum. Video etiam aliquoties te intexere collationem legum Vuisegotharum, & Longobardarum cum iure Romano, quam methodum sequutus fui addendo breuem quandam comparationem iuris Gallici, Hispanici, Germanici, & Itali, nostræ, & mediæ ætatis, in quibusdam Commentarijs quos edere paratus sum.

Verum quia legum Vuisegotharum memini, non pœnitebit, vir Nobilissime, animaduertere Codicem illarum quem edidit

b Pari-

Pariſijs inclytus vir Petrus Pitæus, quemq; poſtea voluit Lindembrochius vt pars eſſet ſui Codicis legum antiquarum, reperiri in Monaſterio antiquiſſimo Riuipulli iſtius Principatus, Barcinonæ ſcriptum ſexcẽtum ab hinc annis tempore Regis Roberti, quod tanti mihi viſum fuit vt ſentiam tibi incumbere vt Codex ille reſtituatur natalitio ſolo etiamſi a[illegible]d indigeres ordine Excellentiſſimi Proregis, & ſic poſſis editionem Lindembrochij cum ea conferre, in hocque iuuare te poterit Muſis, & mihi charus Canonicus Ioſephus Hieronymus Beſſora, variæ lectiones quas inuenies notandæ erunt, & ſi in typis excuſſo aliquod mutilum, vel omiſſum reperies, ex manuſcripto ſupplendum erit, ſin autem aliquod Scholion, gloſſarium, vel Chronicon inuenies, in fine Voluminis tranſcribere poteris.

In gratiam patefacti ſecreti ſolũ à te peto vt quam citius collationem dictarũ legum vna cum ſelectis, & obſeruatis per Amanuenſem ad me tranſmittas. Vale vir clariſſime, & me mutuo amore ama Perpiniani Kalend. Maij M.DC.LX.

Marcà Archiepiſcopus Tholoſanus.

PLV-

PLVRA DE CLAVDIO TRYPHONINO I. C. AVCTORE

Tex. *in l. fugitiuus 225. D. de verbo. signif.* in hoc Opere ex professó explicati, & exornati.

Claudius Tryphoninus fuit discipulus Papiniani, vt notauit Cuia. *ad Papini. in princ.* & Io. Bertrandus *de Iurisperitis*, & eum omnium Iuris Cōsultorum post eundem Papinianum elegantissimum appellat Antonius Faber *in rationali ad l. filius 22. §. 1. D. de inof. testa.* Sub Antonino Caracalla Syriæ præfuisse colligi potest ex epigraphe tex. *in l. 1. C. de Iudæis*, vbi Imperator ei præcipit, vt nō petat legatum quod Cornelia Saluia reliquit Vniuersitati Iudæorum, qui in Ciuitate Antiochensium, quæ erat caput Syriæ vt inquit Tacitus, constituti erant, & in Auditorio Tryphoninum iudicasse probat tex. *in l. cū in fundo 78. §. si fundus*, ibi. *Et ego dixi in Auditorio illam solam dotalem esse D. de iur. doti.* quod fuisse Auditoriū Principis colligi potest ex *l. minor. 18. §. 2. D. de minor.* vel in Auditorio Papiniani, vt voluit Bertran. *ex l. lecta 40. D. de reb. cred.* & cum eodem Papiniano causas cognouisse desumi potest *ex l. fin. D. de iur. fisc.* Fuit à consilijs Imperatori Alexandro Seuero eique maximè familiaris, & socius, & inde Bertran. *de Iurisperi.* mendosam colligit inscriptionem *l. 1. C. de in ius vocan.* ibi, *Imperator Alexander Trophimo*, scribendumq; *Tryphonino* censet, & ab Imperatoribus Seuero, & Antonino cognitum fuisse probat epigraphe *l. officio 5. C. de negot. gest.* vbi libertus pręstans officium, & obsequium liberis patroni negotiorum gestorū actione eos nō obligat, & illos Imperatores *optimos* appellat Tryphoninus *in l. Cicero 39. D. de pœnis*, ex qua depromi potest Ciceronianæ lectionis nō incuriosum fuisse, imò ex eo quod dictos Imperatores *suos in d. l.* appellat, colligit Brissonius *de verb. signi. ver. Claudius Tryphoninus* eorum temporibus vixisse, meminit etiam Tryphoninus Papiniani quatenus libellos egit, hoc est Magister libellorum fuit *in l. rescriptū 12. D. de distrac. pigno.* Illud certum est fuisse Tryphoninum nostrum Proculeianorum sectę,

vt colligitur ex *l.rerum 29.D.rer.amota.* cuius tex.ipse auctor est inquit enim in eo, iudicio rerum amotarum *veritate furtum fieri, & si leuius coerceatur mulier*, quæ fuit opinio Proculeianorum, qui, vt inquit Paulus *in l. 1.D.eo.* constanter asserebant *furtum facere vxorem sicuti filia patri, sed furti non esse actionem* contra Neruam, & Cassium qui affirmabant furtum non cõmittere vxorem, *quia societas vitæ quodammodo dominam eam faceret*, vt dicitur *in d. l. 1.* & pluribus exornat Osual. *ad Donel. lib. 13. comment.cap. 18.litt.H.* Libros Disputationum ex quibus dessumptæ fuerunt 78. leges per totum Pandectarum corpus dispersæ scripsit viginti, & vnum, vt ex epigraphis *l. testamento 40. D.de hared.instit.* & *l.qui duos 9. D. de reb.dub.* probatur. Vnde veniebat refellendus Pancirola *de claris legum interpret.lib. 1. cap. 2. vers. quibus verbis* vbi solum viginti scripsisse narrat, nisi ipse fuimet immemor *lib. 1. cap. 54.* viginti, & vnum numerasset. In his Disputationum libris uarias, selectioresque iuris materias eleganter doctèque pertractat Cõsultus noster, maximè quæstiones quæ ad dotis materiam spectant. Notas etiam ad Ceruilium Scæuolam, scripsit, vt colligitur ex *l.qui negotiationem 58.D.de admi.& peric.tuto.* quod præ nimio in eum studio confirmandi, explicandiq; gratia fecisse notauit Cuiaci. *in recita. solem.ad Scauolã in princ.* & eum *nostrum* idem Consultus *in l.rescriptum 12.§.1. D.de distrac.pagno.* appellat, & sub soloClaudij nomine fit mentio Tryphonini à Triboniano *in l.cum tibi 17.D.de fideic.liber. l. vlt.D. de his quib.vt indig.l.nec fideicõmissa.* 36. *l.pater* 38. *§.quindecim vers.idem quasiji l.cum quis 37.§.nuptura l.vxorem 41.§.Scauola 13.D.de leg. 3. l.Lucius 88.§.Dama. D.de leg. 2. l.generali 32. §.1. D.de vsufr.lega. l.à filio 15.§.testator l.alimenta 16. §.Basilica D.de alimen.& cibar.lega.l.Aurelius* 28.*§.Sticho.7.D.de liber. legal.haredibus 77. §.vlt. l.Lucius 78. §.Titia 6. & §.idem quasiji 9.l.matrem 80.D.ad S.C.Trebel.l.Titia 59. §.1. D. de manu.testa. l.cum venderet 10. D.de ser.exportan.* Plura de Tryphonino vide apud Franciscũ Broheum *in Chronol.iur.histo.ante comment. ad Iustiniani Imperatoris Institutiones.*

COM-

COMMENDATVR ILLVSTRISS. DOMINVS

DON RAPHAEL
DE VILOSA

SVPREMI CONSILII ARAGONIÆ REGENS, ac Regiæ Cameræ Neapolitanæ Locumtenens, in ſuo Volumine Regali de Seruis Fugitiuis.

Præſes Don Didacus de Vlloa Camaræ Summariæ Decanus.

REſtituis terræ Aſtream, reuocaſque ſupernis.
Ædibus in ſontes dum tua tela iacis.
Per fugium quale expectat nunc ſeruus oberrans.
Heu miſer, aduerſus ſi venit ipſe Themis.
Arma potens calamus Martis iugulantior enſe.
Excitus impulſu quam propiore Dei.
Legibus armata eſt, vt dicitur eſſe Maieſtas.
Dum fert in ſontes ſpicula tanta manus.
Exultant hinc ritè fori te lance tenente.
Vindice culparum pręmia dante bonis.
Iura ſilent veterum cum docta volumina pandis.
Luminis æterni corradiata face.
Luce ſua lucem perfundent mentibus atris.
Omnia dum luſtrant abdita mentis acu.
Sis igitur felix nomen quod numine faſto.
Aſſignant verſus grammata prima mei.

ELEN-

AD DOMINVM

DON RAPHAELEM DE VILOSA

Summi à latere Consilij Regentem, Magnique Camerarij Locumtenentem, De Seruis Fugitiuis iuridicè, non minus quam veridicè docentem.

Antonius Florillus S. Claræ Consiliarius, Regijque Patrimonij Patronus olim, nunc Præsidens.

QVæ patrijs fugitiua plagis, Astrça recessit,
Dum fraudes auri, dum fugit Imperium,
Te postquam, Fugientum animos; Villosa, domantem
Vidit, & adstrictos legibus ire viros;
Exilium pertęsa, polo licet exulet, Aulam,
Quasque virum sedes fugerat ante, petit.
Nunc amor est vetitis, Duce te, mea reddere terris
Numina, ait, profugos nunc reuocare gradus.
Intereà meritam tibi fas attollere palmam,
Et pro me superos obtinuisse Lares.
Mutemus solium, curas mutemus: honores
Æthra tuos, Numen sentiat Aula meum.

AD

AD PRÆSTANTISSIMVM HEROEM

DON RAPHAELEM

V I L O S A M

Suæ Catholicæ Maiestatis à latere Consiliarium, Magnum olim in Insubria Cancellarium, nunc Supremum in Neapolitano Regno Magnæ quęsturæ munus meritissimo regentem.

Ianuarius de Amico V. I. D. Præsidens Regiæ Cameræ Summariæ.

O Qui, ceù rutilans nostro lux addita cœlo
  Diuino, Raphael, munere gratus ades,
Cuius, & occiduus radijs sua regia Phębus
  Tempora condecorans, clarus vbique micat,
Abdita pennigeros veteri pro munere nobis
  Interdum Heroas promere fata, patet,
Haud secus enucleans sanctarum oracula legum
  Nominis officio fungeris ipse tui,
Confusa, aut potius distinguens iura, vetustum,
  Æmulus Excelsi, verè imitaris opus.

AV-

AVCTORI
EX LITERIS SVI NOMINIS LAVDES CONCINIT
Don Gulielmus Recchus.

Respice	Ritè	Rotas	Regalia	Ritè	Regentem
Astreæ	Armatis	Addentem	Atquè	Agmina	Alumnis
Partenope,	Patremquè	Pium	Per	Plura	Potentem.
Huberat	Hic	Homines	Hispanus	Honoribus	Heros,
Adiuuat	Almus	Amans	Augustè	Allaudat	Amicos,
Eximiè	Excellens	Exponit,	Et	Explicat	Edit
Legales	Libros	Latiæ	Lux	Lucida	Legis,
Vtquè	Virum	Valdè	Venerarer	Versibus	Vtor.
Iste	Inquam	Interpres	Iuris	Iucundus	Iberus
Lege	Leuans	Locuples	Largitur	Laude	Labores,
Omnigenusq;	Omnes	Operas	Oblectat	Ob	Omnes;
Scripta	Super	SERVIS	Studijs	Splendentia	Scribens
Auctor	Ab	Astrea	Accedens,	Armatur	Achilles.

E I V S D E M
Anagramma Purum.

RAPHAEL VILOSA
VAH PRAELO ALIS.

Libro, & Auctori Epigramma.

PErge Liber propera, totumquè vagare per Orbem
Quæcumquè attinges Littora gratus eris,
Vade nec ignotas ibis peregrinus in Vrbes
Namquè Tui Auctoris nomen vbiquè sonat;
Eia age securus famæ securus honoris,
Sic Domini est ratio Laudis habenda Tui;
Multa Tuus Tibi dimittit mandare VILOSA
Ne tardes, sed Te fortè sequentur, Abi:
Interea ò RAPHAEL, Themidos vt Castra redundent,
Perge tuis Scriptis, Lausquè Decusquè Togæ,
Nam sæpè Heroum virtutes Nomina pandunt,
VAH PRAELO armatos Legibus Almus ALIS.

In

In Congregatione habita coram Eminētiſſimo Domino Cardinali Caracciolo Archiepiſcopo Neapolitano ſub prima Iulij 1672. fuit dictum quod reuideat P. Antonius Roſſi Societ. Ieſu, & in ſcriptis referat eidem Congregationi.

Metellus Talpa Vic. Gen.

Franciſcus Guarinus Soc. Ieſu Theol. Eminentiſs. & Congr. Secr.

IVſſu Eminentiſſimi perlegi tractatum hunc, *de Fugitiuis*, atque in eo nihil eccleſiaſtica cenſura dignum animaduerti; & ideò rurſus imprimi poſſe cenſeo, eò quòd non ſolùm pragmaticis gratiſſimus erit, quippe qui perutilem materiam ad praxim, hactenus ab alijs ex profeſſo minimè pertractatam, continet: verùm etiam, quia politioris litteraturæ Studioſis accidet iucundiſſimus; cum in eo mira methodo, acri ingenio, ſolidaue doctrina, atque ſingulari eruditione; cuncta ſin digeſta; vnde Author, non fugacem, ſed immortalem, hac de fugitiuis tractatione, gloriam conſequetur. Neapoli, è Domo profeſſorum Soc. Ieſu 16. Iulij 1672.

Antonius de Roſsi Soc. Ieſu.

In Congregatione habita coram Eminētiſsimo Domino Cardinali Caracciolo Archiepiſcopo Neapolitano ſub die 19. Auguſti 1672. fuit dictum quod ſtante retroſcripta relatione Reimprimatur.

Metellus Talpa Vic. Gen.

Franciſcus Guarinus Soc. Ieſu Theol. Eminentiſs. & Congr. Secr.

c EC-

ECCELLENTISSIMO SIGNORE.

NOuello de Bonis stampatore in questa fidelissima Città di Napoli dice à V.E. come deue stampare vn libro intitolato *De Fugitiuis* Opera del Spettabile Regente Don Rafaele de Vilossa Luogotenēte della Regia Camera; Supplica perciò V.E. deputare persona, che la riconosca, e ne faccia relatione: affinche possa comandare che s'imprima, & il tutto,&c.

Magnificus V.I.D. Laurentius Crassus videat, & referat.

Galeota Reg. Carrillus Reg. Capiblancus Reg. Valero Reg.

Prouisum per Suam Excellentiam Neap. die 18. Iulij. 1672.

Mastellonus.

IVssu Excellentiæ Vestræ legi librum inscriptum, *Tractatus de Fugitiuis*, Authore Raphaele Vilossa Regiæ Cameræ Locumtenente; Viro,& Nobilitate,& literis clarissimo,& non modo in dicto Tractatu nil Regiæ Iurisdictioni repugnans reperi, verum etiā in illo admiratus sum quicquid sublimis in eiu[illegible]modi materia admirari possunt, ob Textuum expositionem, eruditionumque delectum, celebriorumq; Iurisconsultorum conciliationem. Itaque hoc Opus Antiquis comparandum est: Antiqui namque in tempore, non verò in qualitate id præcesserunt, quapropter Cedro, nedum prælo dignum esse reor. Neap. 30. Iulij 1672.

Addictissimus Seruus.

Laurentius Crassus.

Visa retro scripta relatione Imprimatur, verum tempore publicationis seruetur Regia Pragmatica.

Galeota Reg. Carrillus Reg. Valero Reg. Soria Reg.

Prouisum per Suam Excellentiam Neap. die 24. Aprilis 1675.

Villanus.

ELEN-

ELENCHVS CAPITVM, PARAGRAPHORVM, ET DISSERTATIONVM,

Quæ in hoc Opere continentur.

DE SERVIS FVGITIVIS.

Pom-

De

De

PARAGRAPH. ET DISSERTAT.

De Monaco fugitiuo.

CAP. XXI.

INDEX DISSERTATIONVM.

Dissertatio Prima de Iure Ciuitatis. An scilicet in Principatu, seù Regno Cathaloniæ, vbi Augustissimus noster Rex salua Regia sua clementia iudicat per directum, hoc est auditis partibus, possit perduellem Ciuitatem armis expugnatam, eique deditam eius arbitrio, vt vulgo dicitur *a mersed* ea inaudita Ciuitatis titulo, cęterisque priuilegijs priuare.

Dissertatio Secunda de Iure præcedentiæ. An Author qui è Senatorio munere in Cathalonia ad Regentis Regiam Cancellariam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio dignitatem prius fuit euectus, præcedere debeat nobilem Don Antonium Ferrer Aduocatum fiscalem eiusdē Sacri Supremi Consilij, qui cum gratia vouendi fuerit postea ei concessa, prius iuramentum præstitit.

Dissertatio Tertia super iure vouendi. An scilicet in Principatu Cathaloniæ Generalis Augustiss. Regis nostri Locumtenens, qui Prorex vocatur, votum suū in causis ciuilibus possit emittere non modo cum Senatores sunt in paritate verum, & in disparitate votorum.

Dissertatio Quarta de Iure adhæsionis. An scilicet Villafranca, & Vallis Confluentis in Cathalonia adhæreat Comitatui Ceritaniæ, an verò Comitatui Ruscinonis diebus 11. & 12. Septēbris 166. elaborata pro tractatu pacis Irunensis, quam vulgo Pyrineorum appellant mandato Excellentissimi tunc Cathaloniæ Proregis Marchionis de Olias, & Mortara.

Dissertatio Quinta super iure sortiendi. An scilicet Regentes Regiam Cancellariam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Cōsilio pro Cathaloniæ Regno, qui reperiuntur in ea Prouincia insaculati (liceat barbaro vti vocabulo) Officio Deputatorum habilitari debeant vt sorti ad illud officium committi possint.

Plura de Sacro Supremo Regio Aragonum Consilio, & de Vicecancellario illius Præside adducuntur.

§. I. Dis-

ELENCHVS LEGVM

Quæ in toto hoc Opere explicantur.

A

B

C

l.Ful-

M

l.Præ-

l.qui

l.ſer-

l.sunt

F I N I S.

DE

DE SERVIS FVGITIVIS.

TRYPHONINVS LIB. I. DISPVTATIONVM.

Fvgitiuus est non is, qui solum consilium fugiendi à domino suscepit, licet id se facturum iactauerit, sed qui ipso facto fugæ initium mente deduxerit, nam & furem, adulterum, aleatorem, quanquam aliqua significatione ex animi propositione cuiusque sola quis dicere posset, vt etiam is qui nonnunquam alienam matrem familias corruperit, si modo eius mentis sit, vt occasione data id commissurus sit, tamen opportere eadem hac crimina assumpto actu intelligi, & ideo fugitiuum quoque & erronem non secundum propositionem solam, sed cum aliquo actu intelligi constat.

FVGAM PRO EXILIO SVMI; Fugere Iudicem pro detrectare, fugitiuarios fugitiuos persequentes appellari pluribus ostenditur, ac exornatur. Explicatur Vlpianus in *l. 4. §. vlt. D. de condic. ob tur. cau.* & in *l. solent. 15. D. de præscr. ver. l. naturalis 5. §. quod si faciam D. eod. l. cum mota 6. C. de transac.*

C A P. I.

SVMMARIVM.

1 *Fuga sumitur pro exilio.*
2 *Hinc colligitur ratio quare Auctor ad hoc opus scribēdum motus fuerit.*
3 *Fugere Iudicem pro recusare, accipitur.*
4 *Ad iudicium vocati, fugam quandoque arripiebant.*
5 *Ob id antestatio inuenta, & quid sit.*
6 *In auribus memoriæ sedem sitam esse veteres existimabant.*
7 *Vnde explicatur locus veteris cuiusdam Poetæ.*
8 *In ius vocatus, facta antestatione, obtorto collo, nisi satisdaret, in ius rapiebatur.*
9 *Vnde Horatij locus explicatus.*
10 *Rei fugientes sæpe appellantur.*
11 *Alcibiadis dictum.*

12 Fugitiuarij dicti ij, qui seruos fugitiuos perquirebant.
13 L. Fabia de plagijs seruus, qui plagium admisit prohibetur manumitti intra decem annos.
14 Eadem lege seruus fugitiuus, si fugitiuario eum dominus vendiderit, à nouo domino intra decem annos manumitti nequit.
15 Munus fugitiuarij ad Præfectum Vigilum spectat, vnde Paulus in senten. explicatus.
16 Si intra triennium à die venditionis à dominis serui agnoscuntur, ab eisdem vindicantur.
17 Indicia siue præmia à dominis assignabantur fugitiuarijs.
18 Explicatur l. idem 4. §. si tibi indicium, D. de cond. ob tur. cau.
19 Pecunia non condicitur, nisi quando consumpta est.
20 Conditio furtiua ad solum dominum pertinet.
21 Reijcitur dubitandi ratio à Bartolo proposita.
22 Reprobatur animaduersio à Fabro in Bartolum facta.
23 Prosequitur explicatio d. §. si tibi. Reijcitur Fabri sententia.
24 Furtum dicitur si est factum inuito domino.
25 Explicatur Vlpianus in l. solent 15. D. de præs. ver.
26 Dictio (nisi) est correctiua antecedentium.
27 Ex contractu, facio, vt des, non oritur actio præscriptis verbis; sed de dolo.
28 Cuiacij, & Fabri doctrina impugnatur.
29 Actiones præscriptis verbis nascuntur ad similitudinem aliorũ contractuum nominatorum.
30 Nullus contractus nominatus reperitur similis contractui innominato, facio vt des.
31 Explicatur l cum mota 6. C. de transac.
32 In casu d. l. solent datio præcedit in conuentione, licet præcedat factum in contractus complemento.
33 Conciliantur Paulus in l. naturalis 5. §. quod si faciam, D. de præscrip. ver. & Vlpianus in d. l. solent 15. eo.
34 Conciliatur Vlpianus in princ. cum semetipso in vers. vlt. d. l. solent 15.
35 Actio de dolo subsidiaria est.
36 Sæpè tamen concurrit cum alia actione.
37 Proponitur Hugonis Donelli sententia.

Ele-

Elementa in qualibet materia originem disputationis nobis præbeant † Fuga inter alias, quibus accipitur significationes (consulto cæteras omitto) pro exilio etiã sumitur. Sic in *l. qui cum vno 4. §. ad tẽpus*, ibi, *si expleto spatio fugæ militem*, vel vt in vulgatis, *militiæ se dederit, D. de re milit. l. exilium 5.* ibi *Exilium triplex est, aut certorum locorum interdictio, aut lata fuga vt omniũ locorum interdicatur præter certũ locũ, D. de interd. & relega.* quem textum Iacobus Cuiacius *in notis ad Paulũ lib. 5. senten. tit. 17.* contra omnium Codicum fidem sic legit *idest lata fuga*, cui assentire videtur Robert. *lib. 4. senten. iur. cap. 11.* quasi lata fuga sit certorum locorum interdictio: videndus omninò eruditissimus pariter, & amicissimus Don Nicolaus Antonius condiscipulus olim in Salmantica Æques Ordinis Sancti Iacobi, Canonicus Hispalensis, & pro Domino nostro Hispaniarum Rege in Curia Romana Procurator generalis post hæc scripta visus, incelebri, erudito, & nunquam satis laudato opere *de exilio lib. 10. cap. 10.* Fugam etiam pro exilio sumit Imperator Gordianus in *l. vlt.* ibi: *nisi tanto tempore his* (honoribus) *abstinuerit, quanto per fugam abstinuit C. de his qui in exil. dat. vel ab ordi. moti sunt lib. 10.* vbi Cuiacius tum Græcis, tum Latinis Authoribus frequentissimam esse hanc significationem scribit, quibus addo Budæum *in adnotationibus ad l. aut facta D. de pœnis* ineptè *d. l. 5. D. de inter. & relega.* mutilãtem Duare. *lib. 1. disput. c. 37.* & Thomam Carleualium *de iudicijs disput. 2. q. 7. sect. 2. num. 849.* Exul etiam ille Ouidius plurima legenti circa institutum loca præstabit *lib. 4. de Ponto, lib. 5. Trist. eleg. 13. & lib. 1. eleg. 3. ibi.*

Vltima sed iussa nox erat illa fuga,

alibiq; sæpè. Cicero quoq; *lib. 3. de Orat.* inquit: *Non vidit flagrantem bello Italiam, non ardentem inuidia Senatum, non sceleris nefarij principes Ciuitatis reos, non luctum filiæ, non exilium generi, non acerbissimam Caij Marij fugam?*

2 Dion quoq; etiam *lib.45.histor.* hoc idem confirmat, plura congerit erudita pariter, & antiqua D. Nicolaus Antonius *de exilio lib. 1. cap. 1. vsque ad 7.* † Vides igitur iam huius operis iustam causam: si enim fugam pro exilio accipi consuetum, quid mirum de fugitiuo scribat exul?

3 Sed vt progrediamur, scire debes fugere iudicem pro recusare, & detrectare accipi apud Liuium *lib. 9. Quem*, inquit, *meorum suppliciorum iudicem feram? Neque priuatum, neque populum fugio.* Idem *lib.8. Eumq; tibi fugienti*
4 *Senatus iudicium iudicem fero.* † At quia vocati ad iudiciũ per illas antiquas formulas, *In ius veni, sequere ad tribunal, in ius ambula,* & similes quandoque fugam arripiebant, vt ex Plauto *in Pen.* didici ibi.

Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam obtorto collo ad Prætorem trahor?

5 † Ob id antestatio inuenta, qua testimonium his qui præsto aderant denunciabatur his verbis, *licet antestari?* quæ hoc significabant, *licet ne vobis testibus ad hanc rem vti?* Illi vbi
6 *licet* respondissent, † aurẽ (in qua memoriæ sedem veteres collocabant, testante Seruio, memoriæ sacratam fuisse, & Plinius *lib.11.cap.5. Est,* inquit, *in aure ima memoriæ locus, quem tangentes antestabantur,* & Lipsius refert apud Laurinos lapillum esse, in quo sit caput sculptum, & manus au-
7 rem atterens cum verbo Greco *memorare* † sicq; intelligẽdus vetus Poeta *in Poemat. & in Epigram. vet.* dum inquit.

Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis nunc meminisse mei
His quid sit quæris? resonant tibi noctibus auris
Et resonant totis Delia te loquitur.

aurem inquam porrigebant; qua molliter tacta, atq; adpre-
8 hensa, monebantur rei gestæ memores esse. † Quo facto manu iniecta aduersarius, nisi satisdaret, in ius rapi, obtor-
9 toq; collo ad Prætoris tribunal trahi poterat. † Quod declarat Horat. *lib.1. ser. saty. 9.* ——*casu venit obuius illi*
Aduersarius, & quo tu, ait, turpissime, magna
Exclamat voce, & licet antestari? Ego vero

Oppono

Oppono auriculam, Rapit in ius, clamor vtrinque
Vndique concursus ————————

Explicant lato calamo, pluraq; bonarum litterarum testimonia cõgerunt Brissoni. *lib. 5. de formu. & solem. popu. Roma. ver. pagina mihi 366.* Hopper. *de iur. art. lib. 3.* Reuard. *ad ll. 12. tabu. cap. 5.*

Hac fortasse de causa, quia rei iudicium fugere soleant Fugientes ab Imperatoribus appellantur in *l. properandum 13. §. & siquidem, C. de iudic. l. vlt. §. vbi autem 3. C. de bon. quæ libe. l. 2. in princ. C. de iure iur. prop. calum. l. 5. C. de recep. arbit.* Zasius in *l. 4. §. si ex conuentione n. 2. D. de re iudic.* Nicolaus Sudor. *lib. 1. disput. ciui. pag. 39.* Bodinus *lib. 3. de Repub. cap.* † Sic Alcibiades ab Atheniensibus euocatus ad 11 dicendam causam *stultum esse*, respondisse fertur, *reum cui fugere iudicium liceat quærere qui in eo se defendat.* Ex Plut. in *Apotheg.* tradit Donel. *lib. 17. comment. cap. 5.* vbi Osual. *litt. B.* Inde reorum proprium fugere est, vt per DD. communiter in *l. sciendum, D. qui satisd. coga.*

Hinc fugitiuarij dicti, qui fugitiuos seruos persequebã- 12 tur in *l. si apud te 15.* ibi *non enim ambo pecuniam ego, & fugitiuarius deposuimus D. de præscr. ver. l. 1. in fine, C. Theodos. si vag. peta. mãci. lib. 10. tit. 12.* Conan. *lib. 7. com. iur. cap. 15. nu. 7.* apud Florum *lib. 3. cap. 19. de bello seruili* sic lego: *Itaque qui per fugitiuarios distrahi debuissent prætorios duces profugos prælio ipsi sequebantur.* Addo Varronem *lib. 3. de re rusti. cap. 14.* vbi loquens de Coclearijs inquit. *Aquæ inquam cludendæ ne fugitiuarius sit parandus locus*, & *lib. 3. de lingua latina cap. 4.* Paulus quoque *in senten.* docet seruum à fugitiuario comparatum intra decem annos manumitti citra prioris domini voluntatem non posse. † Etenim 13 quemadmodum l. Fabia de plagijs seruus, qui plagium admisit, pro quo dominus sciens pœnam luit, à domino intra decem annos manumitti prohibetur *l. lege 12. D. manumiss. l. in bello 12. §. sed si in captiuo D. de capt. & postli. reuer.* † Sic 14 seruus qui sui ipsius plagium fecit, fugitiuus videlicet, si fugitiuario eum dominus vendiderit ex eadem lege inuito domi-

domino à fugitiuario nouo domino manumitti intra decem annos non poteſt, vt ex Paulo docet Cuia. *lib. 21. obſer. cap. 11.* Hotho. & Ant. Auguſti. *tit. de l. Fabi. de plagijs.* † Fu-
15 gitiuarij autem munus ad Præfectum Vigilum ſpectare docuit Conſultus in *l. vlt. in fine D. de offic. præfe. vigi.* cum ſæpè fugitiui noctu fugere ſoleant. Quo pertinet illud quod dicit Paulus *lib. 1. ſentent. tit. de fugiti. Fugitiui qui à domino non agnoſcuntur per officium Præfecti Vigilum diſtrahuntur, intra triennium venditionis agniti fugitiui em-
16 ptor pretium à Fiſco repetere poteſt.* † Hoc tamen ſingulare eſt, vt ſi à die venditionis intra triennium à dominis agnoſcantur, ab eiſdem rectè vindicentur, & euictis ſeruis emptor aduerſus Fiſcum regreſsū habeat ad pretium recuperandum; triennio autem tranſacto emptor vindicantes dominos remouere poteſt triennij præſcriptione: nam alijs rebus non ſuis à Fiſco diſtractis nō triennij, ſed quinquennij præſcriptio ex D. Marci edicto neceſſaria fuit, ſentit Cuia. *d. c. 11.* Sic intelliges tex in *lege 25. D. de S. C. Syllania.*

17 Aſſignabantur autem indicia ſiue præmia fugitiuarijs à dominis, vt fugitiuos, vel fures rerum ſuarum indicarent, quæ repeti non poterant, quia non turpe erat ea accipere, vt ait Vlpianus in *l. idem 4. §. ſi tibi indicium D. de condict. ob turp. cau.* cum is, qui accipit pecuniam ad hūc effectum nihil faciat cōtra publicam vtilitatem, imò vt potius profit publicè, qui hoc ipſo ſe adſtringit ad indicandum, id quod nullo iure indicare tenebatur: ſi enim honeſtè, ac licitè poteſt quis non indicare, nō poteſt accipere turpiter vt indicet. Paul. *lib. 2. ſenteni. tit. 31. §. ob indicium* optimè D. Ioan.
18 Bapt. Larrea in *alleg. fiſc. par. 1. allegat. 65. nu. 33.* † At verò proſequitur Conſultus in *d. §. ſi tibi: ſi à fugitiuo meo acceperis ne eum indicares, condicere tibi hoc quaſi furi poſſum,* etenim licet vindicatio, & non condictio competere videretur, maximè cū per ſerui mei fugam, nec poſſeſſionem, nec dominium illius amiſſerim, vt *cap. 9.* probatur, vnde
19 nec dominus eſſe deſini illius pecuniæ, quam vendicare, non condicere niſi caſu quo conſumpta ſit *l. ſi pro fure 7. §. vlt.*

vlt.& l.seq.D.de condict.furti. possum, quod voluit diuina-
toriè sanè Accur.hic affirmare: tamen competit condictio
furtiua, † quæ ad solum dominum pertinet *l.1.cum vulga-* 20
tus D.de condict.furt. contra eum, qui à fugitiuo pecuniam
accipit tanquam contra furem, cum pecuniam meam me
inuito contrectauerit. † Non ergo pro dubitandi ratione 21
debebat Barto. hic proponere quod vtriusque turpitudo &
dantis,& accipientis hic versaretur,cum non agatur de cō-
dictione ob turpem causam,ineptaque sit quæstio de danda
condictione illi, qui pecuniam dedit,qui cum sit seruus fu-
gitiuus, est illius omnino expers. † De qua re nec debebat 22
in Bartolum animaduertere Anton.Faber.*in ration.adhunc*
tex. dum dubitandi rationes à Fabro congestæ eidem,& sæ-
pè alijs laborent vitijs. Nō ergo licitum erat accipere à fu-
gitiuo ne eum indicaret, imò solebat aliquoties is à quo fu-
gerat indicij nomine præconis admonitione aliquid pro-
mittere. Sic intelligendus Apuleius *Nihil superest,* inquit,
quam tuo præconio præmium inuestigationis publicitus edi-
cere. Quod præco exequitur his verbis: *Si quis à fuga retra-*
here vel occultam demōstrare poterit fugitiuam illius ancil-
lam nomine illo conueniat illo loco illum prædicatorem acce-
pturus tot indicij nomine. Et sæpe amissæ rei dominus edice-
bat publicè per prædicatorem priuatum, aut publicum da-
turum se inuentionis præmium ei qui rem amissam, vel at-
tulerit, vel adduxerit. Elegans ad id Diui Augustini *ser.19.*
de verbis Apost. locus,quem eo libentius refero, quod Me-
diolani euenisse asserat. *Dicā,* inquit, *quod fecerat pauper-*
rimus homo, nobis apud Mediolanum cōstitutis,tam pauper
vt proscholos esset Grāmatici, sed plane Christianus quam-
uis ille esset Paganus, Grāmaticus melior ad velum, quam
ad cathedram. Inuenit sacculum, nisi fortè me numerus fal-
lit, cum solidis fere ducentis. Memor legis proposuit Pyta-
cium publice: reddēdum enim sciebat, sed cui redderet igno-
rabat; proposuit propterea Pytacium publice. Qui solidos
perdidit veniat ad locum illum, & quærat hominem illum.
Ille qui plangens circumquaque vagabatur, inuento, & le-
cto

cto Pytacio venit ad hominem, & ne forte quæreret iste alienum, quæsiuit inuētor signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillum, solidorum etiam numerum. Et cum omnia illi fideliter respondisset, reddidit quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & quærens vicem rependere tanquam decimas obtulit solidos viginti, noluit inuētor accipere, obtulit vel decem, noluit accipere, saltem rogauit vel quinque accipere, noluit ille. Stomachabundus sacculum proiecit: nihil perdidi, ait. Si non vis à me aliquid accipere, nec ego aliquid perdidi, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus, theatrum mundus, spectator Deus, victus tandem ille quod offerebatur accepit, continuo totum pauperibus erogauit, vnum solidum in domum suam non dimisit. Hæc Augustinus. †

23 Tandem concludit Vlpianus in *in d. §. si tibi: Sed si ipse fur indicium à me accepit vel furis, vel fugitiui socius puto condictionem locum habere* Anto. Faber hic voluit duo, quæ inuicem se opponunt: fatetur turpiter facere furis, vel fugitiui socium pecuniam ad furem indicandum accipientem; negat autem loqui Consultum de condictione ob turpem causam, sed solum de furtiua. Vereor ne à vero aberret, cũ supposita turpitudine necesse sit, vt per condictionem illã intelligamus eam, quæ ob turpem causam cõceditur. Tum & magis vereor ne fallat Faber in concedenda condictione furtiua, cum hoc casu furis vel fugitiui socius cõtrađet pecuniam illam cum expressa voluntate ipsius domini, nõ

24 eo inuito † quod videbatur necessarium vt furtũ dici posset §. *furtum autem I. de oblig. quæ ex delic. nasc. cum vulg.* Bouadilla *lib. 1. polit. cap. 14. num. 4.* Ant. Gomesi. *lib. 3. var. cap. 5. num. 1.* & vt inquit Consultus in *l. inter 46. §. recte D. de furt. Eum qui putauit se domini voluntate rem attingere non esse furem: quid enim dolo facit, qui putat dominum consensurum fuisse, siue falso id, siue verè putet? Is ergo solus fur est,* concludit, *qui adtractauit quod inuito domino se facere sciuit.* Furis autem vel fugitiui socius scit se consentiente domino pecuniam illam recipere, imò credit consensurum dominum etiamsi se socium fugitiui intellexisset,

set,

set, dummodo fugitiuum vel furem ei indicaret. Vbi ergo furtum? Vbi condictio furtiua? Vbi Faber?

Præbeat sibi lucem idem Vlpianus in *l. solent 15. D. de præscrip. verb.* dum non esse fures eos qui dominis fugitiuos 25
indicant docet, nec videri illicitum quod datur, cum is qui accipit ob causam non improbam accipiat, neque condictionem timere debeat. Adeo autem verum est, quod nunc, & supra dixerat Vlpian. non esse illicitum accipere pecuniam ad indicandum fugitiuum, vt etiamsi sola pactio intercesserit ob inditium, vt puta vt si indicasset, apprehensusque esset fugitiuus certum aliquid daretur, nihilominus agere possit, cum nuda conuentio non sit, sed in se negotium aliquod habeat ex quo ciuilis actio præscriptis verbis oriri potest, nisi si quis, & in hac specie de dolo actionem competere dicat vbi dolus aliquis arguatur. Hæc Vlpia. quæ difficultatibus non carent: actionem enim hoc in casu esse concedendam in dubium non vertitur, cum non nudum pactum sit *l. iurisgentiū 7. §. 1. cum vulg. D. de pact.* sed an ciuilis, an vero de dolo cōtrouerti potest: Et quidem licet communis interpretum opinio sit de dolo actionem hic competere, non autem præscriptis verbis, quasi se ipsum corrigat, & emendet Vlpianus in *vers. nisi quis* † & particula illa *nisi* sit correctiua antecedentium, sicuti in *l. si mihi 12. D. de leg. 2.* † cum ex contractu facio vt des non oriatur actio præscriptis verbis, sed de dolo *l. naturalis 5. §. quod si faciam D. de præscrip. ver.* explicant ita præter antiquos Cuia. in *recitat. ad Pandec. in d. §. quod si faciam*, & Ant. Faber in *ratio. ad d. l. solent 15.* 26 27

Cæterum si fas est tantorum Patrum doctrinam examinare, arduum videtur denegari hoc in casu ciuilem actionem præscriptis verbis: imprimis quia licet verum sit ex cōtractu facio vt des, non oriri ciuilem actionem præscriptis verbis, quia nullum negotium ciuile tractetur *d. §. quod si faciam*, cum nihil ab vno cōtrahente in alium transeat, quia ex parte illius qui dare debet, ac cui alius fecit nihil accipitur propter quod videri possit se obligare, & ita nulla ciuilis actio nasci ex illo negotio valeat contra eum qui postquam alius 28

fecit cessat dare, nec proinde aliud supersit remedium quam actio de dolo; diuersum autem sit in alijs contractibus do vt des, facio vt facias: qui enim accipit ab alio se obligat hoc ipso ad dandum ex parte sua vel faciendum quod promisit. Vel vt ait Cuia. *vbi supra* nõ oritur ex contractu facio vt des
29 actio ciuilis præscriptis verbis, †quia actiones præscriptis verbis nascuntur ad similitudinem aliorum contractuum nominatorum, vt euenit in contractu, do vt des, qui assimilatur emptioni, facio vt facias, qui similis est mandato, & do vt fa-
30 cias, qui æquiparatur locationi. † At nullus contractus reperitur similis illi facio vt des, & ita neque actiones, cum hæ non ex dissimilibus, sed in similibus solummodo dentur, facit *l. si mensor. 5. D. si mens. fals. mod. dixe. l. si vero 64. §. penul. D. solut. matr. l. 1. §. vlt. D. de aqua. & aq. plu. arcen. l. arbor. 19. D. commu. diuid.* nullum autem sit ciuile negotium quod habeat suum nomen simile huic contractui facio vt des.

31 Tamen in nostro casu difficile est denegare actionẽ præscriptis verbis, cum non debeamus inspicere vti adimpleta, sed vt conuenta res fuerit, non quis in adimplendo, sed quis in cõueniendo ordo seruatus sit, in adimplemento prius fuit factum, scilicet perquisitio fugitiui, in conuentione prius
32 fuit indicium † Sic videmus in *l. cum mota 6. C. de transact.* decisum fuisse, conuentum fuit dabo partem bonorum si à lite discedas, prius discessum fuit à lite: non tamen propter hoc fuit contractus ille do vt facias, vel facio vt des, quia inspicitur quid in conuentione fuerit conuentum, hinc actio
33 præscriptis verbis oritur. † Sic in casu nostro licet præcedat factum in contractus complemento: præcedit tamen datio in conuentione, vnde potius nominari debebat contractus iste do vt facias, ex quo tanquam similis contractui locationis oritur actio ciuilis, videor enim ipsius operas locare, quam facio vt des: indicium etenim impulit perquisitorem ad faciendum; est ergo causa facti, igitur eum præcedit, nomina idcirco contractum istum potius do vt facias, quam facio vt des.

34 Sed difficilior remanet per agenda via, qua ratione conciliandus

ciliandus Paulus in *d. §.quod si faciam* cum Vlpiano in *d.l.solent 15.* & qua ratione ipse Vlpianus *in princ.* cum *vers. vlt. d.l. 15.* Fateor ex contractu facio vt des non posse oriri actionem præscriptis verbis ob rationem nuper traditam, quæ nõ viget in *d.l.solent*, vbi cum dicat in princ. Vlpianus solere eos, qui sciunt seruos fugitiuos alicubi celari indicare eos dominis, euenit quod iam indicatio, seu perquisitio, vel factum præcedit ante conuentionem, sequitur deinde conuentio vt detur indicium, vnde videtur prior datio, atque ita incipere contractum à datione, & finire in exhibitione serui: perquisitio autem illius ante conuentionem fuit: sciebat enim bene fugitiuarius vbi absconditus reperiebatur fugitiuus quando dominum monuit, sequuta deinde fuit conuentio, quæ potius à datione incœpit, vt fugitiuarius seruum fugitiuum perquisitum iam, & inuentum exhiberet. En ergo causam quare Vlpianus hic actionem præscriptis verbis nõ denegat. † Affirmat autem *in fine d.l.solent 15.nisi si quis, & in hac specie actionem de dolo competere dicat vbi dolus aliquis arguatur* quasi dubitet vtrum probato dolo cõpetat actio de dolo † quæ licet subsidiaria sit *l. 1. §. ait Prætor D. de dolo:* † tamen sæpe eam concurrere cum alia actione videmus *l. item 14. §. eum qui D.quod met.cau.l.si fideiussor. 19.l.si seruus 20. §.vlt. l.si legatarius 23. l.si cum mihi 34.l.si quis tabulas 35.D.de dolo l. 1.C.eo.* quoties scilicet actori per priorem actionem satis salua res non est, vt ex Iacobo Schulth *practic. qu. 7.* probat pluribus Osual. ad Donel. *lib. 15. cap. 40. litt. bb.* vel vt ibi docet Donel. quando is, qui dolum fecit dolum negat, secus si fatetur.

35 36 37

38 Nisi velis cum eodem Donel. *trac.de præscrip.ver.cap. 10. & seq.* affirmare dandam actionem de dolo solam quoties de reuocando facto agitur, quia nulla condictio facti per naturam dari potest *l.cum mota 6. C.de transac.* dari vero actionẽ præscriptis verbis solam quoties agitur ad adimplementum, seu in id quod interest præstari ex parte altera, de quo conuenit.

VERBA TEX. NOSTRI IBI *Consilium fugiendi à domino suscepit* obiter enodantur: Factum & animum fugitiuum constituere ostenditur. Ex quo lux Paulo in *l. eum qui 18. §. at cum aliquis D. de iniur.* Cælio in *l. quis sit fugitiuus 17. §. 1. §. Cælius §. idem ait 9.* & *§. item Cælius*, Viuiano, & Proculo in *§. item apud 3. cum duob. seq. D. de ædili. edic.* Tandem non leuis inter abductionem, & recuperationem differentia consideratur.

CAP. II.

SVMMARIVM.

1 *Proponitur definitio fugitiui.*

2 *Explicantur verba illa nostri tex. ibi* consilium fugiendi à domino suscepit.

3 *Fugitiuus constituitur, & ex animo fugiendi, & ex actu fugæ.*

4 *Expenditur non vulgaris in hac re tex. in l. Labeo 64. §. fin. D. de ædil. edic.*

5 *Factum sine animo non attenditur, & explicatur l. eum qui 18. §. at cum aliquis D. de iniur.*

6 *Contumelia filij est iniuria patris.*

7 *Ad officium patris pertinet in omnibus filium tueri.*

8 *Explicatur l. quis sit fugitiuus 17. §. apud Cælium D. de edil. edic.*

9 *Appellatione fugitiui in statuto non venit latitans.*

10 *Explicatur §. 1. d. l. quis sit fugitiuus 17.*

11 *Debitor vel delinquens fugiens animo deliberato reuertendi, non dicitur fugitiuus.*

12 *Reprobatur sententia Viuij extendentis supradictam doctrinam etiam ad eum qui inuitus reuertitur.*

13 *Carcerati non violenter fugientes, in breuiq; reuertentes non plectuntur tanquam fugitiui.*

14 *Qui hostem, latronem, incendium, ruinam, vel quo ad præceptoris, vel domini iracundia efferuescit, fugit, non est fugitiuus.*

15 *Carceratus ad Superiorem fugiens eo quod iniustè tractaretur, aut Iudicis sæuitiam, vel nequitiam timeret, non plectitur tanquam fugitiuus.*

16 Ar-

16 Arreptio itineris ad Superiorem habetur loco recursus, seu appellationis.

17 Explicatur §. Cælius cum seq. d.l. quis sit fugitiuus 17.

18 Elucidatur §. idem ait 9. d.l.

19 Proponuntur duo dubia ex §. apud Labeonem eius. l.

20 Recuperatio differt ab abductione.

21 Recuperatores dicti qui inter populũ, & Regem nationesq; & Ciuitates peregrinas de rebus priuatis reddendis cognoscebant.

22 Hinc Recuperatores iudices, & recuperatorium iudicium dicebatur.

23 Abducere est per vim aliquem è loco abstrahere.

24 Raptor dicitur abducere puellam

25 Proponitur verus intellectus §. item Cælius eiusd. l.

PRæhabitis iam, vt recta methodus postulat, supra propositis rudimẽtis, fugitiuum Tryphoninus noster esse affirmat non eum, qui solum cõsilium fugiendi à domino suscepit, sed qui ipso facto fugæ initium mente deduxerit † 1 2 Quibus prioribus verbis ibi: *consilium fugiendi à domino suscepit* non id demonstrare conatur Consultus quasi ab alio domino, quam suo fugiendi consilium susceperit, vt pleriq; existimarunt: violenter enim ad id flectitur Consulti mens, sed solum docere hunc fugitiuum consilium suscepisse vt à domino fugeret, vt rectè interpretatur ex interpretibus solus Petr. Rebuffus in *Commenta. ad nostram legem.*

Fugitiuum ergo, & animum, & actum constituere docemur à Tryphonino hic, & probat Vlpianus in *l. quis sit fugitiuus 17. per totã D. de adil. edic.* vbi ex Offilio Cælio, Cassio, Viuiano, & alijs, pluribus propositis speciebus infra recensẽdis, id ipsum statuit, quod & tradidit Paulus *lib. 1. ad Edictum in l. bouem 43. §. 1. cum 2. seqq. D. eo.* Vlpianus etiam in *l. 2. D. ad l. Fabi. de Plagia.* dum l. Fabiam ad eos non pertinere affirmat, qui cum absentes seruos haberent eos vendiderunt: *aliud est enim,* inquit, *abesse aliud in fuga esse*, quasi absentia 3

illa

illa factum, nõ animum inducat, at fuga vtrumque complectatur,
4 ctatur, † poteſtque ad hoc inſtitutum expendi tex. in *l.Labeo 64. §.fin. D.de ædili. edic.* vbi iumentum etiam ſi fugiat, aut erret non dicitur fugitiuum, & ita vitium animi non corporis eſt eſſe fugitiuũ *l. ob quæ 4.§.idem D.de ædil.edic.* Tenent hanc noſtram ſententiam Bald.*conſ.250.nu.8.verſ.eſt autem fugitiuus lib.1. & conſ.383.nu.9. verſ.& 1. videndum lib.5.* Socin.*conſ.99.n.1.vol.4.* Franc.Purpura. in *l.quicunq; n.519. D.de officio eius, cui manda eſt iuriſd.* Iaſon. in *l.vt vim nu.9. D.de iuſti.& iur.*Cacialup.*de debitore ſuſpec.quæſt.1.n.1.*Cota *in memorab.ver.fugitiuus* Cuiacius *in Commen.ad tit. D.de verbo.ſignif.hac l.noſtra* Menoch. *lib.6.præſump.3.n.12.* Tu-
5 ſchus *concl.522.litt.F.* Boer.*deciſ.215.nu.2.* † Factum enim ſine animo nec attenditur, vt probat Paulus in *l. eum qui 18. §.at cum aliquis D.de iniur.*dum affirmat per perſonæ putationem ex perſona filij nõ tranſire ad patrem iniuriam,quando iniuriam filio inferens aliquis eum eſſe patrem familias credidit: hoc ipſum enim ne trãsferatur effici per illam perſonæ, quæ in eo eſt,qui iniuriam intulit,ideſt propterea quod patrem familias credens quem afficiebat iniuria, eius inferẽdæ patri animum nõ habuit. Atque hoc eſt quod ſtatim Paulus ſubijcit cum affectus iniuriam facientis in hunc tanquam in patremfamilias conſiſtat. Conſiſtit autem, nec vltro pro-
6 greditur hoc caſu à filioſa. ad patrem † quamuis alioqui contumelia filij,patris iniuria ſit (ſicuti Euſebi.Emiſſe. homil.1. de ſymbolo memorat) quando ſcilicet, qui fecit iniuriam eſſe filiumfa.non ignorauit, vt ſuo nomine pater poſſit iniu-
7 riarũ agere † ad cuius officium in omnibus tueri.filium pertinet *l.ſed ſi vnus 17. §.ait Prætor,& §.quod inde D.de iniur.* Hoc quidem ex Platonica Philoſophia eſſe Maximus Tyrius eius imprimis ſectator *orat.2.ab Stephano impreſ.fol.11.* præclare docet, Tertulia.quoq; *lib.de anima cap.22.* (quod eſt in æditione Pameli. 40.) & *cap.34.* quos refert Petr. Faber *lib.3.ſemeſtr.cap.9.*

8 Vnde intelligitur Cælius relatus ab Vlpiano in *d. l.quis ſit fugitiuus 17.§.apud Cælium D.de ædili. edic.* vbi proponitur

liber-

libertum in ædibus Patroni eo pacto habitasse, vt sub vna claue tota habitatio clauderetur, seruus ea mente, & animo ne ad Dominum rediret, extra habitationem liberti, inter ædes tamen patroni per vnam noctem latuit, quærit Consultus an sit fugitiuus, affirmatiuè que respondet animum ipsius serui facto illi annexum introspiciens. At si illam custodiam ea habitatio non habeat, & in ea cella libertus habitauit, cui commune, & promiscuum plurium cellarum iter est, tunc non esse fugitiuum rectè asserit, vtrumque ex animi affectu deducens † Ex quo appellatione fugitiui in statuto non venire latitantem colligit Bald. in *l. 1. tertia colum. C. de adil. edic. & in l. 1. C. de ser. fugiti.* Alexan. in *l. penul. C. eo.* 9

Facit quoque idem Cælius relatus ab Vlpiano in §. *1. eiusdem l. quis sit fugitiuus 17.* dum affirmat discessum à domino non operari fugam, nisi ea mente vt ad dominum reuertendi animus nõ sit, licetque postea mutato consilio reuertatur: adhuc tamen pœnitentiæ locum non esse *l. qui ea mente 65. D. de furt.* At contra si animo deliberato non reuertendi fugerit, deindeque reuertatur non dicitur fugitiuus † vt de debitore vel delinquente adducunt Tiraquel. in *l. si vnquam vers. susceperit liberos nu. 179. C. de reuocan. donatio.* Curti. in *l. admonendi nu. 159.* & Ripa *nu. 169. D. de iur. iur.* Blanc. in *tracta. de indi. & tort. nu. 287.* Petr. de Ptolomæ. in *d. l. admonendi nu. 79.* Bertran. *cons. 61. nu. 7. & seq. vol. 2. secundum primam impres.* Viuius *lib. 3. decis. 509. nu 28.* † qui frustra, & ad eum qui non spontè, sed inuitus reuertitur extendere conatur, cum ex futuro illo violento sanè regressu animum nõ redeundi agnoscere possimus. 10 11 12

13 Hinc si animo redeundi fugiant non violenter qui carcerem, breuiterque reuertantur tãquam fugitiui non plectuntur Bald. in *l. 1. C. de ser. fugit. & in l. 1. C. de adil. actio.* Bertachi. *in repert. ver. fugiens* Paris de Puteo *de sindic. ver. fuga officialis cap. 20. nu. 2.* Bald. in *l. 1. post nu. 15. vers. quod de errone C. de ser. fugiti.* Iacobus de S. Georgio in *d. l. 1. n. 10.* Cepola in *d. l. quis sit fugitiuus. §. si quis in septimo notabili* Menoch. *de arbit. lib. 2. casu. 301. nu. 12. & de præsump. lib. 1. q. 79. n. 44.* Mascar.

scar. *de probat. lib. 1. concl. 266. nu. 21. & lib. 2. conclus. 820. nu. 28.* Farinac. *de carcer. quæst. 30. n. 148. & 156.* Plot. *de in litem iur. §. 30. nu. 3.* Grammat. *cons. 57. n. 1. in fine* Boer. *decis. 215. nu. 17.* qui id probat ex *l. 3. in fine ibi in breui reuersa est vxor D. de diuor. can. vulgaris §. diuortium de pæniten. distinc. 1. l. si quis ita 8.* ibi *dum vxor mea est D. de cond. & demost. l. nihil interest 26.* ibi, *nec enim est satis corpore domum quem rediisse si mente alienus est D. de cap. & posth. reuer. §. pauonum vers. in his autem. l. de rer. diuis.* Corne. *cons. 244. volu. 2.*

14 Ob eandem rationem ex animi scilicet defectu non dicitur fugitiuus is qui hostem, aut latronem, incendium, ruinamve fugeret, item nec eum qui à præceptore cuius disciplinæ traditus erat aufugit, vel ab eo cui commendatus fuerat, vel si sæuius cum eo agebat, ita temen vt ad dominum reuersus fuerit, nec is qui domi latuit quousque iracundia domini eferuesceret, vel cum animaduerteret dominum velle eum verberibus afficere proripuisset ad amicum quem ad præcandum perduceret (cuius meminit Terentius in *Phor.*

Nunc ad deprecatorem abeam qui mihi sic oret)

vt ex Viuiano, & Proculo probat Vlpian. in §. *item apud 3.*
15 *cum 2. seq. d. l. quis sit fugitiuus 17.* † Et de carcerato ad Superiorem fugiente eo quod iniustè tractaretur vel Iudicis sæuitiam, aut nequitiam timeret vt non sit tanquã fugitiuus plectendus tractant Paris de Puteo *tract. de sindic. ver. fuga officialis cap. 2. nu. 4.* Hostiens. in *cap. vt debitus extra de appell.* Cæpola *in d. l. quis sit fugitiuus 17. in princ. nu. 21.* Mascar. *de probatio. lib. 2. conclus. 820. nu. 13.* Bossius *de carce. fideius. committ. nu. 46.* Boer. *d. decis. 215. nu. 28.* aliique relati à Farinac. *lib. 1. de carce. & carcer. quæst. 30. nu. 171. & de indic. & tort. quæst. 48. nu. 57.* Giurba *cons. crim. 60. nu. 4.* & de Monacho aufugiente ad Superiorem tradit Anton. Ricciullus *tract. de*
16 *iure perso. extra Eccle. gre. existentium lib. 8. cap. 2. n. 24.* † Arreptio siquidem itineris ad Superiorem habetur loco recursus, seu appellationis *l. sed si per Prætorem 26. § fin.* vbi *Bal. D. ex quib. cau. maio.* Boer. *vbi proximè*, quod & in Cathalonia

Patria

Patria Principi suo vero, & naturali ingrata, obtinuit, vt quotidiè experiebamur.

Exin etiam patet ratio quare Cælius Consultus affirmauerit in §. *Cælius eiusdem l. quis sit fugitiuus* 17. quod si seruus emptus in Tyberim se deiecerit, vel de ponte se præcipitauerit, moriendiq; consilio suscepto, à domino discesserit, fugitiuus non est, secus si fugæ consilium prius habuit, deinde eo mutato se præcipitauerit vel deiecerit, cum enim in hac specie ad fugam paratus animus insit, hinc tunc verum effici fugitiuum affirmat. Sic etiam si seruus fugiens Vicarium secum adduxerit, si Vicarius inuitus, ac imprudens secutus est, nec ocasionem redeundi prætermiserit in fugitiuorum pœnas non incidit ob animi defectum, vt ex eodem Cælio testatur Vlpianus in §. seq. 17

Neque ab hac sententia discedendum etiamsi ex eodem Consulto obijciatur quod in §. *idem ait 9.* sequitur, videlicet eum qui currere cœpit si dominum sequentem euadere nequeat non esse fugitiuum: nam ibi licet animus adsit, deest tamen priuatio serui in domino, cum eo assequuto nũquam ab illius aspectu recessisse videatur *arg. l. naturalem 5. D. de adquir. rer. domi. §. pauonum I. de rer. diui.* 18

Labeo quoque, quam exornamus sententiam, approbat in §. *apud Labeonem eiusdem legis*, dum de seruo in asylum confugiente, aut quo solent venire, qui se venales postulant se conferente non esse fugitiuum affirmat. De primo quia ad Cæsaris statuam confugiens non habet fugiendi animum. De secundo quia qui facit quod publicè licere arbitratur fugitiui pænis non sit plectendus. Vtraque tamen ratio oppugnari potest ex traditis ab Vlpiano ib §. *item Cælius seq.* dum affirmat eũ qui se cõtulerit vbi à domino recuperari nequeat fugitiuum esse, multoq; magis illum qui eo se conferat vnde abduci non possit, quasi discrimen inter recuperari, & abduci constituatur, & quod magis est opponatur proximè dictis fugitiuum scilicet non esse eum, qui ad Principum statuas confugit à quibus abstrahi non posse incomperto est. 19

Primo occurres dubio si recuperationem ab abductione 20

separes: recuperatio enim, vt notauit Ælius Gallus *apud Festum*, est cum inter populum, Regem, nationesq; & Ciuitates peregrinas de rebus priuatis reddendis, recipiendisque
21 cognoscebant. † Inde recuperatores primum dicti sunt, qui inter populum Romanum, & Ciuitates peregrinas de rebus priuatis reddendis, recipiendisque cognoscebant, vt refert Schar. in *Lexicon*, & Hotho. *de ver. iur. ver. Recuperatores.*
22 † Hinc recuperatores iudices, recuperatoriumq; iudicium, de quibus plura petes à mox laudatis, quibus addo Corras. *lib. 3. miscel. cap.* 18. *nu.* 6. Cuia. *in commenta seu recitat. ad l. certi condictio 9. D. de reb. cred.* & plenè disputantem Osualdum ad Donel. *lib.* 17. *comment. cap.* 21. *litt. F.*
23 At abducere proprie est per vim aliquem è loco abstrahere
24 *l. item* 15. §. *abduxisse D. de iniur.* † Vnde abducere puellam dicitur raptor in *l.* 1. *C. Theodosi. de rap. virgi.* Dion. *lib.* 58. *histor.* Virgil. *lib.* 10. *Æneid. Matrum gremijs abducere pactus.* Valer. Flac. *lib. 7. Argona.* Apulei. *lib. 4. de asino aur.* D. Ambros. *Epist. 65. lib. 8.* Cicero *orat. pro Flaco* Valer. Maxi. *lib. 9. cap.* 1. Seneca *lib.* 1. *de benefic.* Sueto. in *August. cap. 67.* & in *Caligu. cap.* 20. Cuia. in *commenta. ad l. si quis 46. D. de contr. emp.* plura congerit *Brissoni. de verbo. signif. lib.* 1. *ver. abducere*.

25 Hinc nunc liquet ratio quare afferat Consultus in *d. §. item Cælius* multo magis fugitiuum eum esse, qui ibi vnde abduci non possit, quam vnde recuperari nequeat se cõtulerit: licet enim nunc ius recuperandi non competat, forsitan deinceps competet ea pactione cum vicinis Ciuitatibus inita. At collato seruo in locum à quo abduci nequit à fortiori fugitiuus appellandus, cum non pactione aliqua, sed solum vi ab eo loco abstrahi possit. Vel vt ait Gotofre. in *d.* §. *item Cælius.* Priore casu tibi fugitiuus est, altero, & tibi, & tuæ Ciuitati.

PLV-

PLVRA DE STATVARVM, AC ASYLORVM immuninate obseruantur. Ex quo secunda difficultas ex §. *item Cælius* supra proposita, explicata manet, verusque sensus *ad d. §. apud Labeonem* proponitur.

C A P. III.

S V M M A R I V M.

1 Statuarum immunitatis origo, & qua de causa fuerit inuenta.
2 Amplior immunitas Statuæ Nini, quam Assyrophenis.
3 Quænam harum fuerit prior.
4 Ad statuas confugiens extrahi sine piaculo non licebat.
5 Et ex eis profugi, iniuriam alijs aliquoties inferebant.
6 Ea immunitate gaudebat etiam imaginem Tyberij secum ferens.
7 Ob statuarum multitudinem, & frequentem imaginum delationem S. C. prohibitum fuit ne quis in alterius iniuriam ad statuas confugeret.
8 Explicatur l. vnica C. de his, qui ad stat. confug.
9 Frequentiores serui, quam liberi homines ad statuas confugendum, hinc Tacitus, & quædam vetus inscriptio explicata.
10 Eadem asylorum, quæ statuarum immunitas.
11 Eorum origo.
12 Primum assylum fuit Cadmi, vnde notatus Polydorus Virgilius.
13 Aram, quæ Athenis à filijs, & nepotibus Herculis ad propriam tuendam vitam erecta fuit, fuisse eam cuius meminit D. Paulus Actor. 17. plures existimant.
14 Eorum sententia reijcitur.
15 Duo assyla fuerunt ante illud filiorum Herculis
16 Romulus assylum apperuit.
17 Assylorum immunitatis materia remissiuè.
18 Suetonij, & Taciti diuersæ sententiæ proponuntur.
19 Iusti Lypsij, & Patris Gambacurtæ ad eos conciliandos sensus.
20 Auctoris super hac re opinio ex alio eiusdem Taciti loco dessumpta.
21 Homines sacrosancti, veluti Tribuni plebis, appellabantur assyli.

22 Crimen Læsæ Maiestatis erat lædere Tribunum, aut illum priuati loco habere, aut in via occurrenti de via non cedere.

23 Flaminis Dialis autoritas eadem quæ Assyli.

24 Virgines Vestales obuiam euntes damnato dum ad supplicium duceretur, ex earum aspectu liberabatur à pœna.

25 Assylorum materia remissiuè.

26 Conciliatur §.apud Labeonem cum §.item Cælius d.l.quis sit fugitiuus.

27 Crebriores querelæ seruorū in dominos, ob quas ad statuas confugiebant, numerantur.

28 Explicatur d.§.apud Labeonem

29 Serui iure gentium facti qui sint.

30 Serui iure ciuili quomodo fiant.

31 Nemo nuda voluntate, nec professione fieri potest seruus.

32 Neque conuentionibus, aut priuatis pactis.

33 Nec confessione, vel scriptura.

34 Fit iure ciuili quis seruus ex potestate legis in pœnam delicti quod committit se ipsum vendendo.

45 Venditio libertatis apud diuersas inualuit gentes.

36 Requisita, vt quis fiat seruus ratione pretij participationis remissiuè.

37 Emens ignorare debet libertatem eius, qui emitur.

38 Expenditur d.§.apud Labeonem.

39 Tuscus vicus appellabatur vbi liberi homines se venales postulabant.

40 Gothofredus appellat catastam locum illum

41 Variæ significationes catastæ remissiuè.

42 Verus sensus ad d.§.apud Labeonē proponitur ex Osualdo.

VT secundum quod ex §.*item Cælius d. l. quis sit fugitiuus*, diluamus dubium, aliqua imprimis legenti non iniucunda circa statuarum, assylorumque immunitates præmittere oportet, ex quorum cognitione Labeonis, & Cælij consensus omnino pendet.

Sta-

Statuarum igitur immunitas (si à longinquo, & primæuo principio rem quærimus) ab Afsyrophene Ægiptiorũ Principe originem traxit: is enim ob immaturam vnici filij mortem eius imaginem ad viuum expressam commodo domus loco reposuit, vt sic orbitati remedium, ac solamen solitudini præstaret, cuius aspectu, directo ad illam colloquio, oblectebatur, quod conspicati serui, vt domino grati magis fierent, eiusque gratiam maiorem quotidiè inirent, eidẽ simulachro, modo detecto capite adstabant, modo flores spargebant, modo coronas plectebant, cumque placatiorem sic dominum reddi cernerent, non dubitauerunt in dominum peccantes ad illam statuam confugere, à qua eos abstrahere, ne filium læderet, vtq; maior illi exhiberetur cultus, non audebat Afsyrophenes. Tradit Fulgent. *lib.* 1. *Mytholog.* ex *Diophante* S. Bernardin. Senen. *sermo.* 10. *in Dominic.* 4. *Quadrag. art.* 1. *cap.* 1. Abulensis 2. *par. comment. cap.* 20. *lib. Iosue quæst.* 20. 1

† Amplior tamen immunitas fuit cõcessa à Nino Afsyriorũ 2
primo Rege mortui Belli patris statuæ † de quarum priori- 3
tate vide latè pertractantem Patrem Petrum Gambacurtam Societatis Iesu *lib.* 1. *de immunit. Ecclesiast. cap.* 6. *nu.* 8.

Ad has igitur confugientes statuas exin extrahi sine piaculo non licebat *l.* 2. *D. de his qui sunt sui vel alie. iur. l.* 1. *§.* 1. *D. de offic. Præfe. vr. l. capitaliũ* 20. *§. ad statuas D. de pænis l. in eum* 5. *D. de extraor. crimi. l. vnica C. de his qui ad stat. confu. §. sed & maior l. de his qui sunt sui.* Suetoni. in *Tiberio c.* 53. *Nouissimè,* inquit, *calumniatus modo ad exercitum confugere velle Pandatariam relegauit* Plinius *lib.* 10. *Epist.* 195. *ad Traian. Miles qui est in statione Nicomedensi scripsit mihi, quendam nomine Callidromum cum detineretur à Maximo, & Dionysio pistoribus, quibus operas suas locauerat, ad tuam statuam confugisse.* Seneca *de clemen. lib.* 1. *cap.* 18. *Seruis ad statuam licet confugere, cum in seruum omnia liceant est aliquid quod in hominem licere commune ius animatum vetet, quia eiusdem naturæ est cuius tu.* 4

Res autem eo euasit, vt non periculũ solum fugæ imago Imperatoris esset, sed calumniæ occasio, ea arrepta nõ solum 5

iniu-

iniuriam vitare, verum inferre licebat. Sic ex Tacito *lib. 3. annal.* colligo: *Incedebat,* inquit, *deterrima cuique licentia impune proba, & inuidiam in bonos excitandi arrepta imagine Cæsaris.* Extat apud eundem Tacitum *dicto lib. 3.* pulcherrima C. Cestij in hac re dissertatio. *Igitur C. Cestius Senator disseruit Principes quidem instar Deorum esse, sed neq; à Dijs nisi iustas supplicum preces audiri, neq; quenquam in Capitolium, aliave Vrbis templa perfugere, vt eo subsidio ad flagitia vtatur. Abolitas leges, & funditus euersas vbi in foro, in limine Curiæ ab Annia Rufilla, quam fraudis sub Iudice damnauisse probra sibi, & minæ intendantur, neque ipse audeat ius*
6 *experiri ob effigiem Imperatoris oppositam* † Neque Philostratus hic prætermittendus qui *lib. 1. de vita Apolonij* ait: *Erat apud Aspendios asylum Tiberij statuæque sanctiores illis in locis, venerabilioresque quam Iouis Olympij simulachrum habebantur, ita vt impietatis damnatus quidam fuerit quod seruum suum verberasset, qui drachmam argenteam Tiberij imagine signatam gestabat.*

7 At cum improbi passim homines, & serui imaginibus Cæsarum sine causa perlatis, statuisque adprehensis, inuidiam aduersarijs concitarent, Senatus Consulto prohibitum fuit ne quis in alterius iniuriam ad statuas Principum cõfugeret, imaginesve eorum deferret, qui secus faceret in vincula publica mitteretur. *l. SenatusConsulto 38. D. de iniur. l. capitalium* 28. §. *ad statuas D. de pœnis* Brisoni. *lib. 3. select. cap.* 11.
8 † Facitq; maximè *l. vnica C. de his qui ad stat. confug.* qua prudenter sancitum est, vt sicut hi qui se probauerint iustas, verasque ob causas ad statuas confugisse, tuti omnino sint, sic hi qui veras causas non probauerint, nõ modo securitate careant, sed vltrices etiam pœnas luant, decidunt ita Valens, Theodosius, & Arcadius Imperatores in *d. l. vnica* hisce verbis. *Qui ad statuas vel vitandi metus, vel creandæ inuidiæ causa confugerint, si certas habuerint causas quibus confugere ad Imperatoria simulachra debuerint, iure à legibus vindicentur, sin vero probati fuerint artibus suis inuidiam inimicis creare voluisse, vltrix in eos sententia proferatur.*

Fre-

Frequentiores autem seruorum, quam aliorum fuere ad 9
ſtatuas concurſus, adeo vt propter eorum concurrentiũ mul-
titudinem vileſcere Imperatorum ſtatuæ viderentur: *Com-
plebantur* (ait Tacitus *dicto lib. 3. annal.*) *templa peſsimis ſer-
uitiorum.* Vnde ad hanc vilem turbam è ſuis ſtatuis arcēdam
quidam à ſeruo non tangi in ſtatuarum baſi ſcribere præci-
piebant, ſic in marmorea Lauinij baſi refert Lipſius in *notis
ad lib. 3. annal. Taciti* ſcriptum.

MAVORTIO
SACR.
HOC SIGNVM
A SERVO TANGI
NEFAS EST

Nec ſolum ad Principum ſtatuas confugientes, verum & 10
in aſyla ſe recipiētes exin extrahi nequibant † Veterem igi- 11
tur fuiſſe morem eorum, qui nouas Vrbes conderent aſſyla
aperire eo fine, vt per ea nouos accolas ad nouam vrbem ac-
cerſerent, teſtatur Liuius *lib. 1. Deinde*, inquit, *ne vana vrbis
magnitudo eſſet adijcienda multitudinis cauſa vetere conſilio
condentium vrbes qui obſcuram, atque humilem conciendo ad
ſe multitudinem, natam è terra ſibi prolem mentiebantur: lo-
cum qui nunc ſeptus denſis inter duos lucos eſt, aſylum apperit
eo ex finitimis populis turba omnis ſine diſcrimine liber, an ſer-
uus eſſet, auida nouarum rerum perfugit idque primum ad
captam magnitudinem roboris fuit* † Poſt ſupra tradita Aſſy- 12
rophenis, ac Nini ſtatuarum aſyla primum in orbe fuit aſy-
lum Cadmi: conſtructis enim Thebis initio Regni ſui illud
aperuit, ſed id Polydorum Virgilium latuit dum *lib. 3. de in-
uent. rer. cap. 12.* affirmat primum omniũ aſylum fuiſſe illud
Athenienſe quod Herculis filij, nepoteſq; eo fine aram mi-
ſericordiæ nuucupatum aperuerunt, vt vitæ propriæ potius,
quam alienæ cōſulerent, vt ſi quando ab his quos eorum pa-
ter innumeros grauiſſimè vexauerat ad necem quærerentur,
hoc haberent tutum vitæ perfugium, eius meminit Statius
lib. 12. Thebaidos

Fama

Fama est defessos acie post busta paterni
Numinis, Herculeos sedem fundasse nepotes
Sic sacrasse loco commune animantibus agris
Confugium

Et ibidem

Vrbe fuit media nulli concessa potentum
Ara Deum mitis posuit clementia sedem †

13 Hancque aram fuisse eam, quæ Athenis Ignoto Deo erat dicata, attestantur relati apud Lyranũ *super cap.7.Act.Apost.* & Gerson. *tract.7. super Magnificat*. Ex cuius aspectu argumentum sumpsit D.Paulus Apostolus anuntiandi Atheniensibus Christum: sic enim ait *Actor.17. Præteriens simulachra vestra inueni aram in qua scriptum erat Ignoto Deo,quod ergo ignorantes colitis,hoc ego anuntio vobis*.Diuersum autem traxisse originem aram istam Ignoto Deo sacram docet Historia Ecclesiastica apud eundem Lyranum,vt refert P.Gamba-
14 curta *d.lib.1.cap.5.n.*12. † At distinctam omnino fuisse hanc aram ab ea quam filij, & nepotes Herculis sacrauerant, vel ex eo liquet quod illa Ignoto Deo, hæc vero nulli, sed clementiæ, seu misericordiæ dicata fuerat. Latuit ergo Polydorum Virgilium proximè laudatũ Cadmi asylo posterius du-
15 centis prope annis fuisse Atheniense † Sed & ante hoc misericordiæ Atheniense asylum, duo alia post illud Cadmi præcesserunt vnum viuenti Herculi sacratum ad ostium Nili, quod Canopium vocabatur, alterum Dianæ Ephesinæ circa idem tempus, cuius libertatis iura ab eodem Hercule, dum
16 Lydia potiretur aucta fuisse refert Tacitus *lib.3.anna.* † Romulus quoque asylum aperuit inter Capitolium,& Palatium in Sacro luco, quod Quercetum dicitur, cuius meminerunt Halicarnas. *lib.2. cap. 34.* Strabo.*lib.5.* Patri. *de Reg.lib.8.tit.16.*Iuuen.*Saty.8.*

Et tamen vt longe repetas, longeque reuoluas
Nomen, ab infami gentem deduces asylo,

Ouid.*lib.3.Fasto.*

Romulus vt saxo lucum circumdedit alto
Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris.

Vir-

Virgi.*lib.8.Æneid.*

Hic lucum ingentem quem Romulus acer asylum
Retulit & gelida monstrant sub rupe lupercal.

Diuus Augustinus *lib.1.de Ciuit.Dei cap.34.Romulus*,inquit, *& Remus asylum constituisse perhibentur, quo quisq; confugeret ab omni noxa liber esset.*

Sed tamen si quis breuiter omnia scire desiderat, quæ circa asylorum immunitatem obseruauit antiquitas, adeat Tacitum *lib.3.annal.* latissimè omnia referentem, qui tamen in fine asserit: *Factaque Senatus Consulta,quis multo cum honore modus tamen præscribebatur, iussique ipsius in templis facere aras sacrandam ad memoriam, neu specie Religionis in ambitionem delebarentur* † Obstat tamen Suetonius, qui in *Tiber.cap.37.* inquit *Aboleuit, & ius moremq; asylorum, quæ vsquam erant.* Ex quibus apparet non certum modum tantum præscriptum fuisse, vt dicebat Tacitus, sed abolita omnino fuisse asylorum iura.† Suetonium,& Tacitum vt in cōcordiā reducat Lipsius in notis ad anna.Taciti,ita huic adhæret, vt Tranquillum errasse, asserere non dubitauerit. Nec magis fœliciter P.Gambacurta *d. l.1. cap.17. nu.vlt.* dum pro Tacito sentiens, Suetonium secundum vulgi sermonem loquutum fuisse asserit, quod mihi persuadere non possum † Forsitan ad cōcordiam patebit aditus, si animaduertamus Senatus Consulta illa, quibus asylis certus modus prescriptus fuit, quorū meminit Tacitus loco supra tradito *ex tertio anna.* fuisse facta an. ab V. C. D. CCLXXV. At sequenti anno iterum Græciæ Ciuitates, aliæque Prouinciæ Legatos miserunt ad ius asyli confirmandum, vel de nouo statuendum, vt ex eodem Tacito *lib. 4. annal.* prompsi, ibi: *Is quoque annus legationes Græcarum ciuitatum habuit,Samijs,Iunonis,Cois, Æsculapij delubro vetustum asyli ius, vt firmaretur,petentibus. Samij decreto Amphyctionum nitebantur,queîs præcipuū fuit rerum omnium iudicium, qua tempestate Græci conditis per Asiam vrbibus ora maris potiebantur.Neque dispar apud Coos antiquitas, & accedebat meritum ex loco: nam Ciues Romanos templo Æsculapij induxerant cum iussu Regis Mi-*

17 18 19 20

thridatis apud cunctas Asiæ insulas, & vrbes trucidarentur. Crederem ergo dici posse hoc anno aboleuisse Tiberiũ ius, moremque Asylorum, licet antecedenti certum tãtum modum eis præscripserit.

21 Sed, vt progrediamur, ex supradictis, vt notat Budeus *in notis ad d. §. apud Labeonem*, dicebantur asyli homines sacrosancti, quos attingere sine piaculo non licebat, vt apud Romanos Tribunos plebis fuisse asserit Cicero *lib. 3. de legibus* inquiens *Tribuni plebis sunto, quos plebs cõtra vim auxilij causa creassit, quodque prohibessint quodque plebem rogassint ratum esto, sanctique sunto* hoc est intacti, atque asyli.

22 Nõ solum autem lædere Tribunum nefas erat, sed etiam priuati loco illum habere, aut occurrenti non cedere de via, Læsæ Maiestatis crimen putabatur, propterea C. Buturius à Romanis vltimo supplicio condemnatus sit, quod Tribuno cuidam plebis in foro ambulanti, de via nõ dicesserit, quemadmodum ex Plutar. refert Budæ. *ad Pandec. ad tit. D. ad l.*
23 *Iuli. Maiest.* Hyero. Plattus *de bono statu Religio. c. 37.* † Hinc Flaminis Dialis autoritatem tãtam fuisse legimus, vt ad eum quasi ad asylum vulgo concurreretur, qui enim ad eius pedes accessissent, si vincti essent soluebantur, si noxij, pœna con-
24 donebantur † Sic etiam Virgines Vestales ita quasi Sacrosanctæ habebantur, vt obuiam euntes ei, qui ad supplicium du-
25 cebatur, statim liber erat † Sed plura de asylis consulto omitto petenda à Thucyde *lib. 1. belli Peloponnesiacij*, Polido. Virg. *lib. 3. de inuen. rer. cap. 12.* Plutar. *in Theseo, & Romu.* Corras. *lib. 5. miscell. cap. 23.* Alexan. ab Alexan. *lib. 3. dier. genia. c. 20.* omnium latissimè P. Gambacurta sæpe laudatus *lib. 1. de immun. Eccl. per totum*, quibus addo præter Tacitũ *d. lib. 3. anna.* Didacum Couar. *lib. 2. var. cap. 20. nu. 2.* Anastasium Germonium *lib. 1. de sacro. immu. cap. 15.* Petr. Gregor. *lib. 33. Syntag. cap. 21.*

26 Quibus sic præhabitis, superest nũc vt Labeonis, & Cælij inuicem pugnantes sententias in concordiam reducamus. Affirmat Labeo seruum in asylum, vel Principis statuam cõfugientem fugitiuum non esse. Asserit Cælius seruum se-

con-

conferentem vbi recuperari, vel abduci nequit, fugitiuum eſſe. Et merito: hi enim qui ad ſtatuas vel aſyla confugiebant liberam facultatem legibus conceſſam habebant iuſtam cõtra dominos proponendi querelam, iudiceſq; aſſignabantur qui de huiuſmodi ſeruorum querelis cognoſcerent *l. 2. D. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur.* vbi in reſcripto ad Ælium Martianum Bæticæ Proconſulem miſſo dicitur: *ideoque cognoſce de querelis eorum, qui ex familia Iulij Sabini ad ſtatuam confugerunt* §. *vlt. I. eo. l. 1.* ibi *ſeruos, qui ad ſtatuas confugiunt de dominis querentes audiet D. de offic. præfe. vrb. l. vnica. C. de his qui ad ſtat. confu. l. capitalium 28.* §. *ad ſtatuas D. de pænis.*

27 † Crebriores autem quærelæ, quas aduerſus dominos proponebant ſerui erant quod ab eis male tractarentur, quod nimis crudeliter vapularentur, quod neque neceſſaria alimenta eis ſubminiſtrarentur, ad peccandumque quandoque eis abuterentur *d. l. 2. D. de his qui ſunt ſui*. Excipe ab his ſeruos domi Sineſij, de quibus ſcribit ipſe *Sineſius Epiſt. 145.* fugiſſe nunquam vllum ex ſeruis paternis, vel quos ipſe habuerit, quia nimirum inſtitutione adeo liberali eos regeret, eoque honoris vultu, vt ipſum quaſi electum quendam Magiſtratũ amarent magis, quam timerent, vt tradit Antonius Mornacius in *obſer. ad DD. lib. 21. tit. 1. ad l. quis ſit fugitiuus 17. D. de ædil. edic.* Supradictas autem querelas ſi poſtea iuſtas probabant, liberè & impune proponere eis permittebatur, ſin autem in ipſis ſuccumbebant, puniendi veniebant. At in ſeruo qui eo ſe cõtulit vnde recuperari, vel abduci nequit, prædicta non procedunt, nec aliqua ratione eius domino conſultum videtur; nihil ergo mirum ſcribat Cælius eum fugitiuum eſſe.

28 Supereſt nunc vt vltimam ex *d.* §. *apud Labeonem* non leuem, nec vulgarem proponamus, expendamuſque difficultatem, vtque eam radicitus euellamus, ad iuris primordia ex quibus oritur recurrendum erit: certum enim eſt ſeruos aut iure gentium, aut iure ciuili fieri

29 † Iure gentium ſunt, qui ex ancillis noſtris naſcuntur, aut ab hoſtibus capiuntur *l. 5. D. de ſtat. homi.* §. *ſerui autem I. de iur. perſon.*

30 † Iure ciuili fiunt ſerui

D 2 homi-

homines illi, qui ita abiecti, degeneres, & viles sunt, vt Imperatorũ verbis vtar in *l. quisquis C. de postul.* vt pecuniæ cupiditate allecti pretiosius, quo humanum fruitur genus, libertatem scilicet vendant *d. l. 5. §. 1. D. de stat. homi. l. si ex causa 9. §. Papinianus ait D. de minor. l. si quis 6. §. irritum D. de iniust. rup.* non quod voluntas semet vendentis causa sit
31 amittendi libertatem † nemo enim nuda volũtate fit seruus, nec etiam professione *l. parentes 22. l. liberos 39. C. de liber.*
32 *cau.* † neque conuentionibus, aut priuatis pactis potest quis mutata conditione alterius seruus fieri *l. conuentio 37. d. l. libe-*
33 *ros C. de liber. cau.* † neque præiudicium libertati fieri potest confessione, vel scriptura qua liber homo se esse seruum profiteretur *l. nec si volens 7. l. interrogatam 14. l. parentes 22. l. Arrianus 27. d. l. liberos C. de liber. cau. l. non nudis C. de probat. l. ingenuam C. de inge. manu.* dummodo alias de libertate constet *l. iubemus 41 C. de libe. cau.* non potest enim conuentionibus seruus fieri, cum sui ipsius quis dominus non sit *l. liber homo 13. D. ad l. Aquiliam,* imò liberum corpus æstimationem non recipiat *l. 1. §. sed cum liber. l fin. D. de his qui effude. vel deijece.* Martinus Magerus *de aduoca. arma. cap. 9.*
34 *nu. 276.* † fit autem seruus ex legis potestate in pœnam delicti, improbiq; facti vt docet Anto. Faber. in *Iurispr. papi. lib.*
35 *1. tit. 3 princi. 2. illa. 1. & princi. 3. illa. 3.* † Huiusmodi autem libertatis venditio apud diuersas inualuit gentes, apud Gallos narrat Cæsar *lib. 6. de bello galli. Plerique* inquit, *cum aut ære alieno, aut magnitudine tributorum, aut iniuria potentiorum premuntur, se se inseruitutem dedunt nobilibus: in hos eadem omnia fere sunt iura, quæ dominis in seruos.* Apud Germanos obseruo ex C. Tacito *de mori. Germa. Aliam quod mirere,* (ait) *sobrij inter se exercent tanta lucrandi, perdendiue temeritate, vt cum omnia defecerunt, extremo, ac nouissimo iactu de libertate, ac de corpore contendant. Victus voluntariam seruitutem adit, quamuis iunior, quamuis robustior alligari se, ac venire patitur. Ea est in re praua peruicacia, ipsi fidem vocant. Seruos conditionis huius per comercia tradunt, vt se quoque pudore victoriæ exsoluant.* Tandẽ & apud Hunnos

nos morem hũc inualuisse tradit D. Ambrosius *de Tobia cap. 11.* dum ait: *Ferunt Hunnos cum sine legibus viuunt, aleæ solius legibus obedire, in procintu ludere, tesseras simul & arma portare, & plures suis quam hostilibus ictibus interire, in victoria sua captiuos fieri, & spolia suorum perpeti, quæ pati ab hostibus nequiuerant* † Plura vt huiusmodi seruitutis pœna 36
locum habeat, requiruntur requisita, quæ eleganter prosequitur, ac exornat Balthesar Gomesius de Amescua *tract. de potest. in se ipsum lib. 2. cap. 17.* † Sufficiat pro instituto vnum 37
solum animaduertere, ementem scilicet ignorare debuisse libertatem eius, qui emitur *l. liberis 7. §. si quis sciens l. qui sciens 33. D. de liber. cau. l. Licinius l. vlt. D. quib. ad liber. procla. non licet l. scientis C. de inge. manu.* Vulteius in § *serui n. 4. I. de iur. perso.* Corras. *ad l. 5. D. de stat. homi.* Osual. ad Donel. *lib. 2. comment. cap. 9. litt. O.* † Quibus acriter obstat Consultus 38
in d. §. apud Labeonem, vbi affirmat fuisse certum locum assignatum his, qui se venales postulant, vnde nunquã ignorantia in emptoribus reperiri poterat. Sic loquitur Consultus: *Apud Labeonem, & Calium quæritur, si quis in asylum confugerit, aut eo se conferat, quo solent venire, qui se venales postulant, &c.* Ex quo constat certum locum fuisse, in quo liberi homines se venales postulabant † quem locum fuisse Tu- 39
scum vicum non obscurè ostendere videtur Plautus sic in Curculione scribens.

Sub veteribus ibi sunt qui dant, quiq; accipiunt fœnore
Pone ædem Castoris ibi sunt quibus credas male
In Tusco vico ibi sunt homines qui ipsi se venditant.

Idque etiam visus est voluisse Horat. *lib. 2. ser. saty. 3.* his verbis.

——————— ac Tusci turba impia vici
Cum scurris fartor, cum velabro omne macellum
Mane domum veniant ———————

Vbi per turbam impiam Tusci intelligi eos homines liberos qui se venditabant affirmat Reuard. *lib. 2. coniect. cap. 8.* quod cum non animaduertissent interpretes pessimam hanc turbam ad fœneratores retulerunt: fœneratores enim non in

Tusco

Tusco vico, sed sub veteribus frequentes erant, & assidui, vt ex Plauto probauimus.

40 Sed alio respiciens Gothofr. in *d. §. apud Labeonem* appellat Catastam locum istum in quo homines se vēditabant, quo pacto D. Cyprianus *Epist. 33.* inquit ad pulpitum post catasta venire. Quem locum eleganter explicat Iacobus Pamelius dum *in notis ad eum* ait *Pulpitum suggestum vocat vnde lectiones recitari solent coram populo; catasta vero propriè locus erat æditior in quo serui venales exponebantur ab exponendo sic Gracè vocatus.* Ad quam significationem proximè accedit Cypria. dum per catastam intelligit locum eminētiorem in quo de Martyribus sumebatur supplicium, quo & adludere videtur Romanus Martyr. apud Prudētium sic exclamans.

Audite cuncti, clamo longè, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior

Hocque confirmat ex eo quod asserit in Hispanijs locum in quo serui venum exponuntur similem esse locis illis æditioribus in quibus fontes plectebantur, quæ in Gallijs *gehennæ* nuncupantur. Altera etiam huius vocis *catasta* acceptio est apud eundem Prudrētium dum *hym. 2. Peristeph.* de Laurentio Martyre sic cecinit.

Postquam vapor diutiùs
Decoxit exustum latus
Vltro è catasta Iudicem
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis
Satis crematam iugiter.

41 Sed de catastæ varijs significationibus, quamque ab equleo distet, videndus omnino Antonius Gallonius *tract. de Cruciatibus SS. Martyrum cap. 3.*

His tamen omissis difficilis semper redditur Cōsultus noster in *d. §. apud Labeonem*: si enim certus locus liberis hominibus se venundantibus constitutus erat, qua ratione poterit

42 ignorantia ab emptore obtendi? † Ex interpretribus solus Osuald. difficultatem agnouit: is etenim *in notis ad Donel. lib. 2. comment. cap. 9. litt. O.* tex. nostrum intelligit de his, qui

cum

cum iam essent serui vẽdebantur, quasi his certus locus fuerit constitutus, non autem liberis hominibus; Plautum vero explicat de pueris, & scortis palam venalem formam, vt loquitur *l. si ea quæ 22. C. de adul.* exhibẽtibus. Quasi hos eadem ratione dixerit Plautus se vendere, qua vulgo promercale corpus habere dicitur, & qua vxor mercalis vocatur in *l. mercalem 5. C. de condict. ob turp. cau.* Cui sententiæ adstipulatur ratio à Consulto adducta in *d. §. apud Labeonem Ego*, inquit, *puto non esse eum fugitiuum, qui id facit quod publicè facere licere arbitratur*, quæ inconcinna esset si de liberis hominibus se venundari postulantibus intelligeretur, cum id publicè non licere nemo est qui nesciat.

Sit pro coronide circa materiam hãc seruorum ad assylũ, vel Ecclesiam confugentium quod *cap. 70.* in Edicto Theodorici Regis legitur in hæc verba: *Si seruus cuiuslibet nationis ad quamlibet Ecclesiam cõfugerit, statim domino veniam promittente reddatur, nec enim vltra vnum diem ibidem residere præcipimus. Qui si exire noluerit vir Religiosus Archidiaconus eiusdem Ecclesiæ, vel præsbiter, atq; Clerici eundem ad dominum suum exire compellant, & domino indulgentiam præstanti sine dilatione contradant. Quodsi hoc suprascriptæ Religiosæ personæ facere fortè noluerint, aliud mãcipium eiusdem meriti domino dare cogantur, itaut etiã illud mancipium quod in Ecclesiæ latebris commoratur, si extra Ecclesiam potuerit comprehendi, à domino protinus vindicetur.*

EXPONVNTVR §. ITEM CÆLIVS, & §. erronem 14. eiusdem l. quis sit fugitiuus 17. Plura inter erronem, & fugitiuum discrimina aperiuntur, aliqua inter emansorem, & desertorem enodantur.

CAP. IV.

SVMMARIVM.

1 Proponitur, & exponitur species §. idem Cælius 16. d. l. quis sit fugitiuus 17.

2 *Ex-*

2 *Explicatur §.erronem eiusdem legis.*
3 *Erro est qui frequenter sine causa vagatur.*
4 *Stellæ erraticæ cur errones appellentur.*
5 *Fugitiuus differt ab errone quemadmodum desertor ab emansore.*
6 *Is qui reuertitur quandoque etiam habetur pro desertore, & qui reducitur pro emansore.*
7 *Discrimen consistit in tempore.*
8 *Contempsit hoc discrimen Germanicus in l.4. §.edicta D. de re milit.*
9 *Desertor dicitur etiam fugitiuus.*
10 *In serui venditione de corporis, & animi vitij cauebatur.*
11 *Seruus fugitiuus solitus semper furari.*
12 *Serui fuga deteriores reddebantur.*
13 *Vinum quod vepescit appellatur à Cicerone fugiens.*
14 *In venditione seruorum stipulationes solitæ furtis, noxijsq; solutum esse, fugitiuum, erronemue non esse, & probatur tex.singulari num.16.*
15 *Emptor tenetur probare fugisse seruum antequã emeretur.*
16 *Si deficit probatio creditur serui dicto.*
17 *Imo & quæstioni subijcitur.*
18 *Explicatur elegans D. Hieronymi locus.*
19 *In permutationibus etiam similes stipulationes interponebantur.*
20 *Quas ridet Apolli. apud Philos.*
21 *De earum validitate disputat Amaya.*
22 *Interdum expresse prædictæ stipulationes reijciebantur.*
23 *Serui quorũ nomine nihil venditor promittebat pileati vendebantur.*
24 *Pileus symbolum libertatis erat.*
25 *Serui capti in bello vendebantur cum corona*
26 *Transmare aduectorum pedes creta signabantur.*
27 *Manus medicamentis dealbatæ appellantur gypsatæ.*
28 *Serui nudi aliquoties, vt corporis sanitas appareret, vendebantur.*

Ex

X eodem supra exposito principio lucem accipiet Consulti responsum in *d. l. quis sit fugitiuus 17. §. idem Cælius 16.* vbi proponitur seruum à domino in Prouinciam missum, eum defunctum, & se ab illo in testamento manumissum falso, vt interpretatur Accur. audiuisse, in eodemque officio permansisse, & pro libero se gessisse, an fugitiuus sit dubitat Cælius, non esse decidit, cum mentiendo se liberum absq; fugæ consilio fugitiuũ se reddere nequeat, & merito: siue enim bona, siue mala fide pro libero se gesserit, nunquam tamen animum fugiendi habuit † Eodemque sensu intelligitur Vlpia. *in §. erronem eiusdem l. 17.* vbi cum Labeo erronem pusillum fugitiuum esse affirmaret, & è cõtra fugitiuum magnum erronem † asserit Vlpianus erronem eum esse qui nõ quidem fugit, sed frequenter sine causa vagatur, & temporibus in res nugatorias consumptis, serius domum redit, vnde cum fugiendi animus omnino ab errone absit, hinc eum fugitiuum non esse in comperto est. Hinc Columela *de re rust. lib. 7. cap. 12. Maxime,* inquit, *debent in custodia vigilaces conspici, nec errones, sed assidui & circunspecti,* & Tibul.

1
2
3

Adque iterum erronem sub tua signa voca

Sapho apud Ouidi.

Nec vos erronem tellure admittite nostrum.

† Vnde stellæ erraticæ errones appellantur, quod Zodiacum non ambulent, sed in diuersos vagentur motus A. Gelli. *lib. 3. cap. 10. & lib. 14. cap. 1.* † Hinc communiter dici solet sic fugitiuum ab errone distare, quemadmodum desertorem ab emansore *l. 3. §. leuius 14. D. de re milit.* At nõ est differentia inter emansorem, & desertorem quod hic reducatur, ille vero reuertatur † nam & qui reuertitur quandoque pro desertore habetur *l. qui commeatus 14. D. de re milit.* & qui reducitur pro emansore *l. qui cum vno 4. §. edicta D. eo.* † Discrimen tantum est in tempore *l. aut facta 16. §. tempus D. de panis l. 3. si ad diem D. de re milit.* desertor siquidem pro diuturno tempore, emansor nõ ita † Contempsit hanc differen-

4
5
6
7
8

tiam Princeps ille magnus Germanicus meliori fato dignus, cum exercitum Romanum duceret, vt refertur in *d.§.edicta.* edixit enim se habere pro desertore etiam eum qui diu abfuisset, *vt is*, inquit, *inter emansores haberetur*, vbi *vt* pro
9 *quamuis* accipit Cuia. *lib. 6.obser.cap.26.* † Desertor vero nõ solum fugitiuo comparatur, verum & fugitiuus dicitur in *d.§.tempus.* Anto.August.*lib.3.emenda.cap.7.* Cuia.*d.cap.26.*

10 Exposita inter erronem, & fugitiuum differentia, succedit explicanda inter ipsos conuenientia: Etenim in seruorum venditione non solum illæ concipiebantur formulæ quibus corporalibus vitijs innoxios prestari seruos cauebatur, verum & quoad animi vitia caueri plerunque solebat, ne scilicet fugitiui, vel errones essent *l.ob qua 4.§.in sũma D.de ædil.edic.* Horat.*lib.2.ser.saty.3.*

————— sanus vtrisque
Auribus atque oculis mentem nisi litigiosus
Exciperet dominus cum venderet, &c.

Vbi vetus Interpres: *Sumptum est*, inquit, *hoc argumentum à dominis mancipia vendentibus, quorum omnia vitia cognita sibi tam corporis, quam animi debeant aperire emptori, nisi postea litigari vellent propter celatum vitium*. Obseruant A. Gellius *lib.4.noct.Attic.cap.2.* Cuia. *ad l.aliud 174.D.de Ver. signific.* Anto.Gomez.*lib.2.vari.cap.2.n.49.* Morla *in Empor. iur.tit.9.in præmiss.num.41.* Donel.*ad l.emptor.14.C.de actio. emp.* & *lib.13. comment. cap. 2. & 3.* vbi Osual. Pichar. in *§.*
11 *actionum 28. quæst.16.I. de actio.* † Cumque vix vnquam fugiat seruus quin secum furto auferat rem, pecuniamue à domino *l.qui seruo 36.§.idem D.de furt.l.vlt.D.de fugit.l.si quis 12.C.ad l.Fabi.de plagi.* & vt ait Martia.

A pedibus didiscere manus peccare proterua
Non miror furem qui fugitiuus erat.

12 † Et deteriores fere semper fuga serui redderentur † adeo vt
13 vinum quod fit deterius, hoc est illud quod vapescit appelletur à Cicerone *lib. 3. de officijs* vinum fugiens ibi: *Si quis vinum fugiens vendet sciens &c.* Vbi optime *vinum*, & non *venenum* legi debere tenet Turne.*lib.20.aduersario.cap.13.*

notauit

notauit solito ingenij sui acumine magni nominis vir, hoc &
omni sæculo maximus Don Nicolaus Fernandez de Castro,
olim in Salmaticensi Gimnasio Præceptor, nunc in Mediola-
nensi Senatu Senator, & in hac Cremonensi Prouincia bel-
lorum, ac famis turbine agitata dignissimus Prætor, Paupé-
rum parens, Iustitiæ asylum, Lusitanorum, ob præclara in eos
scripta, verè malleus, cuius olim discipulum, nunc Vicarium,
& semper seruum me profiteor, in erudito ac celebri tracta-
tu *de empt. & vendi. §. 49. num. 164.* circa medium † hinc in 14
prædictis vēditionibus stipulatio hæc vsitata, eum hominem
furtis, noxijsque solutum esse, item fugitiuum erronemue
non esse, vt referunt Paulus in *l. 3. l. Lucius 11. §. vlt.* Pompo-
nius in *l euictare 16. §. vlt. & l. si emptori 30.* Vlpianus in *l. si
ita quis 31. & in l. quia dicitur 32. D. de euicti. l. quoties D. si
fami. furt. fecis. dic. l. ex empto. 11. §. uenditorē D. de actio. emp. l.
sed si 31. §. idem dicemus 5. D. de donat. inter uir. l. emptor 14.
C. de acti. emp.* † Emptor vero tenebatur probare fugisse ser- 15
uum antequā emeretur *l. emptorem 4. D. de probati.* † Etsi de- 16
ficit probatio serui responsioni credebatur *l. quæro 58. §. ult.
D. de adil. edic.* & Paul. *2. sent. tit. 17.* † imo & quæstioni super 17
ea re subijcitur *l. cum probatio 7. D. de probati.* Merilius *lib. 3.
obser. cap. 30.* videndus Iacobus Gothofredus de antiqua Iu-
risprudentia optime meritus in *comment. ad Codicem Theo-
dosia. tit. de Ædilitijs actio.* Varro *lib. 2. de re rust. cap. 10.* Sene-
ca *lib. 4. contro.* inquit: *Triarius dixit fugitiuum erronem non
esse, si tam malum authorem habemus gener noster fugitiuus
est. Relegamus authoritatis tabulas furtis, noxaque solutis* Ci-
cero. *lib. 3. officio. Qui enim scire debuit de sanitate, de fuga, de
furtis præstat edicto Ædilium.* † Quo respexit elegans D. Hie- 18
ronymi locus in *epist. ad Titum. Cum audiente uiro apprimè
graui laudaretur Iudex quidam quod fur non esset, refert illū
dixisse. Laudas optimum seruum si nec fugitiuus est, quod sci-
licet liberum hominem florere opporteat laudibus longe maio-
ribus, quam quibus serui collaudantur, & longissimè abesse
à uitijs seruilibus.* Quod videtur ex Appollonio Philostrati
sumptum apud quem Iarchas Rex Indorum dat per quam

ineptè laudem Magiſtratibus eandem quam venelatiarij ve-
19 nalibus ſuis, quod ſcilicet fures non ſint † Coniunctæ itaque
erant huiuſmodi ſtipulationes furem, fugitiuumue non eſſe,
vt ſingulariter probo ex *l. non impoſsibile 50. D. de pactis*, vbi
dicitur incontractu depoſiti, commodati, & locati poſſe ad-
iungi pactum illud ne ſcilicet depoſitarius, commodatarius
vel cōductor ſollicitet ſeruum depoſitum, commodatum, vel
20 locatum vt ſit fur, vel fugitiuus † In permutationibus quoque
ſimiles ſtipulationes interponi ſolebant *l. 2. D. de rer. pemut.*
At has ſtipulationes quibus vitijs carere ſeruos promittere
adſtringebantur ſtipulatores ridet Appollina. *apud Philoſtr.*
21 † De earum validitate diſputat latè ad partes Salmanticenſis
Scholæ decus inſigne D. Franciſcus de Amaya *lib. 2. obſerua. cap. 3.*

22 Interdum vero paſciſcebatur venditor, vt nō adſtringere-
tur præſtare non fugitiuum, vt in *d. l. ſed ſi 31. § ſi vir. vxori
D. de donat. inter vir.* Plaut. in *Perſ. Act. 4. ſce. 4.*

Ipſe qui tabellas affert, adduxit ſimul
Forma expetenda liberalem mulierem
Furtiuam, aductam ex Arabia penitiſsima
Eam te volo accurare, vt iſtic veneat
Ac ſuo periculo is emat, qui eam mercabitur
Mancipio neque promittet, neque quiſquam dabit
Probum numeratum argentum, vt accipiat face.

23 Huiuſmodi autem ſeruos, quorū nomine venditor nihil præ-
ſtare adſtringebatur etiamſi fugitiui, vel errones eſſent, pi-
leatos venum ſolitos ire ex Cælio Sabino I. C. tradit A. Gel-
lius *lib. 7. noct. Attic. cap. 4.* huius ſiquidem conditionis manci-
pijs inſignia in vendendo erant, vt emptores errare, & deci-
pi non poſſent, neque lex vendendi operiēda eſſet, ſed ocu-
lis iam perciperent quodnam eſſet mancipiorum genus. Pi-
leus ergo impoſitus eos ſeruos venundari ſignificabat, quorū
24 nomine nihil venditor pollicebatur, † Forſan quia pileus
ſymbolum libertatis erat, Liui. *deca. 5. lib. 5. in fine*, Petr. Gre-
gor. *lib. 32. Syntag. cap. 27. n. 3.* Sic gladiatores poſt quinquen-
nium pileo vtebantur, quia plenam libertatem conſequuti
erant,

erant, pulchrè Camil. Borrel. *de magistra. edic. lib. 2. cap. 8. num. 76.* sicque libertas venditoris significabatur † Captiuos 25
seruos lege belli alio signatos veniebant, corona videlicet, vt ex A. Gellio supra, & innumeris Liuij locis probari posset. Addo Varro. *lib. 2. de re rusti. cap. 10.* Cæsar *lib. 3. de bello Galli.*
† Transmare autem aduectorum pedes creta denotabat Ti- 26
bul. supra adductus Plin. *lib. 35. nat. histor. cap. 17. & 18.* Ouid. *lib. 1. amo. eleg. 8.*

Nec tu si quis erit capitis mercede redemptus
Despice gypsati crimen inane pedis

Iuuena. *saty. lib. 1.*

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

Vnde manus medicamentis dealbatas appellat gypsatas Ci- 27
cer. *epist. ad Trebat.* ibi *Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeæ matronæ opulentæ optimates, quibus illa manibus gypsatis persuasit ne sibi illæ uitio uerterent quod abesset à patria* † Plerumque etiam nudebantur serui, vt eo 28
melius corporis vitia apparerent, vt ex Claud. *lib. 1. ad Eutro.* Sueto. *in Calig. cap. 36.* Senec. *lib. 11. epist. 81.* & alijs obseruo. Ex quo intelligendus idem Seneca *lib. 6. epist. 47.* dum inquit. *Stare ante limen Calixti dominum suum uidi, & eum qui illi impegerat titulum qui inter ridicula mancipia perduxerat alijs intrantibus excludi.*

DE SENATVS CONSVLTO SERVI FVGITIVI venditionem prohibente latè differitur. Ex quo lux Paulo in *l. arbor 19. §. Iudex D. commu. diuid.* & Caio in *l. quod sepè 35. §. si quis amico D. de contra. empt.*

C A P. V.

S V M M A R I V M.

1 *Senatus Consulto prohibitum fuit ne serui fugitiui venderentur.*
2 *Accur. vocat illud Libonianum.*
3 *Eius sententia reijcitur.*

4 Fuit

4 *Fuit factum Modesto Consule Senatus Consultum de fugitiuis ex sententia Cuiacij.*
5 *Sed in aliam abit ipse sententiam.*
6 *Solebant Imperatores orationes in Senatu referre.*
7 *Certior sententia ex eodem Cuiacio proponitur, fuisse scilicet iunctum l.Fabiæ de Plagiarijs.*
8 *L. Fabia de Plagi. successit l.Corneliæ, & hinc explicatur Apulei.*
9 *Quare hoc Senatus Consultum l.Fabiæ iniunctum sit.*
10 *Fugitiuus in quadam libertatis specie reperitur.*
11 *Verior ratio proponitur quare Senatus Consultum super hac re factum.*
12 *Interpretatur Marcianus in l.fin.§.serui qui in fuga D.de public.& vectig.*
13 *Alia ratio Senatus Consulti proponitur.*
14 *Idem naturaliter non potest esse agens, & patiens.*
15 *Qui in alterius potestate est illi furtum facere nequit.*
16 *Seruus fugitiuus sui ipsius furtum facere videtur.*
17 *Expenditur l.arbor 19.§.iudex D.commu.diui.*
18 *Socijs communi diuidundo, cohæredibus familiæ erciscundæ iudicia assignabantur ad diuisionem faciendam.*
19 *Officium Arbitri quodnam erat.*
20 *Vniuersæ res non singularum partes æstimari in his iudicijs debent.*
21 *In hac æstimatione licitatio admittitur.*
22 *Species d.§.iudex.*
23 *Licitatio est species venditionis.*
24 *Arbitrer nec Prætor circa leges statuere potest.*
25 *Adiudicatio est legitimus modus adquirendi dominij.*
26 *Assimilatur emptioni quia vtroq; casu euictio locũ habet.*
27 *Refellitur Antonius Faber dum sentẽtiam in petitorio prolatam adiudicationem appellat.*
28 *Sententia non adquiritur dominium, sed antea quæsitum declaratur.*
29 *In adiudicatione solũ iudicis sentẽtia adquiritur dominiũ*
30 *Quod authore Prætore fit, iuste factũ intelligitur.*

31 *Ne-*

31 Necessitatis causa semper excepta intelligitur.
32 Senatus Consultum nõ prohibet adiudicationem seruorum fugitiuorum.
33 Exornatur prædicta sententia.
34 Explicatur l. quod sapè 35. §. si quis amico D. de cõtr. empt.
35 Quod procurator facit contractu in suam personam conceptio, non videtur dominus fecisse.
36 Non comparet personaliter qui per procuratorem cõparet.
37 Non punitur vt siccarius qui occidere mandauit, sed vt mandans.

Ibet iam ad institutum redire, vtque in hac materia progrediamur animaduertere Senatus Cõsulto cautum fuisse, vt fugitiuum vendere non liceret *l. 2. §. vlt. D. ad l. Fabi. de plag. l. in fuga 6. C. eo. l. 5. in fine C. de ser. fugit.* Quo autem nomine hoc Senatus Cõsultum appellabatur, adhuc sub tenebris 1
inuolutum extat † Libonianum illud vocat Accur. † quod 2
quam falsum sit ex eo liquet, Libonianum S. C. fuerit l. Cor- 3
neliæ de falsis iniunctum, eiusq; materiam amplectitur, quæ quantum à fugitiuorum, de qua agitur distet nulli non patet, adeat qui voluerit Hotho. & Anto. August. *tractatibus de Senatus Consultis* † Certum huius S.C. nomen nõ cernitur: ap- 4
paret tamen ex *l. 1. D. de ser. fugit.* factũ fuisse Modesto Coss. qui Collegam habuit Probum tempore Alexandri *l. 9. C. de excusat. tut.* qui erat annus V. C. secundum Liuij computationem 980. ad idque inducitur vetus inscriptio à Cuia. in *recitat. solem. ad d. l. quod sapè 35. §. si quis amico D. de contr. empt.* † Sed nec diu idem Cuia. in eadem persistit sententia, 5
ibidem enim affirmat factum fuisse tempore Marci si quis Consul. Modestus nomine sub Marco Philosopho reperiretur, eoque præcipue nititur fundamento quod ex *l. 3. D. de ser. fugit.* Marcum hac de re in Senatu habuisse orationem constat † solere autem Imperatores ante Senatus Consulta 6
orationes in Senatu referre *l. cum hi 8. D. de transac. l. penult. D. ad S.C. Tertyl.* probant. Sed nec hæc ad rem faciunt cum

oratio

oratio D.Marci in Senatu habita de qua in *d.l.3. D.de fer.fugiti.* solum de facultate fugitiuos inquirere volentibus concessa ingrediendi, tam Cæsaris, quam Senatorum prædia, scrutarique cubilia atque vestigia occultantium differat. At quid hæc ad prohibitionem ne fugitiui vendantur attinent?

7 Arbitrabar cum eodem Cuia. *lib. 17. obser. cap. 10. & lib. 21. cap. 11.* iunctum fuisse hoc S. C. vna cum l.Fabia de plagiarijs: illo etenim tam emptori, quam venditori irrogatur pæna l.Fabiæ quæ fuit Sestertiorum quingentorum millium populo, vel Fisco inferendorum, vt ex Vlpiano *9. de offic. Procon.tit.ad l.Fabi.de plagia.* Licinius Ruffinus refert legēdum sic *Si seruus sciente domino fecerit, dominus eius sestertijs D.millibus eodem capite punitur,*& inferius: *iubeturque populo sestertium D. millia dare*. Probat id Paulus *lib. 1. sentent.tit.de fugiti.* his verbis *Contra decretum amplissimi ordinis fugitiuum in fuga constitutum nec emere,nec vendere permissum est irrogata pæna in vtrumq; sestertiorum D.millium* tradit Cuia. *d. cap. 11.* Ampliusque hæc opinio scilicet hoc S. C. legi Fabiæ fuisse iniunctum, probari potest ex *l. arbor 19.§.iudex* ibi: *nec erit periculum ne ex S.C. pæna. l.Fabia cōmittatur D. commu. diuid.* tum & Imperatores Dioclet. & Maximi.in *l.in fugam 6.C.ad l.Fabi.de plagi.* (vbi illius pænæ cuius antea Vlpia. & Paulus meminerunt mentio fit) dum eum qui seruum fugitiuum donauerit,vel vendiderit in eam legem incidisse,quę super huiusmodi delictis certam pęnam Fisco inferendam statuit,declarant *l.vlt. D.ad l.Fabi.de plag.* Et hanc eandem sententiam reperi post hæc scripta sequutū fuisse Petr.Fabrum omnino videndum *lib.2.semest.cap.11.in*

8 *fine* † Hæc autem l.Fabia successit l.Corneliæ de plagiarijs in eiusque locum subrogata est,nisi me fallat Apulei. *lib.8.Crimen* (ait) *l. Cornelia incurram si ciuem romanum pro seruo vendidero.*

9 Ratio vero cui innititur dicti S.C.dispositio multiplex assignari potest, fortasse ne per causam venditionis, plagiarij, vel qui proximi plagiarijs sunt solicitatores alienorum seruorum, redemptis forte à domino seruis in Reipub.fraudem

plagij

plagij publicum crimen eludant. In huncq; sensum inclinat
glossator lib. Basilicon *lib. 60. tit. 48. de lege Fabia de plagia-
rijs.* † Vel cum fugitiuus in quadam libertatis specie reperia- 10
tur *l. quis sit 17. §. idem ait D. de ædil. edic.* & liberi venditione
plagium committatur, sic & statutum fuit, vt fugitiui vendi-
tione contra l. Fabiam committeretur, quod refellit Cynus
ad d. l. in fuga 6. dum ex *l. si is 15. §. 1. D. de vsucapi.* probat
retineri fugitiuum in potestate. † Aut si mauis S.C. ratio fuit, 11
vt sic serui à fuga deterreantur si nec impunè recipi se, vel
celari à quouis posse intelligant, nec alteri vllo titulo, veluti
emptionis, vel vēditionis adquiri. Sic sentiunt Cynus, & Petr.
de Bellaperti. in *d. l. 6. C. ad l. Fabi. de plagi.* & cōfirmatur hæc
ratio à Cuia. *lib. 17. obser. cap. 10.* ex *l. seruos 12. C. de agric. &
censi. lib. 11.* vbi Arcadius, & Honor. inquiunt: *Nemo enim
dominum suum deserit sciens nunquam sibi latendi locum esse
derelictum, &c.*

Ex quo lumen accipit quod Marcia. in *l. fin. §. serui qui in* 12
fuga D. de public. & vectig. affirmat, seruum fugitiuum in eos
fines ingressum in quos nisi soluto pro eo vectigali ingredi
non poterat, in commissum non cadere, ne alias in seruorum
arbitrio esset domini conditionem deteriorem reddere, sicq;
vt à fuga deterreantur in commissum nō incidere. Sentit ita
D. Ioannes Suarez *ad l. Aquiliam lib. 1. cap. 5. sect. 6. num. 27.*
† Nisi dicamus huius prohibitionis rationem forsan accomo- 13
datiorem esse, quod licet seruus fugitiuus furtiuus non sit, cū
sui ipsius furtum facere nequeat † natura siquidem ipsa non 14
patitur, vt idem sit agens, & patiens, vt vulgo dicitur *l. hæres
21. §. quod si stipulator l. Grannius Antoninus 71. D. de fideiuss.
l. frater à fratre 38. D. de condic. inde. l. Stichum 95. §. aditio l.
qui hominem 34. §. qui filium D. de solutio. l. deposui 38. §. Sti-
chus D. de pecul. l. Stichus 16. §. fin. D. de pecul. leg. l. pupillus
5. §. item ipse D. de autor. tuto l. si plures vers. nam difficile D. de
pact. l. debitori 7. C. eo.* Anton. Fab. *lib. 18. coniec. cap. 19.* Bar-
bosa in *l. quæ dotis 34. in princ. D. solut. matri.* Amaya *lib. 3. ob-
serua. cap. 1.* Valentia *lib. 1. illustr. tract. 4. cap. 7. nu. 2.* Brisso.
de solutio. lib. 2. tit. de confusione. Morla in *Empo. tit. 8. q. 3. nu. 6.*

& ego singulariter illud esse impossibile probo ex *l. mulier*
15 *20. D. de conditio. institut.* † Nec ius ciuile admittit, vt qui in alterius est potestate illi furtum faciat *l. rem qua 15.* vbi Iason *nu. 9. D. de adqui. poss.* nec possessionem ei interuertat *l. 3. §. Nerua 13. l. 1. §. per seruum qui in fuga D. de adquir. possess.*
16 *l. 1. C. de ser. fugit.* † At ne fuga seruorum dominis damnosa esset, effectum fuit (vt sic loquar) vt quo ad effectus, sui ipsius furtum fecisse dicatur, nec enim præscribi, vsucapi, aut vendi, donariue potest *d. l. 1. l. mancipia 5. C. eo. d. l. vlti. §. serui D. de public. & vectig. l. vlt. §. sane si seruus* ibi: *cõquassatis rebus certis, atque subtractis, aut seipsum furatus C. de his qui ad Eccles. confug.* Bald. Alberi. Salicet. Iason *n. 14.* & alij antiquiores in *d. l. 1. C. de ser. fugit.* Cuia. & Giffani. *ibidem.* Idem Cuia. *lib. 17. obserua. cap. 10.* Duar. in *d. l. 1. §. per seruum qui in fuga* Osual. *ad Donel. lib. 5. commen. cap. 24. litt. D* D. Anto. Fab. in *Iurispr. tit. 3. princ. 3. illa. 1.* Qua autem ratione seruus sui ipsius furtum facere possit, latè explicat Franciscus Curtius iunior *ad d. l. 1. nu. 1. cum sequent. C. de ser. fugit.*
17 Sed antequam ad vlteriora progrediamur, diluendum venit dubium, quod contra doctrinam suprapositam fugitiuos videlicet seruos nec vendi, nec donari posse, opponi potest ex Paulo *lib. 6. ad Sabinum in l. arbor 19. §. iudex D. communi*
18 *diuid.* † Pro cuius iuris difficultate expendendum est quoties inter socios, vel cohæredes de diuisione rerum cõmunium, vel hæreditariarum conueniri nequibat, constitutum erat illis cõmuni diuidundo, his vero familiæ erciscundæ iudicium, quo diuidi inter se hæreditaria possent designato ad id à Prætore arbitro, siue iudice qui ex bona fide omnia expediret *l. 1. l. officio 26. D. famil. ercis. l. qui nõ militabat 78. D. de hæred. inst. cum alijs §. familiæ I. de offic. iudi.* Balduinus *ad ll. 12. tab. cap. 30.* Rosin. *de antiq. Romano. lib. 8. cap. 19.* Don Marti. Lar-
19 riateg. *lib. 4. Select. cap. 1. cum seq.* † Ad cuius Iudicis officium maximè spectabit, vt in solidum alia alijs tribuat, quia sæpè solutio, & exactio partis non minima incõmoda, imò & impossibilitatem continet *l. 3. l. 4. l. si ita 42. D. fami. ercisc. l. ar-*
20 *bitrer 11. D. de distr. pigno.* † quo circa cum de his iudicijs agitur

tur vniuersæ res, quæ in diuisionem veniunt æstimari debent, non singulorum partes *l. Maeuius 52. §. fin. D. fami. ercisc. l. item 10. §. fin. D. cōmu. diuid.* † Ad quam æstimationem faciendam 21
licitatio, vel inter ipsos socios admittetur, vel inter ipsos extraneos si plus offerant *l. item 22. §. 1. D. fami. ercisc. l. cum in fundo 78. §. penult. D. de iur. dot. l. 3. C. com. diuid.* Cuia. ad *Vrseium Ferocem lib. 2. in l. Maeuius 52. §. fin. D. fami. ercisc.* † His 22
suppositis proponit Paulus in *d. §. iudex*: Iudicem communi diuidundo, vel familiæ erciscundæ iudicijs præpositum si inter res adiudicandas testatoris seruus qui in fuga esset reperiretur, eum licitari iubere debere inter eos inter quos iudex est, illumque adiudicandum esse ei pœnes quem licitatio remansit. Quod quam difficile sit, vel ex eo apparet † quod li- 23
citatio species quædam venditionis sit *l. si pignori 29. D. fami. ercisc. l. 3. C. com. diuid.* latè obseruat Ioan. Anton. Mangilius *de subhastat. quæst. 1. nu. 2. & 9.* cum liceri nihil aliud sit, quam ad venditionis pretium aliquid adijcere *l. 7. §. quæsitum D. de minor.* Cæsar *de bello Galli. lib. 1. Omnia,* inquit, *Heduorum vectigalia paruo pretio redempta habeat, propterea quod illo licente, contra liceri audeat nemo* Conan. *lib. 5. comment. cap. 8. nu. 1.* (licet contrarium leui fundamento teneat Franciscus Philelphus *epist. ad Iacobum Puteum, in cent. epist. Phylolo. est epist. 12.*) hincque licendo superare, quasi plus offerre dicitur in *l. 7. §. si debitor D. commu. diuid.* vbi vetus Glosographus scite ad rem inquit: *Licitari dicitur, qui vel emendo, vel conducendo rem aliquam, vel aliquid ad negotiandum plus offerendo contendit impetrare.* Si ergo liceri potest fugitiuus, cur non & vendi & donari valebet?

Rursus arbitrer, vel Iudex contra leges nihil statuere po- 24
test, cum nec Prætori, qui arbitrium dat, quidquam contra leges stabilire permissum sit *l. iurisgentium 7. §. ait Prætor l. contra 31. D. de pact. l. nec non 28. §. quo ad eius D. ex quibus cau. maio.* Adhucq; fortius vrgebit argumentum si consideres adiudicationem serui fugitiui à iudice, ei qui in licitatione vicerit, esse faciēdam, † adiudicatio autem inter legitimos 25
adquirendi dominij modos numeratur ab Vlpiano *infra g. tit. 19.*

19.§.1. & *§.adiudicatione 16.* Vbi adiudicatione dominia in formulis familiæ erciscundæ, cōmuni diuidundo, & finium regundorum nancisci affirmat, statimque illi rem adiudicatã adquiri siue mancipi, siue nec mancipi sit, idque confirmat Iusti. *in §.fin.l.de offi.iud.* & Consultus in *l.liberto 21.§.Lucius*
26 *Titius D.de annu.lega.* † comparaturque emptioni, & venditioni ipsa adiudicatio: sequuta enim (sicut & in venditione) post adiudicationem euictione, actio de euictione nascitur *l. si prædium C. de euictio.* Tuschus *conclus.196.num.5. litt. A.*
27 † Vnde optime Osualdus (vt obiter hoc notemus) *ad Donel. lib.20.comme.cap.6.litt.D.* refellit Antonium Fabrum *lib.16. coniec.cap.17.* & *de error.prag.deca.18.er.5.* dum sententiam
28 in iudicio petitorio prolatam adiudicationem appellat, † cum enim sententia illa dominium non adquiratur, sed antea adquisitum declaretur, nec noui quid inducat, sed quod est, demonstret *l.sicut 8.§.* & *siquidem D.si serui. vindic.* Cuia. *ad Paul.lib.21.ad edict.in l.cæterum 31 D.de rei vindi.* Gilchen. *de præscrip.par.2.mem.1.cap.21.nu.2.* Giffani. *ad l.40.§.2.nu. 26.D.de procurat.* Gaspar Schiforde. *lib.2. ad Fabrum tract. 22. quæst. 1.* declaratio enim solum quod fuit obscurum, seu absconditum detegit, seu aperit *l.hæredes palam 21.§.si quid post factum testamentum D.de testamen.* vbi testator, qui post factum testamentum declarauit quod erat obscurum, nihil dedisse, sed tantum actum significasse dicitur *l. adeo 7. vers. videtur tamen D.de adquir.rer.domi.* vbi Caius affirmat quod cum grana quæ spicis continentur suam habeant perfectam speciem, spicas excutiens, non nouam speciem facit, sed eam quæ est detegit, sentit Ansald. *de Iurisf. ſæcul. par. 3. tit. vni. cap.13.n.29.* vnde adiudicationẽ dici non posse optime pro-
29 bat † & hunc solum in iure casum (ait Cuia. *in notis ad Vlpia. in d.§.adiudicatione*) esse in quo iudicis sententia dominium adquiratur. Remanet ergo ex supradictis difficilior Consultus in *d. §.iudex,* quomodo enim liceri seruus fugitiuus, aut adiudicari poterit, qui vt supra plenè probauimus, nec vendi, nec donari valet?

Non latuit difficultas hæc Anto.Fabr. qui *in ratio.ad eum*

tex.

tex. non dubitauit affirmare facta per Arbitrum à Prætore
concessum, per ipsum fieri censeri † quod autem authore 30
Prætore fit iuste factum intelligi *l.iuste 11. D.de adquir.poss.*
legemque fugitiuorum venditionem prohibentem priuatis
dumtaxat venditionibus, quæ varijs fraudibus expositæ erant,
occurrere voluisse, non etiam ijs quæ per iudicem fiunt ex
causa præsertim necessaria, † semper enim necessitatis causa 31
excepta intelligitur *l.alienationes 13.D.fami.ercisc.l.item 10.*
D.commu.diuid. & tandem nõ solum casu, quẽm tractamus,
verum, & alijs fugitiuorum seruorum permissam venditio-
nem concludit, id probans ex *l. quod sæpe 34. §. si quis amico*
D.de contr.empt. Hæc Faber. ex quibus aliqua displicent, ali-
qua vero amplectentur. Displicet quod primo loco affirmat:
etenim Prætor ius dicere secundum leges, & Senatus Con-
sulta debet, secundum quæ fugitiuorum seruorum vẽditio-
nem prohibitam fuisse supra ostensum fuit. Tum & quod
vltimo loco asserit ex *d.l.quod sæpe 34.* etenim vt inferius ap-
parebit tex. ille de fugitiui venditione non loquitur. Ample-
ctenda vero sunt tãquam difficultatem diluentia cætera quæ
asserit, videlicet † non voluisse Senatus Consultum occurre- 32
re adiudicationibus fugitiuorum, quæ per Iudices fiunt, cum
eæ semper necessitatis causa factæ videantur, vt aperte pro-
bo ex Imperatorum rescripto in *l.fugam 6. C. ad l. Fabi.de*
plag. vbi postquam pecuniarijs pœnis fugitiuorum seruorum
vẽditionem donationemue vetitam statuunt, sic prosequun-
tur: *Exceptis cohæredibus, & socijs, quibus in diuisione commu-*
nium rerum licitationem de fugitiuo seruo inuicem facere per-
missum est. Idem sentire videtur interpres *lib. 60. Basilicon*
dum ad tex. similia docentem sic animaduertit: *Qui vendit*
seruum fugitiuum lege Fabia tenetur, nisi cohæres sit, vel so-
cius, & inferius, *quia enim diuidi nõ potest, adiudicatio totius*
serui fit vni ex hæredibus, & vicissim alteri ab eo præstatur
dimidium serui fugitiui. Ex quibus verbis cõstat de exceptio-
ne ad regulam suprapositam, & à principijs iuris communis
recessum cernitur dictione illa *permissum*. Quod, & præter
Fabrum sentit etiam Cuia. *in recitat. solem. ad d.tex.* dum af-

firmat

firmat socium, cui seruus adiudicatur condēnandum, vt partem pretij socio præstet, ideoq; non incidere in pænam L. Fabiæ, vel Senatus Consulti cum tantum de voluntaria, nō necessaria, qualis est à Iudice facta, loquantur venditione † Sed
33 vterque Faber scilicet, & Cuia. poterant pro hac sententia adducere Baldum, & Angelum de Perusio in *d. l. in fuga 6. C. ad l. Fabi. de plagi.*

34 Superest nunc vt explicemus Caium *lib. 10. ad edictum Prouinciale in l. quod sæpe 35. §. si quis amico D. de contr. empt.* Vbi Titius amico peregre eunti mādauit, vt fugitiuum suum quæreret, & si inuenerit vendat, quæsito, ac inuento fugitiuo, contractaque venditione, quæritur an Titius mandator, vel ipse mandatarius, emptorue in Senatus Consultum inciderint, respondítque neutrum cadere. Hæc Caius, quæ eleganti ratione nituntur, licet in his se inuoluat post Bald. Go-
35 thofredus hic asserens hoc ideo esse, vel quia † quod procurator facit contractu in suam personam concepto nō videatur dominus fecisse, vel contraxisse. Vel quia directè venditio fiat à procuratore, obliquè à mandatore *l. quæcunque 11. D. de oblig. & actio.* sicque non videri vendidisse, qui vendi
36 mandauit † Vnde colligunt personaliter non comparere, qui
37 per procuratorem comparet *l. vlt. C. de procur.* † nec vt sicarium teneri qui interficere mandauerit, sed vt mandantem, vt notauit Bald. in *l. 1. §. deiecisse D. de vi & vi arma.* & Cynus *in l. non ideo minus C. de accusatio.* His tamen omissis optima ratione à Consulto nec mandantem, nec mandatarium, emptoremue in Senatus Consultum commisisse statuitur: imprimis enim non Titius mandator, qui, vt supra ostensum est, non vendidisse intelligitur, nec mandatarius ipse cum præsentem vendat, non absentem, sicque non fugitiuum, sed à fuga reuersum, in quem Senatus Consulti prohibitionem non procedere certum est, constatque ex tex in *l. 2.* ibi. *Item non pertinere ad eum, qui mandauit seruum fugitiuum persequendum, & distrahendum*, & *in* §. 2. ibi *Si quis Titio mandauerit seruum fugitiuum adprehendendum vt si apprehendisset eum emptum haberet, cessare Senatus Consultum D.*

ad

ad l. Fab. de plagia. Idemque probatur in *d. l. in fugam 6. in fin.C.eo.* Vnde intelligēdus Vlpianus in *l. 2. §.vlt. D. de l. Fab. de plagi.* nam cum in princ. & antecedentibus §§. dixisset Cōsultus non pertinere L. Fabiam, nec hoc S.C. ad eos qui mandarunt seruum fugitiuum persequendum, & distrahendum in hæc prorumpit verba. *Hoc autem Senatus Consulto domini quoque continentur, qui fugam seruorum suorum vendiderunt.*

DE VENDITORE SERVVM FVGITIVVM scienter, vel ignoranter vendente. Explicatur Iulianus in *l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp.* Pomponius in *l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1.* & in *l. sed si seruo 13. D. de cōtr. emp.* Vlpianus *in l. si seruus 21. §. vlt. & in l. quia dicitur 32. §. 1. D. de euictio.* & alia iura.

CAP. VI.

SVMMARIVM.

1 *Ad quid teneatur venditor scienter fugitiuum vendens.*
2 *Ignorans tenetur tantum quanto minoris.*
3 *Ignorans furem ad nihil tenetur.*
4 *Proponitur ratio differentiæ.*
5 *Ignorans fugitiuum tenetur quasi euictionis nomine.*
6 *Idem damnum emptori ex fugitiuo, quod ex fure contingere videtur.*
7 *Venditor solet cauere seruum furtis, noxijsque solutum.*
8 *Accursij ratio proponitur.*
9 *Refellitur, quia fuga serui semper furtum solet comitari.*
10 *Proponitur, & comprobatur ratio Cuiacij.*
11 *Fugitiui perquisitio Præfecto Vigilum commissa.*
12 *In fundis Fiscalibus apprehendi poterant.*
13 *Proponuntur verba l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1.*
14 *Hæres seruum generaliter damnatus non adstringitur eum sanum præstare, bene vero furtis, noxijsque solutum.*
15 *Euocari potest seruus fur, vel qui noxam commisit.*

16 Ha-

16 Hæres supradictus non tenebitur sanum præstare, quia sanitas serui ad proprietatem nihil pertinet.

17 Venditor tenetur præstare seruum furtis, noxijsq; innoxium, hæres ita solum, vt legatario haberi liceat.

18 Venditor rem illis vitijs liberam tenetur præstare, quæ eius vsum impediunt.

19 In legato solum attenditur, vt dominium in legatarium transeat.

20 Dominus in noxali iudicio litis æstimationem, vel seruum in noxam tradendo liberatur.

21 Ne nequitia serui vltra eius corpus ei sit damnosa.

22 Hinc seruus fur haberi, seu retineri potest litis æstimationẽ præstando.

23 Fugitiuus vero semper euocari poterit.

24 Expenduntur vltima verba Pomponij in d. §.1.d.l.si à substituto 45.

25 Fundus vni obligatus, alteri venditus potest soluta pecunia pro qua erat obligatus ab eo retineri.

26 Proponitur species l.sed si 13. D.de contr.emptione.

27 Ignorantia mandatarij non prodest mandanti, qui habet scientiam.

28 Explicatur l.in seruo 17. D.de liber.cau. & nu. 37.

29 Supradicta procedunt in mandato emendi certum hominẽ, secus si incertum.

30 Hinc intelligitur Vlpianus in l.non solum 22. §.penul.D.de liber.cau.

31 Proponuntur verba l.cum mancipium 51.D.de ædil.edic.

32 Venditor ignorans non tenetur domino redhibitoria, etiamsi seruus mandatarius sciret mancipium esse morbosum.

33 Redhibitio continetur in iudicio empti.

34 Scientia serui indistinctè domino nocet.

35 Ipsius vero ignorantia non ita absolutè domino prodest.

36 Verus intellectus ad d.l.sed etsi 13.D.de contr.empt.

37 Verus intellectus ad d.l.in seruo 13. D.de liber.cau.

38 Proponitur species l.si seruus 21. §.vlt.D.de euictio.

39 Possessor cuius culpa, & possessor sine cuius culpa seruus, de

quo

quo lis erat, fugerit neuter statim ex stipulatione duplæ agere potest.

40 Is cuius culpa fugit damnatur in litis æstimationem, is vero sine cuius culpa fugit absoluitur, solitis interpositis cautionibus.

41 Is cuius culpa fugit tunc demum agit ex stipulatione duplæ cum seruum apprehenderit; is vero sine cuius culpa, tunc demum cum apprehensum restituerit actori, vel æstimationem eius.

42 Explicatur Iulianus in l. quia dicitur 32. §. 1. D. de euictio.

43 Sciens, & vendens non tantum redhibitoria verum & quanti emptoris interest tenetur.

44 Ignorans tenetur æstimatoria.

45 Excipe in vno casu.

46 Interpretatur l. si apud 3. C. de ædili. actio.

47 Reijciuntur intellectus Castren. Duareni, & Donelli.

48 Si vitium vel morbus contingit intra triduum, ad venditorem spectat.

HVIUS quæstionis difficultatem proponit nobis 1
Iulianus relatus ab Vlpiano in *l. Iulianus* 13. §. *1. D. de actio. emp.* vbi differentiam quandam inter scientem, & ignorantem venditorem statuit, qui sciens, ait, fugitiuum, aut furem esse seruum vendidit, nec præmonuit emptorem, tenetur emptori quanti eius interest non decipi, vt si res quasdam emptoris fugitiuus secum abstulerit, vel alios emptores solicitauerit, vt secum fugerent, huius damni æstimationem venditor emptori præstare teneatur, vt in *l. 1. C. de ædili. actio.* † Vendi- 2
tor autem ignorans fugitiuum esse seruum, quem venundedit, tenetur tantum quanto minoris, † ignorans furem nullo 3
modo tenetur, † inter autem fugitiuum, & furem differen- 4
tiæ ratio hæc est, quam affert Vlpianus hoc loco, quia fugitiuum quidem habere non licet, † & quasi euictionis nomine 5
tenetur venditor, etiamsi ignorauerit fugitiuum esse *l. ex empto 11. §. venditorem D. de actio. empt.* Separat igitur Consul-

tus fugitiuum à fure, ita vt ignorans venditor quanti minoris emptor emisset, si fugitiuum sciuisset, præstare adstringatur; si ignorans furem vendiderit, ad nihil teneatur. Quæ sanè
6 difficilia videntur, si consideramus † idem ferè damnum ex
7 fure, quod ex fugitiuo emptori euenturum, † & hinc videmus ignorantem venditorem præstare debere seruum, quem vendidit furtis, noxijsque solutum, de hocque specialiter cauere debere *l. si emptori* 30. *D. de euicti. l. quoties* 3. *D. si famil. furt. fecis. dic. l. vlt. D. de rer. permu. l. aliud est* 134. *D. de verb. signif. l. emptor* 14. *C. de actio. emp.* Varro *lib. 2. de re rust. In pastorum emptione*, inquit, *solet stipulatio intercedere sanum cum esse, furtis, noxijsque solutum*. Plura Cuia. *in recitat. solem. ad l. ex empto* 11. *§. venditorem cum sequentibus D. de actio. emp.*

8 Accursius ad rationem Consulti confirmandam asserit, accedentem ad serui emptionem scire debere furta propria seruorum vitia esse, & seruos ferè omnes furaces esse, pro quo affert Virgil. cui addo Tacitum *lib. 3. histor.* ibi *Seruili probro respersus est tãquam scyphum aureũ in conuiuio Claudij furatus*
9 † Sed prorsus hæc reijcienda sunt, nam, & fuga proprium seruorum vitium est, & concreta cognataue hæc duo in vno homine fuga, & furtum. Vnde & hoc loco fugitiui mentio, qui furto emptori res quasdam abstulerat *l. qui seruo* 38. *§. vlt. D. de furt. l. si quis* 12. *C. ad l. Fabi. de plagia.* Cuia. *in paratit. ad tit. C. de furt. & ser. cor.* plura supra ad hanc rem *cap. 4. nu.* 11. notauimus. Vnde non furti magis, quam fugæ vitio, plerumque seruos laborare scire omnis emptor debet, & ratio ab Accur. in fure tradita, etiam in fugitiuo locum obtinet, vt planè non sit idonea causa separandi fugitiuum à fure.

10 Quare cum Cuia. *in comment. ad hunc tex.* ratione tradita à Consulto hic contenti sumus, conferuntque notata à Paul. Castren. *hic num. 1.* vt scilicet ignorans vendens fugitiuum quanto minoris teneatur, secus vendens furem, fugitiuum
11 siquidem habere non licet, furem habere licet, † fugitiui siquidem perquisitio Præfecto Vigilum commissa, quia noctu

fugere

fugere solebant *l. vlt. D. de offi. Præf. Vigi.* † in fundisq; Fisca- 12
libus quæri, & apprehendi poterant, vt testatur Paul. *lib. 1. sententi. tit. de fugiti.* prosequitur Cuia. *lib. 21. obser. cap. 11.* vnde à quocunque detentore abstrahebantur, quod secus erat in iure, hinc optimè constitutum, vt vẽditor fugitiui ignorans quanto minoris emisset emptor si sciuisset soluat, ignorans autem, vendensque furem ad nihil teneatur. 13

Verum antequam ad vlteriora procedamus expendendus venit Pompo. in *l. si à substituto 45. §. 1. D. de leg. 1.* vbi sic ait: *Hæres generaliter damnatus, sanum eum esse promittere non debet, sed furtis, & noxijs solutum esse promittere debebit, quia ita dare debet, vt eum habere liceat: sanitas enim serui ad proprietatem eius nihil pertinet. Sed ob id quod furtũ fecit seruus, aut noxam nocuit euenit quominus eum habere domino liceat, sicut ob id quod obligatus est fundus accidere possit, vt eum habere domino non liceat.* Hæc Pomponius: quæ manifesto huc usque dictis, Consultique rationi supra traditæ obstare videntur † Siquidem imprimis docemur hærede generaliter damnato dare seruum, nõ debere sanum præstare; bene vero furtis, noxijsque solutum, rationem reddit dicens: hæredem dare grauatum per damnationem eum seruum præstare debere, quem legatario habere liceat † At si ei seruo fiat controuersia de noxa, vel de furto eum rectè habere non licere affirmat Consultus, cum ab eo euocari possit, vt probatur in *l. hæres 58. D. de euictio. l. si domus 71. §. 1. D. de leg. 1. l. qui concubinam 29. §. hæres D. de leg. 3. l. si rem 20. l. etiam 27. l. qui decem 72. §. hominem D. de solutio.* voluntas siquidem testantis, qui seruum generaliter legauit, & electionem hæredi dedit illa fuit, vt ex tanta copia seruorum eligat, quem legatario habere liceat † Sed quamuis ad id adstringatur hæres: non tamen tenebitur promittere seruum sanum esse, non quod id impossibile sit, vt optimè probat D. Franciscus Amaya *lib. 2. obser. cap. 13. nu. 12.* sed quia vt ait Pomponius *sanitas serui ad proprietatem non pertinet*, idest cum hæres tantum teneatur dominium eius serui tradere, ita vt legatarius inquietari non possit ab aliquo, si sit morbosus, vel sanus non ex hoc do-

minium impeditur cum huiusmodi proprietatem non turbent. At vero si noxa furtoq; sit obligatus cum possit euocari, proprietas læditur. Ex quibus patet furem seruum habere licitum non esse, imò euocationi eum qui ipso vtitur subijci, sicque male constitutam videri differentiam illam ab Vlpiano in *l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp.* inter fugitiuum, & furem, vt ignorans venditor fugitiui quanto minoris teneatur præstare, ignorans vēdens furem ad nihil obligetur, quia fugitiuum quidem habere nō licet, furem habere licet, cum tamen ab emptore euocari possit, vt dictum est.

17 Nec difficultatem effugies si venditorem ab hærede separes, ita vt vēditor sanum seruum præstare teneatur, at hæres generaliter damnatus morbosum etiam præstando liberetur, ita vt hæres solummodo legatario ita præstare debeat, vt habere ei liceat, at venditor emptori amplius, hoc est fur-

18 tis vitijsq; ac morbis innoxium. † Huiusque rei ratio sit quod venditor rem ita illis vitijs liberā præstare tenetur, quæ vsum ipsius impediunt, vel minuunt, ob idque sanum tradere ad-

19 stringitur *l. 1. D. de ædili. edic.* † Attamen in legato solum attenditur, vt seruus fiat legatarij, & vt rei legatæ in eum dominium transferatur *l. legatum 80. D. de leg. 2. l. à Titio 64. D. de furt.* & ita non attenditur rei legatæ qualitas, sed solum vt eo pacto, quo apud testatorem erat in legatarium transeat, vnde cum voluntas testatoris, nec proprietas impediatur ex eo quod non sit sanus seruus, hinc valuit morbosi traditio ab hærede facta, & hoc est quod significare voluit Pomponius in *d. §. 1.* dum affirmat non pertinere ad proprietatem morbum, vel sanitatem serui, vt optimè relicto Cuia. *tract. 8. ad Affrica. in l. si hæres 110. D. de leg. 1.* explicat Amaya *d. cap. 13. nu. 22.* Quamquam autem hæc in se vera sint semper, & illud sequitur, ergo furem, noxiumue seruum habere non licet, cuius contrarium docuit Iulianus, Vlpianusue in *d. l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp.*

Sed in his difficultatum ambagibus, vbi sine duce viam aperire cogimur, ex noxalium actionum principijs existima-

20 bam hanc difficultatem diluendam. † In noxali siquidem iudicio

dicio quando videlicet seruus delictum aliquod commisit, vel furtum fecit, tunc dominus qui ratione damni, vel furti à seruo perpetrati conuenitur, litis ęstimationem, vel seruum ipsum innoxam tradendo liberatur *l. miles 6. §. 1. D. de re iudic. l. si seruus 31. D. de pignor. actio. l. 1. D. l. 2. C. de noxa actio. l. cum autem 23. §. Iulianus l. quæro 68. D. de ædili. edic. l. ait Prætor 7. §. hoc edictum D. de dam. infec. l. rem 21. §. 1. D. commod. l. si longius 18. §. 1. D. de iudic.* Cuia. *lib. 11. obserua. cap. 38. & 13. cap. 9. & 21. cap. fin. &* 22. *cap.* 36. Donel. *lib. 15. cõment. cap. 50.* Osuald. *ibi.* Anto. Faber. *in ratio. ad l. 1. D. de noxal. actio. & lib. 20. cõiec. cap. 11. & lib. 7. cap. 4. & de error. prag. deca. 46. er. 4.* Menoch. *lib. 1. de arbitr. iudic. quæst. 5. nu. 13.* Vuesem. in *paratit. ad tit. de noxa. actio.* Duare. in *paraphr. ad tit. de dãno infec. cap. 6.* Gilcheni. *de præscrip. 2. parte mem. 2. cap. 5. nu. 26.*

Cum ergo in potestate domini sit alterutum præstare, vel litis æstimationem, vel seruum ipsum reddere † ne videlicet 21
nequitia serui vltra corpus, eius domino sit damnosa *l. 2. in princ. D. de noxali. actio. princ. I. eo.* hinc poterit dominus æstimationem litis præstãdo, seruum retinere, † vnde erit verum 22
dicere licitum esse domino seruum furem habere, litis æstimationem præstando absque eo quod euictionem, seu euocationem timeat, † quod secus est in fugitiuo, quem habere 23
ob publicam vtilitatatem ob dominij defectum nõ licet, imò poterit quocunq; tempore id vero serui domino notum erit, eum ab emptore euocare. Quapropter optimè Iulianus affirmat venditorem ignorantem fugitiui teneri quanto minoris emptor emisset si sciuisset, vendentem vero furem ad nihil teneri, ex eo quia fugitiuum quidem habere nõ licet, furem vero habere licet, resarcito scilicet damno à se dato. Sicque intelligendus Pomponius in *d. l. si à substituto §. 1.* videlicet furem non soluta æstimatione litis, vel damno ab eo seruo commisso, habere nõ licere. † Ad cuius rei corroborationem 24
expendo finalia verba Pomponij in *d. §. 1.* ibi *sicut ob id quod obligatus est fundus accidere posit, vt eum habere domino non liceat:* Fundum autem tunc habere domino licebit, si pretiũ

pro

pro quo est obligatus soluat, vnde videtur optima comparatio inter fũdum obligatum,& seruum furem, † etenim sicut ille retineri potest soluta pecunia pro qua est obligatus, ita hic quoq; satisfacto dãno pro quo noxali iudicio tenebatur.

25

26 Sed quia hucusque tractauimus de venditore scienter,vel ignoranter vendente fugitiuum, nõ abs re erit hic tanquam in proprio loco adnectere Pomponij locum in *l. sed si 13. D. de contr.emp.* vbi inquit, † quod si tu sciens vendideris seruo, vel mandatario meo fugitiuum illo ignorante, me sciente: nõ teneri te ex empto,cum enim is qui nomine alterius contrahit, ad vtilitatem alterius contrahat,inspicienda est scientia eius qui mandauit,non ignorantia contrahentis: nõ enim potest dici deceptus mandator cum sciret, licet mandatarius ignoraret.†Hoc idem videtur probare Paulus in *l. in seruo 17. D. de liber. cau.* vbi seruus, vel procurator meus certum hominem iussu, aut mandato meo emit quem quidem ego sciebam, seruus autem, aut procurator ignorabat liberum, mihi hoc casu non competit actio, quæ dari solet in duplum bonæ fidei emptori aduersus liberum hominem, qui sciens dolo malo se venundari passus est; è contra vero conceditur hæc actio si procurator, vel seruus scit, ego uero ignoro.

27

28

29 † Hæc autem ita procedunt si mandaui, uel iussi, ut emeret certum hominem; non autem si incertum: nam tunc licet sim ego ignorans, scientia serui,uel procuratoris etiam mihi ignoranti nocet † quomodo intelligendus Vlpianus in *l. non solus 22. §. penul. D. de liber. cau.*

30

31 Sed omnia supradicta destruere uidetur Affricanus in *l. cum mancipium 51. D. de ædili. edic.* ubi sic ait: *Cum mancipium morbosũ, vel vitiosũ seruus emat,& redhibitoria, vel ex empto dominus experiatur, omnimodo scientiam serui, non domini spectandam esse ait, vt nihil intersit peculiari, an domini nomine emerit, & certum, incertumue mandante eo emerit, quia tunc & illud ex bona fide est, seruum cum quo negotium sit gestum deceptum non esse,& rursus delictum eiusdem quod in contrahendo admiserit domino nocere debet, sed si seruus mandatu domini hominem emerit, quem dominus vitiosum*

esse

esse sciret, non tenetur venditor. Circa procuratoris personam, cum quidem ipse sciret morbosum vitiosum esse, non dubitandum, quin quamuis ipse domino mandati, vel negotiorũ actione sit obstrictus, nihilo magis eo nomine agere possit: at cum ipse ignorans esse vitiosum mandato domini, qui id sciret emerit, & redhibitoria agat ex persona domini, vtilem exceptionem ei non putabat opponendam. Hæc Affrica. Quæ ne Supradictis obstent sic intelligenda sunt † Venditor nõ tenetur domino 32
redhibitoria, vel exempto actione † (nam redhibitio quoque 33
continetur empti iudicio *l. ex empto 11. §. redhibitionem D. de actio. emp.*) si seruus scierit mancipium, quod emebat esse morbosum vel vitiosum, dominus vero ignorauerit † scien- 34
tia serui domino nocet indistinctè, siue emerit peculiari, siue nomine domini, & siue certum, vtputa Stichum, siue incertum vtpotè hominem generaliter emi mãdauerit: nam tunc omnem emptionem in arbitrium serui dominus contulit. † 35
Non autem sicuti absolutè scientia serui domino nocet, ita ipsius ignorantia domino prodest, nam sane si seruus suo nomine emerit, ignorantia serui domino scienti prodest, vt ei competat actio redhibitoria, idemque erit si mandauerit dominus incertum hominem emi. Si vero certum, & ipse fuerit sciens, tunc non proderit ei ignorantia serui, quia ipse dominus contraxisse intelligitur, † & de hoc casu intelligen- 36
dus est tex. in *d. l. sed si 13. D. de contr. emp.* † Neque etiam 37
obstat tũc tex. in *d. l. in seruo 17. D. de liber. cau.* nam ibi scientia serui inspicitur peculiari ratione, nisi mandauero emi certum nominatim, nam competit pænalis actio, ne propter scientiam serui eximatur à pæna liber homo, qui se quasi seruum dolo malo venire passus est, maximè cum nõ tam emisse videatur seruus meus, quam ego, qui nominatim seruo eũ hominem emendum destinaui. Sic optimè explicat Cuia. *trac. 8. ad Affrica. in d. l. cum mancipium,* cuius doctrina pro nunc contenti sumus.

Sed vt progrediamur animaduertendum est quod docet 38
Iulianus in *l. si seruus 21. §. vlt. C. de euict.* vbi ait, quod si post litem à domino cum emptore hominis contestatam, fugerit homo

homo culpa emptoris, puta quod eum, cum deberet, diligenter non custodierit, quia fugitiuus esset, & culpæ nomine condemnatus fuerit in serui æstimationem, vt in *l. Iulianus 17. §. vlt. D. de rei vindi.* non statim eum habere regressum aduersus venditorem ex stipulatione duplæ euictionis nomine, quia propter fugam serui, & culpam suam homo emptori abest, non propter euictionem, sed si eum postea à fuga reuocauerit, & apprehenderit, tunc agere in vẽditorem potest ex stipulatione duplæ, quia seruus apprehensus, & reuocatus à fuga, desijt propter fugam emptori abesse, quia eum recuperauerit, & nunc primum post apprehensionem serui intelligitur ei abesse propter euictionem cum litis æstimatio, siue pretium serui absit, cum ablato pretio serui, & ipse seruus ablatus videatur. Quod si, subijcit Consultus, sine culpa emptoris seruus fugerit, veluti si fuerit eius opinionis, vt custodiri nõ debuerit, deinde emptor absolutus fuerit (quia culpa caret) interpositis cautionibus, scilicet de eo seruo persequendo, & restituendo, vel ipso, vel pretio eius: nihilominus tamen non habebit emptor statim regressum aduersus venditorem ex duplæ stipulatione, antequam apprehensum hominem restituerit actori.

39 † Et ita illud cõmune est inter possessorem cuius culpa, & possessorem sine cuius culpa seruus, de quo lis erat, fugerit, vt optimè animaduertit Cuia. *ad Saluium Iulianum lib. 43. Digestorum in d. l. si seruus 21.* quod

40 scilicet neuter statim ex stipulatione duplæ agere potest † Illud autem est discrimen, quod is cuius culpa fugit damnatur in litis æstimationem; is vero sine cuius culpa fugit absolui-

41 tur interpositis supradictis cautionibus. † Item etiã illud est, quod is cuius culpa fugit tunc demum agit ex stipulatione duplæ, cum seruum apprehenderit, quia litis æstimatio, vt dixi, siue pretium serui ei abest etiam non propter fugam, quia abolita est apprehensione serui, sed quasi propter ipsam euictionem, quia & ablatõ serui pretio, ipse seruus ablatus videtur. Is vero sine cuius culpa seruus fugit tunc demum agere potest ex stipulatione duplæ nõ cum apprehenderit, sed cum apprehensum hominem restituerit actori, vel æstimationem

eius

eius, quia nihil ei antea abfuit, cum solum cauerit, non autem aliquid præstiterit actori.

Sit pro coronide huius capitis Iulianus ipse, qui totam in eo dicendi, ac discendi materiã præbuit, eum refert Vlpia. in *l. quia dicitur 32. §. 1. D. de euictio.* Vbi si quis stipulatus fuerit fugitiuum non esse, erronem nõ esse, duas stipulationes contineri cum docuisset Vlpianus, infert ex Iuliano, quod si propter fugam serui emptor quanto minoris aduersus venditorem egerit, deindeq; propter morbum quanto minoris agat cauendum est ne lucrum faciat emptor, & bis eiusdem vitij æstimationem consequatur, vt dicitur in *l. sed si priore 47. D. ad l. Aquil. l. quod si nolit 31. §. si quis egerit 15. D. de ædil. edic.* cum bona fides pati nequeat, vt bis idem exigatur ex *l. bona fides 57. D. de reg. iur.* vnde sæpe ex stipulatu agi posse cum non ex vna, sed ex pluribus agatur stipulationibus concludit optimè Consultus in *d. §. 1. d. l. quia dicitur 32.* 42

Ex omnibus supradictis cõcluditur, eum qui fugitiuũ seruum vendidit, & tradidit, pretiumque accepit, vitium eius regulariter præstare, ita vt si sciens non tantum redhibitoria teneatur, & pretium recepta re reddere, verum etiam quanti emptoris interest, & sic damnum insuper præstare cogitur *l. quæro 58. in princ. & §. 1. D. de ædili. edic. d. l. Iulianus 13. §. 1. D. de actio. emp. l. 1. D. de ædili. edic.* Paul. *lib. 2. sent. tit. 17.* in quo fugitiui venditi ratio eadem est quæ furis venditi. † Si vero ignorans, seu bona fide, fugitiuum vendidit bonis conditionibus etsi redhibitoria non teneatur, seu pretium restituere non cogatur, attamen æstimatoria tenetur quanti minoris empturus fuisset (quod in fure secus est) *l. Iulianus 13. §. 1. D. de acti. empt.* † In vno solũ casu qui est *l. 1. C. de ædili. acti. & l. 1. Cod. Theodo. eo.* venditor, etiam bonæ fidei, redhibitoria tenetur hactenus scilicet vt pretium restituat si emptor fugitiuum potuerit exhibere. Vbi Accur. *exhibendi* verbum pro *probandi* accipit & ita interpretatur quod si emptor potuerit probare seruum cum venderetur fugitiui vitium se habuisse, atque adeo ex veteri superiore pristinoque vitio, non hodie fugitiuum esse, redhibitoria agere poterit *l. 3. C. eo. l. emptorem* 43 44 45

ptorem 4.D.de probat.l.actioni 54.l.quaro 58.D.de ædili.edic. & hoc est quod dicitur si in domo venditoris fugit *d. l. quaro 58. §.vlt.* vt notauit Iacobus Gothofredus in *cõment.ad Cod.*
46 *Theod. l. 1. C.de ædili. acti.* † Sed & inueniri qui promisit seruum non solum fugitiuum tempore venditionis non esse, sed nec in posterum vitiosum fieri, probat *l.si apud 3. C.de ædil.act.* quod ita intelligendũ est nõ quod promittatur quod seruus non sit fur, nec fugitiuus, vel alio in posterum non laboret vitio, hoc enim impossibile est, sed vt præstetur quod intererit si vitiosus euadet, & propterea Imperatores appellant temerariam hanc promissionẽ, nõ quod factum impossibile contineat, sed quia voluit periculum futuri casus in se suscipere *l. 1. verf. sed si venditor D. de peric. & commo. rei vendi.* sicut & in *l.si quis fundum 10.D.locati.* Ita tex.istum eleganter explicat Don Franciscus Amaya *lib.2.obserua.cap.*
47 *13. nu. 17.* † omisso Castren.& Duareno in *l.stipulatio ista,* & Donello in *l.inter stipulantem n.6.D.de verb.oblig.* existimantibus solum contrahentes in *d.l.3.* de præsenti serui conditione vel de præterita promisisse, non autem de futura, contra verba expressa tex. ibi *Si autem venditor non vitiosum in po-*
48 *sterum fieri seruum temere promisit.* † Illud notandum est, vitium fugitiui seu morbum præcessisse venditionem probari si seruus fugiat vel moriatur intra triduũ, quod à die postquã periculum ad emptorem spectat numerandũ est, vt per Cæpolam in *l.actionis nu.2. D.de adil. edic.* Alciat. *de præs.reg.2. præs.26.nu.11.Boer.decis.323.nu.22.* Riminal. *cons.360.nu. 11. vol. 2.* Iosephus Ludoui. *decis. Perusi. 118.* Mascar. *de probatio.conclus.92.num.1.& 2.& conclus.616.num.8.* Surd. *decis.146.num.18.*

PRO-

PROSEQVITVR MATERIA DE SERVO, qui fugitiuus est legato. Explicatur Pomponius in *l.si legati 56.D.de leg.1.* Expensis, & opera hæredis esse perquirendum concluditur ad explicationem Iuliani, Affricani, & Vlpiani in *l.cum seruus 39. l.si seruus legatus 108. D. de leg.1. l.si quis 8. D.de leg.2. l.in rebus 18. §.possunt D.commod. l.socium 60.§.1.D.pro socio.*

C A P. VII.

S V M M A R I V M.

1 Rei legatæ dominium debet in legatarium transire.
2 Non attenditur qualitas, sed vt efficiatur legatarij eo modo quo erat defuncti.
3 Proponitur species l.si legati 56. D.de leg.1.
4 Stipulatio regulatur secundum materiam super qua interposita est.
5 Seruo in specie legato non tenetur hæres cautionem eum non esse fugitiuum præstare.
6 In d.l.si legati 56.fuit seruus in specie legatus.
7 Si culpa hæredis esset factus fugitiuus teneretur.
8 In contractu emptionis indistinctè, idest etiam sine culpa, tenetur.
9 Proponitur alia ratio Angeli de Perusio.
10 Stipulatio erronea nullius est momenti.
11 Proponuntur verba l.cum seruus 39. D.de leg.1.
12 Res legata vbi reperitur dari debet.
13 Voluntas testatoris totum facit in vltimis voluntatibus.
14 Si res legata dolo hæredis in alium locum translata sit, debet præstari vbi petitur.
15 Fauendum est hæredi, vt quanto minus oneretur.
16 Qui operam præstare tenetur, debet suo sumptu id facere.
17 Vassallus adstrictus sequi dominum, tenetur id proprijs sũptibus facere si feudi fructus sufficiunt.
18 Expenditur l.si seruus legatus 108.D.de leg.1.
19 In d.l.cum seruus 39. loquitur de seruo fugitiuo legato, qui

post testatoris mortem fugit.

20 In d. l. si seruus 108. agitur de seruo qui viuente testatore fugam arripuit.

21 Adducitur ad huius rei probationem l. si quis 8. D. de leg. 2.

22 Explicatur Constantinus Hermanopolus.

23 Si culpa hæredis fugit post testatoris mortem tenetur ad æstimationem, nec cautio sufficit.

24 L. si quis 8. loquitur de hærede, qui culpa vacat.

25 Refellitur Accur. quatenus existimat ibi fugisse culpa hæredis.

26 Reprobatur etiam dum cautionem solum de restituendo, nõ de reducendo præstandam putat.

27 Improbatur etiam dum solum existimat habere locum si seruus ante aditam hæreditatem fugerit.

28 Quomodo contingere potest culpa hæredis circa serui legati fugam.

29 Fuga seruorum inter casus fortuitos numeratur.

30 Hinc hæres non cogitur æstimationem præstare, sed cautionẽ.

31 Quæ cautio iudicialis appellatur, & quare.

32 In aliis quoque actionibus præstatur.

33 Seruus legatus tempore, quo iam erat in fuga, ita demum expensis hæredis perquirendus si quandoque esset expensis legatarij quærendus, legatum esset inutile.

34 Hæres tenetur pro vsufructuario expensas, & onera publica præstare, si alias vsufructus nullã adfert vtilitatem.

35 Opinio Baldi Castren. & Alexandri circa rem hanc.

36 Refellitur.

37 Testator non præsumitur voluisse inutilem suam dispositionem.

38 Verosimiliter creditur voluisse, vt res legata vtilitatem legatario adferat.

39 Explicatur l. in rebus 18. §. possunt D. commo.

40 Fuga seruorum inter casus fortuitos numeratur.

41 Commodatarius agere potest contra commodantem ratione expensarum requirendi seruum post fugam, dummodo magnæ sint.

42 Ci-

42 Cibaria autem impenſæ nunquam reſtituendæ, & quare.
43 Minores impenſas valetudinis, aut fugæ tenetur præſtare commodatarius.
44 Ratio Bartoli, & Accurſij refellitur à Fabro.
45 Differentia inter negotiorum geſtorũ, & cõmodati actiones.
46 Explicatur l. ſocium 60. §. 1. cum l. ſeq. D. commod.

X his quæ ſupra dicta ſunt, videlicet in lega- 1
tis attendi ſolum, vt res legata fiat legatarij,
in eumq; dominium tranſeat *l. legatum 80.*
D. de leg. 2. l. à Titio 64. D. de furt. † ita vt nõ 2
attendatur qualitas rei legatæ, ſed ſolum vt
efficiatur legatarij eius conditionis, qualis erat defuncti col-
ligitur, aut intelligitur ratio Pomponij in *l. ſi legati 56. D. de*
leg. 1. † tractat. ibi Cõſultus de eo, qui legati ſerui nomine ſti- 3
pulanti legatario promiſſerat ſeruum non fugitiuum præſta-
ri, in eamq; ſtipulationem nihil venire decidit, cum talis ex
teſtamento præſtari debeat, qualis apud teſtatorem fuerat, ne
videlicet aliquod in legato damnum pateretur hæres. Ex quo
tex. varia colligunt antiquiores interpretes cum Accur. hic † 4
ſtipulationem videlicet interpoſitam regulari ſecundum na-
turam materiæ *l. ſi ſtipulatus verſ. verum ſi emptor D. de vſur.*
l. 1. §. ſi quis ſub conditione D. vt legato. nomi. caue. Alex. de Im-
mola, Caſtren. Angel. de Peruſ. *hic* Iaſon *nu. 1. & 3. ad rubri.*
D. de ver. oblig. vbi id ad partes diſputat.† Vnde ſi legetur ſer- 5
uus in ſpecie († vt ſic legatum in hoc tex. fuiſſe ſentit Cuia. 6
ad l. 2. C. de euicti. Caldas Perey. *in typo de emptio. cap. 31. nu.*
45. Donellus *lib. 8. commen. cap. 19.*) non tenetur hæres ad
cautionem quod non ſit fugitiuus, ſi iam viuente teſtatore
talis erat, ſed ipſum præſtare debet qualis eſt, vt in *d. l. ſi à ſub-*
ſtituto in fine D. de leg. 1. † At ſi eſſet culpa hæredis factus fu- 7
gitiuus bene teneretur ſicut, & de eius peremptione ſua cul-
pa contingente *l. quid ergo 53. §. ſi hæres D. eo.* Cum igitur
promittat cum tradit, vel aſſerit ſeruum fugitiuum non eſſe,
non intelligitur ſe obligare ſi eſt fugitiuus ſine ſui culpa. ſed
ſolum ſi eſſet culpa ſua, vt intelligatur ſtipulatio ſecundum
ſubie-

8 subiectam materiam. † At in contractu emptionis tenetur indistinctè venditor si est fugitiuus,etiamsi nõ sui culpa,cum pretium recipiat, ideo promittendo quod non sit fugitiuus, indistinctè tenetur si contrariũ reperiatur *l.si ita 31.D.de euictio. l. si apud C. de ædil. actio.*
9 † Aliam rationem reddit Angel.de Perus.quod videlicet in dubio non intelligatur,quem se obligare velle vltra id ad quod se adstringit *l. 1.C.de pact. pigno. d. l.si stipulatus D. de vsur.*
10 † Alio tendunt alij dum asserunt stipulationem erroneam nullius esse momenti,vt latè disputant Bart. & Dynus *ad l.si patronus D.de donatio.*

11 Hinc intelligendi Iulianus, & Affricanus,ex quorum sententia sequentia proponit Vlpianus in *l.cum seruus 39.D.de leg. 1. Cum seruus legatus*, inquit, *in fuga esset, vel longinquo absens exigatur, operam præstare hæres debet, vt eam rem requirat,& præstet, & ita Iulianus scribit: nam & sumptum an in hanc rem facere hæres deberet Affricanus lib. 20. epistol. apud Iulianum quærit,putatque sumptum præstandum, quod & ego arbitror sequendum.* Vnde seruum legatum in fuga existentem,vel longinquo loco absentem opera,sumptuque hæredis legatario præstandum apertè colligitur. Quæ sanè difficultate non carent.

Imprimis enim videbatur dicendum,neque hæredis sumtu, vel opera præstandum esse legatum
12 † cum res legata, vbi reperitur, dari debeat *l.quod legatur 38. D.de iudi. l.cum res 47.§. 1.D.de leg.1.*
13 † voluntas siquidem testatoris,quæ totum facit in vltimis voluntatibus *l.si mihi 12.in fine D.eo.* illa fuisse creditur, vt res legata si non esset eo loco vbi peteretur, ibi præstaretur vbi relicta esset, si non alibi eam præstari iusserit, vt scilicet hac ratione, quam minimo fieri possit hæredis sumptu, ac incommodo præstetur
14 † nisi dolo malo hæredis subducta, vel in alium locum translata esset, quo casu ibi præstãda est vbi petitur, licet nunquam ibi res fuerit *d.l.cum res 47.in princ.D.de lega.1.*
15 † extra hunc casum semper fauẽdum hæredi,vt minus oneretur *arg.l.Sẽpronius 47.D.de leg. 2.* minus autem oneratur præstando rem vbi est, videndus Donel.*lib.17.comment.c.15.*vbi Osual.*litt.B.& c.16.in princ.*

Insu-

Insuper cōsidero cum Iasone *in hac l.cum seruus n.4.* eum 16
qui operam præstare tenetur, suo sumptu hoc facere adstringi *l.suo victu l.quod nisi 20.in princ.D.de oper.liber.* Bart.*in l. si non sortem §.libertus in penul.colu.vbi etiam* Iason *D. de cōdit.indeb.* & in *l.2.circa medium C.de negot.gest.* & in *l.liberti, libertæque C.de oper.libert.* † facit quod vassallus, qui est obli- 17
gatus sequi dominum, & eum iuuare, tenetur proprijs sumptibus illud facere, ei scilicet seruire, nisi quando feudi fructus non sufficerent ad expensas, ita Barto. *in l. Mauia §. 1.* per illum tex. *D.de annu.lega.* Bald in *l.qui manumittitur C. de oper. liber.* Ludouicus Romanus *in l. recusare 6. §.si quis à filio D.ad Trebelli.* Oldrad. *consl factum tale est quidam miles 234.* Cōtrarium autem sentire videtur Consultus in *d.l.cum seruus*: postquam enim opera hæredis legatum præstandum affirmauit, quærit, an & eius sumptu, quod superfluum omnino esset si sumptus opera continerentur.

Vlterius, quod difficilius contra dictam *l. cum seruus 39.* 18
expendi potest, est Affricani locus *in l.si seruus legatus 108. D.de leg.1.* vbi ait: Si seruus legatus viuo testatore fugisse dicatur, & impensa, & periculo eius, cui legatus sit reddi debet, quoniam rem legatam eo loco præstare hæres debeat, in quo à testatore sit relicta. Ex quibus apertè sibi se opponit Affricanus, dum impensis, & periculo legatarij fugitiuum præstandum affirmat contra id quod *in d. l. cum seruus* expresse docuerat.

Verum hæc & alia, quæ considerari possunt in causa esse, 19
non debent, vt à priori recedamus sententia, optimè videlicet Affricanum *in d. l. cum seruus 39.* operas, ac sumptus ad hæredem spectare docere, cum de legato serui fugitiui loquatur, qui post mortem testatoris fugam arripuit. † At idem Affricanus *in d. l. si seruus legatus 108.* de fugitiuo loquitur, qui viuente testatore aufugit, quo casu periculo, impensaq; legatarij quærendum fugitiuum tuetur Affricanus, de quo fugitiuo loqui in *d.l.si seruus,* vel ex illis solis verbis apparet, *quoniam rem legatam eo loco præstare hæres debeat, in quo à testatore sit relicta*, † quam distinctionem apertè probat, & 20
exponit

exponit Paulus in *l.si quis 8. D.de leg.2.Si quis*,inquit,*seruum hæredis,vel alienum legauerit, & is fugisset,cautiones interponendæ sunt de reducendo eo, sed si quidem viuo testatore fugerit, expensis legatarij reducitur,si post mortem, sumptibus hæredis.* Obseruat Cuiaci.*in recitat.solem.ad d.l.cum seruus 39. & ad d. l.si quis 8.& tractat.5.ad Affricanum in d. l.si seruus*
22 *108.* Pacius *cent. 8. quæst. 72.* † Vnde optimè Constantinus Hermenop. *in Græca iuris ciuilis epito. lib.5. tit.10.* coniungit istas duas leges, cum tamen contrarias non iungat, eas intelligendo secundum distinctionem propositam *in d.l.si quis 8.D.de leg.2.*

23 Quod intellige nisi dolo,vel culpa hęredis seruus fugerit: nam tunc tenetur ad æstimationem *d.l.cum res 47.*Couar.*in cap.indicante nu.6.de testamen.* nec cautio sufficit, idest oblata cautione de restituendo seruo non absoluetur *d.l.cum res 47.§.itaque si sic seruus D.de leg.1. l.seruo legato 69. §.vlt.D.*
24 *eo.* † cuius casus *d. l. 8.* non meminit, nam est de hærede, qui
25 culpa vacat, & ideo ad nihil præter cautionem adstrictus. † Male ergo Accur. in specie illius tex. ait seruum fugisse culpa hæredis, etenim, vt vidimus,non absolueretur oblata cau-
26 tione,sed damneretur omnino ad æstimationem litis. † Male etiam idem Accur. dum ait hæredem, qui culpa vacat cauere tantum de restituendo si seruus redierit, non de reducendo, non de perquirendo, cum tamen de vtroque cautionem præstandam esse probet tex.*in d.l.seruo legato 69.§.vlt.*& *d.l. cum seruus*, in qua idem Hermanol. id apertius demonstrat
27 † Male etiam idem Accur.ad verba *d.l.si quis 8.*ibi *si post mortem* addit, & ante aditam hæreditatem,non post aditam, quia etiã si post aditam hæreditatem seruus legatus fugisset, sumptibus hæredis persequendus, & reducendus esset, quoniam præstandus ab hærede ibi est, vbi fuit mortis tempore, debet
28 igitur ipse illum reducere suis impensis. † Culpa autem hæredis in eo consistit si non custodierit, quem custodire debebat, vel quem testator in vinculis habere solebat, vel eum qui non erat integræ opinionis non obseruauerit, vt docet Cuia. *vbi sup.*

Cum

Cum vero seruorum fuga inter casus fortuitos numeretur *l.cõtractus 23.D.de reg.iur.l.in rebus 18.D.cõmod.*& probat tex. *in l.si procuratorem 8.* §.*fin.D.manda.* vbi si mandaui vt hominem emeres teneris mihi restituere, si autem dolo, hoc est pecunia accepta emere neglixisti, aut lata culpa, hoc est gratia alicuius, teneberis, (non per hoc tamen excluditur leuis, vt notauit Donel.*lib.13.comment.cap.11.*) si tamen seruus quem emisti, fugit, si dolo, teneberis, si nec dolo, nec culpa, non teneberis (improuisus enim casus à mandatario non præstatur *l.à procuratore 13.C.manda.*) nisi ad hoc vt caueas si in potestatem tuam peruenerit, te restituturum. † Hinc 29
30 est quod hæres non cogitur serui, qui fugit æstimationẽ præstare: cauere tamen cogitur, vt vidimus, se boni viri arbitratu eum seruum requisiturum, & si nactus fuerit redditurum, † 31
quæ cautio iudicialis appellanda, quia officio iudicis præstatur actione ex testamento §.*1. I. de stipul.seruo. d. l.seruo legato* §.*vlt. l.si cum 14.* §.*quatenus D.de eo quod met.cau.* † quæque 32
in plerisq; alijs actionibus præstatur *d.*§.*quatenus l.si filio 25.* §.*penult.D.solut.matri.l.redhibere 21.*§.*vlt.D.de adil.edic. l.si ù bona fidei 21. in princ.* iuxta Theophili *tit. de diuis. stipula.* sententiam *D.de rei vindi.*

Quod autem dictum hucusque fuit, seruum legatum eo tempore, quo iam erat in fuga quærendum esse industria, & expensis hæredis, ita intelligendũ est, si seruus sic longè abest, vt si legatarij expensis quærendus esset, legatum redderetur inutile Bart.Castren.Alexan.*in d.l.cum seruus* Iason ibi *nu.6.* qui ex *l.si res obligata 57. D. de leg. 1.* id probat. Couar. *in d. cap.indicante nu.6.de testamen.* Petr.de Ancarrano, Imola, & Abbas *in d.cap.indicante*, facitque tex.*in l.concubinam*, §.*qui hortos cum glos.fin. de leg.3.* † vbi hæres tenetur soluere pro vsufructuario expensas pro tributis, & oneribus Reipublicæ, quoniam alias tale legatum esset inane, & nullam adferret vtilitatem Bart.*in l.his verbis* §.*1.D.de leg.3.* † Licet autem hanc doctrinam cõmuniter amplexam limitent Castren. & Alexander post Baldum hic, quando testator tempore testamenti sciebat rem legatam esse in longinquo, ita vt tunc hæ- 33
34
35

I. res

36 res teneatur ad impensam, secus si nesciebat. † Verius tamen est indistinctè procedere, siue testator sciuerit, siue ignorauerit quando expensa in redimendo esset tanta, vt omnino legatum extenuaret, & illud redderet inutile, eo quia, qua ratione hæres tenetur ad expensam quando testator sciuit legatum fore inutile, eadem ratione debet teneri quando testa-
37 tor ignorauerit, † quia nõ præsumitur ipsum voluisse id pro-
38 pter quod sua dispositio redditur inutilis *l. 3. D. de test. milit.* † Deinde quia si testator sciuisset rem esse in loco ita longinquo sicut ignorauit, verosimile esset, & ita creditur quod voluisset per hæredem taliter præstari, vt vtilitatem afferret legatario *l. Titia cũ testamento 34. §. 1. l. Mauius 77. in princ. D. de leg. 2.* Insuper quia si testator fuisset interrogatus, an vellet expensam ab hærede fieri, alias legatum redderetur inutile, verosimiliter respondisset, quod sic, argumento *l. tale pactum §. fin. D. de pact.* facit ad institutũ tex. *in l. Mauia 13. §. 1. in fine* ibi *ex longinquis, breuibusque excursionibus, & modo legandi D. de annu. legat.* Ita optimè hæc, & alia expendit Iason. *in d. l. cum seruus 39.* Vnde facillimo negotio dilui possunt, quæ pro dubitandi ratione supra adducta sunt.

Circa impensarum materiam nullo pacto omittẽdum est,
39 † quod proponitur à Caio *in l. rebus 18. §. possunt D. commod.*
40 † vbi postquã in princ. legis ad fortuitos casus seruorũ fugam
41 retulisset † posse iustas interuenire causas affirmat, ex quibus cum commodante agere possit commodatarius, videlicet super impensis in serui valetudine factis, quęue post fugam requerendi, reducendiue eius causa factæ essent, dũmodo magnæ impensæ sint, ne alioqui ex commodatarij iactura locu-
42 pletaretur ipse commodator. † Cibariorum autem impensæ nunquam sunt restituendę, quia naturali ratione ad eum pertinent, qui vtendum accepit, & compensari debent cum opera, & ministerio serui, vt explicat Accur. ex *l. item si 30.*
43 *§. vlt. D. de ædil. edic.* † sicuti neque minora illa impendia valetudinis, aut fugæ tenetur præstare commodator, sed com-
44 modatarius † non ob illam rationem à Bart. & Accur. traditam, quod de modicis non curet Prætor ex *l. 4. D. de integr. restit.*

restit. eam etenim eleganter refellit Faber. *in ratio. ad hunc tex.* ex eo quia istæ modicæ impensæ non negliguntur, imò compensantur ratione commodi, quod ex illa re percipitur. † Diuersum omnino est in actione negotiorum gestorum: 45
non enim qui ad aliena negotia gerẽda accedit eo animo est, aut esse debet, vt ex alienis negotijs commodum vllum percipiat, quod cum impensis à se factis compensare possit. In actione vero commodati, & si quæ aliæ sunt similes commodum aliquod percipitur ab eo, qui in rem alienam impensas fecit, quas proinde cum eo commodo compensare potest, & debet, nimirum si sint modicæ, alias contrario iudicio commodati. Hinc si me rogaueris, vt lancem cum seruo tibi commodassem, & seruus cum lance fugerit, non teneri qui commodatum accepit nisi fugæ præstiterit culpam, sicut nec si seruus lancem perdiderit *l. si vt certo 5. si me rogaueris 13. D. commo.*

Huc spectat explicatio tex. *in l. socium 60. §. 1. cum l. seq. D. pro socio*, vbi reiecta Labeonis sententia existimantis non posse socium actione pro socio recuperare impensam in securando factam dum vulneratus remansit resistendo communibus seruis venalibus in fuga erumpentibus, affirmat Vlpia. ex Iuliano quod Medicis pro se datum fuit posse actione pro socio recuperare, & rectè: non enim solum fuit impensum occasione, verum & causa societatis, & certè negari non potest, quin socius iste rem communem ad societatis commodum egerit, & damnum illud passus fuerit, quod alioqui passurus non fuisset ob societatis vtilitatem, diuersum vero est in alijs exemplis à Labeone propositis, in quibus quidem non tam inspiciendum est, an socio quid relictum sit, vel non, quam vtrum quasi socio, & contemplatione societatis, *vt in l. si vero 64. §. item quidquid D. solut. matri.* Non omittendus est tex. *in l. item si 14. §. quod si homo 11. D. quod met. cau.* vbi ponit casum in quo homo perijt sine dolo malo, & culpa eius qui vim intulit, si perijt post cõdemnationem intra tamen tẽpora iudicati actionis, quod est quatuor mẽsium *l. 2. l. vlt. C. de vsuris rei iud.* liberatur, quia tripli 46

pęna propter facinus satisfacere cogitur, vel quia vtitur illatione concessa à lege, vt voluit Donel. *lib. 15. comment.cap. 38*. Secus si ante sententiam perijsset, quia post sententiam transfusa est prior actio in actionem iudicati *l.post rem 56.D. de re iudic.*liberatur igitur per interitum præstatione rei quæ quadruplo inest.Osuald.autem *d. cap. 38. litt.S.* ait hoc ideo esse quia ante sententiam tripli pęnæ locus non est, si itaque liberaret tunc interitus, metus impunitus relinqueretur.*Pro eo autē qui in fuga esse dicitur*, prosequitur Consultus cautio ab eo extorquenda est,quatenus & persequatur, & omnimodo eum restituat, & nihilominus seruabitur actio ei qui vim passus est.

FACTVM REQVIRI, ANIMVM NON SVFFICERE, vt fugitiuus quis dicatur, pluribus ostenditur, ad explicationem Triphonini nostri *in nostra l.fugitiuus 225. D. de verb. signif.* Plura de crimine Læsæ Maiestatis traduntur.

C A P. VIII.

S V M M A R I V M.

1 Fugitiuus non ex solo animo, sed ex facto dignoscitur.

2 Iactare significat inaniter, iocose loqui, vel temere se laudare, vel ambitiosius se gloriari.

3 Iactatoria verba non obligant: præsumptionem tamen inducunt.

4 Faciunt contra iactantem indicium ad torturam, si est persona potens, & non solitus vanè loqui.

5 Quæ præsumptio ex qualitate personæ arbitrio iudicis est metienda.

6 Propositum ad effectum non reductum minimè nocet.

7 Maleficium dicitur ex ipso facto.

8 Cogitationis pœnam nemo patitur.

9 In delictis tria considerātur animus, factum, & delictum.

10 Maleficia regulariter requirunt factum, cum nascantur ex facto.

11 In-

Libet

Ibet iam ad institutum redire. Dictum fuit supra cap. 2. non ex facto solo, sed ex animo etiam, quem fugitiuum probari
1 † nunc nõ ex solo animo, sed factum etiam requiri vt fugitiuus seruus dici valeat ostendimus cum Tryphonino nostro ibi. *Fugitiuus est*, inquit, *non is qui solum consilium fugiendi à domino suscepit, licet id se facturum iactauerit, sed qui ipso facto fugæ initium mente deduxerit &c.* & inferius. *Et ideo fugitiuum quoque, & erronem nõ secundum propositionem solam, sed cum aliquo actu intelligi constat.* Probat Paulus in *l. bouem* 43. §. *1.* ibi, *sed & facti fugæ nomen est D. de ædili. edic.* Confirmat Synopsis Basilicon *lib. 2. tit. 2. de ver. sign. cap. 225.* his verbis: *Furem, & fugitiuum, & erronem, & adulterum, & aleatorem non ex eorum animi propositione, sed ex actu dicimus*. Vnde patet, & actum, & animum fugiendi necessarios, vt tanquam fugitiuus quis plecti possit *l. quod si nolit* 31. §. *illud planè D. de ædil. edic. l. quid ergo* 70. §. *fin. D. de vsufr.* tenet Petr. Faber. *lib. 3. semest. cap. 9.* Hinc asserit Triphoninus in nostra lege non esse fugitiuum seruum quamuis frequenter se id facturũ iactauerit.
2 † Iactare autem hic præter alias significationes, quas tradit Rebufus *ad nostrum tex.* inaniter, iocose loqui, vel temerè se laudare significat *l.* 3. *in fine* ibi, *qui se legitimum creditoris hæredem esse iactabat D. de transac. l. vlt.* ibi: *qui se Imperatorem facturum hæredem iactauerat D. qui testa. face. poss. l. Paulus* 47. §. *1. D. de bon. lib. l. 3. D. de pœnis l. vlt. C. de dotis promis. l. sciendum* 19. §. *illud D. de ædil. edic. l. si quis 6.* §. *eius qui D. de iniust. rup. irri. fac. test.* Et vt ait Nonius iactare est ambitiosius gloriari Cicer. *pro Sex. Roscio Ameri. Hæc tu Eruci tot, & tanta si nactus esses in reo quandiu diceres? quomodo te iactares?* Quintil. *lib. 4. cap.* 13. *Aduersarius enim fiduciam partis suæ iactat* Ouid. *lib. 4. tristi. eleg.* 3.

Tempus vbi est illud quo te iactare solebas?

tenet ex Guillel. Forster. Osual. *ad Donel. lib. 4. comment. cap.*
3 13. *litt. C.* † Vnde iactatoria verba non obligare communiter dicitur, licet præsumptionem contra illum, qui aliquid se facturum iactauerit inducant, sentiunt Iacobus de Beluisu in

practi.tit.de indicijs n.39.verf.item si iactauit accusans Bald. *conf.275.vol.2.* Alexa.*conf.181.verf.praterea vol.2.* Mafcard. *de probatio.tom.2.concluf.1061.* (Farinacio 1057.) *nu.11.* & *concluf.871.n.3.* Farina.*de indi.& tortu.quaest.50.n.5.* † quod 4
fic intellige,vt fi iactans fit perfona potens,& non folitus vanos effundere fermones, fed iactationes exequi, tunc huiufmodi faciunt contra iactantem indicium ad torturam, fecus fi is fuerit impotens, vilis, ac in effectu timidus, licet in fermone,& iactationibus effet loquax Blanc.*de indic.ad l.fin. D. de quaestio.nu.183. in fine, & nu.187.* Iacobus de Beluifu *vbi fupra* Alberi.*in l.quod metum C.quod met.cau.* Bald.& Imola *in l.vlt.verf.vlt.D.de hared.inftit.* Iafon *in l.1. C.de fer.fugit.* Felin.*in cap.cum opportet nu.11.de accufat.* Mafcar.*de probat. concluf.89.nu.10.& 11.lib.1.& concluf.1061.num.12.lib.2.* Menochi.*de arbitr.cafu 361.n.39.* † quam præfumptionem 5
ex perfonæ qualitate iudicis arbitrio metiendam docet Confultus *in l. fin.* vbi *DD. D.de hared.inftit.* profequuntur Menochi. *vbi proxi.* Pute. *tract. de sindica.verf. an fletur dicto verf.& an si quis dixerit* Bald.*in l.3. C.de epif.audi.* Mafcar. *d.concluf.1061.nu.15.* Farina.*d.quaest.50.nu.7.*

Ergo iam patet mente concipere fe fugitiuum, fi fugæ actus nõ fequatur nihil effe, cum † propofitum ad effectum 6
non reductũ minimè noceat *l.si repetenti C.de condi.ob cauf. dat.* † & maleficium dicitur ex ipfo facto, non ex animi fen- 7
tentia,& propofito *l.fape 53.§.vlt.D.de verb.signif.* † quia co- 8
gitationis pœnam iure ciuili nemo patitur *l.cogitationis vbi Bart.& Alber.D.de pæni.l.fi qui vxori §.nec verbo D.de furt. l.fi quis teftamento §.fin.verf.vlt.D.ad l.Aqui.l.3.D.de his qui not.in fa.cap.cogitationis,& cap.cogitatio de pœniten.diftinc.1.* Et licet Aul.Gelli.*lib.11.noc.Atti.cap.vlt.* in hæc prorumpat verba: Sed meminiffe debemus furtum fine vlla attrectatione fieri poffe, fola mente atque animo, vt furtum fiat annitente. Quocirca ne id quidem Sabinus dubitare fe ait, quin dominus furti fit condemnandus, qui feruo fuo, vt furtum faceret imperauit: id tamen intellige,vt infinuat refponfum Sabini non de fola, ac nuda mentis cogitatione, fed quæ ad factum

factum quoddam nempè mandatum, & consilium alteri datum de attrectanda re aliena, transit. Sic docet Ioan. Geddæ.
9 *in comment.ad tit.de verb.sign.in nostra l.fugitiuus nu. 5.* † Ex quo dicebat Alberi. *in l.quicunque D. de ser. fugiti.* quod in delictis regulariter tria considerantur animus videlicet factum, & delictum, prosequitur Antonius Gomesi. *lib.3.cap. 3.num.*30. in maleficijs enim regulariter requiritur factum *cap.si quis nō iratus 15.quæst.1.cap.Pisanis de restitut.spoliat.*
10 † delictum enim nascitur ex facto *l.si quis testamētum D.ad l.Aquili. l.quis sit fugitiuus 17.* §.*apud Cælium d.l.bouem* §.*1. D.de ædil.edic.*§.*1.I.de obligatio.quæ ex delic.nas.*tradunt congesti à Farina. *de accusatio.quæst.17.nu.49.* † Vnde iniuriam
11 non nasci ex pacto,sed ex contumelia dicit C.in *l.si vnus 27.* §.*pactus vers.si pactū D.de pactis d.cap.cogitatio de pœnitent. distinc.prima.*Probat optimè id Tryphoninus pluribus adductis exemplis:imprimis de fure,† non enim fur est,qui furan-
12 di propositum habet, si rem nō contractauit *l.1.*ibi,*sola enim cogitatio furti faciendi, non facit furem D.de furt.* † Sic simili-
13 ter is, qui depositum abnegat, non statim tenetur furti, sed ita,si id intercipiendi causa occultauerit,vt in §.*sequenti eiusdem legis* habetur *l.3.*§.*si rem D.de adquir.poss.l.inficiãdo 67.*
14 *D.de furt.l.procurator 55.D.demand.*†Item solus animus,solumue factum adulterum non facit,quid enim si existimauero eam iure à marito repudiatam, atque ita vxorem duxero, quamuis solutum nō fuisset prius Matrimonium? adulterium re ipsa commissum fuit: non tamen deliquit animus, vnde non incidi in l.Iuliam de adulterijs *l. penul. D. ad l. Iuli. de*
15 *adulte.* † Idemque dicendum est de iniuria *l.illud* §.*1.D.de iniur.* & Quintil. *lib.7.cap.4. Actio iniuriarum,* inquit, *facto*
16 *& animo continetur.* † Idem etiam in fraude *l.in fraudem* §.*1. D.de his quib.vt indig.*§.*in fraudem l.quib.ex caus.manu.non licet l.ait Prætor* §. *1.D.quæ in fraud.credit. l.fraudis 79.* vbi
17 Petr. Fabr. *D.de reg. iur.* † Tandem idem dicendum de aleatoribus,quorum etiam meminit hic Consultus noster,in quibus & continuus aleæ vsus, non autem exercendi solum propositum sufficere, patet ex toto tit. *D.de aleæ vsu, & aleato.*

Alea

† Alea autem accipitur pro quolibet ludo in quo fortuna, & 18
caſus dominantur, adeoque etiam pro teſſeris, & talis † quæ 19
legibus Romanis fuit interdicta dato Ædilibus negotio animaduertendi in aleatores, qui in diſciplinam ciuium publicam peccarent, multa adducit Thomas Dempſte. *in notis ad Roſsi. de antiqui. Romano. lib. 5. cap. 1.* ſed plura Petr. Herodi. *lib. 3. rer. iudi. tit. 20. cap. 1.* eruditiſſimè Pantoja de Ayala in *comment. ad l. final. C. de aleato in princip.* Conſtat igitur quod ſi conſulto ad actum aliquem inferendi ſtrupi matronæ, vel ſubtrahendi rem alienam, vel etiam ludendi peruenerit, licet matronam non attigerit, rem non ſuſtulerit, aleam non iecerit, propter conatum tamen, animique volũtatem ad aliquem actum productam, adulterum, furem, aleatorem rectè vocari; Fur ergo, & fugitiuus nõ tantum à conſumatione delicti, ſed etiam à conatu æſtimamus, nõ autem à ſola cogitatione, explicat ſic Ioan. Gœddæ. *vbi ſupra in noſtra l. fugitiuus nu. 2. in fine.*

Nec nos turbare debet quod *ex l. quiſquis 5. C. ad l. Iuli.* 20
Maieſt. communiter contra ſupradictam doctrinam proponi ſolet ibi: *eadem ſeueritate voluntatem ſceleris, qua effectum puniri iura voluerunt.* Ex quo Imperatorum reſcripto in illa ſaltem delicti ſpecie volũtatem ſolam eodem pacto puniendam, ac ſi facto coniunctam reperiremus, colligunt, † ſicque 21
ſolam cogitationem ad nullum factum reductam in Læſæ Maieſtatis crimine puniendam eſſe arbitrantur ex *can. quiſquis de pœniten. diſtinc. 1.* Archidia *in can. ſi quis. 1. quæſt. 6.* Afflict. *in feud. cap. 1. §. et bona committentium nu. 23. tit. quæ ſint regalia.* Gigas *tract. de crimi. Læſæ Maieſt. ſub rubr. quale, & quib. hoc cri. commit. quæſt. 66.* ſentireque videtur Cuia. in *comment. ad tit. C. ad l. Iuli. Maieſt.* † Attamen veriſſimum 22
ſemper erit cogitationem ſolam ad nullum actum, nec imperfectum reductam etiam in crimine Læſæ Maieſtatis nullis poſſe ſubijci pœnis, iuxta Barto. doctrinam in *l. 1. nu. 2. D. ſi in ius voc.* Decius *in l. 1. nu. 3. D. de reg. iur.* Decia. *tract. crimin. lib. 9. cap. 28. nu. 4.* Menoch. qui elegantiſſimè rem hanc pertractat *de arbitr. iudi. lib. 2. cent. 4. caſu 360. nu. 26.* Vnde

ſemper erit reijciẽdum iudicium Franciſci Primi Galliarum Regis,qui vltimo ſupplicio damnauit nobilem Normandiæ, quod ipſum occidere cogitaſſet, cuius deteſtandæ cogitationis pęnituerat iam coram Confeſſario,vt tradit Petr.Gregor. *lib. 26.de Repub.cap.7.nu.9.* Laudarem vero aliud iudicium, niſi eſſet Dionyſij Tyrannis,qui damnauit tonſorem eo quod in ipſius officina cum confabularetur de illius dominio,diceretur que adeo ſtabilitum , vt nec facilius ademante frangi, comminuiuè poſſet, reſponderit tonſor: *Miror cur hæc vos tam ſerio, cum adeo ſæpe nouacula ei barbam conficiam*,tradit Plutar. *lib. de multiloquio*, laudarem inquam, quia ibi tonſor non ſolum cogitauit, verum & modũ occidendi Dionyſium docuit: cogitatio enim ſi in puris cogitationis terminis ſiſtit,
23 nec ad aliquem actum etiam imperfectum deducatur † licet in rectiſſimo Dei iudicio puniatur, vt ſentit Felin.*trac.quando puni. conat. verſ. ſi autem ad conſenſum* Salycet. *in l.is qui cum telo in princ. C.ad l.Cornel.de ſicar.* & probet D.Cypria. *in cap.nunquid*, & D.Auguſtinus relati *in cap. ſi propterea de pœniten.diſtinc.1.cap ſicut 32.quæſt.5.* Matthæ.*cap.5.*Paul.*ad Roma.cap.7.verſ.7.* & *ad Titum cap.2. verſ.12.* Petr.*epiſt.1.*
24 *cap.2.verſ.11.* & *epiſ.2.cap.1.verſ.4.* & Ioan.2.*verſ.16.* † Attamen in exteriori foro, apudq; hominum iudicia, huiuſmodi cogitatio plecti nequit *d.l.cogitatio D.de pœnis cap. cogita-*
25 *tionis de pœniten.diſtinc.1.* † Ratio autem huius rei ſecũdum Cardi. *in clemen.1.§.ſanè quæſt.3.de vſur.* quem ſequitur Felinus vbi proximè eſt,quoniam lex de occultis,quæ Deo tantum cognita ſunt, nõ iudicat *cap.ſicut,de Simonia cum ſimil.* Gloſ.*in d. l.cogitatio ait* ideo eſſe, quia primi motus in hominis poteſtate non ſunt,quod inepte dicitur, cum non agatur
26 de primo motu, ſed de cogitatione reflexa. † Verior itaque ratio eſt adducta à Menochio *vbi ſupra nu.5.* videlicet quod quemadmodum ius Pontificium, & Cæſareum eſt pro hominum actionibus conditum, ac de his, quæ extrinſecus ab eis geruntur, ita nec punire quæ intrinſecus apud eos ſine al-
27 terius læſione ſunt meditata, vult,† hocque ſignificauit Cicero *lib. 3. officio.* dum inquit. *Aliter leges, aliter Philoſophi*

tollunt

tollunt astutias, leges quatenus manu tenere res possunt, Philosophi quatenus ratione, & intelligentia, & A. Gellius *lib. 7. noc. Attica. cap. 3. facta*, inquit; *sola censenda esse, atque in iudicium vocanda, voluntates nudas, inanesque negligendas, neque pœnis fieri obnoxias*: etenim cogitatio facinoris eo non dum cœpto cum intra cordis arcanum retineatur, legis pœnam non meretur, cum voluntates (vt ait Cato) neque legibus, neque pœnis fiant obnoxiæ. Vnde Iuuenal. *Satyr. 3.*

Nam scelus intra se tacitus qui cogitat, vllum
Facti crimen habet

† Seneca *lib. 1. de Ira cap. 14. Innocentem quisquis se dicit testes respicit, non conscientiam*. Conuenitq; prædicta ratio diuinarum, humanarumque legum diuersitati, apud illas enim ob id punitur cogitationis peccatum, quia fini earum contradicit, nempè vitæ æternæ, quæ hominem sine macula postulat, apud has verò cogitationis peccatum non punitur, quod fini earum, qui est pacem inter homines retinere, non opponatur: nec enim is qui male cogitat, alium præter se lædit, expendit optimè Alberi. *in rubr. de legibus nu. 6.* tradit prosequiturq; latè materiam hanc Menochius *d. casu 360. nu. 8.* 28

† In crimine autem Læsæ maiestatis solus ipse conatus, qui aliquid amplius est, quam nuda voluntas, ordinaria plectitur pœna Angel. *in l. 1. §. vlt. D. quod quis. iur.* & *ibi Iason.* Marsi. in *l. 3. in princ. nu. 2. D. ad l. Cornel. de sicar.* & in *l. is qui cum telo nu. 20. C. eo.* Alciat. *resp. 479.* Ludoui. Careri. *in practi. crimi. §. homicidij n. 15.* Gigas *d. quæst. 66.* Clarus *§. fin. quæst. 92. vers. scias.* Couar. *in clement. si furiosus p. 2. in princ. nu. 7. de homici.* 29

† Vnde iam non obstabit *d. l. quisquis* supra obiecta, cum ibi loquatur de cogitatione alicui conatui, vel actui exteriori iuncta, nempè quando iam cum militibus, vel priuatis, vel barbaris scelestam aliquam factionem inierit, hæc enim est quædam cogitatio, sed demonstrata per aliquem actum extrinsecum. Quod autem de hac cogitationis specie loquantur Imperatores patet, quia dicunt: *eadem enim seueritate voluntatem sceleris, qua effectum iura puniri voluerunt*, hic autem intelligit per *iura* tex. *in l. 1. & 2. D. ad l. Iuli. Maiest.* 30

in quibus non sola ipsa cogitatio, sed voluntas ad aliquem actum reducta consideratur, vt si dolo malo cõsilium initum est contra Principem, vel Rempublicam, si arma contra eos parata fuerunt, si seditione conuocati homines sunt. Sic probat tex. *in d.l.quisquis §. emancipatione* dum dicit *cogitarunt de societate ineunda*. Tunc igitur delinquentes scelere non dum commisso, non vsque adeo criminibus obnoxij fiunt, nec sceleri ita se obligant, ac si opere exequutum esset, sed Prætoris arbitratu pęna modo maiore, modo minore pro noxa, & quousq; ad facinus progressum fuerit puniri oportet, vt nec à pęna immunes fiant, nec tam seuera legum discipli-
31 na, quam qui effecere, puniantur, † idque sentire visus est Cicero *orat. pro Milone* dum inquit: *Nisi quia res perfecta non est, ideo punienda non fuit, quasi exitus rerum, non hominum consilia legibus vindicentur, minus dicendum fuit re non perfecta, sed tamen puniendum certè.* Loquebatur Cicero aduersus Clodium, qui cum sicca Pompei trucidandi causa deprehensus fuerat, in quo totius Reipublicæ salus, & Maiestas periclitabatur, non dubiè maxima pœna dignus erat, tametsi illud non consumasset, tanquam eo casu foret quo hominum consilia incœpta, ac si exitum sortita fuissent pœna coercerentur. Sic optimè Ciceronem intelligit Alexander ab Alexandro *lib.2.dier.genia.cap.16.* (Menochio 15.) Et sic intelligendus Tacit.*lib.2.histo.* dum inquit, *nam qui deliberant desciuerunt*, licet de alio loquatur, quasi per verbum illud *deliberare*, neque cogitatio sola, nec plenum factum denotetur, & facit *l.1.§.casum* ibi, *sed de hoc deliberabimus D. de postul.* Punitur autem quia qui deliberat, non detestatur, pro vt facere deberet, sicut & de eo qui tacet conspirationem aduersus Principem ordinaria pœna esse puniendum cõcludit maxima cum eruditione D. Ioannes Baptista Larrea *in suis allegatio. Fiscal. alleg. 65. per totam par. 1.*

Et sic prædicta obseruari etiam possunt pro explicatione Nou. Const. huius dominij Mediolani *tit. de pœnis §. homicida*, vbi tanquam homicida punitur non is qui occidere cogitauit, sed is qui *vulnerauerit, aut insultum cum telo euaginato fecerit:*

fecerit: animo tamen deliberato occidendi, etiamsi nō lædat vel occidat, & videndus super d. Constit. Horat. Carpa. *in cōment. ad ipsam nu 31. & 49.* Conrad. *in rubr. de Parrici. nu. 5. vers. hancque pœnam, & nu. 8.* exemplificat in emente venenum, vt patri daret, licet non dederit Pistor. *cap. 13. tit. de accusat. lib. 2.* Mago. *decis. Lucen. 36.* Et libenter circa explicationem dictæ Constitutionis subsisterem, nisi inuenissem clausam viam per dictum Carpanum, qui *vbi supra vers. etiam non sequente morte nu. 1045.* explicat omnia, quæ circa conatum, nō sequuto effectu, puniendum dici possunt.

Vnde lucem accipiet Seneca *lib. 5. de benefic. cap. 14. Licet,* inquit, *beneficium nō sit quod accipit, ipse tamen ingratus est, quia non fuit redditurus etiamsi accepisset. Sic latro est etiam antequam manus inquinet, quia iam ad occidendum armatus est, & habet spoliandi, atque interficiendi voluntatem. Exercetur, & aperitur opere nequitia, non incipit. Ipsum quod acceperat beneficium non erat, sed vocabatur, sacrilegi dant pœnas quamuis nemo vsque ad Deos* (vel vt alij legunt ad Cælos) *manus porrigat* † Cicero etiam *orat. pro C. Rabirio* perduellionis reo. *Nisi vero,* inquit, *interesse aliquid putes inter eum qui hominem occidit, & eum qui cum telo hominis occidendi causa fuit. Si interfici Saturninum nefas fuit, arma sumpta esse contra Saturninum sine scelere non possunt* † Tertullianus quoque *lib. de pœniten.* sic ait. *Nō facti solum, verum & voluntatis delicta vitanda, neque enim si mediocritas humana factis solum iudicat, quia voluntatis latebris par nō est, idcirco crimina eius etiam sub Deo negligamus.* † Et Seneca *lib. in Sapientem non cadere iniuriam cap. 7.* Omnia scelera etiam ante effectum operis, quantum culpæ satis est, perfecta sunt. † Et tandem Quintilianus *declama. 281. Nunquam mens exitu æstimanda est, nam, & qui impetum in patrem stricto gladio fecisset retentus diceret. Non occidi. Si venenum paratum deprehendissem, diceret. Non occidi* † Huc referendus Philo Iudæus à Petr. Fabro *lib. 3. semes. cap. 8.* relatus, & traductus sic: *Si quis ensem deduxerit, vt interficiat, etiamsi non interfecerit reus est, deliberatione homicida extitit, quamuis effe-*

ctus

32 33 34 35 36 37

38 *ctus cum voluntate non fuerit coniunctus.* † Sic etiam intelligendus Serui. Honor. *in illud Virgi.6.Eneid. Ausi omnes immane nefas,ausoq; petiti: Romanorũ iure,*inquit,*non tantũ effectum puniri verum ipsam voluntatem*, quod & proditum est *in l.1.* ibi *pari sorte leges scelus punire, & sceleris voluntatem C.Theodos.ad l.Iuliam de ambitu,*videndus Cuia.*lib.15.obser. cap.25.& lib.8.cap.22. l.eotem §.dominus D.de publi. & vectig. l.3.* §.*si quis volens D.de re milit.* † non enim sine culpa
39 est, qui delinquere incœperit, licet non perfecerit *l. 1.* §.*fin.*
40 *D.de extraor.crimi.*Cepola in *l.si fugitiui C.de ser.fugi.*†Hinc Religiosus eo ipso quod recedit de suo Monasterio sine sui Superioris licentia, & non est sub Prælati obedientia apostata, & fugitiuus dicitur Panor. in *cap.fin.de renunciat.* Rebuf. *in prax.benefi.2.p.tit.de disp.cum reg.fa.n.17.cum seq.* de quo tamen latius infra *cap.21.*

POSSESSIO SERVI FVGITIVI POENES quem reperiatur latè discutitur. Elucidatur Papinianus in *l.si rem 47.D.de adquir.possess.l.homo liber.54.* §.*vlt. D.de adqui.rer.domi.* aliaque iura in hac materia.

C A P. IX.

SVMMARIVM.

1 *Circa hanc quæstionem in varias abierunt Consulti sententias.*
2 *Nerua filius erat assecla Proculeianorum.*
3 *Iulianus, & Cassius erant Sabiniani.*
4 *Seruus fugitiuus à domino possidetur.*
5 *Expenditur ad rem tex.in l.si mandauero* 22. §.*fugitiuus 9.D.manda.*
6 *Quoties numerãdus est seruorum numerus ob l.Caniniam etiam fugitiui computantur.*
7 *Seruus nec aliarum rerum possessione, nec sua priuare dominum potest.*
8 *Elegans tex.in l.Titius 8.D.de ser.export.ad id expẽditur.*

9 *Non*

9 Non potest dominum possessione priuare, ne in potestate seruorum sit fuga se dominorum potestati subtrahere.
10 Intellectus l. arboribus 12. §. de illo D. de usufru.
11 Idem in seruo ægroto.
12 Operæ quando debeant cedere ad intellectum l. operæ 7. D. de usu, & usufr. leg.
13 An sint operæ infantis.
14 Impuberis sunt aliquæ operæ.
15 Explicatur l. cæterum 31. D. de rei uindi.
16 Quid in homine defectæ senectutis, & de agro sterili.
17 Dominus tenetur de facto fugitiui.
18 Explicatur l. Titianus D. quod cum eo &c.
19 Seruus fugitiuus apud VVisigothos si ex artificio suo aliquid adquirebat minus uindicabat.
20 Possessio quid sit.
21 Dicitur detentatio.
22 Qui sine affectu dominandi tenent, non possident.
23 Res incorporales quia non detinentur, nec possidentur.
24 Illa verba cum effectu dominandi exprimunt animum detinentis, vt scilicet possideat tanquam dominus possessionis.
25 Dominium possessionis vocatur.
26 Explicatur breuiter l. 1. §. furiosus §. cæterum, & §. per procuratorem l. 3. §. 1. & §. Neratius, & §. in amittenda l. qui iure 4. l. quamuis 46. D. de adquir. possess.
27 Qui tenent sine affectu dominandi possessionem, non possident.
28 Veluti Commodatarius.
29 Coloni siue inquilini.
30 Fructuarij.
31 Conductores.
32 Precarij possessores.
33 Secus si possessio eis precario concessa sit.
34 Explicantur breuiter l. et habet 15. §. eum qui l. qui precario 17. l. vlt. D. de preca. l. quæcunq; 13. §. 1. D. de publi. in rem actio. l. si seruus 22. §. 1 D. de noxali. actio. l. communi

62 Pos-

Vccedit ex difficilioribus, quæ in hac materia excogitari possunt, quæstionibus vna, in cuius videlicet possessione existat seruus dum in fuga est, quæ & grauior, & difficilior ex eo redditur, † quod ex *l. 1. §. per seruum qui in fuga* 1
D. de adquir. poss. constet diuersas, omninoq; oppositas fuisse antiquorum Consultorum sententias. † Prima fuit Neruæ fi- 2
lij asseclæ Proculeianorum *l. 2. §. vlt. D. de orig. iur.* qui per seruum, qui in fuga degit, nihil possidere dominum posse asserit: nam licet à Prudentibus respondeatur talem seruum à domino, & possideri, & vsucapi, quandiu nemo alius nactus fuerit eius possessionem: hoc tamen cum vtilitatis causa receptum sit quo ad vsucapionem, minimè ad adquisitionem producendum, maximè cum aliæ res mobiles, & etiam pecu-

des desinant à nobis possideri, simulatque naturalem eorum possessionem ita amiserimus, vt etiam si velimus, eam recuperare non valeamus *l.*3.§.*Nerua l.Pomponius* 13.*D. de adquir.possess.*
3 *quir.possess.* † At Iulianus, & Cassius, vtpotè Sabiniani *d.l.*2.§.*vlt.* diuersimodè asseruerunt: inquiunt enim per seruum, qui in fuga sit dominum posse possessionem adquirere, sicut per eos quos in Prouincia habet, idque approbat Paulus in *d.*§.*per*
4 *seruum qui in fuga.* † Ex quibus iam apparet seruum hunc fugitiuum à domino possideri, vt fatetur Paulus ibi, & probant iura in *l.Pomponius* 13.*l.rem quæ* 15.*l.si rem* 47. *D.de adquir.possess. l.serui, et filij* 17. §.*vlt.D.de furt. l.*2.§.*si fugitiuus* 25.*D.de vi bonor.rap.l.arboribus* 12.§.*de illo D.de vsufruc. l.*5.§.*vlt. D.ad exhiben.l.bonæ fidei* 21.§.*vlt.cum sequenti D.de rei vindic.* facit *l.in accessione* 8. *D.de diuer. & tempo.*
5 *præscrip.* † Et præter omnes obseruo in hac re tex. in *l.si mãdauero* 22.§ *fugitiuus* 9.*D.manda.* vbi cum fugitiuus seruus meus esset apud furem (sic appellatur is qui scelat fugitiuum) pecuniam quæsiuit ex qua seruos emit, eosque Titius voluntate sua, rogatu serui sibi traditos accepit. Titius mihi tenetur actione illius mandati, quasi quæsita mihi per fugitiuum seruum meum, vt eos seruos mihi præstet, quia fugitiuus meus Titio mandasse intelligitur, vt eos seruos à venditore per traditionem acciperet. Sed si sine voluntate fugitiui seruos venditor Titio tradiderit, venditor tenetur actione ex empto, quasi quæsitos mihi per fugitiuum seruum meum, ex quo satis constat illum me in possessione retinuisse, cum per eos, quos non possidemus, nihil adquirere possimus. Sentiunt ita, Bart. Castren. Alexan. Duare. Giffa. Cuia. in *d.*§.*per seruum* 14. idem Cuia. *in d.l.rem quæ* 13. *& lib.*26.*quæst.Papini.in d l si rem* 47. *D.de adquir.poss.* Speculat.*tit.de accusa.* §.1. *vers.hoc tamen.* Bertachi.*in reperto.ver.fugitiuus nu.*20. Ant.Faber *in ratio. ad l.si seruus* 15. *D.de public.in rem actio.* Donel. *lib.*5.*comment.cap.*12. vbi Osual.*litt.F.* Melchior de Valentia *lib.*1.*illustr.tract.*2.*cap.*10. Amaya *lib.*3. *obseru.iur. cap.*1.§.3.*nu.*47. Ioan.Altusius *in dicæologia lib.*2. *cap.*13.*nu.*
6 17. † & ita quoties numerandus est seruorum numerus propter

pter Legem Fusiam Caniniam etiam fugitiui computantur, quia à domino possidentur, vt notauit Paulus *lib. 4. sent. tit. 14. §. quoties*. Propositæ autem conclusionis illam Consulti reddunt rationem, † quod quemadmodũ seruus aliarum rerum possessione dominum priuare nequit, ita nec sua quidem *d. l. rem quæ 15.* ibi. *Et hæc ratio est quare videamur fugitiuum possidere, quod is quemadmodum aliarum rerum possessionem interuertere nõ potest, ita nec suam quidem potest D. de adquir. possess.* † Et est elegans tex. ad id adhuc à nemine animaduersus in *l. Titius 8.* ibi, *quia nec domino auferre se potest. D. de ser. export.* de quo infra † *ne in potestate seruorum sit fuga se dando, dominorum se subtrahere potestati*, vt D. Pius rescripsit relatus à Martiano *in l. interdum 16. §. serui D. de publi. & vecti.* supra *cap. 5. n. 12.* expensa *d. l. Pomponius 13. D. de adqui. possess. l. fin. D. de ser. fugit.* vbi periculũ discriminis vitæ quod seruus iniussu domini cum bestijs pugnando subierat, non prodest seruo, vt domini potestatem effugere in arenam se dando possit, quãuis acclamante populo feram vicisset, exornat D. Ioan. Suarez *in comment. ad l. Aquili. lib. 1. cap. 5. sec. 6. nu.* 29. Vel vt Giffani *vbi supra n. 58.* affirmat magnam molestiam in seruis custodiendis dominis adferret, & ipsos seruos inuitatet ad delinquendum, si eorũ arbitrio esset fugiendo priuare dominos possessione. 7 8 9

Vnde intelligendus venit Pomponius in *l. arboribus 12. §. de illo 3. D. de vsufruc.* vbi statuit quod si fugitiuus in quo habeo vsumfructum stipuletur ex re mea aliquid, vel per traditionem accipiat, retinere me vsumfructũ, quod probat Consultus eo argumento, quod etiamsi præsentibus seruis non vtamur, tamen vsumfructum retinemus, † & ponit exẽplum in seruo ægrotante cuius meminit *l. vlt. §. 1. D. de oper. seruo.* quem debilem appellat ibi Vlpianus, & nullam operarum illius æstimationem fieri debere, sicut nec de minore quinq; annorum, concludit, † & probat etiam tex. *in l. operæ 7. D. de vsu, et vsufruc. lega.* vbi cum dubitaretur quando cedere debeant operæ testamento relictæ vtrum ex quo eas petit legatarius, an ex quo hæreditas adita est, & cum responsum sit 10 11 12

ex die petitionis cedere, quærebatur si æger seruus esse cœperit post petitionem cui peribunt, & legatario perire asserit,

13 † Vtitur etiam Consultus alio exemplo *in nostro* §. *de illo* 3. scilicet de infante & est tex. *in l. si infanti* 55. *D. eo. tit. de vsufruc.* & meminit Paulus *lib.* 3. *sentent. tit.* 6. §. 18. & nullas esse

14 infantis operas ait tex. noster, † licet enim impuberis aliquæ operæ esse possint vt ait Consultus *in l. cæterum* 31. *D. de rei vindi.* non tamen infantis, qui intelligitur ille qui minor est septennio, & loqui potest, non tamen intelligit *l.* 1. §. 2. *D. de adminis. tuto. l. si infanti* 18 *in princ. C. de iur. delib. l. in sponsalibus* 14. *D. de sponsa. l. quamuis* 32. §. *infans D. de adquir. possess.* Menochi. *lib.* 2. *de arbitra. casu* 57. *nu.* 9. & 17. Osual. ad Donel. *lib.* 7. *cap.* 9. *litt. D.* Anto. Pichar. *de adquir. hæred. cap.* 22. Petr. Grego. *lib.* 15. *syntag. cap.* 23. *num.* 5. Amaya *lib.* 1. *obserua cap.* 9. *nu.* 20.

15 Sed antequam interpretationem tex. nostri prosequamur sistendum parumper est super eo quod ait Paulus in *d. l. cæterum* 31. videlicet improbe desiderare petitorẽ fructus æstimari qui ex artificio eius percipi potuerunt quod artificium sumptibus possessoris didicit, conueniens resolutio æquitati, quæ semper inspicienda est, vt cum possessor seruum suis sumptibus docuerit non debebit petitor fructus æstimare, & quod tex. ait *improbe*, legit Synopsis Basilicon *impudenter* nõ enim patitur æquitas vt locupletetur petitor fructibus artificij quod sumptibus possessoris didicit.

16 Prosequitur Consultus noster, & ponit exemplum in hohomine defectæ senectutis, nam licet eo non vtamur, tamen non propterea amittimus vsumfructum, sicuti neque agri sterilis si eum aramus, & tandem institutum probat autoritate Iuliani, qui asserebat retineri à proprietario possessionem etiamsi in fuga seruus sit, iuxta tex. *in l.* 3. §. *si seruus D. de adquir. poss.* & ita etiam retinetur ab vsufructuario vsusfructus. In §. *idem* 4. disputat quid dicendum casu quo alius nactus sit fugitiui possessionem, & plures casus distinguit, de quibus iam egimus.

17 Et valde rationi, & æquitati cõsentaneum hoc fuit, † cum enim

enim teneatur dominus de factis fugitiui, vt mox dicam, æquum est vt neque dominio, nec possessione eos fuga priuare possint. † Dixi teneri de factis fugitiui, vt probat tex. in 18
l.Titianus 8. D.quod cum eo qui in aliena potes.est nego.ges.es. dica. Vbi cum Titianus præposuisset seruum mutuis pecunijs dandis & pignoribus accipiendis, & is seruus soleret etiam pro negotiatoribus hordei suscipere debitum & soluere, fugit seruus, & is cui delegatus fuerat dare pretium hordei cõuenit eius dominum nomine institoris, Præfectus Annonæ contra dominum pronuntiauit. Pro parte domini allegabatur seruum non in eam rem præpositum fuisse, & sic non teneri iuxta dispositionem tex. in *l.in eum 19.§ seruus D.de insti. actio.* Vbi dominus nõ tenetur si seruus pecunijs fœnerandis tantum præpositus, per intercessionem æs alienum susceperit, sed in contrarium expendebatur eum seruum horrea conduxisse, & alia gessisse, & multis soluisse, & videbatur esse quasi fideiussorem cum pro alio soluerit nõ susceperit debitum, paria enim sunt fideiubere, expromittere & iudicium pro alio suscipere & licet non soleat ex hac causa in dominũ dari actionem, nec videri hoc dominum mandasse, tamen quia videbatur dominum in omnibus seruum suo nomine substituisse, ideo eius contractibus tenetur, & sic sententiam Præfecti Annonæ Imperator confirmauit, seu conseruauit, vt defendit Cuia. *lib.17.obser.cap 20.in fine.*

Adeo autem verum est fugitiuum aliarum rerum possessionem domino interuertere non posse, vt si aliquid dum in fuga est de artificio suo, vel quocunque alio labore iustè adquisierit, dominus eo inuento vindicabat omnia, ita colligitur ex legibus VVisigothorum cõgestis per Fridericum Lindenbrogium. Est *in lib.9.tit.de fugitiuis cap. 17.* cuius verba sunt hæc: *Si seruus in fuga positus aliquid dum in ea fuga est de artificio suo vel quocunque iusto labore adquisierit, dominus eiusdem cum inuenerit, vindicet sibi omnia, cæterum si cum rebus furatis eum dominus suus repererit, nihil exinde sibi desẽdere poterit, sed ei qui perdidit, reddere non tardabit. Si vero damnum, aut quodcunque crimen isdem fugitiuus admisisse* 19

con-

conuincitur, ille componat, qui latebras ei præbuisse cõuincitur.

Sed supraproposita sentẽtia licet pluribus, hisque firmissimis videatur nixa rationibus, adhuc tamen plurima possunt opponi iura, imprimisque obstat valde natura ipsius possessionis: inter tot enim definitiones ab interpretibus adductas
20 † placuit semper illa tradita à Theophilo *in §. itẽ vobis vers. nõ solum autem I. per quas per. nob. acqui.* vt scilicet sit *detentio cum animo dominandi, vel cũ affectu domini*, quibus verbis si addantur illa *circa possessionem*, remanet satis possessionis essentia explicata. Eam probant licet nõ ita claré Duaren. *lib. 1. dis. cap. 8.* Donel. *lib. 5. comment. cap. 6.* Osual. *ibi litt. G.* VVesembech. *in parat. ad tit. de interd. nu. 2.* Anto. Fab. *in Iurispr. Papini. tit. 2. princ. 5. illa. 3. §. de possessione defũcti* Pichar. *in princ. I. de interd. art. 2. nu. 26.* Gothofr. *in l. 1. D. de adquir. poss.* Brisoni. *de ver. sig. ver. possidere* Cuia. *lib. 9. obser. cap. 33.* Contius *lib. 1. disp. cap. 9.* Hermanop. *in prompt. iur. lib. 2. tit. 1. post princ.* quos omnes refert, & sequitur definitionem istam eruditè, ac subtiliter defendens Præceptor meus, imò communis, totius Hispaniæ decus insigne, huius præteritorumq; sæculi Iuris Consultorum maximus, innumeris titulis à me colendus D. D. Franciscus Ramos del Mançano Primarius olim in Salmanticensi Schola iuris Cæsarei interpres, dein Præses Magistratus Extraordinarij Mediolanensis, & nunc in supremo rerum Italicarum Domini nostri Regis Consilio Regens. Cætera quis nescit? virtutum omnium simulachrũ, integritatis speculum, & iustitiæ vera sedes in recitat. nouantiquis manuscriptis ad *tit. D. de adquir. poss. ad l. 1. nu. 14.*
21 quam explicat in hunc qui sequitur modum. † Quatenus igitur *detentio*, conuenit possessioni, quæ in hoc sensu detentio, seu detentatio dicitur *l. ab hostibus 15. §. vlt. D. ex quib. cau. maio. l. si quis 8. §. 1. C. de præscr. 30. vel 40. anno. l. penult. C.*
22 *vnde vi*, † conuenit etiam nudæ detentioni, quæ inuenitur in his, qui sine affectu dominandi tenent, ideoque nõ possident *l. officium 9. D. de rei vindi.* & à possessione distinguitur *l. 1. §. vnde D. quor. lega. l. et vno 18. §. 1. D. de acceptil. d. §. est au-*
23 *tem* vbi Theophilus *I. quib. mod. tolli. oblig.* † excluditque illa vox

vox res incorporales, quæ quia non detinentur, nō possiden-
tur l.3.D.de adqui.poss.l.4.§.si viam D.de vsucap.l.si ædes 32.
§.vlt. D.de seruit.vrba. † Illa autem verba cum affectu domi- 24
nandi exprimunt animum detinentis vt possideat, vt scilicet
affectum habeat tanquam dominus possessionis eam tenen-
di,& ei dominandi tanquā suæ,siue vt Iuris Consulti loquun-
tur esse, agere , & gerere se pro domino circa possessionem,
vt dicitur in l.5.D.vt in poss.legat. l filiusf.a.114.§.ijdem Prin-
cipes D.de leg.1.l.titia 48.D.de solutio. l.inficiando 68. D.de
furt. l.2.C. de adquir.poss. † namque & dominium possessio- 25
nis nominatur in l. 1.C.Gregori. Si sub alter. nomi. res empt.
erit.l.2.C.Theodos.de mater. bon. † Sicq; explicandum quod 26
dicitur de animo, mente, & affectione possidendi in l.1.§ fu-
riosus §.cæterum,& §.per procuratorem l.3.§.1.& §.Neratius,
& §. in amittenda l. qui iure 4. l. quamuis 46. D. de adquir.
poss. † Vnde ij omnes,qui tenent sine affectu dominandi cir- 27
ca possessionem, nō possident:quia possessioni tanquam alie-
næ incumbunt, alieno etiam nomine † veluti commodatarij 28
d.l.officium 9. D.de rei vindi.l.rei 8. D.commod. l.3.§.sed si is
20.D.de adquir.poss.l.1.§.quod autē 33.D.de vi, & vi arma.
Depositarij d.l.9.D.de rei vindi. l.licet 17.§.1. D.deposi.d.l.3.
§.sed si is 20.l.stipulatio ista 38.§.habere D.de verb.obligat.d.l.
1.§.quod autem D.de vi, & vi arma. l.inficiando 77. D.de
furt. † Coloni,siue inquilini l.certè 6.§.is qui D.de preca.l.non 29
solum 33.§.quod vulgo in fine D.de vsucap. l.3.§.cæterum l.si
de eo 40.§.1.l.peregre 44.§.quibus cum l.seq. D. de adquir.
poss. l.1.§.deniq; 10.& §.quod seruus 22.D.de vi,& vi arma.
l.cum in plures 60.§.1.D.locati l.quædam 77.D.de rei vindi.
† Fructuarij l.adquiruntur 10.§.vlt.D.de adqui.rer.domi.d.l. 30
6.§.is qui D.de precar.l.1.§.per eum,& §.quod autē 33.D.de
adquir.poss.l.Celsus 5.§.1.D.ad exhib. l.1.§.vnde 8. D.quor.
legat. † Conductores d.l.9.D.de rei uindi.l.interdum 21.§.ult. 31
D.de adquir.poss. l.serui 16.D.de peric.& com.rei uend.l.2.C.
de præs.30.uel.40.anno.l.1.C.commu.de usucap.l.qui bona 19.
l.res pignoris 37.D.de adquir. poss. d.l. quædam 77. D.de rei
uindi. l.si pignus 37. D.de pignor.actio. tex.in l.si aliquam 28.
D.de

32 *D.de adquir.poss.* † hi etiam qui precario habent vsum rei *d l.*
33 *6.* §. *is qui D.de preca.* † Secus autem si possessio eis precario concessa sit: tunc siquidem nō tantum vtuntur, sed verè proprièque possident, cum affectu dominandi possessionem ipsam, habeant,
34 † de qua possessionis precaria concessione intelliges iura, alias difficilia *in l.3. l.et habet 15.§.eum qui l.qui precario 17. l.vlt.D.de preca. l.quacunque 13.§.1.D.de publi. in rem actio. l.si seruus 22.§.1. D.de noxa.actio. l.communi 7.* §.*inter prædones D.commu.diuid.l.Pomponius 13.§.is qui pre-*
35 *cario D.de adquir.poss.* † Eorum etiam qui non possident, sed tantum detinent numero adijci potest is, qui custodiæ causa ex primo decreto à Prætore in possessionē mittitur *l. 3.* §.*vlt. l.si quis ante 10.§.1 D.de adquir.poss.d.l.officium 9. l.3. §.creditores D.vti possid. l.1.§.quæsitum D.quor.legato. l.cum legatorum 12. D.quib.ex caus.in poss.eatur l.2.D.pro hære.l.5.D.vt in poss.lęgat.*

Hæc cum ita sint, nunc sic insurgo contra assertionem supra stabilitam. Possessio est detentio rei corporalis cum affectu dominandi circa possessionem ipsam, igitur detentione deficiente, deficit etiam possessio, sed sic est quod dominus fugitiuum non detinet, igitur eum non possidet. Rursus non
36 leuiter vrget argumentum si consideratur. † Obtinuisse iam inter meliores iuris cultores possessionis naturam omnino facti esse, & in detentione illa, qua res possessa à nobis retinetur, consistere *l.1.§.adipiscimur,&* §.*si vir vxori l.possessionem 29. D.de adquir.poss. l.denique 19. D.ex quib.cau.maio. l.1.§.Scæuola D.si is qui testa.lib.es.iuss.fue. l.in bello 12.§.facti D.de capt.& postli.reuer. l.stipulatio 38.§.hi qui &* §.*hæc quoque D.de verb. obliga. l.1.in princ.&* §.*qui vero 6. D.quor.legat.iunc. l.cum hæredes 23.D.de adquir.poss.* Tenent Bart.*in l. si is qui pro emptore 15. D.de vsucap.* Donel. *lib.5.com.cap.6.* Osual.*ibi litt. C. & seq.* Peregr.3.*var.cap.de possessione nu.2.* Gail.*lib.2.de pace pub.obser.3.nu.11.et lib.2.obserua.152.nu.9.* Petr.Gregor.*lib.1.syntag.iur. cap.13 .nu.6.* Pichar. *in princ.I. de interdic.art.2.n.37.* Valentia.*lib.1.illus.tract.2.cap.2.num. 38.* Sess. *de inhibit.cap.20 .num.19.* Verall. *decis.135.par.1.*

Tum

† Tum & quod magis est non solum quatenus detentio dicitur in facto consistere, verum & quatenus affectũ dominandi in se continet, tota facti est: sicut enim detentio quatenus actus corporis in facto consistit, ita & affectus quoniam animi, & voluntatis est, ex facto nostro, non ex iure pendet *l. bonæ fidei 48. §. in contrarium D. de adquir rer. domi. l. consilio 7. §. vlt. D. de cura furio. l. si vnus 27. §. pactus D. de pact.* Si ergo in facto possessionis natura sita est, vtpotè in detentione cõsistens, qua ratione seruus, qui fugitiuus est à domino possideri potest? 37

Vnde nõ leue dubium fuit an statuto possit caueri, vt possessio vnius transeat in alium, absque effectuali traditione, & apprehensione, siue illa fiat actu vero, siue ficto, vt de possessione defuncti in hæredem habemus in Nou. Const. dominij Mediolani tit. de contin. possess. defunc. super qua exactè sanè, vt solet, Garon. *in eius commentarijs*, & de possessione mulieris in bonis viri defuncti, quousque dos fuerit illi soluta habebamus in Cathalonia *Const. hac nostra sub tit. solut. matri.* quam latè commentantur Cancer, & Fontanella, Franciscus Aretinus *in l. 1. nu. 23. D. de adquir. possess.* existimat id à lege, vel à Principe fieri non posse cum sit aduersus ius naturale, quod requirit actum naturalem apprehensionis *l. 1. in princ. l. 3. D. de adquir. poss.* Contrarium tenuerunt Angel. & Imola *in l. qui vniuersas §. item quod mari D. eo.* Roman. *in l. 1. nu. 22. D. eo.* Iason. *in l. 1. nu. 7. C. commu. de lega.* Noster Hispanus Couar. *lib. 3. vari. cap. 5. nu. 6. vers. cæterum* asserit in principio nascentis naturæ quando bona omnia omnium, aut nullius erant, & sic primo occupanti concedebantur nõ potuisse à lege fieri, vt non esset necessaria actualis apprehensio, secus nunc vt possessio de vno in alium transferatur, & Aretinũ multis rationibus conatur refellere præcipuè ex tex. *in l. quod meo 18. D. de adquir. poss. l. clauibus 74. D. de contr. emp. l. quisquis C. de donat. cap. 2. de consuet.* quibus absque corporali apprehensione adquiritur possessio, lege, vel consuetudine sic approbante. Cæterum si liceret in tanti Patris sententiã aliquid proponere sic dicerem: Si lex vel Princeps 38

posſunt abſque corporali apprehẽſione poſseſsionem ex vno in alium transferre;neſcio quomodo illud etiam in primæuis naturæ principijs facere non potuiſsent, cum nec maiorem poteſtatem, vel fictionem id requireret,imò ſequeretur hodie hoc in rebus vacantibus, quæ à nullo poſsidentur, ſed primi occupantis fiunt non poſse ſtatui, vt in Fiſcum ipſo facto, abſque aliqua naturali apprehenſione earum poſseſsio tranſiret, quod abſurdum eſse cernitur ex mox dicẽdis. Quare arbitrabar rem hanc ſic explicandam: non poſse legem, vel Principem facere, vt abſque actuali apprehenſione quis naturaliter poſsideat *l. denique 19. D. ex quib. cauſ. mai. cum vulgatis*,quia,vt vulgo dicitur,fictio non poteſt operari circa impoſsibile quale eſt ſuppoſita natura poſseſsionis, vt quis abſque actuali detentione verè, & naturaliter poſsideat. Sed ſolum ius vel Principem facere, vt is etiam ſi verè, & realiter non poſsideat, lucretur tamen effectus omnes poſseſsionis, qui iuris ſunt,ac ſi vere, & naturaliter poſsideret: naturaraliter enim poſsidere, vt dicitur *in l. 1. D. de adquir. poſſ.* dicitur is qui naturaliter inſiſtit hoc eſt verè, & corporaliter,ſic enim exauditur illa vox *naturaliter* hoc eſt quod re ipſa,non fictè fit *l. 3. §. aperire D. de S. C. Sylla. l. in cauſa 16. §. idem Pomponius D. de mino. l. item 22. §. vlt. D. locati l. ſolutam 49. D. de ſolut. l. ſed ſi damnum 9. §. ſi ipſe*,vbi Alber. *D. de pecul.* Hotho. *illuſtr. quæſt. 41.* Oſual. *ad Donel. lib. 15. comm. cap. 40. litt. B.* Anto. Fab. *lib. 8. coniect. cap. 5. in fine* Briſo. *lib. 1. de ſolut. circa princ.* Attamen poteſt ius ei qui nõ inſiſtit effectus poſseſsionis tribuere, ac ſi verè inſiſteret, ſeu poſsideret, quia poſseſsio quo ad effectus multum à iure adiuuatur,quorum reſpectu ius poſseſsionis nominatur *in l. peregre 44. D. de ad poſſ.* & comparatur iuribus *in l. ſtipulatio 38. §. ſi quis forte D. de ver. oblig.* & non continere nudum factum *in l. conuentionalibus 52. §. vlt. D. eo.* videlicet quia continet aliquid iuris non in ſubſtantia, ſed extrinſecus circa effectus veluti circa adquiſitionem fructuum rei poſseſsæ *l. ait prætor 23. §. item ei D. ex quib. cauſ. maio. l. 4. D. de vſur.* & ita dicitur *in l. poſſeſſio 49. D. de adquir. poſſ.* quod *plurimum ex iure mutuatur*

hoc

hoc est accipit tanquam alienum, & mutuatum, non autem proprium, & in substantia. Potestque hæc doctrina probari ex his quæ *cap.* 12. dicimus de vsucapione, quæ est effectus ciuilis possessionis, & completur in hæreditate iacente, absq; eo quod hæreditas possideat, non quod ius facere possit, vt possideat *l. 1. §. Scæuola D. si is qui test. lib. esse iuss. fue.* Sed de hoc latius ibi. Sicut & pignoris possessio licet sit apud creditorem *l. si creditor 28. cum alijs D. de pignor. actio.* debitor tamen vsucapit, ac si possideret *l. 1. §. per seruum corporaliter l. qui pignoris 36. D. de adquir. possess.* cum alijs *d. cap. 12.* adductis.

Rursus non leue deduci potest argumentum ex *d. l. si rem 47. D. de adqui. poss.* quam supra pro nostra sententia expendimus: etenim cum Papinianus scribat hominum, vel seruorum possessionem tandiu veterem fieri, idest domino conseruari, quandiu nemo alius eam inuaserit, quia potest seruus proposito redeundi domino possessionem sui conseruare, clare ostendit si propositum redeundi seruus non habuerit, vt in fugitiuo euenire satis supra ostensum fuit, dominum possessionem amittere, cuius cõseruatio serui animo, & proposito nititur, vt Papinianus hic sentire videtur contra illud quod Caius, Pomponius, & Martianus asseruerunt dominicæ potestatis authoritati id accomodantes. 39

Huius argumenti vis cum ex cõtrario Consulti sensu dessumatur facilè ab Accur. *hic*, & Alexan. *nu. 7.* eliditur, dum asserunt argumentum à contrario sensu contra alia iura formari nõ posse, quorum assertio apud Iure Consultos periculosa sanè est, † cum apud eos à contrario sensu dessumptum argumentum firmissimum in iure propugnaculum sit *l. 1. §. huius rei D. de offi. eius, cui mand. est iurisd. l. qui testamento §. mulier.* vbi glos. *D. qui testa. facer. pos. l. si procuratorem §. si ignorãtes D. mand. l. si quis locuples 57. D. de manu. testa.* cum pluribus alijs, tenet Pichar. *tract. de mora nu. 132.* Mascar. *de probat. conclus. 1146. nu. 3. & 1280. nu. 65.* Surdus *de aliment. tit. 1. quæst. 42. nu. 40. & tit. 6. quæst. 11. nu. 2. & 3.* Cardi. Tuschus *litt. A. conclus. 498.* Sesse *decis. 10. nu. 15. & 146. n. 13.* 40 41

Mantica *de tacit.conuentio.tom.1.lib.2.tit.14.nu.2.*Sanchez *de matrim.lib.6. disp.21.num.9.* Ferrer. *super Constit. hac nostra glos.3.nu.44. tit.solut.matrimo.* aliique innumeri.

42 Quapropter Cuia. *lib.26.quæst.Papiniani in d.l.si rem 47.* differentiam inter amissionem possessionis, & custodiæ statuit, & de seruo fugitiuo affirmat eius possessionem nō amitti, qui exierit custodiæ causa, etiam si nesciatur vbi sit, licet non habuerit animum reuertendi. Sed difficultatem supra positam non vidit, aut saltem dissimulauit. † Quare aliam

43 viam sequutus Melchior de Valentia *lib. 1. illust. trac. 2. cap. 10. nu.6.* plura subtiliter proponit dum asserit Papinianum loqui non de seruo, qui à domino fugit in quo propositum illud redeundi inueniri nequit, cum fugitiuus illud non habeat, sed de seruo commodato, qui cōmodatario fuga se subripuit, quo casu docet differre seruū à rebus mobilibus, quarum possessionem dominus amittit omissa à commodatario custodia, quia possessionem per eum retinebat *l. qui vniuersas 30.§.penult.D.de adquir.poss.* At vero si seruus à commodatario fugerit, & consequenter custodia eius amissa fuerit, dominus serui possessionem non amittit, quia potest proposito redeundi domino possessionem sui conseruare, cùm fortasse ideo aufugerit à commodatario, vt ad dominum suum rediret, quod si ea mente fugerit, vt vtrosque euadat: possessio tamen à domino retinetur generali altera ratione tradita *in d.l.rem quæ 14.D.de adquir.poss.* supraque exornata, cuius ideo non meminit Papinianus, ait Valentia, quia speciali casui, de quo tractabat, specialis alia ratio magis conueniens erat.

44 Subsistamus tamen parumper super huius doctrinæ breui excussione: loquitur Papinianus de seruo, qui à commodatario fugit: fateor enim docere Consultum discrimen constituendum inter amissionem custodiæ, seu possessionis rei mobilis inanimatæ, ac animatæ, nam illius possessio amittitur, licet alius eam non occupet; istius vero ita demum si ab alio possideatur, nec inficior hoc in casu si à cōmodatario seruus aufugerit, vt ad dominum reuerteretur, nō amitti à domino

eius

eius serui possessionem, cum nec fugitiuus efficiatur, vt supra probauimus. † Sed quod ait Valentia seruum tam dominum, 45
quam cõmodatarium fugientem adhuc in possessione à domino retineri, licet verum sit ex supra traditis: contrarium tamen ex hoc tex. colligi videtur: nam cum statuisset Consultus diuersam causam esse hominis commodati omissa custodia, nam possessionem tandiu veterem retineri quandiu nemo alius eam apprehenderit, reddit huius dicti hanc rationem, quia videlicet potest homo proposito redeundi conseruare domino possessionem sui, cuius corpore cæteras quoq; res possumus possidere, vnde cessante proposito illo in seruo, possessionem in domino etiam cessare apertè colligitur: Cum ergo in fugitiuo, de quo est sermo, semper sit animus non redeundi, maximè quia propositum nõ reuertendi constituit ipsum fugitiuum, hinc fit vt dominus eum possidere nequeat, quod & demonstrare videtur Papinianus *in fine d.l.* ibi: *Igitur earum quidem rerum, quæ ratione, vel anima carent confestim amittitur possessio, homines autem retinetur, si reuertendi animum haberent.*

Succedit non leue etiam in hac materia dubium: etenim 46
licet sit certissimum naturam non pati vt idem sit agens, & patiens argumento *l. Granius Antoninus vers. quia non potest l. hæres 21. §. quod si stipulator D. de fideius. l. qui hominem 34. §. qui filium l. stichum 95. §. aditio D. de solut.* Exornat Coras. *ad l. Papinianus nu. 2. D. de seruitu.* Brisoni. *de solutio. lib. 2. tit. de confusione* Ant. Faber *lib. 18. coniect. cap. 19.* Barbosa *ad l. quæ dotis 34. in princ. D. solut. matri.* Castillo *de vsufr. cap. 71. nu. 1. & 2.* Morla *in Empor. tit. 8. quæst. 3. nu. 6.* Cuia. *lib. 17. obser. cap. 10.* Valent. *tom. 1. illustr. tract. 4. cap. 7. nu. 2.* † At ne 47
seruorum fuga dominis damnosa sit, ne videlicet per vsucapionem, aut præscriptionem dominis subtrahantur, constitutum est seruos fugitiuos sui furtum facere censeri *l. 1. C. de ser. fugi. l. ancilla 60. D. de furt.* cum alijs supra adductis † Vn- 48
de hac ratione inspecta Iustinianus inter res, quæ vsucapi nõ possunt seruum fugitiuum numerat *in §. sed aliquando I. de vsucap.* quem licet reprehẽdat Donel. *lib. 5. comment. cap. 24.*
opti-

optimè tamen eum defendit Oſual. *ibi litt. D.* vt latius infra examinabimus cum Franciſco Curtio *in d.l. 1. C. de ſer. fugi*.
Quibus ſic ſuppoſitis, poteſt nunc proponi dubium ſiue ar-
49 gumentum in hunc modum:† furtum abſque interuerſione
poſseſsionis non fit *l. 1. §. Scæuola D. ſi is qui teſta. lib. eſ. iuſ.*
ſue. l. 3. §. ſi rem l. rem quæ 15. D. de adquir. poſſ. l. non ſolum 33.
§. vlt. D. de vſucap. l. inficiando 67. D. de furt. l. contra 6. §. vlt.
D. rer. amot. l. 1. D. de diſtrac. pigno. l. 2. §. 1. D. de crimi. expil.
50 *hæred.* † & eleganter Vlpianus à Domino Regente Ramos,
vltra relata, animaduerſus *in l. falſus 43. §. ſi is qui indebitum*
D. de furt. Vbi ſi is qui ſciens accipiebat indebitum, alteri ſol-
uendum delegauerit, ſi ſolutio abſente delegante fiat, non
tenetur furti, ſin autem eo præſente furtum facit, & furti te-
netur, nimirum, quia præſentia efficit vt ille ipſe quo dele-
gante, & præſente ſoluitur, prius poſseſsionem adquirere, &
51 interuertere intelligatur fictione breuis manus, † quæ non
niſi inter præſentes operatur *l. 1. §. iuſſerim D. de adquir. poſſ.*
l. eius rei 46. cum l. ſequenti l. quadam 77. D. de rei vindic. &
paria ſint ſolui mandatori, vel alteri eius nomine eo præſen-
te *l. ſi procuratori 79. D. de verb. oblig.* ergo è contrario, ſi ab-
ſente delegante ſoluatur ideo cum eo nō eſt furti actio, quia
ſine interuerſione poſseſsionis, furtum non fit. Facitque ar-
gumentum deſsumptum ex hærede, cui poſt aditam hæredi-
tatem, & ante apprehenſam poſseſsionem iam domino ſur-
reptæ rei, quæ hæreditaria fuit, denegari furti actio non poſ-
52 ſet, † niſi quia non fit furtum rei, cuius nullus poſseſsor eſt *d.*
§. Scæuola l. ſi homo 35. D. de vſucap. l. ſi ſeruus 40. D. de no-
xal. actio. l. is enim 70. D. de furt. d. l. 2. §. 1. D. de crimi. expil.
53 *hæred.* † Vnde in *d. §. Scæuola* dicitur hæreditati furtum non
fieri, quod & traditur in *l. ſi ſeruus 40. D. de noxal.* alibique
paſsim: nam cum furtum ſit cōtractatio fraudoloſa, per quam
res mobilis lucrifaciendi cauſa loco mouetur, & aufertur in-
54 uito *l. 1. §. vlt. l. verum 25. D. de furt.* † Semper poſseſsio fur-
to interuertitur *l. 3. §. ſi rem l. rem quæ 15. D. de adquir. poſſ.*
l. non ſolum 33. §. vlt. D. de uſucapi. ſiue nunquam fit furtum
ſine interuerſione poſseſsionis, & ideo ſi poſſeſſor nullus ſit,

quia

quia nõ est cui auferatur, siue interuertatur, possessionis furtum non fit, & consequenter neque hæreditati fieri furtum potest, quia possessionem hæreditas non habet *d. §. Scæuola.* Si igitur furtum sine interuersione possessionis non fit, sequitur seruum fugitiuum à vero domino non possideri: etenim fugiendo, furtum sui facit, sicque interuertit possessionem, non aliam nisi suam, nec alterius quam ipsius domini, igitur dominus eum seruum non possidet.

Propositum argumentum in eo sistit, an scilicet ad furtum 55
possessio requiratur. † In quo respectu hæreditatis iacentis discrepantes inter se extitisse antiquos Iuris Consultos testatur Dominus Regens Ramos ex Cicero.*lib.7.famil.epist.22.* ad Trebatium, affirmantibus Sex. Ælio. Marco Manlio, & M.Bruto; negantibus vero Trebatio,& Mutio Scæuola, cuius
sententia proponitur *in d.§.Scæuola.* † *Illuseras*, inquit Cice- 56
ro ad Trebatium, ***heri inter Scyphos quod dixeram controuersiam esse, posset ne hæres quod furtum antea factum esset, rectè furti agere. Itaque etsi domum bene potus seroque redieram: tamen id caput vbi hæc controuersia est notaui, & descriptum tibi misi, vt scires id quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Ælium M.Manlium M.Brutum sensisse. Ego tamen Scæuolæ, & Testæ assentior:*** Hæc Tullius. Sententiam itaque illam absque possessionis interuersione furtum nõ fieri satis supra
probauimus. † Alteram vero scilicet nõ præcisè requiri pos- 57
sessionem, sed posse etiam furtum fieri respectu vsus, vel ipsius rei expressam esse apparet, vt notauit idem Ramos *in L.*
1.§.vlt.D.de furt. † vel etiam respectu dominij *in l.si gratui-* 58
tã 17. §.si quis possessionis D.de præscr.ver. l.1. D.de distr.pig. l.si apes 26.§.1. l.si dominum 47. l.furtiuam 74. l.si vendidero 82.§.ult. l.si fullo 82.§.1.D.de furt. l.de his 11.C.eo. l.ult.D.de
crimin. expil. hæred. † Et posse furtum fieri rei cuius nullus 59
possessor sit, probari solet *in l. actione 19.§.ult. l.qui tabulas 27.* iunc. *l.si hæreditariæ 30.l.si cum quis 41.l.falsus 43.§.si iactu l.qui uas 48.§.ancilla l.si quis uxori 52.§.si statu liber. l.si seruus 61.§.locaui D.de furt. l.in ratione 30.D.ad l.falcid.* & ex aliis iuribus, quæ expendit Cuia.*lib.26.quæst.Papini.in l.1.*

D.de

D.de distr.pig. Benedic.Pinel.lib.2.selec.cap.9. ex n.5.Pichar. ad tit. D.de adquir.hæred.cap.2.ex nu.43. Chumaçero selec. disp.4.ex nu.5.Amaya lib.2.obser.cap.7.nu.11.& seqq.Valen-
60 tia lib.3.illustr.trac.1.cap.2.ex nu.23.† quibus vltra tex.ab eis consideratos addit D.Regens Ramos l.si pignore 54. in princ. & §.1. l.si is qui pignori 73. D.de furt. quibus docetur creditorem, qui pignore vtitur, aut id non iure vendit, & commo-
61 datarium, qui alij commodat teneri furti actione, † & tamen cum possessio pignoris sit creditoris, non autem debitoris, vt iam inter nostrates obtinuit ex l.si creditor 28. l. cum, & for-
62 tis 35.§.vlt. l.si pignus 37. D.de pignor.actio. † Incommodato autem possessio neque primi commodatarij sit, neque in secundum transferatur l.qui vniuersas 30. §.vlt. D.de adquir. poss. fateri necesse est furtum, vtroq; casu fieri sine interuer-
63 sione possessionis. † Secundo expendi potest tex.in l.eum qui 14.§.si res D.de furt. vbi scriptum est in re pignorata creditori quo postea mortuo,& ante aditam eius hæreditatem subripitur, adquiri furti actionem domino rei. Et constat possessionem eius rei translatam ex causa pignoris in creditorem, sic eo mortuo intercedisse, vt nec in hæreditate creditoris,
64 nec in debitore fuerit quo tẽpore furtum factum est. † Tertio pro eadem sententia vrget, quod proponitur in l.hæreditaria 68. D. de furt. fieri furtum eius rei, quam defunctus commodauerat, nam cum in commodatore possessio amissa fuerit morte d.l.qui vniuersas 30.§.quod per colonum D.de adquir.poss. & in commodatarium nõ possessio, sed detentio translata sit d.l.qui vniuersas 40.§.vlt.D.de adqui.pos.l.3.§.illud 19.cum seq.D.eo. l.rei commodata 8. D.commod. apparet
65 fieri furtum sine possessione. † Quarto pro eadem sententia considerandus est Vlpia. in l.5. §.idem ait 8. D.de instit. actio. Vbi si Polinctor seruus Libitinarij qui vestem, aliaque funeri necessaria,& seruum polinctorem cadaueri curando,& efferendo locabat, spoliauerit mortuum ea veste qua funerandus erat, scriptum est furti actionem competere, cum tamen ea vestis neque à mortuo possideretur, neque ab alio, quia quisquis eam in funus voluit, & credidit erogari eo ipso possessio-

sessionem amisit, & dereliquit argumento *l. si quis 17. §. 1. cum l. seq. §. 1. D. de adquir. poss. l. falsum 43. §. si iactum D. de furt.* † Quinto expendi potest Paulus *in l. creditori 15. § vlt. iunc. l. si is qui. 39. D. de furt. l. rem 21. D. commod.* vbi si commodator subripuerit rem commodatam datur in eum furti actio commodatario, si iste iustam causam habuerit rei retinendæ, veluti ob impensas in eam factas. Atqui eo etiam casu post retentionem possessio esset commodatoris, nõ commodatarij *l. si quis rem 20. D. de adquir. poss.* igitur furtum à commodatore fit, sine interuersione possessionis. 66

Sed in tanta varietate Dominus Regens Ramos, dum hæc typis mandantur, à Potentissimo Rege nostro ad Supremum Castellæ Senatum cõmuni omnium plausu euectus, amplectitur sententiam Raphaelis Fulgosij *in l. siue 10. §. tandiu nu. 7. D. de condic. furti. et in l. si abducta 10. C. de furt.* qui asserit quod licet verum sit in *d. §. Scæuola* doceri furtum fieri possessionis, non eo pertinet, vt excludat furtum respectu ipsius rei, vel vsus, vt in *d. l. 1. §. vlt. D. de furt.* sed ideo de furto possessionis Scæuola *in d. §.* loquitur, quia idem in eadem *l. 1. §. hæc actio D. si is qui testamen. lib. iunc. l. aut in qua 69. D. de furt.* tractauerat de re in qua defũctus possessionem solam propriè habuit veluti in accepta pignori, aut bona fide possessa à defuncto, & ante aditam eius hæreditatem surrepta à seruo hæreditario, qui testamento liber esse iussus fuerat, eoque casu in locum deficientis furti actionis propter seruitutem scripserat dandam esse prætoriam actionem ex edicto illius tit. *D. si is qui testamento liber esse iussus fuerit, post mortem domini ante aditam hæreditatem subripuisse, aut corrupisse quid dicetur*, quos casus vt iam plenius tractet, doceatque in eis nõ solum furti actionem deficere, quia seruus proprius hæreditatis subripuit *l. serui 17. D. de furt.* sed & alia ratione furtum hæreditati fieri proponit *in d. §. Scæuola* furtum fieri possessionis, quia quamuis vsus etiam, vel ipsius rei fieri possit, † tamen respectu creditoris in pignore, aut possessionis 68
bonæ fidei, furtum plerumq; fit possessionis *l. furtiuam 74.* 69
D. de furt. † *l. 1.* quam ita intelliges *D. de distrac. pigno.* † & 70 67

quia contractatio furis, qua deficiente furtum non ll.1.§.
71 *vlt.* † *d.l.falsus 43.§.si is qui in debitum*, quem ita lliges
72 *D.de furt.* † sicut detentioni prioris possessoris prop oppo-
73 nitur, ita primario, & principaliter possessionē aufe † iuxta
tex. sic intelligendos *in d.l.inficiando 67.D.de furt.* .3.§ si
74 *rem D.de adquir.poss.* † Inde itaque infert Scæuola nullus
sit possessor furtum non fieri, nempè secundum sul ctam
materiam,& in ijsdem casibus,& hæreditatis intuitu ii cum
non auferatur furto ipsius rei detentio, aut vsus, qu am in-
capax est, quia personam veram,& factum desiderar *l.hære-
ditas 61. D.de adquir.rer.do.* neque dominium, quia l nun-
quam per furtum aufertur,& in hæreditate semper f turum
fuit sine affectu adquirendæ ei possessionis, detentic nis, aut
vsus rei subreptæ, nō potest hæreditati furtum fieri, i isi quo
casu possideat,vt *l.quia seruo 16.D.de oblig.& actio.* I roinde
cum possessionem hæreditas non habeat, ei furtum non fit
d.§.Scæuola, cuius sententia exaudienda ita est,& coarctanda
ad speciem hæreditatis,de qua ibi & in *l.contra 6.§.vlt. D.rer.
amot. l.2.§.1. D.de cri.expil.hæred.* Planè hæredi post aditam
hæreditatem ante apprehensam possessionem nō datur furti
actio etiam iure dominij, quia dominium quod tunc habet
est illud ipsum quod in hæreditate inefficax fuit ad parādam
furti actionem, vtpotè ab hæreditate trāsfusum in hæredem
per aditionem, & sine apprehēsione *l. legatum 80. D.de leg.
2. d. §. Scæuola*, & consequenter transmissum cum eodem
iure,& qualitate,vt ad rem notauit Fulgos.*vbi supra* cui sub-
scribo,quatenus affirmat extra casus hæreditatis,vel hæredis,
etiam non possidenti si intersit iure dominij, vel ipsius rei,
vsus, vel detentionis iustæ,fieri furtum,& actionem furti cō-
petere. Vnde non mirum si sui ipsius furtum seruus fugiti-
uus facere dicatur, absque eo quod interuertat domini pos-
sessionem. Remanet ergo fugitiuus in possessione domini.

75 Rursus ex his,quæ supra diximus patet solutio ad primam
difficultatem supra propositam:etenim licet possessio deten-
tio sit,& consistat in facto: singulari tamen iure statutum est,
vt dominus non amittat possessionem serui fugitiui, ne in

pote-

potestate mancipij sit fuga se subtrahere domini potestati, vt latè supra exornauimus.

Neque ea quæ proposuimus aduersus Valentiæ solutionẽ *ad l.si rem 47.D.de adqui.pos.* tãti sũt, vt ab ea recedendũ sit. 76

Superest tandem, vt in hac re dubium resultans ex *l.homo 54.* §.*vlt.D.de adquir.rer.domi.* diluamus, vbi Modestinus in hæc expressa prorumpit verba: *sicut per fugitiuum, quem non possidet.* Sed facilè occurres si cum Valentia *d.l.1.illustr.tract. 2.cap.10.nu.5.* respondeas nõ de quolibet seruo fugitiuo loqui Consultum, sed de eo qui cum ab alio possideatur, vel pro libero se gereret à nobis non possidetur, vt infra latè tractamus, ideoque docet per seruum ab alio possessum nihil posse dominum possidere, sicut nec per fugitiuum quem non possidet, qualis est is qui ab alio possidetur, vel qui pro libero se gessit, vt infra dicemus. 77

ADEO VERVM ESSE RETINERE DOMINVM serui fugitiui possessionẽ, vt per eum sicuti per alios quos in Prouincia habet, possessionem adquirat. Explicantur iura *in l.rogasti 12.§.fin. D.de reb.cred. l.libera 48. D.de peculio l.si seruus 15. D.de publici.in rem actio. l.serui, & filij 17.§.vlt. D.de furt. l.si seruus 27.* §.*serui autem D.ad l.Aquili.*

C A P. X.

S V M M A R I V M.

1 *Dominus per fugitiuum, sicuti per seruos, quos in Prouincia habet, adquirit possessionem.*

2 *Redditur ratio.*

3 *Interpretantur iura in l.rogasti 12.* §.*fin. D.de reb.cred. & in l.libera 48.D.de pecul.*

4 *Extra causam peculiarem domino inuito, & ignoranti non adquiritur.*

5 *Seruus habens liberam peculij administrationem, per fugam eam amittit.*

6 Non vero peculium ipsum.
7 Mandatum procuratoris conditionem in deteri mutantis, vt puta banniti, censetur reuocatum.
8 Expenditur l.si seruus 15.D.de publi.in rem act
9 Publiciana non datur ei qui nunquam possedit.
10 Datur eo colore quasi iam actor vsucœperit, qui vsucapere inchoauerit.
11 Vsucapio sine possessione procedere nequit.
12 Antonius Faber dissensisse inter se Iure Consultos affirmat.
13 Duarenus asserit seruum hunc ab extraneo possessum mala fide.
14 Osualdus eam tanquam diuinatoriam solutionem refellit.
15 Auctor aliunde.
16 Zazius nedum habuisse difficilius in toto iure contrarium fatetur.
17 Osualdi solutio proponitur, & amplectitur.
18 Expenditur difficilis tex.in l.serui, & filij 17. §.vlt. D.de furt.
19 Aliæ difficultates dicti tex. proponuntur.
20 Si seruus qui in fuga est damnum dederit, non contra bonæ fidei possessorem, sed contra dominum l. Aquiliæ actio competit.
21 Actio furti non minus, quam l.Aquiliæ est noxalis.
22 Vltima difficultas dicti tex.proponitur.
23 Cuiacij solutio adducitur.
24 Aliter Giffanius.
25 Vera explicatio tex. traditur.
26 Qui noxali actione teneretur si seruus alij furtum fecisset, ipse noxalem actionem habere non potest.
27 Ex furto à seruo communi facto vni ex dominis actio contra alterum denegatur.
28 Vt quis noxali actione teneatur necesse est, vt seruũ habeat in potestate, hoc est vt habeat facultatem eum exhibendi.
29 Verbum in potestate *sic accipitur in noxalibus actionibus.*
30 Facultas enim pro potestate, & potestas pro facultate sumitur.

31 Do-

31 Dominus non habet facultatem exhibendi fugitiuum.
32 Confirmatur ſolutio doctrinæ Pauli Caſtrenſis.
33 Explicatur Paulus in l. de illo 24. D. de noxa. actio.
34 Reſpondetur, & explicatur l. ſi ſeruus 27. §. ſerui autem D. ad l. Aquili.
35 Agnoſcitur à Iuſtiniano diſenſus inter Cõſultos circa hanc difficultatem.
36 Doctores qui remiſſiuè materiam tractarunt.
37 Amplectitur Cuiacij doctrina.
38 L. bona fide 11. D. de noxal. actio. elucidatur.
39 Explicatur breuiter, & ſummariè tota difficultas ſupra propoſita iuxta ſenſum Cuiacij.
40 L. ſerui, & filij 17. §. vlt. iterum explicatur.
41 Seruus fugitiuus ab hoſtibus captus ſi à noſtris capiatur an priori domino ſit reſtituendus remiſſiuè.

VÆ hucuſque dicta ſunt ad alteram partem §. *per ſeruum qui in fuga d. l. 1. D. de adquir. poſſ.* pertinent, vbi poſſeſſionem fugitiui per dominum retineri affirmat Paulus. Supereſt nunc, vt ſecũdam dicti §. partem difficiliorem ſanè perluſtremus, † in ea aſſerit Conſultus adeo poſſeſſionẽ 1
fugitiui à domino retineri, vt per eum poſſeſſionem adquirat, ſicuti per eos, quos in Prouincia habet, conſtatque etiam *ex l. arboribus 12. §. de illo D. de vſufruc. l. 2. §. ſi fugitiuus 25. D. de vi bono. rapt. l. ſi cui 25. §. 2. in fine D. de liber. cauſa. l. per eũ 50. §. 1. D. de adquir. poſſ.* † Cuius rei veriſſima ratio illa eſt, 2
quod cũ per eas perſonas, quas in poteſtate noſtra habemus, non ſolum dominium, verum & poſſeſſionem adquiramus, vt ex §. *item nobis, verſ. non ſolum autem I. per quas perſo. nob. adqui.* colligi poteſt, & fugitiuus non ſolum poteſtatem noſtram, verum nec poſſeſsionem, licet fugiat, euadat, vt ſupra probauimus, hinc, & poſſeſsionem per eum adquirere dominum conſtat, ne alias dominis ſeruorum fuga damnoſa reddatur contra *l. 1. C. de ſer. fugit.* & de dominio illud non amittere dominum probat tex. *in l. liber homo 13. D. ad l. Aquili.* vbi

vbi competit actio directa legis Aquiliæ domino si seruus fugitiuus lædatur vel occidatur in fuga.

3 Ex quibus omnibus colligitur, aut intelligitur ratio Consulti *in l.rogasti 12. §.fin. D.de reb.cred.& in l.libera 48.D.de pecul.* quibus in iuribus fugitiuos seruos peculia non habere

4 docere videtur Consulti. † Extra autem causam peculiarem domino inuito,& ignoranti possessio adquiri nequit *l.peregre 44. §. quæsitum cum alijs D. de adquir. poss.* Vnde videbatur dicendum per fugitiuum domino possessionem quæri non

5 posse. † At certissimum in iure est seruum habētem liberam peculij administrationem per fugam eam amittere, vt *in d.l. libera 48.* dicitur: præsumitur enim dominum mutasse voluntatem, nec velle liberam peculij administrationem permanere in eo qui sit in fuga, sicut nec in illo, qui possidetur à fure, & de quo nescit viuus, an mortuus sit, & ideo si extant nummi vindicare eos dominus potest, si mala fide consumpti,agere ad exhibendum,quasi vindicaturus exhibitos,si bona fide condictione de bene depensis,ita Cuiacius *in cōment.*

6 *ad d.l.rogasti §.si fugitiuus.* † Peculium autem non perdit fugitiuus seruus, sed solum liberam illius administrationem,vt

7 tradit Iason.*in d.§ si fugitiuus nu.2.* † Ex quo Bald. & Angel. ibi inferunt, quod si procurator, cui dominus mandatum dederit mutet conditionem in deterius, vt puta quia bannitus efficiatur, ipso iure intelligitur reuocatum mandatum. Ad idem est tex.*l.cum quis in princ.*& ibi Bart.& *in l.stichum 95. §.vsumfructum,* vbi Angel. & *in l.si cum Cornelius 82.& in l.si quis seruo in princ.D.de solutio.* & *in l.eum qui ita §.qui filio* vbi Bart. *D.de verb.oblig.* & *in l.pater 4.§.fin.D.de testamtute.* Constat igitur fugitiuum solam peculij liberam administrationem amittere, ne res alienando deteriorem domini conditionem reddere posset, secus peculium ipsum, quod cum retineat, hinc & ignoranti domino possessionem quærere potest.Sentit ita Valentia *lib.1.illustr.tract.2.cap.10.n.9.*

8 Vlterius difficillimum in hac re argumētum est quod deducitur ex Pomponio in *l.si seruus 15. D. de public. in rem actio. Si seruus,* inquit, *meus cum in fuga sit rem à non domino*

emat,

emat, Publiciana mihi competere debet, licet possessionem rei traditæ per eum nactus non sim. Quæ hucusque dictis omnino opponuntur, & quod magis est, sibimet ipsi aduersatur Pomponius: † Publiciana enim non datur ei, qui nunquam posse- 9
dit *l. sed & si 7. §. penult. D. eo.* † cum non alio colore detur, 10
quã quasi actor iam vsucœperit, hoc ipso quod vsucapionem inchoauerit §. *namque I. de actio.* † Vsucapio autem, aut in- 11
choari, aut procedere sine possessione non potest *l. sine possessione 25. l. iusto 44. §. vlt. D. de vsucap.* igitur cum affirmet Consultus possessionem rei seruo traditæ non adquisiuisse, necessario fatendum erat, nec Publicianam competere; possessionem autem non adquisiuisse proximè dictis opponitur.

His difficultatibus oppressus Antonius Fab. *in ratio. ad di-* 12
ctum tex. disensisse in hac parte Iure Consultos probat ex *d.* §. *per seruum qui in fuga l. 1. D. de adqui. poss.* huiusque disensus extare vestigia *in d. l. si seruus 15.* nõ satis ostẽdit. † Aliam 13
inter alias à glos. traditas solutiones amplectitur Duare. *in d.* §. *per seruum qui in fuga* affirmans seruum hunc ab extraneo mala fide possessum fuisse, † quam vti diuinatoriam refellit 14
Osuald *ad Donel. lib. 5. cõment. cap. 12. litt. F.* † Ego autem ex 15
sequẽtibus: etenim licet ab extraneo possessum eum seruum dicamus, & sic amissa à vero domino possessio sit, qua ratione ei qui nec per se, nec per seruũ posedit Publiciana cõpetet? † Zazius *ad d. l. 1. §. per seruum nu. 5. D. de adquir. poss.* inge- 16
nuè fatetur nedum habuisse in iure difficilius contrarium, creditq; responderi posse seruum hunc noluisse domino adquirere per §. *hac quæ de seruis eiusdẽ legis*, sed cum sibi obijciat hoc esse diuinatorium, ingenuè respondet aliter se euadere non posse.

Quare Osuald. vbi proximè affirmat tex. illum loqui de 17
naturali posesionis appræhensione, ita vt sensus Consulti sit, ex eo statim tempore, quo res fugitiuo fuerit tradita procedere vsucapionem, & domino Publicianam competere, licet nondum posesionem illius rei nactus fuerit per se ipsum actuali, & reali appræhensione. Cui interpretationi dum meliora occurrunt subscribo.

Suc-

18 Succedit ex dictis explicatio difficilis ad rem tex. *in l. serui, & filij 17. §. vlt. D. de furt.* Proponit in eo tex. Vlpianus quæsitum fuisse an si seruus dum in fuga sit furtum domino fecerit, & à bonæ fidei possessore possideretur, an domino furti actio aduersus bonæ fidei possessorem competeret: etenim licet possidere seruum dominus dum in fuga est videatur: at furti actione non tenetur, eo maximè quia, vt Iulianus scribit, ad vsucapionem tãtum domino possessio illa prodest; concludit ergo ex sentẽtia Pomponij competere furti actionem domino cuius seruus in fuga est. Ex quo tex. illud deducunt cõmuniter interpretes possessionem fugitiui serui domino ad vsucapionem tantum proficere, quodque magis mirandum ex Iuliano hoc decisum, qui, vt supra diximus, non solum ad vsucapionem, sed etiam ad rerum adquisitionem proficere dicebat *in §. per seruum qui in fuga d. l. 1.* Neruæque ita sentientis se asseclam fatebatur. Non solum autem hac difficultate, verum & alijs à Valentia *vbi supra nu. 10. & seq.* subtiliter licet expensis, haud tamen plenè expositis, inexpli-
19 cabilis vix redditur Cõsulti mens *in d. §. vlt.* † Imprimis enim ibi docemur furtum a seruo dum in fuga est domino factum fuisse, quod euenire non posse *ex d. l. rem quæ 14. cum alijs supra adductis* satis liquet, cum dominum rerum possessione priuare minimè possit. Deinde scripserat Vlpian. *in princ. d. l. serui, & filij 17.* quod si filius, vel seruus furtum fecerit: actionem tamen patri, vel domino contra eos non competere, adeo vt licet post furtum patratum emancipatus fuerit filius; seruus autem alienatus, vel manumissus: non tamen ideo magis furti actione teneantur, quia actio, quæ ab initio orta nõ fuit, nasci ex post facto minimè potest: postea tamen idem Consultus *in d. l. 17. §. vlt.* pro re à seruo subtracta actionem domino concedit contra bonæ fidei possessorem. Vnde, vel dicendum est actionem contra seruum ortam fuisse, vel licet nata non sit: ex post facto tamen cum incipit seruus in possessione alterius esse, originem accipere, quorũ vtrumque repugnat. Insuper ea ratione furti actio domino conceditur ab Vlpiano, quia si ipse seruus qui in fuga est furtum

alteri

alteri feciſſet, dominus non teneretur, cum licet poſſidere ſeruum videatur,non tamen eum habet in poteſtate. † Conſtat autem quod ſi ſeruus qui in fuga eſt damnum alicui dederit nō contra bonæ fidei poſſeſsorem,ſed contra dominum legis Aquiliæ actio cōpetit *l.ſi ſeruus 27.§.ſerui D.ad l.Aquil.* 20
† quapropter cum actio furti,non minus quam l.Aquiliæ noxalis ſit *l.1.& l.2.§.1.l.ſi ſeruus communis 8.cum l.ſequ.D.de noxal.* vel in hoc tex. actio furti contra dominum concedi debet, vel *in d.§.ſerui* l.Aquiliæ actio denegari. † Denique difficillimum illud eſt, quod cum de ſeruo, qui ab alio bona fide poſſidetur Vlpianus tractet, & de actione furti cōtra bonæ fidei poſſeſsorem concedenda loquatur, ſcribit eum ſeruum à domino ad vſucapionem poſſideri: cum tamen cōſtet ex infra dicendis fugitiuum ſeruum nullo modo à domino poſſideri,ſi ab alio poſſideatur. Et vltra conſidero factum furtum fuiſſe à ſeruo antequam à bonæ fidei poſſeſsore poſſideretur, vt ex verbis tex. non obſcurè colligitur, vnde mirandum qua ratione actio furti competat aduerſus poſſeſsorem bonæ fidei, quem ſaltem excuſare debebat bona fides à furti actione tempore quo ipſe adhuc nō poſſidebat ſeruum, perpetrati. 21 22

23 Priori difficultati, vtpotè ab interpretibus cognitæ, varijs modis conantur ſatisfacere. Imprimis Cuiacius *ad d.l.1.§.per ſeruum D.de adquir.poſſ.* affirmat Vlpianum probare voluiſſe non adeo generaliter fugitiuum ſeruum à domino poſſideri, vt ea ratione actio furti illi eſſet deneganda, ideoque vt euinceret non ad omnia poſſeſsionem ſerui fugitiui domino conceſsam fuiſse eo argumenento vſum eſse, vt diceret tantum ad vſucapionem proficere,non vero vt alias ſimiles cauſas, & conſequenter adquiſitionem excluderet. † Aliter Giffani.*ad d.§.per ſeruum nu.63.* quem nec improbat, nec probat (vt exiſtimat Valentia *vbi ſupra nu.14.*) Oſual.*ad Donel. lib.5.comment. cap.12.litt.F.ipſi litt.E.* Inquit igitur Giffanius quod dicitur *in d.§.vlt.* tantum ad vſucapionem ſerui fugitiui poſſeſſionem domino proficere, non adeo ſtrictè accipiendum, vt non etiam idem verum ſit in alijs ſimilibus cau- 24

causis, ideſt ad adquiſitionem pertinentibus,qualis eſt vſuca-
pio, quia particulæ illæ excluſiuæ, ſiue taxatiuæ *tantum,dum-
taxat* non ſolent excludere ſimiles caſus. Hæc poſsent vtiq;
amplecti, niſi contra tex. litteram eſſent.
25 Verum , vt lucem huic cæteriſq; difficultatibus ſupra ex-
penſis præbeamus, ſic explicãda venit Conſulti mens:Seruus
cum in fuga eſset rem domini ſubtraxit, dubitatum fuit an
contra bonæ fidei poſſeſsorem illius ſerui danda eſset domi-
no noxalis furti actio. Quæ eadem quæſtio tractata eſt in ſer-
uo communi , qui rem vnius ex dominis furatus eſt *in l. cum
ſeruus 41.D.de noxal.actio.*& in ſeruo qui fructuario furtum
26 fecit *in l. is qui vſumfructum 18. D.eo* † Quæſtionem facie-
bat , quod ille qui noxali actione teneretur ſi ſeruus alij fur-
tum feciſset,ipſe noxalem actionem habere nõ poteſt *l.apud*
27 *antiquos* §. *cumque generalis C. de furt.* † ideoq; propter fur-
tum à ſeruo communi factum vni ex dominis actio contra
alterum illi denegatur *d.l.cum ſeruus 41. l.ſed ſi vnus 17.§.ſi
ſeruus D.de iniur.*Sed ea decidendi ratione Conſultus vtitur,
quod dominus nomine ſerui,qui in fuga eſt ſi furtum alij fe-
28 ciſset noxali actione nõ teneretur,† quia vt quis noxali actio-
ne ſerui nomine teneatur , neceſse eſt , vt ſeruum habeat in
poteſtate , ideſt *vt facultatem , & poteſtatem exhibendi eius
habeat*, vel vt Cuia. *in d.§.per ſeruum qui in fuga*, loquitur,*eſt
in poteſtate*, hoc eſt in mancipio, ſed nõ in poteſtate eius,hoc
eſt in arbitrio, vt eo quo velit modo vti poſſit , cum ſit in fu-
29 ga, † ita enim verbum illud *in poteſtate* accipiendum eſt in
noxalibus actionibus *l. quoties 21. §. in poteſtate D. de noxal.*
30 *actio. l. poteſtatis 215. D. de verb. ſignif.* † facultas enim
pro poteſtate, & poteſtas pro facultate ſumitur *in l. 1. §.quod
ait D.quor.legat. l.penult.D.ne quid in loco pub. l. 1.§.commu-*
31 *nis in fine D.de ſtipul.ſeruo.* alibique ſæpe : † licet autem do-
minus ſeruum poſſidere videatur: facultatem tamen vel po-
teſtatem eum exhibendi non habet , nec præſentis corporis
copiam *d.l.quoties 21. §.in poteſtate D.de noxal.* vbi Iuris Cõ-
ſultus ait non videri eum in poteſtate ſi in fuga ſit, vel pere-
grè, & ita non tenebitur ad exhibendum illum, & latius hoc
tractat

tractat Consultus ipse in *l. Celsus 5. §. vlt. D. ad exhiben.* vbi ait solum teneri vt caueat se exhibiturum si in potestate eius peruenerit, non enim quod ad hoc iudicium inspicitur dominium seruorum, sed facultas eos exhibendi vt dicitur *in l. 1. §. vlt.* ibi *nec magis dominiū seruorum esse spectandum quam facultatem habendi eos D. de peculio*. Huc pertinet species quam proponit idem Vlpianus *in l. si pecuniam 5. §. item si quis 2. cum §. seq. D. de condicti. cau. dat. & cau. non sequ.* videlicet si quis dederit Titio decem vt seruum emat, & manumittat, si fugit sine culpa eius, nihil præstabit, repromittere tamen debebit si in potestatem suam peruenerit restiturum iri, idemque dicendum est si acceperit pecuniam vt seruum manumittat isque fugerit *l. Celsus 5. §. vlt. D. ad exhiben.* docetque Paulus *lib. 2. senten. tit. 31. de furt.* dum hæc profert verba. *Seruus qui in fuga est à domino possidetur, sed dominus furti actione eius nomine non tenetur, quia in potestate eum non habet*, scilicet ex eo quia non habet facultatem restituendi, neque ad actionem noxalem contra possessorem concedendam, sed ad vsucapionem tantum domino proficere Iulianus scribit. Atque ita Iulianus non excludit adquisitionem per seruum contingentem, & similes alias causas, sed excludit actionem noxalem, de qua quæstio erat, illiusq; respectu docet tantum ad vsucapionem fugitiui serui possessionem domino proficere. † Quod vnico verbo declarauit Paulus 32
Castren. *ad d. l. 1. §. per seruum qui in fuga D. de adquir. possess.* affirmans seruum fugitiuum possideri quo ad ea quę tendunt in domini fauorem, nō vero quo ad ea, quæ respiciunt illius præiudicium. Ex quibus etiam apparet rationem illam Consulti quod dominus ad vsucapionem fugitiuum possidere videatur, ad tempus quo furtum factum est, & actio nasci debet, referēdum, quo tempore nondum fugitiuus ab alio possidebatur, vt ex tex. apparet, ideoque rectè potuit à domino possideri, simulque diluitur vltima difficultas supra proposita. Concludit igitur Vlpianus ex Pomponij sententia competere furti actionem huic domino cuius seruus in fuga est, quia bonæ fidei possessor noxali actione tenetur *l. bona fi-*

33 *de 11. cum seq. D. de noxa. actio.* † Ex quibus obiter explicandus est Paulus *in l. de illo 24. D. de noxal. actio.* vbi concluditur actionem noxalem competere non solum aduersus possessorem, verum & aduersus eum, qui dolo fecit quominus in potestate haberet, veluti si seruo fugam mandauit, vel alienatus, vel manumissus sit, quibus in casibus electio est actoris cum quo velit agere, vt eleganter ibi pertractat Paulus.
34 Illi vero nō leui difficultati supra propositæ ex *l. si seruus 27. §. serui autem D. ad l. Aquil.* qua docetur quod si seruus qui in fuga est damnum alicui dederit, non contra bonæ fidei possessorem, sed contra dominum l. Aquiliæ actionem competere contra id quod supra diximus bonæ fidei possessorem teneri ex *d. l. serui, & filij 17. §. vlt. D. de furt.* respondendum
35 est, † si imprimis animaduertimus disensisse inter se super hac difficultate antiquos Iure Consultos, vt satis apparet ex traditis à Iustiniano Imperatore *in l. apud antiquos 21. C. de*
36 *furt.* † Plura circa hanc materiam congerunt Gothofr. *in d. §. vlt.* Emundus Merilius, & Franciscus Raguellius *in cōment. ad Iustiniani Constitut. in d. l. apud antiquos.* Antonius Faber *in d. §. serui autem*, quem sequitur Valent. *d. cap. 10. nu. 18.*
37 † Quibus & alijs omissis amplector Cuiacij doctrinam *trac. 6. ad Affricanum in l. & generaliter 28. D. de noxal. actio.* affirmantis non teneri bonæ fidei possessorem noxali actione, vt vel æstimationem litis sufferat, vel seruum actoris faciat, quia & illud iniquum est, & hoc præstare non potest, cum ipse dominus non sit, sed teneri vt seruum dimittat, & toto iure suo decidat; dominum autem teneri propriè vt seruum actoris faciat, quia vindicandi serui à bonæ fidei possessore facultatem habet argumento *l. si seruus depositus 22. D. de*
38 *noxal. actio.* † Quod autem in *l. bonæ fidei D. eo.* dicitur dominum non teneri sic intelligi, vt electo bonæ fidei possessore, non teneatur *l. si quis 8. D. de inter. in iure faci.* nam ab initio liberum est actori, vel cum domino experiri vt litis æstimationem præstet, aut seruum actoris faciat, vel cum bonæ fidei possessore, vt eum à se dimittat, si nolit pro eo litis subire æstimationem, quod obseruādum etiam opinor in quęstione
de

de seruo qui est fuga, quæ sequitur *in d. §. serui*, an eius serui
nomine dominus teneatur noxali actione, nam in *d. l. si ser-
uus 27.* dominum teneri dicitur, contra vero in nostro *§. vlt.*
& apud Paulum *lib. 2. senten. tit. 31. de furt.* ex ea ratione, quod
exhibendi eum seruum potestatem non habeat *d. l. quoties §.
in potestate,* † & res hæc explicari potest hac distinctione: Aut 39
seruus, qui est in fuga ab alio possidetur, aut non: Si non pos-
sidetur ab alio, videtur à domino possideri: nec tamen tene-
tur noxali actione, quia eum in sua potestate non habet. Si ab
alio bona fide possidetur, dominus tenetur noxali: quia à pos-
sessore recuperandi seruum potestatem habet, & tenetur ad
hoc, vt vel recuperet, vel actiones cedat. Æquè bonæ fidei
possessor tenetur, sed in hoc tantum, vt seruum dimittat, &
tradat actori, quæ traditio non erit inutilis: nam dominum
vindicantem repellet is cui bonæ fidei possessor seruum de-
derit officio iudicis, vel exceptione doli mali, nisi litis æstima-
tionem offerat. Hæc Cuiacius † Nec contrarium est quod ex 40
princ. d. l. serui, & filij 17. supra exposuimus: facit enim ser-
uus furtum domino cum vsum rei auferat, & possessionem
interuertat, vt supra diximus, sed tamen ne seruorum fuga
dominis ex aliqua causa damnosa sit, possessio domino con-
seruatur quasi in his quæ tendunt ad domini vtilitatem nun-
quam interuersa *d. l. rem quæ 14. d. l. 1. C. de ser. fugit.* non
vero vt quasi possessor, & in potestate seruum habens actio-
nem consequi non possit, quod alias maximè sibi damnosum
esset. Nec pariter natiuitas actionis impeditur, nam cum ea
ratione inter dominum, & seruum actionem non nasci scri-
pserit Vlpianus in eodem tex. quia qui potest in seruum sta-
tuere non habet necesse aduersus eum litigare, & hæc ratio
in nostro casu cesset: dominus namque in seruum fugitiuum
statuere non potest, merito actionem illi concedimus, ne
alioqui serui fuga, & malitia damnum domino irrogaret si
actionem non haberet ad id quod subtractum est, quodque
eius interest consequendum.

Seruus fugitiuus ab hostibus captus si deinde à nostris ite- 41
rum capiatur an priori domino sit restituendus disputat latè
Donat.

Donat. Anto. de Marinis *lib. 1. resolutio. iur. cap. 231.* & Albericus Gentilis *lib. 1. Hispan. aduocationis, cap. 12.*

AMITTI A DOMINO POSSESSIONEM SERVI fugitiui, quoties ab alio possidetur, vel pro libero se gerit, ostenditur. Interpretantur exinde iura *in l. fugitiuus 19. l. qui hominem 34. §. & cum fugitiuus D. de solutio. l. rogasti 11. §. fin. D. de reb. credi. l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. manda.*

CAP. XI.

SVMMARIVM.

1 Regula quod dominus fugitiui serui possessionem retineat duobus modis limitatur. Primo dummodo ab alio non possideatur. Secundo dummodo pro libero se non gerat.

2 Exornatur prima limitatio.

3 Secunda sic intelligitur dummodo in possessione libertatis sine dolo moratus fuerit, paratusque sit iudicium liberale suscipere aduersus dominum.

4 His deficientibus fortius plectitur seruus gerens se pro libero.

5 Ideo secunda limitatio habet locum, quia alias seruus non haberet legitimam personam ad petendam in iudicio libertatem.

6 Explicatur l. 3. §. si seruus D. de adquir. poss. quatenus meminit Spartaci serui.

7 Declaratur quis fuerit Spartacus, & res ab eo gesta narrantur.

8 Intelligitur Suetoni. in Augu. cap. 3.

9 Enodatur idem in Augus. cap. 9.

10 Expenditur contra supradicta l. fugitiuus 19. D. de solut.

11 Ad idem consideratur l. qui hominem 34. §. & cum fugitiuus D. eo.

12 Seruus qui in fuga est pro libero se gerens adhuc possidetur à domino, nisi diu pro libero se gerat.

13 Dictio diu *significat biennium secundum aliquos.*
14 Secundum alios decennij tempus comprehendit.
15 Interpretantur Pomponius, & Iulianus in iuribus supra adductis ex Paulo in d.l.3.§.si seruus.
16 Aliter explicat Cuiacius dicta iura.
17 Intelligitur l.rogasti 11.§.fin.D.de reb.cred.
18 Opponitur supradictis l.si mandauero 22. §.fugitiuus 9. D.mand.
19 Diluitur argumentum.

Egula illa hucusque à nobis exornata, dominum scilicet fugitiui serui possessionem eius retinere, ita intelligenda, & limitanda est, dummodo ab alio non possideatur, nec pro libero se gerat *l.3.§.si seruus l.per eum 50.§.1.D.de adquir.poss. l.si cui 25.§.vlt.D.de liber.cau.* Ioan. Altusius *in sua dicæologia lib.2.cap.13.nu.17.* † Pro prima limitatione quando scilicet ab alio possidetur facit maximè *l. bouem 43.§.si seruus D.de adil.edic.* vbi seruus bonæ fidei possessorem fugiens, nisi animo reuertendi ad dominum hoc fecerit, fugitiuus dicitur. Secundam autem limitationem ideo Paulus *in d.§.per seruum* omisit, quia eo ipso quod de fugitiuo loquebatur, satis intelligẽdam eam existimauit, cum nec fugitiuus possit esse, qui se pro libero gerit, & eo ipso quod fugitiuum agat, & in fuga sit, pro libero agere credatur *l.quod autem 10.cum 2.seq. D.de liber.cau.* 1 2

3 Si ergo pro libero se gerat, & in possessione libertatis sine dolo malo moratus fuerit, paratusque iudicium liberale aduersus dominum suscipere, tunc à domino non possidetur *d.l.3.§.si seruus l.possessio 50.§.1.D.de adquir.poss. l.si is qui pro emptore 15.§.1.D.de vsucap. d. l.quod autem 10.cum l.seq. D.de liber.cau. l.seruum 33.§.eum vero qui D.de procurat. l.is autẽ 12.D.ex quib.cau.maio.l.ordinata 24.l.si cui 25.§.vlt. D.de lib.cau. l.lite ordinata 14.C.eo.* † Deficientibus autem bona fide, & quod non sit paratus iudicium liberale suscipere, fortius plectitur seruus pro libero se gerens *l.2.D.de ser.fug.* 4

Quæ

5 Quæ autem nuper diximus post ordinatum iudicium liberale seruum à domino non possideri, ita intelligenda sunt, vt iudicium liberale ritè peragatur, habeatque personam legitimam consistendi in iudicio, quod euenire non posset, nisi in possessione libertatis quo ad has causas eum haberemus, ita post Acur. *in d.l.lite 14.* sentit Donel. *lib.5.comment.cap.12. ex d.l.3. §.si seruus 10. D.de adquir.poss.* & Osual. *ibi litt.H.* relicto Giffanio *in l.1.nu.60.D.eo.* qui sequitur Cuiacium ad *Paulum lib.54. ad Edictum in d. §.si seruus* existimante hoc esse partim fauore libertatis, partim quod ipse dominus possessionem abijecisse videatur tandiu patiens eum se pro libero

6 gerere. † Ibi Paulus vtitur exemplo Spartaci, quem & seruum fuisse ex Thracia scribit Atthene.*lib.6.in fine.* Iste duxit fugitiuorum exercitũ, & hostem se egit omnium nobilium, & liberorum hominum, & vt dicit Claudia.

Per latus Italiæ ferro baccharetur, & igni

vnde probabile, & verosimile est dominum possidendi ani-

7 mum amisisse. † Spartacus itaque gladiator è Thracia fuit robore animi, & corpore præstans, qui vna cũ Chryso, & Oenomao effracto Lentuli ludo gladiatorio cum septuaginta gladiatoribus erupit Capua, ergastulos seruos armauit, eosque proposito pileo cõuocauit ad libertatem, manuque seruorum congregata, quasi iusto exercitu comparato Ceruesium montem in Campania occupauit, vbi cum à Glodio Glabro obsideretur eius castra dirupit, & Cãpaniam populatus, raptis Pręțorum Fascibus, appellatus est Imperator. Inde Lentuli exercitum in Appenino dissipauit, apud Mutinam Casij castra deleuit. Tandem cum de vrbe inuadenda deliberaret, à M.Crasso pulsus, fugatusq; cum Brutium angulum occupasset, nec in Siciliam prę nauium penuria traijcere potuisset cũ suis omnibus fortissimè dimicans, quasi Imperator occisus est: ex quo Crassus incessit per Vrbem Ouans laurea corona insignitus more ouationis præpostero. Vnde Lucanus *lib.2. de bello ciui.*

Parthorum vtinam post prelia sospes
Et Scythicis Crassus victor remeasset ab oris,
Vt simili causa caderes, qua Spartacus hostis.

Lau-

Laudatur Spartacus à Plinio quod auro interdixerit exercitui suo. Reliquiæ illius exercitus coniunctæ fuerunt cum Cattelianis, quæ paulò post ab Octauio Patre Augusti deletæ fuerunt, extra sortem demandato negotio, vt obiter tendens in Macedoniam comprimeret fugitiuos, † vt notaui ex Sueto- 8
nio *in Augu. cap. 3.* vbi sic ait. *Ex Pretura Macedoniam sortitus* (Octauius Pater) *fugitiuos residuam Spartaci, & Catilinæ manum Thurinum agrum tenentes in itinere deleuit, negotio sibi in Senatu extra ordinem dato.* † Ex quo fortasse Thu- 9
rinum cognomen Augusto filio inditum, vt idem Suetonius *in Augusto cap. 7.* affirmat dum inquit: *Infanti cognomen Thurino inditum est in memoriam maiorum originis, vel quod in regione Thurina recens eo nato Pater Octauius aduersus fugitiuos rem prospere gesserat Thurinum cognominatum satis certa probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam eius aream veterem ferreis, ac penè iam exolescentibus litteris hoc nomine inscriptam, quæ dono à me Principi data inter cubiculares colitur:* Hæc Suetonius. Meminerunt Spartaci præter super laudatos Plutar. *in Craso.* Baptista Pius *cap. 52. in adnot. poster.* Cicero. *ad Atticum 2. & actio. 5. in Verrem* Florus *lib. 3. cap. 20.* Vellei. *lib. 2.* Cattelia. Cotta *ver. Spartacus.*

Ex supra adductis venit explicandus tex. *in l. fugitiuus 19.* 10
D. de solut. vbi Stichus seruus meus à me fugiens surripuit mihi nummos, & pro libero se gerens eos dedit mutuo Titio, remanet mihi, inquit Consultus, Titius obligatus. Si autem Titius existimabat hunc Stichum liberum esse, & ei soluerit, liberabitur à me, quid autem dicendnm si iste Stichus non recuperauit istos nūmos, sed iussit Titium debitorem alicui alteri soluere, & id ratum habuit? certè hoc in casu non liberabitur à me quia primo casu quando soluitur ipsi Sticho intelliguntur nummi fieri mei, & quasi mihi soluti. Alio vero casu, quando scilicet iussit alij soluere pecuniam, non ita est. Ex quibus colligi potest seruum fugitiuum pro libero se gerentem adhuc in possesione, & dominio domini remanere, cum dando surreptam à domino pecuniam obliget Titium

P domi-

11 domino. † Expendique potest Iulianus *in l. qui hominem 34. §. et cum fugitiuus D. eo.* vbi sic ait: *Et cum fugitiuus qui pro libero se gerebat rem vendidisset responsum est emptores fugitiuo soluentes à domino liberatos non esse*. Si ergo liberati non sunt emptores solutione facta fugitiuo pro libero se gerenti, igitur gestio pro libero non facit quominus à domino possideatur, alias enim liberarentur emptores huiusmodi solutione.

Sed vt veritas innotescat, & *d. l. fugitiuus 19.* verus appa-
12 reat sensus, omissis traditis à glos. *ver. liberari*, dic † seruum qui in fuga est si pro libero se gerat, adhuc à domino eius possessionem retineri, nisi *diu* pro libero se gerat, vt dicitur in
13 *d. §. si seruus d. l. 3.* † Hæc autem dictio (*diu*) variè accipitur, quidam biennium sufficere existimant, argumēto *l. qui agros C. de om. agr. deser. lib. 11.* vbi amissa cultura per biennium, *diu* desertus ager appellatur *l. cum domini 56. D. locati*, tenet
14 Zazius *in d. §. si seruus 10. nu. 4.* † Alij vero existimant decennij tempus comprehendere, vt *in l. si cum fideicommissa 16. §. Aristo D. qui & à qui.* Sentit ita Duare. *in d. §. 10.* & sentire
15 videtur Osual. *ad Donel. lib. 5. comment. cap. 12. litt. G.* † Vnde cum Pomponius *in d. l. fugitiuus 19.* & Iulianus *in d. l. qui hominem 34. §. et cum fugitiuus D. de solutio.* non assignent tempus, quo fugitiuus ille pro libero se gessit, interpretandi sunt iuxta mentem Pauli *in d. §. si seruus 10.* vt scilicet dicamus non diu se pro liberis gesisse. Et in hac materia sic intelligerem verbum illud *diu*, scilicet per totum illud tempus necessarium ad præparandum iudicium liberale, vt supra diximus.

16 Nisi malis cum Cuiacio *ad Iulianum lib. 54. DD. in d. l. qui hominem 34. §. et cum fugitiuus* dicere, ibi fugitiuum rem domino surreptam vendidisse, & tradidisse, ex qua venditione non fuit orta obligatio, quæ adquireretur ipsi fugitiuo, vnde nō liberatur à domino emptor, etiamsi soluerit pecuniam fugitiuo, quin domino agente rei vindicationem patiatur. Secus autem *in d. l. fugitiuus 19.* vbi fugitiuus pecuniam domino surreptam credidit alteri, qui eam bona fide consum-

psit,

psit, cum existimaret illum hominem liberum esse, quo casu certum est obligationem creditæ pecuniæ domino adquiri, cessante rei vindicatione,& actione ad exhibendum, consumptio bona fide facta conciliat mutuum alienæ pecuniæ, quod ab initio nullum erat, cũ ergo domino adquiratur obligatio creditæ pecuniæ, & condictio ex mutuo, non mirum si pecunia, quam debitor fugitiuo soluit, siue reddidit, statim adquiratur domino in cuius persona constitit obligatio creditæ pecuniæ, vnde consequens est, vt debitor ab obligatione liberetur ex causa mutui, qua domino obstrictus tenebatur.

Vnde obiter intelligendus Vlpianus *in l. rogasti 11. §. fin. D. de reb. cred.* dum ait quod si seruus cui peculij administratio concessa sit tibi crediderit, erit mutuum; fugitiuus autem contra voluntatem domini credendo non facit accipientis, sed rei vindicatione nummis extantibus, ad exhibendum actione eis dolo malo consumptis, & condictione, si absque dolo consumpti fuerint, agere poterit: licet enim videretur dicendum eos nummos fieri debere accipientis, cum vt supra diximus, non interuertat possessionem, nec dominium in domino: tamen præsumpta voluntas domini, quæ alias efficit vt consistat mutuum factum per seruum liberam peculij administrationem habentem cessat in fugitiuo. Nec tũc obstat *d. l. fugitiuus 19.* nam vt nuper ad eam diximus intelligẽda est quando nũmi sunt consumpti, quo casu etiam hic Vlpianus concedit condictionem, quæ cum sit actio personalis præsupponit sine dubio personalem obligationem, quasi cõciliato mutuo per consumptionem. Cæterum si nummi extant vindicari possunt,& debent tãquam quorum dominium pœnes me manserit. Obligaris ergo mihi accipiẽdo mutuos nummos *in d. l. fugitiuus 19.* à seruo meo fugitiuo, si velim te obligari quandiu scilicet nummi extant, quamuis possem eos vindicare si mallem. Cæterum si iam consumpti sunt dicendum est omnimodo te obligari,& cessante vindicatione, quæ locum habere amplius non potest, condictioni locum esse: Si tamen eum liberum existimans ei solueris, liberari te 17

à me etiam inuito dicitur *in d. l. fugitiuus 19.* quia hoc casu nummi mei facti sunt, & quasi mihi solutum intelligitur, ideoque subijcit Pomponius aliud esse si seruus meus fugitiuus iusserit tibi, vt alij eius nomine solueres, aut solutionem alij eius nomine factam ratam habuerit, quoniam his casibus nõ perinde mihi solutum videtur, quod alij quam seruo meo solutum est.

18 Opponi vltimo loco posset contra conclusionem in hoc capite stabilitam tex. supra ad aliud institutum consideratus *in l. si mandauero 22. §. fugitiuus 9. D. mand.* vbi fugitiuus dum erat apud furem, hoc est apud eum qui ipsum celabat, pecuniam adquisiuit, seruosq; comparauit, quos eius rogatu Titius à venditore traditos accepit, dicendum est mandati actionem mihi per seruũ hunc quæsitam esse contra Titium, vt eos seruos mihi restituat. Si vero sine voluntate serui mei venditos eos seruos Titio tradiderit, posse me ex empto contra venditorem agere, vt mihi eos tradat. Apparet ergo, & seruum illum contrahendo emptiones, & adquirendo pecunias pro libero se gessisse, & nihilominus nõ euasisse domini potestatem, & possessionem cum dominus actionem adqui-
19 sierit contra Titium, vel contra venditorem. † Sed omnino recurrẽdum est ad hanc difficultatem diluendam ad id quod supradiximus, videlicet amittere dominum possessionem serui fugitiui quoties pro libero se gerit; tunc autem gerit se pro libero non cum contrahit, sed cum paratus est iudicium liberale suscipere, vt ex *l. 3. §. si seruus, & l. possessio 50. §. 1. D. de adquir. poss.* & alijs iuribus supra expositis probauimus *in princ. huius capitis.*

AGI-

AGITVR AN SERVVS FVGITIVVS POSSIT VSVCAPI.
Explicantur tex. *in l.in accessione 8. D.de diuer. & tempo. praescript. l.qui vas 48. §.ancilla D.de furt. l.1.§.fugitiuum accipe D.de fugit. l. huiusmodi 48. §. legatum D.de leg. 1. l.si à bonae fidei 21. cum l.seq. D.de rei vindi. l.qui petitorio 36. §. vlt. D. eo.*

CAP. XII.

SVMMARIVM.

1 Seruus fugitiuus nequit vsucapi.
2 Ne seruorum fuga dominis esset damnosa.
3 Non vt vere furtum sit, sed vt furti effectus sequantur.
4 Vsucapio à defuncto inchoata continuatur in haereditate iacente.
5 Haereditas non potest possidere.
6 Pignoris possessio est apud creditorem.
7 Debitor habet effectus possessionis, & sic singulari iure vsucapit.
8 Bart. distinguit inter cõtractantẽ, & rem quae cõtractatur.
9 Quod in furto regulari intelligi debet.
10 Bald. & Iason non admittunt argumentum de contractibus ad delicta.
11 Vulnerans, vel occidens semetipsum pariter delinquit, ac si alium vulnerasset, vel occidisset.
12 In personalibus actionibus obligatur persona.
13 Sicut potest quis in persona sua delinquere, ita super persona sua contrahere.
14 Explicatur l.2. D.de stipul. seruo.
15 Seruus bona fide possessus si fugerit, tempus quo in fuga est, prodest ad vsucapionem.
16 Explicatur Vlpia. in l.in accessione 8. D.de diuer. & temp. praescr. dominũ appellans eũ, qui est in cursu vsucapiẽdi.
17 Explicatur l.si à bonae fidei 21. ibi dum in fuga sit, vsucapiat. *D.de rei vindi.*
18 Sicut ancilla fugitiua censetur furti vitio affecta, & sic *inusu-*

insucapibilis, ita & partus dum in fuga erat, conceptus, censetur ab ipsa contractatus, & est insucapibilis si ad bonæ fidei possessorem peruenerit.

19 *Opponitur l. 1. §. fugitiuum accipe D. de fugit.*

20 *Antonij Fabri solutio proponitur.*

21 *Pater legitimus est, quem legitimæ nuptiæ demonstrant.*

22 *D. Francisci de Amaya iudicium adducitur.*

23 *Verus sensus proponitur.*

24 *Explicatur Iulianus in l. huiusmodi 84. §. legatū D. de leg. 1.*

25 *Fugitiuus non intelligitur esse vbi fugit.*

26 *Non inspicitur vbi casu quis est, sed vbi perpetuo esse solet.*

27 *Interpretatur Paulus in d. l. si à bonæ fidei 21. cum l. seq. D. de rei vindi.*

28 *Fuga seruorum computatur inter casus fortuitos, quando erant integræ opinionis nec vinciri soliti.*

29 *Prudens paterfa. nisi eos seruos, qui custodia indigent, custodire non solet.*

30 *Contestatio litis non impedit vsucapionem.*

31 *Si bonæ fidei possessor interim eum vsucæperit, debet cedere actionibus suis petitori.*

32 *Quia lucrum ex eo homine qui in lite esse cœperit facere nō debet.*

33 *Nouatio necessaria, quæ fit in iuditio, fit per litis contestationem sequuta condemnatione.*

34 *Assignatur alia ratio.*

35 *Necessaria nouatione non amittitur ius separationis impetrandæ.*

36 *Neque ius compensandi debiti in litem deducti.*

37 *Explicatur l. qui petitorio 36. §. vlt. D. de rei vindicat.*

1 Xplicita iam possessionis difficili materia, succedit vsucapionis tractatus † Iustinianus fugitiuum seruum inter res, quæ vsucapi nequeunt enumerat in *§. sed aliquando I. de vsucap.* quem licet repræhendat Donel. *lib. 5. comment. cap.* 24. Imperatorem tamen defendit Osual. *ibi litt.*

litt.D. ex l.ancilla 60. D.de furt. cui addo *l.1. C. de ser.fugit. l.vlt.§.serui D.de publi.& vectiga. l.serui 17.§ fin.D.de furt. l.siue 9.§.hæc actio D.de publi.in rem actio.l.vlt.§ sanè si seruus C.de his qui ad Eccles.confug.* tenent Alberic.Salicet alijque complures supra adducti relati à D.Frãcisco de Amaya *lib. 3. obser.iur.cap.1.§.3.nu.47.* quamuis enim videatur differẽtiam reperiri debere inter furem, & rem furatam, † at ne seruorũ 2
fuga dominis esset damnosa si per vsucapionem ab ipsis subtraherentur, introductum est seruos fugitiuos censeri sui furtum facere, vt sic tanquam res furtiuæ à nemine vsucapi valeant Giffanius *ad l.1. C. de ser.fugit.* † vel si eidem Giffanio 3
ad l.1. D.de l.Fabia de plagia. credimus, hoc non ita intelligendum, vt verè committatur furtum, sed vt furti tantum effectus sequantur, ex quibus vsucapio excluditur: † Sicut 4
enim (considero ad confirmationem huius sententiæ) receptum est singulari iure, & vtilitatis ratione, vt vsucapio, quæ sine possessione non procedit *l.sine 25.cum vulga.D.de vsucapio.* à defuncto incohata continuetur, & adimpleatur in hæreditate iacente *l.nunquam 31.§.penul.l.cæptam 40.l.iusto 44.§.nondum D.de vsucap.l.2. §.etiam 18. l.qui cum 6. §.vlt. D.pro empt.* † non tamen effectum, vt hæreditas possideat, 5
quia facti est, & iuri impossibile *l.1.§.Scæuola D.si is qui testa. lib.esse ius.fue. l. denique 19. D.ex quib.cau.maio.* sed vt sine possessione effectus illius, qualis est vsucapio, seu dominium quod per eam adquiritur, continuentur in hæreditate. † Et 6
quemadmodum licet pignoris possessio apud creditorem sit *l.si creditor 28. l si pignus 37. D.de pigno actio.* cum alijs † de- 7
bitor tamen intelligitur possidere, hoc est sine possessione singulari iure vsucapionis effectus habet, scilicet dominium adquirit *l.1.§.per seruum corporaliter l.qui pignoris 36. D de adqui.pos. l.serui 16.l.nõ solum 33.§.qui pignori D.de vsucap. l.si rem 29. D.de pignor.acti.* Anto.Gomez. *ad l 45.tauri nu. 81.* Gratian.*discept.forens.147.n.18.to.1.* Ita in nostro casu vtilitatis causa receptum fuit, vt fuga illa licet propriè furtum non sit: furti tamen effectus habeat, qualis est quod vsucapi nequeat.

At

At subsistamus hic parumper, veterumque interpretum exquiramus circa prædicta sententiam
8 † Bartolus *in l. 2. D. de stipul. seruo.* ait differentiam debere reperiri inter cõtractantem, & rem contractatam, sicut inter contrahentem, & rem super qua contrahitur, arguendo de contractibus ad delicta,
9 & è contra per regulam *l. omnem D. de iudi.* † Doctores vero communiter *in l. 1. C. de ser. fugit.* respondent huic difficultati, prædicta procedere in furto regulari, & proprio; non vero in improprio de quo loquimur.

10 Aliter Bald. & Iason. *in d. l. 1.* respondent: asserunt enim non procedere argumentum de contractibus ad delicta, quia nemo potest secum contrahere nõ adiecta persona extranea,
11 & tamen quis potest secum delinquere, † etenim vulnerans, & occidens seipsum pariter delinquit, ac si alium vulneraret, vel occideret *l. fin. §. si quis autem*, vbi assignatur ratio, *D. de bon. eor. qui mor. sibi consci.* Sed hæc solutio nullius momenti
12 est: † etenim in omnibus obligationibus personalibus, quæ solo consensu causantur, de quibus *in tit. I. de oblig. ex consen.* quis personam suam obligat, & sic non est differentia inter obligantem, & rem super qua contrahitur obligatio, sicut etiam dicimus quod seruus patitur se vendi ad pretium participandum, licet verum sit, quod nemo potest contrahere, nisi sit alius cum quo contrahat, eodem modo nemo potest delinquere nisi alius ex delicto offendatur, sed in seruo fugitiuo est dominus qui offenditur, & quando quis seipsum vulnerat, vel occidit læditur Respublica, cum ipsius intersit ne quis re sua male vtatur *§. sed est maior I. de his qui sunt sui, vel alie. iur.* Sicque data paritate terminorum non est diffe-
13 rentia inter contractus, & delicta: † sicut enim potest quis in persona sua delinquere *d. l. vlt. §. si quis autem*, ita potest super persona sua contrahere, & medio contractu eam obligare, sicut delinquẽdo obligatur ad pœnam, vnde quemadmodum quis vulnerãdo seipsum dicitur delinquere in propriam personam, sic seruus fugiendo dicitur committere furtum in persona sua eo pacto quo quis contrahendo obligat personam suam.

Vnde

Vnde propositæ difficultati respondendum est cum Francisco Curtio *in d.l.1.nu.5.C.de ser.fugit.* non esse necesse in contractibus differentiam reperiri inter contrahentem, & rem super qua cōtrahitur, † nec aliquid facit tex.cum ibi per 14
Bart.notatis *in l. 2. D. de stipul. seruo.* quia ibi solum dicitur quod seruus non potest se sibi ipsi stipulari, quia debet esse differentia inter obligantem, & eum cui adquiritur obligatio, sed bene potest se stipulari domino, & subdit tex. rationem: *non enim se domino adquirit, sed de se* domino *obligationem,* & sicut vult tex. quod respectu obligationis personalis, etiam in contractibus, non sit differentia inter obligantem, & rem quæ obligatur, quidquid dicat Bart.*in d.l.2.*ita quoque dicendum est in nostro casu.

Eadem autem ratio supra expensa concludit, quod licet 15
verum sit seruum à domino fugientem inusucapibilem reddi: attamen si alienus seruus bona fide possideatur, in cursuq; vsucapiendi dominus sit, & fugerit seruus, tempus illud, quo in fuga est domino, hoc est bonæ fidei possessori ad vsucapionem prodest. † Sic intelligitur Vlpianus *in l. in accessione 8.* 16
D. de diuer. & tempo. præscrip. dominum appellans eum, qui est in cursu vsucapiendi, vt *in l. 1. C. de præscr. long. temp.* Sed acriter obstat aduersus inhabilitatem, seu incapacitatem vsucapionis serui fugitiui tex.*in l. si à bonæ fidei 21. D. de rei vind.* † de cuius tex. decisione latè mox *nu. 27.* à nobis agendum, 17
solum pro nunc expendo illum quatenus asserit vsucapi posse seruum fugitiuum à bonæ fidei possessore, quod opponi hucusque dictis videtur. Hanc difficultatem dissimularunt omnes illius tex. interpretes. Affirmandum tamen existimarem ibi non de seruo fugitiuo respectu veri domini agi, sed de seruo alieno bona fide possesso, qui à bonæ fidei possessore fugit, vnde est fugitiuus respectu bonæ fidei possessoris, non respectu domini, à quo non aufugit, & cessat ratio, quam supra expendebamus quare introductum sit, vt seruus fugitiuus nō possit vsucapi, videlicet quia sui ipsius furtum committere videatur: etenim fugendo à bonæ fidei possessore, non videtur sui ipsius furtum perpetrare respectu domini,

cuius respectu vt diximus non erat fugitiuus quia ab eo non aufugerat, sed alia de causa à bonæ fidei possessore cum alienus esset, possidebatur.

18 Hæc à nobis tradita locum habent etiam quando ancilla concepit, vt quemadmodum ipsa propter fugam furti vitio afficitur, eodem quoq; afficiatur contractatus ab eadem partus; ipsa autem propter fugam furtiua censetur, & partus propter cõtractationem furis, vt eleganter docet Affricanus *in l. ancilla 60. D. de furt.* vnde sicut si ancilla surrepta concepisset apud furem, partus vtpotè furti vitio adfectus, non vsucaperetur *l. qui vas 48. §. ancilla D. de furt.* ita & eodem modo in fugitiua procedit, vt si apud aliquem bonæ fidei possessorem peruenerit partus *d. l. serui 17. §. vlt. D. de furt.* tanquam furti vitio adfectus, & à fure contractus, non vsucapiatur.

19 Sed tunc obstat valdè tex. *in l. 1. §. fugitiuum accipe D. de fugit.* vbi Vlpianus ex Labeonis sententia docet non censeri fugitiuum ex fugitiua ancilla natum, idemque sentit interpres ad *lib. 60. Basilicon* dum *tit. 7.* postquã affirmauit eisdem pœnis subijci eum qui erronem, & qui fugitiuum celauit, subiungit non etiam si ancilla fugitiua prægnans dum celatur ab aliquo, peperit apud eum: hic enim solius ancillæ sustinebit pœnam, non partus, sed ipsum solum reddet: partus enim fugitiuus non est. Hæc ille. Ex quibus colligi videtur partum à fugitiua matre cõtractatum vsucapi contra id quod supra ex *d. l. ancilla* affirmatum fuit.

20 Antonius Faber *in ratio. ad d. tex.* asserit seruum, qui pa-
21 trem habere non potest († pater siquidem legitimus ille est, quem legitimæ nuptiæ demonstrant *l. quia semper 5. D. de in ius voc.*) sequi conditionem matris, quantum ad naturales qualitates, non quantum ad accidentales, quæ ex bonis, vel malis moribus oriuntur, & sic fugitiuos non nasci, sed fieri, sicut de Christianis affirmabat D. Hieronymus *ad Lætam*, & Tertullianus *contra gentes* aduersus Hæreticorum damnatos errores, vt animaduertit Anto. Faber *in suo Codice lib. 1. tit. 1. defini. 19.*

D. Fran-

D. Franciscus Amaya *lib. 3. obser. cap. 1. §. 3. nu. 51. & seq.* 22
duobus modis respondet. Primo quia pœna nō debet extendi, sed omnino restringi, & sic in ea nō comprehenditur, qui celauit fugitiuæ natum: siquidem in eo non datur vera contrectatio, quam tamen non habuit dominus ancillæ fugitiuæ: fugitiuus tamen censebitur, ne vsucapiatur, & ne domino damnosa sit fuga matris. Secundo respondet natum ex fugitiuo nō censeri fugitiuum, quia deficit in eo illud requisitum à Tryphonino in nostra *l. fugitiuus 225.* adductum scilicet, quod initum fugæ mente conceperit, & quod ea mente decesserit, vt ad dominum redeundi animum non habuerit; censebitur vero furtiuus, quia à matre contractatur, & sic effugiet vsucapionem.

Sed nec Fabri, vel Amayæ iudicia in hac re placent: debet 23
enim Vlpianus, & cæteri Consulti intelligi secundum subiectam materiam de qua tractant, agebat Vlpianus *in tota l. 1. D. de fugiti.* & præcipuè *in §§. antecedentibus* de eo, qui apprehenderit fugitiuum, vt illum in publicum deducere debeat, quo casu, & erro comprehenditur nomine fugitiui (quia, vt dicebat Labeo *in l. quis sit fugitiuus 17. §. apud D. de ædil. edic.* erro est pusillus fugitiuus, diximus plura de errone supra *cap. 4. nu. 3.* non tamen is qui natus est ex fugitiua: non enim tenetur quis illum in publicum deducere cum fugæ vitium solam ipsam matrem afficiat; non autem ex ea natum: effugiet tamen semper vsucapionem, quia vt ait Affricanus *in d. l. ancilla 60. Ancilla fugitiua quemadmodum sui furtum facere intelligitur, ita partum quoq; contractando furtum facit D. de furt.*

Hinc obiter intelligendus Iulianus *lib. 33. Digestorum in l.* 24
huiusmodi 84. §. legatum D. de leg. 2. ex quo tex. deduci potest fugitiuæ matris partum fugitiuū esse: hæc enim est species: fundū Cornelianum, & mancipia, quæ in eo fundo erant tempore mortis hæres Titio dare damnatus fuit, ancilla quæ in eo fundo esse consueuerat, cum in fuga esset, enixa fuit, dubitatum extitit an ipsa, eiusque partus legato comprehenderentur. Respondit Consultus ancillam licet fugitiuam

25 censeri legatam, † quia non intelligitur ibi morari vbi fugit
26 *l. Titius 8. D. de ser. export.* † non enim vbi casu res sunt, vel absunt inspici debet, sed vbi perpetuo esse solent, vt *ex l. si ita legatum 86. cum vulg. D. de leg. 1.* probat Bart. Vnde etiam partum legato comprehendi cõcludit rectè Iulianus: etenim si ex fundo mater non fugisset ibi partus reperiretur, cumque fugitiuus videatur esse in loco à quo recessit, vt in simili specie proponitur *in l. si seruus 82. D. leg. 3.* hinc ambo in legato continentur.

27 Huc spectat interpretatio difficilis Pauli sententiæ *in l. si à bonæ fidei 21. cum l. sequenti D. de rei vindi.* Agitur de illa quæstione, an si seruum possessum à bonæ fidei possessore petierit dominus, & post litem contestatam sine dolo malo possessoris fugerit, debeat præstare æstimationem litis, nec
28 ne? Et sanè distinguit Consultus † solet enim fuga seruorum connumerari inter casus fortuitos, quando videlicet erant integræ opinionis, vt custodiri, aut vinciri non solerent, vt dicitur *in l. contractus 23.* ibi *fugæ seruorum qui custodiri nõ solent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum à nullo præstantur D. de reg. iur.* Non enim amplior diligentia, vel cura requiritur in bonæ fidei possessore, etiam per litis contestationem interpellato, quam in prudente patrefa. siquidem litis cõtestatio grauiore custodia eum onerare non debet, vt in gratiam petitoris diligentior esse debuerit, quam pro seipso, si bonus paterfamilias sit, fu-
29 turus esset. † Prudentes autem patresfa. seruos, nisi eos qui custodia indigent, custodire non solent *l. si vt certo 5. §. custodiam l. in rebus 18. l. argentum 20. D. commoda.* vt optimè animaduertit Anto. Faber *in ratio. ad tex. in d. l. si à bonæ fidei D. de rei vindi.* Si ergo nulla culpa possessoris interuenerit, non debet damnari in æstimationem litis eius serui nomine, sed ne iudicium, quod actor interposuit, sine emolumento ei cedat dicendum est, quod si possessor interim eum seruum
30 vsucœperit, † (nam nec contestatio litis inturrumpit vsucapionem *l. Iulianus 17. §. vlt. cum l. seq. D. de rei vindic.* cum superueniens mala fides non noceat *§. diutina I. de vsucapio.*

l. bonæ

l.bonæ fidei 41.§.in contrarium D.de adquir.rer.domi.l.vnica C.de vsucap.transfor. nec fuga serui vsucapionem impedit, cum non impediat possessionem, vt supra probauimus. † Si 31
igitur interim eum vsucœperit debet cedere actionibus suis petitori, scilicet actioni in rem, & ad exhibendum, vt notauit Cuia. *ad Palum lib. 21. ad Edictum hic*, quas possessor vsucapione quæsiuit, & petitor amisit, debetque restituere possessori fructus eius temporis quo possedit, vel debet cauere possessor petitori se suis actionibus, quas vsucapione quæsiuit acturum, eum seruum persequuturum, ac deinde restituturum petitori illius æstimationem: nam licet verum sit non fuisse litis contestatione interruptam vsucapionem, vt supra dicebamus, sicque vsucapione expleta effectum fuisse verum dominum ipsum possessorem: tamen cum interuenit litis contestatio nõ potest ius actionis corrumpi, nec fieri vllo modo deterius per possessorem, qui exinde malæ fidei possessor factus fuit, nec tantum de dominij, sed etiam de possessionis iure vacillare, & dubitare cœpit *l.nemo 10. in fine C. de adquir. possess.* † vnde *lucrum ex eo homine, qui in lite esse cœ-* 32
perit facere non debet, vt inquit Iulianus *in d.l.Iulianus 17.§. vlt.D.de rei vindic.* imò illum restituere debere docet Caius *in l.si post acceptum 18. D.eo.* habetur enim res pro iudicata ex tempore litis contestatæ: † nouatio etenim illa necessaria, 33
quæ ex quasi cõtractu in iudicio celebrato nascitur *l.3.§.idem scribit D. de pecul.* fit per litis cõtestationem si condemnatio sequuta est *l.delegare 11. l.aliam 29. D.de nouat. l.insulam 84. D.de ver.oblig. l.solutione 23. D.de solut. l. 3. C.de nouat.*

Libenter tamen aliam in hac re assignarem rationem, vi- 34
delicet quod, vt communiter dici solet, actor litem contestando non facit conditionem suam deteriorem *l.nõ solet 86. cum l.seq. D.de reg.iur.d.l.aliam 29.D.de nouat.* † & sic vide- 35
mus quod litis contestatione, seu necessaria nouatione non amittitur ius separationis impetrãdæ *l.vlt.D.de separat.* † ne- 36
que ius compensandi debiti in litem deducti *l. in compensatione 8. D.de compensa.* cum alijs, quæ possem longo calamo hic adducere. Cum ergo, vt ad institutum redeamus, qualis

actio

actio est tempore litis cōtestatæ, talis remanere debeat quousque super ea iudicetur, hinc ne ex post facto fieret melior cōditio malæ fidei possessoris, quam futura erat si statim rem restituisset *l. et ex diuerso 35. §. 1. D. de rei vind.* vel si statim iudicatum fuisset, statutum fuit vt vsucapione non obstante teneatur cedere possessor actionibus suis petitori. Si igitur, vt ad speciem nostri tex. redeamus, seruus à bonæ fidei possessore fugerit, cum nondum ab eo fuerit adimpletum tempus vsucapionis, nullas habet actiones, quas petitori cedere possit, ideoque nec de seruo persequendo petitori cauere debet, sed petitor ipse, qui nondum amisit dominium, cum nō fuerit expletum tempus vsucapionis, suo iure eum seruum persequi potest: At si dolus possessoris interuenerit in fuga serui, vt puta quod eum non custodierit cum custodiri deberet, tunc litis æstimationem actori præstare deber, & vicissim actor possessori cedere actionibus suis. In omni autem casu vbi propter fugam serui possessor absoluitur, etsi non cogatur cauere de persequenda re: tamen cauere debere possessorem si rem nactus fuit eam restituturam, certum est. Quoties autem interuenit dolus tunc *quasi possideret*, hoc est vt verus possessor condemnandus est, quemadmodum supra dixerat, quia cum dolo ipsius fugerit non amittit possessionem quo adhunc effectum.

Quod autem idem sit obseruandum respectu serui fugitiui quod respectu rei furtiuę, ita vt quemadmodum seruus fugitiuus vtpotè sui furtum faciens vsucapi non possit *l. 1. C. de ser. fugi.* ita etiam nec Publiciana actio respectu serui fugitiui locum habeat probat *tex. in l. siue 9. §. hæc actio D. de publi. in rem actio.* Vbicunque enim locum habet vsucapiendi conditio ibi amissa possessione rectè exercetur Publiciana in rem, & contra cum lex & qualitas rei obstat vsucapioni, vt in nostro casu, tunc nec Publiciana potest exerceri *l. quacunque 13. in princi. D. de publici in rem actio. l. vbi lex 24. D. de vsucap.* Duo enim sunt quæ Publicianam impediunt vitium rei, & mala fides accipientis quoniam ista non admittunt vsucapiendi conditionem. Ioannes Oldendorpius *in progymnasmatis*

matis actio.foren.classi tertia actione 3. §.vlt.pag.319.

Illud tamen pro coronidè animaduertendum venit, non debere nos turbare quod affirmat Caius *in l. qui petitorio 36. §. vlt.* ibi: *Culpa autem reus est possessor, qui per insidiosa loca seruum misit, si is perit, & qui seruum à se petitum in arenam esse concessit, & is mortuus sit, sed & is qui fugitiuum à se petitum non custodit, si is fugit D. de rei vind.* Videtur ergo non esse distinguendum an seruus deberet custodiri, nec ne ad constituendum in culpa possessorem cum quo petitor litem suam conteslatus fuit, iuxta tradita supra *in d. l. si à bona fidei 21.* Nõ inquam turbare nos debet: etenim ibi loquitur Consultus de seruo, qui fugit, hic autem de seruo fugitiuo; fugitiuus autem is est non, qui fugit, sed qui fugere solitus fuit, vt supra latè probauimus ex *l. quis sit fugitiuus 17. in princ. & §. idẽ ait D. de adil. edic.* quẽ omnino custodire astrictus erat. 37

DE SERVO, QVI CVM LIBERTAS SVB conditione si certo tempore operas præstitisset ei relicta esset, fugit nondum expleto tempore. Interpretantur iura *in l. seruus 14. §. fin. l. cum hæres 4. §. vlt. D. de statu lib. l. Paulus 38. §. fin. D. de liber. cau.*

C A P. XIII.

S V M M A R I V M.

1 *Seruus qui liber esse iussus fuit, si certo tempore operas præstiterit, si fugit nondum expleto tempore, non est liber.*

2 *Proponitur species l. Thais 41. § si intra D. de fideico. libert. & expenditur contra supradicta.*

3 *Conditio est adimplenda in forma specifica.*

4 *Vera solutio proponitur.*

5 *Obijcitur circa supradicta l. Paulus 38. §. fin. D. de liber. cau.*

6 *Romanus asserit d. tex. deuiare à cõmunibus iuris regulis.*

7 *Alij fauori libertatis hoc tribuunt.*

8 *Sed refelluntur.*

9 Cu-

9 Cuiacius existimat non agi de continuo seruitio, sed de continuo triennio.

10 Sed reprobatur.

11 Qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi.

12 Proponitur, & amplectitur solutio Amayæ.

13 Libertas in d.tex.non ab hærede, sed ipso iure triennio exacto competit.

14 Nec debet hæredi seruire.

15 Probatur exemplo l.si peculium 20. §.is cui D.de statu.lib.

16 Si tempus triennij non fuerit expletum quando Stichus reuersus fuerit, tunc hæredi residuo tempore debet seruire.

17 Libertatem vero non consequitur ab hærede.

18 Quod ex Principum constitutionibus contra regulas iuris communis fuit admissum.

1 SEruus qui liber esse iussus fuerit, si hæredi certo tempore operas præstiterit, si fugerit antequam tempus fuerit expletum, non erit liber, nisi totidem dies, quot in fuga permansit seruierit, vt docuit Consultus *in l.seruus 14.§.fin. l. cum hæres 4. §. vlt. D. de statu lib.* quia tempus illud debet esse continuum, & non interpolatum, sentiunt ita Accur. *ad rubr. D.de diuer. & temp. præscript.* Menoch. *de recup. poss. reme. 1. nu.447.* Antonius Gomez *lib.3.var.cap.8.nu.2.* Tiraquel. *de retract.Linag. §.1.glos.11.nu.21.* Matienço *in l.3. tit.11.glos.12.per totam lib.5.recop.* Osual. *ad Donel.lib.1.cõment.cap.18. litt.D.* plura iura pro hac sententia tradit Amaya *lib.1.obser.iur.cap.10.nu.6.*

2 Obstat tamen quod *in l. Thais 41. §.si intra certa D. de fideicom. libert.* libertas seruis sub conditione relicta fuit, si intra certa tempora rationes redderent, intra quæ conditioni non paruerunt, post conditionis defectum erant ad reddendas rationes parati, respõdet Scæuola si per ipsos stetisset quominus intra diem constitutam conditionem adimplerent, nõ
3 idcirco quod rationes velint reddere liberos fore, † debet enim

enim conditio adimpleri in forma specifica *l. qui hæredi 44. cum vulg. D. de condit. & demostr.* vt voluit Alexan. *in l. si insulam nu. 24. D. de verb. oblig.* † Sed semper placuit in hac re distinctio, quam ex Saliceto tradit *Pichar. tracta. de Mora nu. 208.* separat enim tempus oneris quantitatiuum à tempore potestatis limitatiuo: nam in primo mora emendatur, non sic in secundo, vtriusque rationem reddit, quia vbi tempus in conditione adiectum est oneris quantitatiuum, conditio ipsa reperitur sine termino aliquo pro suo implemento præfixo, ideo mora si qua est emendari potest, cum dispositio, & voluntas disponentis adhuc duret. Si vero tempus in conditione adiectum est potestatis limitatiuum, apparet quod tempore lapso deficit conditio vna cum potestate eam adimplendi, & per consequens ipsa, & voluntas sic disponentis, & ideo post illud tempus defectu potestatis mora non emendatur. 4

Rursus obstat tex. *in l. Paulus 38. §. fin. D. de liber. cau.* Vbi si venditus fuerit seruus ita vt si continuo triennio seruierit Titio, manumittatur, nondumque exacto triennij tempore fugerit, & post aliquantulum temporis defūcto Titio reuersus fuerit, respondet Paulus non obstare Sticho ad assequendam ex venditione libertatem quod ante triennium decesserit, imò expleto tempore continui triennij libertatem ei competere. 5

Hæc difficultas adeo oppressit Romanum, vt affirmare nō dubitauerit *in l. si ita stipulatus D. de verb. oblig.* à communibus regulis decisionem huius tex. deuiare. † Alij fauore libertatis hoc procedere existimant, inter quos Antonius Gomez. *d. cap. 8. num. 2.* † Sed refellitur ex *l. Stichum 39. §. damna l. si peculium 20. §. quadam vers. alia D. de statu lib.* † Cuiacius vero *ad Paulum lib. 15. respons. in nostra lege* existimauit non fuisse ibi factam mentionem continui seruitij, sed continui triennij, † quod etiam reprobatur, quia conditio fuit *si continuo triennio seruisset*, vnde sequitur continuo illo tempore debere seruire, † quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, vt docent relati à Tiraquello *de iur. primog. quæst. 40. nu. 176.* sicque non fuit conuentum in- 6 7 8 9 10 11

R ter

ter contrahentes vt continuo esset, sed vt continuo triennio seruiret, imò etiamsi eo modo fuisset concepta conditio adhuc non adimpleta diceretur, cum intra triennium aufugerit. Alia congerit Caldas *lib. 1. recep. sent. quæst. 3. ex nu. 19.*

12 Ego tamen libenter assentior Amayæ *d. cap. 10.* qui supponit in eo tex. venditum fuisse Stichum Titio sub ea conditione, vt eum manumitteret post triennium, si continuo seruierit. Si ergo ante expletum tempus fugerit Stichus, & cum reuersus fuerit, iam Titius decesserit, cõpetit ei triennio exacto libertas: etenim in venditione designata fuit persona Titij, cui seruitium præstari debebat, eo defuncto non est præstandum hæredi, qui in conuentione nec nominatus fuit, sed illud tantum conuentum vt triennio seruiret, & à Titio ma-
13 numitteretur. † Titio defuncto, & triennio exacto, competit ipso iure ei libertas, vt dicitur in hoc tex. nec indiget hæredis manumissione vt probatur *in l. si quis 30. D. qui & aqui.*
14 *l. 1. & 2. C. si mancip. ita fue. alien.* † nec necesse habet ei seruire *l. apud Iulianum 40. §. si quis alicui D. de leg. 1. l. stipula-*
15 *tio ista 38. §. quis ita 10. l. si ita 92. D. de verb. oblig.* † Indicique potest exemplum tex. *l. si peculium 20. §. is cui D. de statu lib.* Vbi si decem dare, & liber esse iussus est seruus, defuncto eo cui danda erant decem consequitur Constituto iure libertatem, etiamsi illa decem parata non habuerit *l. Stichum 39. §. si Stichus D. de statu lib. l. cum ita 94. D. de cond. & demost.* Hacque forte de causa adiecit Paulus illa verba *secundum ea quæ proponeretur* Scæuolæ propria, vt doceat nõ semper hoc
16 verum esse, sed secundum subiectam materiam. † Si vero tempus triennij non fuerit expletum quando Stichus reuersus fuerit, tunc dicemus hæredi seruiturum Stichum, quia etsi persona eius non fuerit nominata: tamen obligatus est ad seruiendum per triennium, & sic manet seruus hæredis do-
17 nec triennium expleuerit, † libertatem vero non consequetur ab eo, quia ad Titij solam personam spectabat *l. 4. §. serui-*
18 *re D. de statu libe.* † Quod aduersus iuris communis regulas admissum fuit ex Constitutione Diuorum Marci, & Comodi ad Aufidium Victorinum, vt ex *l. verum 11. §. quod si D. de minor.*

minor. alijſque quamplurimis iurium, & interpretum autoritatibus probat dictus Amaya *vbi ſup.*

DE POENIS SERVORVM fugitiuorum.

CAP. XIV.

SVMMARIVM.

1 Fuga in ſeruo eſt delictum.
2 Fugitiui ſignari ſolebant notis, vel litteris.
3 In Priſtinum quoque ore notati conijciebantur.
4 In vultu ſignabantur.
5 Vnde intelligitur Suetonij locus.
6 Hinc etiam Valer. Maxi. dum meminit ſerui notis deformati.
7 Dicebantur ſic ſignati, Stigmatici.
8 Erat hæc inſcriptio antiquum ſupplicij genus.
9 Probatur verbis Senecæ.
10 Iura loquentia de ſtigmatibus explicantur.
11 Præſes Toloſæ ſtigmate inuſtus.
12 Huiuſmodi ſtigmatibus fugitiui dignoſcebantur.
13 Sic intelligendus Auſonius.
14 Miles ingratus, inſcriptione notatur.
15 Plures alij notati.
16 Serui ſtigmatici, litterati, & inuſti dicti.
17 Explicantur Priſcianus, & Iuuena. & alij.
18 Medicamento quodam tollebantur huiuſmodi notæ.
19 Prohibitio in lege veteri harum inciſionum.
20 Mos Syriorum.
21 Conſtantinus prohibuit huiuſmodi pænam.
22 Hanc pænam reſtituit Theophilus Imperator Hæreticus.
23 Quid de militibus.
24 Explicatur tex. in l. contractus 17. C. de fid. inſtru.
25 Regens Don Ludouicus ab Exea laudatur.
26 Quid de calumniatoribus.

 27 *Quid*

27 Quid de aquarijs.
18 Notabantur fugitiui collare.
29 Interpretantur tex. in l. et eleganter 7. §. idem Labeo D. de dolo, & l. si vt certo 5. §. sed an etiam D. commod.
30 Interdum pedum amputatione mulctabantur.
31 Nummulario infideli amputatæ manus, & mensæ affixæ fuere.
32 Improbo exactori manus præscindebantur.
33 Eadem pœna erat scriptori librorum hæreticorum.
34 Lenonis oris meatus liquido plumbo claudebantur.
35 Periuro lingua abscindebatur.
36 Simplices fugitiui non ita plectebantur, sicut ij qui pro liberis se gerebant.
37 Illi domino redduntur ab eo castigandi.
38 Isti grauius coercentur; tormentis enim subijciuntur.
39 In vniuersam Rempublicam peccant.
40 Apud VVisigothos si tanquam ingenui cum libera nuptias contrahebant, qui nascebantur patris, non matris conditionem sequebantur.
41 Damnatus ad opus publicum in certum tempus, si fugit nõ expleto tempore, duplicatur reliquum.

1 CVM fuga in seruo sit delictum, vt inquit Bald. *cons. 250. in quæst. Domini Milani nu. 3. vers. sequitur videre lib. 1. & cons. 382. nu. 5. lib. 5.* hinc fugientes varijs pœnis plectebantur, ex quibus licet aliquæ supra narratæ sint, super-
2 sunt tamen adhuc aliæ explicandæ. † Fugitiui ergo compungi solebant notis vel litteris, quibus persæpe dignoscebantur, & deprehendebantur *l. 1. §. fin. D. de fugit.* Huiusmodi stigmaticæ, seu subuerbustæ dicebãtur, subuerbustæ inquam, quasi verubus vsti, seu subueruustæ, ita Festus. Tertullianus quoque *lib. de pallio* inquit: *Libertinos in equestribus, subuerbustos in liberalibus, deditios in ingenuis, rupices in vrbanis, scurras in forensibus, paganis in militaribus.* Petro. Arbi. *no-*
3 *tum,* inquit, *fugitiuorum epigrãma.* † In Pistrinum quoq; cõijci solere

ſolere fugitiuos ſeruos, qui vt eſſent noſcibiles notis in ore
inſcripti erant, probat ex *d.l. 1. §. tandiu D. de fugit.* D. Ioannes
Suarez *in commenta. ad l. Aquiliam lib. 2. cap. 2. ſect. 2. nu. 16.*
† Aliquoties etiam ſeruorum vultus inſcribebantur, teſte Pli- 4
nio *lib. 18. cap. 3.* & Varrone *lib. 1. de re ruſti.* † Vnde Sueto. 5
in Caio cap. 27. ait multos honeſti ordinis deformatos prius
ſtigmatum notis ad metalla, & munitiones viarum, aut ad be-
ſtias condemnatos fuiſse. † Serui hiſce notis deformati me- 6
minit Valer. Max. *lib. 6. cap. 8.* † Dicebantur huiuſmodi ſtig- 7
matici ſic apud Dionem *lib. 97. hiſto. Roma.* item aliquando
litterati, atque inuſti. † Erat itaque hæc inſcriptio antiquum 8
ſupplicij genus, quo ſumma irrogabatur ignominia, cum li-
beri hominis facies atris notis perpetuo manſuris profundis
characteribus incideretur, † meminit eius ſupplicij Seneca 9
lib. 3. de ira cap. 3. cum ait *Varia vinculorum genera, varia
pœnarum, lacerationes membrorum, inſcriptiones frontis, &
beſtiarum inmanium cauernæ,* & videndus Cæli. Rhodig. *an-
tiqua. lectio. lib. 4. cap. 31.* Lipſi. *lib. 11. elec. cap. de Ergaſtulis*
Vlpia. *in fragm. tit. 1. §. dedititiorũ numero* Petr. Gregor. *lib. 31.
ſyntag. c. 35.* † ſic intelligenda iura *in l. ſtigmata C. de fabricen.* 10
*lib. 11. l. 1. in fine D. de fugiti. l. ſi quis 17. C. de pœnis l. 2. C.
Theodo. eo. tit.* meminit ſtigmatis Fabricenſibus apponi ſoliti
Bonifacius Octauus *in cap. ſi Iudex Laicus 12. de ſentent. ex-
com. lib. 6.* vide gloſ. *ibi.* & de ſtigmate lepræ eſt tex. *in can.
hoc ipſum 33. quæſt. 2.* & *in cap. ad audientiam 3. de crimi falſi*
contra Clericos falſantes ſigillum Regis Francorum dicitur:
in ſignum maleficij characterem aliquem imprimi facias, † & 11
de Pręſide Toloſæ in fronte ſtigmate inuſto, & in inſulam re-
legato ob falſam Inquiſitionem factã, meminit Iacobus Go-
thofr. *ad l. 2. C. Theodo. de pœnis.* Videndus Langlęus *lib. 10.
ſemeſtr. cap. 2. pag. 644.* † Erant huiuſmodi ſtigmata notę qui- 12
bus fugitiui dignoſcebantur *d. l. 1. in fine D. de fugiti.* † Sic in- 13
telligendus Auſoni. loquens de Pergamo ſcriptore fugitiuo,
poſtquam enim dixit

Tam ſegnis ſcriptor quam lentus Pergame curſu
Fugiſti, & primo captus es in in Stadio,

pergit,

pergit, & ait

Ergo notas ſcripto toleraſti, Pergame, vultu
Et quas neglexit dextera, frons patitur.

14 † Seneca *lib.4.de beneficijs cap.37.& 38.* agit de inſcriptione qua Philippus Macedonũ Rex ingratum militem circa hoſpitalitatem notandum præcepit inquiens nomine Philippi: *Potius eſt intra fines Regni mei te litteras iſtas oculis inſcribendas duriſsima fronte circumferre. Oſtende quam ſacra res ſit menſa hoſpitalis, prabe in facie tua legendum iſtud decretum, quo cauetur ne miſeros tecto iuuare capitale ſit, magis iſta conſtitutio ſic erit rata, quam ſi illam in æs incidiſſem* Plura Cuia.
15 *lib.7.obſer.cap.13.* † Cicer.*lib.2.officio.Thracem compunctum notis Threicijs.* Plini.*in Panegi.ad Traia. Exanguem, & ferream frontem necquicquam conuulnerandam prabeant punctis, & notas ſuas rideant.* Valeri.Maxi.*lib.6.cap.8. Seruus ab eo vinculorum pœna coercitus, inexpiabilique litterarum nota per ſummam oris cõtumeliam inuſtus.* Suetoni.*in Caligu.cap. 27. ſtigmatum quoque notis* dixit, & Quintili. *lib.7.cap.4.* in-
16 quit, *ſi quis fugitiuo ſtigmata ſcripſerit.* † Vnde ſtigmatici, litterati, atque inuſti ſerui dicti apud Pollucem *lib. 3. Onomaſti.* apud Dionem *lib.97.hiſto.Roma.* Plini.*lib.18.cap.3.* Varro.*lib. 10.de re ruſti.* D.Ioannem Suarez *in comment.ad l.Aquiliam lib.2.cap.2.ſec.2.nu.16.* Cælium Rhodigi.*antiqua.lectio.lib.4. cap.31.* Lipſ.*lib.11.electo.cap.15.* Vlpia.*in frag.tit.1.* §.*dedititiorum numero* Caium *lib.1.inſti.*§.3.Petr.Grego.*lib.31.ſyntag.*
17 *cap.35.* † Sic intelligendus Priſcia. *lib.7.*

Signare oportet frontem calida forcipe.

prius enim litteræ ſiue notæ inurebantur candenti ferro iuxta illud Iuuenalis.

Tum felix quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti, duo propter lintea, ferro

Et hac de cauſa appellauit focorum ſigna, ipſa ſtigmata Columela hiſce verbis.

Deletura quoque eſt fronti data ſigna focorum

Plato quoque *lib.8.de legibus* inquit: *Si quis ſacrilegium commiſſerit ſiquidem ſeruus, aut hoſpes fuerit in facie, manibuſq;*

crimen

crimen inscriptus, & flagellatus extra fines patrios proijcitor. Petronius sic ait: *Impleuit Eumolpus frontem vtriusq; ingentibus litteris, & notum fugitiuorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.*

Et Martialis.

Quatuor inscripti portabant vile cadauer.

Sic apud Platum *in Cassiria* seruus conseruo conuitium facit hoc modo. *Sic hic litteratus me signat.*

Sed eleganter Scribonius Largus *cap.* 231. *Quatenus*, inquit, *acrium, & exulceratorum medicamentorum habita est mentio, ponemus quo stigmata tolluntur indignis, etenim multis hæc calamitas ex transuerso accidit vt dispensatori Sabini Calui naufragio in ergastulo deprehenso, quem Tryphon multis delusum, & ne casu quidem notas confusas habentem vno medicamento liberauit.* 18

In Leuitico prohibuit hoc Dominus *c. 19. nō incidetis carnes vestras, nec figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis,* vbi insignis Abulensis noster notauit *quæst.* 27. *Idolatræ accipiebant laminam auream inscriptam nomine idoli, & inflammatam apponebant carni suæ, & manebat ibi profūde impressum nomen idoli.* † Hinc mos apud Syrios, cuius meminit Lucianus *in Syria Dea. Omnibus autem notæ inuruntur alijs in vola, alijs in ceruice, atq; inde est quod Assyrij cuncti notas inustas habent,* sed & difficilis Herodoti locus *lib.* 2. quem eruditis interpretandum relinquimus. *Si seruus confugiens capiat sacras notas se se Deo tradens eum nefas est tangere.* 19 20

Sed hanc pœnam inscribendi in facie prohibuit Constantinus *in l.* 2. *C. Theo. de pœnis,* quę est trāscripta *in l.* 2. *C. Iustini. eo. tit.* eo christiano prætextu, *ne facies quæ ad similitudinem pulchritudinis cælestis est figurata maculetur, cum & in manibus, & in suris possit pœna inscribi.* † Sed hanc pœnam iuri antiquatam, & abolitam restituit Theophilus Imperator Hęreticus, qui vt refert Zonaras *to.* 3. *annalium* duos Monachos quia ipsum liberè monuissent inter alias ignominias inscriptos ait & quidem ita vt duodecim versuum epigrammata exciperent illa vultus, vt sic dicam, tabula. *Deinde,* inquit, *facies* 21 22

cies

cies eorum cõpunxit, & notis illis Iambicos versus atramento infuso expressit. Hos autem fuisse Theophanum,& Theodorum fratres,Sanctos Martyres,tradit Baronius *in Martyro. ad diem 22. Decembris.*

23 De militibus tradit Vegetius *lib.1.cap.8. Non statim punctis signorum scribendus Tyro. & lib.2.cap.5. victuris in cute pũctis milites scripti.* S.Ambrosius *de obitu Valentiniani Charactere domini inscribuntur & seruuli, & nomine Imperatoris signantur milites,* & S.Gregorius *epist. 2. Nequis manu signatus ante expletam militiam ad Monasteria migret,quam legem priorem tulisse asserit Iulianum Parabatam.*

24 Hinc interpretãdũ esse tex. à se solũ in hac re animaduersum *in l.contractus 17.C.de fide instru.* ibi *licet litteras vnius*
25 *partis vel ambarum habeat*, rescripsit mihi † Don Ludouicus ab Exea in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Cõsilio Regens,& Collega meus charissimus de antiquo,& nouo iure optimè meritus,vt testantur eius selecta scripta,multis titulis à me colendus.

26 De calumniatoribus quoque probatur ex l.Remmia,quod solebant inuri littera K. vt testatur Cicero *orat.pro Sex.Roscio Amerino.* Quo referri potest tex. *in l. quæsitum 13.* ibi *eius quoque testimonij fidem quod integræ frontis homo dixerit perpendere D.de testibus.*

27 De aquarijs est tex. *in l. decernimus 10.* ibi *singulis manibus eorum felici nomine pietatis nostræ impresso. C. de aquæ ductu.* plura Iacobus Gothofr. *ad l.2.C.Theodos.de pœnis.*

28 Notabãtur etiam fugitiui collare,vt ex Lucil. *lib.29.* apud Nonium notauit dictus Don Ioannes Suarez ad l.Aquil. *lib. 2.cap.3.sec.2.nu.39.* Et Colum. *lib.1. cap.6.* inquit seruos fugitiuos vinctos seruari consueuisse in subterraneis ergastulis.

29 Hinc venit interpretandus tex. *in l. et eleganter 7. §.idem Labeo 7.D.de dolo:* Supponendũ imprimis est, ꝙ malos seruos & fugæ suspectos solebant olim domini neruo,ac cõpedibus coercere,& vinctos continebant,& sic intelligẽdus est tex. *in l.si vt certo 5. §.sed an etiam 6. D.cõmod.* & rem rusticam vincti exercebant de quo dolebat Plinius *lib.18.cap.3.* immutatam

tam eſſe agriculturæ dignitatem aſſerens, & terram vincti
pedes exercent, & Seneca *lib.7.de beneſi.cap.10.* inquit vaſta
terrarum ſpatia colenda per vinctos. Si ergo vinctum ſeu cō-
peditum vt fugeret ſoluero,ait Quintus,ſi non miſericordia
ductus fecero, teneor furti,ſi miſericordia vero ſolum actio-
ne in factum,idem probat Iuſtinia,*in §.vlt.I.de lege Aquilia,*
quam miſericordiam intempeſtiuam vocat Conſultus *in l.ſi
hominem 7.D.depoſiti.*

Solebant etiam pedum amputatione mulctari,ſi ad Barba- 30
ros, vel (vt Cuia. *lib.18. obſeru.cap.9.* legit) ad Barbaricum
fugitiui confugiſſent *l.3. C.de ſer. fugit.* vt ſic qua parte quis
peccauit ea quoque puniatur, † ſic nummulario non ex fide 31
verſanti pecunias iuſſu Galbæ (teſtante Suetonio) amputa-
tas fuiſſe manus, menſæque affixas dicitur. † Iuſtinianus quo- 32
que *Nouel.17.* exactori nō ex legis præſcripto apocham con-
ficienti manus abſcindēdæ ius dat Præſidibus Prouinciarum,
† & *Nouel.42.* eandem pęnam indicit ſcriptori librorum hæ- 33
reticorum. † Conſtantinus etiam lenoni, & perſuaſori iubet 34
liquido plumbo meatus oris claudi *l.1.C.Theod.de rap.Virgi.*
† Periuro etiam lingua pręſcindebatur,vt ex Nouel.quadam 35
Leonis, & Conſtantini docet Cuia.*lib.17.obſer.cap.13.*

Non autem omnibus fugitiuis æquales pęnæ fuerunt con- 36
ſtitutæ: ſimplices enim non ita plectebantur, ſicut ij, qui pro
liberis ſe gerebant *l. 2. D. de fugit.* Vbi Caliſtratus fugitiuos
ſimplices appellat eos, qui non ſe negant ſeruos, ſed domi-
num alium pro domino mentiuntur. † Hoc autē præcipuum 37
inter eos agnoſcitur diſcrimen, quod fugitiui ſimplices do-
minis redduntur ab ipſis caſtigandi, nec aliam pœnam à Præ-
fecto Vigilum, aut à Magiſtratu patiuntur. † At qui ſe pro li- 38
beris gerunt grauius coerceri ſolent,& tormentis ſubijciun-
tur, vt conſtat ex *l.4. l.cum ſeruum 6. C.de fugit. l.ſeruos 12.
C.de agric.& cenſi.lib.11.* † grauius enim peccant,nec domi- 39
nis ſuis tantum iniuriam faciunt, ſed etiam omnibus cum
quibus vti liberi contrahunt,adeoque toti Reipublicæ,cum
gerendo ſe tanquam liberi ad dignitates, & honores, mune-
raque publica per errorem admitti facilè poſſunt, vt Barba-

rio Philippo contigisse *in l.3.D.de offic.Praet.* videbimus latè infra *cap.17.*

Sed & ego reperio seruum simplicem fugitiuum etiam vltimo supplicio nõ à domino, sed à Magistratu damnatum: Sic potest probari ex verbis Auli Gellij *lib. 5. noct. attic. cap. 14.* & libenter integrum caput referam cũ de fugitiuo verba faciat,& miram,licet vulgarem,referat historiam dessumptam ex Appione, qui Polyhistor appellatus est, quique non audiuisse, vel legisse, sed ipsum se se in Vrbe Roma vidisse testatur. *In circo maximo venationis amplissimae pugna populo dabatur. Eius rei, Romae cum fortè essem, spectator fui. Multae ibi saeuientes ferae, magnitudine bestiarum excellentes, omniumque inusitata aut forma erat, aut ferocia. Sed praeter alia omnia leonum immanitas admirationi fuit, praeterque omnes caeteros, vnus. Is vnus leo corporis impetu, & vastitudine, terrificoque fremitu, & sonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus, animos, oculosque omnium in se se conuerterat. Introductus erat inter cõplures caeteros ad pugnam bestiarum Dacus, seruus viri Consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo vbi vidit procul, repentè quasi admirans stetit, ac deinde sensim, atque placidè, tãquam noscitabundus ad hominem accedit. Tum caudam, more, atque ritu adulantium canum, clementer, & blandè mouet, hominisque se se corpori adiungit cruraque eius, & manus propè iam exanimati, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis ferae blandimenta amissum animum recuperat, paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quasi mutua recognitione facta laetos, & gratulabundos videres hominem, & leonem. Ea re prorsus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit, arcessitumq; à Caesare Androdum, quaesitam causam cur ille atrocissimus leonum vni parcisset. Androdus rem mirificam narrat, atque admirãdam. Cum Prouinciam, inquit, Africam proconsulari Imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis verberibus ad fugã sum coactus, & vt mihi à domino terrae illius Praeside tutiores latebrae forent, in camporum, & arenarum solitudines concessi, ac si defuisset cibus*

cibus, consilium fuit mortem aliquo pacto quærere. Tum sole medio rapido, & flagranti specum quandam nactus, remotam latebrosamque in eam me penetro, & recondo, neque multo post ad eandem specum venit hic leo debili vno, & cruento pede gemitus edens, & murmura, dolorem, cruciatumque vulneris commiserantia. Atque illic primo quidem cõspectu aduenientis leonis territum sibi, & pauefactum animum dixit, sed postquam introgressus leo in habitaculum illud suum videt me procul delitescentem, mitis, & mansuetus accessit, & sublatum pedem ostendere mihi, & porrigere, quasi opis petendæ gratia visus est. Ibi ego stipem ingentem vestigio pedis eius hærentem reuulsi, conceptamque saniem vulnere intimo expressi, accuratiusque sine magna iam formidine, siccaui penitus, atque detersi cruorem. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit, & requieuit, atque ex eo die triennium totum ego, & leo in eadem specu, eodemque victu viximus. Nam quas venebatur feras, membra opimiora ad specum mihi suggerebat, quæ ego ignis copiam non habens, sole meridiano torrens, edebam. Sed vbi me vitæ illius ferinæ iam pertæsum est, leone in venatum profecto, reliqui specum, & viam ferme tridui permensus, à militibus visus, apprehensusque sum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me statim rei capitalis damnandum, dandumque ad bestias curauit. Intelligo autem hunc quoque leonem me tunc separato captum, gratiam nunc mihi beneficij, & medicinæ referre. Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Eaque omnia scripta, circumlataque tabella populo declarat. Atque ideo cunctis petentibus dimissum Androdum, & pœna solutum, leonemque ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, videbamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, vrbe tota circum tabernas ire, donari ære Androdum, floribus spargi leonem, omnesque ferè vbique obuios dicere: hic est leo, hospes hominis, hic est homo, medicus leonis. Constat igitur nõ damnasse dominum, sed potius *damnandum, dandumque ad bestias curasse*, licet in toto historiæ contextu non legatur eum pro libero, dum fugitiuus erat, se gessisse.

40 Sed & alia pęna apud VVisigothos puniebantur ij qui cum fugitiui serui essent pro liberis se gerebant: etenim si tanquã liber nuptias cum ingenua contrahebat, qui nascebantur nõ matris, sed patris conditionem sequi astringebantur, vt probat tex. singularis in legibus VVisigothorum congestis per Federicum Lindenbrogium. Est sub *tit. de fugit. lib. 9. cap. 16.* cuius hæc sunt verba: *Quia sæpe dum serui dominos suos fugiunt mentientes se esse ingenuos mulieribus ingenuis contra legum decreta in coniugio copulantur, ideo huius legis valitura promulgatione decreuimus, vt si quis seruus in fuga positus, vel quibuscunq; modis de iure domini sui euagans ad quemlibet peruenerit, vtrum ingenuum se esse dicat, aut fortasse non dicat, & sub hac occasione ingenuæ mulieri petierit copulari. Quidquid de tam inhonesta coniunctione fuerit procreatum conditionem patris proculdubio sequatur, vt dum eius dominis aduenerit, non solum eundem fugitiuum, sed & filios exinde progenitos, omneque eorum peculium suo debeat vindicare domino. Similis quoque & de ancillis ordo seruandus est, quæ fugientes dominos suos viris ingenuis se copulare præsumpserint.*

41 Tandem notandum est temporis pœnæ duplicatione plecti eum, qui cum in opus publicum ad certum tempus damnatus esset, fugit non expleto tempore *l. aut damnum 6. §. quisquis D. de pœnis*: duplicatur tamen, vt in eo tex. dicitur illud temporis residuum, quod superera quando aufugit, notant Cuia. *lib. 6. obser. cap. 36.* Heringi. *de fideius. cap. 22. nu. 32.* & de exule notauit Ant. Gomezius *lib. 3. var. cap. 8. nu. 1.*

DE POENIS CELANTIVM FVGITIVOS.

Explicatur *l. 1. in princip. & §. 1. D. de seru. fugit.*

CAP. XV.

SVMMARIVM.

1 Fur appellatur, qui fugitiuum abscondit.
2 Fur est, qui furtum facit.

3 Fur-

3 Furtum fit sine animo lucrandi.
4 Fur non est, qui fugitiuo iter monstrauit.
5 Finis, non factum inspicitur, & obiter explicatur l. verum 39. D. de furt.
6 Fugitiuus non interuertit domini possessionem.
7 Agit quantum potest, vt sui furtum faciat.
8 Receptatores sunt pessimum furum genus.
9 Nunquam seruus fugeret dominum, si sciret non inuenturum latendi locum.
10 Explicatur elegans A. Gellij locus.
11 Qui recipiebat scienter seruum quadupli pœna tenebatur.
12 Si alienum libertum, ad operas illius loco praestandas.
13 Qui celat seruum, & impedit ne dominus eum apprehendere possit tenetur de plagio.
14 Celans dolo malo eum, qui ex domini occisi familia fugerit, cum esset noxius, tenetur l. Cornelia de sicarijs.
15 Secus si non dolo malo, sed humanitate ductus hoc fecerit.
16 Teneor tantum cautionem praestare, si alius inscio me metum adhibuerit, ex quo seruus in meam potestatem peruenerit, & inde aufugerit.
17 Proponuntur verba Senatus Consulti super celantibus fugitiuos.
18 Lex quantumuis dura seruanda.
19 Senatus Consultum ius facit.
20 Qui misericordiam intempestiue, & in alterius perniciem exercet, dolo proximus est.
21 Agitur de mulcta, quam Senatus imposuit.
22 Villicis vel Procuratoribus, qui intra 20. dies fugitiuos dominis reddunt veniam Senatus in ante actum dedit.
23 Bonus legislator non tam de locupletando Fisco, quam de malis moribus emendandis tractare debet.
24 Explicatur Vlpianus in in l. qui ea mente 65. D. de furt.
25 Difficile est, vt remittatur mulcta adiudicata in vicē eius quod interest.
26 Princeps nō potest tollere ius quaesitū per actus iuris gētium.
27 Ex Constitutionibus si priuati seruum quis occultauit aliū simi-

similem vel 20. aureos restituit. Si secundo celauit, duplicatur pœna. Si tertio triplicatur.

28 *Si erat Fisci, similem cum 12. libris argenti restituere tenetur.*

29 *Ius municipale Cathaloniæ circa detentores fugitiuorum.*

30 *Proponitur l. cum seruum 6. C. de ser. fugit.*

31 *Proponuntur leges Longobardorum.*

ON solum fugitiui supra traditis pœnis ple-
ctuntur, verum & ij, qui eos celant alijs mul-
1 ctantur: † Fur enim is, qui fugitiuũ abscon-
dit, appellatur *in l. 1. D. de fugit. l. Neratius
11. §. fin. D. de ser. cor. l. si mandauero 22. §. fu-*
2 *gitiuus D. mandat.* † licet enim fur non sit, nisi qui furtum
3 facit *l. qui seruo 36. §. idem Pomponius D. de furt.* † furtum au-
tem non fiat sine animo lucrandi, & furandi *l. 1. §. vlt. l. si iussu*
4 *46. §. 1. D. eo.* † ideoque communiter dicatur furem non esse
eum, qui fugitiuo iter monstrauit *l. furtum 62. D. de furt.*
5 † non tam enim factum quærendum est, quam causa facien-
di *l. verum 39. D. eo.* vbi si meretricem alienam ancillam quis
celauerit, vel rapuerit furtum non esse dicitur, quoniam cau-
sa faciendi, non lucrum, sed libido fuerit, vnde videatur di-
cendum non posse quem furem dici ob id solum, quod fugi-
tiuum celauerit: Nihilominus tamen optima ratione affirmat
6 Consultus furem esse eum qui fugitiuum celat: † licet enim
fugitiuus neque aliarum rerum possessionem domino inter-
uertere possit *l. rem quæ 15. D. de adqui. poss. cum supra cap. 9.*
7 *traditis,* † tamen agit quantum potest, vt sui furtum faciat *l. 1.
C. de ser. fugit.* vnde qui eum celat hoc ipso fur est, quod ani-
mum habet interuertendæ possessionis domino, eumque
8 seruum si fieri potest lucrandi, † pessimumque furum genus
est receptatorum sine quibus diu latere nemo potest *l. 1. D.*
9 *de receptat.* † Neque vero dominum suum quisque desere-
ret si sciret nusquam sibi latendi locum relictum, vt ait tex.
10 *in l. seruo 12. C. de agri. & cen. lib. 11.* † Hinc fortasse dicebat
Sabinus Cõsultus, vt refert Aulus Gellius *lib. 11. noct. Attica.
cap. 8.*

cap. 8. furem esse hominis pronuntiatum eum, qui cum fugitiuus præter oculos domini fortè iret, obtentu togæ tanquã se amiciens ne à domino videretur, obstitisset. † Sic videmus 11
quod si quis recepisset scienter seruum quadrupli pena tenebatur *l. vnica C. de Colon. Illyricia.* † Si vero alienum libertum 12
occultabat, loco illius ad operarum præstationem tenebatur *l. vlt. C. de oper. liber.* Nec mirum hisce pœnis statutum fuisse, vt plecterentur ij qui fugitiuos celant: sunt enim prona ad fugam seruorum ingenia, quibus species quædam libertatis esse videtur tantisper in potestate domini non esse. Alia ratio est eius qui fugitiuo tantum iter monstrauit, de quo in *d. l. furtum 62. D. de furt.* † Alia illius qui fugitiuum celauit, 13
ne venire illum, & appræhendere dominus posset, quem l. Fabia de plagiarijs teneri docet tex. *in l. non statim 6. §. vlt. D. ad l. Fabi. de plagia.* † Interdum etiam L. Cornelia de Sic- 14
carijs puniebatur is, qui aliquem eorum seruorum, qui ex domini occisi familia, & eius facinoris noxius fuerit, receperit, vel sciens dolo malo celauerit: in ea namque causa est, ac si lege, quæ de Siccarijs lata est, eius sceleris noxius foret ex *l. 3. §. si quis quem eorum 12. D. de S.C. Syllania.* † Si vero non do- 15
lo malo, sed vel humanitate, vel misericordia ductus, aut qua alia probata, & iusta ratione seruum receperit, nõ tenebitur aliqua pœna, neque serui recepti, neque furti, vt dicitur *in l. doli 5. D. de ser. corrup.* & explicat, traditque supra tradita Antonius Faber *in ratio. ad tex. in d. l. 1. D. de ser. fugit.* † Quibus 16
addo alium casum, quo non teneor ex receptione, videlicet si alius inscio me metum adhibuerit, ex quo seruus alienus in meam potestatem peruenerit, & vel mortuus fuerit, vel fugerit: primo enim casu iudicis officio absoluar. Secundo si cauero restituturum, si in meam iterum peruenerit potestatem, vt tradit Vlpianus *in l. item 14. §. aliquando 5. D. quod met. cau.*

Senatus Consulto etiam cautum fuit, *ne fugitiui admittãtur in saltus, neque protegantur à Villicis vel Procuratoribus possessorum, & mulctam statuit; his autem, qui intra 20. dies fugitiuos vel dominis reddidissẽt, vel apud Magistratus exhibuissent,* 17

buissent, veniam in ante actum dedit d. l. 1. §. *Senatus censuit D. de ser. fugit.* Ob eam autem causam fuit hæc protectio Senatus consulto prohibenda, vt culpam haberet, pœnamque mereretur: fecit enim hoc Senatus Consultum quod, & alijs plerisque casibus euenit, ex non delicto delictum: neque
18 enim esset hoc peccatum, si lex non prohiberet, † quæ etsi
19 dura seruanda est *l. prospexit 9. D. qui & à qui.* † *non enim ambigitur Senatum ius facere l. non ambigitur 9. D. de legib.* §. *constat 3. I. de iur. nat. gent. & ci.* §. *quos autem I. de bonor. poss.* Cæterum post Senatus Consultum etiamsi Villicus quis, aut possessionis Procurator conseruum suum fugitiuum misericordia ductus celauerit, aut protexerit, nõ eo minus coercébitur, statutamque mulctam à Senatu patietur: non enim de-
20 buit misericordiæ prætextu ius domini lædere, † dolo siquidem proximus est, qui intempestiuè, & in alterius perniciem
21 misericordiam exercet *l. si hominẽ 7. in prin. D. deposi.* † Quænam autem hæc mulcta sit, quam Villicis, & Procuratoribus Senatus statuit Vlpianus *in d.* §. *1.* non aperit, vnde diuersimodè loquuntur interpretes. Quidam referunt Vlpianum ad *l. quicunque 4. C. de ser. fugit.* vbi extat Constantini lex, quæ aduersus fugitiuorum susceptores certas, satisq; graues pœnas constituit. Sed cum ea lex sit Constantini nemo dixerit Vlpianum ex ea interpretationem sumere posse. Accur. intelligit de pœna centum solidorum Fisco præstanda, de qua Vlpianus *in* §. *hoc autem seq. d. l. 2. D. de fugit.* Cæterum ad alium casum ea mulcta pertinet. Anto. Fab. *in ratio. ad. d.* §. *1.* arbitrio Iudicis eam fuisse existimat.

22 At his qui intra 20. dies fugitiuos, vel dominis reddidissent, vel apud Magistratus exhibuissent, veniam in anteactũ dedit *d.* §. *1.* optima enim ratione id statuitur: potest enim lex, quæ mulctam, aut pœnam certo crimini statuit, pęnitentiam quoque delinquentis admittere si velit, vt eo veluti remedio inuitentur delinquentes ad purgandam delicti culpam, quod hic euenit: neque enim Senatus cum mulctam statuit Villicis, & Procuratoribus fugitiuos receptãtibus tam id egit, vt mulctam infligeret, quam vt istos metu mulctæ à

celan-

celandis, & protegendis fugitiuis deterreret, † quod & boni 23
cuiuslibet legislatoris propositum esse debet, non tam de lo-
cupletando Fisco, quam de malis moribus, & flagitiosis ho-
minibus emendandis *l. si pœna 20. D. de pœnis*. Satisfit ergo
menti,& proposito Senatus si Villici,& Procuratores, qui fu-
gitiuum protexerunt,& per aliquot dies celauerũt,si inquam
eum intra 20. dies domino reddiderint, vel apud Magistratũ
exhibuerint. Illis igitur hoc casu merito Senatus *veniam in
anteactum dedit*, idest de delicto antea facto *Ante*, inquam,
non quam Senatus Consultum fieret, vt malè interpretatur
Accur. sed quam redditi dominis fugitiui, vel Magistratibus
exhibiti sint. † Nec abs re Vlpianus *in l.qui ea mente 65.D.de* 24
*furt.*ita loquitur;*nemo enim tali peccato pœnitentia sua nocens
esse desinit*, vt significaret non in omnibus delictis idem esse.
Accursius separat hic mulctam, quæ legi debetur ab ea quæ
homini, vt illa remitti possit à lege, hæc non item *arg. l.Cel-
sus 23.D.de recep.arbi.* † Inficiari autem nequit difficilius es- 25
se quod remittatur mulcta, quæ homini adiudicata est in vi-
cem eius quod interest, si iam cœperit eius interesse *l. & si
post res 8. D.si quis cautio. l.si ita 135.§.Seia D.de verb.oblig.*
† nec enim Princeps facilè tollere potest ius quæsitum tertio 26
per actus iuris gentium, licet secus esse credatur si per actus
ciuiles, vt Doctores tractant *ad l.vlt.C.si contra ius vel vtili.
publi.* Sed non ideo fit quin liceat Principi,vel Senatui,& cui-
libet ciuili legislatori certis conditionibus pœnam,& irroga-
re vni in alterius vtilitatem, & irrogatam certis quoque con-
ditionibus, & legibus remittere.

Ex Cõstitutionibus autem si priuati hominis seruum quis 27
occultauerit, eum cum alio simili vel 20. solidis restituit. Si
secundo eum suscepit cum duobus alijs, vel quadraginta au-
reis reddit. Si tertio eum celauit, illum cum tribus alijs, vel
sexaginta aureis domino repræsentat *l.4. C. de ser. fugit.* † Si 28
vero seruum Fisci occultauit, non solum eum restituit, sed
etiam duodecim libris argenti Fisco inferendis mulctatur *l.
penul.C.eo.* Iulius Pacius *in Isagogen in Digesta lib.11.tit.4.*

Non solum autem ius commune circa fugitiuos celantes 29

pœnas imponit, verum & nostrum municipale Cathaloniæ suas quoq; mulctas statuebat (loquor de tempore præterito: etenim vbi Gallica tyrannis viget, ius municipale radicitus extinguit) vt videre est *lib.9.tit.17.de Esclaus fugitius* in noua Constitutionum cõpilatione, prætextu fortasse cuiusdam Vsatici Barcinonensis, cuius ibi fit mentio: Eius verba hæc sunt *Sarracenis in fuga positis quicunque eos inuenerit, & retinuerit antequam transeant Lupricatum reddat eos dominis suis, & pro mercede sua habeat de vnoquoq; singulos mancusos*, vel vt alij legunt *morabatinos, à Lupricato vsque ad Frãcolinum mancusos tres & medium, deinde vnciam vnam, & ferrs, & vestimenta.*

30 Sit pro coronidè in hac materia obseruãdum quod disponit Constãtinus Imperator in rescripto ad Tiberianum Hispaniarum Comitem missо, cuius meminit *l. cum seruum 6. C. de seru. fugit.* vbi proponitur dominum seruum quendam fugitiuum ab eum celante petijsse, qui vt pœnam in occultantes mancipia vitaret de proprietate opposuit, vel in libertatis vocem eum animauit, illico terminũ disceptationi serui tormenta præstare debent, vt sic serui à nimia fuga deterreantur.

31 Libet antequam hinc recedamus aliquas, quæ ad institutum conferunt leges Longobardorum proponere Rex itaq; Rhotaris *lib.1.tit.25.de furtis, & seruis fugacibus cap.16.* sic ait: *Si portinarius mancipium fugitiuum sciens transposuerit, si probatum fuerit perquirat eum, & proprio domino cum rebus, quas secum detulerit restituat. Etsi ipse fugax alibi transmigrauerit, vt non inueniatur, tunc portitor ipsum mancipium simul, & res quas secum detulerit de quanto ausus fuerit iurare, qui perdit ab ipso, qui sciens transposuerit, reddat sub æstimatione pretij excepto pro culpa componat ipse portinarius in Curte Regis solid. xx.*

Et idem *cap. 23.* sic ait: *Si quis mancipium fugax in casa sua nesciente domino super nouem noctes habuerit, & contigerit ipsum mancipium aliquid mali perpetrare aut mori, aut aberrare, ille qui id susceperit, & celauerit, & mandare neglexerit*

glexerit reddat ipsum mancipium, aut pretium eius domino eius, & damnum quod fecerit ipse componat qui id apud se habuerit.

Et tandem *cap. 25.* sic loquitur: *Si quis mancipium alienũ sciens fugax esse nesciente domino susceperit, aut annonam dederit, aut ostenderit viam, aut transposuerit, & mancipium ipsum fuga lapsum in antea fugerit, ipse id perquirat, qui ei annonam dederit, aut viam ostẽdere præsumpserit. Et si id non inuenerit reddat pretium mancipij simul, & res quas secum portauit, et si inuentũ fuerit reddat ipsum simul, & operas eius.*

IN PRÆDIIS CÆSARIS FVGITIVOS perquiri etiam posse ostenditur, ad interpretationem tex. *in l. 3. D. de seru. fugit.*

CAP. XVI.

SVMMARIVM.

1 *In prædijs Cæsaris, & Senatorum perquisitio fugitiui fieri poterat.*

2 *In eorum domo minimè.*

3 *Iuuat etiam perquirentes fugitiuos l. Fabia de plagiarijs, dum statuit, vt litteræ à Præsidibus Prouinciarum Magistratibus dentur.*

4 *Fuit Præsidialis officij hæc cura.*

5 *Modica iurisdictio erat in Magistratibus municipalibus.*

6 *Ideo centum solidorum pœna mulctabantur, si litteris acceptis fugitiuos perquirentes non iuuabant.*

7 *Milites stationarij etiam iuuare tenentur.*

8 *Apud Apparitorem quoque potest dominus petere fugitiuũ.*

9 *Confirmantur supra tradita.*

10 *Senatus non hoc statuit, sed ipsemet Cæsar.*

11 *Principis priuilegium nemo nisi Princeps ipse interpretari debet.*

12 *Ex 12. tab. non licebat, nec furti causa ingredi domum alterius, nisi cinticulo amictus, & lance ante oculos posito.*

13 Ratio quare sic ingredi debebatur.

14 De Prædijs Paganorum fit mentio quia Stationarij, quibus cura hæc committebatur, nihil contra Paganos statuere poterant.

15 Ne Paganos terrerent, ipsisq; graues præsumptione singuli militaris existerent.

16 Milites Stationarij nõ possunt quenquam in custodiam retinere.

17 Nisi fugitiuos.

18 Rei publicorum iudiciorũ aliquoties militibus custodiendi committebantur.

19 Limenarcha qui sint.

20 Creabantur ex Decurionibus.

21 Habebant sua nauigia ad traiectus, & portus custodiendos.

22 Proponitur quædam Longobardorum lex.

1 AM frequens olim, tantique momenti visa fuit seruorum fuga, & fugitiuorum occultatio, vt eorum perquisitionem fauorabilem adeo crediderit Senatus, & Imperatores D.Pius, & D.Marcus, quorum hac de re orationes referuntur *in l. 3. D.de ser. fugiti.* vt nec ipsius Cæsaris prædijs pepercerint, & sic multo minus prædijs Senatorum, de quibus hoc testatur Specul. *tit. de Instru. editio. §. 6. vers. pone instrumta Bertachi. ver. fugiti-*
2 *uus num. 20.* † Obseruandum autem est de inquisitione, seu perquisitione illa loquutos fuisse Imperatores, & Senatum, quæ fieret in prædijs, non vero in domo Cæsaris, vel Senatoris: læderetur enim Senatoris fama: fur enim dicitur, qui seruum fugitiuum occultat, vt latè ex *l. 1. C. de ser. fugit.* supra
3 *cap. 15.* probauimus. † Cui rei etiam lex Fabia de Plagiarijs prospexerat, & aliud Senatus Consultum factum Modesto Consule, vt fugitiuos inquirere volentibus litteræ ad Magistratus dentur *l. 1. D. de ser. fugit.* scilicet à Præsidibus Prouin-
4 ciarum: † (fuit enim hæc res Præsidialis officij, vt ait *l. 2. C. de ser. fugit.*) ad Magistratus municipales, quorũ aliqua quidem,
5 † sed modica fuit iurisdictio, & autoritas *l. Magistratibus 12. D. de*

D.de iurisd. l.4.§.duas D.de damnō infec. † vt mirum non sit mulctam in eos statutam fuisse centum solidorum si litteris Præsidum acceptis perquirentes non adiuuarent *d. l.2. §. hoc autem D.de ser.fugit.* 6

His Senatus Consultis, & L.Fabiæ de Plagiarijs adiungit Vlpianus generalem epistolam Diuorum Marci,& Commodi qua declaratur, & Præsides Prouinciarum, & Magistratus municipales, & milites Stationarios adiuuare dominos debere ad fugitiuos perquirendos, & inuentos dominis reddendos,vt hi apud quos delitescunt puniantur,si crimine contingantur,id est si participes,& conscij criminis inueniantur *d.§. hoc autem l.2.D.de fugit.* 7

Facit etiam valdè quod Vlpianus refert *in l.3. D.de fugiti.* ex rescripto D.Pij, nisi quod ibi additur posse quoq; apud apparitorem dominum petere, ac impetrare, vt ei permittatur ingredi,& perquirere prædium in quo seruus occultari,& delitescere creditur, vt intelligamus nihil non permissum esse, ac permittendum, vt fugitiui isti inquirantur, & apprehendantur. † Addit etiam Vlpianus orationem aliam D.Marci in Senatu recitatam, quæ nominatim facultatem dedit perquirentibus ingrediendi tam Cæsaris,quam Senatorum,& Paganorum prædia, scrutarique cubilia, atque vestigia occultantium. Quid enim amplius potuit facere prouidētissimus Imperator, idemque iuris Religiosissimus,quomodo eum Papinianus vocat *in l.vnum ex familia 67.§.vlt.D.de leg.2.* quam vt nec ipsa Cæsaris prædia ab huiusmodi perquisitione exciperentur. † Hoc vero à Senatu non tam prætermissum,quam factum non fuisse mirum nō est,cum de Prædijs Cæsaris nemo alius, quam Cæsar ipse præscribere, & ius dicere possit: † si enim Principis priuilegia à nemine nisi ab ipsomet Principe interpretari possunt *l.vlt.§.1.C.de legib.*Acacius *de priui. lib.1. cap.3. nu.9. & lib.2. cap.3. nu.vlt.* multo magis de suis prædijs statuere, & ius dicere neminem nisi Cæsarem decet. 8 9 10 11

Eoque magis dignoscitur Senatus, & Cæsaris cura circa fugitiuos, quod ex 12.tab.viro externo nefas erat intrare domum cuiusuis, & quacunq; de causa, ne quidem ad quærendum 12

dum in ea furtũ, nisi qui intrabat nudus, ideſt cinticulo, quod vocabant licium, amictus eſſet, & nisi lance ob oculos poſito, ne fœminas videret, & eas corrumpendi potius, quam furti concipiendi cauſa ingreſſus videretur, notauit Scaliger *ad*
13 *Feſtum verſ. lance*, & Turneb. *lib. 30. aduerſ. cap. 23.* † docet vero optimè Scholiaſtes Ariſtoph. ideo cinticulo amictos eſſe debuiſſe qui ædes ſuſpectas ingrediebantur, vt oſtẽderent nihil eſſe quod ſuſpicaretur quaſi de furibus externis dominus, cum ferè nudi eſſent, citraque latebroſa indumenta quibus implicari, inuoluique poſſet furtiuum quippiam, tradit Antonius Mornacius *in obſeruatio. ad Digeſta ad l. 1. D. de fugiti.* De furto per lancem, & licium cõcepto meminerunt fragmenta legum 12. tab. collecta per Gothofredum *tit. 22.* Sed qua ratione lance ob oculos poſito poſſet qui ingrediebatur perquirere furtum, dubitat valdè Scaliger ab Feſtum vbi ſupra dicens neſcire aliam interpretationem, videndus Pithæus *primo aduerſ. cap. 2. & l. 1. C. Theod. de habitu.*

14 Cur vero de prædijs Paganorum generaliter perinde, ac Senatorum, adeoque ipſius Cæſaris loquutus ſit D. Marcus in hac oratione, itemq; Senatus in eo Senatus Conſulto, de quo *in d. §. hoc autem*, ratio ex eo petenda videtur, quod Stationarijs militibus perquirendi cura vt plurimum iniungebatur, præſertim generali illa epiſtola, cuius meminit Vlpianus *in d. §. hoc autem in fine*, itemque Senatus Conſultum ipſum primis illis eiuſdem §. verbis ibi *militi, vel pagano.* Militibus autem non licebat in Paganos quidquam facere, adeoque nec in ijs ferè negotijs, quæ ad Paganos pertinebant ſe interpo-
15 nere, † ne Paganos terrerent, ipſiſque graues præſumptione ſinguli militaris exiſterent, vt loquitur Imperator *in l. milites 31. C. de locat. iunc. l. qui ſtipendia 9. C. de procurat.* Niſi ſi quando poſtremi rimedij loco manus militaris adhibenda erat, ita non tam permittente, quam iubente Principe, vel Magiſtratu, vt *in l. qui reſtituere 68. D. de rei vind. l. 3. in princ. D. ne vis fiat ei qui in poſſeſ. miſ. erit*, vbi dicitur non tam extraordinem hoc fieri, ſed etiam eſſe pluſquam extraordinarium, quod omniũ apertiſſimè probat *l. 1. C. de offic. milit. iud.*

Illud

Illud sanè constat milites Stationarios non potuisse quemquam in custodiam retinere *l. 1. C. de curios. lib. 12. l. 1. C. de cohort. Princi. Cornicul. & Principa. eo. lib.* extra hunc casum seruorum fugitiuorum, † quos deprehensos rectè in custodia tenent, vt subijcitur *in l. 4. D. de fugit.* nimirum ex rescripto illo D. Pij, & oratione D. Marci cuius *in d. l. 3.* fit mentio. Quid enim prodesset iubere stationarijs militibus, vt fugitiuos seruos perquirerent, & apprehenderent, si apprehensos retinere in custodia non possent? † Militibus planè rei publicorum iudiciorum, plerumque custodiendi committebantur *l. 3. D. de custo. & exhib. reo. l. 4. D. de fugiti.* vbi eam Paulus subiungit rationem. *Nam & Magistratus municipales ad officium Præsidis Prouinciæ, vel Proconsulis comprehensos fugitiuos rectè transmittunt.* Ideo autem rationem hanc subijcit, quia Magistratuum municipaliũ permodica erat iurisdictio, etiam in seruos *l. Magistratibus 12. D. de iurisdic.* quasi non esset denegandum Limenarchæ, & Stationarijs militibus, quod etiam Magistratibus municipalibus concederetur. † Vulgata lectio *in d. l. 4.* habet *Limenarchæ*, quam & Accur. probat, & ab Ethimologia nominis eos interpretatur, qui præsunt militibus custodientibus limina Imperij contra hostes. Rectius Florent. lectio *Limenarchæ*, qui custodes sunt portuum maritimorũ, ex quibus frequens erat traiectus ad exteras nationes, insectebanturque Piratas, & eos qui oleum, vinum, liquamina, aut ferrum ad hostes deferrent *l. 1. & 2. C. quæ res export. ad exteras gẽtes* verosimile est transfugituros seruos qui essent fugitiui, eosque huiusmodi Limenarchæ retinebant *l. muneribus 18. §. hi quoque 10. D. de mune. & honor.* † creabanturque ex Decurionibus *l. non idcirco 38. C. de liber. cau.* tradit Buleg. *de Imper. Rom. lib. 7. cap. 21.*

16
17
18
19
20

21 Habebant vero Limenarchæ milites suos Stationarios, & sua Nauigia ad traiectus, & portus istos custodiendos, vt colligi potest ex *l. 2. §. iubemus 2. C. de offi Præf. Præto. Africæ l. portus 59. D. de verbo. signif.* ideo Paulus *in d. l. 4.* Limenarchis coniugit Stationarios, qui apparitores quidam dispositi erant per Prouincias certis locis, vt Magistratibus denunciarent,

quæ

quæ gererentur *l. 1. D. de offic. Præfe. vrb.* idem Bulenge. *de Imp. Roma. lib. 6. cap. 32.*

22 Vltimo loco proponenda hic lex est Regis Rhotaris ex legibus Longobardorum. Is *lib. 1. tit. 25. de furtis, & seruis fugacibus cap. 22.* sic ad institutum ait. *Si seruus intra Prouinciam in fuga vagauerit, & dominus eum inuenerit, & seruus ipse fugerit in curtem alienam, & dominus sequens eum apprehenderit, non reputetur culpa domino pro eo quod in curte alterius furorem in seruum habens, rem suam apprehendere visus est.*

PRO SERVORVM FVGITIVORVM MATERIAE coronide. Explicatur celebris in toto iure tex. *in l. Barbarius Philippus 3. D. de offi. Prato.*

CAP. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Barbarius Philippicus ex seruo fit Prætor.*

2 *Serui apud Romanos ab omni honore arcebantur, nec iudices esse poterant.*

3 *Serui Volsinorum non se inmiscebant negotijs Reipublicæ.*

4 *Vrbius Maximus Quæstor designatus agnoscitur, & abducitur à domino. Item & alius fugitiuus plectitur.*

5 *Barbarij seruitus intuitu Antonij Triumuiri celata est.*

6 *Historia, & modus quo ad Prætoriam peruenerit dignitatem, latè refertur.*

7 *Turnebi emendationes in nostro tex.*

8 *Contius addit negationem.*

9 *Refelluntur remissiuè.*

10 *Alius Contij error.*

11 *Refellitur.*

12 *Prætores creabantur in Comitijs ad finem Iulij, & inibant Magistratus Kalendis Ianuarij.*

13 *Vnde explicatur tex. noster ibi* Prætor designatus est.

14 *Confirmatur supradicta explicatio.*

15 Præ-

15 *Prætura non facit mutare statum.*
16 *Qui pro milite se gessit, cum non esset, grauiter punitur.*
17 *Aliorum interpretatio proponitur.*
18 *Aliud est seruum esse, aliud in seruitute esse.*
19 *Aliud possidere, aliud esse in possessione.*
20 *Contius distinguit inter tempus quo latuit, & tempus quo eius conditio detecta est.*
21 *Reprobatur.*
22 *Confirmatur reprobatio.*
23 *Summo iure Prætor non erat, qui eodem iure nullus erat.*
24 *Æquitas facit, vt gesta per eum tanquam à vero Prætore facta subsistant.*
25 *Æquitas non potest facere verè hæredem.*
26 *Vtilitas publica fuit in causa, vt gesta per Barbarium sustineretur.*
27 *Eum tamen nunquam Populus Prætorem confirmasset.*
28 *Explicantur illa verba tex.* Quod ius in Imperatore &c.
29 *Proponitur sententia Bartoli. existimantis vniuersum populum extitisse obnoxium seruituti, & refellitur.*
30 *Quid sit agere.*
31 *Explicatur Vopiscus in Aureliano.*
32 *Apud certos Magistratus dicitur esse legis actio.*
33 *Et quare.*
34 *Hoc speciali concessione eis concedebatur.*
35 *Antonius Faber refellitur.*
36 *Manumissio est legis actio, seu solemnitas quædam à iure introducta ad dandam libertatem.*
37 *Est eiusdem naturæ cuius est libertas, & ad id Marcellini locus.*
38 *Conuincitur Faber ex Paulo lib. 2. senten. tit. 25.*
39 *Explicatur Liuij locus.*
40 *Alia* legis actionis *significatio.*
41 *Explicatur Liuius lib. 9. & Cicero orat. pro Murena.*
42 *Propter humanitatem valent gesta per Barbarium.*
43 *Iustum semper est vtile.*
44 *Stricto iure acta facta per Barbarium non valebant.*

Vica-

Vicarius exercere munus suum.

75 Etiamsi sit ipsi Vicario nota, quod non admittunt alij.

76 An sustineatur spiritualia per eum gesta dubitatur.

77 Abbas distinguit inter imprimentia, & non imprimentia caracterem.

78 Aliter Mascardus.

79 Valent per eum gesta si nõ adest impedimentum diuini, vel naturalis iuris.

80 Redditur ratio.

81 Valet Matrimonium, cui assistit Parochus habens titulum inualidum.

82 Vel si sit laicus communiter Sacerdos reputatus.

83 Absolutio data à non Sacerdote, licet communiter pro tali haberetur, non valet.

84 Secus si verè Sacerdos esset, licet careret Iurisdictione.

85 Noster tex. procedit in errore non iuris, sed facti.

86 Iustè gesta per Tyrannum, propter publicam vtilitatem non reuocantur.

87 Explicatur l. decernimus 15. C. de Sacrosc. Eccle.

88 Proponuntur l. 3. & l. 9. C. Theod. de infir. his quæ sub tyran. aut barba. gesta sunt.

89 Tractantes de hac materia remissiuè proponuntur.

90 Excipe à Tyrannis Athseniensibus gesta, quæ rescinduntur.

91 Gesta in Cathalonia tẽpore Franciæ quomodo sustineantur.

Nter tot fugitiuos, ex fugitiuis fœliciorem omittere, nec iustum quidem, is fuit Barbarius Philippus, vel vt ait Suidas † Barbius 1
Philippicus, qui ex seruitute, comite fortuna, & Antonij Trium viri nutu ad Romanæ Præturæ dignitatem euectus est, fœlicissimus inquam † tum quia apud Romanos ab omni honore 2
arcebantur serui, & moribus receptum, vt iudices esse non possent *l. cum Prætor 12. D. de iudic.* nolebant enim vt Reipublicæ negotijs se immiscerent, † vt etiam de seruis Volsinorum testatur Petr. Ærodius *lib. 2. rer. iudic. cap. 1.* † fęlicior 3 4

inquam quã Vrbius Maximus,quem(vt ait Eusebius in Chronicon)ijsdem temporibus quæsturam ambientem, imò iam designatum quæstorem dominus agnitum abduxit. Sicut & de Geta fugitiuo meminit Tacitus à me obseruatus *lib.2.hist.* sub his verbis: *Extiterat quidam Scribonianum se Camerinum ferens Neronianorum temporum metu in Histria occultatum, quod illic clientelæ, & agri veterum Crassorum,ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoque in argumentũ fabulæ assumpto, vulgus credulum, & quidam militum errore veri, seu turbarum studio certatim aggregabantur, cum pertractus ad Vitellium, interrogatusque quisnam mortalium esset, postquam nulla dictis fides, & à domino noscebatur conditione fugitiuus,nomine Geta,sumptum de eo supplicium in seruilem modum.*

5 † Sed Antonij Triumviri iussu, vt dixi, macula ista Prætoriæ dignitatis à Barbario illata celata est, sicut & memoria Gracchi, is qui falso se Tiberij Gracchi filium esse affirmabat, è fugitiuo factus est Tribunus plebis cum Apuleio Saturnino,vt scribit Appianus.

6 † Res igitur Barbarij Philippi,vel Barbij Philippici,aut Barbatij (hanc enim familiam ex amicis Antonij fuisse testatur Cicero Philipp. 13.) sic se habet, si credimus Suidæ, cuius verba ab Æmilio Porta traducta sunt, quæ sequuntur. *Barbius Philippicus: Hic sub tribus Tyrannis imperauit; erat autem moribus seruilibus,adulatorijs, blandisque præditus, quippe quod olim seruus fuisset. Quin etiam in Antonij cœtum, & societatem allectus fuit, & Prætor è seruo factus.Hunc autem Magistratum in illius gratiam gessit. Hunc igitur tunc insolentem, & ob honorem purpura vestitum,& in Romanorum foro sublimem,& ius dicentem herus agnouit, ad eum profectus, qui prius quidem aufugerat ab ipso, sed tunc temporis pompa, & gloria elatus superbiebat, & propter Magistratum delitias faciebat. Cum autem tacitè ad eum accessisset,& vestem à tergo prehendisset Salue, inquit, antiquum, & seruile nomen addens. Ille vero percellitur antiquo domino facilè cognito, ipsumq; rogat, vt taceat, domumq; ducit, maximaque pecunia numerata sic tandem se redemit, & in libertatem vindicauit. Et Antonij pudore ob istam*

serui-

seruitutis antiquæ maculam mācipium ære redemptum grauissimum animi dolorem silentio dissimulauit. Quamobrem ne hunc quidem fortunæ ludum silentio prætermittēdum iudicaui. Hæc Suidas: Quæ an vera sint sæpè mihi dubiam reliquerunt mentem.

Sed vt per difficilem hanc explicationem incipiamus animaduertendum imprimis est, nō leuem versari quæstionem
an Barbarius fuerit verè Prætor, † cuius quæstionis vis con- 7
strinxit Turnebum *lib. 7. aduersar. cap. 7.* vt loco illorum verborum *atquin verum est prætura eum fūctum* legeret *atquin
vera etiam prætura eum functum,* † & Contius *lib. 1. disput.* 8
cap. 2. addit negationem sic: *Et tamen videamus si seruus quandiu latuit dignitate prætoria functus* non *sit quid dicemus?*
† quos reprehendit Hothoma. *quæstionum illustr. cap.* 9
17. & Robert. *lib. 1 recep. lectio. cap. 38.* † Sed error hic Con- 10
tij in alium ipsum duxit: ait enim, quod si retenta communi lectione affirmatiua legeretur eum Prætura functum ex Vlpiani sententia, absurdè profectò postea quæreretur, an quæ gessit nullius essent momenti: nam si verum est eum Prætura functum, verum & illud vtique erit valere eius dicta, &
decreta tāquam Prætoris. † Sed aberrauit Contius,& qui cum 11
eo sentiere: etenim de duobus dubitabatur. Primum an Prætor fuerit designatus. Secundo an Prætura functus de facto
fuerit, † olim siquidem Populus Romanus in Comitijs cen- 12
turiales Prætores creabat, & ibi fuisse Barbarium nostrum designatum testatur Duare. *ad tit. D. de offic. Præto.* Ioan. Corasius *in repeti. nostri tex. nu. 7.* vbi notat prærogatiuam Consulum designatorum, vt scilicet Princeps Senatus cum res aliqua ad Senatum referretur primum designatos Consules super ea sentētiam rogaret. Fiebant, seu designabantur Prætores ad finem mensis Iulij, & principium Augusti, & Magistratus inibant Calendis Ianuarij proximè seqq. vt docet Ni-
colaus Grucchius *de Comit. Roma. lib. 1. cap. 2. & 6.* † Putabat 13
Pomponius Barbarium solum fuisse designatum Prætorem; non vero exercuisse Præturæ munus, sed Vlpianus verius asserit eum Prætura functum: sic enim malo interpretari Consultum

fultum nostrum *in d.l.3.* ibi: *Prætor designatus est, sed nihil ei seruitutem obstitisse ait Pomponius, quasi Prætor non fuerit*, non quod agat Pomponius de seruitutis vitio, quasi illud impedierit quominus Prætor fuerit, sed quod tantummodo designatus, non autem Prætura functus fuerit, *Atquin verum est*, ait Vlpianus contra sententiam Pomponij *Pratura eum functum*, hoc est non solum designatum fuisse, verum Præturæ munus exercuisse, vt optimè animaduertit Eduardus
14 Caldeira *lib.2.varia.lectio.cap.7.nu.1.in fine.* † Iuuatque hanc sententiam, quod scilicet non dubitetur an iure fuerit verus Prætor, sed solum an facto, & per consequens supponatur, quod non fuerit verus Prætor. Si enim talis fuisset frustra ab Vlpiano dubitaretur in nostro tex.an gesta per ipsũ valerent, nec ad humanitatem recurrendum erat supposito quod verus Prætor iure fuerit. Rursus serui iudices esse nõ poterant,
15 vt ex *l.cum Prætor 12.D.de iudic.* probauimus † honor autem Prætorius, vel similis non facit mutare statum *l. non mutant 11.C. de liber.cau.* nec dolus, aut fraus Barbarij debuit eius electionem validare argumento *l. 1.* ibi: *nihil videri impetrasse D.de nata. resti.* nec dici potest populum errantem cõsensisse simili electioni *l.si per errorem 15. D. de iuris.omni.*
16 *iudi.* † Insuper is, qui se pro milite gessit cum non esset, aut falso diplomate vias commeauit, etsi ab omnibus pro milite habeatur, grauiter punitur *l. eos 27. §. qui pro milite D. ad l. Cornel.de fals.* & *in l.Herennius 10. D. de decurio.* docemur quod petitio salarij longo tempore continuata, nõ facit decurionem illum, qui alias secundũ formã iuris electus nõ erat.
17 Non me latet aliter alios hæc concepisse, videlicet ideo asserere Vlpianum prætura functum esse Barbarium, quia aliud est Prætorem esse, aliud prætura fungi, vt voluit Anto-
18 nius Faber in ratio. ad hunc tex. † sicut diuersa sunt esse in seruitute, & seruum esse *l.ei quoque 11.D.ex quib.cau.maio.*
19 † similiter possidere, & esse in possessione *l.3. §.vlt.D.de adquir.poss.* ita etiam existimat Gothofr.& Martinus Antonius del Rio *in miscellaneis scripto.ad d.l.3.D.de offic.præt.* & eam distinctionem approbare vidẽtur Imperatores *in l.2.C.si ser.*
vel

vel libert.ad decurio.adſpir. lib. 1 o. ibi *eum qui ædilitate fungitur*, & notauit idem Gothofre. *ibi.* Sed ego ſuperiori ſententiæ adhæreo.

Diſtinguit Contius *vbi ſupra* inter tempus, quod latuit,& tempus quo Barbarij conditio detecta eſt, quaſi quandiu latuerit, populus eius conditionem neſciens, nõ potuerit eum, aut libertate donare, aut conſentire ſeruum exiſtentem vera Prætura fungi: qui enim errant non conſetiunt *d.l.ſi per errorem,* & ita populus errans non potuit eum,vel manumittere, vel ſua aliqua extraordinaria authoritate protegere. Enim vero poſtquam eius conditio detecta fuit eo tempore vera prætura functum, & tacitè à populo confirmatum. Iuuantq; hanc opinionem tex.noſtri verba ibi *quandiu latuit*,quaſi nõ ſemper latuerit, & Suidæ narratio ſupra adducta dum aſſerit auro ſe redemiſſe, & in libertatem ſe vindicaſſe. 20

Sed huic ſententiæ adhærere non poſſum: nõ enim apparet viuente Philippo errorem detectum, aut eo detecto amplius munus Prætorium exercuiſſe, imò, vt ex Suida conſtat, auro ſe redemit, ne error agnoſceretur, vindicauit autem ſe in libertatem non publicè, ſed ſecreto, nec ſi populus eum tãquam ſeruum agnouiſſet, vnquam libertate donaſſet, adeo enim odio huiuſmodi ſeruos proſequebatur, vt eum ſtatim à dignitatis faſtigio remouiſſet,nec ſuperueniens manumiſſio, vel redemptio potuiſſet electionem ſerui Prętoris confirmare: nec obſtant verba tex. ibi: *ſed ſi populus ſciſſet ſeruum eſſe liberum effeciſſet*, vt ſic quantum fieri poſſet abſconditum remaneret perueniſſe ſeruum ad dignitatem prætoriam, non quod inde ſequatur permiſſurũ populum, vt amplius eo munere fungeretur, ſicut nec illa verba noſtri tex. *quandiu latuit* ſignificare poſſunt aliquando nõ latuiſſe, ſed palam Prætorem fuiſſe.† Cõfirmari poſſet noſtra ſententia ex *d. l. 2.C.ſi ſeru.vel liber.ad decurio.aſpir.lib.1 o.* vbi ſeruus qui ædilitate fungebatur,licet opinione publica pro libero haberetur, nihilominus Præſes eum proprio domino ſubiugare tenetur: non enim mutatur ſerui ſtatus, quamuis ad ciuiles honores improbè adſpiret *l.non mutant 1 1.C.de liber.cau.* 21 22

Suc-

Succedit nunc præcipua huius tex.quæstio, an scilicet per Barbarium gesta debeant sustineri. In qua difficultate, licet
23 iuris rigor postularet,vt omnia corruerent, † non enim summo iure Prætor dici poterat,qui eodē iure nullus erat: † æquitas tamen contrarium suasit, non vt verè Prætor fuerit, sicut hæredem de æquitate, idest à Prætore, qui æquitatem sequebatur factum, non dicemus hæredem §. *quos autem I. de bonor.posses.* sed vt per eum facta, tanquam si à vero Prætore facta fuissent, subsistant, † vt enim æquitas non potest facere verè hæredem, quia est appellatio iuris ciuilis, ita non potest facere verè Prætorem, quia est ciuile officiū, vt notauit Gre-
26 gorius Lopez Madera *animad.iur.cap.6.* † humanius itaque fuit nihil eorū quæ per Barbarium facta sunt reprobari, *cum populus Romanus*,vt inquit Vlpianus,*etiam seruo potuerit decernere hanc libertatem*:erat enim solum ius populi Romani, quod arcebat seruos ab his dignitatibus,quod enim attinet ad ius naturæ omnes homines æquales sunt *l.quod attinet 32.D. de reg.iur.*nam licet stricta iuris ratione nequeat populus seruum inuito domino manumittere *l. id quod nostrum D. de reg.iur.*publicæ tamen vtilitatis gratia vt puta si seruus virtute excellens videatur Reipublicæ necessarius hoc & populo, & Principi licere debet *l.item si verberatū §.1.D.de rei vindi. l.Lucius D.de euict.*maxime sine iniuria domini,qui pretium serui à fisco percipiet *l.2.C.qui.ex caus.ser.pro pre.liber.accip.* Alioqui si populus sola volūtate duceretur seruus manumissus ex eius acclamatione non fieret liber *l. si priuatus D. qui & à qui.* Quod memorabili exemplo docuit Adrianus quem cum in spectaculo populus efflictim,& magna voce rogaret aurigam quendam liberum faceret,per tabellam se facturum negauit ne domino eius vis & iniuria fieret,vt refert Dion.*in*
27 *Adria.* † poterat inquam decernere: non tamen decreuisset, confirmasset per eum gesta ob publicam vtilitatem, eum tamen à Prætura remouisset, imò debitas pœnas luisset.

28 *Quod ius in Imperatore multo magis obseruandum est* afferit Consultus,quod ita intelligendum est, vt si Imperator aliquem ad Præturæ dignitatem seruili conditione maculatum pro-

prouexerit, quandiu quidem nescierit Imperator eius conditionem, verè Prætura functus non intelligatur, sed tamen ob vtilitatem publicam eius decreta, & edicta valeant, vt animaduertit Contius *lib. 1. disput. iur. ci. cap. 2.* † Non tamen ob 29
id quod seruus Prætor fuit factus, vniuersus Populus seruituti obnoxius dici debet, vt inconsideratè certè voluit Bartolus in nostro tex. in secunda repetitione *nu. 2.* omnimodam dominationem fortunæ tribuens: si enim sciuisset populus eum seruum nunquam ad Præturæ dignitatem illum conduxisset, nec ex eo quod seruus Prætor fuerit, potuit seruitutis macula in vniuersum Populum spargi: nō enim Populi Romani status à Prætoris seruitute, vel libertate pendere potest.

Non rescinduntur ergo quæ per Barbarium decreta fuere propter vtilitatem publicam eourm, qui apud eum agerunt, *vel lege, vel quo alio iure* † dicebatur ergo *lege agere*, 30
quoties res de qua agebatur ad solemnes ex lege descendentes actus pertinebat, vt legis actio apud eos esse dicatur, apud quos huiusmodi solemnitates peragi explicarique poterant, nec tantum ex veterum sermone cū actio instituebatur lege actum dicebatur, verum etiam cū adoptio, emancipatio, manumissioque imperio Magistratus fierent. † Sic intelligēdus 31
Vopiscus *in Aureliano. Hoc igitur quod Cocceius Nerua in Trajano adoptādo, quod Vlpius Trajanus in Hadriano, quod Adrianus in Antonino, & cæteri deinceps in proposita suggestione fecerint, iam in adrogando Aureliano, quem mihi Vicarium iudicij tui autoritate fecisti, censui esse referendum. Iube igitur, vt lege agatur, sitque Aurelianus hæres sacrorum, nominis, & bonorum, tōtiusque iuris.* † Hinc apud eos Magistra- 32
tus dicitur esse legis actio *l. 4. D. de adoptio. l. 3. D. de offic. Proconsf. l. 1. D. de offi. Iurid.* aqud quos adoptionis, emancipationis, manumissionis, similumque actuum solemnitates fieri possūt, quia legis autoritas necessaria est in his actibus ad eorum effectum, † vt enim optimè animaduertit Osuald. *ad* 33
Donel. lib. 17. comment. cap. 8. lit. Q. cum manumissione nouus quasi ciuis Reipublicæ nascatur, adoptione, filius qui natura nō est iure fiat, emancipatione, filius qui natura est, iure

eſſe deſinat, hinc eſt, vt hæc ſola nudaque voluntate priuatorum fieri Priſcis inconueniens viſum ſit, quare certis Magiſtratibus data eſt legis actio, qui actus iſtos apud ſe peragi patiendo, autoritatemque accomodando, legis vicem ſupplerent *d. l. 1. D. de offic. Iurid. l. apud 21. D. de manu. vind.*

34 † ex qua apparet hæc illos non iure Magiſtratus ſui habuiſſe, ſed ſpeciali cõceſſione, nam in eo tex. Præfectus Ægipti cui ſummum Imperium datum erat, indigebat ſpeciali indulgentia, vt ex *d. l. apud 21.* conſtat ibi *ex Conſtitutione Auguſti*, cuius meminit Tacit. *lib. 12. anna.* ſub his verbis: ***Diuus Auguſtus apud Æqueſtres, qui Ægypto præſident lege agi, decretaque eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi Romani Magiſtratus eſſent.***

35 Fallitur vero Faber (vt idem Oſuald. animaduertit) in *Iuriſ. papi. tit. 6. princ. 7. illa. 14.* dum actus legitimos cum hiſce actionibus confundit, & manumiſſionem ab adoptione ſeparat, quod illa actus hominis ſit, non legis, quia nõ lex artifex eſt libertatis, ſed ex iure gẽtium prouenit. Quę pręterquã quod repugnãt *l. 2. & 3. D. de offi. Procon.* adhuc ſubſiſtere nequeunt,

36 † quia legis illa actio eſt ſolemnitas quædam à iure introducta ad dandam libertatem, licet libertas à iure gẽtium ſit,

37 † & quod manumiſſio eiuſdem naturæ cẽſeatur probo ex Ammia. Marcel. *lib. 22.* ibi *Dein Mamertino ludos edente Circenſes manumittendis ex more inductis per admiſsionem proximum ipſe lege agi dixerat, vt ſolebat, ſtatimque admonitus iuriſdictionem eo die ad alterum pertinere, vt errato obnoxiam Decembris auroram, & ipſe mutauit.*

38 † Apertius tamen conuincitur Faber, & probantur ſupra adducta autoritate Pauli *lib. 2. ſenten. tit. 25.* vbi ſic inquit *Apud Magiſtratus municipales ſi habent legis actionem emãcipari, & manumitti poteſt.*

39 † Sic intelligendus Liuius *lib. 4. Eos*, inquit, *qui adſerunt in libertatem lege agere*. Plura apud Briſſonium *lib. 4. Selecta cap.* 20. Qui ergo ſuum perſequebatur, aut lege, aut iure agere dicebatur, iuxta aliam ſignificationem, *lege*, ſi ex legitimis actionibus agebatur, *iure* vero, ſi honoraria *l. 2. §. 2. D. de orig. iur.*

40 † Eſt & alia legis actionis ſignificatio ijs Magiſtrati-

ſtratibus propria, qui in homines facinoroſos lege animaduertunt: Sic enim Seneca *lib. 10. declama. 3.* ſcribit: *Etiam quibus animaduertere in damnatos neceſſe eſt, non dicunt occide, non morere, ſed age lege, crudelitatem imperij verbo mitiore ſubducunt.* Et Valer. *lib. 4. cap. 8.* inquit: *deligatis ad palum hoſtibus litteras à Patrum conſcriptis ne quicquam Capuanis ſalutares accepit: in ſiniſtra enim manu ſicuti erant traditæ repoſuit, ac iuſſo lictore lege agere, tunc demum aperuit.* † Ex hac 41
triplici legis actionis interpretatione explicat Reuardus *ad l. nemo 132. D. de reg. iur.* verba, quæ de Cn. Flauio protulit Liui. *lib. 9. Faſtoſque,* inquit, *circa forum in albo propoſuit, vt quando lege agi poſſet ſciretur*: cognoſci enim debebat ex Faſtorum albo quibus diebus, vel liceret, vel non cum aduerſario legibus experiri, actus legitimos exercere, & in facinoroſos animaduertere. Comprobat Cicero *pro Murena: poſſe agi lege,* ait, *nec ne pauci quondam ſciebant, faſtos enim vulgo non habebant.*

Propter publicam igitur vtilitatem ſeruantur, & ſuſtinen- 42
tur per Barbarium decreta, hoc eſt de æquitate, quæ alias sũmo iure non valerent, denotant illa verba *humanius eſt*, vt agnouit etiam Accur. eo enim tendunt hæ in iure appellationes, vt ſignificent opponi ſummo iuri. Sequitur ergo Vlpianus ſententiam Modeſtini *in l. nulla 25. D. de legib.* vt nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patiatur, vt quæ pro hominum vtilitate introducta ſunt contra ipſorum cõmodum producãtur, vnde valere geſta ob vtilitatem eorum qui apud hunc Prætorem egerunt, humanius eſſe Vlpianus ſcribit: vtile enim eſt medium inter iuſtum, & iniuſtum, idque iuſtum fieri poteſt ſi à lege pro iuſto iubeatur, iniuſtum ſi lege prohibeatur, vtile eſt maritum pro domino haberi rerum dotalium conſtante Matrimonio, id cõſtitutum legibus fit iuſtum *l. in rebus 30. C. de iur. dot. l. doce ancillam 9. C. de rei vindi.* Vtile eſt in eadem cauſa tertio prouocare, id vetitum legibus, fit iniuſtum *l. vnica C. ne liceat in vna eademq; cau.* † Iuſtum 43
ſemper eſt vtile, vt Plato docet *lib. 1. de iuſto,* hæc igitur vtilis ratio iuſtum ad ſe traxit in noſtra Lege ad hoc, vt per Barba-

rium acta tanquam per legitimum Prætorem gesta intelligerentur: † licet enim stricto iure inspecto nullius essent momenti ex *l.fin.D.de offic.Prato. & l.quod attinet 32. D.de reg. iur.* cum moribus institutum sit ne quis seruus, vt supra notauimus, aliquo officio ciuili fungi possit *l. cũ Prator 12.in fine D.de iudi.* aut aliquo modo ex propria persona in iudicio stare possit *l.seruus 6. C. de iudi.* facit *l.quoniam liberi, & auth. sequ. C.de testib. l.si quis 11. D.si quis cautio.* neque dignitatem seruus habere posset *l. 1. & 2. C.si ser.aut liber.ad decurio.adspir.lib.10.* † æquitate tamen suggerente propter vtilitatem eorum quibus ius dixit, simul ne rerum iudicatarum reuisione turbetur Respublica, sustinentur per Barbarium ordinata, hinc affirmat Consultus: *hoc enim humanius est* facit tex. *in l.maiorem* ibi: *humanior est sententia à Pratore eligenda D.de pact.* Afflict. *decis.288.* Duennas *reg.294.* comprobat sumpto argumento à contrario sensu tex. *in l.decernimus C.de sacros.Eccles.* super qua videndus Baronius *tom.6. anna.Eccle.an.472.* Guido Pancirola *var.lectio.lib.3.cap.165*

44 (margin, at "rentur") · 45 (margin, at "rio.adspir")

46 † Neque nouum est, vt multa ex æquo, & bono propter publicam vtilitatem sustineantur, quæ summo alioquin iure sustineri nequeunt, idque à Paulo singulare ius appellatur *l.ius singulare 16. D.de legi.* cuius rei exempla possunt esse tex. *in l.iusto errore 44.D.de vsucapio. l.quod nostrũ 63.D.de vsufr.* iunc. *l.non est nouum 46.D.de adquir.rer.do.l.interdum D.de adquir.poss.* iuncta *l.traditio 20.D.de adquir.rer.domi. l.si ita vulneratus 52.§.fin. D. ad l.Aquili. l.hæredem 17. D. de his quib.vt indig.*

47 Neque contra supradicta obstant tex. *in l.actuarius 7. C. de numerarijs actuarijs &c. lib. 12.* & *l.in his 6. C. de diuer. officijs eo.lib.* in quibus omnia gesta per priuatos iudices declarantur nulla, vt constat ex illis verbis *irritis his quæ vetita contractauerit.* † Albericus *in nostra l.nu.11.* Bart. Bald. Iason *ibidem* existimant ex eo in dictis iuribus gesta irritari, quia non fuit seruata forma iuris in eorum officiorum electione, & in nostro tex. quia fuit ritè electio facta, abfuit tamen tantum materia, quia persona erat inhabilis actą omnia conseruantur

uantur, cum defectus formæ potentior sit defectu materiæ argumento *l.cum hi 8.§.si Prætor D.de transac.& l.1.§ si quis ita D.de verb.oblig.* † Sed tamen hanc solutionem confundit 49
Morla *in Empor.tit.2.de iurisd.omni.iudi.q.26.num.17.vers. secundo contra*, hac ratione quod in *d.l.* Barbarius fuerit etiam defectus formæ, iuxta doctrinam eiusdem Baldi *in l.1.in septima oppositione C.qui admitti ad bonor.poss.* asserentis quod omnes qualitates, quæ requiruntur in persona ad aliquem actum, requiruntur pro forma iuxta *l.si quæramus 4. D. de testamen. l.si quis mihi bona 25. §. iussu D. de adquir. hæred.* vnde cum in nostro casu detur inhabilitas personæ inuenitur defectus formæ cum nulla ratio differentiæ inueniri possit.
† Quare dicendum est cũ eodem Morla in dictis iuribus acta 50
declarari nulla in pœnam eorum, qui per contractationem, & surreptionẽ talia decreta vetita obtinuerunt: constat enim ex dictis iuribus solummodo irritari ea, quæ vetita contractauerunt, facit tex. *in auth.de tabellio.§.fin.* ibi *ipsis tamen documentis propter vtilitatem contrahentium non infirmandis tit. 23. Nouel.44.colla.4.*

Nec obstare etiã quod videatur Barbarius in quasi posses- 51
sione libertatis per arreptam fugam *l.moueor 4.C.si ser.export. vene.* gesta autem per eum, qui est in quasi possessione alicuius seruitutis valeant *cap. consultationibus 16. de iure patro. cap.cum Ecclesia Sutrina, de caus.poss.& propri.* † nam di- 52
cendum est Barbarium per fugam nõ adquisiuisse quasi possessionem libertatis *l.1.C.de ser.fugi.l.improba 7.C.de adquir. poss.* licet enim seruus fugitiuus pro libero se gerens videatur à domino non possideri *l.per eum 50.§.1.D.de adqui.poss.* tamen hoc ita intelligendum si in possessione libertatis sine dolo malo moratus fuerit, paratusq; sit iudicium liberale aduersus dominum suscipere *l. 3. §.si seruus D. de adquir.poss. l.si is qui pro emptore 15.§.1.D.de vsucapio.cũ aliis à nobis supra cap.11.nu.3.latè traditis.*

Inualuerat olim probari ex nostro tex. errorem cõmunem 53
ius facere, sed à Recentioribus error hic reiectus fuit, præcipuè ab Antonio Guiber. *quæstionum iuris cap.20.nu.8.& 9.*

Gouea.

Gouea.*lib. 1. vari. lectio. cap. 6. nu. 8.* Lopez Madera *animad. iur. ciui. cap. 6. nu. vlt.* & alijs relatis ab Osual. *ad Donel. lib. 1.*
54 *comment. cap. 5. lit. A.* † error enim consensui, quem ius omne requirit, contrarius est *l. si per errorem 15. D. de iurisd. omni. iudic. l. 2. D. de iudi. l. nihil tam D. de reg. iur.* essetque absurdum vt ius, quod ex æquo, & bono proficiscitur, & æquum
55 & bonum est, ex erroribus nasceretur, † imò omnes actus errore vitiari sæpe Consulti docent *l. 3. §. subtilius D. de cond. cau. dat. l. fin. D. de hæred. instit. l. si procurator 35. D. de adqui. rer. domi.* Bart. *in l. 1. nu. 12. D. si cert. pet. & in l. 2. §. quod obseruari nu. 29. C. de iur. iur. prop. calum.* Antonius Goueanus
56 *vbi supra* Contius *lib. 1. dispu. cap. 2.* † potius enim error causat iniustitiam, quã iustitiam iuxta Aristotelem *lib. 3. Æthico.*
57 *cap. 1.* † & si error nõ est ens, vt ex D. Thoma *1. par. quæst. 48. art. 3.* probare contendit Caldeira *lib. 2. varia. cap. 7. num. 2. vers. planè ius & error,* proculdubio erit non posse producere ius, cum negatiuum, nullum possit producere effectum,
58 † vtilitas igitur publica, non error communis ius facit: nam vt ait Liui. *lib. 10. dec. 3. Præterita magis reprehendi possunt, quam corrigi,* & Plini. *lib. 10. epist. 116. ne si rescindere, ac tollere velimus quod communi, inueteratoque errore contra verum factum, præteritumque est multa perturbari necesse sit,*
59 † & licet fateremur veram quã impugnamus sententiam, errorem scilicet communem ius facere, deberet limitari, nisi error ille resultaret contra publicam vtilitatem, vt ex Iacobo Butrig. *in l. 1. C. de testam.* tradit Camil. Borell. *de Magistra. lib. 2. cap. 7. nu. 62.*

60 Hac præsupposita sententia non obstant, quæ pro contraria adduci possunt. Non pri. tex. *in l. quod non 39. D. de legib.* cuius hæc sunt verba. *Quod non ratione introductum, sed errore primum, deinde consuetudine obtentum est, in alijs similibus non obstat,* vnde videtur errore introductum consistere, seu ius facere: nam relicto Conano *lib. 5. comment. cap. 10. num. 10.* & Morla in Empor. *tit. de iurisd. omni. iudi. quæst. 26.*
61 † dicendum est cum Antonio Fabro *in ratio. ad d. l. quod non 39.* quem sequitur Osual. *ad Donel. lib. 1. cõment. cap. 5. lit. A.*

non

non fecisse ius huiusmodi errorem: quia enim in casibus similibus (non tantum in genere, sed in specie ijsdem casibus) qui post compertum errorem contingunt non obtinet, satis inde constat ius non esse, cum huiusmodi consuetudo non possit vincere rationem *l. 2. C. quæ sit longa consuet.* Antea vero obseruata ideo in dicto tex. non corruunt, non quia error ius faciat: nam si faceret, non tantum obtineret in alijs causis similibus specie, sed etiam traheretur ad consequentias, idest ad alias causas, quæ genere tantum similes essent *l. de quibus 32. D. de legib.* Sensus igitur est consuetudinem non ratione, sed errore primum introductam nō solum ad consequentias produci non debere, sed nec in similibus casibus obtinere in quibus antea obtinuit.

Magis obstare videtur tex. *in l. 3. §. fin. D. de supellec. lega.* 62
vbi affirmat Paulus olim in supellectili legata non contineri vas argenteum secūdum sæculi seueritatem nondum admittentis supellectilem argenteam, secus vero hodie propter vsum Imperitorum nō (Imperarorum) vt in vulgatis, *& error,* inquit, *facit ius.* † Sed tamen respondet Morla *vbi supra nu.* 63
7. ibi errorem esse circa nomen non circa factum, quo casu legatum non vitiatur *l. si nomine C. de testam. §. si quis in nomine I. de lega.* Vigli. *in §. nominatim I. de exhæred. liber.* Dueñas *reg. 256.* & inde etiam fit falsam demonstrationem legatum non perimere tex. *in §. huic I. de lega.* dicitur autem error, hoc est imperitia testatoris, qui candelabrum in argento, non in supellectili referebat, quod facere non debebat iuxta *l. 3. §. vitrea l. etsi non sunt 21. §. lectum D. de aur. & arg. leg.* tamen ideo ibi candelabrum cōtinetur, quia sic testator voluit, † cu- 64
ius voluntas interpretationi verborum præferenda est, cum de re non ambigitur *l. qui habebat 21. D. de reb. dub.* & sic cōstat *in d. l. 3.* errorem in facto ius non facere, † & ibi error testatoris in nomine rei legatum non vitiat, quin potius iuxta eius cōsuetudinem nominandi res interpretatur *l. liberorum appellatione 50. §. quod tamen Cassius D. de leg. 1. l. si quis in fundi vocabulo D. eo. l. quoties 9. D. de hæred. instit.* † neque 65
enim nouum in iure est in vltimis voluntatibus mentem potius,

tius, quam verba testatoris attendi *vulgata l.pater 101.D.de cond. & demos.* Non ergo mirum si error testatoris *in d. l. 3.*
66 non noceat, cum iam de eius volũtate in facto constet. † Aliter Antonius Guibertus *quæst.20. nu.9.* quem refert Osuald. *vbi supra*, videlicet ibi errorem esse vnius, non communem, & non tam is error est, quam perspicua voluntas testatoris iuris causa faciens ne error in nomine noceat. Sed melius Fulgos. *in nostra l.Barbarius*, inquit, *d. l. 3. §.vlt.* non pertinere ad ius alienum tollendum, sed ad abutendum suo, nempe vt vas argenteum includatur appellatione supellectilis.

67 Neque etiam vim facit tex. *in l.1.C.de testam. & in §. sed cum aliquis I. eo.* vbi si testis testamento adhibitus, qui existimabatur liber tempore facti testamenti, postea apparet seruum fuisse, sustinetur testamentum, vnde videtur errorem
68 illum ius facere. † Non inquam vim facit: etenim etsi summo iure inspecto testamentum cui seruus interfuit nõ valeat *l.qui testamento 20.§.seruus D.de testamen.§.testes I. eo.* Anto.
69 Gomez *in l.3.Taur.nu.23.* Conan.*lib.9.cõment.cap.3.* † æquitate tamen sustinetur, quæ in vltimis morientium iudicijs cõseruandis nõ parum operatur *l.vel negare 7.D.quemad.testa. aper.* Neque testatori, qui communem omnium opinionem sequutus eum testem adhibuit, quem nemo repelleret, obijci aliquid potest: atque ita iure testamentum conseruatur. Nõ ergo infertur errorem ius facere, quia imò testamentum eo in casu est ipso iure nullum, alioquin subuentione Imperatoris opus non esset, dicitur enim in *d. §. subuenire se ex sua liberalitate*, ergo non mero iure, & vt inquit Hothoma. *ad d. §.testes I. de testam.* non error, sed summa potestas Imperatoris, ac benignitas illius iuris causa est: quia vt diximus ex illo errore facti nihil testatori imputari potest.

70 Rursus non obstat tex. *in cap. cum dilecta 22. de rescrip.* neque tex.*in can.1.§.tria vers.veruntamen 3.quæst.7.* translatus ex *l.2.C.de senten.& inter.omni.iudi.* quæ duo posteriora
71 iura priori obstare arbitrantur interpretes: † etenim in *d.cap. cum dilecta* Innocentius ideo irritat acta iudicis dati, qui non seruauit formulam rescripti: nam qui dictis, præscriptisque

Summi

Summi Pontificis repugnat, non debet temeritatis suæ fructum capere vt acta valeant:nec enim ipse communem existimationem decepit:erat enim vt putabatur,sed vt si citatione caruissent, vel qua alia solemnitate iuris, rescinderentur, ita & vitiantur quod non rectè, nec ordine confecta sint obseriem, & præscriptum neglectum,nullus ergo hic error cōmunis. † In dicta autem *l. 2. C. de senten. & interlo. & in d. can. 1. vers. veruntamen*, quamuis glos. voluerit asserere fuisse 72
factum seruum ob pretij participationem: tamen verius est sustineri per eum acta, & rei iudicatæ authoritatem habere ob publicam vtilitatem,quam in nostra L. Barbarius supra cōsiderabamus.

Sed vt nihil intactum relinquamus ex quamplurimis, quæ ad praxim ex l. nostra notarunt interpretes selectiora proponam. † Gesta per Vicarium Episcopi, qui pro tali cum non 73
esset communiter habebatur, valent. Felin. *in cap. sicut post nu. 31. de re iudic.* Mascar. *de probatio. conclus. 648. nu. 6. volu.* 2. Bellamer. *decis. 202. de offi. deleg.* cum alijs traditis per Alexandrum Sperellum *decis. 30. nu. 3.* & ob publicam vtilitatem. † Si vero Episcopus in longinquis habitans mortuus sit, 74
& eius obitus communiter ignoretur poterit Vicarius suum munus exercere,& in terminis dispensationis matrimonialis tenet Sanchez de Matrimo. *lib. 3. disp. 22. nu. 59.* † qui ex cō- 75
muni opinione affirmat hoc verum esse,etiamsi mors ipsi Vicario nota sit, quod valde refellit Sperel. *vbi supra nu. 7.* & se noluisse in simili casu dispensationes exequi fatetur. † Sed 76
magis dubium est, an quæ dicta sunt, vt propter publicam vtilitatem censeantur valida per Vicarium qui talis verè non sit,gesta, obtineant in spiritualibus, à qua difficultate Iason *in nostro tex. nu. 69.* difficillimè euadit, † Abbas *in cap. veritatis 77
nu. 48. de dolo, & contu.* inter spiritualia imprimentia, & non imprimentia caracterem distinguit: † Mascar. *de probat. to. 2.* 78
concl. 648. nu. 31. inter mera spiritualia,& contentiosa, † qui- 79
bus & alijs omissis verius dicendum est valere ob publicam vtilitatem per eum gesta si nullum adsit impedimentum diuini, vel naturalis iuris, vt tenet Sanchez *vbi supra num. 27.*

Y Bonaci.

80 Bonaci. *de Matrimo.quæst.2.punc.8.nu.28.* † Ratio est quia
vbi adest defectus iuris positiui ius ipsum, & Ecclesia supple-
re possunt; secus autem vbi adest defectus iuris diuini, & na-
turalis,quem nec Ecclesia,nec ius positiuum supplere potest,
& tunc nequeunt adaptari verba illa tex.nostri,*& verum pu-
to nihil eorum reprobari cum Populus Romanus etiam seruo
potuisset decernere hanc potestatem,*secus enim esset si non po-
tuisset. Ex qua distinctione plurima inferre possem, quæ li-
benter omitto videnda apud dictum Sperellum *d. decis. 30.*
81 † Solum prætermittere nolo ex primo distinctionis membro
deduci, valere Matrimonium,cui assistit Parochus habens ti-
tulum inualidum ob vitium aliquod occultum Coninch *de
Matrimo. disp.27. nu. 26.* Bonaci. *vbi supra quæst.2. punc.8.*
82 *nu.27.* † *& nu.*30.asserit idem esse si assistat laicus reputatus
83 Sacerdos,cum etiam iste sit defectus iuris positiui. † Ex secū-
do distinctionis membro inferri potest, absolutionem datam
ab eo,qui nō est Sacerdos licet pro tali communiter habeatur
non valere , quia est impedimentum iuris diuini, cui nec ius
Canonicum supplere potest cū ille nec clauium potestatem
84 in actu,nec inhabitu habeat, † secus vero si Sacerdos verè es-
set , licet careret iurisdictione ordinaria , vel delegata , vel si
esset approbatus ad audiendas confessiones, & postea ei licē-
tia ab ordinario reuocata, licet communiter ignoretur : cum
enim defectus tantum sit iuris positiui vtique tenet, & potest
suppleri glos. *in cap.dudum el secundo vers.decepta de electi.*
Mascar. *de probatio.conclus.648.num.*33. Coninch *de Sacra
Pænit.distinct.8.dub.*3.*conclus.6.*Henriquez *lib.6.de pœniten.
cap.6.nu.*2.*in comment.litt.E.nu.*3.Læsius *de iust.& iur.lib.*2.
cap.29.dub.8.nu.67. Vnde ait Sperell.*vbi supra nu.26.* reuo-
casse opinionem cuiusdam Episcopi, qui in facti contingen-
tia per Edictum Populo cuiusdam Villæ notificare volebat
cōfessiones à quodam Sacerdote post reuocatam facultatem
acceptas irritas esse , ac necessario iterandas , quod plurima
scandala, & scrupulos peperisset.

85 Libet etiam animaduertere tex. nostrum solūmodo pro-
cedere quando error fuit in facto , secus autem si in iure , vt
docuit

docuit Feder. de Senis *consf. 1 1 2.num. 5.vers. si dicatur* Franc. Niger *in rubri. D. de noui oper. nuntia. nu. 224. vers. aliam limitationem* Mascar. *de probatio. conclus. 648. num. 1 0 0. tom. 2.* Et sic nõ licuisse Vicarijs Capitularibus Episcopatus Regiensis exequi mortuo Episcopo dispensationes Matrimoniales quæ ei, seu eius Vicario dirigebantur, licet extaret particularis consuetudo illius Curiæ asserit Sperellus *decis. 3 1. nu. 1 0. & 1 1.* ea nixus ratione, quod ille error esset in iure, an scilicet Vicarius Capitularis de iure valeat exequi huiusmodi dispensationes, non vero in facto, nempe an quis sit, vel non sit Vicarius.

Vltimo loco ex nostro tex. colligitur iustè gesta per Tyrãnum, propter publicam vtilitatem non reuocari, vt communiter tenent Theologi Læsius *lib. 2. de virt. cardi. cap. 29. dub. 9.* Salon *quæst. 6 0. art. 6. de iudi. vers. vltimum dubium.* Medina *in primam secundæ quæst. 9 6. art. 4. in fine*, & Salas *tract. de legi. quæst. 9 5. tract. 1 4. disp. 7. sect. 1 5. nu. 78.* constanter affirmat leges, sententias, mandata, & alios actus factos per Tyrannos pacificos possessores esse validos, & obligare, ac si fuissent facti per legitimos Principes, sequuntur Castrens. Bald. & alij, † imò Bartolus, id probat *ex l. decernimus 1 5. C. de Sacrosan. Eccles.* vbi disponitur rescindi debere actus tempore tyrannidis contra Ecclesias factos, vnde colligit ipse nõ esse rescindendos cæteros, qui contra Ecclesias non fuerunt facti. † Expressius id affirmat Constantinus Imperator dum, inquit *in l. 3. C. Theodos. de infir. his quæ sub tyran. aut barb. gesta sunt. Quæ Tyrannus cõtra ius rescripsit non valere præcipimus, legitimis eius rescriptis minimè impugnandis.* Sed latius commemorant actus, qui rescindi non debent Imperatores Arcad. & Honor. *in l. 9. C. Theodos. eo. tit. Valeat*, inquiunt, *omnis emancipatio tyrannicis facta temporibus, valeat à dominis concessa libertas, valeat celebrata & actis quibuslibet inserta donatio, valeat deficientium omne iudicium, valeat vniuersa venditio, valeant sententiæ iudicum priuatorum, conuelli enim iudicia non opportet, quâ partium elegit adsensus, & compromissi pœna constituit. Valeant conceptæ solemni-*

86

87

88

ter pactiones, valeant scripturæ, quibus, aut fides rerum, aut ratio probatur, aut debita, valeant apud quemlibet habitæ spõtaneæ professiones, valeat deposita super instituenda lite testatio, valeat impetratio iuris cõmunium liberorum, valeat procuratio sauis mandata temporibus, datus tutor vel curator obtineat firmitatem, valeat in sponsam perfecta largitio, doli ac vis, & metus inchoata actio in tempus legitimum perseueret, bonorum amissa possessio, & adfectus adeundæ hæreditatis obtineat, & interdicti beneficium non amittat. Valeat in integrum restitutionis petitum auxilium, valeat uindicatio, identidem desiderata tribuatur, locatio, & conductio inuiolabilem obtineant firmitatem, interdicti beneficia, tempora infausta nõ mutilent, postulata inofficiosi actio, & immodicarum donationum recissio petita seruetur, beneficia transacta non titubent, sacramento terminata permaneant, pignoris, atque fiduciæ obligatio perseueret, stent denique omnia quæ in placitum sunt deducta priuatum, nisi, aut circunscriptio subueniet, aut uis, aut error ostenditur. Funestorum tantum Consulum nomina iubemus aboleri, ita ut his reuerentia in lectione recitantium tribuatur, qui tũc in Oriente annuos Magistratus uicturis perpetuo sunt fascibus auspicati. Tempus uero ipsum ac si nõ fuerit æstimetur: siquidem tunc temporis omissa aliqua præscriptio taciturnitatis, etiam de illis quæ confirmauimus non possit opponi. Dat. xi. Kalend. Maij Med. Olybrio, & Probino Coss.

89 † Videndi super hac re Federi. de Senis *cons.* 13. Socin. *cons.* 32. Amat. *decis.* 21. quos sequitur Io: del Castillo Sotomayor *controuer. iur. tom.* 5. *lib.* 5. *cap.* 102. *nu.* 10. Paris. *cons.* 1. *nu.* 66. Cuman. *cons.* 153. Fulgos. *cons.* 20. Tiber. Decian. *tract. crimi. lib.* 7. *cap.* 5. *nu.* 22. *in fine* Georg. Acacius *de priuileg. lib.* 1. *cap.*
90 4. *nu.* 32. & 33. † Excipe ab his (& hoc præter cæteros nota) quæ gesta fuerunt à Tyrannis in Athenis, illa enim approbare Athenienses noluerunt, imò vt constat ex Legibus Atticis per Samuelem Petitum congestis, digestis, & commentario illustratis *lib.* 4. *tit.* 1. *de Iudicibus,* erant stricti Iudices medio Iuramento hoc asserere, verba referam totius legis, quæ vtinam apud nos mutatis mutandis seruaretur: hæc igitur erat

for-

formula iuramenti: *Sententiam feram secundum leges, & populi Atheniensis scita, & Quingentorum Sentus Consulta. Tyrannum, aut paucorum dominatū meo calculo non approbabo. Neque si quis popularem Atheniensium statum euertere conetur, aut dicat, aut decernat aduersus hac assensum prabebo, neque nouas tabulas fieri, aut agrum, domosq; Populi Atheniensis diuidi patiar. Exules non restituam, neque capitis damnatos, neque eos qui vrbem incolunt ea pellam aduersus leges receptas, & populi Atheniensis scita Senatusq; Consulta. Neque quemquam alium id aggredi sinam. Neminem Magistratum gerere sinam, qui rationes alterius à se gesti Magistratus non retulerit siue sit è Nouemuiris, siue Hieromnemon, siue quis alius eorum, qui eodem cum Nouemuiris die Magistratus sortiuntur, siue Praco, siue Legatus, siue Assessor. Neque eundem bis in eodem esse Magistratu, aut duos Magistratus gerere in eodem anno. Munera non accipiam propter ea quod in Heliaa sedeo, nō ego ipse, neque alter mihi, neque vllus me conscio, nulla arte, nulla fraude. Nō sum minor annis triginta. Vtramque partem audiam, ex aquo sententiam feram de ea re, de qua instituta erit actio. Iouem, Neptunum, Cererem vindices testor, imprecorque exitium ipse mihi, & familia mea si quid horum non obseruauero, si fidem, contra, datam libero, omnia prospera atque fausta. Neque prateritorum in malum meminero, neque alteri meminenti assensum prabebo, sed sententiam feram secundum receptas leges.* Hæc tex. ille Atheniensis.

Publica vtilitas fuit causa etiam quare gesta per Audientiam per Regem Franciæ compositam tēpore turbationum Cathaloniæ fuerint postea per nostram Audientiam approbata, ita decisum iunctis tribus Aulis in modum sequentem. 91

Die decima quarta Augusti 1653. Barcinona in Reg. Audientia iunctis tribus Aulis Prasidente in ea nobili, & Magnifico Iacobo Mir Regiam Cancellariam Regente interfuerunt cum eo Nobiles, & Magnifici Doctores Regij Consiliarij sequentes.

Don Iosephus Andreu.

Don Iosephus Romeu de Ferrer Fisci Aduocatus.

Don

Don Raphael de Vilosa.
Paulus Puig.
Franciscus Llunes.
Don Iosephus Marti.
Don Fabricius Pons.
Don Michael de Cortiada Fisci Aduocatus Patrimonialis.
Cæteri non interuenerunt quia absentes.

In facto dubij propositi per dictum nobilem, & magnificum Iacobum Mir Regiam Cancellariam Regentem de ordine, & mandato suæ Celsitudinis, (erat enim Prorex Serenissimus Ioannes ab Austria Domini nostri Regis filius) *quomodo scilicet causæ pendentes, & decisæ in Audientia formata per Frãciam durante tempore turbationum præsentis Principatus Cathaloniæ, sint tractandæ, prosequendæ, & decidendæ in Regia Audientia suæ Regiæ Maiestatis Domini nostri Regis.*

Et licet procedimenta, & omnia gesta per Audientiam formatam per Franciam durante tempore turbationum præsentis Principatus Cathaloniæ sint ipso iure nulla, nullius effectus, roboris, considerationis, ac momenti, & de illis nulla ratio habenda sit ex defectu iurisdictionis: Attamen inhærendo æquitati propter publicam vtilitatem quia ex annullatione processuũ plura inconuenientia sequi poterant nõ solum propter testes qui ab humanis decesserunt, verum etiam propter instrumenta deperdita, & decreta interposita in graue damnum partium. Ideo & alias fuit conclusum quod quo ad causas motas in Audiẽtia formata per Franciam inter partes quæ fuerunt præsentes in præsenti Principatu Cathaloniæ validæ remaneant probationes tam per testes, quam per instrumenta factæ, & quod huiusmodi causæ si fuerint pendentes taliter quod in illis non fuerit prolata sententia diffinitiua euocari possint ad hanc Regiam Audientiam suæ Regiæ Maiestatis eodem modo quo tempore turbationum Serenissimi Regis Ioãnis fuerat obseruatum dicendo causam vertentem in Audiẽtia Cathaloniæ. Si autem in illis fuerit prolata sententia diffinitiua vna vel plures, & partes noluerint illas impugnare, quod valeant in vim laudi.

Si vero partes voluerint illas impugnare eo tunc si solum fue-

fuerit prolata vna sententia, & ab ea fuerit supplicatum, quod causa supplicationis veniat declaranda vti causa primæ instantiæ, & ab hac sententia sit licitum supplicare quamuis fuerit conformis.

Sin autem fuerint duæ sententiæ conformes, vel vna transacta in rem iudicatam poterit pars quæ prætẽdit grauamen, reuisionem petere, cum citatione alterius, & tractentur summariè cum dilatione ad summum duorum mensium ad probãdum tam per testes, quam per instrumenta computanda à die citationis, qua elapsa censeatur conclusum in causa, & facta assignatione ad sententiam absque alia dilatione sit in illis declarandum, & pronuntiandum, & casu quo sententia fuerit conformis non liceat amplius ab ea supplicare, at si fuerit reuocatoria, sit licitum ab ea supplicare.

Quo vero ad causas eorum qui aberant à præsenti Cathaloniæ Principatu, & in obedientia Suæ Regiæ Maiestatis extiterunt quod sententiæ contra eos prolatæ sint nullæ, nec de eis, neque de processibus, & probationibus in eis contentis vlla habeatur ratio, imo illi qui per prædictas sentẽtias spoliati bonis suis inueniuntur, constito de possessione, quam antequam aberant habebant, ad illa summariè restituantur.

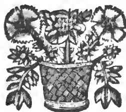

DE

DE CARCERATO E CARCERIBVS FVGIENTE, ET DE DELINQVENTE FVGITIVO.

Ad explicationem tex. *in l. in eos 13. D. de custo. & exhi. reo. l. 1. D. de effracto. aliorumque iurium, & quamplurimorum bonarum litterarum locorum.*

CAP. XVIII.

Xactum de fugitiuis opus credebam, extante præcipuè sententia Diui Isidori *lib. 10. Ethimo.* asserentis fugitiuum neminem rectè dici, nisi qui dominum fugit, cum in mentem venit nō solos seruos qui dominum fugiunt fugitiuos appellari, verum & è carceribus fugientes, debitores latitantes, seu de fuga suspectos, Milites militiam deserentes, Monachos è claustris absque licentia egredientes, fugitiuorum nomine contineri, vnde de his exactè agere operæ pretium duxi, & imprimis de pœnis rei è carceribus fugientis se nobis offert tractatio.

PLVRA DE CARCERE, EIVSQVE DEFINITIO, & diuisio explicantur.

§. I.

SVMMARIVM.

1 *Philosophi carcerem contempnunt.*
2 *Quia animus mancipari nequit.*
3 *Consolatio Authoris quando in carceribus reperiebatur.*
4 *Senecæ locus ad id accomodatus.*
5 *D. Ambrosij locus ad idem.*
6 *Aliud Authoris in carcere solatium.*
7 *Alia significatio huius nominis* carcer.

8 Hinc

8 Hinc explicatur alius Senecæ locus.
9 Bis fuit author carceribus mancipatus.
10 Secundus carcer priuatus.
11 Lethes apud Persas quis carcer fuerit.
12 Authori hic secundus carcer durissimus.
13 Carceris definitio.
14 Elegantior carceris descriptio.
15 Carcer licet non detur ad pœnam.
16 Sed ad custodiam.
17 Tamen in se pœnam continet.
18 Inter pœnas connumeratur.
19 Mala mansio dicitur.
20 Malè id probatur ex duobus iuribus.
21 Tortorium lignum, seu equleus quid sit.
22 Cruciatus corporis appellatur carcer.
23 Antrum carcereum vocat Prudentius.
24 Seruituti comparatur.
25 Esse in eo, miserrima res.
26 Ex illo oritur iustus metus ad rescindēdum contractum in eo factum.
27 Plura incommoda adfert.
28 Semper de eius iniustitia excipi potest.
29 Æquiparatur morti.
30 Est infamia.
31 Et species torturæ.
32 Tempus quo quis in carcere mansit post condemnationem, computatur in pœnam.
33 Etiam in condemnato ad triremes.
34 Carceris diuturnitas imminuit pœnam.
35 Nisi locus carceri assignatus esset cōmodior propria domo.
36 Carceris diuisio.
37 Comprobata à Petro Gregorio.
38 Varia nomina diuersorum carcerum.
39 Explicatur Ciceronis locus.
40 Fuit carcer perpetuus apud Romanos.
41 Et in istis carceribus vltimum supplicium exequutum.

42 Iudices Ecclesiastici solent carceres perpetuos in pœnã dare
43 Quia pœnam sanguinis inferre nequeunt.
44 Iure ciuili sunt prohibiti.
45 Refellitur Andræas Knichen.
46 Alius carcer est ad custodiam donec Iudex pronuntiauerit.
47 Carcerati non dicuntur vincti, nisi vincula sint adhibita.
48 Hunc carcerem Messenij Thesaurum appellabant.
49 Reijcitur ratio Camilli Borelli.
50 Vera proponitur.
51 Vnde intelligitur Liuius.

1 I omnes Philosophi essemus, parum tædij ad nos carcer adferret, quia vt inquit Seneca in consolat. *ad Helui. cap. 11. Corpusculum hoc custodia, ac vinculum animi, huc atque illuc iactatur, in hoc supplicia, in hoc latrocinia, in hoc*
2 *morbi exercentur,* † *animus quidem ipse sacer, & æternus est, & cui nõ potest inijci manus,* & vt dicebat Tertullia. *ad Marty. cap. 2. nihil crus sentit in neruo, cum animus in Cœlo est.* Sed
3 non omnibus hoc constantiæ genus datum. † In meis carceribus (duo enim, & ij durissimi fuere) illud me solum consolabatur non ob sacrilegia, homicidia, latrociniaue in carceres detrusũ, sed quia fidelis Principi naturali Regi nostro Hispaniarum extiterim, illud inquam me consolabatur, non infamiam, obscuritatem, malumue nomen è carcere recipere,
4 sed potius honorem, nouamque lucem, † & vt dicebat Seneca *supra cap. 13.* de Socrate carcerato *ignominiam ipsi loco detracturus, neque enim poterat carcer videri in quo Socrates,* ignominiam, inquam, detracturus, neque enim poterat car-
5 cer videri in quo ob fidelitatem quis captus detinebatur, † & cum Sancto Ambrosio *lib. 4. in Lucam* de primo illo Iosepho humili vsq; ad seruitutem, vt ait idem Ambrosius, verecundo vsque ad fugam, patiente vsque ad carcerem dicere poteram *non ne iniuria carceris corona est* ipse dixit *castitatis* ego
6 *fidelitatis?* † Iuuabat etiam ad solatium quod memineram, legisse aliquando apud D. Chrysostomum *homil. 8. in epist. ad Ephes.*

Ephes. cõsiderantem Petrum in vinculis, & Angelum ipsum liberantem dixisse *Si mihi quispiam dixisset elige vtrum velis, vis esse Angelus Petrum soluens, an Petrus vinctus, Petrus vtique esse maluissem.* Sic & ego malui esse ex illo genere vinctorum, quam ex illo genere Senatorum, vel Gubernatorũ qui similes vinctos liberare poterant. Vitia omnia erant in libertate in Ciuitate Barcinonæ, sola fidelitas oppressa, & carcerata, † nisi mauis carceres istos non sicut alios *vindices scelerum*, vt infra dico, appellari, sed potius sic dici sumpta à certaminibus equorum metaphora, in quibus repagulum illud vnde fit initium cursus carcer dicitur, quemadmodum meta vbi sistitur († & hinc, vt hoc obiter notemus, intelligendus Seneca *de morte Claudij* ibi 7 8

Sol aspicit orbem.

Lucidus, & primos à carcere concitat axes)

quasi initio cursus, & meta, hoc est in principio, & fine vitæ semper in fidelitate erga proprium, & naturalem Principem constantes esse debeamus. † Duo, inquam, fuere carceres in quibus perire Barcinonæ credidi. Primus publicus. † Secundus priuatus in domo sæuientis Galli Proregis in quodam cubiculo à quo omnes illius habitatores vltimo supplicio damnati exiere, † quod & Lethes nominari poterat, fuit enim apud Persas carcer hoc nomine cineribus refertus ad quem nisi moriturus trahebatur nemo, vt ait Alexan. ab Alexan. *lib. 3. dier. genia. cap. 5.* † Hinc mihi durissimus, tum & ob Gallos custodes, quibus diu noctuque custodiebar tanto odio, & maleuolentia, vt semper vltimum supplicium in pœnam mihi euenturum palam, constanterque etiam mihi assererent, nuntij verè maligni, quibus nulla charitas, nulla vrbanitas erga afflictos est. Sed potens est Deus, & misericors, & LIBERATOR. Ergo iam ad institutum veniamus. 9 10 11 12

Carcer igitur sic rectè definitur à Petro Gregorio *lib. 31. Syntag. iur. cap. 33. nu. 6.* vt sit locus tutus, horribilis, delinquentium custodiæ deputatus. Horridus locus tum ratione squaloris, & miseriarum quas ibi conclusi patiuntur, tum ratione societatis hominum perniciosorum, vt furum, latro- 13

num, homicidarum, & similium qui ibi asseruantur, cum quibus innocentia vitæ facilè corrumpitur, & mali peiores fiunt, hoc idem sentit Bald. *de carcer.cap.1.nu.2. vers.nam*
14 *carcer est.* † Sed elegantius carcerem describit Cassiodo. *lib. 11.vari.in fin.* sub his verbis. *Et ideo cella gemituum, tristitiæ domus, Plutonis hospitium, locus perpetua nocte cæcatus tandem infusione lucis albescat, in qua non vnum tormentum sustinet reus, qui antequam incurrat necis exitus à Supernis probatur abcisus. Primum pedor ille collega catenarum abominabili merore discruciat, auditum alieni gemitus, & lamenta conturbant, gustum ieiunia longa debilitant, tactum pondera pramentia desatigant, lumina diutius tenebris obtusa torpescunt, non est vnum clausis exitium, multifaria morte perimi-*
15 *tur qui carceris squalore torquetur.* † Vnde verum est carcerem, licet non detur ad pœnam Anto. Faber *in suo Codice lib.2.tit.39.defini.3.nu.1.* latissimè Don Franciscus Amaya *in*
16 *comment.ad l.2.nu.18.C. de exacto.tribu.lib.10.* † Sed ad custodiam tantum *l.aut damnum 8.§.solent D.de pœnis* post innumeros à se relatos tenet Bouadilla *lib.3.polit.cap.15.nu.5.* Henningius Goden *cons. 103. in ordine, & de iniur. cons. 2. nu.13.* Farina *de carcer.quæst.27.nu.95.* Valenzuela *cons.43.*
17 *nu.159.* † tamen in se pœnam continere Caballi. *resol.crimi. casu 142.nu.3.* Vincen.de Franchis *decis.317. nu.5.* Giurba *cons.crimi.66.nu.7.* & sic intelliges *tex. in l.si quis diutino D. de pœnis* iuxta mentem Bouadillæ *lib.3. politi.cap.15.num.8.*
18 *circa finem,* † & inter pœnas cõnumeratur à Boetio *de consolat. Philos. lib.4.* hisce verbis *cum præsertim carcer, lex, cæteraque legalium tormenta pœnarum perniciosis potius ciuibus propter quos etiam constituta sunt debeantur.* Lucret. *lib.3.* sic cecinit.

Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque luela
Carcer est horribilis de saxo iactus deorsum
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ.

idemque probat Vlpianus *in l. diuus 3. D. l. 2. C. de cust.reo.* Iulius Polux *lib. 4. Onomast.* enumerat carceres, sicut & stigmata

mata, & columnam, † & mala mansio dicitur *in l. item apud* 19
Labeonem 15. §. quæstionem 41. D. de iniur. Valenzue. *d. cons.*
43. nu. 162. Tuscus *lit. C. conclus. 79. nu.* 2. Salgado *de Reg. pro-*
tect. 2. parte cap. 4. nu. 1. Cerdan. *de carcer. cap. 3. nu. 4.* Solorza.
de crimi. parricid. cap. vlt. † Sed malè id probari ex *d. §. quæ-* 20
stionem 41. & ex l. si hominem 7. ibi, *vt quæstio de eo haberetur,*
& propterea vinctum, & ad malam mansionem extensum
D. depositi optimè notauit Amaya *vbi supra nu. 24.* † cum ea 21
iura propriè loquantur de tortorio ligno, seu de equleo super
quo propriè corpora extendebantur D. Cyprianus *de lapsis*
Nunc equleus extenderet, nunc vngula effoderet, nūc flamma
torreret. Et *in Actis Martyrum de S. Thelica. Qui cum pen-*
dendo in equleo extensus se voce sæpius repetita Christianum
esse proclamaret. D. Hieronymus *in epist. ad Innocent.* de mu-
liere septies icta. *At vero mulier sexu infirmior, virtute for-*
tior suum cum equleus corpus extenderet, & Rosinus *lib. 9. an-*
tiqui. Roma. cap. vlt. Qui igitur in equleo torquebantur pende-
bant brachijs, pedibusque retortis extensi, neruis scilicet qui-
bus deuincta membra erant propter summam intētionem cre-
pantibus, vtque incitandi doloris causa equleus, aut fidiculæ
tendebantur, sic eiusdem remittendi eadem laxabantur, alia
congessit Garonus *super Constit. Mediolani lib. 1. tit. 2. de Iu-*
dæis ver. Ictuum duorum equlei. † Appellatur etiam carcer 22
cruciatus corporis *l. omnes 22. C. de pœnis can. nulli dubium 3.*
quæst. 1. Natta *cons. 319. nu. 3. lib.* 2. Valenzue. *d. cons. 43. nu.*
162. Mago. *decis. Lucen. vlt. n. 13* Farina. *de carcer. & carcer.*
quæst. 27. nu. 1. † & à Prudentio *Antrum carcereum* vocatur 23
lib. 2. contra Symachum *versu 469.*

Antrum carcereum dissoluite corpora sub quo
Agminis innocui fato peccante tenetis.

Vel *Atrum limen* Idem *vers. 310. hymn.* 2.

Obsessor Atri liminis
Quem cura pernox manserat
Seruare feralem domum.

Idem mox *vers. 350. densæ specum caliginis* vocat, & *hym. 5.*
à versu 238. ita describit

Lubre

Lugubre in Antrũ truditur
Ne liber vsus luminis
Animaret altum spiritum
Est intus imo Ergastulo
Locus tenebris nigrior
Quem saxa merci fornicis
Angusta clausum strãgulant
Æterna nox illic latet
Expers diurni sideris
Hic carcer horrendus suos
Habere fertur inferos.

24 † & seruituti comparari carcerem dicitur in *l. 2. D. de liber. homi. exhi. l.Titio 71.§.Titio centum 2.D.de cond.& demostr.* Amescua *de potes.in seipsum lib.1.cap.16.nu.12.* Amaya *lib.1. obser.cap.6.nu.19.* Mascar. *de probat.conclus.266.nu.6.* Giurba *decis.66.nu.7.* Bernar. de Sandoual *de cura pauper. carcerat. cap.2.in princ.* Narbona *in comment. ad lib.6.no.recopil.tit.2.*
25 *lege 14.glos.1.nu.6.* † Vnde in carcere reperiri per se miserrimum esse scribit Leo *lib.10.epist.4.ad Alphonsum,* & mul-
26 tis docet Bouadilla *lib.3.polit.cap.15.nu.133.& 134.* † & iustum metum ad promissa in eo rescindendum carceris horrorem inducere probat tex. *in l.qui carcerem 22.* & ibi Barto.
27 *D.quod met. cau.* Bouadilla *lib.5. cap.3.nu.96.* † & plura in-
28 commoda adferre testatur Franchis *decis.317.nu.4.* † & ita semper de carceris iniustitia excipi potest Seraphi. *de priui. iuramen. priuil.*132. *nu.9.* Macerat. *lib.3.resolu.29.num.20.*
29 † & eo non minus atrox afferatur iniuria quam morte Euge.
30 *cons.76.nu.161.* † & esse magni præiudicij, & infamiæ testa-
31 tur Viuius *lib.2.decis.201.num.14.* † & esse speciem torturæ
32 tradit idem post multos *num. 12.* † adeo vt tempus quo quis post latam exilij sententiam detentus fuerit non culpa sua in carcere cõputetur in diminutionem pœnæ exilij, vt eleganter rescripsere Imperatores *in l.omnes 22. C.de pœnis* ea reddita ratione, *ne hi qui diu priuati sunt aura communis haustu, & lucis aspectu intra breue spatium cattenarum ponderibus pragrauati, etiam exilij pœnam sustinere iterum compellãtur,*
33 † quod & obtinere in ijs qui ad tempus ad remos damnantur tenet Petr.Gregor. *d.lib.31.Syntag.cap.33.nu.7.* Vincent.de Franchis *decis.317.n.1.* & ibi eius additionator Flaui Amen-
34 do. *& decis.487.* † nam vt communiter dicitur carceris diuturnitas inminuendarum pœnarum causa est Tiraquel. *tract.*

de

de pœnis cau. 41. nu. 1. Bart. Bertazzo. *inter conſ. crimi. diuer. 21.* Zileti *conſ. 91. nu. 66. vol. 2.* & hac de cauſa ſemper menti tenenda verba Theodoſij *in l. de his 6. C. Theodoſ. de cuſtod. reorum*, ibi. *De his quos tenet carcer id aperta definitione ſancimus, vt aut conuictum velox pœna ſubducat, aut liberandũ cuſtodia diuturna non maceret,* † ſecus tamen eſſe dicendum 35
de carcere vbi abſque tædio, & meliori prorſus habitatione, quam propria habitari poſſet pro vt multis in facti ſpecie probat Federic. Pruckmannus *conſ. 16. nu. 47. & conſ. 15. nu. 113. vol. 2.*

Explicita carceris definitione, ſuccedit elegans ſanè diui- 36
ſio tradita à Platone *lib. 10. de legi. circa finem* in hæc verba. *Delati Magiſtratibus, & condemnati rei omnes carceribus contineantur, tres vero ſint in Ciuitate carceres, vnus pluribus commmunis in foro rerum venialium vt multi ne fugiant cuſtodiantur. Alter vbi cætus eorum ſit qui nocte congregantur correctionis nomine appellatus. Tertius in media regione vbi quam maximè deſertus, ſilueſtriſque locus eſt, ſupplicij nomine notatus,* † quam diuiſionem amplexus fuit Petr. Gregor. 37
de Repub. lib. 2. cap. 7. nu. 3. hiſce verbis: *Curabunt Rectores Reipublicæ carceres ædificari idoneos muneri ad quod deputãtur, vt qui ad cuſtodiam tantum deputantur, veluti pro debitoribus detinendis, vel reis non probatis exaudiendis non ita duri ſint & ſeueri, ac illi qui deputantur caſtigationi leuiorum delictorum, nec iſti qui ad caſtigationem, tam horridi ac illi qui ad ſupplicium ædificabũtur,* † *vt erant Gemoniæ, Tullia-* 38
num, & alia loca Romæ ſubterranea, foſſæ vbi Veſtales inceſtæ viuæ ſepeliebantur, Barathrum Athenis, Latomiæ Syracuſis, vt videre eſt apud Cælium Rodiginum lib. 17. lectio. antiq. cap. 9. & alios diuerſarum gẽtium carceres refert Alexan. ab Alexan. *lib. 3. dier. genia. cap. 5.* Et apud Longobardos ſubterraneos fuiſſe probat *l. de furtis 54. Regis Liutprandi apud Codicem legum Longobardorum lib. 1.* † Et de ſupradicto vltimo 39
carcere intelligendus eſt Cicero *orat. 2. in Catili.* dum inquit: *Sentiet in hac Vrbe eſſe Conſules vigilãtes, eſſe egregios Magiſtratus, eſſe fortem Senatum, eſſe arma, eſſe carcerem, quem vindi-*

vindicem nefariorum, ac manifestorum scelerum maiores no-
40 *stri esse voluerunt.* † Et Cæsar *apud eundem Ciceronem orat.*
4.in Catili. fuisse carcerem pœnam perpetuam significat hi-
sce verbis. *Intelligi mortem à Deo immortali non esse supplicij*
causa constitutam, itaque eam sapientes nunquam inuiti, sæpè
fortes etiam appetiuerunt. Vincula vero, & ea sempiterna cer-
tè ad singularem pœnam nefarij sceleris inuēta sunt. Et Valer.
Maxi. *lib. 6. cap.* 3. refert C. Vatinium quod sinistræ manus
digitos sibi ne militaret bello Italico amputasset, publicatis
bonis à Senatu æternis vinculis puniendum adiudicatum, &
colligitur etiam hoc idem ex verbis Dyon. Halicar. *lib. 1. an-*
tiqui. Sunt, inquit, *qui confestim eam necatam puellam tra-*
dant, nec desunt qui malint coniectam in occultum carcerem,
eumq; perpetuum, vnde necatam esse vulgo traditum est, plu-
41 ra congerit ad rem Petr. Gregor. *d. lib. 31. syntag. cap.* 33. † Et
in istis carceribus olim plures decapitatos, & strangulatos
fuisse probat pluribus exemplis Thomas Dempsterus *in pa-*
ralip. ad Rosinum de antiqui. Roma. lib. 10. cap. 29. circa finem.
42 † Hinc apud Ecclesiasticos Iudices solitum fuit reos ad per-
petuos carceres condemnare *cap. penul. de aposta. cap. penult.*
de hæreti. cap. nouimus de verb. signif. & alibi Angel. *in l. Præ-*
tor ait §. si publicanus nu. 1. D. de ui bonor. rapto. Gregor. Lo-
pez. *in l. 4. tit. 31. partita 7. ver. omne libre* Bouadilla *lib. 3. po-*
litic. cap. 15. nu. 5. Solorza. *lib. 1. de parricidio cap. vlt.* Cerdan.
de carcer. cap. 3. nu. 9. Andræas Knichen *de Saxonico non pro-*
43 *uocandi iure cap. 5. de regalijs in specie num. 281.* † quia cum
pœnam sanguinis inferre non possint *cap. in Archiepiscopatu*
de rapt. cap. clericis, cap. sentētiam sanguinis Ne cler. vel Mo-
na. secul. nego. se inmis. hinc ea cōtenti sunt quæ pœnitentiam
44 admittere potest. † Iure autem ciuili prohibitus fuit carcer
perpetuus, vt ait Vlpia. *in l. aut damnum 8. §. solent l. manda-*
tis 35. D. l. incredibile 6. C. de pœnis Clarus *quæst. 70. vers. pœ-*
na autē Angel. *cons. 257. in fine* Bald. *cons. 443. in fine* Camil.
Borrel. *de Magistr. edict. lib. 2. cap. 8. num. 396.* Videndi super
hac re Petr. Faber *lib. 2. semestr. cap. 7.* Menoch. *de arbitra.*
45 *lib. 1. quæst. 89.* Ianus Langlæus *Ocij semes. lib. 2. cap. 7.* † Et *in*
l. 1.

in l. 1. C. Theodos. vbi latè Iacob Gotho. *de priuati carceris custo.* reus Maiestatis habetur qui priuato carcere vtitur. Vnde & ex his quæ diximus nuper num. refellendus est Andræas Knichen *vbi supra nu. 281.* dum asserit iure ciuili incognitũ fuisse perpetuum carcerem, imò eo vsi fuerunt Romani, illumque cognouerunt, ac prohibuerunt, sicque iure ciuili inter dictum non incognitum affirmat Antonius Faber *in suo Codice lib. 2. tit. 39. defini. 9. num. 7.* & probat tex. *in l. incredibile 6. C. de pœnis* dum incredibile dicit, quod quis perpetuis vinculis esset condemnatus, cum vix in seruili conditione hoc procedere potest † Alter carcer erat propriè ad 46
custodiam, vt dum in suspenso est animus iudicantium, interim rei delati sub tuta custodia retineantur, † & sic carcera- 47
ti non dicuntur vincti, nisi eorum corporibus vincula sint adhibita *l. verum 216. D. de ver. sig.* Camil. Borrel. *de Magist. edic. lib. 1. cap. 1. nu. 184.* † Et hunc carcerem Messenij The- 48
saurum appellabant, vt ait Alexan. ab Alexan. *lib. 3. dier. geni. cap. 5.* † non ideo sic vocatum quasi in eo sit officina fertilior 49
omni thesauro, cum inde veniant pœnæ, mulctæ, pœnarum compendia, transactiones, compositionesq; vt voluit Camil. Borrel. *de præstan. Reg. Catho. cap. 27. nu. 2.* † sed potius the- 50
saurum vocari existimarem propter publicum bonum quod ex eo Reipublicæ sequitur. † Vnde fortasse Liuius *deca. 4.* 51
lib. 9. thesaurum publicum appellat carcerem illum.

DE POENIS E CARCERE FVGIENTIS.

§. II.

SVMMARIVM.

1 Conquiritur Farinacius de modo quo Doctores rem hanc tractant.

2 Carcer est hominum noxiorum.

3 Fugiens è carceribus fit sui accusator.

4 Proponuntur iura loquentia de pœna effractoris fugientis è carcere.

5 *Pœna capitalis nomine venit iuxta communem sentẽtiam deportatio.*
6 *Refellitur ex pluribus.*
7 *Opponitur l.licet 103. D.de ver.signif.*
8 *Eius solutio.*
9 *Explicatur l.2.D.de publi.iudi.*
10 *Intelligitur l.4.D.si quis cautio.*
11 *Interpretatur l.2. D.de pœnis.*
12 *Exponitur l.qui cum maior 14.§.is demum D.de bon.liber.*
13 *Enodantur alia iura.*
14 *Quare olim carceres fugientes, & frangentes vltimo supplicio damnabantur.*
15 *Carceres publico bono destinati.*
16 *Pro, non contra bonos mores introducti.*
17 *Sancti vocantur.*
18 *Roma fœlix dicitur quando in ea vnicus tantùm carcer inueniebatur.*
19 *Publica erant sacra.*
20 *Eorum violatores capitaliter damnati.*
21 *Similiter, & eorum murorum.*
22 *Carcerum fabricatio ad Vniuersitatem, custodia ad dominum petinet.*
23 *Transgressores murorũ Ciuitatis capitaliter dãnabantur.*
24 *Intellige de mœnijs Vrbis Romæ solummodo.*
25 *Non tempore pacis.*
26 *Sed tempore belli.*
27 *Hæc pœna non se extendit ad nostros carceres.*
28 *Qui à coercendo dicti.*
29 *Appellantur etiam locus in quo noxij seruantur.*
30 *Pœna effractoris, & fugientis carceres Iudicis arbitrio relinquitur.*
31 *Quando non exprimitur pœna, relinquitur arbitrio Iusdicentis.*
32 *Idem in assignanda mulcta vel pœna pecuniaria.*
33 *Et de die quoties certum tempus conceditur nõ adiecto die.*
34 *Iudicis arbitrium debet secundum rationem regulari.*

35 *Ar-*

35 Arbitrium liberum, & solutum est positum in mera voluntate.

36 Sic dicitur spontè sua, & arbitrio suo.

37 Aliud est arbitrium secundum rationem.

38 De quo intelligendum est quod dicitur arbitrio Iudicis relictum.

39 Reijcitur opinio asserentium effractorem fugientem è carcere teneri pœna confessi criminis.

40 Doctores sunt instar auium.

41 Explicatur l. in eos 13. D. de custo. & exhi. reo.

42 Confessus si de sua innocentia probat, non punitur.

43 Refellitur Fachinaus.

44 Communis sententia potest intelligi de contumacibus.

45 Ex consuetudine in cõtumaces proceditur etiam ad pœnam capitalem.

46 Mediolanensis Senatus sententia.

47 Qui eos publicè torqueri facit.

48 Et grauius pro delicto pro quo detinentur torqueri solent.

49 Idem in eo qui effractis vinculis fugit per ostium, vel fenestram.

50 Et in eo qui est in custodia, licet non sit in carcere.

51 Idem in eo qui transcendit carceris muros fune medio.

52 Mitiori pœna punitur qui fractura facta, non consumauit fugam.

53 Quia effectu non sequuto effectus mitius punitur.

54 Senatus decisio circa fugam cum fractura intentatam, nõ tamen sequutam.

55 Postea in arctiores carceres detruduntur.

Onqueritur maximè Farina. *in sua praxi crimi. tit. de carce. & car. quæst. 30. nu. 33.* quod ita obscurè hæc materia à Doctoribus tractetur, sed ipse eam tot ampliationibus, & limitationibus obscuriorem certè reddidit. Qua porero breuitate, & claritate eam declarabo. 1

Quia carcer hominum noxiorũ est *l. 2. C. de exactio. tribu.* 2

 lib. 10.

lib. 10. hinc nihil mirum quod fugiens è carceribus puniri
3 debebat, † cum ipsa fuga sui accusator fiat *auth. de exhib. reis* *§. si vero colla. 5.* & in hoc Doctores omnes concordant. Sed qua pœna puniri debeat effractor carceris, & ab eo fugiens
4 non ita conueniunt. † Iura quæ de hac re loquuntur sunt tex. *in l. 1. D. de effracta.* cuius hæc sunt verba: *De his qui carcere effracto euaserint sumendum supplicium Diui Fratres Emilio Tironi rescripserunt. Saturninus etiam probat eos qui de cercere eruperunt, siue effractis foribus, siue conspiratione cum cæteris, qui in eadem custodia erant, capite puniendos. Quod si per negligentiam custodum euaserint mitius puniendos.* Est etiam tex. *in l. in eos 13. D. de custo. & exhi. reo.* inquiens sic: *In eos qui cum recepti essent in carcerem, conspirauerint, vt ruptis vinculis, & effracto carcere euadant, amplius quam causa ex qua recepti sunt reposcit, custodiendum est, & quamuis innocentes ex eo crimine inueniantur propter quod impacti sunt in carcerem: tamen puniendi sunt, eos vero qui conspirationem eorum detexerint, releuandos.* Et tandem tex. *in l. milites 13. §. eius fugam D. de re milit.* inquit: *Eius fugam qui cum sub custodia, vel in carcere esset descesserit, in numerum desertorum non computandum Menander scripsit, quia custodiæ refuga, non militiæ desertor est: eum tamen qui carcere effracto fugerit, etiamsi ante non deseruerit capite puniendum Paulus scripsit.*

Ex his iuribus illa oritur difficultas, an nomine pœnæ capitalis vltimum supplicium veniat, an vero intelligenda sint
5 de morte ciuili, vel deportatione, † quam sub capitali pœna comprehendi obtinuit apud antiquiores Pragmaticos longa serie relatos, & libenti animo amplexos à Farina. *de delic. &*
6 *pœnis quæst. 19. à nu. 3.* † quorum sententia refellitur ex tex. *in l. relegati 4.* ibi *in Insulam deportato pæna capitis adrogatur* vbi eleganter Gothofr. inquit *Capitis pæna mors est D. de pænis l. sunt quidam 9.* alias *l. saccularij §. sunt quædam D. de extraor. crimi.* vbi cōtra eos qui scopelismon fecerunt vsque ad pœnam capitis proceditur, quia vt inquit ibi Consultus, *& ipsa res mortem comminatur l. lex Iulia 7. §. fin. D. de l. Iul. repetun.*

repetun. cum pluribus alijs congestis à Brissonio *de ver. sign. ver. capite damnari,* & in hac sententia inclinat glos. *in l. trāsigere ver. capitali C. de transact.* Gaspar Velasc. *in repeti. l. Imperium num. 99. D. de iurisd. omni. iudi.* Bart. & Bald. *in auth. Sed nouo iure C. de ser. fugit.* † Et licet videatur obstare, imò 7
rem hanc decidere tex. *in l. licet capitalis 103.* ibi *tamen appellatio capitalis, mortis, vel amissionis Ciuitatis intelligenda est D. de ver. sig.* † tamen hoc secūdum subiectam materiam 8
de qua tractatur intelligēdum venit, vt latè explicat Farinac. *d. quæst. 19. à num. 4. vsque ad 9.* † Sic *in l. 2. D. de publi. iudi.* 9
ait Paulus *Capitalia iudicia sunt ex quibus pœna, mors, aut exilium est, hoc est aquæ, & ignis interdictio, per has enim pœnas eximitur caput à Ciuitate, non capitalia sunt ex quibus pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio pœna est.* † Sic & *in* 10
l. 4. D. si quis cautio. ait Vlpianus *Rei capitalis condemnatum accipere debemus qui morte, exilione coercitus est.* † Sic & *in* 11
l. 2. D. de pœnis. Rei capitalis, inquit Consultus, *damnatum sic accipere debemus ex qua causa damnato vel mors, vel etiā Ciuitatis amissio, vel seruitus contingit.* † Sic & *in l. qui cum* 12
maior 14. §. is demum D. de bon. libert. in ea parte Edicti qua Patronus qui libertum capitis accusauerit ab eius bonorum possessione repellitur *is demum* (ait) *videtur capitis accusasse qui tali iudicio agit, cuius pæna aut supplicium habuit, aut exilium quod sit vice deportationis, vbi Ciuitas amittitur,* † ita 13
etiam intelligenda sunt iura *in l. eum 10. D. de iur. patro. l. si filius 33. §. 1. D. de fideicom. liber. l. sed si 10. §. fin autem 11. D. de in ius vocan. l. si quis 5. §. sed & patroni 23. D. de liber. agnosc. l. tutorem 22. D. de his quib. vt indig. l. vlt. D. de bon. liber.*

Ex his ergo apparet pœnam capitis, hoc est vltimum sup- 14
plicium olim impositam carcerum effractoribus, & ab eo fugientibus, cuius rei ratio elegans est illa quam tradit Don Ludoui. à Peguera *decis. 1. nu. 5. ad finem* videlicet, † quia carcer 15
publico bono destinatus sit, vt ego ex Calphurnio Flacco probo dum publicus ab eo vocatur *decla. 4.* his verbis. *Video carcerem publicum saxis ingentibus structum, augustis fora-*

minibus

minibus tenuem, lucis umbram recipientem, & Cicero *orat. 2. in Catili.* vt supra vidimus, eum vindicem nefariorum, ac ma-
16 nifestorum scelerum appellat, † vnde carceres nō esse contra bonos mores, sed potius pro bonis moribus introductos tenet ex Bart. Henningius Goden *cons. 103. num. 102.* quod
17 est *cons. 2. de iniur.* † & sanctos esse tradit M. Antonius de Amatis *decis. 104. num. 42.* Bertaz. *cons. 35. nu. 16.* faciunt ad rem quæ tradit Liui. *lib. 1. decad. 1. Ancum Martium ingenti incremento rebus auctis cum in tanta multitudine hominum facinora clandestina fierent, carcerem ad terrorem increscētis
18 audaciæ media vrbe imminentem foro ædificasse*, † hinc Iuuenal. *lib. 1. satyr. versu 620.* fœlicem Romam vocauit tempore quo vnicus tantum carcer in ea reperiebatur.

Maximus in vinculis ferri modus, vt timeas ne
Vomer deficiat, ne marra & sarcula desint
Fœlices proauorum atauos, fœlicia dicas
Sæcula quæ quondam sub Regibus, atque Tribunis
Viderunt vno contentam carcere Romam.

19 Ea autem quæ publicè dicata, sacra erant *l. sacra 9. D. de*
20 *rer. diui.* † hinc ea violare pœna vltimi supplicij puniebatur, videndus Cuma. *cons. 105. num. 4.* & sentire videtur Bossius
21 *tit. de effracto. carce. num. 1.* † Et quia publica sunt ædificia, ideo eorum muros violare capitaliter puniēdum tenet Petr.
22 Gregor. *de Repub. lib. 2. cap. 7. num. 5.* † & ob id tenent multi fabricationem carcerum spectare ad Vniuersitatem, custodiam vero ad dominum, de qua re videndus Flauius Amen-
23 dola ad Franchum *decis. 78. nu. 9.* † Sic etiam qui muros Ciuitatis transcendit quia sancti sunt *l. 2. D. ne quid in loco sa-*
24 *cro*, capite plectitur *l. vlt. D. de rer. diuis.* † & sicut pœna ista capitalis imposita ijs qui muros transgrediuntur, non extenditur ad alios mœniorum transgressores, sed solum ad Romanos muros iuxta veriorem sententiam, qua in praxi vtimur,
25 † præcipuè tempore pacis, vt tenet Clar. *in §. fin. quæst. 68. ver. muros Ciuitatis*, Menoch. *de arbitr. casu 483. num. 6.* Boer.
26 *decis. 232.* † secus tempore belli ex *l. 3. §. nec nō 17. de re milit.* solum, inquam, ad Romana mœnia se extendit, vt ex *l. penult.*
& vlt.

& vlt. D. ne quid in loco sacro, vult probari Osual. *ad Donel. lib. 4. commen. cap. 1. lit. Z.* & disserte post multos Farina *de delic. & panis quæst. 20. nu. 152.* † ita hæc scilicet carcerum ef- 27
fractorum capitalis pœna nõ se extendit ad nostros carceres,
† quos licet tanquam coercitores criminum, & sic à coercen- 28
do dictos existimemus, vt voluit Varro *lib. 4. de ling. lati. Pratei. ver. carcer.* Bouadi. *lib. 3. polit. cap. 15. nu. 5.* † & carcerem 29
locum in quo noxij seruantur appellet Serui. *in lib. 1. Ænei. Virgi.* domusq; sit illa quæ nos quietos domi custodit, tamen nõ sacros, neque sanctos esse dicimus. Et licet Fachinæ. *lib. 9. contro. iur. cap. 64.* inclinet in id quod etiam hodie pœna effractoris fugientis è carcere sit vltimi supplicij ob contemptam Maiestatem ipsius Magistratus.

Tamen pœnam illam carcerum effractoris, & ab eo fu- 30
gientis Iudicis arbitrio esse relinquendam constanter asseuero, & pro regula stabilitum fuit post longam dissertationem à Farina. *d. quæst. 30. nu. 34.* hoc enim voluit significare tex. in *d. l. in eos 13.* dum puniendos esse dicit, non expressa pœnæ
qualitate, † quo casu Iudicis arbitrio relinquitur *l. 1. §. expila-* 31
tores, ibi *quibus nulla specialis pœna rescriptis principalibus imposita est, idcirco causa cognita liberum erit arbitrium statuendi ei qui cognoscit. D. de effract.* & in nostris terminis tenet Alberi. *in d. l. in eos nu. 2.* Boer. *decis. 215. nu. 22. vers. & ad textum* Ioan. Igneus *in l. 3. §. subuenitur nu. 70. D. de S.C. Syllani.* Anto. Gomez. *lib. 3. vari. cap. 9. nu. 11.* † & in assignã- 32
da mulcta, vel pœna pecuniaria, vbi certa à lege non statuitur, ad arbitrium Iudicis relinquendum probant iura *in l. si quis reum 4. D. de custo. & exhi. reo. l. hodie 13. D. de pœnis*,
† & de die quoties certum tempus concessum est, nõ adiecto 33
die est tex. *in l. 1. §. vlt. D. de iur. delib.* † Hoc autem arbitrium 34
debet secundum rationem regulari, vt de arbitrio quantitatis quãdo pœna pecuniaria incerta imposita est, probo singulariter ex *d. l. hodie 13.* ibi, *ita tamen vt vtroq; modo rationem*
non excedat: duo siquidem sunt arbitria, † aliud liberum, & 35
solutum quod in mera voluntate positum est, & arbitrium plenum voluntatis dicitur *in l. vtrum 7. §. 1. D. de reb. dub. l. li-*

berum

36 *berum 28. D. de adopt.* † Sic & sponte sua, & arbitrio suo dicitur *in l. qui erat 49. D. fami. ercis.* sic & sui arbitrij esse *in l. si pater 22. D. de rit. nupti.* & ad arbitrium suum, idest pro arbitrio suo *in l. res 42. D. de iur. doti.* † Aliud vero est arbitrium
37 quod viri boni appellatur hoc est secundum rationem, non in meram voluntatem collatum, vt in *l. si sic 75. D. de leg. 1. l. Thais 41. §. sorori 4. l. fideicommissa 46. §. quod si D. de fideicom. libert.* † Vbicunque autem in arbitrium siue iudicis, siue
38 alterius quid cõfertur, quasi viro bono commissum accipiendum est *l. sed & si 17. §. Prætor ait D. de iniur. l. si libertus 30. D. de oper. libert. l. si societatem 6. D. pro socio l. 1. §. 1. D. de leg. 2. l. si filiæ 43. D. de leg. 3. l. 3. C. de dotis promiss.*

39 Vnde ex supradictis venit reijcienda illorum opinio, qui tenent pœnam effractorum carcerum iustè detentorum esse confessati criminis pro quo in carcere detrusi erant, illaque pœna puniendos esse. Hanc sententiam Doctorum cumu-
40 lus, † (de quibus rectè affirmabat Decius *cons. 449. num. 12.* esse instar auium, quarũ vnam quando euolat omnes sequuntur) communem fecit, inter eos glos. *ver. puniendi in d. l. in eos 13.* Viui. *in suis commu. opini. ver. fugiens è carcere num. 1.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu. 301. nu. 5. & de præsump. lib. 1. quæst. 89. nu. 45.* Mascar. *de probat. conclus. 266. nu. 1. & conclus. 498. nu. 16. lib. 1. & conclus. 820. nu. 1. lib. 2.* Bossi. *de carcer. nu. 5.* alijq; relati à Farina *vbi supra nu. 7.* Gomezio *lib. 3. var. tit. de captu. reo. nu. 11.* Claro *§. fin. quæst. 21. vers. tertio autem modo* Mynseng. *cent. 6. obser. 98.* Altusius *in dicæolog. lib. 1.*
41 *cap. 132. num. 20.* † Hæc inquam opinio cum solum nitatur textui *in d. l. in eos 13.* facili negotio refelli potest: ibi enim solum asseritur amplius esse custodiendos, vt scilicet iterum non euadant, & insuper puniendos licet innocentes reperiãtur ex eo crimine propter quod in carcerem compacti sunt, non pœna confessati criminis, sed pœna effracti carceris, vel de fuga quæ vt diximus arbitrio Iudicis relinquitur: nimis enim leuiter ius ageret si detentatum Iudicausa effringentem, & fugientem è carceribus sola pœna confessi delicti puniret, sicut nimis seuerè se ferret si innocens pœna delicti

sibi

ſibi adſcripti plecteretur, & ita ſentire videtur Felin. *in cap. nullus nu.* 13. *ad finem de præſump.* vt expendit Fachinæ. *lib.* 9. *contro. cap.* 65. † præcipuè ſi conſideratur quod ſi quis verè, & realiter confeſſus fuerit delictum adhuc poteſt probare contrarium, & ſi ex ea probatione de innocentia ſua conſtaret, non deberet puniri ex eleganti tex. *in l.* 1. §. *ſi quis vltro* 27. *D. de quæſtio.* vnde ſola pœna effracti carceris, & fugæ eſſe puniendos concluditur, vt tenet Gomezi. *vbi ſupra* Ioan. Igne. *in d. l.* 3. *§. ſubueniatur nu.* 70. *D. de S.C. Syllani.* & vt optimè animaduertit Burſat. *conſ.* 346. *nu.* 30. 31. *&* 35. *volu.* 4. vel nocens eſt, vel innocens reus, ſi nocens, prius punitur pro fractura, & inſuper pro crimine pro quo mancipatus eſt. Si innocens, & iuſtè detentus, vt infra dico, ſolum pro fractura, & fuga, alias ſequeretur quod innocentes æquali pœna, aut maiori plecterentur, quam nocentes, & culpabiles contra *l. abſentem* 5. *D. de pœnis cap. licet ex quadam* 47. *in fine de teſti.* vt expendit Alberi. *in d. l. in eos nu.* 2. † Vnde reijcitur opinio Fachinæi *d. lib.* 9. *contro. cap.* 66. qui reiectis alijs ſolutionibus affirmat tex. in d. l. in eos non explicare pœnam; tex. vero *in d. l.* 1. *D. de effracto.* declarare illam eſſe pœnam capitis. 42 43

Contraria tamen ſententia, quam diximus ſupra communem, poſſet intelligi de reis fugientibus è carceribus, qui poſtea non capiuntur, † nam cum aduerſus eos in cōtumaciam ex conſuetudine contra expreſſum tex. *in d. l. abſentem* 5. ibi *verum ſi quid grauius irrogādum fuiſſet puta metallo, vel capitis pœnam non eſſe abſentibus irrogandam D. de pœnis,* procedatur, nihil mirum quod pœna ordinaria confeſſati, & conuicti criminis puniatur, non quod fuga illa faciat indicium, vna cum antecedentibus capturam ad illum pœna ordinaria commiſſi delicti condemnandum, vt voluit Farina. *d. quæſt.* 30. *nu.* 43. *verſ. nihilominus,* ſed potius quia contumacia illa præcedentibus fuga, & fractura facit reos confeſſos, & conuictos criminis pro quo detinebantur, vt ſingulariter poteſt probari ex *l. ſi apparitor* 6. *C. de cohortal. Princip. lib.* 12. † & hoc iure vtimur in hoc Mediolanenſi Statu, vt notauit Clar. 44 45 46

quæst.21.verſ.tertio autem modo ibi *licet Senatus hoc* (ſcilicet condemnare fugitiuos è carceribus in pœnam ordinariam) *non obſeruet, niſi contra contumaces:* præuijs tamen ſemper opportunis citationibus, vt optimè concludit idem Farina.
47 *vbi ſupra nu.45.* † Ideo Excellentiſſimus Senatus noſter Mediolanenſis Iuſtitiæ ſplendore ſemper coruſcans, alios Senatus in multis excellens, vt probat Garon. *in cõment. ad Conſtit. Mediolani tit. de Senatoribus in prælud. cap.7. num.51.* ſolet captos poſt fugam publicè torqueri facere, vt refert Clarus vbi proximè, & idem obſeruare Curiam Neapolitanam teſtatur Grammat. *voto* 37. & etiam in Cathalonia affirmat Peguera *d. deciſ.1.* † & grauius quoque pro delicto pro quo de-
48 tinentur torqueri ſolent, & ſic eſt intelligẽdus Clarus *d. verſ.*
49 *tertio autem modo.* † Idemque dicendum eſt in eo qui fractis vinculis, ſeu compedibus aufugit per oſtium apertum, ſeu feneſtram arg. *l. ſuccurritur 9.* ibi *nihil interſit parietibus, an compedibus teneatur D. ex quib. cauſ. maio. l. ſi quis 3. §. ſubuenitur* ibi *clauſos accipere debemus etſi ſunt vincti D. de S. C.*
50 *Syllania.* † ſicut nec intereſt an quis detineatur in carcere, vel in cuſtodia *l. milites 13. §. eius fugam D. de re milit. l. capitalium 28. §. ad ſtatuas D. de pœnis,* plures relati à Farina. *d.*
51 *quæſt.30. nu.82.* † Idem & in eo qui muros carceris tranſcenderit ſine fractura fune medio, vel alio modo Boer. *d. deciſ. 215. nu.13. verſ. & idem ſi extra* Bertaz. *conſ. crimi.35. nu.31.*
52 *lib.1.* † Mitiori autem pœna eſſe puniendos carceratos, qui in actu fugæ deprehenduntur etiã fractura facta tenet, & pro-
53 ſequitur latè Menoch. *de arbitr. lib.2. caſu 360. nu.95.* † & hoc quia de generali conſuetudine in delictis affectus ad quemcunque actum proximum deductus regulariter non punitur ordinaria pœna effectu nõ ſequuto Clarus *quæſt. 92. verſ. ſcias tamen* Gomez *lib.3. varia. cap.3. nu.30.* Gramma.
54 *deciſ.2. nu.8.* Ioſeph. Ludoui. *deciſ. Lucen.15. nu.26.* † Reperio tamen Senatum noſtrum Mediolanenſem reis conſtitutis quamplurimis carceratis, qui aliquali fractura facta in carcere Egregij Capitanei Iuſtitiæ appellato la Orba fugere tentarunt, veniſſe in ſententiam die 11. Auguſti 1601. vt publicè

bliceè tribus ictibus funis plecterentur forte ob præcedētem conſpirationem quæ interuenerat. † Qua pœna ſumpta in arctiores, & tutiores carceres detruduntur ne in poſterum fugere attentent *tex. in d. l. in eos* 13. *D. de cuſto. & exhib. reo.* Boer. *d. deciſ.* 215. *nu.* 22. & alij adducti à Farina. *d. quæſt.* 30. *num.* 48. 55

DE FVGIENTE E CARCERE PRIVATO

De fideiuſſore rei ſub fideiuſſione conſtituti. Deque arreptione itineris ad Superiorem.

§. III.

1 *Priuatus carcer prohibitus.*
2 *Sermo eſt de carcere priuato à Iudice aſſignato.*
3 *Quod facere poteſt Iudex.*
4 *Roderico Suarez fuit aſſignatus.*
5 *Et Abbati S. Martini Canigonenſis in Cathalonia.*
6 *Ab eo fugiens eadem pœna pnnitur qua is qui è carcere publico fugit.*
7 *Efficitur publicus ex Iudicis decreto locus alias priuatus.*
8 *Reijcitur Amayæ ſententia.*
9 *Ab eo carcere fugiens incidit in pœnā ſi erat ſub præcepto, vel fideiuſsione conſtitutus.*
10 *Dicitur carceratus qui eſt ſub præcepto, vel fideiuſsione conſtitutus.*
11 *Decreto gratioſo gaudet.*
12 *Pœnam effractoris non incurrit.*
13 *Conſtitutus ſub fideiuſsione, ſtrictè non dicitur carceratus.*
14 *Cadauera carceratorum Cremonæ pertinēt ad Cathedralem, ſecus eorū, qui conſtituti ſunt domi ſub fideiuſsione.*
15 *Verba contractus ſunt ſtrictè intelligenda.*
16 *Maximè ſi eſt conceptus materna lingua.*
17 *Conſtitutus ſub fideiuſsione nō videtur eſſe in manibus Iuſtitiæ.*
18 *Et ita præſentans bannitum liberatur.*

19 Decisiones Senatus.
20 Bannitus captus non potest occidi, bene vero si est sub fideiussione.
21 Pœna non poterit exigi à reo, vel fideiussore, si Iudex mandauerit familiam ad illum capiendum, & hac de causa aufugerit.
22 Non dicitur contrauenire, qui ex noua causa contrauenit.
23 Laudantur Iure Consulti Thomas, & Ioannes Baptista Parasaccus.
24 Decisio Senatus.
25 Præceptum ne quis à domo discedat, vel vt in eam se conferat non requirit intimationem personalem.
26 Decisio Senatus.
27 Contrafaciens præcepto Principis etiam absque pœna debet aliquo modo mulctari.
28 Decisio Supremi Italiæ Consilij.
29 Votum Regentis Iacobi Maynoldi.
30 Eiusdem laudes.
31 Fideiussor tenetur de negligentia, & dolo custodum.
32 Non potest dici carcer tutus vbi adest dolus, vel lata culpa custodis.
33 Rei fideiussoribus custodiendi tradebantur.
34 Proponitur facti species agitata in Senatu.
35 Decisio Senatus.
36 Fugiente iusta de causa ad Superiorẽ non tenetur fideiussor.
37 Ita decisum testatur Giurba.
38 Recursus ille habet vim appellationis.
39 Si non interuenit iusta causa punitur, licet mitiori pœna.
40 Decisio Senatus.

1 NON loquor de carcere priuato, quem vnusquisque potest in domo habere: iste enim est à iure prohibitus ex *l. 1. C. de priu. car. inhi.* ex pluribus Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15.*
2 *nu. 13.* † solum sermo est de carcere priuato
3 à Iudice pro publico assignato, † quod posse Iudicem facere testatur

teſtatur Conſultus *in l. poteſt 9.* alias eſt *l. vlt. D. de interd. & relega.* Flaui. Amendo. *in additio. ad Franch. dec. ſ. 78. nu. 18.* † & ſibi fuiſſe aſſignatam primo domũ Prætoris, deinde propriam, poſtmodum Villam in qua habitabat refert Rodericus Suarez *tract. de fideiuſ. in cau. crimi. nu. 12.* & deberi propriam domum aſſignari pro carcere Prætoribus quoties pro ſindicatu carcerari debent aſſerit Bouadilla *lib. 5. polit. cap. 1. nu. 53.* † & de detentione facta perſonæ Abbatis S. Martini Canigonenſis in Principatu Cathaloniæ in inſigni Monaſterio Sancti Cucuphatis Vallenſis, & poſtea in Ciuitate Barcinonæ tradit Valenzuela *conſ. 74. nu. 77. & ſeq.* † Si inquam, is cui Camera in domo Pretoria, vel Prætorium ipſum loco carceris datur aufugerit, eadem pœna qua fugiens è carcere publico punitur Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 101. nu. 7.* Viui. *cõmu. opini. ver. fugiens è carcere publico nu. 5.* Maſcard. *d. lib. 1. concluſ. 266. nu. 8. & concluſ. 820. nu. 2. & 4.* Ex Cino *in l. 1. C. de priua. carce.* Bouadilla *lib. 3. politi. cap. 15. nu. 10.* Magon. *deciſ. 90. nu. 7. verſ. cõtraria tamen opinio* Petr. Gregor. *lib. 31. ſyntag. iur. cap.* 33. *nu.* 2. Fachine. *lib. 9. contro. cap. 67.* † efficitur enim publicus ex decreto illo, ſeu ordinatione Iudicis, vt notauit Farina. *d. quæſt.* 30. *nu. 47.* † Vnde non eſt amplectenda Don Franciſci Amayæ doctrina, qui in comment. *ad l. 2. nu. 21. C. de exacto. tribut. lib. 10.* aſſerit ſe omiſiſſe in definitione carceris verbum illud *ſecurus*, vel *publicus*, cum poſſit aſſignari cuſtodia, vel domus pro carcere: etenim quo ad domum iam dixi ex decreto Iudicis effici carcerem publicum, domum priuatam, tum & reddi ſecurum medio pœnæ præcepti, vel fideiuſſionis, vel alia cuſtodia, vt apud milites ſunt, quas appellamus Militum ſtationes. † Quia vero praxis ordinaria eſt, quod ille cui domus aſſignatur pro carcere promittat, vel fideiuſſionem præſtet ſub aliqua pecuniaria pœna de non recedendo, ſeu fugam faciendo ab eo loco, tunc fugam arripiendo incidit ſolum in pœnam de qua in præcepto, vel fideiuſſione *l. ſi quis reum 4. D. de cuſto. & exhi. reo.* plura Menoch. *de arbitr. lib. 2. caſu 260. nu.* 13. Vulpel. *reſpon.* 239. *lib. 1.* † dicitur enim is etiã carceratus iuxta tex. *in l. nec non 28* ibi,

ibi, *sed sub fideiussorum satisdatione captus sit D. ex quib. caus. maio.* sensit ita Guido Papa *decis. 253. nu. 1.* Grammati. *decis. 14. nu. 4.* Mago. *decis. Lucen. 90. nu. 8.* Menoch. *d. lib. 2. casu*
11 *301. nu. 10. in fine.* † Et in Indulto quod Regis gratia ob publicam lætitiam carceratis concedi solet, quod nos decretum gratiosum appellamus, de quo multa eruditus Ioan. Baptista Larrea *in suis disputa. siue decis. Granatensibus dispu. 25. nu. 1. par. 1.* comprehenduntur etiam sub fideiussoribus constituti Mastrillo *de Indul. cap. 12. nu. 4.* & in decreto gratioso in hoc Mediolani dominio edito an. 1571. ob natiuitatem Serenis-
12 simi Regis Philippi III. specialiter nominantur. † Verum est quod isti sub fideiussione detenti pœnam effractoris carcerũ non incurrent, cum nulla supponatur fractura, & Iudex contentus fuerit pœna illa pecuniaria in præcepto, vel fideiussione contenta.

13 Dixi videri captum sub fideiussione constitutum, sed hoc intellige lato modo, non strictè, & in omni casu secundum subiectam materiam: etenim in illa de qua loquitur Cæsar Carena *resolu. 80. à nu. 6. vers. Assumo* certum est non videri carceratum sub fideiussione constitutum: Agit enim de sen-
14 tentia arbitrali, † qua adiudicabantur cadauera carceratorum Cremonæ Ecclesiæ Cathedrali sub cuius Parochia sunt carceres Prætorij, quod quidem non debet extendi ad reos sub fideiussione constitutos extra carceres in domo alteri Parochiæ supposita morientes, quia verba Laudi, de cuius inter-
15 pretatione agebatur, sunt strictè intelligenda, † sicuti & cuiuslibet alterius contractus Manti. *de tacit. & ambig. conuen.*
16 *lib. 2. tit. 5. nu. 12.* † maximè si est conceptus materna lingua, vt in nostro casu Bald. *in l. lege num. 7. vers. & secundum com-*
17 *munem vsum loquendi C. de legit. hared.* † licet autem sub fideiussione constitutus videatur posse dici aliquoties carceratus: nunquam tamen videtur dum est sub fideiussione in ma-
18 nibus Iustitiæ, † & ideo sub fideiussore constituto præsentanti bannitum pro eius liberatione non resistit exceptio, quod ex quo præstitit fideiussionem de se consignando dicatur in manibus Iustitiæ, & sic exclusus beneficio proclamatis in ban-

bannitos editi excipientis eos qui in manibus Iustitiæ sunt, vel ad remum transmissi: † etenim per Senatum nostrũ Mediolanensem fuit sæpè hoc declaratum, præcipuè dum admisit liberationem Laurentij Bononi dum erat sub fideiussione aureorum quinquecentum constitutus, vt ex liberatione diei 12. Februarij 1603. & ex alia liberatione facta fauore fratrum de Tensinis, qui pariter erant sub fideiussione, & ita sentit Foller. *in pract. crimi. 1. p. 2. partis verb. vel carceretur nu. 11.* Angel. *de malefi. ver. fama publica præcedente in materia carcerationis nu. 86. & 87.* Bossius *tit. de carcere nu. 27. & seq.* † vbi dicitur quod licet bannitus captus non possit occidi, poterit tamen si est relexatus sub fideiussione, & potest desumi argum. ex tex. *in l. qui neque 48. §. solutũ* alias *l. solutũ D. de ver. signifi.* † Hæc autem pœna, qua tenetur fideiussor non semper ab eo exigi poterit quoties reum non præsentauerit: etenim si Iudex mandaret familiam ad reum sub fideiussione constitutum capiendum, si aufugerit, non poterit fideiussor ea pœna mulctari Bertaz. *consf. crimi. 416. nu. 13. & cons. 417. nu. 22. & seq. lib. 2.* † nõ enim dicitur contrauenire, qui ex superuenienti, & noua inopinataque causa superuenit arg. *l. cum quæritur 12. cum 2 seq. D. de excep. rei iudi.* Vulpel. *cons. 53. nu. 3.* & Iudex videtur recessisse à custodia illa fideiussionis sub qua detinebatur reus eo ipso quod satellites missit ad eum capiendum. † Et reperio pro hac sententia in istis terminis super facti contingentia scripsisse magni nominis virũ I.C. Thomam Parasaccum iam de annis 1616. & 1617. Vicarium Prætorium in hac Ciuitate Cremonæ Patruũ præclari toto æuo I.C. D. Ioannis Baptistæ Parasacchi Pontremulensis, cuius doctrina eum ex Primarijs Mediolani Aduocatis constituit, dexteritasq; in negotijs pertractãdis eum Romam missum ab Excellentissimo nostro Gubernatore ad arduas res expediẽdas fecit. † Et Senatus noster Mediolanensis in hanc visus fuit inclinare sentẽtiam, aut saltem respectu cõdemnationis sequutæ quæ inter alia ex hoc capite etiã impugnabatur, sic declarauit rescripto ad Prætorem Pontremuli sub die 17. Octob. 1618. cuius vt tota res intelligatur hæc sunt verba.

19 20 21 22 23 24

Phi-

Philippus III. Hispaniarum &c. Rex, Mediolani Dux II.

DIlecte noster. Proposito corā Senatu nostro Statu processus istic firmati ex causa excessus sequuti vltima die Augusti 1617. in foro inter Sinibaldum, & Stephanum de Gabrielis, ac Horatium eorum patrem, ac alios eius adhærentes parte vna, & Ioannem Ludouicum Marassum, & alios ei adhærentes parte altera, & condemnationis postea sequutæ mense Octobris subsequentis contra prædictos Horatium, & Stephanum in pœnam scutorum quatuor mille eo quod præcepto eis facto de se continendo domi non paruerint, ad quam condemnationem deuenit Locumtenens vester vobis absentibus. Relatis etiam his quæ idem Locumtenens accessus dicere qua ratione putaret ipsam condemnationem, seu cōdemnationes quas Gabrieli iniquas, & iniustas esse, & propterea circunscribi, & anullari debere contendebant, sustineri posse, & defendi à vitio iniustitiæ in scriptis respondit, & auditis super ipsa circunscriptione omnibus Fiscalibus nostris, qui re tota in suo Collegio proposita, & diligenter considerata votum suum protulerunt in scriptis, & omnium hinc inde adductorum habita matura consideratione. Censuit Senatus ipsas condemnationes sustineri non posse ratione nullitatis qua laborant, atque adeo illas vti nullas, & inualidas circunscribendas esse, saluis in reliquis iuribus Fisci nostri, & reseruato iure ipsis de Gabrielis agendi contra ipsum Locumtenentem ad expensas, & damna, si & pro vt iuris fuerit. Quam sentētiam nos quoq; probantes idem decernimus, & ordinamus, mandantes vobis, vt prouideatis ne dicti Horatius, & Stephanus ob eas cōdemnationes vlterius molestentur.

25 Libet hic animaduertere quod si præceptum alicui factū
fuerit ne à propria domo recedat, vel si foris sit, vt in eam se
recipiat sufficiet quod domi habitationis fuerit intimatum,
26 licet non personaliter, † vt ad euitandas fraudes decisum fuit
per Senatum die 4. Ianuarij 1594. quod rescriptum nō tran-
27 scribo cum sit ex impressis per Garonum pag. 166. † Illud
solum notatum velim quod si fuerit factum præceptum ali-
cui ne à Ciuitate discederet liceat absque aliqua pœna, nihil-

ominus

ominus casu inobedientiæ aliqua veniret pœna mulctandus, † & reperio apud Supremum Italiæ Consilium diu super hoc 28
disputatum fuisse, an scilicet veniret aliqua pœna mulctandus Didacus de Berbegal in hoc Mediolani Dominio vulgo *Vehedor General*, cui cum factum esset preceptum ab Excellentissimis Comestabili Castellæ, & Comite de Fuentes Gubernatoribus, vt à Mediolano non discederet donec expediuisset recapita apud eius Officium existētia per hæredes Ferrantis Cignardi petita, ipse eis non traditis, nec expeditis recessit, & in Regiam se contulit. Asserebat pro se in præcepto ei intimato nullam contineri pœnam, quo casu non posse ad eam procedi videtur de mente Castren. *in l. vnica §. is videtur nu. 5. D. si quis ius dicen. non ob tempe.* imò & iam transiuisse annum à die præcepti ad diem quo ad mulctam condemnari petebatur, quo termino elapso non est locus pœnæ iuxta tex. expresum *in d. l. vnica §. fin.* Proposita causa in dicto Consilio conclusum fuit die 27. Augusti 1603. condemnandum esse in aliquam pœnam arbitrariam propter inobedientiam, & spretum Principis mandatum, & attentis nonnullis rationibus pro dicta pœna minoranda dictum fuit satis esse si iubeatur exulare à Curia Regia per annum, saluis iuribus hæredum Thesaurarij Cignardi pro consequēdo interesse si quod prætenderent in Iudicio ciuili. † Attamen Dominus Iacobus 29
Maynoldus nobilis Cremonensis tunc Regens in dicto Supremo Consilio fuit voti quod hæc causa remitteretur Mediolanum tam respectu iudicij ciuilis quo ad partis interesse, quam iudicij pœnalis ratione inobedientiæ, & quod præfatus Didacus deberet præstare fideiussionem de sistendo iuri in Ciuitate Mediolani infra sex menses. † Hic fuit magnus ille 30
I. C. Iacobus Maynoldus dignissimus postea Senatus Excellentissimi Præses, autor libri quem inscripsit de titulis Regijs, cuius meminit Campus *in histor. Cremonæ.* Philippo III. Hispaniarum Regi ob præclaras illius dotes adeo charus, vt eius memoriæ non solum ære Regio incidi lapidem Sepulchralem, verum & quotidianum Missæ Sacrificium pro eius anima celebrādum iusserit. Nouum sanè honoris genus quo

tantus Rex tātum virum etiam post mortem decorare voluit, apud cuius Bibliothecam (quæ conseruatur, & augetur per præclarum I. C. Ioannem Baptistam Maynoldum nobilem Cremonensem eius ex fratre nepotem maiorum suorum gloriam tum præclaris ingenij dotibus, tum & litterarum splendore augentem) hæc monumenta reperi.

31 Sed an fideiussor teneatur casu quo reus negligētia custostodum ex strictiori carcere de quo fugam non arrepturum fideiusserat,in latiorem fuerit repositus dubitari potest. Communis est opinio fideiussorem teneri Riminal. *cons. 135. vol. 1.* Cæpola *cons. crimi. 25.* promittendo enim de tutò carcere

32 censetur etiam promisisse de fideli custodia custodis, † cum non possit dici locus tutus vbi adest dolus,vel lata culpa,& sic tenetur tanquam custos Afflict. *decis. 130. nu. 2. vers. contra-*

33 *rium* † olim enim rei fideiussoribus committi solebant, vt in *l. 1. D. de custo. & exhi. reo. l. 3. §. si qui autem 7. D. de bon. eor.*

34 *qui ante sent.* † Et in hanc sententiam iuit Senatus noster in hac facti specie: Fideiusserat nobilis Guilielmus Sylua Oppidi Domus ossulæ pro Tribuno militum Ioanne Marino Vallis Antigorij in fortijs Capitanei Iustitiæ Mediolani detento, & quod magis est fideiussio erat super eo quod dictus Tribunus non erat fugam arrepturus è carcere appellato la Cinta vbi detinebatur sub pœna scutorum tercentum. Custos, seu Commentariensis eum in latiorem carcerem propria authoritate posuit à quo fugam arripuit. Fideiussor constanter asserebat se solum fideiussisse pro eo quod non erat fugam arrepturus à carcere appellato la Cinta in specie, non vero de la-

35 tiori aut alio carcere vbi se inscio fuit immissus. † Res agitata apud Senatum fuit Prætori dictæ Vallis Antigorij rescriptum in hunc modum. *Propositis coram Senatu nostro tum actu extenso fideiussionis præstitæ per Guilielmum Siluam in summa aureorum tercentum pro Tribuno militum Ioāne Marino qui è carceribus aufugit, tum clausula illa,* & extendatur &c. *posita in eodem actu fideiusionis, quam pariter pro exequutione litterarum nostrarum ad nos extensam transmisistis, vt videremus an quid in casu innouationis,vel culpæ custodum carce-*

rum

rum in specie conuentum esset, nec non relatio itidem in actu fideiussionis præstitæ initio officij ab eisdem carcerum custodibus, quam ab Egregio Capitaneo Iustitiæ haberi iussimus, & super his omnibus, ac super precibus eiusdem fideiussoris audito Fisco nostro itum est in sententiam, vt non obstantibus à dicto Silua deductis ad vlteriora contra eum procedatur, saluo eidem fideiussori iure contra Commentariensem pro vt iuris fuerit, quod vos monemus, vt ita exequamini Mediolani die 27. Nouembris 1647. & vi huius rescripti præuijs opportunis peremptorijs die 7. Augusti anni sequentis dum Prætor illius Vallis essem (de quo glorior) dictum Siluam in dictam pœnam condemnaui.

36 Si vero sub præcepto, vel fideiusione detentus ad Principem confugerit non dicitur præceptum transgressum fuisse, nec fideiussorem ad pœnam teneri Franciscus Herculanus *tract. de cautio. de non offend. cap. 50. nu. 21.* Carrer. *in practi. crimi. 2. tract. de indi. §. tertium est indicium num. 38.* optimè declarat Bossius *de carcer. fideius. commit. à nu. 45.* & nos supra *cap. 2. à nu. 14.* Stephanus Garon. *ad Constit. Mediolani tit. de pœnis art. 113. num. 3.* Azeuedo *in l. 7. tit. 26. lib. 8. recop. nu. 3.* Paul. Grilan. *tract. de fuga in carce. num. 20.* Valenzuela *cons. 50. num. 20.* † latè Marius Giurba *cons. crimi. 66. num. 3.* 37 vbi exactæ à fideiussoribus pecuniæ in hoc casu per quandam Baronissam fuerunt eis de Regij Consilij sententia restitutæ, dummodo aliqua iusta causa interueniat, † nam cum ille re- 38 cursus habeat vicem appellationis *cap. cum olim de dolo, & contuma. cap. audita de restit. spolia. l. sed et si 26. §. fin. D. ex quib. caus. maio.* Giur. *vbi supra nu. 6.* dixi *d. cap. 2. num. 16.* & appellatio, vt valeat debeat esse iusta præcedente causa, vel aliquo interueniente grauamine, si arreptio illa itineris non fouet iustam causam, neque vim appellationis habebit Ossas. *decis. 7. nu. 5.* Ruginel. *de appella. in præfat. num. 45.* † Si vero 39 nulla præcedat iusta causa (quæ relinquenda arbitrio Principis ad quem confugit) tunc punitur non quidem pœna effracti carceris, si è carcere aufugit, neque pœna præcepti vel fideiussionis, si sub præcepto, vel fideiussione est constitutus,

ſed alia mitiori Cabal. *reſol.crimi.caſu 42.nu.5.* Guazz. *de defenſ.reo.defenſ.5.cap.4.nu.13.* Caccialup. *de debito.ſuſpect. & fugi.quæſt.1.n.3.*

40 † Reperio Senatum Mediolanenſem relata cauſa Antonelli Sacci, qui aufugit è carceribus Valentiæ in quibus ſub fideiuſſione ſub pœna aureorum quatuorcentum de fuga non facienda reperiebatur, & Mediolanum ſe contulerat pro euitanda Iudicis ſæuitia, vt dicebat, & pro prouiſione à Senatu obtinenda contendens eius fideiuſſorem non poſſe in pœnam condemnari, veniſſe in ſententiam die 30. Maij 1596. eum in totum non excuſandum, ſed debere ſoluere aureos quinquaginta Cameræ feudali (quia Valentia eſt feudum) & teneri ſe conſtituere in carceribus è quibus aufugerat.

DE INIVSTE CARCERATO FVGIENTE, de eo qui in breui reuertitur, de conſpirante ad fugam & de pœna Commentarienſis ob carceratorum fugam remiſſiuè.

§. IV.

SVMMARIVM.

1 Effractor carceris ſi iniuſtè detinebatur non poteſt puniri.
2 Nec in foro conſcientiæ.
3 Imò ſi aliter euadere nequit poteſt cuſtodes occidere.
4 Mulier poteſt impunè euadere cauſa vitandæ libidinis.
5 Requiritur primo quod non ſit iuſtè captus.
6 Nam iniuſtè captus, & innocens Iudicem occidere poterit.
7 Iudex non eſt qui iniuſtè adminiſtrat.
8 Carcer vbi Scholares mancipantur Salmanticæ eſt eccleſiaſticus.
9 Secundo requiritur quod aliter euadere non poſſit.
10 Eximens aliquem è carceribus tenetur pœna arbitraria Iudici.
11 Qui opem fert exiſtentibus in triremibus vt fugiant, cōdemnatur ad furcam.

12 *Si*

12 *Si exemptus est iniustè detentus non tenetur aliqua pœna.*
13 *Resellitur Fachineus.*
14 *Neque tenetur fideiussor iniustè detenti.*
15 *Neque iuramẽtum præstitum de redeundo iniustè detentus tenebitur seruare.*
16 *Si adest periculum mortis.*
17 *In breui spontè reuersus non est fugitiuus.*
18 *Idem de arrestato, seu sub fideiussoribus constituto.*
19 *Similes fideiussiones præstantur, vt Fisco cautum sit.*
20 *Prætoriæ stipulationis pœna non exigitur nisi Fisci intersit.*
21 *In breui rediens non punitur siue animo reuertendi fugerit, siue non.*
22 *Explicatur l. quis sit fugitiuus 17. §. apud Labeonem D. de ædil. edict.*
23 *Exponitur §. 1. eiusdem legis.*
24 *Conspiratione præcedẽte carceres frangens puniebatur pœna capitali.*
25 *Intelligitur l. 1. D. de effract.*
26 *Hodie est pœna arbitraria.*
27 *Nec obstat decisio Sanfelicis.*
28 *Nec Senatus nostri.*
29 *Si euaserit negligentia Custodis mitius punitur.*
30 *Quid disponant Constitutiones Mediolani.*
31 *De pœna Commentariensis ob fugam carceratorum remissiuè.*

SI iniustè carceratus detinetur poterit impunè, & carceres frangere, & fugere Bart. *in l. vis eius C. de probat.* Neuiz. *conf. 61. num. 37.* Menoch. *de arbitr. casu 301. nu. 14. lib. 2. & de præsumpt. lib. 1. quæst. 89.* Bossius *tit. de carcere nu. 5. & de carcer. fideiuſ. commit. num. 48.* aliique innumeri adducti à Farina. *d. quæst. 30. nu. 120.* & hinc videmus motum fuisse Magistratum Philippensem, vt animaduertit Iacobus Bouricius *in Enchiridio defensionum prolego. 3.* qui Paulum Apostolum, & Silam Romanos iniustè in carcerem detrusos dimitti 1

dimitti iubebat, & exire recusantes ipsemet deprecatus est,
2 vt exirent, vt refert D. Lucas *cap. 16. Actu. Apost.* † adeo vt nec teneatur in foro conscientiæ Couar. *lib. 1. vari. cap. 2. nu. 12.*
3 † imò casu quo aliter euadere nõ possit licitum esse custodes occidere videtur posse probari ex *l. nihil interest 26.* ibi *nihil interest quomodo captiuus reuersus est, an vi, vel fallacia D. de capt. & postl. reuer. l. 1. in princ.* ibi, *nam ignoscendum ei qui sãguinem suum qualiter redemptum voluit D. de bon. eor. qui ante senten.* Lucas de Penna *in l. prohibitum num. 11. vers. sed pone C. de iur. Fis. lib. 10.* Menoch. Boer. Couar. & alij supra laudati Stephanus Garonus *ad Constit. Mediolani tit. de pœnis*
4 *art. 113. nu. 3.* † (& mulierem posse impunè è carcere fugere libidinis vitandæ causa tenet Bald. *in l. 1. nu. 11. vers. sed pone C. de ædil. actio.* Menoch. *de arbitr. casu 301. num. 18.* Farina. *d. quæst. 30. nu. 190.* Gaspar Baetius *de inope debit. cap. 15. nu.*
5 *26.*) † Duo autem vt hæc fuga licita sit necessaria sunt. Primum vt neque iuxta actitata iustè captus dici possit, quandoque enim, & innocens quo ad Iudicem iustè captus, & con-
6 demnatus dici potest. † Si vero neç quo ad Iudicem iustè catus dici potest, nihil mirum quod possit custodes, imò & Iudicem occidere, quia tunc non Iudex, sed priuatus hostili modo procedere dicitur, cui licitum est de facto se opponere, sentiunt ita Asinius *in praxi §. 31. cap. 2. in 1. limit. principa.* Lancellot. *de attenta. cap. 17. nu. 50.* Seraphi. *de priuile. iura. priuil. 132. nu. 37.* Clarus *in §. homicidium vers. præterea: tandiu enim,* vt inquit Cassiodo. *lib. 3. vari epist. 27. Iudex dicitur quandiu, & iustus putatur, quia nomen quod ab æquitate su-*
7 *mitur, per superbiam non tenetur.* † Iustus autem est qui iustitiam administrat, alias Iudex non est, sed priuatus *l. 3. D. de offi. Præsi. l. fin. D. de iurisd. can. iustum 23. quæst. 2. cap. quorundam de exces. Prælat. cap. cum æterni iunc. glos. ver. Iudex de re iudic. in 6.* Amaya *in com. ad l. 5. nu. 5. 10. & 11. C. de iur. Fisc. lib. 10.* vbi latè probat posse resisti officiali qui aliquem absque licentia Iudicis capit, & latissimè *num. 23.* respondet argumento quod quo ad custodes quibus nõ incumbit causæ examen efformari potest, & *nu. 26.* pulchram facti speciem

Sal-

Salmanticæ affert circa carcerum ecclesiasticorum, † quales 8
sunt illi quibus Scholares ibi mancipantur, effractionem, & an effractores in excōmunicationem Bullæ in Cœna Domini inciderint, disputat.

Requiritur insuper quod aliter euadere non possit etenim 9
si via iuris, vel etiam facti alio modo potest periculum euadere tenetur id facere, alias venit puniendus si non ordinaria, saltem extraordinaria pœna Anto. Gomez. *lib. 3. vari. cap. 3. nu. 24.* Menoch. *de arbitr. casu 278.* Clarus *in d. § homicidium vers. scias tamen,* & ita distinguit Farina. *d. quæst. 30. nu. 131.* vbi *nu. 135.* lato calamo tradit quomodo dicatur quis iniustè detentus, & carcer iniustus. † Et licet eximens aliquem è car- 10
ceribus teneatur pœna arbitraria Iudici, vt per Farina. *d. quæst. 30. nu. 92. vbi nu. 97.* etiam de auxiliatoribus, & instigatoribus, licet contrarium teneat Fachine. *lib. 9. contro. cap. 69.*
† licet vt vult Caballi. *resol. crimi. casu 8. nu. 19.* potest con- 11
demnari in pœnam furcarum, vel triremium is qui opem fert existentibus in triremibus, vt inde aufugiant accomodādo eis limas, malleos, scalpra, & alia instrumenta ferrea ad præcidendum cōpedes, seu catenas quibus detinentur. † Ta- 12
men secus est vbi exēptus esset iniustè detentus *l. 1. §. Offilius cum 2. ll. seq. D. ne quis eum qui in ius voca.* & multis probat Lucas de Pēna *in l. quoties nu. 1. in fine C. de exacto. trib. lib. 10.*
Bossius *de captura nu. 4.* † licet contrarium doceat Fachine. 13
d. lib. 9. cap. 70. distinguens inter eum qui effracto carcere, & eum qui non effracto se exemit: etenim licet videatur obstare tex. *in d. l. in eos 13.* dum inquit esse puniendos etiam si innocentes sint: tamen intelligendus est de innocente iustè carcerato, vt ipsemet Fachine. *cap. sequenti* sentire videtur, nos autem loquebamur de innocente etiam iniustè carcerato. † Neque tenetur fideiussor iniustè detenti Farina. *d. quæst.* 14
30. nu. 61. Lucas de Penna *in l. si quis nu. 6. C. de decur. lib. 10.* quia fideiussoria obligatio est accessoria principali, vt optimè animaduertit Fachine. *d. lib. 9. cap. 68.* † Et licet quis cum iu- 15
ramento promiserit è carceribus non recedere, vel ad carceres redire, non tenebitur iuramentū seruare si iniustè captus
est

est glos. *in Clement.pastoralis* §. *notorio vers.per violentiam de re iudi.* Boer. *decis.215.nu.30.* Couar. *d.cap.2.nu.7.vers.cōtrariam sententiam* Dueñas *reg.393.sub.4. ampli.* Seraphin. *d.priui.132.nu.1.* Brun. à Sole *quæst.30.nu.31.* Altusius *in*
16 *sua Dicæolo.lib.1.cap.132.num.23.* † quod intellige quando adest periculum mortis, ex mente d.glos. *in Clement.pastoralis ver.violentiam*, & tenent supra adducti Doctores, & ego libenter adderem, dummodo quando iuramentum præstitit crederet se quo ad Iudicem iustè detentum, & postea intellexerit etiam quo ad eum iniustè captum.

17 Quæ autem diximus de carcerato cum fractura è carceribus fugam arripiente non sunt intelligenda de eo qui in breui sponte reuersus est: nam iste non est fugitiuus, vt supra *cap.2.à nu.11.& 13.* probauimus, nec tanquam effractor est puniendus, cum per reuersionem in breui factam omnis fugæ suspicio tollatur Corras. *in l. admonendi nu.81. D.de iur. iur.* Meno. *de præsump.lib.1.præsump.89. nu.44.* Paris de Püteo *tract. de sindi.verb. fuga officialis cap.20.num.2.vers.vel quando recessisse* Iacob. de S.Gior. *in l.1 nu.10. C.de ser.fugi.* Tiraquel. *ad l.si vnquam nu.179. C.de reuocan.donat.* Thesaur. *decis.77.* Gratia. *discept.192.nu.20. tom.1.* Boer. *d.decis. 215.nu.17.& 18.* Clarus *quæst.21.vers.tertio modo in fine* Stephanus Garonus *ad Constit. Mediol.tit.de pœnis art.113. nu.3.* Cepola *in l.quis sit fugitiuus §.si quis talis in 7. nota.D.*
18 *de ædil.edic.* latè Farina. *d.quæst.30.nu.87.& 148.* † Vbi *nu. 149.* idem probat de arrestato, seu sub præcepto, vel fideiussoribus constituto Roma. *cons.193. in fine* Roderi. Suarez *in tract.de fideius.in causa crimi.nu.32. in fine* Hercula. *tract.de*
19 *cautio.de non offend.cap.50.nu.17.* † Et posset esse ratio quia similes fideiussiones nō alia de causa præstantur, nisi vt Fisco cautum sit de persona carcerati Roma. *d.cons.193. post nu.1.*
20 Si reuersus est nulla amplior cautio desiderari potest, † tum etiam quia in prætorijs stipulationibus, pro vt est hæc de qua agitur, pœna conuentionalis exigi non potest nisi intersit Fisci Bart. *in l.2.nu.14.D.si quis in ius voca.* Alexa. *in l.2.§.fin. colu.2. vers. limita primo*, & ibi Iason *colum.5. vers. tertio li-*

mita

mit a D. de verbo. oblig. Osascus *decis. 70. nu. 14.* † Quod diximus de in breui reuertente, indistinctè probandum siue quis fugerit animo reuertendi, siue non, dummodo reuertatur: nam vt ex nostra *l. fugitiuus.* 225. constat & nos probauimus latè supra *cap. 8.* factum, & animus requiritur, vt quis fugitiuus dicatur, & licet hoc in casu animus insit, & factum non deesse videatur supposito quod aufugerit: tamen cum in breui reuersus est, factum illud non factum videtur, seu pro infecto habetur: † Nec obstant tradita à Farinacio *nu. 88.* nam *tex. in §. apud Labeonem l. quis sit fugitiuus 17. D. de ædil. edic.* id non probat, nec Clarus ita explicandus quia est intelligendus de eo qui sero redijt. † Minus facit quod *in d. l. quis sit 17. §. 1.* dicitur videlicet esse fugitiuum qui ea mente discedit ne ad dominum reuertatur, licet mutato cōsilio reuersus fuerit: nemo enim tali peccato, inquit, pœnitentia sua nocens esse desinit: etenim respondendum est relicto Natta *cons. 407. nu. 11. volu. 2.* distinguente inter seruum qui fugit, & hominem liberum operas suas locantem qui abscessit; dicendum, inquam, Celium loqui de eo qui sero redijt, nos de eo qui in breui reuersus est, & confirmat Gothofr. dum *in d. §. 1.* notat sic. *Sera pœnitentia hic nō prodest, vt nec in furto, rapina, apostasia,* & sic intelligendus tex. *in l. ea mente 65. D. de furti.* videnda quæ diximus *cap. 2. num. 10.* 21 22 23

Item animaduertendum eum qui conspiratione facta carceres fregit subijci olim pœnæ capitali, vt per Menoch. Clarum, Mascardum, & alios innumeros tradit Farina. *d. quæst. 30. nu. 166.* † quod habet locum etiamsi absque fractura carcerū vna cū cæteris qui in eadem custodia sunt, euaserit, iuxta tex. sic intelligēdum *in l. 1. ibi: Saturninus etiam probat eos qui de carcere eruperunt, siue effractis foribus, siue conspiratione cum cæteris qui in eadem custodia erant capite puniendos D. de effract.* Et sic non intelligenda illa disiunctiua, *siue* quasi coniunctiua, vt voluit Farina. *vbi proximè nu. 168.* æquiparantur enim fractio carceris fuga sequuta, & cōspiratio; erat autem pœna capitalis propter carceris publici reuerentiam *vt sup. §. 2. nu. 19.* notauimus, † hodie arbitrio Iudicis hæc omnia re- 24 25 26

 lin-

linquuntur,qui cōsiderare maximè debet delicta ob quæ carcerati detenti sunt.
27 † Et licet Sanfelicius *decis.47.nu.*3.asserat de anno 1586. fuisse laqueo suspensos octo inquisitos de tentata fuga, & fractura cancellæ cum conspiratione quamuis non euaserint:tamen hoc intelligendum est ratione delicti,ob quod incarcerati erant.
28 † Nec obstat etiam quod inuenerim Senatum nostrum Mediolanensem die 14. Ianuarij 1603.censuisse Herculem Bottam,Marcum Antonium Polinum Ferrarienses reos confessos de conspiratione,& tractactu factis de eripiendo Marcum Antonium Mantigatiam detentum in carceribus D. Capitanei Iustitiæ Mediolani pro delictis capitalibus esse denūtiata morte torquendos adhibito taxillo super complicibus,& postmodum furcis suspēdendos: etenim vt ex processu, quem vidi, apparet ibi constabat
29 etia de quadam robaria. † Si autem negligentia custodis euaserit quis carcerem tunc mitius punitur, vt docetur *in d. l. 1.*
30 *D.de effracto.*Farina.*d.q.*30.*nu.159.* & *seq.* † Constitutiones huius Dominij Mediolani *tit. de pænis* §.*faciens* disponunt quod faciens vt quis euadat è carceribus puniatur ea pœna qua carceratus puniendus erat si pro delicto pro quo erat imputatus condemnandus esset. Si vero aliquid fecerit propter quod ipse euadat punitur pœnis à iure communi statutis. Super qua vltra à nobis tradita videndus Garonus in comment. ad ipsam.

31 Supererat nunc agere de pœna Custodis, seu Commentariensis ob carceratorum fugam, quam quæstionem lato calamo pertractauit Farina.*de carce.et carc.q* 31 *per totam* Sanfelicius *decis.46.* vbi in specie de carcerato tradito custodiæ Locumtenentis Castellani Castri Noui Ciuitatis Neapolis,& videnda *l. 5. C.Theodos. de custo.reo.* Petr.Pecki.*de iure sisten. cap.27.*

DE

DE EXIMENTE ALIQVEM E MANIBVS familiæ, & an fideiussor de eo constituendo illo exempto, vel carcerato dicatur liberatus, deque eximente captum ob debitum ciuile. Pauca de fugiente è carceribus in Ecclesiam se recipiente.

§. V.

SVMMARIVM.

1 Detenti à familia dicuntur capti.
2 Idem est eximere aliquem è carceribus, vel è manibus familiæ.
3 Carceratus dicitur qui est sub custodia.
4 Communiter dicitur teneri crimine Læsæ Maiestatis.
5 Etiamsi hoc non fiat animo offendendi Principem.
6 Decisio Senatus.
7 Alia Senatus decisio.
8 Refellitur communis opinio.
9 Absurdum quod ex ea sequeretur.
10 Aliud absurdum.
11 Reijcitur alia decisio Senatus Neapolitani.
12 Nullus Iudex in ea interuenire voluit.
13 Querelatus de ea fuit Prorex.
14 Respondetur l.4.D.ad l.Iuli.Maies.
15 Incidit in crimen Læsæ Maiestatis si exemptus erat pro eo captus.
16 Defenditur Decianus.
17 In quo casu habeat locum communis opinio.
18 Capti plerunq; eximuntur propter amicitiam, vel consanguinitatem, & tunc pœna est arbitraria.
19 Excipitur qui affectione ductus hoc fecerit.
20 Mulieres eximentes industria viros è carceribus.
21 Et etiam è manibus familiæ, & de hoc celebris Senatus decisio.

22 Doctores qui huius Senatus decisionis meminerunt.
23 Pater eximens filium, vel è contra excusatur.
24 Manlius exemit captum ob debita.
25 Pœna extraordinaria punitur eximens.
26 Repetitur decisio Senatus.
27 Mirus amor coniugalis.
28 An sit maior peterno.
29 Michol Dauidem liberauit.
30 Abigail virum suum.
31 Chilonis Theopompum.
32 Viri liberati industria vxorum.
33 Amor est species furoris.
34 Mentem turbat.
35 Sicut vinum inebriat.
36 Nihil eo vehementius.
37 Excusatur mulier receptans res furatas ab amasio.
38 Excusatur frangens amoris causa exilij fines.
39 Obediens Superiori culpa carere dicitur.
40 Iustitia videbatur delusa à muliere.
41 Similis alteri Areopagi decisioni,
42 Eximens se ipsum absque armis in nihilo punitur.
43 Decisio Senatus.
44 Laudantur Cremona, &
45 Excellentissimus Marchio de Carazena.
46 Illustrisimus Ioannes Baptista Bonettus Regius Senator, & eius filius.
47 Fideiussor an dicatur liberatus si reus est carceratus.
48 Distinguitur an pro eodem, vel diuerso delicto fuerit carceratus
49 Quid si aufugit è manibus familiæ.
50 Nouatio non inducitur nisi expressè.
51 Reus dicitur commissus custodiæ fideiussoris.
52 Eo capto tenetur custodia familiæ.
53 Commodatarius tenetur de custodia rei commodatæ donec pænes ipsum reperitur, secus si eam tradidit nuncio commodantis.

54 Te-

Qvia etiam dicuntur esse in vinculis, vel custodia ij qui in manibus satellitum capti inueniuntur iuxta *l. 1.* iunc. *l. in eos* 13. *C. de custod. reo.* Cabal. *resol. crimi casu 8. num. 1.* Farina. *quæst.* 32. *num.* 2. † imò paria sint eximere aliquem è carceribus, & è manibus familiæ, vt ait Barto. *in l. cuiusque D. ad l. Iuli. Maiest.* Iason *in* §. *pœnales nu.* 106. *I. de actio.* † & carceratus dicatur qui est sub custodia *l. solutũ 48. D. de verb. signif.* Fulgos. *conf.* 176. *nu.* 5. Surdus *de aliment. tit.* 9. *quæst.* 17. *nu.* 10. hinc de eximente aliquem è manibus familiæ

1
2
3

miliæ agendum hic est, præcipuè cum non minus fugiat qui
4 est exemptus quam qui est carceratus. † Communis opinio obtinuit eum crimine Læsæ Maiestatis teneri ex *l.4.* ibi. *Item qui confessum in iudicio reum, & propter hoc in vincula coniectum emiserit D. ad l. Iuli. Maies.* & ibi Bart. Lucas de Penna *in l. quoties nu. 5. C. de exactio. tribut. lib. 10.* Placha *in epito. delict. lib. 1. cap. 38. nu. 7.* Clarus §. *fin. quæst. 68. vers. eximens de manu iustitia.* Bossius *tit. de captura nu. 16. & de crimi. Læsæ Maiestatis nu. 61.* & alij congesti per Farina. *de carcer. & carcer. quæst. 32. per totam* Thomingi. *decis. 15. n. 3.* Tiber. Decia. *tom. 2. lib. 7. cap. 11.* Antonius Gomez. *lib. 3. vari. cap. 2. nu. 7.* præcipuè si iam sit confessus, conuictus, vel condemnatus,
5 † quod habere locum etiamsi detētus crimen Læsæ Maiestatis non commiserit, vel eripiens non id faciat, vt imperium, & iurisdictionem Principis sibi vindicet probat multis Gigas *de crimi. Læsæ Maiestatis lib. 1. tit. qualiter, & à quibus quæst. 58. per totam*, & plura etiam super hac quæstione congerit
6 Baiar. *ad Clarum d. quæst. 68.* † imò, vt ipsemet Clarus ibi refert, ex ordine Senatus nostri Mediolanensis 11. Februarij 1552 fuit laqueo suspensus quidam Baptista Zacagnus, qui quendam è manibus familiæ Prætoris Mediolani exemerat,
7 † & 28. Ianuarij 1554. alij quatuor, qui exemerant quosdam fraudatores cum inuentione è manibus Capitanei Glaræ Abduæ, pariter fuerunt furcis suspensi.

8 Sed supradicta opinio sustineri nequit nisi dicamus cum Bossio *de crimi. Læsæ Maiest. num. 62.* dici quem incidisse in pœnam quæ pro crimine Læsæ Maiestatis imposita est, licet non inciderit in illud crimen: potest enim quis mulctari ea pœna, licet simile delictum non commiserit: etenim vt supra probauimus non incidit in crimen Læsæ Maiestatis, qui aliquem è carceribus exemit, sed tantum olim capitali pœna, hodie arbitraria punitur, vt diximus, & tamen maius delictũ videtur eximere aliquem è carceribus cum publici, sancti, vsui, bonoq; publico destinati sint, quam è manibus familiæ,
9 † imò non minimum sequeretur absurdum incidere scilicet in crimen Læsæ Maiestatis qui eximeret è manibus familiæ

captum

captum ob ludum, vel aliud simile delictum, † imò & captũ 10
pro debito ciuili, de quo licet Carauit *super ritu 160. num. 2.
in fine*, dicat quod in Ciuitate Neapoli fuerunt suspensi, & in
frustra scissi quatuor qui exemerant è manu familiæ quẽdam
nobilem, qui ad carceres propter debita ducebatur: tamen de
inualiditate, & iniustitia illius decisionis concludit ex multis
Baiard. *ad Clarum vbi supra.* † Neque similiter facit ad rem 11
quod tradit Franciscus Viuius *decis. 92. lib. 1.* scilicet anno
1546. fuisse iugulatos tres ex quinq; iuuenibus, qui nondum
excedentes 16. annum exemissent è manibus familiæ Ma-
gnæ Curiæ Vicariæ quendam pauperem hominem captum,
pro debito, quæ iugulatio fuit facta iussu Excellentissimi Do-
mini Don Petri de Toledo tunc Proregis in Regno Neapoli-
tano per quoddam eius mancipium, & postmodum eorum,
cadauera posita in platea Castri noui: † etenim vt ibidem *nu.* 12
1. notat Viuius nullus ex Iudicibus Magnæ Curiæ Vicariæ
voluit interuenire in ea cõdemnatione, † imò vt notauit Al- 13
phonsus de Vlloa *in vita Imperatoris Caroli Quinti lib. 4. fol.
210.* extitit querimonia apud Cæsarem de ea sententia con-
tra dictum Proregem, & de pœna eximentis captum ob de-
bitum ciuile dicemus *infra nu. 61.* † Nec tunc obstat *tex. in d.* 14
l. 4. D. ad l. Iuli. Maiest. dum ibi dicitur confessum in iudicio
reum, & propter hoc illum eximentem incidere in pœnam
illius legis, quia verius est ibi loqui de confesso in eo genere
delicti de quo ibi agitur scilicet Læsæ Maiestatis, vt optimè
notauit Gothofr. *in eo tex.* his verbis: *puto legendum confessum
in hoc iudicio reum, & propter hoc in vincula coniectum emi-
serit, vt Maiestatis teneatur qui confessum in hoc iudicio Ma-
iestatis, & propter hoc in vincula coniectum emiserit, non qui
simpliciter in vincula coniectum.* † Ex quibus colligitur inci- 15
dere in crimen Læsæ Maiestatis eximentem è manibus fami-
liæ quoties pro eo crimine esset captus, vel detentus, & vel
esset conuictus, aut confessus, & in hanc sententiam inclina-
re videtur Tiber. Decia. *tom. 2. lib. 7. cap. 11. nu. 12.* plura Nar-
bona *in comment. ad lib. 4. nouæ Recopil. tit. 1. lege 20. glos. 7.
nu. 69.* † qui *num. 74.* inaniter conatur refellere Decianum, 16
vbi

vbi supra quatenus asserit incidere in crimen Læsæ Maiestatis quoties ex exemptione sequeretur aliquod damnum Principi:nam inde eueniret quod eximentes captum ob debitum
17 Fiscale inciderent in crimen Læsæ Maiestatis. † Crederem tamen dicti criminis pœnam mereri quoties animo offēdendi Principis Maiestatem hoc fieret, veluti causa vsurpandi dominium, vel Iurisdictionē illius, veluti si seditiosi seu turbantes statum Reipublicæ, vel aduersus Principem conspi-
18 rantes è manibus familiæ Principis captum eximerent. † Sed quia frequentius capti eximuntur vel ob amicitiam, vel consaguineitatem capti, vel propter odium quo homines solent prosequi familiam, hinc de his solummodo à nobis actum fuit, & concludendum pœna arbitraria teneri, & crederem esse posse eandem pœnam, quam pati exemptus debebat, sicuti Constitutio nostra Mediolanensis *sub tit. de pœnis* §. *prohibitum* insinuare videtur.

19 Excipi tamen à prædicta pęna debet is qui nimia affectione ductus captum eximeret veluti pater filium, vel filius patrem, vel vxor maritum, vt de eximente è carceribus affirmat Farina. *de carcer. & carcer. quæst.* 30. *nu.* 118. Anto. Gomez.
20 *lib.* 3. *vari. cap.* 10. *de capt. reor. nu.* 12. † qui id asserunt de mulieribus quæ mutatis vestibus industria, & calliditate maxima viros suos pro grauibus delictis incarceratos exemerunt, & extraxerunt è carcere, & pulchros de hac re casus vltra om-
21 nes obseruat Bouadilla *lib.* 3. *polit. cap.* 15. *nu.* 130. † & de eximente è manibus familiæ tradit Clarus *quæst.* 29. *vers quæro etiam*, vbi de quadam muliere nomine Alegra Piua quæ maritum capitaliter damnatum exemit è manibus satellitum, & cum esset diu disputatum in Senatu an esset punienda, tandem 3. Iulij 1563. non fuit nec definitiuè absoluta, nec condemnata, sed dictum eam nō esse molestandam donec aliud
22 per Senatum ordinatum fuisset, † cuius decisionis meminit Farina. *d. quæst.* 32. *nu.* 79. Viui. *decis.* 92. *nu.* 5. Thoming. *decis.* 15. *in notis marginalibus* vbi supradictum, mirabilem casum appellat, meminit etiam illius Senatus decisionis Stephanus Garon. *ad Constitutiones Mediolani tit. de Pœnis art.* 112. *n.* 2.

Nar-

Narbona *in comment. ad tertiam partem nouæ recopilationis lib. 4. tit. 1. lege 20. glos. 18. nu. 111.* Bouadilla *d. lib. 3. polit. cap. 15. nu. 131.* † Et Tiber. Decia. *tom. 2. lib. 7. cap. 11. n. 9.* patrem 23
filium vel è contra eximentem excusat ob maximam affectionem, sicuti & Scipio Africanus ob in Patriam merita excusatus fuit licet L. Scipionem captum è manibus lictorum eripuisset, vt author est Plutar. *in eius vita*, † & M. Manlius 24
exemit quendam Centurionem militaribus factis nobilem, qui ob æs alienum ad vincula ducebatur, vt est apud Liuium *lib. 6.* de quo *cap. 19. §. 1. num.* † Et licet Farina. & Narbona 25
vbi supra Bouadilla *d. cap. 15. nu. 130.* Gregor. Lopez. *in l. 5. tit. 15. glos. 2. par. 2.* Anto. Gomez. *lib. 3. var. cap. 9. nu. 12.* existiment à pœna extraordinaria non liberari: † tamen rectius 26
in supradicta specie Senatus noster Mediolanensis censuit eam mulierem non esse molestandam, maximè cum non vi armorum, sed vi potius amoris cõiugali virum exemerit, † de 27
quo cecinit Batillius *emble. 172.*

Mirus Amor, miri vis mira, & mirus Amoris
Sensus, miri oculi, miri in amore duces,

† & an paterno sit maior disputat Tiraquel. *ad l. 8. nu. 12. C. de* 28
reuoc. donat. † Sicut & Michol Dauidem virum suum è morte à Saule ei indicta liberauit ipsius loco in lecto statuã opertam vestimẽtis cum pelle pilosa caprarum ad caput eius supponens, vt refert *lib. 1. Regum c. 19.* † Et Abigail vxor Nabal 29 30
eidem Dauidi irato, & ad exitium viri cum armatorum cohorte apropinquanti obuiam prodiens cum magnis muneribus facta est, & ex inimico amicum, ex hoste hospitem fecit *1. Regum cap. 25.* † Tum & Chilonis vxor Theopompi, vt 31
author est Polien. *lib. 8.* maritum suum captiuum ab Arcadibus liberauit vestem suam marito tradens. † Sic etiam, & Mi- 32
nyæ Argonautarum progenies è carcere, & imminenti supplicio liberati sunt vxorum industria mutatis vestibus viros è custodia pro mulieribus emittẽtium Valer. Maxi. *lib. 4. cap. 6.* plura alia Bouadilla *vbi supra*, † etsi propter amorem illi- 33
citum excusatur quis à pœna, quia amor est species furoris *cap. cum in iuuentute de præsump.* Carot. *decis. 124. nu. 4.* Boer.

34 *decis.23.nu.75.* † & mentem nõ tantum oppugnat,& turbat, verum & euertit, & expugnat Balthezar Castillo *in Aulico sub finem* Cælius Rhodig. *lib.29.cap.16.& lib.23.cap.1.* Petr. Lanzi. *in theatro mundi circa finem* Petr. Heigius *quæst. 38.*
35 *par.2.nu.68.* † & sicut vinum inebriat Palati. Rubios *in repetit.rubr.de donat.§.28.nu.6. ex Ecclesi.cap.19.* exornat Anto.
36 Gomez.*lib.2.varia.cap.14.nu.28. ad finem,* † & nihil eo vehementius inuenitur *auth. quib.mod.natu.effici.legit. §. illud colla.6.* Costa *de scien.& ignor.cent.1.distinc.7.in respon. n.44.* Bald.*in l.& post D.de transac.* Monal.*cons.92.num.14. vol.2.* Tiraquel. *de pœnis temper. causa 4. nu.4.* Peguer. *decis.7.nu. 18.* & ex alijs argumentis traditis à Ottero *quæstionum iur. par.3.quæst.30.* dessumptis à Menoch.*de arbitr.iur.lib.2.cent.*
37 *4.casu 328.* † Imò Clarus *quæst. 60. vers. est & amor* refert Cassaneum *ad Consuet.Burgun.rubr.1.§.5.nu.13.* qui in facti contingentia asserit se vidisse excusari quandam mulierem, quæ propter amorem receptauerat res furatas ab amasio suo,
38 & idem Clarus alias species proponit, † & præter omnes Marius Giurba *cons.crimi.47.* vbi latè excusat quendam qui fregerat exilij fines, & venerat amore ductus ad locum à quo exulauerat, & ita per Senatum decisum asserit, & videndus Stephanus Garonus *super Constit.Mediolani tit.de pænis præ lu.4. art.3.* licet Heigius *vbi supra nu.70.* arbitrio Iudicis id relinquat. Si igitur hæc in illicito, multo magis in coniugali obseruanda sunt, sicq; venit excusanda quæ ob hanc causam maritum è manibus familiæ exemit, tum & ob debitam viro
39 obedientiam excusanda venit: † etenim qui obediuit superiori, culpa carere videtur *l.is damnum §.1. D.de reg.iur. l.liberorum §.vlt.D.de his qui not.infa.* vbi dicitur infamem non effici qui eam ducit patris imperio, quam alias sine infamia ducere nõ poterat, & teneri mulierem in casu prædicto obedire viro tenet Bouadilla *d.lib.3.cap.15.num.131.* Hæc pro
40 muliere considerari poterant. † At contra eam vrgebat maximè iustitiæ contemptus eo maximè quod à muliere delusa videbatur,& vt dicebat Tacitus de quadam muliere, quæ tortores cõstantia sua vincebat *lib.15. anna. ne à fæmina spernerentur.*

rentur. Igitur propter amoris vim non condemnauit, propter Iustitiæ contemptum non absoluit Senatus, sed nõ molestandam, donec aliter ordinaretur, decidit. † Quam hæsitationem 41
significauit, & simili decidendi modo vsus fuit Dolobella Proconsulari Imperio Asiam obtinens, cum enim materfamilias Smyrnea virum, & filium interemisset, cum ab ijs optimæ indolis iuuenem, quem ex priori viro enixa fuerat occisum comperisset, Dolobella rem Athenas ad Areopagi cognitionem remisit, quia ipse neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iusto dolore impulsam sustinebat. Sapienter Areopagitæ accusatorem, & ream post centum annos redire iusserunt eodem affectu moti quo Dolobella, sed ille transferẽdo quæstionem, hi differendo damnandi, atque absoluẽdi in tanta ambiguitate inexplicabilem cunctationem docuerunt, referunt Valer. Maxi. *lib. 8. cap. 1.* Gelli. *noct. attica. lib. 12. cap. 7.* & idem Valer. *ibidem* aliam ambiguam speciem proponit. Sed hucusque egimus de eo qui exemit alium: †etenim si seipsum absq; armorum vi exe- 42
mit parum, aut nihilo punitur Bouadilla *lib. 1. politi. cap. 13. nu. 131.* licet contrarium acriter defendere conetur Bossius *tit. de captura nu. 19. &* 20. volens vt incidat in pęnam §. *prohibitum tit. de pænis in Constit. Mediolani.* † Nec decisio Sena- 43
tus per eum tradita obstat, quia vt ipsemet animaduertit ille euaginauerat ensem, & ita se exemit, quo casu incidere in eam pęnam crederem. Quam decisionem animaduertit Bossius *dicto num. 20.* emanatam fuisse à Senatu Mediolanensi *dum sederet Cremonæ* † tanti Senatus verè digna sedes. Ciui- 44
tas prima post Mediolanum vt asserit Philippus Cluuerius *in introductione ad Vniuersam Geographiam lib. 3. cap. 36.* Sanctorum reliquijs origineque venerabilis, Ædificijs superba, Turribus magnifica, Cænobijs insignis, Templis conspicua, antiquissima nobilitate copiosa, celebre totius Italiæ olim Emporium, adeo vt affirmet Tacit. *3. histo.* tempore illius obsidionis quia in ea *magna pars Italiæ mercati causa congregata erat præstasse auxilium defensoribus, oppugnantibus vero prædam incitamentum.* *Ditis* Romanorum *Colonia* ab eo-

dem ibidem appellata. Et sicut olim Respublica Romana Coloniæ Cremonensis causa stetit, vt narrat Liuius *deca. 3. lib. 7.* ibi *Harum Coloniarum* (Cremonensis, Placentinæ & aliarum) *subsidio tum Imperium Populi Romani stetit, ijsque gratiæ & in Senatu, & apud populum actæ. Duodecim aliarum Coloniarum, quæ detrectauerunt Imperium mentionem fieri Patres vetuerunt, ea tacita castigatio maximè ex dignitate Populi Romani visa est.* Ita nunc & ipsius causa totus Status Mediolani incolumis Regi nostro seruatur, dicente seu prædicente Tacito ibidem *Cremona propugnaculum aduersus Gallos*. Sed nunquam proprius, aut verius hoc nomine donatur, quam hisce nostris temporibus, dum eorum impetum Pedemontanorum, & Mutinensium auxilio, exercitibusque roboratum virili animo sustinuit, hinc quæ de Roma asseruit Latius *in comment. Reipub. Roma. lib. 1. cap. 1.* de Cremona dico. *Quæ inclinante Imperio Vrbis æternæ nomen sortita est.*
45 † Sed quid mirum? Si hi turbines minabantur existente Mediolani Gubernatore, imò Instauratore, Exercitumque ducente Heroe præclaro, Duce inuicto, omnique æuo memorabili Excellentissimo Marchione de Carazena Comite de Pinto, cuius auspicio, cura, solicitudine, peritia, Gallica arrogantia tunc vigens fatali ictu suppressa ac debellata fuit, adeo vt cum Velleio Paterculo dicere possim *Cuius Vrbis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem sensimus, tanti vnius viri præsentia fuit*, cui cultum omnem defero, &
46 affectum. †Sed & insignis Cremona quod genuerit insignem Iuris Consultum nobilem Ioannem Baptistam Bonettum ex antiquioribus qui nunc sedent Senatus Mediolanensis Patribus, exercentem omnium plausu, quam superat meritis dignitatem, ferij ingenij virum, omnigena litteratura refertũ, experiẽtia rerum magistra eminentem, & cum sit *gloria Patris filius sapiens*, gloriari vtique non modicè poterit quod Petrum Paulum filium habeat vnum ex Vicarijs Generalibus huius dominij, præclarum Iuris Consultum, de Iuris prudentia optimè meritum, cuius animi dotes altiorem dignitatem ei promerentur. Sed vt ad institutum redeamus, quæri

hic

hic poteſt an cenſeatur liberatus fideiuſſor quoties reus fuerit captus, & è manibus familiæ, vel è carcere fugerit. † Quæ- 47
ſtio hæc communiter à Doctoribus tractatur in terminis carcerati fugiẽtis, † & in ea diſtingunt quoties fuerit captus pro 48
eodem, vel diuerſo delicto pro quo fideiuſſor promiſerat repræſentare, vt latè videri poteſt apud Farinacium, & ab eo cumulatos *de carcer. quæſt. 34. num. 93.* & certè quando fuit iam carceratus res nõ ita dubia videri deberet, vt mox dicam.
† Difficultas conſiſtit quando aufugit è manibus familiæ, & 49
eam quæſtionem tractat Anto. de Ballis *var. iur. tract. lib. 4. quæſt. 4. nu. 30.* & pro dubitandi ratione adducit quod captura non deroget fideiuſſioni, cum non cenſeatur facta nouatio,
† quæ non inducitur niſi expreſsè *l. vlt. C. de nouat. §. pœnæ I.* 50
quib. mod. tolli. oblig. & in fuga non interuenit factum Iudicis.
His nõ obſtantibus contrarium concludit, † quia reus eſt cõ- 51
miſſus cuſtodiæ fideiuſſoris *l. 1. & 2. D. de cuſto. & exhi. reo.* † 52
capto autem reo deſinit eſſe ſub illius cuſtodia, & tranſit in cuſtodiam familiæ, quæ de eo tenetur dum pœnes eam eſt
l. penul. C. de exhib. reis, † quemadmodum commodatarius te- 53
netur de cuſtodia rei commodatæ donec pœnes ipſum reperitur, ſecus ſi eam tradidit nuncio miſſo à commodante *l. eum qui 10. §. vlt. cum l. ſeq. D. commod.* ita & fideiuſſor tenetur de cuſtodia donec in aliam cuſtodiam à Iudice miſſam reperitur Bald. *in l. qui crimen nu. 19. C. qui accuſ. nõ poſ.* Marſil. *in rubr. de fideiuſ. nu. 19. & 142.* & ita iudicatum fuiſſe aſſerit Afflict.
deciſ. 130. † qui hanc ſententiam tenet etiamſi fideiuſſor ſe 54
obligauerit toties quoties, & eum ſequuntur innumeri relati à Farina. *d. quæſt. 34. nu. 95.* Caſtillo *deciſ. 150. nu. 15.* Gabriel *conſ. 181. num. 15. vol. 1.* qui conſiderat quod licet reperiatur clauſula toties quoties, tamen ſi reus præſentatur, & poſtea admittitur ſolet ſemper renouari fideiuſſio quia prima habe-
tur pro extincta, † & clauſula illa intelligenda eſt nõ ad plu- 55
ries præſentandum, ſed quandocunque hoc eſt quocunque tempore præſentandum, & certè non inuenitur ratio quare
contraria ſententia amplectenda ſit pro vt amplecti ſolet in 56
practica, † quæ nimis rigoroſa eſt contra fideiuſſores, † cum 57
nec

nec sufficiat quando reus pro vna causa capitur,quod fideiussor pro altera compareat coram Iudice, & petat attenta captura velle eum habere pro præsentato, & fideiussorem à nexu fideiussionis liberare, vt optimè vult Anto.Gomez. *lib. 3. vari.cap.9.nu.9.vers.dubium tamen*,& Bossius *de carcer.fideius. commit. num. 39.* imò si aufugit è carcere consequenter esset dicendum posse procedi contra fideiussorem ex vi clau-
58 læ toties quoties, quod est æque absurdum. † Et Senatus noster Mediolanensis die 11. Septembris 1641. reduxit condemnationem quādam factam per Curiam Cræmonæ quingentorum aureorum ad ducentum quinquaginta soluendodorum per Iacobum AntoniumRauisam fideiussorem de repræsentando toties quoties Comitem Carolum de Soranea, qui cum fuisset præsentatus semel per fideiussorem die 24. Decembris 1639. postea iterum ex alia causa vocatus fuit,& quia non se præsentauit condemnatus, licet facta descriptione bonorum, & accessu Iudicis cum familia ad eum capien-
59 dum reus aufugerit, † quo casu videtur recessum à via ordinaria, vt benè docet Afflict. *decis. 150. num. 3.* noluisseque amplius confidere ipsum reum custodiæ fideiussoris Caballi. *resolu.crimi.casu.47.nu.1.* Honded. *cons.111.num.34.vol.1.* Bossius *vbi supra nu.62.*Gabriel *vbi proximè nu.8.*& descriptio bonorum ei dedit iustam causam fugiendi Eugen. *cons. 21.nu.40.vol.1.* Giurba *cons.35.nu.14. ad finem* Guaz.*de defens.reo.defens.6.cap.4.nu.9.*& in nostris terminis omnino videndus Ioannes Botta Cremonensis ab Aduocatis dicti fideiussoris non animaduersus, qui multa pro fideiussore adducit
60 *cons. 38. per totum.* † Et certè si licet dicere quod sentio distinguerem sanè quando reus captus fuerit ope fideiussoris vt puta quod eum indicauerit, vel monuerit Iudicem de loco vel modo eum capiendi, & postea fuerit captus, tunc enim vrget ratio cōmodatarij supra expensa, cum fideiussor è propria custodia in illam familiæ tradiderit,secus vero si nō opera fideiussoris, imò eo inscio fuerit captus, etenim licet tunc videatur liberari,quia vt cōsiderabat Anto.Gomez. *vbi supra* debitor solutione ab alio facta ipso inuito liberatur: tamen

hoc

hoc verum eſt quãdo is qui ſoluit vult debitorem liberare, & familia in noſtro caſu nũquam eſt voti liberãdi fideiuſſorem.

Sed & aliam condemnationem inuenio ad medietatem reductam. In Curia Marchionatus Finarij Magdalena Tabo fideiuſſerat pro viro Antonio Gadino in carceribus detento quod non recederet à dicto Marchionatu, & quod eum præſentaret toties quoties ſub pœna ſcutorum 500. quæ fuit collaudata pro idoneo pignore per Cap. Petrum Rubeum, & alios, & caſu quo non fuiſſet, inſolidum ſe obligauerunt. Fuit poſtea per Reum petitum à Capitaneo Iuſtitiæ, vt à fideiuſſione adimeretur clauſula illa de non recedendo à Marchionatu quod fuit per dictum Capitaneum conceſſum, & poſtea condemnata dicta Magdalena eo quod virum nõ præſentaſſet, & illius bona, ac Collaudatorum fuerunt per Theſaurarium apprehenſa, & iniuſtiſſima videbatur cõdemnatio, quia vbi principalis obligatio aliqualiter alteratur, tunc fideiuſſor liberatur Surd. *conſ. 460. nu. 45.* Cyriacus *contro. 101. nu. 28.* Heringi. *trac. de fideiuſ. cap. 20. §. 25.* ſiue alteratio ſit reſpectu loci, rei, vel temporis Cyriac. *d. contro. 101. num. 30.* maximè quando eſt damnoſa fideiuſſori Surd. *vbi ſupra nu. 39.* Theſaur. *deciſ. 125. nu. 10. & 11.* Seraphin. *deciſ. 1063. nu. 8.* In ſupradicto autem caſu non ſe obligaſſet fideiuſſor, niſi vidiſſet reſtrictam obligationem principalis etiam ad illud caput, vt ſcilicet non poſſet exire à Marchionatu, quo caſu facilior ei reddebatur præſentatio, & quod fideiuſſores nõ teneantur ſi promiſerint aliquem non diſceſſurum ex aliquo loco ſi Iudex ei recedendi licentiam conceſſerit tenuerunt Laderch. *conſ. 198. per totum* M. Anto. Maceraten. *var. lib. 3. reſol. 30. per totum* Menoch. *conſ. 212. ſub nu. 30.* Cyriac. *d. contro. 101. nu. 33.* Et de menſe Ianuarij 1646. referente D. Luca Pernigotto tunc Regio Aduocato Fiſcali generali famigeratiſſimo viro maxima prudẽtia prædito, & ne dum Iuris Conſulto eminentiſſimo, ſed in politioribus litteris verſatiſſimo, iam vero nunc ſummo omnium huius Mediolani Satus applauſu Senatore creato, fuit per S.E. deciſum, vt condemnatio illa pro vna parte ſuſtineretur pro aliã vero non. 61

Suc-

Succedit nunc alius non minus vtilis articulus, qua pœna teneatur is qui exemit captum pro debito ciuili vel è carceribus, vel è manibus familiæ, & hic veniunt repetenda quæ *supra hoc §. nu. 10.* diximus, & his præhabitis dicendum est
62 † teneri pœna arbitraria Alex.*cons.35.nu.4.lib.2.* licet & ipse turbet iurisdictionem, tenebitur etiam ad soluendum debitum pro quo erat detentus tanquam si fideiussisset Hipolit. *singu.*137. Decianus *tom.2. lib.7. cap.11.nu.3.* Thomingius *decis.5.nu.6.* & in terminis istis idem ex multorum sententia
63 concludit Viuius *decis.93.lib.1.* † vbi *num.1.* tradit in Regia Audientia Apuliæ quendam militem, qui exemerat debitorem priuati è manibus familiæ fuisse cōdemnatum ad remigandum per triennium, licet postea fuit commutata pœna in
64 exilium per biennium, † & teneri respondere creditori ex Farina.*d.quæst.30.nu.*109. Menoch.*de arbitr.casu* 301.*num.* 23. Mascar.*conclus.266.nu.18.* tenet Altusius *in sua dicæolo-*
65 *gia lib.1. cap.*132.*nu.17.* † sic teneri, & criminaliter ob carceris effractionem, & ciuiliter ob damnum creditori illatum sentire videtur Bossius *tit.de carcere num.17.* ex Alberico *in rubr. D.ne quis eum qui in ius vocat.* vbi ait eximentem per vim debitorem è carcere non solum teneri iuxta *l.quoties C. de exacto. tri.lib.*10. verum & pœna legis Iuliæ de vi priuata si sine armis, si vero cum armis de vi publica Iason. *in l. 1. §. quod Prætor nu.12.vers.si autem eximitur de facto D.ne quis*
66 *eum qui in ius vocat.* Farina. *de carcer.quæst.30.nu.112.* † & adeo verum est teneri soluere, vt etiam si ad carceres reducatur, nihilominus adhuc adstrictus remaneat Boer.*decis.217. num.12.* Menoch.*de arbitr.casu.301.in fine,* & alij congesti à Farina ibidem *nu.111.* qui *quæst.32.nu.8.* pluribus, & exor-
67 nat, & probat, † & in mulctam pecuniariam Fisco applicandam ob spretam Iusdicentis authoritatem teneri eximentem aliquem, ea de causa detentum, à carceribus etiamsi non interuenerit fractura asserit Anto. Faber *in suo Codice lib.9.tit.4.defini.6.*

Vltimo loco aliqua de fugiente è carceribus, vel à familia
68 in Ecclesiamque se recipiente breuissimè dicenda sunt, † & certum

certum est illius immunitate gaudere Couar. *lib. 2. vari. cap. 20. nu. 13.* Boer. *decis. 110. nu. 8. in fine, & 215. nu. 18. & 349. nu. 8.* Decianus *tom. 2. lib. 6. cap. 28. nu. 28.* Igneus *in l. 1. nu. 4. in fine D. de S. C. Syllania.* † qui loquitur de capto à familia 69
seipsum eximente Boer. & Couar. *vbi proximè* Decia. *d. cap. 28. nu. 32.* qui ex Liuio *lib. 3. deca. 3.* tradit exemplum Decij cuiusdam Magi Campani qui ob seditionem Carthaginem missus dum naui qua vehebatur ventorum vi Cyrenas delatus fuisset, & ad Statuam Ptolomæi fugisset tutus euasit, quæ adde ad latè tradita *cap.* 3. † Si vero quis in aere præceps ex 70
fenestra quæ supra Ecclesiæ cæmeterium erat, comprehensus fuerit, gaudebit immunitate Ecclesiastica, vt decisum ita Neapoli notauit Freitas *de Imper. Asiati. cap. 10. num. 44. & 45.* & ex eo refert Solorza. *de iur. India. tom. 1. lib. 3. cap. 3. nu. 44.* † Nec tandem hic omittendum, reum ab Ecclesia extra- 71
ctum si è carceribus fugiat, & deinde extra Ecclesiam apprehendatur nõ gaudere immunitate quoties sufficiens temporis spatium interuenerit quo se in Ecclesiam iterum conferre potuerit, vt in facti specie fuisse declaratum per Curiam Neapolitanam tradit Sanfelicius *decis. 242.* maximè cum in eo casu reus ille post fugam è carceribus in Ecclesiam se cõtulerat, licet postea sponte ab ea egressus, extra eam captus fuerit, sed Donat Anto. de Marinis *tom. 1. cap. 180.* à Sanfelicio videtur dissentire.

DE DELINQVENTE FVGITIVO.

§. VI.

SVMMARIVM.

1 *Fuga facta antequam reus in carceres detrudatur eum grauat.*
2 *Ipsius bona publicantur.*
3 *Curator qui fugit seipsum suspectum reddit.*
4 *Fuga facit semiplenam probationem.*
5 *Si est ante transmissam inquisitionem, secus si post.*

6 Molestiæ quæ ex inquisitione resultant etiam innocentes subire nolunt.
7 Idem licet nō sit transmissa, dūmodo adsit probabilis timor.
8 Vis timoris quanta esse debeat relinquitur arbitrio Iudicis.
9 Exemplum Alcibiadis.
10 Iustus timor esset si iam cœpisset informationes recipere.
11 Idem operatur timor carcerationis.
12 Idem in ijs quibus esset summa verecundia si carcerem ingrederentur.
13 Exemplum Demosthenis.
14 Iusta causa fugiendi est si videt totam familiam carceratam.
15 Iuramento fugientis purgatur indicium fugæ si constat de causa probabili ob quam asserit se recessisse, secus non.
16 Non fugiens cum possit, facit indicium pro se.

1 NOn solum autem reum grauat fuga è carceribus facta, verum & illa quæ fit antequam in carceres detrudatur Clarus, Farinacius, &
2 alij mox citandi, † imò ipsius bona tanquam damnati etiamsi metu carcerationis fugerit publicantur iuxta tex. *in l. si in libertinum. 28. §. vlt. D. de bon. libert.*
3 † & curator qui fugit, seipsum sua sententia suspectum reddit *l. impuberibus 7. §. præterea D. de suspec. tuto.* atque ita Romæ sæpè ij qui in exilium volūtarium ierant, postea aqua, & igni interdicebantur, vt M. Tullius, & Marcellus Numidicus, & de Metello adiecit Appianus *lib. 50.* interdictionem postea sequebatur publicatio omnium bonorum Cuia. *lib. 7. obser. cap. 22.* vnde ipsa fuga sufficiens indicium erat ad torturam, vt tenet Peguer. *decis. 17. nu. 31.* Anto. Gomez. *lib. 3. vari. cap. de tortura reorum nu. 10. in fine vers. quartum indicium* Clarus *quæst. 21. vers. fuga delinquentis* Menoch. *de præsump. lib. 1. quæst. 89. vers. tertium est*, quos refert Farina. *de indic. & tortu. quæst. 48. nu. 3.* Valent. Forste. *de Iurisdict. Romæ par. 2. lege 3. nu. 49.*
4 † facitque pro hac sententia altera Doctorum opinio asserentium fugam facere semiplenam proba-

probationem, vt voluerunt plures glossæ relatæ per Ghirlan.
in tracta. de relexa. carcer. rubr. de fuga nu. 2. in princ. Angel.
de malefi. verbo quod fama publica num. 46. vers. sed verum.
Ripa *in l. admonendi nu. 168. D. de iur. iur.* etenim si facit se-
miplenam probationem consequenter etiam resultat indi-
cium ad torturam iuxta tradita per Farina *vbi proximè quæst.*
36. num. 218. † Quod intellige quando quis fugit ante trans- 5
missam inquisitionem, secus si post: etenim priore casu vide-
tur quod fuga causatur ex propria criminis conscientia, secũ-
do autem ob timorem molestiarum, † quæ ex inquisitione 6
proficiscuntur, & quas non omnes, etiamsi innocentes sint,
subire volunt secundum Bartolum *in l. 1.* per illum tex. *nu. 1.*
D. de bon. eor. qui ante senten. Paris. de Puteo *in tract. de sindi.*
ver. fuga officialis cap. 2. nu. 2. Iasonem *in d. l. admonendi nu.*
169. D. de iur. iuran. & in l. si is qui nu. 5. C. qui testa. facer. pos.
Roma. *in l. lege Cornelia nu. 2.* Igneum *nu. 17. D. de S.C. Syl-*
lani. Felin. *in cap. nullus num. 6. de præsumpt.* Peguer. *d. decis.*
17. nu. 31. & 32. Gail. *lib. 2. obser. 109.* Hartman. Hartmanni
pract. obser. lib. 2. obser. 9. n. 4. & 5. † Quod habet locum etiam 7
non transmissa inquisitione, dũmodo adsit probabilis timor
eam transmittendi, cum ad excusandum idem operetur ti-
mor quod ipsius rei existentia Roma. *in d. l. lege Cornelia nu.*
2. Mascar. *conclusione 819. num. 16.* Gail. *d. obser. 109. num. 8.*
Menoch. *d. præsump. 89. num. 93.* † vis autem huius timoris 8
quanta debeat esse ad excusandum relinquitur arbitrio Iudi-
cis Mascar. *nu. 12.* Peguera *nu. 32.* euenit enim multoties, vt
etiam innocentes formidolosi iudicium fugiant, veriti Iudi-
cum sæuitiam, aut inimicorum potentiam, vel falsos testes. † 9
Extat celebre exemplum Alcibiadis, qui, vt testatur Plutar. in
ipsius vita cum è Sicilia vocaretur ab Atheniensibus ad cau-
sam pro capite dicendam obtemperare noluit, stultum existi-
mans iudicium quærere, nõ fuga sibi consulere, cum fugien-
di datur facultas, cumque quidam ei diceret, an non credis te
ipsum Patriæ? respondit, imò nec matri quidem crederem:
timerem enim ne forte per imprudentiam, aut errorem ni-
grum pro albo submitteret calculum.

10 Iustus ergo esset timor si Iudex iam cœpisset informationes recipere, processumue cõtra aliquem instruere Marcabr. *inter consf.crimi.diuerso.consf.62.nu.13.lib.2.* Clarus *quæst.21.*
11 *verf.fuga.* Farina.*d.quæst.48.nu.30.* † Idemque dicendum de eo qui aufugit ob timorem carcerationis: si enim fuga non facit indicium quando quis timet accusari vel inquiri, tanto minus istud operabitur quando quis timet de facto carcerari. Mascar.*d.conclusione 819.nu.26.* Menoch.*d.præsump.89.nu.*
12 38. qui etiam tenent † idem dicendum de ijs qui ob ætatem, vel aliquam infirmitatem carceris duritiem ferre nõ possunt
13 † quemadmodum Demostheni contigit, pro vt ipse testatur, *epist.2.* dum causas reddit quare Atheniensium iudicium fugerit sub his verbis. *Iam ob discessum meum iure irasci mihi non potestis, neque enim ideo abij quod de vobis desperarem, aut vspiam alio respicerem, sed primo carceris ignominiam animo ferebam grauiter, deinde propter ætatem afflictionem illam corporis perpeti non poteram, denique, & vos non nolle putabam illam contumeliam me effugere, quæ neque vos quidem iuuabat, & me perdebat.* Cætera quæ huc spectant petenda à Menoch. Mascar. Pegue. & alijs relatis plenissimè à Farina.*d.quæst.48.* quibus addendi idem Farina. *consf.5. lib.1. nu.83.litt.H. & consf.56.nu.18. & consf.33.nu.24.litt.G.* Hierony. de Federi. *resolut.crimi.6.nu.9.* Gratian. *discept.forens. 192.nu.19.tom.1.* Deci.*responf.18.nu.71.volum.1.* Ceuallos *communi. con. commun. tom. 1. quæst.393.* Anto.Faber *in suo*
14 *Codice lib.9.tit.4.defini.6.* † Solummodo adnotari vellem habere aliquem iustam causam fugiendi si videt totam ipsius familiam in carceribus detrudi, & præcipuè si ipsius matri fuerit factum præceptum ne de domo discederet Hector Capycius Latro *consult.iur.lib.2.consult.136.nu.30.*

15 An autem iuramento fugientis indicium fugæ purgetur tractant plures, in diuersasq; inclinant sententias, placet Farina.*quæst.48.nu.4.* distinguens, an constet de causa probabili ob quam afferat se abijsse, & tunc ei credendum etiamsi in contrarium posset presumi quod abierit ob delictum iam cõmissum, & hoc quia quando concurrunt duæ causæ vna inclusiua

clusiua delicti, & altera exclusiua, præsumenda est illa, quæ excludit iuxta tradita per Alciatum *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 1. nu. 1. & sequent.* At si non constat de causa probabili prædicta tunc absurdum est dicere credi iuramento illius qui se abijsse ex illa causa, quæ non apparet, dicit, vtpotè si quis iuret se absuisse, quia timebat accusari, inquiri, carcerariue, vel propter minas inimicorum, vel quia fuit coactus tunc discedere ad nundinas cum esset mercator, aut ex alia simili causa. Si apparet de comminata inquisitione, quia iam Fiscus eam præparabat, vel constet de minis inimicorum, vel quod eo tempore erant nundinæ, & quod ad illas ipse tanquam mercator erat solitus ire, tunc vtique fugientis iuramento standum, videndus Peguera *dict. decis.* 17. *num.* 36. Cynus *in l. fin. Cod. de requir. reis.* Hyppoli. de Marsi. *singu.* 115. Hering. *de fideius. cap.* 18. *nu.* 117.

Pro coronidè animaduerti volo quod sicut fugiens facit indicium contra se, ita nō fugiens cum possit facit indicium pro se Menoch. *lib. 5. præsumpt. 45. nu. 10.* Farina. *cons. 127. nu. 12. lib. 2. & cons. 19. nu. 26. lib. 1.* nouissimè Anton. de Ballis *varior. tractat. lib. 1. de indi. quæst. 15. nu. 17.* 16

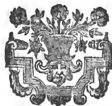

DE

DE DEBITORE SVSPECTO, ET FVGITIVO.

CAP. XIX.

PLVRA DE IVRE CREDITORIS in debitorem scitu digna tanquam præludia adnotantur.

§. I.

SVMMARIVM.

1 *Carcer datur vt multi custodiantur ne fugiant.*
2 *Esse sub debito est species reatus, & seruitutis.*
3 *Augusti dictum circa Equitem Romanum obæratum.*
4 *Alcibiadis consilium circa æs alienum.*
5 *Tacitus subtiliter, contra tamen ipsius sensum, intellectus.*
6 *Felix qui nihil debet.*
7 *Debitores carcerãtur quia fuga volũt creditores fraudare*
8 *Debitoris descriptio à Cassiodoro tradita.*
9 *Ordinatè fiunt in hac re quæ sine ordine.*
10 *Et apud D. Matthæum conseruus missus fuit in carcerem.*
11 *Fides in contractibus necessaria.*
12 *Vox* Redde quod debes *æquissima.*
13 *Rempublicam continet.*
14 *Fides nulla esse potest nisi soluantur res creditæ.*
15 *Mentiri, & æs alienum turpissima duo apud Persas.*
16 *Verba legis 12. tab.*
17 *Eius explicatio.*
18 *Altera lectio eiusdem legis 12. tab.*
19 *Eius explicatio Sex. Cæcilij apud A. Gellium.*
20 *Quo ad disectionem non habuit effectum.*
21 *Doctores qui meminerunt huius legis.*
22 *In vincula ducebantur debitores ob æs alienum,*

23 *In*

23 In neruum, & in carcerem priuatum.
24 Sinarum crudelitates aduersus debitores.
25 Quare lex 12. tab. noluerit addictos vinculis quindecim pondo minoribus vinciri.
26 Erant quædam sacrificia in quibus vinctus interesse prohibebatur.
27 Debitores creditoribus addicebantur.
28 Intelliguntur Plautus, & Cicero.
29 Vnde discrimina inter seruum, & addictum à Quintiliano considerata.
30 Filij debitoris solent etiam addici creditori.
31 Secundum iura Castellæ debitor creditori addicitur.
32 Apud Romanos verberibus cædebantur, & aliter plectebātur donec soluerent.
33 Elegans Liuij locus.
34 Pulchra de oppressione debitorum D. Ambrosij loca.
35 Res debitorum ob libidinem creditoris in melius mutata.
36 Fuit in vsu voluntaria addictio.
37 Nunquam tamen statutum ne solueretur.
38 Cicero acerrimus defensor, vt solueretur æs alienum.
39 Asellius Prætor occisus quia contrarium defendebat.
40 Cæsar per æstimationem possessionum solui iubebat.
41 Explicatur l. si caluitur 233. D. de verb. signif.
42 Mora est cessatio, & frustratio.
43 Morosus æquiparatur furi.
44 Frustratio pro mora accipitur.
45 Caluitur idem quod moratur, & frustratur.
46 Vnde deducatur verbum caluitur.
47 Occasio calua depicta.
48 Pœna l. 12. tab. supra exposita in solemnem bonorum venditionem versa est.
49 Sectio effundebat, pudor suffundit sanguinem.
50 Bonorum venditio afferebat effectum infamiæ.
51 De hac bonorū vēditione loquitur Iusti. tit. de suc. subl. &c.
52 Explicatur Cicero.
53 Cessio fuit postea inuenta.

De-

1 DEBET *in Ciuitate carcer reperiri pluribus communis in foro rerum venalium, ut multi, ne fugiant, custodiantur*, vt dicebat Plato *lib.* 10. *de legibus* à nobis supra cap. antecedenti *§.* 1. *nu.* 35. laudatus, hic est ille qui assignatur
2 debitoribus quoties sunt fugitiui, vel de fuga suspecti. † Etenim vt inquit Cassiodor. *lib.* 12. *vari. epist.* 10. *Reatus est esse sub debito, nec liber potest ueraciter dici qui probatur obnoxius reperiri.* Et vt ait Brissoni. *de Reg. Persa. lib.* 2. *pag. mihi* 155. ex Mimo *Alienum æs homini ingenuo acerba seruitus*
3 *est.* † Vnde non videbatur ingenuus eques ille Romanus qui cum dum vixisset magnitudinem æris alieni celare sciuisset, post eius mortem culcitram cubicularem in eius auctione sibi emi iussit Augustus ea reddita ratione quod esset habenda ad sumnum culcitra in qua ille cum tantum deberet dormire
4 potuit, vt narrat Macrob. *lib.* 2. *satur. cap.* 4. † Pro certo habeo ipsum vsum fuisse damnando illo Alcibiadis consilio Pericli dato, potius scilicet esse cogitandum quid fieri, & dici possit vt non soluatur, aut ratio reddatur, quam quomodo soluatur,
5 aut reddatur, † vel vt apud Tacitum *lib.* 1. *anna.* aliud dicere volentem, dicitur *non aliter ratio constet, quam si nulli*, vt multi legunt, *non vni, reddatur*, vt animaduertit Petrus Heigius
6 *quæstionum iuris quæstione* 35. *num.* 12. *par.* 1. † vel vt ille qui cum Æsopico emptore dicebat *se reliquum non soluere, ne debere desinat.* † Recusant profecto isti fœlicitatem illam de
7 qua in adagium venit *Fælix qui nihil debet* Plutar. *de vitan.*
8 *fæno.* Paulus Manutius *in adagijs fol. mihi.* 977. † Nihil autem mirum quod carceribus detineantur debitores qui sibi fuga consulere volentes, creditores suos à quibus beneficia accepere, fraudare intendunt mutando verba, diuersisque imagi-
9 nibus seipsos immutando, † & vt cum Cassiodoro *lib.* 5. *vari. cap.* 34. loquar *Non immerito Pandiæ gemmæ dicimus esse consimilem in qua vnus se fulgor non potest contineri, fluctuat aspectibus tremulis dum lapis teneatur immobilis, nam quod modo videris, mox aliud ibi si amplius intuearis, aduertis, sic mutatum credis quod neminem eripuisse cognoscis. His permutatio-*

tationibus æſtimatis mens frontoſi erat iſte debitor de quo loquitur ſimillima reperitur, quæ dicti ſui non habet fidem, quæ tot varietates continet quot verba protulerit, Protei fabulis iure aſſociandus, qui ſubito comprehenſus ſubſtantiæ ſuæ formam omnimodis non habebat: nam vt calaret hominem aut leo frendebat, aut ſilabat anguis, aut vndas liquidas ſoluebatur. Et quia ſic notus eſt eum facies ad tuum venire iudicium, primum agito ne promittat, caue ne conſtituat, quia leuiſſimi animi mos eſt polliceri facile, quæ non diſponit implere. Quidquid autem perſoluere conſiderata æquitate potuerit conſtrictus ſine aliqua dilatione iam reddat, quia poſt tot falſitates argutiæ ſuæ reputare poterit quod ſe frequenter illuſiſſe cognoſcit. Tum & ſolent debitores obliti æris alieni profuſionibus propriam creditorum ſubſtantiam conſumere, & vt dicebat Claudi.

Præceps illa manus fluuios ſuperabat Iberos
Aurea dona vomens &c.

† Vnde nõ eſt mirum quod propter huiuſmodi fugæ periculum cenſeantur fieri ordinatè, quæ in ſe cõſiderata ſine ordine fierent Ioannes Baptiſta Caccialupus *de debito. ſuſpec. & fugit. quæſt. 8. num.* 2. Peregrinus Ianninius *de cita. reali lib. 1. cap. 1. nu. 14.* Federicus Pruckmannus *conſ. 15. n. 122. volu.* 2. & in extraordinarijs ordo eſt ordinem non ſeruare *cap. ad noſtram el.* 3. *de iur. iuran.* Caccialup. *vbi proximè.* 10

Sed ſi à longinquo rem repetere velimus inueniemus iam apud D. Matthæum *cap. 18.* ſeruum illius hominis Regis qui rationem exigere voluit cum ſeruis ſuis hoc ſignificare voluiſſe cum conſeruum ſuum miſit in carcerem donec redderet ei debitum. † Veteres Romani fidem quam omnium maximè, ac præcipuè coluerunt nõ modo in officiorum vicibus, ſed in negotiorum quoq; contractibus ſanxerunt, maximèq; in pecuniæ mutuæ, vſu, atque cõmercio: exiſtimarunt enim adimi ſubſidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum vita indiget ſi perfidia debitorum ſine graui pœna eluderet, † & ita Seneca *lib. 3. de beneficijs* æquiſſimam eſſe, & ius gẽtium præſeferre hanc vocem *Redde quod debes* exiſtimat, † & Cicero *lib. 2. officio.* ait nullam eſſe rem quæ vehe-

(margin: 11 beside "Sed ſi à longinquo…", 12 beside "ret ei debitum…", 13 beside "eluderet…", 14 beside "ſtimat…")

15 mentius Rempublicam contineat quam ſit fides, † fides autẽ nulla eſſe poteſt niſi ſit neceſſaria ſolutio rerum creditarum, & Dionyſ. Halicar. *lib. 6.* ait Seruilius inquit optimum in vita contra omnes iniurias remedium, & retinendæ concordiæ
16 commodiſſimum eſſe cõtractuum fidem. † Et duo apud Perſas fuere turpiſſima, vt ait Herod. *lib. 1.* mentiri, & æs alienum
17 debere. † Et Decem viri in legibus 12. tab. ſic effati ſunt *Si caluitur, pedemque ſtruit manum endo iacito*, vt ait Feſtus, & tradit Gothofr. *in frag. legum* 12. *tab. tit.* 7. de reo fugiente,
18 † quaſi dicat *Si caluitur*, hoc eſt moretur *pedemque ſtruit*, hoc
19 eſt retrorſum ſit, *manum endo iacito*, hoc eſt iniicito. † Sed & aliter verba l. 12. tab. referuntur à Sex. Cæcilio I. C. apud Aulum Gellium *lib. 20. noct. Attica. cap. 1.* & etiam à Balduino *in comment. ad ll. 12. tab. lege* 46. ſub his verbis: *Æris confeſſi, rebuſque iure iudicatis 30. dies iuſti ſunto, poſt deinde manus iniectio eſto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pſeudo eo in iure vim dicit ſecum ducito, vincito, aut neruo, aut compedibus 15. pondo, ne minore, aut ſi volet maiore vincito, ſi volet ſuo viuito, ni ſuo viuit, qui eum vinctum habebit libras farris in dies dato, ſi uolet plus dato. Tertijs nundinis parteis ſecanto, ſi plus minuſue ſecuerũt ſine fraude eſto.*
20 † Quam legem commentatur apud Gellium vbi ſupra Sex Cæcilius ſic: Cõfeſſi æris, ac debiti iudicatis triginta dies ſunt dati conquirendæ pecuniæ cauſa quam diſſoluerent, eoſque dies Decem viri iuſtos appellauerunt velut quoddam iuſtitium, ideſt iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam, & ceſſationem quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet, poſt deinde niſi diſſoluerant ad Prætorem vocabantur, & ab eo quibus erant iudicati addicebantur, neruo quoque, aut compedibus vinciebantur. Erat autem ius interea paciſcendi, ac niſi pacti forent habebantur in vinculis dies ſexaginta, in eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur, quantæque pecuniæ iudicati eſſent prædicabatur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tyberim peregrè venumibant, ſed eam capitis pęnam ſanciendæ fidei gratia horrificam atrocitatis oſtentu, nouiſq; terroribus metuendam

dam reddiderunt: nam si plures forent quibus reus esset iudicatus secari si vellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt, nihil profecto immitius, vel inhumanius, nisi eo consilio tanta immanitas pœnæ denuntiata est, ne ad eam vnquam perueniretur, sicuti nunquam peruentum fuisse tuetur idem Cęlius ibidem. † Et Quintil. *lib. 3. cap. 8.* inquit 21
eam legem quo ad dissectionem non esse natura laudabilem, & ideo moribus repudiatam fuisse, & idem asserit Tertullia. *in Apologe. cap. 4.* infra laudandus. † Meminerunt etiam hu- 22
ius legis Osual. *ad Donel. lib. 27. comment. cap. 3. litt. GG. & sequ.* Baldui. qui eam explicat *sub l. 46.* Cuia. *lib. 3. obseru. cap. 39.* qui ex antiquo exemplari aliter legit, & Couar. qui latè exponit *lib. 2. vari. cap. 1.* Carolus Sigo. *lib. 1. de anti. iur. ciui. Roma. cap. 6.* Menoch. *de arbitr. casu* 183. *nu. 4.* Gæddæus *ad l. verbo 43. D. de verb. signif.* Reuard. *ad l. 12. tab. cap.* 8. qui varijs modis verba illius legis emendare conatur.

Quod vero homines in vincula ducerētur ob æs alienum, 23
probari potest ex Liuio *lib. 6.* dum exemptionem cuiusdam militis narrat his verbis *Centurionem nobilem militaribus factis iudicatum pecuniæ quum duci vidisset M. Manlius medio foro cum caterua sua accurrit, & manum iniecit, vociferatusque de superbia Patrum, & crudelitate fœneratorum, miserijs plebis, virtutibusque eius viri, fortunaque tum vero ego inquit ne quicquam hac dextera capitolium, arcemque seruauero, si ciuem, commilitonemque meum à Gallis uictoribus captum in seruitutem, ac uincula duci uideam. Inde rem creditori palam populo soluit liberaque & ære liberatum emittit, Deosque atque homines obtestantem, ut M. Manlio liberatori suo parenti plebis Romanæ gratias referant.*

In neruum itaque, in vincula, in carcerem priuatum du- 24
cebantur debitores, & sic intelligendus Plaut. *in Pœnulo.*

Vtinā mihi argentū reddas, priusquā in neruū abducare.

Terentius *in Phorm.*

---------- cæterum
Cum argentum repetent nostra causa scilicet
In neruum potius ibit

& colligi potest ex verbis C. Licinij Stolonis in rogatio
gis de ære alieno apud Liuium *lib. 6. An placaret*, inqui
nore circumuentam plebem ni potius quam sortem credi
soluat, corpus in neruum ac supplicia dare? & gregatim
tidie de foro addictos duci? & repleri vinctis nobiles do
25 *& ubicunque Patritius habitet ibi carcerem priuatum e*
Et apud Sinas ære alieno pressi in carcerem conijcieba
tempus solutioni præfiniebatur, quo nisi credito parue
verberibus cædebantur, alio deinde termino statuto acr
plagæ infligebantur, donec ad necem vsque cæsi fuerin
ex Ioanne Consaluo Mendoza *lib. 3. de Regno Sinæ ca*
obseruat Osual. *ad Donel. lib. 27. comment. cap. 3. litt. H*
26 Illud autem quæri posset quare lex 12. tab. noluerit
ctos neruo, aut vinculis quindecim pondo minoribus v
27 ri. † Respondet Reuar. *d. cap.* 8. non improbabili conie
fuisse quædam sacrificia, vt obseruat ex Festo in quibu
clamitabat lictor: Hostis, vinctus, mulier virgo exesto
cet interesse prohibebantur, ex quo loco colligit vincto
nexos sacris olim interesse solitos, & idcirco compedes
decim pondo maiores quia essent grauiores, quam vt ijs
sacris intersunt se se vincti possent subducere, aut fuge
presse requirere videntur Decemuiri, ne si minores es
aut nexis custos perpetuo adesset in sacris, aut sine cu
aliquod fugæ periculum subirent creditores.
28 Non solum in vincula, aut neruum, vel alio quocu
loco ducere debitores licebat, verum & creditoribus ad
bantur, & tanquam addicti conseruabantur (qua pœna
legatos pulsant plectuntur *l. vlt.* ibi, *itaque eum qui leg*
pulsasset dedi hostibus quorum erant legati solitus est resp
29 *re D. de legatio.*) † iuxta illud Plauti *in Bacch.*
Ducito nos quocunque lubet tanquam vobis addictos
& Cicero *orat. pro Flaco Cum iudicatum nō faceret ad*
30 *Hermippo, & ab hoc adductus est.* † Eleganter Quintil.
de definit. sic ait: *Seruus cum manumittitur fit libertinu*
dictus recepta libertate est ingenuus. Seruus inuito dom
bertatem non consequetur, addictus dissoluto ære alieno

c.

creditore consequetur. Ad seruum nulla lex pertinet, addictus legem habet. Propria liberi quæ nemo habet nisi liber prænomen, nomen, cognomen, tribum, habet hæc addictus. † Imò & 31
filij debitoris solebant etiam addici creditori, vt tradunt Dionys. Halicar. *li. 6. antiq. Roma.* & Ludoui. Cæli. *lib. 7. lectio. antiq. cap.* 20. apud Couar. *lib. 2. varia. cap. 1. num. 1.* & *4. Regum cap. 4.* extat mulier illa ad Eliseum clamans, & dicens, *& ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad seruiendum sibi*, & apud D. Matthæum *cap. 18. Cum autem non haberet vnde redderet iussit eum dominus eius venundari, & vxorem eius, & filios*, & probat illud Isaiæ *cap. 50. Quis est creditor meus cui uendidi vos?* Vbi Deus filios Israel quasi filios adloquitur, vt notauit P. Gaspar Sanchez *in comment. ad dictum cap. 4. lib. 4. Regum*, & sua ætate hoc fieri grauiter reprehendit D. Ambrosius *lib. de Tobia cap. 8. Vidi*, inquit, *ego miserabile spectaculum liberos pro paterno debito in auctionem deduci, & teneri calamitatis hæredes, qui non essent participes successionis, & hoc tam immane flagitium non erubescere creditorem, instat, vrget, addicit. Mea, inquit, nutriti pecunia pro alimento seruitutem recognoscant, pro sumptu licitationem subeant. Agitetur hasta de pretijs singulorum.* Et idem declamat D. Basilius *in psal. 14.* dum sua ætate hoc licuisse affirmat, & probatur Leuit. *cap. 25. vers. 39. & lib. 2. Esdræ cap. 5. vers. 5.* Matthæus *cap. 5. vers. 25.* & Plaut. *in Pœnulo*

———— vbi in ius venerit
Addicet Prætor totam familiam tibi

& Terent. *in Phorm. act. 2. scen. 2.*

Alijs aliunde est periculum vnde aliquid abradi potest
Mihi sciunt nihil esse, dices ducent damnatam domum

Secundum autem Castellæ legem debitor inops creditori 32
addicitur, vt ei suis operis satisfaciat debitum, in quam legem integrum commentarium edidit Gaspar Baetius *de inope debitore* apud quem omnia circa hanc materiam occurrentia inuenientur.

Solebant quoq; creditores debitores suos verberibus cæ- 33
dere, perpetuis vinculis inducere, inhumanis cruciatibus affi-
cere,

cere, & in priuatum carcerem veluti in carnificinam conijcere, donec illi vel creditorum miseratione, vel boni vindicis indulgentia, & liberalitate nexu soluerentur.
34 † Refert ad rem Liuius *lib. 2. deca. 1.* anno ab V.C. 259. Appio Claudio, & P. Seruilio Coss. Ciuitatem secum ipsam discordem ob creditorum in debitores sæuitiam fuisse, hisce verbis *Fremebant* (Plebei) *se foris pro libertate, & imperio dimicantes, domi à Ciuibus captos, & oppressos esse, tutioremque in bello, quam in pace, inter hostes, quam inter ciues libertatem plebis esse, inuidiamque eam sua sponte gliscentem insignis vnius calamitas accẽdit. Magno natu quidam cum omnium maiorum suorum insignibus se in forum proiecit, obsita erat squalore vestis, fædior corporis habitus pallore, ac macie perempti. Ad hoc promissa barba, & capilli efferauerant speciem oris. Noscitebatur tamen in tanta deformitate, & ordines duxisse aiebat, aliaque militia decora vulgo miserantes eum iactabant ipse testes honestarum aliquot locis pugnarum, cicatrices aduerso pectore ostentabat, sciscitantibus vnde ille habitus, vnde deformitas, cum circumfusa turba esset prope in concionis modum: Sabino bello, inquit, se militantem quia propter populationes agri non fructu modo caruerit, sed villa incensa fuerit, direpta omnia, pecora abacta, tributum iniquo suo tẽpore imperatum, æs alienum fecisse, id cumulatum vsuris primo se agro paterno, auitoque se exuisse, deinde fortunis alijs, postremo velut tabem peruenisse ad corpus, ductum se ab creditore non in seruitium, sed in ergastulum, & carnificinam esse, inde ostentare tergum fædum recentibus uestigijs uerberum. Ad hæc uisa, auditaque clamor ingens oritur, non iam foro se tumultus continet, sed passim totam urbem peruadit. Nexu uincti, solutique se undique in publicum proripiunt, implorant Quiritum fidem, nullo loco deest uoluntarius seditionis comes multis passim agminibus per omnes vias cum clamore in forum curritur &c.* Et eadem *decis. 1. lib. 6.* de oppressis debitoribus sic ait: *Fama & corpore iudicati atque addicti creditoribus satisfaciebant, pœnaque inuicem fidei cesserat adeo erga obnoxios summisserant animos nõ infimi solum, sed principes etiam plebis.*
35 † Conferre pos-

possunt ea quæ tradit D. Ambros. *lib. 1. officio. Grandis culpa est si te sciente fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, fame laborare, & non adiuues si sit in carcere, & panis, & supplicijs propter debitum aliquod iustus excrucietur*. Et lib. de Tobia cap. 5. *Offertur pecunia creditori, vix inquit hæc soluit vsurã, caput debes. Reddit exhausto patrimonio capitis reus, & imminuto accipit fœnore, accipit inducias tristiores bellicis, quasi post biduum præliaturus; in bello enim victoria incerta, hic certa inopia, illic se clypeo tegit, hic nudus occurrit, illic lorica pectus includit, hic totus carcere includitur, illic manus telis onerat, arma sagittis, hic ære vacuas offert vinculis alligandas, ducitur plerunque vterque captiuus, ille habet quem accuset aduersum belli euentum, hic præter se quem accuset nõ habet. Nihil est intolerabilius hac miseria quæ excusari non potest. Acerbat conscientia pondus iniuriæ. Tunc secum reputat, tunc scripturas recordatur, tunc dicit nonne mihi scriptum est bibe aquam de tuis vasis, & de tuorum puteorum fontibus, quid mihi cum puteo fœneratoris vbi aqua includitur. Suauiora erant olera cum securitate, quam alienæ epulæ pastæ cum solicitudine, non oportuit aliena quærere deinde inciderem debita, de meis oportuit fontibus remedium quærere, erant domi vasa minutiora, melius erat ministerium desse quam cibum, melius vestem venalem proponere, quam libertatem addicere. Quid profuit quod publicare paupertatem verecũdatus sum? Ecce alius publicauit, ego nolui nutritores vendere, ecce alius adiudicat. Sera hæc consideratio, tunc decuit succurrere cum vulnera prima serperent. Melius fuerat in principio tenuare sumptum, & necessitatem debiti rei familiaris angustijs alleuare, quam vt ad horam ditatus alienis postea exuereris, & proprijs.*

Sed & centum vigintiquinque annis post latas leges 12. tab. res propter libidinem, & crudelitatem vnius creditoris in melius mutata fuit, audiendus idem Liuius *deca. 1. lib. 8.* qui totum factũ sic narrat. *Eo anno plebi Romanæ velut aliud initium libertatis factum est, quod necti desierunt, mutatum autem ius ob vnius fœneratoris simul libidinem, simul crudelitatem* 36

tatem insignem. L. Papyrius is fuit cui cum se C. Publius ob æs alienum paternum nexum dedisset, quæ ætas, formaque misericordiam elicere poterat, ad libidinem, & contumeliam animum accenderunt, & florem ætatis eius fructum aduentitium crediti ratus, primo perlicere adolescentem sermone incesto est conatus, dein postquam aspernabantur flagitium aures, minis territare, atque identidem admonere fortunæ, postremo cum ingenuitatis magis quam præsentis conditionis memorem videret, nudari iubet, verberaque afferri, quibus laceratus iuuenis cum se in publicum proripuisset libidinem, crudelitatemq; conquerens fœneratoris ingens vis hominum quum ætatis miseratione, atque indignitate iniuriæ accensa, tum suæ conditionis liberumque suorum respectu, in forum, atque inde agmine facto ad Curiam concurrit, & cum Coss. tumultu repentino coacti Senatum vocarent introeuntibus in Curiam Patribus laceratum iuuenis tergum procumbentes ad singulorum pedes ostentabant. Victum eo die ob impotentem iniuriam vnius ingens vinculum fidei, iussique Coss. ferre ad populum ne quis nisi qui noxam meruisset, donec pœnam lueret in compedibus, aut in neruo teneretur, pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium esset. Ita nexi soluti, cautumque in posterum ne necterentur.

37 † Fuit tamen postea in vsu voluntaria quædam addictio si credimus Reuar. *lib. 4. vario. cap. 18.* qua se in voluntariam seruitutem tandiu addici debitores patiebātur donec suis creditoribus satisfecissent, sic Varro *lib. 6. de lin. lati. Liber homo qui suas operas pro pecunia quam debebat dat dum solueret nexus vocatur, vt ab ære obæratus* vnde Diocletia. *in l. ob æs 12. C. de oblig. & actio.* solummodo videtur prohi-

38 bere inuitam debitorum seruitutem, nō volūtariam. † Nunquam tamen statutum fuit vt non solueretur: etenim si publica aliquoties fuit quædam æris alieni sine consensu creditorum remissio, atque condonatio illa quidem fuit iniqua, iniuriæque plena, & solum à popularibus de alieno nimis liberalibus desiderata, sed ea viris prudentioribus, & de Republi-

39 ca meritis nūquam placuit, † & Cicero vt de se ipso testatur fuit acerrimus defensor vt solueretur, & vt ipse ait *Nūquam vehe-*

vehementius actum est, quam me Consule ne solueretur, armis, & castris tentata res est ab omni genere hominum, & ordine, quibus ita restiti vt totum hoc malum de Republica tolleretur, nunquam nec maius æs alienum fuit, nec melius, aut facilius dissolutum est, fraudandi enim spe sublata, soluendi necessitas consecuta est. † Quin & ob eandem causam Asellius Prætor 40
plebi, & pauperibus patrocinatus, vt fœnus tolleretur ab ipsis fœneratoribus occisus est, quod facinus nec Senatus ipse vindicare valuit, vt refert Appia. Alexand. *lib. 1. de bello ciui.*
† Aliter rem hanc temperauit Cesar, vt ipsemet refert *in suis* 41
Cōment. lib. 3. de bello ciui. & tradit Sueto. *in eius vita cap. 41. De pecunijs mutuis disiecta nouarum tabularum expectatione quæ crebro mouebatur, decreuit tandem vt debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionū quanti quasque ante ciuile bellum comparassent deducta summa æris alieni si quid vsuræ nomine numeratum, aut præscriptum fuisset, qua conditione quarta pars ferè crediti deperibat.*

Sed ad verba legis 12. tab. reuertamur, quæ etiam referun- 42
tur *in l. si caluitur 233. D. de ver. signif. Si caluitur*, inquit, *pedemue struit manum endo iacito*: nam qui caluitur moram inijcit, & aduersarium frustratur, & qui moratur non solum frustratur, sed etiam caluitur, at qui frustratur, & caluitur & moratur: † est enim mora cessatio, & frustratio, siue improba 43
dilatio prætermittendi officij in soluendo, recipiendoue debito alteri damnosa *l. 3. in fine l. cum quidam 17. §. si pupillo l. mora 32. D. de vsur. l. 5. D. de minor. l. 3. §. 1. D. de adimen. lega.* † Hinc Paulus *in l. inter stipulantem 83. §. Stichum D. de* 44
solut. moratorem æquiparat furi, nam dum fur tenetur ex stipulatu etiamsi homo morte perierit, ita etiam is qui moram commiserit. † Hinc frustrationis nomen sæpe pro mora po- 45
situm *in l. sciendum 21. cum l. seq. D. de vsur. l. diui 89. §. fin. D. ad l. falcid. l. 3. D. de iudi. l. penult. D. de vi & vi arma.* † 46
Quod autem caluitur idem significet quod moratur, & frustratur probat Paulus *in d. l. si caluitur. 233.* argumento coniugatorum, inde ait calūniatores appellati sunt qui per fraudem, & frustrationem alios vexant litibus Paul. *l. 1. recep. sen-*

ten.tit.5. l.1.D.ad S.C.Turpili. l.cui necessitas §.1.D.de liber. cau. l.postquā D.de petit.hæred. inde & cauillatio hoc est frustratio, deceptio, & caluitas *l.si fideiussor 28.* §.*in omnibus D. manda.* hoc est calliditas, deceptio, fraus, & calūnia, frustra-
47 tio ac mora est *l.quibus 40. D.de condi.& demos.* † Deductū autem est verbum *caluitur* à caluis mimis, quos si quis per capillos capere velit frustrarent, ac deciperent Nonius Marcellus *de propri. sermo. cap. 1.* Plaut. *in Asina. nam vbi domi sola sum, sopor manus caluitur*, & Pacuuius *Sentio, pater, te vocis calui similitudine, sed quid conspicio? num me lactans*
48 *caluitur ætas?* Hinc veteres depinxerunt Occasionem in anteriore partis capite capillis hirsutam, vt facile primum oblata appræhendi posset, in occipitio vero caluam quod præterita pœnitentia ductos frustraretur ac deciperet, nec amplius se appræhendi pateretur, vt latè hæc & alia ad institutum notauit Gæddeus *in comment. ad tit. D. de verbo.sign. in d.l.si caluitur 233.*
49 Sed pœnæ illius supra in lege Decemuirali propositæ sæuitia, capitis videlicet si vnicus erat creditor, sectionis si plures in solemnem, & ordinariam bonorum venditionem versa est, vt eleganter expressit Tertullia. *in Apologe.cap.3.* dum inquit: *Sed & iudicatos in partes secari à creditoribus leges erant, consensu tamen publico crudelitas erasa est, & pudoris notam capitis pœna conuersa est bonorum adhibita proscriptione, suffundere maluit hominis sanguinem, quam effundere.* Eleganter sanè, nam vt animaduertit Anto.Contius *in lectio.*
50 *iur.ciui.lib.2.cap.18.* † effundebat ante sectio, vel capitis amputatio sanguinem, aut saltem effundere poterat, at pudor non effundit sanguinem, sed suffundit, vel vt ait Aristote. *in problemat.* diffundit, hoc est pudore affectorū sanguis à corde in omnes corporis partes, & maximè in genas, & faciem
51 diffunditur, roboremque inducit, † & hoc erat effectus infamiæ, & pudoris, quem secum afferebat bonorum illa venditio, quæ sanè erat ignominiosa *princ. l. quib. ex cauſ. manu. non licet* ea scilicet quæ inuito debitore, non ea quæ spontè cessionis medio fiebat *l. debitores* ibi *debitores qui bonis cesserunt,*

runt, licet ex ea causa bona eorum venierint, infames nõ fiunt C.ex quib.caus.insa.irroge.l.vlt.C.qui bon.cedere pos. † & hæc est illa bonorum emptio, & successio in vniuersum ius ipsius debitoris, cuius meminit Iustini.*in princ.* vbi loco *per.* legendum existimabam *post multas ambages I. de success. subl. quæ fie. per bonor. vendit.* & cuius fortasse meminerunt iura *in l. Fufidius 29.D.de reb.auto.iud.possid. l.nam postea 9. §. sed & siquis 5. D. de iur. iuran. l.Imperator 60. D.de pact.* † & Cicero *orat. pro Quinctio Ergo hercule*, inquit, *cuius bona ex edicto possidentur, huius omnis fama, & existimatio cum bonis simul possidetur, de quo libelli in celeberrimis locis propununtur, huic ne perire quidem certè tacitè, obscurèque conceditur, cui Magistri fiunt, & domini constituuntur qui qua lege, & qua conditione pereat pronuncient. De quo homine præconis vox prædicat, & pretium conficit huic acerbissimum viuo viuentiq; funus ducitur, si funus id habendum sit quo nõ amici conueniunt ad exequias cohonestandas, sed bonorum emptores vt carnifices ad reliquias vitæ lacerãdas, & distrahendas &c.* Et eo respexisse videtur Seneca *lib. 4. de benefi. cap. 12.* dum inquit Spondeo pro iudicato, & suspensis amici bonis libellum deijcio creditoribus eius me obligaturus vt possim seruare proscriptum, ipse proscriptionis periculum adeo. Sed his oneribus liberati fuerunt debitores introducto beneficio cessionis de quo *in l. 1.C.qui bon.cede.pos.* quo casu datur curator eius bonis, & illius autoritate hastæ subijciuntur, plusque offerenti venduntur Crauet.*cons.213.n.1.* post Bald. & Ange. relatos à Menoch.*de arbitra.lib.2.casu 183.nu.19.* & videndus Couar.*lib.2.vari.cap.1.nu.6.*

52 53

DE PERSONIS QVÆ OB DEBITA carcerari non possunt.

§. II.

SVMMARIVM.

1 *Græci obæratorum bona loco publico proponebant.*

 2 *Athe-*

2 *Athenis in eorum agris debitorum nomen, & debiti quantitas insculpebatur.*
3 *Appellabatur locus signatus.*
4 *Debitores tributorum non poterant carcerari.*
5 *Plura de sæuitia exactorum remissiuè.*
6 *Appellantur publicani quasi publici canes.*
7 *Laudatur I.C.D.Ioannes Ramos.*
8 *Inuectiua contra exactores.*
9 *Elegans Cassiodori locus.*
10 *Non potest carcerari Iuris Doctor pro debito ciuili, nec eorum filij viuente patre.*
11 *Licet statutum permitteret quemlibet quantumuis priuilegiatum posse carcerari.*
12 *Idem de Doctore Medico.*
13 *Non solum in Iuris, & Medicinæ professoribus, verum & in Pragmaticis, & his qui se curationi tradunt.*
14 *Decisio Senatus Brabantini.*
15 *Dummodo alia negotia veluti mercaturam nõ exerceant.*
16 *Refellitur Horatius Carpanus.*
17 *Studens non potest ob debitum carcerari.*
18 *Libri Scholarium possunt pignorari.*
19 *Facilius conceditur captura rerum quam personarum.*
20 *Sententia aduersus Bibliopolam, vt libros studioso tradat non admittit appellationem.*
21 *Libri sunt alimenta ingenij.*
22 *Sunt instrumenta Sapientiæ.*
23 *Intelligitur l.penult.D.ad exhiben.*
24 *In his alimentis non admittitur distinctio inter præterita, & futura.*
25 *D.Hieronymi locus explicatus.*
26 *Statutum Salmanticense circa libros studiosorum.*
27 *Frater non potest capi pro debito ad instantiam fratris.*
28 *Socius pro reliquis societatis carcerari non potest.*
29 *Proponitur species quæ de facto Mediolani euenit.*
30 *Frater qui præmium quod fratrem bannitum occiderit, petebat.*

31 De-

61 *Vnde*

61 *Vnde explicãtur proclamata circa milites militiæ vrbanæ.*
62 *Statuentes nullam habent potestatem in principem.*
63 *Nec eum ligare voluerunt.*
64 *Intelligitur Statutum Mediolani cap.65.vol.2.*
65 *Enunciatiua generalis debiti publici non trahitur ad Fiscale.*
66 *Senectus non prodest quando debitum est iuratum.*
67 *Decisio Senatus.*
68 *Priuilegium senectutis non habet locum in eo qui decoxit.*
69 *Intellige dolosè.*
70 *Quia non iuuat debitorem ex delicto.*
71 *Legati Principum non possunt pro debito detineri.*
72 *Explicatur remissiuè l.5.§.1. D.de constit.pecu.*
73 *Etiamsi in loco legationis contraxerint, dummodo ante legationem.*
74 *Gaudent priuilegio qui testimonij dicendi, vel iudicandi, aut prouocandi causa sunt euocati.*
75 *Magistratus pertinet ad ius publicum.*
76 *Iudicare munus publicum est.*
77 *Prouocatio est auxiliũ necessarium aduersus iniquitatem Iudicis à quo.*
78 *Refellitur Petr.Barbosa.*
79 *Ius reuocãdi domum habet is qui prouocauit extra propriũ domicilium.*
80 *Parentes visitantes filios scholares non possunt ibi detineri.*
81 *Approbatur distinctio Berlichij.*
82 *Conducentes victualia ad exercitum, vel Ciuitatem non possunt detineri.*
83 *Mulier pro debito ciuili Fiscali, vel priuato non potest detineri.*
84 *Etiamsi sit debitrix ratione administratæ tutelæ.*
85 *Quia & tunc habet priuilegium ne cõueniatur vltra quam facere potest.*
86 *Quid si huic beneficio renuntiauerit.*
87 *Bartoli sententia modificatur.*
88 *Refellitur Caccialupus.*

89 Præ-

89 Præter matrem, & auiam nulla mulier est tutrix.
90 Meretrix non gaudet hoc priuilegio.
91 Quia priuilegium conceditur ratione sexus, & pudicitiæ.
92 Alia ratio.
93 Si mulier est nupta nequit carcerari.
94 Maximè si habitat cum viro.
95 Mulier etiam honesta poterit carcerari si mercaturam exerceat.
96 Debitor qui tempore contractus non fuerit soluendo carcerari non potest.
97 Bartolus existimat ad debitorem suspectũ de fuga capiendum requiri probare quod tempore contractus esset soluendo.
98 Angelus gloriatur se hac de causa mille capturas irritas declarare fecisse.
99 Sed refellitur.
100 Si creditor tempore contractus probabiliter conditionem debitoris ignorare potuit, tunc non officit quod iam fuerit inops tempore contractus.
101 Idem si debitor dolosè creditorem induxerit ad contrahendum cum eo tanquam cum diuite.
102 Si necessaria esset hæc probatio superueniẽtis paupertatis, sufficeret illam iuramento probare.
103 Hominis cadauer sequestrari ob debita non debet.
104 Institores pro debitis suorum principalium carcerari non possunt.
105 Nec infirmus vel præco.
106 Pro minimo debito non potest quis carcerari.
107 Minimum dicitur vsque ad duos aureos.
108 Omnes tamen supradicti si fugitiui sunt, vel de fuga suspecti possunt carcerari.
109 Fugæ suspicio facit vt creditor excõmunicatus possit facere carcerare debitorem.
110 Pactum camerale cuilibet priuilegio personali derogat, nec iuuat tunc habere stabilia.

Apud

1 PVD Græcos olim obæratorum bona loco publico proponebantur, vt probat Aristoteles *lib. 2. Rhetori. ad Theodecten.*
2 † Quin Athenis in agris eorũ qui ære alieno obruti vix soluendo essent, & debiti magnitudo, & debitoris nomen insculpebatur ne quis postea imprudens fœnus daret, vt colligitur ex Suida sub his verbis: *Terminos seu limites vocarunt Attici libellos oppigneratis ædibus, & prædijs additos qui significarẽt oppignerata esse illa creditori* (vtinam hodiè hæc in vsu, non tot iurgia in foro) & meminit etiam Iulius Pollux *lib. 3. Onomasticon cap. 9. Terminos*, inquit, *statuere regionum, lapis vero erat, aut colũna quædam ostendens*
3 *quod locus esset ære alieno obstrictus*, † *de hoc autem dicebant, locus signatus est, vt contrarium eius esset non signatus*, notauit hæc eruditissimus vir Don Laurentius Ramirez de Prado *in sua tessera legum siue otio æstiuo* ad explicationem rex. *in l. super creandis 11. C. de iur. Fisci lib. 10. fol. 14.* Sed hodiè alia signatio esset necessaria ne scilicet fraudarentur creditores mutuantes pecunias his qui ob priuilegia à iure concessa carcerari non possunt, qui autẽ hi sint erit huius capit inspectio.

4 Imprimis debitores tributorum nõ poterant carceri mancipari ex *l. 2. C. de exactor. tribut. lib.* 10. quod etiam olim apud Athenienses obseruatum fuisse obseruaui ex Plutar. *lib. de vita decem Orato.* sub his verbis: *Cum Publicanus inquit manum in Xenocratem Philosophum iniecisset, eumque in carcerem traderet tributi nõ soluti nomine, liberauit eum Lycurgus quia omnino duci quenquam hac de causa non opportuit, sed & quia tantum, tamque eximium virum minimè omnium duci opportuit, ipsumque exactorem vltra quam opporteret*
5 *importunum iniuriosumque in carcerem conijci iussit.* † Sed & de sæuitia, ac duritie horum exactorum, seu publicanorum
6 † (qui Publicani appellantur quasi publici canes vt ait Peregrinus Ianninius *lib. 1. de citat. reali cap. 2. num. 11.*) videndi
7 Amaya *in comment. ad d. l. 2. in princ. vsque ad nu. 11.* † & nouissimè Don Ioannes Ramos del Manzano Magni Francisci à nobis non semel in hoc opere laudati filius, primarius olim

in

in Ticinensi Gymnasio interpres, Aduocatus Regius Fiscalis generalis in hoc Mediolani dominio, tāti Patris dignus filius, omnigena eruditione refertus *in erudita interpretatione tex. in l. deprecatio 9. D. ad l. Rhodiam de iactu tit. de autoribus direptionis, & moribus Publicanorum.* † Et sicut Amaya in- 8
uehitur in illos Bæticæ, & vtriusque Castellæ, vtique & ego possem cōtra alios apparitores exactoresue Camerales etiam declamare qui populos depopulantur ob ipsorum auaritiam, & nimiam crudelitatem, non ad exigendum debitum Fiscale seu Camerale (nam de hoc licet deberet esse illorum finis non curant) sed solum de exigendis expensis vulgo *capsoldo*, vnde populi in extremam incidunt miseriam Principi suo nō modicè damnosam, soluunt enim ingentes summas quæ si à Camera reciperentur magnam partem debiti singulis annis extinguerent, nunc cum in priuatas istorum exactorū manus, & vtilitatem perueniant Communia ipsa exhauriunt, & debitum, quod capitale vulgo vocant, non solum non minuunt, verum illud singulis annis maius efficitur, & vt dicebat scitè ad rem Liuius *deca. 1. lib. 6. eo ipso quod necesse erat solui, facultas soluendi impediebatur*, & isti homines Reipublicæ exitio reperti in dies ditiores redduntur, sed ve vobis quia pecunia vestra erit vobiscum in perditionem, † & cum 9
Cassiodoro *lib. 12. vari. epist. 10.* sic vos adloquor: *Parcendo non parcitis, exonerando prægrauatis, & dum venales moras quæritis, tributi onera duplicatis. Relinquite tādem crudelem misericordiam, beneficia tota destinatione fellita. Grauius percutit qui blandiendo grassatur, & sub indulgentia lædit qui consuetis temporibus exigere tributa distulerit. Et ideo definite aliquando possessorum damna mercari, quia totum constricti per incōmoda redditis quod iniquis dilationibus abstulistis.*

Nec etiam potest in carcerem mitti pro debito ciuili Iu- 10
ris Doctor glos. *in l. medicos C. de profes. & medi. lib. 10.* Matthe. *not. 59.* Iason. *in l. generaliter in fine D. de in ius vocan.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 88. nu. 7.* Ioan. Bap. Caccialup. *de debito. suspec. & fugit. quæst. 5. nu. 9.* Gomez. *ad l. 87. & l. fin. Tauri nu. 17.* Osual. *ad Donel. lib. 27. comment. cap. 3. lit. GG.*

Roderic. Suarez *ad l. 2. fori legum lib. 2. quæst. vlt. nu. 12.* Bouadilla *lib. 3. politi. cap. 15. nu. 29.* nec eorum filij saltem viuente patre, vt inquit Caccialup.
11 † Et hoc procedit etiam si reperiretur statutum disponens quod quilibet possit pro debito ciuili carcerari non obstante quocunq; priuilegio, quia nunquam per illa verba censetur derogatum priuilegijs insertis in corpore iuris glos. *in l. 2. §. omnes, & in l. hæres absens in princ. D. de iudic. & in auth. quia in prouincia C. vbi de crimi. agi oppor.* Bart. *in Extrauag. ad reprimendam vers. non obstãtibus* Petr. Barbosa *ad l. 2. §. legatis nu. 117. D. de iudi.*
12 † Idem dicendum de Doctore Medico per *d. l. medicos C. de profess. & med. lib. 10.* Sed valdè de hoc dubitare videtur Anto. Faber *in suo Codice lib. 9. tit. 29. definit. 9. & 10.* vbi in quo sit melior conditio Iuris peritorum, quam Medicorum latè pertractat.
13 † Illud tamen commune ambobus dicerem quod sub nomine Doctorum comprehendantur nõ solum Iuris Professores, verum & Aduocati in foro versantes, sicuti, & Medicorum appellatione non solum qui Medicinam legunt, verum & qui se curationi addicunt, par enim omnium priuilegium est, vt probatur ex *l. si duas 6. §. est autem & numerus D. de excus. tuto.* Bouad. *vbi supra,*
14 † & quendam arrestatum Medicum absolutum, & dimissum sententia Senatus Brabantini etiam propter periculum quod ægris ex longa absentia illius qui in parua Ciuitate vnicus erat, imminebat, testatur Petr. Peckius *de iur. sisten. cap. 5. n. 9.* latè Matthias Berlichius *conclusionum practicarum concl. 75. nu. 16. & seq. p. 1.*
15 † Quod tamen intellige dummodo Doctores, & alij hoc priuilegio gaudentes se cõtineant intra metas suæ vocationis, secus si alienis vel proprijs negotijs extra professionẽ se immisceant, veluti si mercaturam exerceant Matthæ. Colerus *de process. execut. par. 2. cap. 3. nu. 162. & 163.* vbi ita cuidam Doctori non infimi nominis accidisse, & contra eum in prima, & secunda instantia fuisse pronuntiatum tradit, Brun. *trac. de cess. bono. q. 4. nu. 17. vers. fallit etiã in Doctoribus mercaturam exercentibus* Berlichius *vbi supra nu. 18.*
16 † Sed reprobandus omnino est Horatius Carpanus qui super *Statut. Mediolani cap. 69. nu. 17.*

tom. 2.

tom. 2. existimat priuilegium hoc solum admitti in Doctore actu legente, sed & maiori ratione refellendus cum ad probationem solum Caccialupum *quæst.5.quæsito 4.* adducat, qui contrarium omnino affirmat.

17 Nõ mittitur in carcerem Studens ob debitum ob causam studiorum contractum in eo loco vbi studiorum causa inuenitur *auth.habita C.ne fili.pro patre* vbi non minima elogia dantur studentibus, notauit Pickius *de iur.sisten.cap.5.num.1.* Coler. *par.2.cap.3.num.158.* & alij adducti à Berlichio *vbi supra num.20.* † quamuis enim libri, & aliæ res Scholarium
18 pignorari possint, vt probat idem Berlichi.*conclus.74.nu.35.* licet contrarium sentiat Peck. *vbi supra* qui ex Rebuffo refert quosdam fuisse ad laqueum damnatos, quod studiosorum libros detinuissent Tolosæ 1525. licet ego existimarem fuisse non propter detentionem, sed quia eos exusserant, quod tacuit Berlich. *d.conclus.74.nu.35.* † tamen secus dicendum
19 de personis cum facilius concedatur captura rerum, quam personarum Guido Papa *decis.324.nu.1.*

20 Hinc notauit Don Alphonsus de Escobar olim Collegij Conchensis Alumnus, & in Salmaticensi Academia Proprimarius Canonum interpres *in celebri tract.de Ponti.& Regia Iurisd.in Studijs Generalibus cap.14.num.27.* non suspendi appellatione sentẽtiam prolatam aduersus Bibliopolam, vel alium vt libros studioso tradat Scacc.*de appella.q.17.limit.6.mem.2.nu.36.vers.extende,& limit.7.nu.10.* † quia libri sunt
21 alimenta ingenij, & quemadmodum in alimentis corporalibus exequutioni mandatur sententia licet ab ea appelletur, ita & in his. † Sunt enim libri, vt animaduertit idem Escobar,
22 ex Plutar. *de educa. libero.* instrumenta sapientiæ, & Seneca *de tranquil. cap.9. instrumenta studiorum* appellat, † & facit
23 *l.penult. D.ad exhiben.* ibi *Etiam studiosum alicuius doctrinæ posse dicere sua interesse illos aut illos libros sibi exhiberi, quia si essent exhibiti cum eos legisset doctior, & melior futurus esset*, iunc. traditis à Cuia. *in recitatio.ad l. 3. §. sciendum D. ad exhiben.* & à Fabro *in ratio.ad d.l.penult.* † Et vt notauit idem
24 Escobar *vbi supra nu.19.* in his alimentis non admittitur dif-

ferentia inter præterita, & futura, quia semper studiosi inge-
25 nium libros esurire præsumitur † iuxta illud D. Hieronymi *epist. 40. Vtinam tractatorum omnium volumina haberem, vt*
26 *tarditatem ingenij eruditionis diligẽtia compensarem.* † Illud tandem animaduertẽdum est extare Satutum *in statutis Salmantinis tit. 68.* §. *10.* quo cauetur vt libri Studiosorum capi non possint pro debito ciuili nisi Studiosus probetur de fuga suspectus, quod intelligendum esset docet idem Escobar *in appendice ad cap. 55.* etiam si debitum ex alimentis descendat, in libris tamen necessarijs, aut saltem vtilibus Studiosis.

27. Fratrem non posse capi pro debito ad instantiam fratris tenuerunt Iason. *in* §. *sed si quis nu. 1.* & Ioan. Faber *num. 2. I. de actio.* Thesaur. *decis. 119. per totam* Surd. *de alimen. quæst. 78. nu. 6.* Escobar *de ratioci. cap. 35. nu. 8.* Iannini. *de cita rea. lib. 2. cap. 14. num. 1.* Berlichi. *d. conclus. 75. nu. 23.* Mauson. *de caus. exequ. limit. 6. nu. 11.* Paschal. *de patr. potest. q. 2. cap. 9. nu. 29.* Hartman. Pistor *pract. foren. lib. 2. tit. 18. obser. 2. nu. 13.* Amat. *decis. 16. nu. 10.* Gaitus *de credito cap. 3. tit. 1. nu. 1105.* Castagna *de benefi. deductio. ne egeat q. 13. nu. 8. & nu. 27. & 28.* Et licet contrariam sententiã teneat ex glos. Bart. & Bal. *in l. verum 63. D. pro socio* Gaspar Baeza *de inop. debit. cap. 17.* Petr. de Vbald. *tract. de societ. 15. par. colu. 2.* Hector Felici. *tract. de societ. cap. 31. num. 61.* Et Blasius Michalorius *tract. de fratri. par. 3. cap. 53.* existimet supra expositam negatiuam sententiam esse veram de æquitate, non tamen de rigore iuris, & licet videatur fratrem non gaudere priuilegio ne conueniatur vltra quam facere possit cum non numeretur inter eos quos refert glos. *in l. sunt hi D. de re iudi.* imò glos. *in d. l. verum D. pro socio* expressè eos separat cum nullus contractus inter eos initus reperiatur, bene vero inter socios, vnde cõclusum fuerit per Senatum Taurinensem, vt testatur Thesaurus *d. decis. 119. nu. 1.* fratrem posse conueniri in solidum, non tamen posse carcerari, & eam decisionem sequutus sit Antoni. Leoncillus *de priuileg. pauper. priui. 168. nu. 2.* & se ita iudicasse affirmet. Tamen certius est fratrem non posse capi ad instan-

instantiam fratris pro debito ciuili, nec teneri vltra quam facere possit vt vltra supra traditos probat latè ex sequentibus rationibus Lælius Altogradius *cons. 39.* † Etenim certum est 28
socium pro reliquis societatis carcerari non posse quia vt dicitur *in l. verum 63. D. pro socio socij ius quodammodo fraternitatis inter se habent*, vnde si id societati conceditur quæ est id quod comparatur, multo magis fraternitati quæ est ratio conclusionis, & principale cui fit comparatio, imò si propter fraternitatem conceditur hoc priuilegium socijs videtur id fratribus concessum, cum id dicatur expressè sancitum quod in ratione legis continetur, cum ratio legis sit anima legis, & hoc casu non dicitur fieri extensio, sed comprehensio etiam in odiosis, & exorbitantibus Menoch. *cons. 324. num. 10. & cons. 339. nu. 10. & 11.* Surd. *decis. 19. num. 1.* Secundo quia frater tenetur alere fratrem glos. *in l. 1. vers. Parentum necessitatibus C. de alen. lib.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 25. nu. 5.* Marescot. *var. resol. lib. 2. cap. 83. nu. 41.* Ioan. Castagn *d. q. 13. num. 12.* ideo si agit ad solidum vel ad carcerationem contra fratrem videtur obstare regula, dolo facit qui petit id quod statim restituturus est, & multis alijs rationibus id probat Altogradi. *vbi supra*, & per Rotam Lucensem ita iudicatum tradit: excipit tamen & rectè casum vnicum videlicet quando frater esset obligatus ad conseruandum indemnem alium fratrem qui molestia afficeretur, & cogeretur soluere id quod alius frater creditori debet, hoc enim casu inconueniens est quod pro me meus frater in carcerem detrudatur, & quod ego velim vti contra eum tali beneficio. † Sententia vero affirmatiua fuit validissimis argumentis ampliata, & corroborata per Aduocatos Augustini Holocati in Ciuitate Mediolani contra Prosperum eius fratrem qui cum detineretur in carceribus ad instantiam Augustini fratris, & creditoris, & è carcere aufugisset, in contumaciamque in pœnam capitis damnatus fuisset, petijt à Principe in gratiam recipi, & fuit dubitatum an sine ipsius Augustini satisfactione hoc facere possit, nam Princeps non facit gratiam debitori carcerato inuito creditore, & sanè tota difficultas erat an carcerari potuerit, 29

rit, verum est quod ibi extabat Rescriptum Excellentissimi Gubernatoris quo cauebatur ne relaxaretur nisi prius satisfa-
30 cto dicto Augustino. † Detestanda sanè fratris prætensio impietatis plena quæ in mētem venire facit alterius fratris maiorem petulantiam qui à se occiso fratre bannito petijt sibi assignari præmium bannitos occidentibus à Proclamate dari
31 solitum. † Senatus Mediolanensis solita in decernēdis proemijs, & pœnis prudentia vsus sic respondit Prætori Varisij: *Dilecte noster Auditis Senatu nostro his quæ nobis retulistis ad preces Francisci Brixiani petētis præmium cridarum eo quia interfecerit Horatium Brixianum fratrem suum famosum bannitum, is Ordo venit in sentētiam prædictum Franciscum non posse consequi præmium, sed attentis litteris vestris esse excusandum, ita vt aliqua pœna non afficiatur. Mediolani die*
32 *13. Octobris 1593.* † Prudentissimè sanè iuxta elegantem Taciti locum *lib. 3. histor.* quem iamdiu obseruatum in meis notis habebam. *Celeberrimos authores*, inquit, *habeo tantam victoribus aduersus fas, nefasque irreuerentiam fuisse, vt gregarius eques occisum à se proxima acie fratrem professus, præmium à ducibus petierit, nec illis aut honorare eam cædem ius hominum, aut vlcisci ratio belli permittebat.*

33 Nec pupillus potest pro debito detineri argumento *l. neque 22. D. de in ius vocan.* nec minor 25. annis Bouadilla *d. lib. 3. polit. cap. 15. nu. 29.* Carpanus *ad Statuta Mediolani cap. 69. nu. 9.* & adest Statutum Mediolani cap. 243. vbi hoc disponitur de minore an. 18. super quo latè Carpanus Cac-
34 cialup. *d. quæst. 5. num. 1. &* 2. vbi de minore ita probat: † carceratio fieri nequit nisi cum quis est contumax, vt videtur
35 probari ex *l. nemo 2. C. de exacto. tribu. lib. 10.* † contumacia in minorem non cadit *l. qui solidum 78. §. etiam D. de leg. 2. l. cum minores 4. C. si aduer. rem iudica.* cum rerum suarum administratio ei concessa nō sit, & ex alijs rationibus ibi per eum traditis Roderi. Suarez *in declara. l. 2. for. legum lib. 3.*
36 *quæst. 4. num. 3.* † Idem dicendum in filiosa. vt per eundem Caccialupum *nu. 8.*

37 Nec miles armatæ militiæ *l. miles 6. l. item miles 18. D. de re*

re iudic. & apud Ægyptios pro lege statutum, vt milites non possent pro debito carcerari, vt tradit Diodor. Siculus *lib.* 2. Sentiunt ita Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 88. nu. 9.* Couar. *lib. 2. varia. cap. 1. nu. 4.* Caccialup. *nu.* 12. Berlichi. *d. conclus. 76. nu. 15.* † nam milites habent priuilegium ne teneantur 38
vltra quam facere possint *d. l. miles* Caballi. *resolu. crimi cent. 3. casu* 294. *nu.* 314. Surdus *de alimen. tit. 7. quæst. 31. num. 6.* † & qui habent hoc priuilegium non possunt pro ære alieno 39
incarcerari, vt post Bald. & Iasonem tenet Baetius *de inope debito. cap. 16. nu.* 83. † quia militis opera Respublica sustine- 40
tur, quæ posset periclitari milite in carcere coniecto, vt colligi potest ex *l. milites C. de locato* Baeti. *vbi supra*, quæ ratio respicit publicam vtilitatem Alexan. *in l. Centurio nu. 9. D. de vulg. & pupil.* † Et si hæc est vera, & decisiua huius rei ratio, 41
miror quare Ioannes Franciscus del Ponte *de potest. Proregis tit. de assen. Regijs nu.* 42. Laderch. *cons.* 30. *nu.* 2. voluerint regulam supratraditam habere solum locum in contractibus in bello, vel expeditione, aut belli causa contractis, secus in alijs: ratio etenim illa publica quam cōsiderabamus vtrisque communis est. † Quod etiam extenditur ad nobiles, vt voluit 42
Couar. *vbi supra* Coler. *de proces. execut. par. 2. cap. 3. nu. 161.* Berlich. vbi proximè Heringi. *de fideius. cap. 10. nu.* 368. Gutierres *de iura. confir. par. 1. cap. 16.* Barbosa *ad l. alia §. eleganter nu.* 13. *D. solut. Matri.* Gomez *ad l. Tauri. 76. nu. 1.* Baeti. *de inope debit. cap. 16. à nu. 7.* Narbona *in 3. par. nouæ Recopil. lib. 6. tit. 2. lege 4. nu. 4.* qui asserit hoc ideo esse ne ingenuitas qua pollent nobiles specie illa seruitutis carcere videlicet deformetur, latè Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. à nu.* 20. vbi latè an huic priuilegio renunciari possit tractat, & in Cathalonia extat super hac re Constit. cuius meminit Pegue. *decis.* 164.

De Feudatario dubitari potest maximè cum nullo videa- 43
tur iure exceptus à regula generali, neque constet venire sub nomine Principalium, & sit dispar ratio inter militem, & Feudatarium: potest enim iste per substitutum Reipublicæ inseruire *cap. 1. §. firmiter de probi. feud. aliena.* Rosent. *de feudis concl.* 23. *nu. 2. cap.* 8. Schrader. *de feud. p. 6. cap. 6. nu.* 54.

Sep-

44 Septuagenarius de iure communi pro debito priuato capi
non poteſt Intrigui. *conſ.18.nu.1.* Caro. de Graſſis *tract. de*
except.in prælud. nu. 114. verſ. idem eſt in ſene Ancarra. *conſ.*
336. Oſaſcus *deciſ. 123. nu. 3.* Flauius Amendola *in additio.*
45 *ad Vincent.de Franchis deciſ.200.nu.7.* † Sexagenarius vero
poteſt,idem Ancar.*conſ.*336.*verſ.his præmiſſis* Oſaſcus *deciſ.*
123.*nu.*3.*ad finem* Carpa.*ſuper dicto Statuto* 243. *lib.*1. imò
ſenio cōfectum eſſe mitiori cuſtodiæ tradendum tenuit Cac-
cialup. *d.quæſt.5.nu.6.* Oſaſcus *d.deciſ.*123.Oſual.*ad Donel.*
46 *lib.*27.*commenta.cap.*3.*litt.GG.* † Si vero debitum ſit Fiſca-
le non gaudere ſenem hoc priuilegio tenet Menoch. *conſ.*
47 916.*lib.*10. † quia Fiſcus pro ſuo debito poteſt debitores car-
cerare *l.ſacrilegi* 9. *§. vlt.* alias *l. cum eo D. ad l. Iuli. pecula.*
Peregri. *de iur.Fiſ.lib.6. tit.7. nu.5.* Matthæ.Brunus *de ceſſio.*
48 *bonor.quæſt.*4.*quæſito* 9. † Nec obſtat quod multa ſint priuile-
gia conceſſa ſenectuti de quibus Baetius *de inope debit. q.* 7.
49 Tiraquel.*trac.de pænis leg.tempera.cauſa* 8. † cum ex his pri-
uilegijs non cenſeatur derogatum priuilegio Fiſci quod eſt
inſertum iuri communi, etiam ſi in eis reperiretur clauſula
non obſtante quocunque priuilegio, vt ſupra de Doctore dixi-
mus, & probat Ruin.*conſ.*228. *in fine lib.* 1. Alia argumenta
50 minus leuia tradit, & diluit Menoch.*vbi proximè.* † Sed ma-
ior difficultas eſt præſuppoſito dicto Statuto Mediolani 243.
lib. 1. vbi cauetur maiores annis 60. detineri non poſſe nec
51 capi pro aliquo debito publico, vel priuato: † etenim debitū
Fiſcale dicitur publicum Garon. *ad Conſtitu. Mediolani tit.*
de iur. & priui.Fiſci art.4.nu.54. Alciatus *in l.eum qui nu.*3.
verſ. quapropter D. de ver.ſignif. l. inter 17. §.publica D.eo.
vbi debitum proueniens à victigalibus dicitur publicum,
52 † & tamen hæc vectigalia à Fiſco locantur, & conducuntur
l. 1. §.familiæ l.locatio §.fin. l.quanta 12. §.vlt. D. de publi. &
53 *vecti. l.omnium C.de vectig.& commiſ.* † nam publica vecti-
galia intelliguntur illa ex quibus vectigal Fiſcus capit vt in
54 *d.l.inter,* † & qui conducta vectigalia habent publicanorum
loco ſunt *d. l. quanta 12. §. vlt. & l.ſeq. D.de publi. & vecti.*
55 † & pecunia Fiſcalis appellatur publica *in l. 1. verſ. publico*
D.ad

D.ad l.Iuli.pecula.& debitor publicus *l.vlt.C.quor.appel.non*
recip. & debita publica *auth.ſed hodie C.de aduoc.diuer.iudi.*
& etiam tributa Fiſcalia *§.opportet,& §.publicorum auth.de*
manda. Princi. † & cauſa Fiſci publica dicitur, vt inquit Ac- 56
cur. *in l.item veniunt §.in priuatorum ver.publica D.de petit.*
hared. Bart. *in l. 1. §. 1. C. de pæna indi. qui malè iudic. & in*
Conſtit. huius Dominij Mediolani tit. de probi. & conceſ.exe-
cut. §. conſuetud. & in tit. de executi. & famul.iuſdicent. ſub
nomine debiti publici continetur Fiſcale, & conſiderat Me-
noch.*vbi ſupra nu.18.* † Attamen verius cum eodem Meno- 57
chio *nu.* 27. dicendum eſt non prohiberi eo ſtatuto quo mi-
nus Sexagenarius poſſit pro debito Fiſcali capi, nam debitum
Fiſcale neque eſt publicum, † cum publicum ſit quod popu- 58
lo debetur *l.bona l.inter 17.D.de verb.ſig.* † imò quæ in Fiſci 59
patrimonio ſũt quoniam quaſi priuatæ res ſunt Principis, pu-
blici appellatione non continentur *l.ſed Celſus 6. l. pacta*
72. §.vlt. D.de contr.emp. l.2. §.hoc interdictum 4. D.ne quid
in loco publi. §.vlt.l.de empt.& vendi.§.res Fiſci I. de vſucap.
nec etiam propriè priuatum debitum dici poteſt, † quia pri- 60
uatum debitum eſt illud quod priuato debetur veluti cuili-
bet ex populo, multa congerit Petr. Rebuffus *in l. pupillus*
§. munus D. de verbo.ſignif. † Vnde apud nos in practica in- 61
concuſſe obſeruatur quod licet ex Proclamate S. E. milites
militiæ vrbanæ non poſſint moleſtari pro debito publico vel
priuato, non tamen cõprehenditur Fiſcale, imò pro eo quo-
tidiè incarcerantur abſque eo quod illos dicta exceptio iuua-
re poſſit. Sed vrgentior eſt ſecunda ratio tradita à Menochio
nu.36. quod ſcilicet ſtatuentes nec potuerint, nec voluerint
ligare Principem † non potuerint quia nullam habent pote- 62
ſtatem ſtatuendi in Principem, vt probat Menochi.*conſ.250.*
*nu.19.lib.*3. Bart.*in l.Lucius la 2. D.de fideicom.libert.*Alciat.
*conſ.382.nu.*2.Alexan.*in l.1.nu.1.D.quod quiſq; iuris.* † Nec 63
voluerint quia ipſi ſtatuentes ſub Rubrica Quod iura muni-
cipalia ſeruentur in terris Ducatus, & Iuriſdictione Mediola-
ni *cap. 75. lib.* 2. expreſsè ſic ſtatuerunt *Ita tamen quod per*
præſens ſtatutum non ligetur Camera ducalis, quæ vt notat

ibi Carpanus suos ordines separatos habet, notat Alban. *cons.*
64 375. *lib.* 2. Et quod debitum Fiscale non sit publicum potest
probari ex alio Statuto Mediolani *cap. 65. vol.* 2. vbi dum di-
cit neminem posse capi in domo pro debito priuato, vel pu-
blico,& addit excepto debito Fiscali supponit alia debita esse
65 publica præter Fiscalia, † & quod generalis enũciatio debiti
publici non trahatur ad Fiscale affirmat Bart. *cons. 169. nu.* 2.
& 4. lib. 1. Bald. *cons. 400. nu. 3. lib. 1.* Menoch. *de arbitr. casu*
203. *nu.* 16. *& casu* 312. *nu.* 17. Additur quod in casu de quo
66 tractat Menochius debitum illud erat iuratum, † quo casu
non prodesse senectutem docent Anchar. *quæst. 8. lib.* 2. & ex
67 eo Carpa. *ad d. statutum* 243. *lib.* 1. † Vnde ita decisum fuisse
per Senatum Mediolani die 16. Decembris 1592. vel vt ali-
bi inueni notatum 8. Ianuarij 1593. contra Ioannem Bapti-
stam Porrum Sexagenarium Fisci debitorem cõcludit idem
Menochius *vbi supra*, qui Porrus postea in carceribus deces-
sit vt notatum reperi in quibusdam notis super Constitutio-
68 nibus. † Hoc autem Statutum de Sexagenarijs non habet lo-
cum in mercatoribus fide fragis qui fugam actualem ab hoc
dominio fecerint, & creditori non satisfecerint: hi enim
etiamsi sexagenariam excesserint ætatem nõ solum detineri
possunt, verum & pœna mortis vel triremium arbitrio Prin-
cipis, vel Senatus plectuntur, vt cauetur *in Nouis Constitu-*
69 *tionibus tit. de offi. Abbat. Mercato. §. quicunque.* † Quod tamen
intellige de decoctore doloso, non de eo qui absque fraude,
vel dolo effectus est non soluendo Brun. *de cessi. bono. quæst. 4.*
princi. quæst. 5. nu. 2. Menoch. *de arbitr. q. 90. nu. 19.* Auẽdaño
super l. 4. & 5. tit. de las exceptiones nu. 57. limit. 2. Baeti. *de*
inop. debit. par. 2. cap. 4. Stracc. *de decoc. par. 4. nu. 2. vers. ego ve-*
70 *ro* Parisi. *cons. 94. num. 60. lib. 1.* † Et ratio dicti Statuti est quia
tunc debitum prouenit ex delicto quo casu non iuuaret ex-
ceptio senectutis, vel alterius priuilegij quia debitor non est
propriè is qui debet delicti causa *l. sed etsi 4. §. quanquam* ibi
quanquam autem ex contractu in id quod facere potest actio
in eum datur, tamen ex delictis in solidum conuenitur D. quod
cum eo qui in alie. potest. vbi Alberi. Alexan. *in l. 1. nu.* 43. Ripa
num.

nu. 95. D. si cert. peta. Gaspar Baetius *de inope debito cap. 15. nu. 10.* & Prætor non succurrit in delictis *l. auxilium* 37. §. 1. *D. de minor.* tum etiam quia lex debet magis fauere creditori ex delicto, quam ex contractu, vt ei qui quodammodo ex necessitate contrahit cum delinquente, & nõ voluntarie, quod non esset vbi priuilegium concessum debitori extenderetur ad eum qui ratione proprij delicti debet. Debet tamen sexagenarius habere sexagesimum annum completum arg. tex. *in l.* 3. *D. de iur. immunit.* & ita decisum fuit per Senatum Mediolanensem 11. Iulij 1642.

Adeo autem iuuat ætas illa sexagenaria, vt non obstante dispositione Nouar. Constitutionum huius dominij §. *quotiescunque tit. de offic. Abbat. & Conf. Mercat.* vbi conceditur creditori facultas, vt possit detineri facere debitorem ex causa litterarum cambij præcedente solita protestatione, nihilominus non censeatur derogatum dicto statuto Mediolani priuilegium hoc Sexagenarijs concedenti, vt declarauit Senatus die 1. Februarij 1584.

Legati Principum non possunt pro debito arrestari. *l.* 2. §. 71
legatis l. si quis 8. D. de indic. † (cui ne obstet *l. 5. §. 1. D. de* 72
consti. pecu. videndus Donel. *lib. 17. commenta. cap. 14. ad finem* aliter Osual. *ibi litt. N.*) Bouadilla *lib. 3. polit. cap. 15. nu. 39.* ne scilicet ab officio suscepto Legationis euocentur *l. non alias 24. §. vlt. l. de eo 26.* ibi *ne impediatur Legatio D. de iudic. l. si legatus* 30. *D. ad S.C. Trebel. auth. de Sãtis. Episc. §. si quis Episcopus, aut Clericus vers. si vero colla. 9.* Peckius *de iur. sisten. cap. 5. num. 7.* Coler. *de proces. execu. par. 2. cap. 3. num. 191.*
Bart. & Bald. adducti à Berlichio *d. conclus. 75. n. 26.* † etiamsi 73
in loco legationis contraxerint, dummodo ante legationem contractum fuerit, vt expresse cauetur *in d. l.* 2. *§. omnes 4. vers. cæterum* Petr. Barbosa *ad d. §. legatis nu. 104.* secus si post *l. cum furiosus* 39. *§. vlt. D. de iudi.* Barbosa *vbi supra nu. 122.* quod procedit non tantum in terra vbi habent legationem, sed etiã in illis per quas transire, & remeare coguntur, vt per Bart. Innocent. & Colerum adductos à Berlichio *vbi supra num. 27.*

74 Gaudent etiam eodem priuilegio qui testimonij dicendi iuxta *l. si quando C. de testi.* vel etiam iudicandi, aut prouocandi causa sunt euocati ad eum locum vbi cõtraxerunt, vel soluere promiserũt *d. §. legatis* quia vt ibi dicitur reuocandi domum suam ius datur arg. *l. succurritur 26. §. vlt. vers. idem puto D. ex quib. caus. maio.* Coler. *de proces. p. 2. cap. 3. nu. 197.* glos. *in cap. vlt. de foro compet. vers. compelli* Bart. *in d. §. legatis nu. 2. vers. inde si unus de aliqua Ciuitate* Berlich. *d. concl. 75. nu. 28. & 29.* Petr. Barbosa *in comment. ad d. §. legatis nu. 280. & seq.* Anto. Faber *in ratio. ad tex. in d. l. 2. §. legatis* qui quo ad eos qui testimonij causa euocati sunt ideo esse ait quia secuti fuerũt fidem Magistratus à quo euocantur, quæ fides pu-
75 blica est, † quia Magistratus pertinet ad ius publicum *l. 1. §. huius studij D. de iust. & iur.* & habent necessitatem parendi imperio cuius euocantur *l. 3. §. vlt. D. de testi.* & Barbosa affirmat ex causa necessaria illum venisse. Tum & qui iudicandi
76 causa sũt accersiti vt inquit Faber † quia iudicare munus publicum est *l. quippe 78. D. de iudic.* duplici vero ratione, vt animaduertit Barbosa *num. 281.* dicitur esse hic ex causa necessaria, tum quia euocatus est à superiore, tum etiã quia vocatur ad suscipiẽdum munus publicum quod necessario subeundum est *l. fin. §. iudicandi D. de muner. & honor.* Duare. *in cõment. ad tit. de Iudicijs Rubr. de foro competenti.* De eo quo-
77 que qui prouocauit inquit debere hoc beneficio gaudere, † quia est auxilium necessarium aduersus iniquitatem Iudicis à quo, & nihil potest imputari ei qui ad cõmune ius confugit *l. 3. §. falsus D. rem rat. habe.* Nescio autem qua ratione postea Faber Triboniano adscribere velit verba tex. ibi *prouocationis exercendæ* præcipuè cum is qui prouocauit videatur remissus ad Iudicem appellationis ad tex. *in l. ad cognitionem 13. D. quib. ex caus. in posses. eatur* Anto. de Matthe. *de prorog. iurisdic. nu. 48.* Et in eo tantum differt hoc vltimum exemplum à primis, quia in illis necessitàs est præcisa *l. 1. D. si quis iusdicen. non obtemp.* in hoc necessitas est causatiua, ne scilicet victus amittat ius suum Castren. *ad d. §. legatis num. 4.* Ange. Areti. *in l. 1. nu. 1. D. cum qui appel. in Prouin. defend.* Panor. *in*

cap.

cap. fin. nu. 46. Maria *nu. 66. de foro compe.* pulchrè Petr. Barbosa *in d. §. legatis num. 287. & seq.* † qui displicet quatenus 78
hoc priuilegium reuocandi domum non vult concedere victori qui obtinuit sententiam, & ad eam defendendam Romam se contulit, etenim omissis argumentis quibus hoc probare intendit, quæ refellere non vacat, certum est hunc venisse necessitate causatiua ne perderet ius quod per primam sententiam adquisiuit, quod non ita fortè corroborare sciet procurator, & hæc procuratoris ratio sicut non militat contra eum qui prouocauit, ita nec aduersus illum qui in primo iudicio obtinuit. † Illud tamen verum est quod notauit idem 79
Barbosa *nu. 298.* videlicet quod vt prouocanti proficiat beneficium reuocandi domum opportet quod peregrinatus sit, hoc est quod prosecutus fuerit appellationem extra locum proprij domicilij vt probat *l. sed si per Prætorem §. fin. D. ex quib. cau. maio.* & elicitur ex *l. 1. D. eum qui appel. in Prouincia defend. d. l. ad cognitionem* Maria. *vbi supra nu. 62.* & ita si Iudex appellationis residet in loco domicilij appellantis non habet ius reuocandi domum Angel. *in d. §. legatis nu. 5. ad finem,* & licet videatur obstare *vers. ei quoq; d. §. legatis,* tamen optimè respondet Barbosa quod si de appellatione cognoscitur intra Prouinciam appellantis, vel in loco originis propriæ, vel paternæ, extra tamen domicilium appellantis, competet ei priuilegium reuocandi domum Castren. *d. §. legatis nu. 6.* Maria. *vbi supra nu. 63.* Anto. de Matth. *de prorog. iurisd. nu. 48. vers. quod ius.* Secus si non egrediatur proprium domicilium, nam cum tunc in loco domicilij sit, & sic non fuerit peregrinatus, non habebit prædictum priuilegium.

Sed & parentes visitantes filios suos scholares, nuncij vel 80
famuli pecunias, vel alias res in loco studij adferentes non possunt pro debito personaliter detineri Coler. *de process. execut. par. 2. cap. 3. nu. 159.* glos. *in d. §. legatis ver. ob aliam causam* Bart. *ibi nu. 4. vers. ita etiã,* & Paul. Castren. *nu. 4.* Rebuff. *de priuile. Scholar. priuile. 77.* Couar. *practi. quæst. cap. 25. nu. 1. ad finem.* Et licet Anto. Fab. *in ratio.* aliter sentiat, & Barbosa *vbi supra num. 328. & seq.* conetur probare contrarium quia

licet

licet sit causa probabilis, & iusta, tamen non est necessaria: attamen ego contrarium libenter assererem, cum sit causa non ad propriam solum, verum & ad publicam vtilitatem respiciens, vt sic pater videat vtrum filius proficiat in studio, & litteris incumbat, quod communi bono aliquando cedere
81 debet. † Nisi mauis distinguere cum Berlichio *d.conclus.75. nu.11.* ita vt nostra sententia vera sit si in loco non contraxerunt, si vero in loco studij contraxerunt, aut ibi soluere promiserunt, aut longo tempore in fraudem creditorum moram traxerunt, tunc poterunt personaliter detineri Rebuff. *d.pri-*
82 *uile.77.* Peckius *de iur.sisten.cap.5.nu.3.* qui *num.5.* † idem priuilegium habere eos qui ad exercitum commeatum adferunt affirmat. Imò & cōducentes victualia ad Ciuitates eundo, & redeundo non possunt personaliter detineri, nec pro debito publico, vel priuato, vt habetur *in Nouis Constit. sub tit. De exequtio. & famul. ius dicen. §. has tamen,* & an habeat locum si sunt debitores Fisci, pete ex his quæ *supra hoc §. nu. 39.* diximus, sed & de Naucleris, & Nauicularijs plura in §. sequenti.

83 Mulier quoque pro debito ciuili, Fiscali, vel priuato, non potest detineri *auth. hodie C. de custo. reor.* quæ est repetita *in auth. sed hodiè C. de offi. diuer. iudi. nouel. vt nulli iudicum cap. necessarium 9.* Menoch. *de arbitr. iudi. lib. 1. quæst. 88. nu. 10. & seq.* Caccialup. *de debit. suspe. & fugit. quæst. 5. nu. 22.* Roderic. Suarez *in declara. l. 2. fori. lib. 2. quæst. vlt. nu. 6.* Couar. *lib. 2. vari. cap. 1. nu. 3.* Bouadilla *lib. 3. politi. cap. 15. nu. 30.* Osual. *ad Donel. lib. 27. commen. cap. 3. litt. GG.* Baeti. *de inop. debit. cap. 14. nu. 3.* Carpan. *ad Statuta Mediolani cap. 243. to. 1. nu. 10.* apud quem antiquiores citatos reperies, & apud Berlichium
84 *d. conclus. 75. nu. 30.* Quod etiam procedit in matre debitrice ratione administrationis tutelæ filiorum Præpos. *in cap. ex parte de appella.* Placa *in epito. delict. lib. 1. cap. 34. nu. 13.* Menoch. *vbi proximè num. 12.* Gutierrez. *lib. 2. practic. quæst. 26.*
85 † cum etiam hoc casu habeat priuilegium ne cōueniri valeat vltra quam facere possit Bart. *in l. si quis sub conditione nu. 20. D. de testamen. tut. & in auth. matri, & auiæ nu. 13. C. quan. mul.*

mul.tut.offi.ſun.poſ. Bouadilla *d. cap. 15. num. 31.* † Sed quando mater omni legum priuilegio renuntiauit, vt iam ab omnibus mulieribus in omnibus contractibus fieri ſolet, tunc ſentiunt multi relati à Couar. & Carpano ſupracitatis poſse mulierem dicti debiti tutelaris cauſa carcerari, ſed contra eos optimè expēdit Couar. doctrinam ipſiuſmet Bartoli *d. nu. 20.* dicentis matrem filiorum tutricem nō obſtante generali renunciatione habere priuilegium ne conueniatur vltra quam facere poſſit, quod ſi verum eſt, dubio procul erit non poſse carcerari, cum ſi bona habeat, contra bona agi debeat, ſi non habet nō tenetur vltra Bouadilla *d. cap. 15. nu. 30.* tum etiam quia renunciatio illa generalis nō derogat priuilegio mulieris corpori iuris inſerto, vt de alijs ſupra expēdebamus. † Ego libenter huic ſentētiæ adhæreo, niſi caſu quo mater de dicto beneficio in ſpecie certiorata ei ſpecificè renunciauerit, quia tunc renunciatio illa cum ſit fauore filiorum valet. † Vnde refellendus omnino venit Caccialup. *de debit. ſuſp. & fugi. d. cap. 5. nu. 26.* vbi dicit quod ſi iſta mulier quæ eſt tutrix eſſet mater, & auia, tunc gauderet beneficio: † etenim *in auth. matri, & auiæ C. quan. mul. tut. offi. ſun. poſ.* dicitur *Præter has* (matrem ſcilicet, & auiam) *autem alijs mulieribus interdicimus officium tutelæ ſubire.* 86 87 88 89

Excipitur tamen ab hoc priuilegio mulieribus conceſſo meretrix, vt probat Menoch. *vbi ſupra nu. 13.* Cotta *in memor. ver. meretrix* Brunus *de ceſ. bono. quæſt. 4. quæſito 1. nu. 3.* Cynus *in auth. ſed nouo iure*, & iuxta d. Statutum Mediolani eſt indubitatum ibi, *nec mulieres bonæ famæ*, exornat pluribus Carpa. *ibi nu. 10.* Bouadilla *d. nu. 30.* † Ratio vero eſt quia priuilegium hoc conceditur mulieribus ob fauorem ſexus, & pudicitiæ qui ceſſat in meretrice, † ſed verius dici poteſt iura præcipuè tex. *in d. l. 1. C. de offi. diuer. iudi.* loqui de matre familias, quod nomen in meretricem nō cadit. † Si vero fuerit nupta negat Gutierrez *d. quæſt. 27.* poſſe carcerari Deci. *in l. fœmina nu. 73. D. de Reg. iur.* Capici. *deciſ. 44. num. 3.* Cotta *vbi ſupra* Dueñas *reg. 312. limit. 1. verſ. quod tamen* Socin. *reg. 217. verſ. tertio limita*, † quod intellige vbi habitet cum viro 90 91 92 93 94

viro ob reuerentiam Matrimonij, etenim si cum eo non habitat, vel maritus tacitè, vel expresse turpitudini consentiat, tunc poterit carcerari Menoch. *vbi supra num. 14.* Brun. *de cessi. bono. quæst. 4. quæsito 1. num. 8.* & alij adducti à Carpano
95 *vbi supra num.* 20. *& seq.* † Poterit etiam mulier carcerari si mercaturam exercet Peckius *de iur. sisten. cap. 5. nu. 14. vers. & quemadmodum mulier mercatrix* Berlich. *nu. 32.* Bouadi. *d. cap. 15. nu. 34.*

96 Debitor qui tẽpore contractus iam nõ erat soluendo, carcerari nõ potest *l. si ab arbitro 10. D. qui satisd. cog.* quasi scilicet sibi imputari debeat debitor quod cum eo cõtraxit cuius cõditionem scire debuisset *l. qui cũ alio 19. D. de Reg. iur.* arg. *l. qui bona 13. §. de illo D. de dam. infec. l. fin. vers. siquidem C. de sponsal. l. 3. §. ult. D. ut in possess. lega.* Natta *cons. 430. nu. 12. lib. 2.* Anto. Gomez. *lib. 2. uari. cap. 11. nu. 57.* Petr. Barbosa qui plures refert *in l. in omnibus nu. 60. D. de iudic.* Plura circa hanc materiam congerit Suarez *in declar. l. 2. fori legum lib.*
97 *2. quæst. incipiente Sed attende nu.* 32. 33. 34. *&* 39. † Ideoque Bart. *in d. l. si ab arbitro 10.* asserit malè facere Aduocatos, qui debitorem tanquam suspectum de fuga detineri instant nulla Iudici fide prius facta de eo quod debitor ille tempore cõtractus erat soluendo, posteaque mutauerit conditionem. †
98 Qua Bartoli sententia Angelus *in §. superest I. de actio.* gloria-
99 tur se mille capturas irritas declarare fecisse. † Sed nescio apud quos Iudices, cum ex *d. l. qui cum cum alio 19.* præsumptio oriatur fauorè creditoris de quo non est præsumendum suum iactare voluisse, vnde incumbit onus probandi ipsi debitori se iam tempore contractus in eadem qua nunc reperi-
100 ri fortuna. † Optima est doctrina Petri Peckij *de iur. sist. cap. 5. nu. ult.* qui asserit quod si creditor tempore contractus cõditionem debitoris probabiliter ignorare potuit vtpote si campsor erat publicè idoneus reputatus, sed latenter, & occultè inops, tunc inopia illa etiamsi fuisset tempore contractus non debet officere creditori quominus illum detinere facere possit Ange. *ad l. creditores D. de priui. credi.* ex *l. liberto 21. §. Largius in fine D. de annu. legat.* Alexan. *in l. 2. D. solu.*

Matri.

Matri. Hierony. Cagno. *in d. l. qui cum alio 19.* † Idem dicendum si probari posset quod debitor dolo creditorem induxisset ad contrahendum cum eo tanquam cum diuite Castren. *ad l. etiam D. solut. Matri.* Alexan. *ad d. l. 2.* Roderi. Suarez *in declar. legis Regni super lege 2. for. legum lib. 2. quaest. incipiente Sed attende nu. 40.* Iannini. *de cita. reali lib. 2. cap. 1. nu. 32.* † Illud tamen animaduertendum omnino est casu quo necessarium esset deducere paupertatem superuenisse post cōtractumdebitum, sufficere illud iuramento probare Iannini. *d. cap. 1. num. 31.* 101 102

Hominis cadauer sequestrari ob debita non debet, sed sepulturæ tradendum *l. cum sit C. de sepul. uiol.* pulchrè Couar. & Pechi. *ubi supra*, ille *num. 10.* & iste *nu. 17.* apud quos plura, eaque eruditione plena inuenies, quæ non transcribo, solum addo gregarium militem apud Tacitum *lib. 1. annal.* ibi *ne hostes quidem sepulturam inuident.* 103

Sed nec mercatorum ministri quos vulgo factores, vel institores vocant pro debitis suorū Principalium carcerari nequeunt cum non proprio, sed alieno nomine contraxerint *l. ult. D. de instit. actio.* Berlich. *d. conclus. 75. nu. 38.* 104

Nec infirmus, vel præco dum proclamat edicta publica, potest pro debito carcerari, vt tradit Bouadilla *d. lib. 3. polit. cap. 15. nu. 29. & 39.* 105

Quæcunque tamen persona sit etiam nō priuilegiata pro minimo debito carcerari nequit argumento *l. si quis 9. §. ult. D. de dolo* Guido Papa *decis. 324. num. 1.* Tuschus *conclus. 79. nu. 6. litt. C.* Natta *cons. 430. num. 8. volu. 2.* Pecki. *de iur. sisten. cap. 5. nu. 20.* & alij quamplures traditi à Berlichio *vbi supra num. 34.* quibus addo Corsetum *tract. de mini. 1. par. vers. 66.* Seraphin. *de priui. iura. priui. 7. num. 38.* Ruginellum *practi. quaestio. cap. 12. nu. 6.* Tiraquel. *ad tit. de iudi. in reb. exig. feren. nu. 44.* Ianninium *de citat. rea. lib. 2. cap. 1. à nu. 247. vsque ad 326.* varijs argumentis, & exemplis id probans. † Minimum autem debitum dicitur vsque ad duos aureos *l. idest 10. D. de dolo* Caccialup. *quaest. 3. n. 7.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. iudi. casu 145. nu. 2.* qui duo millia sestertium constituere notauit Cu- 106 107

iacius *ad Paulum lib. 11. ad Edictum in d. l. idest 10.*

108 Omnes tamen supradicti si fugitiui, vel de fuga suspecti sunt poterunt carcerari, prout de Scholaribus affirmat Pecki. *cap. 5. num.* 2. de Doctore, & milite Caccialup. *de debi. suspe. quæst. 5. nu.* 22. de muliere Brun. *tract. super Constit. ver. fœmina pro debito vers. quod verum* Dueñas *reg.* 312. Carpanus *super d. Statu. cap.* 253. *num.* 19. Frater quoque ad instantiam fratris si est suspectus de fuga poterit carcerari non vt soluat, vel de soluendo caueat si non habet vnde soluat, quia vt vidimus nō tenetur vltra quam facere potest, sed ad hoc vt videatur an sit soluendo, alias facillimo negotio fraudari possent creditores, & idem dicendum de alijs personis priuilegiatis, ne in earum arbitrio esset ipsa fuga eludere creditores.

109 † Sicut & suspicio fugæ facit vt excommunicatus creditor possit facere debitorem suum carcerare vt vult Pecki. *cap.* 3. *nu.* 1. Ripa *in cap.* 1. *nu.* 88. *vers. vndecimo amplia de iudici.*

110 Iannini. *de cita. rea. lib.* 2. *cap.* 7. *nu.* 1. † Pactum autem camerale cuilibet priuilegio personali derogat, & ita quilibet priuilegiatus potest carcerari Massue. *in for. obli. camer. in fine* Farina. *de carcer. quæst.* 27. *nu.* 85. Imò etiam si habeat stabilia capi poterit, vt nouissimè concludit Ioannes Baptista Antonellus *consi.* 1. *nu.* 13.

DE NAVICVLARIIS, SEV NAVCLERIS publicas species transportantibus, & de saluo cōductu eis, & victualia Ciuitatibus deferētibus concesso ad interpretationem *Rubricæ C. de Nauicu. seu Naucle. pub. speci. transpor. lib. 11. & l. 1. C. eo. tit.*

§. III.

SVMMARIVM.

1 Species publicæ idem quod fiscales.
2 Vectigalia publica appellantur si ad Fiscum pertinent.
3 Etiam ea quæ in Patrimonio Fisci erant.
4 Causa Fisci publica vocatur.

5 Spe-

5 *Species Fiscales appellantur.*
6 *Alibi solas species.*
7 *Alibi Annonariæ species.*
8 *Et etiam subsidia.*
9 *Et frumentarij commeatus.*
10 *Et species frumenti, uel olei.*
11 *Appellabantur subsidia respectu Vrbis Romæ.*
12 *Roma Hispaniensibus commeatibus adiuta.*
13 *Olim Sicilia, & Sardinia nutrices Romæ appellabantur.*
14 *Annonæ pignora, &*
15 *Fiscalia horrea.*
16 *Scilicia, Assia, & Sardinia subsidia Reipub. uocantur.*
17 *Rex Gothorum restituit Romæ triticeas copias Hispaniæ.*
18 *Sic ex quocunque littore Hispaniæ uenientes non impediebantur.*
19 *Nauicularij Hispaniarum ad extraordinaria officia non tenebantur.*
20 *Intelligitur Taciti locus.*
21 *Nostris temporibus Roma Hispano auro adiuta.*
22 *Hoc iam olim eueniebat.*
23 *Nunc Indiæ aurum ad reliquas Prouincias Hispani diffundunt.*
24 *Solorzani exclamatio ad Hispanos nostros.*
25 *De iure communi prohibita exportatio auri, & argenti.*
26 *Probatur ex Cicerone.*
27 *Mille, & quingenti millones exportati ab Hispania in alias Prouincias.*
28 *Gallia erat pauperrima, & nunc Hispanicis diuitijs est ditata.*
29 *Nō habebat, nec potuit colligere pretium redemptionis Regis Ioannis ab Anglis capti.*
30 *Status nostræ Hispaniæ circa aurum, & argentū descriptio.*
31 *Nauicularij in triplici differentia.*
32 *Alij qui vehunt publicas Annonas.*
33 *Alij qui negotiantur.*
34 *Alij qui fabricant Naues.*

35 *Qui dicantur Naucleri.*
36 *In Vrbe fuit Corpus, seu Collegium Nauiculariorum, quod succedebat Nauiculario ab intestato.*
37 *Quæ requirebantur ut quis Priuilegijs eorum frueretur.*
38 *Nauicularius quis etiam dicebatur.*
39 *Comiti Horreorum pertinebat cura delegandi ad portandas species.*
40 *Romæ erant horrea publica.*
41 *Bellum indictum fuit quia Nauicularij iniuriosè tractati.*
42 *Nauicularij necessarij ad conseruandas Annonas Vrbium.*
43 *Nauicularij sunt Nauium domini.*
44 *Nauicularij nomine Magistruum domini cōprehendūtur.*
45 *Intra quinquennium muneris publici vocationem habent.*
46 *Explicatur l. semper 5. §. negotiatores D. de iur. immu.*
47 *Immunitas hæc non conceditur his qui Nauem agunt.*
48 *Aliud est esse Nautam, aliud Nauis dominum.*
49 *Sed concedebatur Negotiatoribus qui Annonam iuuabant.*
50 *Dionysius Gotofredus quomodo explicet l. 5. §. negotiatores D. de iur. im. & l. nauicularij 5. D. de muner. & honor.*
51 *Refertur l. pro commoditate 7. C. Theodos. de nauicula.*
52 *Explicatur l. 1. C. de nauicul. lib. 11.*
53 *Pertinet ad Annonam Vrbis Romæ.*
54 *Diui Gregorij locus ad eius explicationem.*
55 *Exponitur l. 4. C. Theodo. de nauicul.*
56 *Intelligitur l. 8. C. Theodos. eo. tit.*
57 *Nulla vis potest fieri nauicularijs.*
58 *Concussio quid sit.*
59 *Verbum vnum modum quid contineat.*
60 *Non venit secure qui non potest redire.*
61 *Refellitur Domini. in can. disciplina 15. distinc.*
62 *Quæ maioris declarationis causa inferuntur, ius commune non lædunt.*
63 *Explicatur l. si cui 38. §. tandiu D. ex quib. cau. maio.*
64 *Et l. qui mittuntur 35. §. vlt. D. eo.*
65 *Et cap. quia §. tempus de concess. præb. & cap. statutum §. fin. de rescrip. in 6.*

66 Sal-

89 Spe-

90 *Spectat ad Principis honorem illius obseruantia.*
91 *Concessus viro comprehendit vxorem.*
92 *Suspectus de fuga beneficijs legalibus non gaudet.*
93 *Saluus conductus intelligitur concessus rebus sic stantibus.*
94 *Priuilegium non prodest ei qui illo abutitur.*
95 *Saluus conductus non trahitur ad ea quæ post concessionem contingunt.*
96 *Extenditur etiam ad debita iurata.*
97 *Quo casu solet Sindicus Ciuitatis ad vitãdum periurium debitoris, comparere.*
98 *Non prodest si est obtentus quando iam exequutio contra debitorem est incæpta.*
99 *Seruus pœnæ qui cum triremi victualia deferente venit saluo conductu gaudet.*
100 *Latrones publici, neque monetarij non gaudent hoc priuilegio.*
101 *Neque illi qui in Ciuitatem Barcinonæ cui Priuilegia cõcessa fuerunt delinquerint.*
102 *Nec debitori si in eo probatur fraus.*
103 *Qui promisit de iudicio sistere siue datis siue non datis fideiussoribus an gaudeat priuilegio, vel guidatico oretenus à Principe concesso.*
104 *Iste dicitur captus.*
105 *Non dici captum tenent plures.*
106 *Discrimen inter saluum conductum concessum à lege, vel à Principe.*
107 *Sub fideiussione constitutus videtur captus lato modo.*
108 *Hæc priuilegia non comprahendunt naues vi ventorum ad oram Barcinonæ proiectas.*
109 *Nisi mutato consilio merces, & victualia exonerent in Portu vt vendantur in Ciuitate.*
110 *Casus successus in Villa mariti super quo disputatũ fuit de viribus cuiusdam salui conductus.*
111 *Saluus conductus omnino obseruari debet.*
112 *Nemo debet sub fide publica circumueniri.*
113 *Imo est species proditionis.*

Etiam

114 *Etiamsi Iudex non haberet facultatem.*
115 *Fides nec directè, nec indirectè est violanda.*
116 *Non est saluus conductus si nõ est forma solita expeditus.*
117 *Alius salui conducti casus qui Barcinoniæ euenit.*
118 *Vocatus à Principe viuæ vocis oraculo censetur sub fide Regia.*
119 *Idem de iure Cathalaunico.*
120 *Verba Vsatici referuntur.*
121 *Ciuitates seruantur per fidem.*
122 *Diui Augustini locus.*
123 *Verbum Principis debet esse firmissimum.*
124 *Constit. vltima tit. de saluo conductu traditur.*
125 *Saluus conductus non indiget scriptura.*
126 *Variæ decisiones Senatus Cathaloniæ circa hoc tradũtur.*
127 *In Principe vnus calamus, & vna lingua.*
128 *Conuentiones Principis bonæ fidei sunt.*
129 *Inter casus fortuitos numeratur quod Princeps pacta non seruet.*
130 *Pulchrum dictum Rolandi à Valle.*
131 *Singularis Constitutio Cathaloniæ.*
132 *Fidem seruare est de iure naturali.*
133 *Traditur ad institutum l. postliminij ius §. captiuos D. de cap. & postl. re.*
134 *Sententia Fortunij Garciæ expenditur.*
135 *Potest Princeps abdicare à se facultatẽ dãdi saluos conductos*
136 *Verum si Princeps non obstante illa prohibitione dederit tenetur seruare.*

Iximus *in §. superiori num. 75.* conducentes victualia ad Ciuitates eundo, & redeundo non posse personaliter detineri, & quia plura de his, & de Naucleris, seu Nauicularijs qui idem priuilegium habent dicenda supersunt, operæ pretium duxi ea hic inserere.

De priuilegijs, immunitatibus, fraudibus, & pœnis Nauiculariorum publicas species transportantium agitur *in Rubr. C. de*

1 *C. de nauicula. seu naucle. lib. 11.* † vbi species publicas appellat, quod idem est quod Fiscales *l. 4.* ibi *onus dumtaxat fi-*
2 *scale C. Theodo. hoc tit.* † Sicque vectigalia quæ ad Fiscum pertinent publica appellantur *in l. inter 17. §. 1. D. de verbo.*
3 *sig.* † & quæ in Patrimonio Fisci erant eodem nomine donan-
4 tur *l. si mandauero. 22. §. is cui D. mand.* † & causam Fisci publicam vocat Vlpianus *in l. item veniunt 20. §. priuatorum 9.*
5 *D. de peti. hære.* † & species Fiscales expresse appellantur. *in l. qui Fiscales 33. C. Theodos. de nauicul.* quæ est *l. 7. in nostro*
6 *Codice eo. tit.* † & solas species nominari legimus *in l. nauicu-*
7 *larios 8. & in l. comperimus 26. C. Theodo. eo. tit.* † & species annonarias *in l. nullam 9. eo. tit.* quæ est *l. 1. in nostro Codice tit.*
8 *de nauicu.* † & subsidia vocantur *in l. commoda 6. C. Theodos.*
9 *eo. tit.* † & onus frumentarij commeatus *in l. cum nauarcha-*
10 *rum 32. eo. tit.* quæ est *l. 6. in nostro Codice Iustinia.* † & species frumenti, vel olei appellantur *in l. vnica C. vt nemi. lice. in emp. spe. se excu.* ibi *cōparatione frumenti, vel olei, aliarumq; specierum* vbi Cuia. *lib. 1. obser. cap. 35.*

11 Dixi appellari *subsidia* quia respectu Vrbis Romæ hoc
12 nomine cōdonabantur, † nemo enim inficiari potest Vrbem Romam Hispaniensibus commeatibus adiutam fultamque fuisse, vt probant iura *in l. 1. cum seq. C. de nauicul. seu naucle. lib. 11.* & *l. 4. & 8. C. Theodo.* & confirmat Simachus *lib. 10. epist. 50.* ibi *Edita est ratio vectigalium qua Hispanienses, atque Alexandrinos inuehere debuit commeatus,* & Claudia. *in Eutropium lib. 1.*

Segetes mirantur Iberas
Horrea nec Libyæ senserunt damna rebellis
Iam Transalpina contenti messe Quirites

13 † & sicut olim propter triticeas quæ ex Sicilia, & Sardinia Romam inuehebantur benignissimas Romę nutrices appel-
14 lauit Valer. Maxi. *lib. 7. cap. 6.* † & Florus *lib. 4. cap. 2.* Annonæ
15 pignora, † & Saluia. *lib. 6.* Fiscalia horrea, † ita Cicero *orat.*
16 *pro L. Mani.* Siciliam, Assiam, & Sardiniam tria frumentaria Reipublicæ *subsidia* vocauit, confert quæ tradit Iusti. *lib. 44.* dum ait *In omnia frugum genera* (Hispania) *facunda est adeo*

vt

*ut non ipsis tantum incolis, verumetiam Italiæ Vrbiq; Roma-
næ cunctarum rerum abundantiam sufficiat: hinc enim non
frumenti tantum copia magna est, verum etiam vini, mellis,
oleique, nec ferri solum materia præcipua est, sed & equorum
pernices greges, nec summa tantum terræ laudanda bona, ve-
rum & abstrusorum metallorum fælices diuitiæ, &c.* † & vt 17
videre est apud Cassiodo. *lib. 5. cap. 35.* Rex Gothorum resti-
tuit Romæ triticeas copias Hispaniæ, † & adhuc tempore 18
Constantini Magni hoc vigebat, ita vt *in l. 4. C. Theodos. de
Nauicul.* stabilitum sit, vt ex quocunq; littore Hispaniæ Por-
tum Vrbis Romæ Nauicularij Nauis intrauerit, quæ onus
dumtaxat Fiscale subuexerit, eandem sine interpellatione
cuiusquam abire præcipit, nec vlli extraordinario oneri de-
seruire, vt facilius iniuncta sibi possit implere obsequia, † & 19
in l. nauicularios 8. eo. tit. & Codice Nauicularios Hispaniarũ
neque ad extraordinaria teneri officia, neque alicubi retentos
moras sustineri opportet, sed Relatorias traditarum specierũ
intra decem dies à Susceptoribus percipere, cũque ad aliquas
Insulas, Portus, Littora, Stationes accesserint, ostensis Rela-
torijs nullam prorsus inquietudinem sustinere. Videndus
omnino Iacobus Gotofredus *in comment. ad Cod. Theodos.
lib. 13. tit. 5. de Nauicularijs ad l. 4. & 8.* & plura de illis *in
Paratitlon ad eundem titulum*. † De his forsan nauibus lo- 20
quutus fuit Tacitus *lib. 12. anna.* dum sic ait. *Nec nunc infe-
cunditate laboratur, sed Africam potius, & Ægyptum exer-
cemus, nauibusque & casibus vita populi Romani permissa
est.* † Hisce autem nostris tẽporibus Romanam Vrbem adiu- 21
tam cernimus non frumento, & vino vt olim, sed auro, & ar-
gento. O Hispania quæ omnibus Orbis Prouincijs omnis es,
tibi autem nihil.

Sed & hoc iam olim accidisse testis est, & omni maior ex- 22
ceptione Titus Liuius qui *decade 4. lib. 2.* ait *Iisdem diebus
Cn. Cornelius Lentulus qui ante Sempronium Tuditanum
interiorem Hispaniam obtinuerat cũ ex Senatus Consulto Vr-
bem esset ingressus tulit præ se auri mille, & quingenta pondo*

quindecim, argẽti viginti millia, signati denarios triginta quatuor millia, & quingentos quinquaginta. L. Stertinius ex vlteriore Hispania netentata quidem triumphi spe quinquaginta millia pondo argenti in ærarium tulit, & de manubijs duos fornices in foro Boario ante Fortunæ ædem, & matris Matutæ vnum in Maximo Circo fecit, & his fornicibus signa aurata imposuit.

23 Sed si olim hęc, quid dicendum nunc post Noui Orbis adquisitionem? cum ex sola Potosiensi argenti fodina ex prima eius detectione ad hęc nostra tempora plus mille millionum
24 extractos esse cõmemorent, † vnde merito exclamat Solorzanus *emble.81.nu.34.* Hispaniæ calles argento, auro, pretiosisque lapillis, ac gemmis sterni posse si talem in retinendo, qualem in adquirendo diligentiam, & vigilantiam adhibuissent Hispani, sed pænitus obliti ob suam potẽtiam, quæ cum prudentia, vt dicebat quidam Politicus, mox recensendus, stabulare non potest, non meminerunt quantum intersit ne
25 extra Regna extrahantur, † vt extat iure cõmuni dispositum *in l.2. C. de commer. l.1. C. quæ res expor.* & de iure Castellæ est *l.38. tit.6. lib.3. recopila. l.10. tit.18. eo. lib. l.67. tit.25. lib.5.* Gutier. *lib.4 practi qq. cap.38. nu.6.* qui tradit his legibus etiã Clericos ligari Bouadilla *lib.4. polit. cap.5. per totum* Solorza. *de iur. India. lib.1. cap.7. nu.74. & de Guber. India. lib.4. cap.*
26 *vnico nu. 64.* † Cicero *in orat. pro l. Flacco* eum summè laudat quod edicto vetuerit ne Iudæi ex omnibus Prouincijs Pópulo Romano subiectis aurum Hierosolymam exportarent his verbis. *Cum aurum Iudæorum nomine quot annis ex Italia, & ex omnibus nostris Prouincijs Hierosolymam exportari soleret, Flaccus sanxit edicto ne ex Assia exportari liceret. Quis est, Iudices, qui hoc non vere laudare possit, exportari aurum non opportere tum sæpe antea Senatus, tum me Consule grauis-*
27 *simè iudicauit,* † & post detectionẽ Noui Orbis in extraneas Prouincias mille, & quingentos miliones exportatos denumerari refert idem Solorza. *dicto Emble.81. nu.36.* qui *nu.21.* quasi dominam, arbitramq; siue dispẽsatricem auri, & argenti aliarumq; totius Orbis diuitiarum nostrã Hispaniam appellat.

lat. † Sed indiſcretam diſpenſatricem eam nominare poterat 28
omnes enim Orbis Nationes auro,& argento ditauit,vt teſtis
eſt ipſa Gallia, † quæ tercentum ab hinc annis nõ potuit pro 29
Rege ſuo Ioanne in Pictauienſi pugna ab Anglis capto ſexaginta mille Francos inuenire,quod erat pretium redemptionis illius, nec filij, nec amici, neque ipſemet Rex aduenięns id conſequi potuit,imo coactus fuit redire cum Angliam vbi captiuus deceſſit, vt teſtatur Ioan. Bodinus *in tract. de aug. & decre.auri, & argen. verſ. oſtendendum itaque eſt*, & nunc diuitijs omnibus onuſta Orbem turbat. Affirmat iſte Autor in dies augeri aurum,& argentum quod ex Hiſpania in Galliam traducitur. † Sed omnium optimè totius Hiſpaniæ inſa- 30
niam, vt ita dicam, deplorat ac expendit Carolus Scribanus *in Politico chriſti.lib. 2.cap.24.* cuius verba, vtpotè tanti Oratoris, non contempnet Lector. *Miſerum ſanè, inquit, & fatuitatis quoddam genus te nudare vt alium veſtias.Sed nimirum magna ferè Regna vel ipſa magnitudine ſua ad neſcio quæ improuida labuntur, quaſi ſub ingenti moleſatiſcant genua. Ita cum Orbem prope vniuerſum auro, argento, gemmis laſſent Hiſpani,Regnum ipſi ſuum ære fatigant ignobili,& pro auro, argentoq; æs illis ab hoſte cuſum eſt, cumque diuitiarum ſuarum reconditoria ære onerent, cacabeis gloriari opibus poſſunt,fors nec multo poſt plumbeis,exinde etiã ligneis,aut boum tergoribus. Remedia huic malo ſuggeſta non ſemel, ſed irrito ſemper conatu, vt neſciam quorum hic ludat magnorum manus inter tot magna ingenia tot ſelecta Regia Conſilia,æri pellendo vel non repertum, vel nõ admiſſum Conſilium quis credat? niſi quis dicat quod alias dixiſſe memini prudentiam,& potentiam iuxtim ſtabulare non poſſe,&c. Aut fors dicendum ſemper abundantiam cõtumelioſam fuiſſe in ſemetipſam, &c. Nam quid ego aliud dicam? Aurum video tota prope Hiſpania exulare, æs imperare.* Vnde neſcio quo pacto Bodinus *lib.6.de Repub.cap.3.* vocat noſtram Hiſpaniam Leges Nummarias accuratiſsimè tuentem.

Sed,vt ad inſtitutum redeamus,ſciẽdum eſt triplicem eſſe 31
ſpeciem Nauiculariorum, vt tradit Ioan.de Platea *in rubr.de*

32 *Nauicular.* ex glos. *ver. & dic*, † nempe alij sunt Nauicularij
33 qui vehunt publicas Annonas, vt *in d. tit.* † & alij Nauicularij qui maximam partem suæ substantiæ in negotiatione habent de quibus *in l. nauicularij D. de mune. & honor. & in l. semper 5. §. negotiatores, & §. licet in corpore D. de iur. immu.*
34 † Sunt & alij qui Naues fabricant *l. his qui naues D. de vaca.*
35 *mune.* de quibus Syma. *epist. 1.* † Sed qui suscipiebant species à Susceptoribus, & Præpositis in Prouincijs, vel ad Castra militum per Naues deferēdas isti vocantur Naucleri, & vt ostēdatur quod de his loquitur, & non de alijs subiunxit in dicta Rubrica postquam dixit de *Nauicularijs* illa verba, seu *Naucleris*, vt notauit dictus Ioannes de Platea *ibi.*

36 Est certum fuisse in Vrbe Nauiculariorum corpus *l. 1.* ibi *Item Romæ Collegia certa sunt quorum corpus Senatus Consultis, atque Constitutionibus Principalibus confirmatum est veluti Pistorum, & quorūdam aliorum & Nauiculariorum qui & in Prouincijs sunt D. quod cuiusq; vniuers. nomi. l. semper 5. §. licet 6.* ibi *in corpore Nauiculariorum D. de iur. immuni. l. 1.* ibi *ad corpus Nauiculariorum C. de hæred. decur. l. nu. 6.* ibi *Nauerchorum cætus*, & ibi *in omne Nauiculariorum Consilium C. de Nauicul. lib. 11. l. iuxta 4. C. Theodos. eo. tit.* ibi *Nauiculariorum corpus impleri iubemus*, & ibi *& sunt corpora de quibus Nauicularij ex Indictione quintadecima constituendi sunt*, & sic possunt habere arcam, Sindicum, & Actorem, *d. l. 1. §. quibus D. quod cuiusque vniuer.* notauit Iacobus Rebuffus *in d. rubr.*

37 Nō sufficiebat autem in corpus Nauiculariorum scribi vt eorum priuilegijs quis frueretur, sed & necesse erat Naues habere quæ Annonæ Vrbis seruirent *l. semper 5. §. licet* ibi *Licet in corpore nauiculariorum quis sit, nauem tamen, vel naues nō habeat, nec omnia ei congruant quæ Principalibus Constitutionibus cauta sūt, nō poterit Priuilegio Nauicularijs indulto vti, idq; Diui Fratres rescripserūt in hac verba. Erant & alij quidam qui sub occasione nauiculariorum frumētum, & oleum mercantium in foro Romani populi, eoque immunitate fruentium æquum ducentes publicas functiones subterfugere*

gere

gere cum neque nauigabant, neque plurimam substantiæ partem naucularia in mercatura habebant, auferatur igitur huiusmodi hominibus immunitas.

Nauicularius autem dicitur teste Vegetio *lib. 4. de re milita.* qui Græcis nauarchi hoc est qui singulis nauibus præest vt notauit Petr. Gregor. *lib. 25. syntag. cap. 2. num. 11.* vel qui aliquod onus naui vehendum suscipit, vt tradit Brisoni. *de verbo. sig. ver. Nauclerus* 38

Curam delegādi ad portandas has species iniunctam fuisse Comiti Horreorum notauit glos. *hic ver. annonarias.* Appellabantur Præpositi horreis in quibus fiscales species deponuntur *l. 2. C. de suscep. Præpos. & Arca. lib. 10.* Bulenge. *de Imper. Rom. lib. 6. cap. 5.* † erant namq; Romæ horrea quamplurima in quaque Regione ad capiendum frumentum publicum, notauit Lipsius *lib. 1. electo. cap. 8. vers. Tesseris,* & ex P. Victore numerat tercentum & nouem, & Comitis horreorum fit mentio *in l. vnica* ibi *quicunque ex mancipijs Comitis horreorum C. de Pistor. lib. 11.* quos vocat Patronos horreorum *l. vnica C. Theodos. de Patro. horre.* vide Iacob. Gotofre. *in illa rubrica* plura notauit Amaya *in rubri. de Conditis in publi. horreis nu. 11. lib. 10.* 39 40

Et hos nauicularios tanti habitos apud Romanos fuisse vt quia ipsi iniuriosè tractarentur bellum indictum fuisse non obscurè ex Cicerone *in orat. pro l. Manilia* obseruaui. Eius hæc verba sunt. *Maiores vestri sæpe mercatoribus, ac Nauicularijs iniuriosius tractatis bella gesserunt, vos tot Ciuium Romanorum millibus vno nuntio, atque vno tempore necatis, quo tandem animo esse debetis?* † Sed & quo ad conseruandas annonas Vrbiū necessarios fuisse Nauicularios auctor mihi est Flauius Vopis. *in Aureliano*, cum enim iste Imperator Panibus Vrbis Romæ vnciam de Ægypto vectigali auxisset de eo glorians scribens Flauio Arabiano sic inquit: *Inter cætera quibus Dijs fauentibus Romanam Rempublicam iuuimus nihil mihi est magnificentius quamquod additamēto vnciæ omne annonarum vrbicarum genus iuui, quod vt esset perpetuum Nauicularios Nilaicos apud Ægyptū nouos, & Romæ amnicos* 41 42

cos

cos posui, Tiberinas extruxi ripas &c. & ita Nouella Valentiniani adest titulus *de Nauicularijs amnicis.*

43 Sed & Naucleros nauis latinè nauicularios dici, idest nauis dominos, quorum periculo nauis agitur, & quorum est sũma potestas, depromitur ex eleganti Budæi loco *de Asse lib. 5. fol. mihi 92. Cumulus autem indignitatis fuit cum iam eo vētum esset vt Nauclerus tāta nauis fatali incuria, vel fiducia potius incōsulta nec in prora, nec in puppi sederet, & notatur in margine hoc de Rege Ludouico dici qui in demortuorum Magistratuum locum plerunque nullos sufficiebat, nec in eos regia seueritate inquirebat quos summo rerum actui præfecerat.*

44 Sed & hi nomine nautarum, seu magistrorum nauium cōprehenduntur *in l. 1. §. & sunt D. nautæ caupo.* & *l. item quæritur 13. §. 1. D. locati,* & non debere creari Decuriones testatur Consultus *in l. Seuerus 9. D. de decurio.* notauit Petr. Gregor. *lib. 18. syntagma. cap. 13. nu. 5.* † & intra quinquennium,

45 muneris publici vacationem habere est tex. *in l. Nauicularij*

46 *5. D. de muner. & honor.* † Neque his obstat tex. *in l. semper 5. §. negotiatores D. de iur. immun.* vbi statuitur Nauicularios qui annonæ Vrbis seruiunt immunitatem à muneribus publicis consequi quandiu in eiusmodi actu sunt, elegantem reddens rationem: *nam remuneranda pericula eorum, quin etiam & hortanda premijs merito placuit vt qui peregrè muneribus, & quidem publicis cum periculo, & labore funguntur à domesticis vexationibus, & sumptibus liberentur, cum non sit alienũ dicere etiam hos Reipublicæ causa dum annonæ Vrbis seruiunt, abesse.* In quo tex. non limitari hanc immunitatem ad quinquennium vt *in supradicta l. 5.* dicitur, statuitur.

47 Ad cuius rei perfectam intelligentiam notādum est hanc immunitatem non concedi his qui in nauibus agendi causa inueniuntur iuxta tex. *in l. 1.* ibi: *Qui ob hoc tantum in nauibus sunt vt in his agendi causa operarentur nulla constitutione immunitatem à muneribus ciuilibus habent D. de iure immu-*

48 *nita.* † aliud enim est nautam, aliud nauis dominũ esse, aliud agere, atque impellere nauem, aliud fabricare, atque annonæ comportandæ gratia præbere vt adnotasse postquam à nobis ani-

animaduerſum fuit, adinuenio Petrum Fabrum bonarum litterarum, & reconditæ Iuriſprudentiæ decus inſigne *lib. 1. ſemeſ.c.25.pag.mihi 170.* † Bene vero hoc priuilegium cōceſſum fuiſſe *negotiatoribus qui annonam Vrbis adiuuabant* dicitur *in d.l.ſemper 5.§.negotiatores D.de iur.immuni.*& colligitur ex Tacito *lib.13.anna.*ibi *Temperata apud Tranſmarinas Prouincias frumenti ſubuectio,& ne cenſibus negotiatorum naues adſcriberentur, tributumque pro illis penderent, conſtitutum.* Sueto. quoque in Claudio *cap. 18. & 19.* tradit Claudium Negotiatoribus certa lucra propoſuiſſe ſuſcepto in ſe damno, ſi cui quid per tempeſtates accidiſſet, & naues mercaturæ cauſa fabricantibus magna commoda conſtituiſſe pro conditione cuiuſque, Ciuibus vacationes Legis Papiæ Popeæ. Latinis ius Quiritum, fęminis ius quatuor liberorum, & in *l. his qui 3. D.de vacati.& excuſa. mune.* his qui naues marinas fabricauerint, & ad annonam populi Romani præbuerint nō minores quinquaginta millia modiorum aut plures ſingulas non minores decem millium modiorum donec hæ naues nauigant, aut aliæ in earum locum muneris publici vacationem præſtari ob naues. Sed & de nauiculariorum priuilegijs ſi plura quis ſcire velit, adeat Diodorum Siculum *lib.11. Bibliote.* 49

Dionyſius Gotofredus oppoſitas has leges, ſibique ad inuicem contrariari agnouit ſed difficultatem non enodauit. Accurſius vero ſic conciliat vt tex. *in d.l.ſemper 5. §.negotiatores* dum inquit hos nauicularios eſſe immunes dum in eiuſmodi actu ſunt intelligatur de his qui actu inſeruiunt publicas ſpecies tranſportando, & quorū nauis eſt ſua, at vero tex. *in d.l.nauicularij 5. D. de muner.& honor.* quatenus ibi dicitur intra quinquennium tātum muneris publici vacationem habere intelligatur de his qui non deſeruiunt annonæ Vrbis, habent tamen maiorem partem ſubſtantiæ in negotiationibus, fuiſſe enim certam formam datam immunitati nauiculariorum colligitur ex eadem *l.5. §. immunitati D. eo.tit.de iur.immuni.* & fuiſſe ablatam eis qui neque nauigabant, neque plurimam ſubſtantiæ partem in nauicularia, ſeu mercatura 50

tura habebant, notauimus ex tex. *in d. l. 5. §. licet.*

51 Sed præcipua Nauiculorum Orientalium priuilegia quæ eadem sunt cum seruientibus annonæ Vrbis Romæ, vt notauit Iacobus Gotofr. *ad tit. de Nauic. in lege mox laudanda* in compendium reduxit Constantinus Magnus *in l. pro comoditate 7. C.Theodos. de Nauicula.* cuius hæc sunt verba. *Pro comoditate Vrbis quam æterno nomine, iubente Deo, donauimus, hac vobis Priuilegia credidimus deferenda vt Nauicularij omnes à ciuilibus muneribus, & oneribus, & obsequijs habeantur immunes. Et ne honores quidem ciuicos, ex quibus aliquod incommodum sentiant subire cogantur. Ab administratione etiam Tutelæ siue legitima, siue eius quam Magistratus, vel Prouinciæ Rectores iniungunt habeantur immunes. Et vacatione Legis Iuliæ, & Papiæ potiantur vt etiam nullis interuenientibus lucris, & viri ex testamento vxorum, solidum capiant, & ad vxores integra volũtas perueniat Maritorum. De proprietate etiam vel hæreditate, vel qualibet alia ciuili causa pulsati, nec ex rescripto quidem nostro, ad extraordinarium iudicium euocentur, sed agentibus in suo foro respondeant. Et ad exemplum Alexandrini stoli quaternas in frumento centesimas consequãtur. Ac præterea per singula millia singulos solidos. Vt his omnibus animati, & nihil penè de suis facultatibus expendentes, cura sua frequẽtent maritimos commeatus.*

52 Hinc orta fuit celebris dispositio tex. *in l. 1. C. de Nauicul.* vbi nullã vim naucleros annonarias species deferentes sustinere debere statuitur, nec concussiones, neque aliquod genus incommodi sed venientes, ac remeantes omni securitate

53 potiri. † Quæ dispositio tex. extat in Codice Theodosiano, & est nona in illo titulo, & spectare hanc legẽ ad annonã Vrbis Romæ, & Nauicularios ei seruientes ostendit ipsa inscriptio cum sit Præfecto Vrbis, & subscriptio sit data Romæ vbi hoc tempore Constantius agebat, vt ex Ammiano *lib. 16.* Themistio Symmacho, Hieronymo, & alijs obseruauit Iacobus Gotofre. *in commen. ad d. l. nullam 9. C. Theodo. de Nauicula.* qui tamen de fide diei sub qua subscripta est, dubitat cum sit Kalen.

len.Iun. & Ammianus scribat Constantium 4.Kalen.Iun. inde digressum trigesimo postquam eo venerat die. Dubia mouet hic Auctor, sed non resoluit.

Elegans D.Gregorij Papæ locus *lib.8. epist. 64.* rationem 54
nostrę legis docet: mos enim incesserat prauus vt Nauicularij perlatis speciebus fiscalibus antequam domum redirent vel dum domui redirent, sæpe à Iudicibus, & nonnullis alijs ad subuehenda quædam cogebantur veluti ad lapides ornamēta, & materiam ædificiorum transferendam, & variæ prædæ in hos agebantur à Iudicibus, & Apparitoribus, & propterea *in l. depræhensæ 29. C. Theodos. de Nauicul.* dicitur solidos itaque quos sublimitas tua eruere valuit ab his qui in Nauicularios prędas egerunt volumus Nauiculariorum commodis reseruari. Huic damno voluit occurrere Constantius, † & *in l.* 55
4. C. Theodos. de Nauicul. sic statuit *Ex quocunque Hispaniæ littore Portum Vrbis Romæ Nauicularij nauis intrauerit, quæ onus dumtaxat fiscale subuexerit, eandem sine interpellatione cuiusquā abire præcipimus nec vlli extraordinario oneri deseruire vt facilius iniuncta sibi possit implere obsequia*, & in *l. Nauicularios 5.* ibi *Naues quoque eorum* (Nauiculariorum) *quantæcunque fuerint, ad aliud munus ipsis inuitis teneri non conuenit ad quocunque littus accesserint*. Hoc idem est quod vetari *angariari* Naues istas qua voce vtitur Libanius dum Oratione speciali aduersus Icarium inuehit expresse damnans Angarias Rusticorū quibus Rusticos, & Agricolas post ad latas Antiochiam species domum redituros angariari mos erat. † Idem Imperator etiam *in l. 8. C. Theodo. eo. tit.* ibi *neque* 56
alicubi retentos moras sustinere oportet, cumque ad aliquas Insulas, Portus, Littora, Stationes accesserint ostensis Relatorijs nullam prorsus inquietudinem sustinere.

Tria præcipua continet tex. iste. Primum est nullam vim Nauicularios sustinere debere. Secundum nullum genus incommodi, nec concussiones perpeti. Tertium venientes, & remeantes omni securitate potiri.

De vi est tex. *in l. 1. in fine* ibi *nullam vim Nautæ fieri de-* 57
bere D. ad l. Iuli. de vi priua. & quia ista verba sunt vniuer-

ſaſia cõprehendunt vim cum armis,& ſine armis,iudicialem, & extraiudicialem Don Frãciſcus Hieronymus de Leon *deciſ.206.nu.3.lib.2.* & ideo vt notauit Ioan.de Platea *hic nu.1.* & Iacob.Rebuff. *nu.2.* non poterunt detineri in illo loco occaſione delicti antea commiſsi, nec occaſione alicuius ſententiæ contra eos latæ, nec occaſione alicuius inſtrumenti, nec occaſione repræſaliarum, iſtæ enim ſunt ſpecies violentiarum *l.2.l.3.in princ.& §.fin.D.quod.met.cau.* Iacob.Rebuff. in hac *l.1.nu.1.*

58 *Nullam concuſsionem patiantur*, intellige quod concuſſio eſt quãdo officialis ſub prætextu officij infert metum, vel aliquid extorquet,& eſt crimen priuatum vt *in l.1.& 2.D.de concuſsio.*

59 *Nullum genus incommodi*, per quæ verba concedi immunitatem à pedagijs, dacijs, atque gabellis notauit Ioan.de Platea *hic nu.3.* quia qui portant res Fiſci, & Principis, pedagia non ſoluunt *l.locatio 9. §.Fiſcus D.de publi.& vecti.* quia huiuſmodi ſpecies de quibus loquitur text. fuerũt aſſignatæ à Comite horreorũ ad eas tranſuehẽdas.Si vero eas emat à Fiſco hac immunitate nõ fruitur vt apertè dicitur *in d.§.Fiſcus.*

60 Ex eo quod dicitur in d.textu *venientes, & remeantes*,colligitur quod ſi alicui eſt data ſicuritas veniendi eſt data etiam ſicuritas redeundi, non enim venit ſecurè qui non poteſt redire *l.ſciendum §.ſi accuſatio D.de legatio. l.de ætate 8. D.ad Trebelli.l.vtimur 5.D.de ſepul.viola.*ita Bart.Ioan.de Platea, & Penna *hic* Nellus *in trac.de banni. 3.par.ſecundi temporis quæſt.17.n.18.*& pluribus exornat Colerus *de proceſ.exequuti.p.4.cap.1.nu.184.* † quidquid ſentiat Domini. *in can.diſci-*
61 *plina 15.diſtinc.* qui dicit quod quia iura loquuntur per verbum eundi, & redeundi vt in *cap.ſtatutum §. penult. de reſcrip.in 6.* ex ſui natura non comprehenditur vnde dicit ipſe ſi verum eſſet quod verbum eundi comprehenderet ver-
62 bum redeundi fruſtra in lege poneretur. † Sed faciliter reſponderi poteſt illa verba poni ad maiorem declarationem, & vt affirmat Conſultus *quæ dubitationis tollendæ cauſa contractibus inſeruntur, ius commune non lædunt l.quæ dubitatio-*

nis

nis 81. D. de reg. iur. optimè contra contrarium sentientes concludit Colerus *de processu exequ. par.4. cap.1. num.184.* Videndus Barto. *ad l.1. §.quod refert D. de adquir. rer. domi.* † & nostram conclusionem probat tex. *in l. si cui in Prouincia* 63
38. §. tandiu D. ex quib. cau. maio. vbi tandiu Reipublicæ causa abesse quis videbitur quandiu officio aliquo præest, & finito officio datur ei tempus ad reuertendum,& erit tempus quod lex concedit reuertentibus, † & hoc est quod dicitur in 64
l. qui mittuntur 35. §. vlt. ibi *Viuianus scribit Proculum respondisse militem qui commeatu absit, dum domum vadit, aut redit Reipublicæ causa abesse D. eo. tit.* † Probat etiã nostram 65
conclusionem *cap. quia per diuersitatem §. tempus* ibi *accessit, permansit, & recessit de conces. præb. cap. statutum §. fin.* ibi *veniendo, stando, & redeundo, de rescrip. in 6.*

Ex eo quod dicitur Nauicularios, seu Naucleros portantes species publicas plenam securitatem eundo,& redeundo habere colligitur salui conductus priuilegio potiri, † & practi- 66
cam concedendi saluos conductos seu guidatica sumptam fuisse ex nostro tex. asserit Nouarius *in collecta. super Prag. 1. 2. & 3. de Guidaticis nu.1.* † & huic simile saluum cõductum 67
concessit Rex Petrus Aragoniæ Tertius duobus Priuilegijs inclytæ, & toto Orbe celeberrimæ Ciuitati Barcinonæ Patriæ meæ charissimæ altero 8. Kalen. Iunij 1337. & altero 6. Martij 1375. quæ in secundo volumine Constitutionum Cathaloniæ leguntur *lib. 2. tit. 17. de Guidaticis, seu Saluis conductibus*, quæ priuilegia quia cum *dicta l. 1.* concordant de eis hic agendum. † Primum Priuilegium est vt sequitur. 68

Attendentes quod propter sterilitatem temporis, magna in terra nostra imminet carestia, attendentes etiam quod nostra interest vt viam per quam victualia ad Ciuitates, & loca nostra deferuntur assumamus, ea propter tenore præsentis cartæ nostræ guidamus, et assecuramus socios, factores, et negotiatores societatis Bardorum, nec non & omnes alios cuiuscunque legis, vel cõditionis existant defferentes, & eos qui delaturi sunt per mare, vel per terram victualia ad Ciuitatẽ Barchinonæ, ita quod pro aliquibus marchis indictis, vel indicendis, vel pro quibus-

cunque debitis proprijs, vel alienis, vel delictis, vel alia de causa non possint marchari, pignorari, vel amparari, quinimo possint liberè, & securè ad dictam Ciuitatem venire cum victualibus supradictis per mare, & per terram cum nauibus, & alijs quibuslibet vasis, & animalibus, ac personis, ac alijs ad ea necessarijs, & etiam opportunis, & ipsa victualia inibi discarricare, & vendere, & pretia dictorum victualium, & ligna, & animalia supradicta à terra, & mari nostris extrahere sine impedimento quocunque, non obstante quodam priuilegio à Prædecessoribus nostris obtento, in quo continetur quod nullus Italicus sit ausus in dicta Ciuitate merces aliquas facere, seu portare. Insuper vt liberius ad eandem Ciuitatem grani copia apportetur per societatem iam dictam, & factores eiusdem laudamus, approbamus, ac etiam confirmamus omnes, & singulos contractus, pacta & obligationes, ac conuentiones, assecuramenta, & alias conuenientias quascunque factas, seu initas inter Ciuitatem ipsam, et dictam societatem Bardorum, &c. Mandantes ex certa scientia Vicario, et Baiulo Barcinonæ, alijsque Officialibus nostris, vel eorum Locatenentibus præsentibus, et futuris quatenus omnia, et singula supradicta dictis de societate Bardorum, et alijs victualia ad dictã Ciuitatem defferentibus, et qui dilaturi sunt obseruent, et faciant obseruari, et non contraueniant, nec cõtrauenire permittant aliqua ratione, seu causa aliquibus Marcarum concessionibus per nos, uel per Prædecessores nostros concessis, uel etiam concedendis obsistentibus nullo modo.

69 Secundum Priuilegium est eiusdem Regis eidem Ciuitati concessum. Dat. in Villa de Tamarit 6. Martij 1375. etiam in corpore iuris vbi supra positum cuius verba ex idiomate Cathalano in Latiuum versa sũt prout sequitur. *Considerantes Ciuitatem Barchinonæ indigere omni annona propter multitudinem habitatorum, & concursum multarum, & diuersarum gentium quæ in dicta Ciuitate occurrunt, & quod ipsa ex collectis in suo territorio nõ sufficit sibi ipsi præsertim anno præsenti propter magnam temporis sterilitatem, quæ Deo sic volente viguit in illa terra. Propterea volentes, & desiderantes sub-*

subuenire dicta Ciuitati in necessitate frumenti, & aliorum granorum qua indiget guidamus, & assicuramus sub fide nostra Regia omnes, & singulos mercatores, nauicularios, naucleros, nautas, & omnes alios dictis nauibus inseruientes cuiusque status, & conditionis cum suis nauibus, & alijs cymbis, & eorum bona, & mercaturas qua cum ipsa annona venient, aut nauigabunt, et consequenter exonerabunt illud frumētum, vel annonam in dicta Ciuitate Barchinonæ, omnium criminū, delictorum, debitorū tam propriorum, quam aliorum etiamsi ratione marcharum contractorum, non mouendo bellum, sed qui nunc vel in futurum sint ratione dissentionis inter dominū suum, et eius subditos ex vna, et nos et nostros subditos ex altera, ita quod liberè et sine impedimento aliquo, et periculo sub nostra fide Regia, et custodia, et protectione possent, ac si vere naturales, et subditi nostri essent exonerare annonā prædictā raupas, et mercaturas in dicta Ciuitate, Burgis, et territorio illius, vendere, et expendere, et postea pretiū ex ipsis resultans smarciare, vel alio quouis modo super eo contractum inire, et dictas raupas, et mercaturas per ipsos emptas possint transportare dūmodo non sint ex vetitis ad quamlibet mundi partem dummodo non ad terras Sarrecanorum inimicorum, ita quod ipsi nec eorum bona possint modo aliquo cogitato, aut incogitato pignorari, molestari, maletractari, detineri ob causas supradictas, nec alias quascunque.

Alio priuilegio vtitur Ciuitas Barchinonæ Regis Petri Secundi in Mari Magno Priuilegiorum concesso vulgo appellato *Recognouerunt Proceres* in multa capita diuiso, quorum decimum tertium ad rem nostram facit quia sic legitur. 70

Item quod victualia quæ portātur in Barchinona per mare, vel per terram de pane, vino, carnibus, et piscibus recentibus non marcentur, nec pignorentur pro debito alieno, nec pretium habitū de victualibus, nec etiā mercimonia inde empta pignorentur, vel retineantur barchæ, ligna, vel jumenta aportantia dicta victualia, et hoc etiā tam pro alienis debitis, quam proprijs, nisi in contractibus Barchinonæ celebratis.

Hæc priuilegia explicauit, & exornauit doctissimus Ioannes 71

nes

nes Paulus Xammar Domicellus Barcinonensis olim in Regia Audientia Cathaloniæ Collega noster amantissimus ob suas lucubrationes prelo datas satis notus ni *in Ciuili doctrina Ciuitatis Barcinonæ* varijs in locis minus reuerenter, & minus fideliter de rebus Regis nostri loquutus fuisset sed nos qui eum Collegam habuimus attestari possumus, nō odio non mala voluntate illa protulisse, sed timoris causa, cum enim esset iam ante turbines Cathalaunicos Regius Minister, Assessoris enim munere in Tribunali Baiuliæ Generalis fungebatur, ne eum è Prouincia expellerent, vel ne eum furca suspenderent, vt de reliquis Senatoribus permissum à seditiosis illis extitit, ita locutus fuit, sed pessimè in hoc se gessit, melius enim erat pro Rege pati, & mori quam in tam escandecētia verba irrumpere, & pro seditiosis fędari, & hoc recognouit vir iste de Iurisprudentia benemeritus dum pallinodiam in additionibus à se congestis cecinit, quæ postea in lucem opera I. C. Iacobi Monras prodiere, & mihi sæpe sæpius testatus fuit se velle toto Orbi manifestum facere ob timorem in virum constantem cadentem illa verba protulisse. Is inquam Senator *in Ciuili doctrina Ciuitatis Barcinonæ* §. *16. per totum* hęc priuilegia cōmentatus fuit, quę quia passim non inueniuntur maxime cum liber ille fines nostros non egressus sit, ideo hic aliqua referam.

72 Imprimis autem animaduertēdum est falli egregium virum dum *l. 1. C. de Nauicula.* attribuit solo Constantino, & dum reassumens Priuilegiorum sensum *num. 1.* asserit comprehendere saluum cōductum inimicos Domini Regis actu contra eum bella gerentes, fallitūr etenim euidenter, cum vt supra vidimus expresè hi excipiantur ibi *nō mouēdo bellum,*
73 † hi autem qui comprehenduntur sunt qui dissensiones mouebant cōtra dominum suum, vel qui vna cum dominis suis eas fouebant contra vasallos Domini Regis, quod olim frequenter euenire ex historijs colligitur, hoc autem non erat bellum mouere, imo valdè distinctum, & separatum, & idem Xammar *in num. 23.* fatetur se audiuisse decisum in Regio Consilio nō complecti rebelles contra quos omnia iura procla-

cla-

clamant, & in simili priuilegio concesso habitatoribus nouis Villæ de Palamos, cuius meminit Fontanella *decis. 297. nu. 5.* expressè leguntur exceptuati, ibi, *et crimen læsæ non commiserint Maiestatis.*

Hæc priuilegia esse in viridi obseruãtia notauit idẽ Xammar *nu. 5.* & pro eis solere in Regio Consilio pronuntiare Senatores tradit, & signanter 26. Aprilis 1602. in fauorem Philippi Fornier cum consilio Don Saluatoris Fontanet, & Don Michaelis Calbà, & de Vallseca, & Hieronymi Sanjust Regiorum Senatorum, quorum duo primi ad Regentes in Supremo Regio Aragonum Consilio fuerũt euecti † solent 74
enim Aduocati, & Assessores Ciuitatis Barcinonæ, & Domus Deputationis Generalis Cathaloniæ in rebus arduis illis Magistratibus occurrentibus consulere Regios Senatores, & hi de licentia Locutenentis Generalis se cõferunt domum vbi vocantur, nõ cum Cõsiliarijs, neque cum Deputatis, sed cum eorum Aduocatis, vel Assessoribus, vt sæpe mihi cõtigit dum Senatorio munere fũgerer, † & hanc practicam videtur niti 75
tex. *in Consti. 20. tit. de rebus prohibi. officia.* Vbi post quam statutum fuit quod Doctoribus Regij Consilij non liceat interuenire vti Assessoribus, nec alio modo in causis Ecclesiasticis, nec Baronum, dicitur, nisi casu quo Proregi, vel Gubernatori quando præsidet appareat conuenire, † sic licet Doctoribus 76
Regij Consilij est prohibitum aduocare *tot. tit. Quod Doctores Regiæ Audientiæ non liceat aduocare*, latè Xammar *de offi. iudi. et aduoc. par. 2. quæst. 3. num. 45.* attamen videmus quod multis permittitur specialibus casibus, & causis ex licentia Domini Regis patrocinium conferre vt latè tradit Fonta. *decis. 207. nu. 2. & 6.* & quod magis est cum sola licentia Baiuli Generalis tradit Don Accacius de Ripol *vari. cap. vlt. nu. 3.* ius dixisse in causa quadam Inquisitionis Sancti Officij dum erat Assessor Baiuliæ Generalis quos etiam cõprehendit supradicta prohibitio. † Fuit etiam in fauorem Priuilegiorum Ciuitatis declaratum per Regium Senatum in causa Lucæ Fabiani die 11. Maij 1611. referente Ioanne Magarola etiã ad Supremum Cõsilium pro moto sententia regia quam tradit 77 78

tradit Ramonius noster *conf. 12. in fine*. Eam referam quia Priuilegijs de quibus agimus maximè fauet, & omnimodam materiam comprehendit. *Attento licet constet pro parte Iacobi Lebra procuratoris Bernardi Prabuix fuisse deductum seu petitum pisces siccos vulgo dictos Bacallaos existentes in Naue siue Pollaca Sācta Catharina Bonauentura quæ nuper ad portum præsentis Ciuitatis peruenit apprahendi, & Lucam Fabiano dictæ Nauis Magistrum, & Patronum, & alios litis cōsortes condemnari ad illos sibi restituēdum, seu illorum iustum valorem. Tamen quia constat Serenissimū Petrum Tertium memoriæ recolendæ suis cum priuilegijs præsenti Ciuitati concessis datis altero in oppido Gandesiæ 8. Kalen. Iulij 1337. altero in oppido Tamariti 6. Martij 1375. in fide Regia guidasse, & assecurasse omnes, & quoscunque mercatores nautas, & alios cuiuscunq; status, legis, & conditionis existerent deferentes grana, & alia quæcunque victualia ad præsentem Ciuitatem Barcinonæ, & naues, & alia quæcunque ligna quibus ea deferunt, eorum etiam bona, raupas et merces, ita quod pro aliquibus represalijs seu marchis, debitis proprijs vel alterius, delictis, criminibus, aut excessibus vel alia de causa non possint modo aliquo marchari, pignorari, molestari, vel detineri in persona, vel in bonis, adeo vt liberè, & absque vllo impedimento possint vendere dicta grana vectualia omnes raupas, et merces in præsenti Ciuitate prout latius prædicta, & alia in dictis priuilegijs Regijs exarantur ad quæ sit relatio. Et cōstat dictum Lucam Fabiano pisces prædictos vēdidisse 17. Ianuarij proximè elapsi in Ciuitate Maioricarum Petro Amoros, & Ioanni Mosqueda seu alteri eorum vt in instrumēto venditionis. Constatque pro dicti pacti seu conditionis adimplemento dictū Fabiano dictos pisces ad præsentem Ciuitatem seu mare illius adsportasse, ad instantiamque dicti Lebra dicto nomine apprahensos fuisse, præstitaque de illius consensu cautione de stando iuri, & rei iudicatæ per dictum Fabiano eidem liberatos fuisse ad effectum vendendi in præsenti Ciuitate, et illius Sindicum liti et causæ se oppossuisse, et petijsse pro obseruantia prædictorum Priuilegiorum præsenti Ciuitati concessorum declarari*

clarari

clarari eundem Fabiano, nauim, pisces, merces, & alia bona quæ portum maris petierunt, guidatico prædicto gaudere debere, & dictum Magistrum nauis, & alios consortes nō molestari, piscesque prædictos restitui, & seu cautiones prædictas cancellari, prout latius hæc & alia in processu deducta fuerūt. Ex quibus constat intentionem Sindici præsentis Ciuitatis, nec non & dicti Lucæ Fabiano vigore dictorum Priuilegiorum fundatam esse, & de iure procedere, nec in aliquo elisam per deducta per dictum Lebra dicto nomine, cum constet pisces prædictos fuisse emptos per dictum Fabiano in Ciuitate de Alger à Mauris ipsis. His & alijs meritis processus, & attentis & alias Sua Excellentia dictam insequendo cōclusionem in Regia Audientia sumptam, sententiat pronuntiat, & declarat pisces prædictos vulgo dictos Bacallao cum dicta Naui, seu Polacha Sancta Catharina Bonauentura appellata adductos, & apprehensos, fuisse, & esse comprehensos sub protectione, & fide Regia, & sub guidatico de quibus in præcalendatis priuilegijs Ciuitati Barcinonæ concessis, & consequenter non potuisse, nec posse detineri, quinimo pro obseruantia dicti guidatici fore & esse dictum Fabiano absoluendum prout cum præsenti absoluit à petitis per dictum Lebra dicto nomine, & cautiones per eundem Fabiano, & alios litis consortes præstitas cancellandas, & anullandas non obstantibus in contrarium deductis, & allegatis, & quod dictus Lebra cōdemnetur ad soluendum, & emendandum expensas, et damna passa per dictū Fabiano, et alios litis consortes occasione dictæ detentionis, liquidatione reseruata, in qua habeatur ratio an dictus Lebra teneatur ad solutionem dictorū damnorum, et expēsarum de bonis proprijs.

Adeo autem prædictorum Priuilegiorum obseruantia viget quod in Curia Vicarij Barcinonę, qui Iudex ordinarius est illius Ciuitatis, si bonis alicuius deferentis victualia ad ipsam sequestrum (vulgo apud nos Ampara dicitur) instante aliquo creditore apponatur, solo verbo Sindici eiusdem Ciuitatis absque testibus, vel aliqua probatione dicentis illum de cuius bonis agitur actu adferre victualia cancellari solet sequestrum, & hanc esse praxim testatur idem Xāmar *d. §. 16. nu. 8.* 79

Oo Sed

80 Sed in dubium verti video,& non leue, an hæc priuilegia
comprehendant debitores de fuga suspectos,in qua quæstio-
ne contrarios adinuenio nostros Iosephum Ramon *conf. 11.*
et 12.& Petrum Ioannem Fontanel.*decis.233.*Ille defende-
re conatur etiam illos cōprehendere, cuius fūdamenta refe-
81 ram.† Imprimis quia nostra Priuilegia generaliter loquūtur,
& sub generali dispositione quæuis persona etiā priuilegiata
continetur *l.in fraudē 15.§.fin.*ibi *quia generalis est ista deter*
*minatio D.de testa.mili.*Bald.*in l.omnes populi vers.Item nota*
*D.de iusti.et iur.*Castillo *lib.4.contr.c.41.& 42.*Decius *in l.1.*
col.2. & Cagnol.*nu.26.D.de reg.iur.* Natta *conf.613.nu.16.*
Tiraquel.*de retrac.linagier* §.1.*glos.14.nu.97.*qui *nu.105.*ait
dispositionē generalē comprehēdere etiam casus quantum-
uis priuilegiatos, & fauorabiles nisi tamen in eo casu in quo
generalis dispositio statuit habeant priuatum,propriumq; ac
82 speciale priuilegium. † Et sic licet debitor suspectus de fuga
possit aduersus cōmunis iuris regulas ab ipso creditore capi
l.ait Prætor 10. §.*si debitore D.quæ in frau.credito.* Alex.*conf.*
*19.n.*3. Castren.*conf.31.vol.1.*Suarez *in l.post rem iudicatam*
*limita.7.D.de re iudi.*Matienço *in l.1.tit.17.glos.1.nu.*3.*lib.5.*
recop. Ceuallos *commu.contra commu.quæst.267.* Boer.*decis.*
215.num.13. Nos lato calamo ex tex. singulari in *l.1.C.vbi*
quis de decur. vel cohor. & ex quamplurimis alijs autoribus
obseruabimus *cap.19.§.4.nu.3. cum seq.* præcipuè ex *glos. in*
§.*1.vers.in iudicio I. de actio.* Osual.ad Donel.*lib.17.cōment.*
*cap.2.litt.N.*Coler.*de proces.execu.par.1.cap.2.nu.122.*Ioan.
Petr.Moligan.*de iur.reten.quæst.221.*Mars.*sing.43.nu.1.*Ber-
lichius *conclus.73.nu.23.*Tuscus *conclus.528. lit.F.*Menoch.
de recup.posses.reme.10.quæst.9. Ioan.Altusius *in sua Dicæolo-*
83 *gia lib.2.cap.17.n.23.* † & etiam die feriato in honorem Dei
glos. *in l.dies festos C.de ferijs* Caccialupus *quæst.8.nu.1.*Gail.
lib.2.obser.44.nu.1. Rebuffus *ad ordina. Regias tom.1. art.6.*
*glos.3.nu.60.*Pechius *de iur.sisten.cap.7.n.1.* Berlichi.*conclus.*
73.nu.50. Alberi.*in l.feriatis D.de ferijs,*& nos infra *cap.19.*
§.*6.nu.18.* vbi notauimus locum Palladi.*lib.1.rei rusti.cap.6.*
84 asserentis necessitatem ferijs carere. † Et licet suspectus de
fuga

fuga si vadit ad Nundinas possit capi vt ex Angelo *in l. dies festos in fine Cod. de ferijs* tradit Suarez *in declara. l. 2. for. leg. lib. 2. tit. de los enplazamientos quæst. incipiente sed attẽde nu. 27.* maxime si vera est doctrina Curtij *de sequestro n. 31.* quod mercatores omnes dum existũt in Nundinis sunt suspecti de fuga, & si regulariter tempore Nũdinarũ persona aut res alicuius sisti non possint *l. 1. C. de nundi.* Coler. *de proces. execu. par. 2. cap. 3. nu. 156.* cuiuslibet speciei illæ sint quas recenset Maria Socinus *cons. 61. nu. 23. lib. 2.* & nos notabimus *in d. §. 6. nu. 25.* † tamen cum casus suspicionis fugæ non reperiatur 85
exceptus in materia salui conductus, parum interest quod in alijs omnibus casibus reperiatur exceptuatus suspectus de fuga, & quoad Nundinas maximũ discrimen considerat Ramo. *cons. 12. nu. 30.* inter eas, & priuilegia nostra. † Saluus cõ- 86
ductus enim Nundinarum non comprehendit facinorosos homines Magalo. *in trac. de saluo cond.* † Est introductus in 87
fauorem miserorum, & pauperum debitorum. † Priuilegia 88
nostræ Ciuitatis, & nostri textus sunt introducta ratione publicæ vtilitatis quæ fuit causa finalis concessionis, hæc geminata sunt ex certa scientia, vim legis obtinent, & clausulas magis vniuersales habent. Secundum fundamentum Ramonij nititur verbis primi priuilegij ibi *vel pro quibuscunque debitis proprijs vel alienis, vel delictis, vel alia de causa*, quæ sui natura similium est repetitiua glos. *in l. si fugitiui cum similibus* **C.** *de ser. fugi.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 80. n. 163.* quinimo cum facinorosi homines eo priuilegio cõtineantur multo magis suspecti de fuga continebuntur, cum leuius sit delictum. Saluus enim conductus extenditur ad casus non expressos dũmodo similes sint vel minores expressis Nouel. *in reg. 48. incipiente saluum conductum in 6. amplia.* Bossi. *in tit. de remedijs ex sola clementia Principis nu. 70.* Farina *de carce. et carce. quæst. 29. nu. 57.* Vbi addit saluum conductum delictorum omnium generaliter indultum non in publicis modo, verum in occultis etiam delictis locum obtinere ex Bald. Signo. Menochio & alijs, quinimo Magalotus *de saluo cond. par. 3. nu. 8. fol. 238.* tradit quod si in saluo conductu es-

sent clausulæ ita pingues,& generales vt demostrarent Principem voluisse concedere saluum conductum cuiuscunque alterius delicti remissione siue suspensione nō obstante,tunc dicendum est illa generalia prægnantiaq; verba in saluo conductu apposita extendere facere ipsum ad casum ad quem alias non extenderetur.

Tertia ratio quæ mihi maxima est illa esse potest: Hæc priuilegia ob commodum, & publicum bonum ipsius Ciuitatis fuerunt à Domino Rege concessa vt ex proęmio ipsorum depromi potest, quod argumentum validissimū esse probant Cassane.*ad Consue.Burgun.in proæ.in princ.*Menoch.*cons.14. nu. 4. & lib. 4. præsump. 34.* ex *l. fin.* & ibi Bart. *D. de hæred. insti.* & idem Bart.*ad l.1.D.ad Macedonia.* & in hoc casu licitum est Domino Regi ex causa publicæ vtilitatis damna remittere, & præiudicium inferre creditoribus *l. item si verberatum* §.*1.D.de rei vindi.l.Lucius D.de euic.*Crauetta *cons. 264.nu.10.* Pegue. *decis.39.nu.11.* Aponte *de potest. Proreg. tit.10.§.de saluo conductu* Alexa.*cons.136.nu.13.vol.1.*Afflic. *ad Consti.Neapo.quæst.17.nu.7.& 9.*Vbi ait quod quando Iudex ex aliqua causa sibi placita securitatem indulget cessare omnem iniuriam, & omne damnum creditoris, quod locum maxime habet in casu nostro cum solum dicatur guidatus ille debitor tēpore quo annonam trahit,& reuertitur domum, quod breuissimum esse solet Vitalis *de clausu. ver. securitate pendente*, vbi ait quod in sua Iurisdictione potest quis delinquentem guidare ad tēpus eo quod non est gratia sed suspensio Mastril. *de Magistra.lib.4.cap.16.nu.188.* Farina. *de carcere quæst.29.nu.21.* Belluga *in Specu.Princip.rubri.34.§.sed pone num.15.*

Quarto facit quod saluus conductus est latissimè interpretandus:beneficium enim potius quam Priuilegium Principis est, vt benè declarat Menoch.*de arbit. lib.2.casu 336.nu.24. & 25.* Castren.*cons.422.lib.1.* Fontanel. *de pact.nupti.tom.1. clau.4.glos.15.nu.156.* Xammar *d.§.16.nu.38.* & ideo latissimam interpretationem accipit Iason *in l.beneficium nu. 31.*
89 *D. de consti. Prin.* † & in materia salui conductus concessionem

nem latè esse interpretandā tenet Decius *cōs.51.* Bald. Ange. & alij adducti à Farina. *d.q.29. nu. 39.* quia vt ipse asserit bonæ fidei sunt omnes Principis cōtractus, † spectatq; ad Principis honorem promissam securitatem seruare Bossius *tit. de reme.ex sola clemen.Princi.nu.69.* Bertazo. *consi.359.num.2.* 90
† Ideo saluus conductus concessus marito, vxorem comprehendit, cuius nulla sit facta mentio Bald. *cons.409. vol. 1. & cons.414.vol.5.* Mar. Giur. *ad Consue.Messanen.cap.1.glos.1. par.1.nu.58.* Farina. *d.quest.29.nu.52.* 91

Hæc sunt, & alia quæ omitto, quæ expendit Iosephus Ramonius *in dictis consilijs 11.& 12.* pro hac opinione, quam licet asserat fuisse amplexam per Senatum prouisione facta die 5. Martij 1607. referente supra memorato Don Ioanne Magarola qua extitit declaratum locum fuisse saluo conductui, & excarceratum Guillelmum Malla, tamen ex dicta prouisione non potest colligi Senatum eum habuisse vti suspectum de fuga, & talem non fuisse pluribus conatus fuit roborare dictus Ramon. *d.cons.12.nu.33.*

At vero Ioan.Petr.Fontanel. *d.decis.233.to.1.* contrariam sententiam conatur adstruere varijs rationibus. † Prima quia debitor suspectus de fuga, beneficijs legalibus non gaudet Caccialup. *de debit.susp.quæst.8.* Ludoui.Moro. *cons.80.nu.4.* 92

Secunda quia saluus conductus intelligitur rebus sic stantibus arg. *l.cum quis in princ.D.de solut.cap.fin.de hæreti.* & ita Roma. *in l. 4. §.si seruus nu. 10. D.de adqui.possess.* dicit quod expirat securitas deficiente eo rerum statu qui erat tempore concessionis: habet enim tacitam cōditionem nisi impetrans nouam præbeat offensionis causam Nellus *in trac. de ban. 2. par.tempo.2.quæst.16.* Blanc. *in praxi crimi.§.datis defensionibus num.52.* 93

Tertia quia priuilegium ei non prodest qui illo abutitur *l. nullus l.Iudæos C.de Iudæ.* & Blanc. *vbi supra nu.53.* ait illi nō esse seruādum qui ideo impetrauit vt tutius sub eo delinqueret Menoch. *casu 357.nu.15.* Franchis *decis.258.* Caual. *casu 118.* Merlin. *contro.iur.cap.40.n.16.* & inquit Nellus *d.q.16.* quod delinquens post saluum conductum videtur dolosè illum 94

lum impetrasse arg. *l.si ventri §.fin.D.de priui.cred.* Nouarius *in collecta ad prag.1.2.& 3.de guidaticis nu.7.*

95 Quarta quia securitas non trahitur ad ea quæ post concessionem contingunt, ideo non extenditur ad futura delicta Sign.*cons.103.nu.*3. Areti.*de malefi.ver.fama publica quæst.5.* Bellus *de re milit. par.9.tit.de saluo cond. nu.*32. Farinac.*de carcer.& carce.quæst.29.* Vincen.de Franchis *decis.258.*imo delinquendo ita priuatur illius beneficio vt puniri possit pro delictis quæ ante concessionem commiserat, vt per Nellum *vbi sup.* & Vitalem *trac.de clauf. tit. nihil nouan. sicur.pende. col.2.circa finem,* & Angelus *in l.penul.§.illud D. quodquisq; iur.* ait securitatem non extendi ad futuras obligationes.

Hæc & alia considerat etiam Surd. *d.decis.307.* qui asserit ita decisum fuisse in Senatu illo:non enim vulneratur saluus conductus cum videatur cōcessus rebus sic stantibus Romanus *in l. 4. §.si seruus nu.10. D.de adquir.possess.* videturque dolosè impetratus si post concessionem quis delictum commiserit præsertim cum cœperit res suas componere,& se ad fugam accingere, quo casu non dicitur læsa securitas cum non seruetur ex superuenienti causa argumento *l.si de certa C.de transact.* nec Princeps si sciuisset eum fugitiuum, vel de fuga suspectum securitatem concessisset, vt optimè considerat Surd. *vbi supra nu.17.* Bald.*cons.400.nu.3.vol.1.* Hodierna *ad d.decis.*307.*Surdi nu.1.*

96 Sed ad debita etiam iurata extēdi nostra Priuilegia incomperto est vt ostendit Xāmar *d.§.16.nu.12.*Boer.*decis.296.*cōtra Farina.*de carce.q.29.nu.22.* contrarium sentientem, alias ènim essent inutiles omnes salui conductus cū omnes creditores habeant credita iureiurādo roborata Thesa. *decis.186. n.6.*Affin.*de executi.par.9.n.271.* Seraphi. *de priui.iuramen. priui.22.nu.21.cū seq.* Galerat.*tract.de renunci.cent.2.renun.* 200.Carol.de Grassis *excep.32.nu.17.&* 20.Mastril.*decis.16. n.*2.Portoles.*ad Molin.§.accusatio par.1.*& in Cathalonia vbi omnia instrumenta concipiuntur cum iuramento seruari ista Priuilegia debitoribus testantur Ramon. *d.cons.11.nu.31.* & Fontanel.*d.decis.*233.*n.*20.*&* 21.qui tradit id quod practicari

solèt

ſolet ad vitandas difficultates quæ occurrere poſſunt. † Solet 97
enim Sindicus Ciuitatis pro ſuo intereſſe comparere in iudicio,& defendere Priuilegia. Eſt elegans locus noſtri Thomæ Mieres *in Curia Perpiniani Regis Petri Tertij tit. de elongamentis nu.3.colla.6.par.1.fol.133. Quæro quod authoritate priuilegij Regij eſt conceſſum guidaticum Nundinarum, ecce quod debitor iurauit non adlegare guidaticum aliquod, & capitur tempore nundinarum. Sindicus Ciuitatis petit illum debitorem liberari propter dictum guidaticum, creditor opponit de renunciatione guidatici cum iuramento, certè credo quod debeat ſeruari ad petitionem Sindici quia illud priuilegium Ciuitati eſt conceſsũ, ſecus ſi ad petitionem debitoris, quia licet renuntiare potuit iuri ſuo non tamen dictæ Ciuitatis arg. tex. in cap. ſi diligenti, de foro compe.*

Si vero ſaluus cõductus annonæ fuerit obtentus poſtquam 98
iam exequutio cõtra debitorem qui illum obtinuit fuerit incæpta, tunc non prodeſt, vt pluribus probat Michael Ferrer 3.*par.obſeruan.cap.*370. *cum ſeq.* & pluribus Senatus Cathaloniæ deciſionibus id confirmat Xammar *d.*§.16.*nu.*30.

Sed quod magis declarat horum Priuilegiorum vim eſt 99
quod aſſerit Xammar *d.*§.*16.nu.9.* inueniſſe deciſum per Regium Senatum concluſione facta die 5. Iulij 1488. nempe fuiſſe declaratum ſeruum qui aliquod delictum commiſerat venientem cum quadam tiremi quæ victualia deferebat ad eandem Ciuitatem gaudere debere dicto ſaluo conductu, & fuiſſe relaxatum à carceribus in quibus detinebatur.

Latrones autẽ publici, monetæ falſæ fabricatores, quibus 100
iure patrio prohibitum eſt ſaluos conductus concedi, nullo modo hoc Priuilegio fruuntur vt ex Ioſepho Ramonio *conſ. 54.nu.15.* dixit Xammar *vbi ſupra nu.22.* declaraſſe ſępe Regiam Audientiam. † Eiuſdem conditionis ſunt qui cõtra Ci- 101
uitatem Barcinonæ cui illa conceſſa fuere deliquerunt, quia committens delictum contra aliquem propter quem habet priuilegium non gaudet eo priuilegio ex *l.auxilium verſ.in delictis,& in fine D.de minor.* Bart. *in l.apud hoſtes circa principium D.de capti.& poſtl.reuer.* ſi Sindicus Ciuitatis pro delicti

licti punitione instet vt tradit Ferrer 3. *par. obser. cap.* 368. vbi etiam quid si Sindicus nō instet contra prædictum delinquētem, vel supplicet pro illo, facit tex. *in cap. fin. de immuni. Ecclesi. cap. in audientia de senten. excom. cap. quia frustra de vsur.* Surd. *cons.* 37. *nu.* 3. qui declarat hanc doctrinam veram esse si delictum est graue, secus si leue Cabedo *decis.* 90. *nu.* 2.

102 † Non iuuat hic saluus conductus debitoribus si probatur eorum fraus, sic tradit Xammar *nu.* 28. decisum fuisse in Regia Audientia Cathaloniæ die 22. Nouembris 1513. in facto Ioannis Trullols contra Mathiam Ioan: fuerat enim conuentus dictus Trullols instante dicto Ioan in Regia Audientia, & pendebat in ea lis indecisa currente termino ad probandum partibus, eo tunc Trullols ingressus fuit Ciuitatem Barcinonæ cum modica annona potius animo fraudandi creditores, quam Ciuitatem prouidendi, & ita dolo videtur impetrata hæc securitas, & ideo nō iuuat Menochi. *de arbitr. casu* 337. *nu.* 14. Surd. *decis.* 307. *Paul. Bello. de his quæ fiunt inconti. lib.* 2. *cap.* 10. *nu.* 4. tradit Xammar *d.* §. 16. *nu.* 29.

103 Sed non modicam difficultatem continere videtur disputatio quæ orta fuit inter nostros Cathalanos Iosephum Ramonium, & Michaelem Ferrer de Iurisprudentia benemeritos, an qui promisit de iudicio sistere siue datis, siue non datis fideiussoribus possit gaudere beneficio huius salui cōductus, vel alio à Principe oretenus concesso veluti si à Prorege fuerit vocatus. Ramonius *cons.* 53. & 54. intrepidè tenet debere gaudere. Michael Ferrer 3. *par. obseruan. cap.* 372. contrarium sentit, & tota hæc disputatio iuxta ea quæ tradunt isti

104 Doctores consistit † an qui promisit in iudicio sisti, vel traditus fideiussoribus dicatur vel censeatur captus, & talem censeri probare videtur tex. *in l. nec nō* 28. ibi *Item si quis nec in custodia, nec in vinculis sit, sed sub fideiussorum satisdatione, & dum propter hoc recedere nō potest captus sit restituetur l. in eadem* 10. §. *in vinculis* ibi *in vinculis autem eos accipimus qui ita alligati sunt vt sine dedecore in publico apparere non possint D. ex quib. cau. maio.* glos. *in d. l. necnon* 28. *verbo satisdatione* Guido Papa *decis.* 253. & *singu.* 437. Grammati. *decis.*

14.

14. nu. 4. Magon. *decis. Lucen. 90. num. 8*. Menochi. *lib. 2. casu 301. nu. 10*. Thomas Mieres *in Consti. mesauant. nu. 3. col. 10. fol. 39. & Consti. commolt nu. 87. col. 9. fol. 108*. Ioan. de Imola *in Clemen. 1. de Hareti.* & ita fuisse declaratum in Regia Audientia Cathaloniæ tradit Ferrer 3. *par. d. cap. 372*. † Sed cõtrarium quod non dicatur captus qui est sub satisdatione tradit Angelus in *l. qui in carcerem D. de eo quod met. cau.* Capycius *decis. 158*. Farina. *de carcer. quæst. 30. nu. 58*. & volũt hoc probare *ex d. l. necnon 28.* ibi *item si quis nec in custodia, nec in vinculis sit, sed sub fideiussorum satisdatione* Don Ludoui. à Pegue. *decis. 47*. Bossius *in pract. crimi. tit. de carcere nu. 28.* Carauita *super Rit. Neapo. ritu 269. num. 17*. Lucas de Penna *in l. si grauius C. de dignita. lib. 12*. Gallin. *de verbo. signi. lib. 5. cap. 16. nu. 414*. & ita iudicatum fuisse in eadem Regia Audiẽtia Cathaloniæ tradit Ramon. *d. cons. 54. in fine*. † Sed maximum discrimen inuenio inter istos casus, etenim nostra Priuilegia loquuntur in saluo conductu per ipsa, seu per legem mortuam concesso, sub cuius dispositione non comprehenduntur personæ quæ à iure sub saluo conductu poni non possunt, quia lex vel priuilegium concedens generalem saluum conductum restringitur ad habilia. At vero in casu Ramonij agebatur de saluo cõductu à lege viua idest ab ipso Principe concesso qui omnino est seruãdus, & respectu eius non datur exceptio personarum, vt infra dicemus & notauit idem Ramon. *d. cons. 54. nu. 14.* qui alias differẽtias inter istos duos casus adducit *num. 19. & 21*. † Sed illud in hac re omittendum non est quod iam à nobis adnotatum fuit *cap. 18. §. 3. nu. 13.* sub fideiussione constitutum videri captum, intelligẽdum esse lato modo, & secundum subiectam materiam, etenim in illa de qua loquitur Cæsar Carena *resolut. 80. à nu. 6.* certum est non videri captum, nec carceratum sub fideiussione constitutum: agit enim de sententia arbitrali qua adiudicabantur cadauera carceratorũ Cremonæ Ecclesiæ Cathedrali sub cuius Parochia sunt carceres Prætorij, quod quidem non debet extendi ad reos sub fideiussione constitutos extra carceres in domo alteri Parochię subposita morientes.

105 106 107

108 Sed an iste saluus conductus comprehendat naues onustas mercibus, & annona vi ventorum ad oram Barcinonæ proiectas tractat noster Xammar *d.*§.16.*nu.*32. & optimè resoluit nullatenus illas comprehēdere cum nec ad gabellam teneantur, sicut quæ aufugit de vno territorio ad aliud propter Piratas, Bart. *in l. 1. C. de naufragijs*, & is qui fugit propter pestem Ripa *in princ. sui tract. de peste* Mexia *de pane conclus. 1. nu. 28. in fine*, vel si cum rebus prohibitis est solum per transitum Iuli. Clar. *in practi.* §. *fin. quæst.* 82. *statu.* 7. *num.* 3. Auilez *in cap.* 51. *glos. y por ella*, vel si vi ventorum in portum prohibitum vel cum rebus prohibitis peruenerit *l. Cæsar, & l. fin.* §. *si propter necessitatem D. de publi. & vectiga.* Suárez *allega.* 18. *nu.* 3. Bouadilla *lib.* 4. *politi. cap.* 5. *nu.* 39. Afflict. *in Consti. Regni. Neap. Magistros fundicarios nu.* 5. *tit.* 86. *de offi. Magistri Iusti. lib.* 1. Muta *in Cap. Regni Siciliæ Regis Ioannis cap.* 91. *nu.* 37. *tom.* 6. & *super Cap. Regis Alphonsi cap.* 355. *nu.* 7.
109 *tom.* 5. Viuius *decis.* 156. *nu.* 7. † Sed si mutato consilio mercatores merces, & victualia exonerent in portu vt veneant in Ciuitate, tunc saluus conductus eis proderit, cum in ea causa sit nauis, ac si ab initio eo destinata esset arg. tex. *in l. fin.* §. *sin autem auaritiæ C. commu. de lega.* Muta *vbi supra* maximè cum solum attendatur vtilitas Ciuitatis, & quod victualibus abundet, vt animaduertit Xammar *dicto* §. 16. *num.* 35.

Non multis ab hinc annis se obtulit in nostro Sacro Supremo Regio Aragonum Consilio super materia salui con-
110 ductus à Iudice concessi non leue dubium. † Euenit die decima quinta Martij 1667. hora decima noctis horrendum facinus in Matritensi Curia. Iosephus Georgius Correa Chirurgus luxuriosè viuebat cū Maria Romero vxore Emanuelis Carrasco Cauponis, & vt magis liberè possent libidinem exercere decreuerunt ambo in vitam dicti Carrasco cōspirare, eumque è mundo tollere, ob quod occultè remansit illa nocte in cubiculo Elizabethis Gonzales dictæ Romero cognatæ vna cum Barnaba Tobia eius famulo. Dormientem ergo miserum Emanuelem Carrasco aggrediūtur, & pugione ipse Correa vulnere vnico pectori illato confodit, statim

san-

sanguinem è vulnere exeuntem pannis emungunt, & ambo vti chirurgi ipsum vulnus subtiliter acu consuunt, è domoq; occisi nocte media recedunt in aliasque se conferunt. Maria Romero tanti facinoris conscia, auctrix, & perpetratrix adueniente die lachrymabunda vicinos præteruntesque vocat vt testes sint mortis dicti sui viri fingens eum vi podagræ doloris, cui laborabat, repentè decessisse; sed tamen festinanter funus preparat, & iam iam Religiosis accedentibus ad iusta cadaueri persoluenda, & non modicis suspicionibus ex eius moribus, & festinatione ad sepeliendum proprij viri cadauer ortis ad eius visorium Iudex procedit, & reperto vulnere, mulier & cognata cæterique in domo viri habitatores carceribus mancipantur, & Deo directore ad tanti delicti cognitionem deuenitur, & Maria Romero furca suspenditur. Iosephus Georgius Correa fugam arripuit, sed nec in causa fuit, vt debitas pęnas non lueret, siquidem non paucis transactis mẽsibus ad aures alicuius ex Alcaldis Curię Matriti peruenit illũ se recepisse in Ciuitatem Alicantis Regni Valentiæ credẽtem tutissimè in ea posse moram trahere, sed sanguis Emanuelis Carrasco ad Cœlum clamabat, vnde requisitorijs litteris ad Iudicem Alicantis missis carceri traditur, & post octo dies saluum conductũ ostendit ei per Locũtenentem Iustitię Alicantis concessum. Ad nostrum Consilium pro parte fiscalis Aulæ Alcaldorum acceditur, vt præcipiatur Vicesgerenti Generalis Gubernatoris in Ciuitate Alicantis quatenus tradat dictum Iosephum Georgium Correa Alguatzirijs qui ad hunc effectum illic mittebantur, non dubitabatur quod in vim concordiæ initæ inter Regna Castellæ, & Valentiæ, vt certis in delictis ex vno remittantur ad aliud delinquentes, erat hic tradendus, est Pragmatica data Matriti 3. Decembris 1624 & in ea capitulum sequens. *Item qui homicidia acordatè perpetrauerint.* Sub quibus verbis nostrum comprehendi nullus dubitabat. Solum dubium fuit de saluo conductu à Iudice, seu Locumtenente Iustitiæ ei concesso. † Nam 111
nihil in iure certius est saluum conductum omnino esse seruandum *l. non alias 24. D. de iudic. l. 2. §. legatis*, & ibi glos.

ver.testimonij D.eo. Belluga *in specu.Princi.rubri.21.nu.2.& 3.* Coler. *de proces.execu. lib. 4. cap. 1. nu. 192.* Cancer.*lib. 2. var.cap.1. de iuris.omni.iudi.nu.291.* Nellus *in trac. de banni.2.par.tempo.2.quæst.11.* Magalo. *tract. de securit. & saluo cond.fol.30.*Bursa.*cons.177.*Menoch.*cons.100.*Farina.*de carcer. & carce.quæst.29.num.10.* Surd.*cons.281.& 298.*Anto. Oliba *in vsat. aliud namque cap.14. nu.141. de iur.fis.* Marquilles *in vsati.quoniam per iniquum tit. de Guaties* Costa *de reme.subsi.reme.*20. Bellonus *de his quæ fiunt in continenti*
112 *lib. 1. cap. 189.* † nemo enim debet sub fide publica circunueniri *l.1.C.de his qui veniam ætatis* Decius, & Cagnolus *in*
113 *l.ea est natura D.de reg.iur.*Peguera *decis.39.nu.10.* † & proinde Alberi. *in l.obseruandum in fine D.de offic.Præsi.* eleganter ait delinquenti securitatem promittere, ac deinde eum
114 punire, proditionem esse. † imo etiamsi Iudex non haberet facultatem, & esset contra legis præscriptum adhuc fides esset seruāda Don Hieronymus de Leon *decis.206.nu.6.lib.*2.
115 Merlin.*controuer.foren.cap.53.* † cum nec directè, nec indirectè sit violanda Angel.*in l.Papinianus §.si quis mortis D.de inoffici.testa.* Aretin.*in l.3.§.si seruus in 2.par.D.de adqui.poss.* Iason *in l.1.col.3.vers.quid autem importent illa verba D.qui satisd.cog.* Vincent.de Franchis *decis.590.nu.6.vers.item dicebatur, & decis.673.nu.*3. de quo latius infra.

116 Sed in hoc casu nullum extare saluum conductum visum fuit, illi enim qui allegabatur deficiebant quæ à iure requirebātur, nō enim subscriptus erat in eo Assessor, nec Aduocatus fiscalis, nec per Scribam aliquem erat referendatus, quo circa poterat esse quod post capturam esset adquisitus, vnde nullū effectum operari visum fuit nostro Consilio licet nō ex vniformitate votorum.

117 In materia salui conductus semper erit memoriæ tenendum ad illud detestandum horrendum factum commissum ab Henrico à Lotharingia Comite de Ancourt dū officium Proregis in Cathalonia à Gallica tyrannide nominato exerceret: omnia enim eo tempore iura subuersa fuerunt me teste vt in hoc *tracta.cap.18.§.1. à num.1. vsque ad* 13. & iste

erat

erat Prorex de quo *nu. 10.* loquor. Tempore igitur istius sæuientis ac elati Comitis euenit, quod Innocentius Decimus Sũmus Pontifex Archidiaconatum, & Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis Barcinonæ dedit nobilissimo viro Don Petro de Rocaberti fratri egregij & Illustris Comitis de Peralada, Marchionis de Anglesola (fratres ambo in fidelitate Domino nostro Regi debita cõstantes) illum vt obedirent monitis Summi Pontificis admiserunt Canonici eique possessionem solitam tradiderũt, cuius rei causa infestus Comes quendam Clericum Gallum appellatum Monsiur de Champaña misit ad Doctorem Michaelem Ioãnem Boldò Canonicum, & Vicarium Generalem ei dicẽdo quatenus ipse Prorex volebat quod Capitulum conuocaret, & illud vna cum nouiter prouiso Dõ Petro de Rocaberti accederet Regias domos vbi ipsum erat ad loquuturus. Videns Capitulũ præceptũ Proregis, sub cuius dominio, licet iniustè de facto, existebat, more solito associatũ Clero totius Ecclesię antecedẽtibus fascibus, tympano maiori grauiter pulsante, accesserunt domos Proregis ab ipso exquirunt causam vocationis. Sed ille indignatus cõqueritur de tradita possessione Archidiaconatus, & Canonicatus Ecclesiæ, eosque grauiter reprehendit, tresque graues doctos, ac modestos viros totius Capituli ornamẽtum præclarum, vti autores huius tam debitæ obedientiæ per Ducem turmæ militum custodiæ suæ personæ designatæ, capi iubet, eosque celeri pedestrique cursu satellitibus custoditis ad Portum mittunt, vbi Nauis quæ ventis iam vela pandebat inuenitur huic nobili triumuirato Romam transportando conducta. Nomina autem istorum trium virorum, quæ æternitati potius quam huic memoriæ consecrari velim, sunt Michael Ioannes Olsona Theologus eximius, & concionator insignis, Pręcentor, & Canonicus Ecclesiæ. Franciscus Tauerner equestris ordinis vir, & Raymundus Coll Canonici. Re hac omnium dolore exequuta statim per Deputatos fuit obuiam itum Constitutionum, & libertatum iam occidentium fracturæ. Sed inter alia quæ acriter per Aduocatos expendebantur erat Regia fides violata, certum enim erat vniuersum

Capi-

Capitulum sub fide Viceregis domos illius accessisse, illos autem expulsos membra Capituli fuisse, nec posse hos lædi,
118 quin corpus illud læsum dicatur, † nihil autem certius est, quam vocatum à Principe viuæ vocis oraculo censeri sub fide Regia vt supra tetigimus *l. non alias 24. l. 2. §. legatis* iunc. glos. ibi *D. de iudi.* Belluga *in specu. Princi. rubri. 21. num. 2.* Coler. *de proces. execu. lib. 4. cap. 1. num. 192.* Calici. *de iur. fis. dubit. 8. quæst. 86. nu. 13.* Cancer. *var. lib. 2. cap. 2. nu. 313.* Menochi. *de arbitr. iudi. casu* 336. *nu.* 25. & 26. Cabedo *decis.* 90. Portules. *in Schol. ad Molin. ver. accusatio* Ramon *cons.*
119 53. *num.* 5. Peguer. *decis.* 39. † & de iure Cathalaunico extat vsaticus *Quoniam per iniquum tit. de Guiaties,* & libet illius verba referre vt appareat iam sexcentum ab hinc annis nostros Principes, seu Comites Barcinonæ religionem vocis
120 suæ inuiolabiliter seruasse. † Verba hæc sunt *Quoniam per iniquum Principem & sine veritate, & sine iustitia perit omni tempore terra, & habitatores eius. Propterea nos sæpe dicti Principes Raymundus* (hic fuit Magnus ille Raymundus Berengarius Barcinonensis Comes qui duodecim Reges Mauros sibi tributarios fecit vt notauit P. Franciscus Drago *in histo. Comi. Bar. lib. 2. cap. 65.* Marquilles *in vsatico Cum Dominus not. 53. in princ. dicit Raymundum vocari quasi Radius Mundi. Sicuti Sol prodiens in Oriente,* & Adalmodis hæc fuit vxor eius Comitissa de Carcassona ambo fũdatores Ecclesiæ Cathedralis Barcinonæ) *consilio, & auxilio nostrorũ nobilium virorum decernimus, atque mandamus vt omnes Principes, qui in hoc Principatu nobis sint successuri omni habeant tempore sinceram perfectam fidem, & veram loquutionem vt omnes homines nobiles, & ignobiles Reges, & Principes Magnates, & milites, rustici, & pagenses, mercerij, & negotiatores, peregrini, & amici, Christiani, & Serraceni, & Iudæi possint se in illo fidare, & credere non solum illorum personas, sed etiam Ciuitates, & Castella, & honorem, vxores, & filios, & cuncta quæ habuerint sine timore absque vlla mala suspectione, & omnes homines nobiles, & ignobiles, magnates, & milites, pedites, marinarij, & cursarij, & monetarij in illorum terra stantes vel*

vel aliunde aduenientes adiuuent Principes prædictos eorum fidem, & loquutionem tenere, & custodire, & gubernare per rectam fidem sine fraude, & sine malo ingenio, & consilio in omnibus videlicet causis tam paruis, quam magnis, & inter cætera firmiter custodiatur ab eis pax, & securitas quam Principes Hispaniæ dederunt Sarracenis tam per terram, quam per mare. En verba quibus antiqui illi Principes nostri fidem cõmendabant, illaque tanti facienda est, † vt dixerit Aristote. 121
in lib. de secretis secretorum lib. 1. cap. 26. Caueas ne infringas fidem alicui donatam quia per fidem Ciuitates seruantur, & sic hominum multiplicatio Ciuitatum castrorum, ac virorum communio Regis dominatio. Per fidem enim castra tenentur, Reges dominantur, et si quis frangit fidem sequuntur improprietates sequentes Ciuitates, & castra depopulantur, guerræ mouentur, populi affliguntur, homines exhæredantur, & Regna in finalibus de vno ad alium transferuntur. † Vnde exclamat 122
Augustinus *in Solilo.* vt adnotauit Guillelmus de Vellesica *in comment. ad dictum vsaticum: Heu iam fides periit, fides ablata est, fides nunquam tuta quia nulla est, si veritas iudicij tacetur, si æquitas abijcitur, si ius non creditur, si iustitia à cunctis negatur, pereunt leges, auaritia iudicãte, cupiditatis amore, iura nihil valent,* † & Marquilles *super eodem vsatico* di- 123
cit *nota quod verbum Principis debet esse firmissimum etiam absque iuramento, quod facit multum ad id quod communiter dicitur Palæbra de Rey,* & inferius *Respondeo quod nihil melius sedet in Principe quam fidem ac promissa, ac verbum suũ ab ipso incõcussè tenere, & seruare,* Innocen. *in cap. ad Apostolica de senten. et re iudi. in 6.* Cassane. *conf. 64. nu. 24.* † Extat 124
etiam *Constitutio fin. tit. de saluo conductu,* vbi conceditur his qui per litteras à Locumtenente Generali sunt vocati vt cẽseantur guidati quousq; licentiã redeundi petierint. Et licet per Doctores Narcisum Peralta, & Franciscũ Marti, & Villadamor acerrimos Rebellionis defensores in tractatibus quos magis adulationis quam veritatis causa in huius facti defensionem ediderunt, conati fuerint ostendere in Cathalonia in vim supradictę Constitutionis vocationem oretenus Principis

cipis non inducere saluum conductum, falluntur omnino, ex
125 eo quia imprimis de iure communi. † Saluus conductus non indiget scriptura Garcia *de nobi. glos. 9. ver. et exemptio n. 39.* Vulpell. *cons. 59.* Fab. Turret. *cõs. 42. nu. 1. lib.* 2. Surd. *cons. 109.*
126 *nu. 6.* Mastrillo *de Magistra. lib. 3. cap. 7. nu. 59.* † Nec Constitutio supra tradita contrarium decidit, potius enim exempli gratia quam limitatiuè sunt posita verba illa *his qui per litteras Locumtenentis Generalis sunt vocati*, & iuxta hunc sensum fuisse declaratũ in Senatu nostro Cathaloniæ tradit Ramon. *cons. 54.* de Locumtenente Generali qui vocauit Clementem Talauera, & de nobili Don Petro Soler Iudice Regiæ Curiæ qui vocauit quosdã homines loci de Monmaneu, & Fonta. *decis. 339. to.* 2. qui loquitur in arctioribus terminis de eo Iudice qui cum casu inuenisset in Ecclesia maiori Ciuitatis Barcinonæ quẽdam qui commiserat delictum ob quod non veniebat priuandus immunitate Ecclesiastica, ei dixit accederet domum suam quia eo indigebat. Accessit licet non ea die alia proxima, & cum Iudex Regiæ Curiæ ad carceres eum duci iussisset, fuit declaratum restituendum esse Eccle-
127 siæ ne deceptus sub fide publica videretur, † etenim vt ait Farinaci. *de carcer. et carcera. quæst. 29. nu. 5.* debet Princeps vnum calamum, & vnam linguam habere, & cum scriptum sit *quæ processerunt de labijs meis nõ faciam irrita*, ideo securitas ab eo concessa debet esse immobilis, sicut lapis angularis, & polus in Cœlo Bertazo. *cons. 359. nu. 14. et 15. volu.* 2. Bossius *tit. de Principe num. 19.* Bursat. *cons. 177. nu. 39. lib. 2.* Decius *cons. 18. nu. 108. lib. 1.* Petr. Prema *trac. de securit. promis.* quẽ refert Martinus Mager. *de Aduoca. armata cap. 11.*
128 *nu. 141. et 185.* Petr. Grego. *lib. 8. de Repub. cap. 8. et 9.* † Ramirez *de l. Regia* §. *3. nu. 36.* vbi quod omnes conuentiones, &
129 iudicia Principis bonæ fidei sũt, † & inter casus fortuitos numerari quod Princeps pacta non seruet notauit Valen. *cons. 2. num. 69.* plura Solorza. *de Indiar. guberna. lib. 2. cap. 27. num. 61. et seq.* & *emble. 28. nu. 29.* vbi supra tradita adducit
130 ex Bald. *cons. 327. lib. 1.* † & ex Rolando à Valle *cons. 2. num. 150. lib. 1. et cons. 1. num. 34. lib.* 2. vbi dicitur *fidem fallere gra-*

uibus

uibus graue eſſe, grauioribus grauius, et viris exemplaribus grauiſſimum, ideoq; in Regibus, et Principibus pluſquam grauiſsimum.

Sed magis vrgẽt tradita à Peguera in illa celebri *deciſ.39.* 131
In qua cum ſpeciali lege, ſeu Conſtitutione in Prouincia Cathaloniæ cautum inueniatur vt neque Dominus Rex neque eius Miniſtri poſſint hominibus qui certa delicta cõmiſerint ſaluum conductum concedere cum clauſula quod ſi contra hanc legem cõcedantur ſint ipſi ſalui cõductus ipſo iure nulli, ſi tamen per Dominum Regem alicui cõcederetur, adhuc illi eſſet ſeruandus,& nullo modo pro illis delictis poſſet puniri.† Ratio eſt in prõptu quia ſeruare fidem eſt de iure natu- 132
rali *l.1.* ibi *Huius edicti æquitas naturalis eſt. Quid enim tam congruum eſt fidei humanæ quam ea quæ placuerunt inter eos ſeruare D. de pac.* qui tex. intelligitur de iure naturali gentium primæuo, cum ſit actus conueniens hominibus tantum Bart. Paul. & communiter Doctores *in d.l.1. §.quod vero naturalis ratio l. de iure nat.gen. et ci.* D.Thomas *2. 2. quæſt.70. art. 17.* cum ſeruare fidem ſit de primis principijs iuris naturalis,& cõſtituatur in primo gradu præceptorum naturalium, qui gradus eſt eorum, quæ ab omnibus ſolo lumine rationis, iuſta iudicari debent, & ſic magis obligat hoc præceptum quam quodcunque aliud ex iure poſitiuo proueniens vt mox declarabimus *§.ſed naturalia l. de iur.natu.genti. et ciui. l. 2. D.de vſufr. earum rer. quæ vſu conſu.cap.paſtoralis §.neque de ſenten. et re iudi.* † Sic Marcus Regulus Conſul Romanus cũ 133
fuiſſet captus à Cartaginenſibus miſſus fuit Romam, & promiſſit redire non obſtante quod ſciebat Cartaginenſes eum interempturum, cuius meminit tex. *in l. poſtliminij ius 5. §. captiuos* ibi *& ideo in Atilio Regulo quem Cartaginenſes Romam miſerũt reſponſum eſt non eſſe eum poſtliminio reuerſum quia iurauerat Cartaginem reuerſurum,& non habuerit animum Romæ remanendi D. de capti. & poſtli.reuer.* † Legitur 134
etiam apud Fortunium Garcia *in l.conuentionum nu.15. D.de pactis* de quodam Comite Præſide Prouinciæ qui cũ ſaluum conductum alicui conceſſiſſet conſuluit illius Aſſeſſor vt illo

nõ obstante retineret captum, sed Comes Iurisperito in hæc (à iure naturali præscripta) verba irrũpit. *Alias leges me doce, hanc contrariam tuo sensui à fidei ratione didisci.*

135 Non negamus Constitutionem, seu legem illam municipalem potuisse stabilire ne delinquẽtibus in certa specie delictorum salui conductus concederentur, & Dominus Rex eadem lege facta in Curijs Generalibus assẽsu, & populi approbatione potuisse sibi legem imponere, & suo Locumtenenti, & cæteris Officialibus, & prohibere etiam sub decreto irritanti, & tunc nemini dubium est quod tenetur legem illam maximè iureiurando firmatam obseruare: nam prohibere quod delinquentibus in certa specie delictorum non concedatur saluus conductus, non videtur esse contra ius naturale, neque diuinum. † Sed non potest dicta lex facere quod si Princeps non obstante illa prohibitione, & decreto anullatiuo dederit fidem suam alicui delinquenti, nõ teneatur ipse seruare suam fidem, quia tunc ille contra ius naturale puniretur vt optimè ratiocinatur Peguera *d. decis. 39. nu. 8. & 9.* & sic nõ administraretur tunc rectè Iustitia quia fides fundamentum est Iustitię vt Cicero *lib. 1. offi.* testatur & sine fide nõ potest esse iustitia *can. vbi sana 24. quæst. 1.* Ex iustitia autem vt animaduertit D. Cyprianus consequuntur diuersi fructus. Primo pax populorum seu terræ, secundo tutamen Regni, tertio immunitas plebis, quarto languidorum gaudium, quinto temperies aeris, sexto serenitas maris, septimo terræ fęcũditas, octauo solatium pauperum, nono hæreditas firma filiorum, vltimo spes futuræ beatitudinis. *Et cum Rex iustus sederit super sedem nõ aduersabitur sibi quodcunque malignum l. inter claras 8. C. de summa Trinita. et fide catho.* cuius textus verba sunt desumpta ex quadam Epistola Ioannis Episcopi Vrbis Romæ directa Iustiniano Augusto, digna certè vt memoriæ hominum commendentur. *Inter claras sapientiæ, ac mansuetudinis vestræ laudes* (inquit Summus Pontifex) *Christianissime Principum puriore luce tanquam aliquod sydus irradias quod amore fidei, quod charitatis studio edocti ecclesiasticis disciplinis Romanæ Sedis reuerentiam conseruatis*

136

tis

tis, et ei cũcta subijcitis, et ad eius deductis vnitatem ad cuius auctorem hoc est Apostolorũ Principem Domino loquente praeceptum est Pasce oues meas. Quam esse omnium Ecclesiarum caput, et Patrum regulae, et Principum statuta declarant, et pietatis vestrae reuerendissimi testantur affatus. Patet igitur in vobis expletum fore quod scripturae loquuntur. Per me Reges regnant, et potentes scribunt iustitiam. Nihil est enim quod lumine clariore praefulgeat quam recta fides in Principe, nihil est quod ita nequeat occasui subiacere quam vera religio, nam cum auctorem vitae vel luminis vtraque respiciant, rectè et tenebras respuunt, et nesciunt subiacere defectui, &c.

Sed & promissa adimplenda esse, & saluum conductum absque distinctione personarum obseruandum nos docet ipsemet Deus dum signauit Cain ne aliquis eum occideret, iuxta quod ei promiserat, nec ex eo quod Populus Hæbreus Idolatra fuerit, omisit adimplere omnia quæ ei promiserat iuxta illud Pauli *ad Roma.3.cap.3. Quid enim si quidem illorum nõ crediderunt, nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?* notauit Ioan. Molanus *lib.1. de fide seruãda cap.26.* Alias enim exterminaretur commercium humanum, & iura gentium violarentur, vt lato, & eleganti calamo, vt solet, probat Pater Ioãnes Marquez Augustinianæ Religionis, & Salmanticensis Scholæ ornamentũ præclarum *in Gubernatore Christiano lib.2.cap.24.*

QVIS DICATVR DEBITOR SVSPECTVS, & fugitiuus, ac quomodo de hoc Iudici constare debeat, vt capturam decernere possit.

§. IV.

SVMMARIVM.

1 *Quae sunt necessaria vt seruus dicatur fugitiuus, eadem in debitore.*

2 *Institutum huius capitis.*

3 *Debitor fugitiuus capi potest.*

4 *Refellitur Sesse.*
5 *Etiam capi potest fugitiuus in alieno territorio.*
6 *Vel quoties creditor esset in imminenti periculo amittendi rem suam.*
7 *Creditor non potest auferre à debitore nisi eandem speciem, aut rem in suo genere functionem recipientem.*
8 *Menochius aliter sentit.*
9 *Aliter distinguit Caccialupus.*
10 *Tenetur creditor debitorē à se captū statim Iudici tradere.*
11 *Procurator creditoris poterit etiam debitorem detinere.*
12 *Requiritur speciale mandatum.*
13 *Contrarium tenet Colerus.*
14 *Fugitiuus dicitur qui est in banno positus.*
15 *Et latitans, vel vagabundus.*
16 *Deprahensus in actu fugæ.*
17 *Idem operatur fuga in promptu, quod fuga in actu.*
18 *Si discessit à loco vbi sunt creditores.*
19 *Vel inscijs creditoribus eo se conferat vbi copia eius haberi non possit.*
20 *Si mercator fugitiuus fuga concepta emerit merces, & postea non soluto pretio fugerit, domini mercium præferuntur alijs creditoribus etiam anterioribus.*
21 *Si modicum interuallū interuenerit præsumitur fuga præconcepta.*
22 *Idem etiam si dominus habuerit fidem de pretio.*
23 *Quid sit suspitio.*
24 *Suspectus de fuga capi potest.*
25 *Fugæ periculum facit cessare citationem.*
26 *Relinquitur vis suspitionis Iudicis arbitrio.*
27 *Si immobilia non possidet dicitur fugitiuus.*
28 *In rebus soli cadit affectio.*
29 *Vis affectionis facit cessare fugæ suspitionem.*
30 *Mercator possidens multa mobilia quæ facile moueri non possunt non dicitur suspectus etiamsi immobilia non possideat.*
31 *Contra Sindicum Vniuersitatis non est fugæ suspitio.*

32 *Im-*

61 Et

61 Et l.Fulcinius 7. §.si in diem 14. D.quib.ex caus.in possess. eatur.
62 Debitor in diem tunc præfertur alijs creditoribus posterioribus quorum dies iam cesserat.
63 Debitor sub conditione etiam de fuga suspectus non potest detineri.
64 Quid sit cedere diem.
65 Et venire diem.
66 Etiam si sit nata actio aliquoties agi non potest.
67 Vbi conuentum est pure, & cessit, & venit dies.
68 Si vero in diem, nata est actio, sed nondum agi potest.
69 Si sub conditione, neque cessit, neque venit dies, nec nata actio.
70 Exornatur varijs iuribus.
71 Explicatur decisio Senatus Granatensis quod debitor in diem non possit soluere ante diem.
72 Explicatur latè l.omne æs 27. D.pro socio.
73 Debitor fugitiuus, vel suspectus potest capi etiamsi sit intra tempora ad conficiendum inuentarium.
74 Obligatus nudo pacto an possit tanquam suspectus detineri.
75 Nudum pactum non parit actionem.
76 Creditor ex nudo pacto non dicitur propriè creditor, & explicatur l.creditores 10. D.de verb.signif.
77 In statutis tantum comprahenduntur qui propriè creditores sunt.
78 Explicatur §.omnium tit.de Offic.Abba.& Consu.Mercat. in Nouis Constit.
79 Apud Mercatores etiam debitor ex nudo pacto est verè debitor, & nascitur actio.
80 Vicarius Prætorius in Ciuitate Cremonæ est executor Statutorum mercantilium.
81 Angelus de Perusia quod non sufficiat iuramentum ad probandam suspitionem tenet.
82 Idem tenet Angelus Aretinus, & alij.
83 Contrariam sentētiam tenent multi, et signanter Castrens.
84 Si exigerentur probationes per testes instrueretur fuga.

85 Con-

85 *Contra testes possunt opponi exceptiones, non vero contra iuramentum.*
86 *Media sententia Caccialupi.*
87 *Sed reijcitur.*
88 *Sententia Castrensis placet.*
89 *Iurans debet esse bonæ opinionis, & famæ.*
90 *Explicatur §. omniũ sub tit. de Offi. Abbat. & Consu. Mercat. in Nouis Constit.*
91 *Debitor non citatur, ne eius fuga instruatur.*
92 *Non requiritur quod Iudex sedeat ad concedendam hanc capturam.*
93 *Debet debitum esse liquidum, vel liquidari iuramento.*
94 *Iuramentum circa suspitionem, & creditũ non poterit præstare Procurator, qui non habet speciale mandatum.*
95 *Nec sufficit generale nisi sit cum libera.*
96 *Iuramentum hoc debet per Iudicem deferri.*
97 *Explicatur celebre Statutum Cremonæ 461. sub rubr. de Mazardis &c.*
98 *Præstita fideiussione idonea de stando iuri, & iudicatum soluendo debet liberari debitor.*
99 *Orphanotrophis, seu Hospitalarijs licitum est debitores carcerari facere.*
100 *Laudatur Hospitale magnum Cremonæ.*
101 *Contra illius debitores exclamatio.*
102 *Causa depopulationis Cremonæ.*
103 *Concordat cum iure communi.*
104 *Coloni fundorum patrimonialium si fugiunt reuocantur.*
105 *Receptatores etiam puniuntur.*
106 *Reuocantur etiamsi ad aliquam militiam conuolauerint.*
107 *Et filij huiusmodi colonorum, & nepotes quoque.*
108 *Si quis habuerit huiusmodi colonos per 30. annos eos vindicare potest.*
109 *Confessio de recepto vel de debito facta à suspecto, vel fugitiuo non nocet tertio.*

Non

ON immoror in explicando quis dicatur debitor fugitiuus,cum eadem repetere non liceat.
1 † Ex primis huius operis capitibus apparet quis seruus dicatur fugitiuus, eadem autem sunt necessaria ad constituendum aliquem debitorem fugitiuum,& prosequitur latè Peregri.Ianninius *de cita.rea.lib.1.cap.2.num.129.*
2 † Solum institutum huius § erit declarare an liceat contra fugitiuum capturam decernere, quis dicatur suspectus de fuga, & quomodo Iudici de suspitione constare debeat, vt licentia ad capiendum debitorem concedere possit.

3 Sit igitur certum debitorem fugitiuum capi posse,vt dicitur *in l.ait Prætor 10.§.debitorem D.quæ in fraud.credit.* glos. *in §.1.ver.in iudicio vers.item & propter debitorem I. de actio.* Osual.ad Donel.*lib.17. cōment.cap.2.litt.N.* Coler.*de process. execut.par.1.cap.2.nu.122.* Ioan. Petr. Molign. *de iur. reten. quæst.221.* Marsil.*singu.43.nu.1.* Berlich. *conclus.73.nu.23.* siue cum licentia Iudicis, siue propria autoritate, vt in *d.§.si debitorem*, & argumento *l.1. C.vbi quis decur.vel cohor.* Tuschus *conclus.528.litt.F.* vbi deficit copia Iudicis argum.*l.generali C.de decur.lib.10.*Roderi.Suarez *in declar. l.2.fori lib. 2.quæst.incipiente Sed attende quod nu.22.* Menoch.*de recuper.posses.reme.10.quæst.9.* Ioan.Altusius *in sua dicaologia lib. 2.cap.17.nu.23.*
4 († Vnde malè dicit Sesse *de inhibi.cap.5.§. 9.nu.6.* dum affirmat quod propter timorem fugæ permittitur capi fugitiuus, debebat enim dicere permitti capi suspectum de fuga) Gail. *lib.1.obser.48.num.14.& lib.2.obser.44. nu.1.* Colerus *d.par.1.cap.2.nu.122.vers.siue cum Iudicis licentia* latè Caccialupus *quæst.4.per totam, & quæst.7.*
5 † vbi etiam si sit repertus in alieno territorio, & refert contrarium fuisse Senis malè iudicatum dum fuit inquisitus is qui proprium debitorem cœpit,
6 † vel quoties creditor in euidenti periculo amittēdi rei suæ esset Cuia.*lib.5.obse.cap.18.* Osual. *ad Donel.lib.17.cap.2.litt.N.*
7 † Quia tamen tex.*in d.§.si debitorem* permittit solum debitori auferre debitum, inde nonnulli putant non alias res eripi posse fugienti, sed speciem eandem

eandem quæ debetur, aut rem in suo genere functionem recipientem. Si aliud pro alio auferatur, impunè nõ ferre, quia bis sibi ius diceret,& in re,& in modo Forcat.*dialo.96.nu.*10.
† Verum Menoch. adductus ab *Osual. d. litt. N.* comprobat 8
authoritate 32. Doctorũ posse subtrahi ex alijs rebus ad modum crediti; † & Caccialup. vbi proximè post multa *nu. 12.* 9
concludit quod aut res est capientis,& potest ei auferri, vt in *d.§.si debitorem,* aut non est capientis,sed ei debita obligatione personali, & tunc potest capi ipse, & res debita, debet tamen vterque consignari Iudici, † præcipuè debitor ne credi- 10
tor incidat in pœnam *l.vnica C.de priu.carce.*Ioan.Petr.Molign.*de iur.retenti. quæst. 221. vers. sed videtur quod talis retentio* Coler. *d.par.1.cap.2.nu.123.* Berlichius *d. conclus.73. nu.23.& seq.*Caccialup.*quæst.12.* † Poterit autem capere de- 11
bitorem non solum ipse creditor, verum & eius procurator glos. *in l.1.C.vbi quis decur.vel cohort.dig.* & ibi Ange.& Salice. Andreas Siculus *in cap.cum non ab homine,de iudic.*Suarez.*vbi proximè nu.24.*Hyppol.de Marsi *sing.243.per totum,* latè Caccialup.*d.quæst.4.nu.17.& seq.*Berlich.& ab eo adducti *conclus.74.nu.7.* † qui affirmat hoc verum si adest specia- 12
le mandatum, quod in causa executiua requiritur, cum arrestans,& succumbens incidat in pœnam iniuriarum, & ad interesse teneatur, vt ipse his, & alijs rationibus probat *nu.7.8. & seq.* † licet contrarium afferat Coler. *de proces. execu. par.* 13
2.cap.2. à nu.37.vsque ad 55.

Dicitur autem fugitiuus quicunque est in banno positus 14
Caccialup. *quæst. vltim. nu. 3.* † Item & is qui latitat (de quo 15
tamen inferius) vel vagabundus Bald.*in l.apertissimi 19.n.9. C.de iudic.* Coler.*d.par.1.cap.2.nu.123.vers.idemq; est si debitor,*& quis dicatur vagabũdus vide Ianninium *de citat.reali lib.1.cap.2.nu.128.* Menoch.*de arbitr.iudi.cent.6.casu 531. per totum,*& Polidor.Ripam *obser.111.* † Item si in actu fugæ 16
depræhenditur,licet vnum pedem mouerit Boeri.*decis.215. nu.2.* Bald.*cons.250.in quæstione nu.8.lib.1.& cons.382.nu.9. lib. 5.* iuxta glos. *in l. pignoris C. de pignor. actio.* † quæ tenet 17
quod idem operatur fuga in promptu, quod fuga in actu tra-

dit hanc glos. Suarez *in declar.d.l.2.for. legum lib.2.quæstione*
18 *incipiente Sed attende nu.* 21. † Item si à loco vbi creditores
non pauci sunt,discesserit, nec reuertitur Aym. Crauet. *cons.*
19 *847.num.1.* † vel inscijs creditoribus eo se confert, vt copia
eius haberi non possit *l.quis sit fugitiuus 17. §.idem autem 2.*
vers.idem rectè ait, & §. item Cælius scribit D. de ædili. edic.
Crauetta *d.cons.*847.*nu.1.vers.secundo ex eo solum*,& quis dicatur fugitiuus pete à Ianninio *lib.1.cap.2.nu.*129.*& seq.*

Plura hic veniebant dicenda, & declaranda de mercatore
fugitiuo, quem vulgo decoctum appellant, quæ inseruire
possent pro explicatione Nouar.Constit. Sed quia de hac re
selecti reperiuntur tractatus, & hi qui de mercatura scripsere
20 re latè tractarunt, ideo ea libenter omitto. † Solum referam
adeo malam esse in mercatore fugam,vt si ea concepta emerit
merces, & postea non soluto pretio fugerit, domini mercium
sunt præferendi alijs creditoribus etiam anterioribus
Bart.Ange.Castren.Alexa.& alij *in l.si cum dotem §.fin. D.solut.Matri.*
Idem Castren.*in l.si procuratoris §.si plures num.4.*
& 5. D.de tribut.actio. Faber *in §.vendita I. de rer. diuis.* quia
tunc non censetur dominium translatum Bellon. *de his quæ*
21 *fiunt in conti.cap.*138.*nu.*7. † Præsumitur autem præcõcepta
fuga si modico interiecto interuallo post mercium emptionem
fugerit Faber *in d.§.venditæ*, & facit tex.*in l.si ventri 9.*
D.de priui.cred. alias *l.24. D.de reb.autho.iudi.possid.* Bellon.
vbi supra Marius Giurba *in suis decis.obser.obserua.94.nu.30.*
22 † vbi *n.*32. asserit procedere etiamsi dominus videatur fidem
habuisse de pretio,quia ex tam breui fuga pręsumitur dolum
dedisse causam ad habendam talem fidem de pretio.
23 Difficultas autem consistit circa suspectum de fuga. † Suspitio
autẽ nihil aliud est,quam motus mentis ad aliquid cum
vehementi titubatione,vt ex Paulo Grillan *de quæst.& tortu.*
quæst.3.nu.5. tradit Iannini.*de citat.rea.lib.1.cap.2.num.*200.
24 † Pro certo igitur statuendum suspectum de fuga capi posse,
vt tradit Bald. *in l.si quis in tantam nu. 16. in fine vers.item si*
erat C.vnde vi Marsil.*singu.*43. Molign.*de iur.reten.qu.*221.
Coler.*par.1.cap.2.nu.*125. Federicus Pruckmanus *cons. 15.*
num.

num.123.volu.2. Gail.lib.1.obser.26.nu.1. Suarez vbi supra
nu.2. Natta cons.430. Paris.cons.101.nu.1.lib.3. & alij innu-
meri relati à Berlichio d. conclus.73.nu.27. & videtur posse
probari ex l.si creditores 31. D.de reb.auto.iud.possid.alias l.6.
D.de priuile. credit. † quod fugæ periculum est sufficiens ad 25
excusandam citationem Salgado de Reg.protec.par.2.cap.1.
num.17. † Licet autem videatur relinqui arbitrio Iudicis an 26
quis sit suspectus de fuga l.si fideiussor 7.§.vlt. ibi si hoc Iudi-
ci sederit, idest visum fuerit, vt notat Gothofr. ibi D. qui sa-
tisd.coga. pulchrè, licet huius tex.non meminerit, Ianninius
de citat.rea.lib.1.cap.2.nu.199.tamen ex aliquibus coniectu-
ris sumenda est hæc suspitio. † Et imprimis si immobilia non 27
possideat in loco,seu Iurisdictione in qua conuenitur Accur.
in l.si fideiussor §.fin.D.qui satis.cogan. & videtur posse proba-
ri ex l.si creditores 31.§.1. ibi hæredem vero (suspectum fa-
ciunt) sola facultates, & argumento l. sciendum 15. D. qui
satis.cog. vbi latè quænam possessio, & quorum immobilium
sufficiat Caccialup.quæst.1.nu.9.Suarez vbi supra nu.11.vers.
omnia prædicta Berlich. d.conclu.73.nu.41. Iannini. de cita.
rea.lib.1.cap.2.nu.157.Ratio est quia non præsumitur reces-
surum eum qui possidet immobilia propter illorum affectio-
nem † cum in rebus soli probabiliter cadat affectio, secus in 28
mobilibus, vt notauit Caccialup. d.num.9. † quæ affectionis 29
verisimilitudo tollit fugæ suspitionem Cynus in d.l.sciendum
quæst.2. † imò vt ait Bart. ibi si mercator possideat multa mo- 30
bilia quæ de facili occultari nõ possunt, vel inde moueri, ve-
luti magna supellectilia, vel magnam apothecam nõ est ha-
bendus tanquam suspectus de fuga Henningius Goedden.
cons.106.num.4. & 5. vbi expressè hoc probat, & Crauetta
d.cons.847.nu.4. vers.siquidem ob id solum suspectus. † Hinc 31
notat Caccialup.d.qu.1.nu.11. in partibus Lombardiæ fuisse
iudicatum nõ teneri Sindicum Vniuersitatis quamuis immo-
bilia non possideret satisdare de iudicio sisti quia contra eum
non est suspitio fugæ. † Non iuuant vero immobilia si sunt 32
in territorio alieno vbi excussio eorum est difficillima, quia
est idem ac non habere bona Vincen.Caroc.trac.de excus.bo-

nor par.2.quaest.38. Vuesembechi. cons.10.nu.38. Federicus
33 Pruckmannus cons.24.nu.109.volu.2. † Nec etiam si sunt in loco periculoso Iason in l.soluta nu.28.vers.quod qui D.solu. Matri. Suarez in d. declar. l.2. for.legum lib.2. quaestione incipiente Sed attende nu. 12. veluti si immobilia essent in montibus, & diluebantur cum aquis, vel supposita fluminis inundationi (vt de suppositis Pado testari possumus) Bart.in d.l.2.
34 D.solut.Matri. † Idem si sint sterilia, vel inutilia, vt ex Alexan.in d.l.2.§.1. notauit Suarez vbi supra nu.12.in fine.

35 Dicitur etiam suspectus de fuga debitor quoties iam cœperit sarcinulas componere, vt notauit Bald. in rubri. C.de reuoc.his quae in frau.credi.qui rectè notauit Bartolum ad hoc institutum nullam bonam legem allegasse, tenet Caccialup. d.quaest.1.nu.12. Pecki.de iur.sisten.cap.11.nu.1. Iannini. de citat.rea.lib.1.cap.2.nu.154.& 172.vel si facit praeparamenta Coler.par.1.cap.2.nu.126.

36 Dicitur praeterea suspectus si latitat Ruin. cons.10.nu.12. lib.5.& Deci.in l.si fugitiui nu.11.D.de ser.fugit.Ruginel.practica.quaestio.cap.12.nu.13.vers.videbatur Coler. d.cap.2.nu. 126. Berlichi. d. conclus.73. num.32. vt faciebat ille de quo Consultus in l.Fulcinius 7.§.illud 13. D.quib.ex caus.in possi. eatur qui occursum creditoris euitabat, vel si circa columnas, aut stationes se occultabat, vt etiam dicitur in l.eum qui 36.D. de reb.autor.iudi.posside.vbi in fine notatur idem esse profugere, vel sui copiam non facere, & ita erit suspectus de fuga si sui copiam non faciat, licet à Ciuitate non exierit faciunt quae tradit Caccialup. d.quaest.1.nu.5. de eo qui se occultauit, & nu.16. Sed eleganter D.Ambrosius de Tobia cap.7.de creditore, & debitore sic loquitur Alter quasi praedam requirit, alter quasi fera praedonem declinat. Ille quasi leo quaerit quem deuoret, iste quasi anser aut fulica mauult se vel in praerupta deijcere, vel in profunda demergere, quam istum humani cor-
37 poris accipitrem sustinere. † Asseritur in d. §.illud l.7.D.quib. ex caus.in possess.eatur latitare eos qui circa columnas, aut stationes se occultant, erant enim columnae in Foro Romano.†
38 Vnde idem D.Ambrosius d.cap.7. Ille, inquit, gressus debitoris

ris singulos numerat, aucupatur deflexus, iste continuo post columnas caput obumbrat. † Vnde à M.Cęlio apud Ciceronem 39
huiusmodi homines obærati *columnarij* appellantur, & Sidoni. Apollina. *lib.1. epist. ad Montium. A Principe,* ait, *post diem viso in Forum ex more descendo, quod vbi visum est illico expauit, nihil fortiter ausa seditio, alij tamen mihi plusquã deceret ad genua prouoluti, alij ne salutarent fugere post Statuas, occulti post columnas, alij tristes, vultuosiq; iunctis mihi lateribus insedere.* Vnde Cuia. *lib.1. obser. cap.13.* & Alciat. *lib. 4. Parer. cap.27.* ex hoc loco legerunt *in d.§. illud Statuas,* & non *stationes,* & eandem emendationem defendit ipse Cuia. ab oppugnatoribus quos habuit *lib.2. obser. cap. 40.* eam oppugnat Brissoni. *lib. 2. select. cap.12.* † Et stationes armaria 40
quædam fuisse quæ bibliopolæ, vel artifices habebant in foro asserit Gotofr. ibi, & in Foro Romano stationes reperiri probat Sueto. *in Nerone cap. 37.* & in Basilica *l. Basilicam 21. C. de oper. publi.* & stationum fit mentio *in l. item 15. §. cõuitium 7. D. de iniur. & famos. libel.* & propriè dicitur locus in quo quis muneris sui causa se sistit, vel vt ait Gelli. *lib. 13. nocti. Atti. cap. 13.* locus in quem quis frequenter conuenire solet audiendi, confabulandi, vel residendi causa, † & Tertullia. 41
lib. de orati. & Ammia. *lib. 28.* nomine stationis intelligunt Luca in quibus Christiani stantes die dominico Dominum orabant, † eodem modo stationarij dicuntur qui sistunt *in l. 6.* 42
C. de dignit. vt quærant emptorem mercium quas exportant, sic & statiõnes tabellionum *nouel. 44. cap. 2.* & stationes Fisci *l. 1. C. de cõpensat.* † portus etiam statio dicitur *in l. portus 59.* 43
D. de verb. sig. & plura alia bonarum litterarum loca petere poteris à Reuar. *lib. 4. vari. cap. 7.*

Sed vt progrediamur animaduertendum est non ita facile de forensi dici potest quod sit suspectus de fuga licet cœperit sarcinulas componere, & præparamenta facere, cum suspectus dicatur is qui animum ad fugam adijcit causa latitandi, & vitium mentis in actu deduxit, vt in nostra *l. fugitiuus D. de ver. signif. & in l. quis sit fugitiuus 17.* per totam *D. de adili. edic.* forensis autem dici debet recessurus non vt fugeret 44

45 geret creditorem, ſed vt ad proprios lares remearet, † aliud enim eſt fuga, aliud receſſus vt notauit Natta *cõſ.430.nu.21. lib. 2.* nam licet omnis qui fugit recedat, non tamen omnis qui recedit fugit, & vt animaduertit Bald. *in l.hæres abſens* §.*ſi quis tutelam in fine D.de iudic.* viatores ſtatim præſumuntur
46 receſſuri. † Attamen ego ſic diſtinguerem, ſi contraxi cum forenſi, & habui fidem de pretio ſoluendo in loco domicilij, tunc non poſſum tanquam de fuga ſuſpectum eum detineri facere etiam ſi recedat, quia non fugit, ſed recedit vt ſoluere promiſſa poſſit. Si vero habui fidem de pretio ſoluendo in eodem loco intra certum tempus, nec tunc potero detinere, quia ſciebam forenſem, & ſic non poſſe ibi tanto tempore demorari. Si vero nullo adiecto tempore tunc poterit capi quia videtur fugere, plura congerit circa hanc rem Berlichius *d. concluſ.73.num. 62. & ſeq.* Ianninius *lib. 1. cap. 2. num.143.*

47 Dicitur etiam ſuſpectus de fuga, qui deteriorat conditionem ſuam poſt contractum debitum *l.ſi fideiuſſor 7.* §.*fin. D. qui ſatiſ.cogan.* Pariſ. *conſ.99.nu.18.& 29.lib.3.* Curt. *tract. de Sequeſ.quæſt.7.nu.41.* Natta *conſ.430.num.11.lib.2.* dilapidans bona ſua in fraudem creditorum *l.vlt.*§.*fin.* vbi gloſ. *D. quæ in fraud.credi.* Iaſon *in l.ſi arbitro nu.5.tertia limitat.D.*
48 *qui ſatiſd. cogan.* Pariſius *vbi ſupra*, † dummodo dilapidatio ſit conſiderabilis vt conſiderat Bald. *in l.ſi pro ea 10. in princ. C.manda.* Curt. *vbi ſupra quæſt. 6.nu.36.* & probat argu. gloſ. *in auth. minoris debitor ver. debitor C.qui dare tuto.poſſ.* Decoctus etiam dicitur ſuſpectus de fuga ex traditis à Ianninio
49 *d.lib.1.cap.1.nu.147.* † Dicitur etiam ſuſpectus quis ſi ſe im-
50 plicat multis fideiuſsionibus Peckius *cap.11.nu.2.* † Si tenet clauſam præter conſuetum officinam Peckius *d. nu. 2.* Pariſ.
51 *d.conſ.99.nu.18.* Iannini. *d.cap.2.nu.175.* † qui etiã *nu.180.* ſuſpectum habet malos mores habentem ex gloſ. *in l.ſi fideiuſſor 7.*§.*fin.ver.officium D.qui ſatiſ.cog.* Pract. Papien. *in forma ſequeſ.in gloſ.ſapiens vir n.2.* & id optimè intelligit ſi ſint ordinati ad fugam, vel dilapidationem ex Curtio *d.tract.de*
52 *ſequeſ.quæſt.6.nu.34.* † Purgatur autem hæc ſuſpitio ſi ad bo-

nam

nam frugem peruenerit, & triennio perseuerauerit Iason *in d.l.7.§.satisdatum nu.25.D.qui satis.cog.*

Adeo autem vrget fugæ suspitio, vt etiam debitor in diem 53
nondum aduento die possit si est de fuga suspectus carcerari Bart.Bald.& Romanus ad *l.si debitor 21.D.de iudic.* Osual.ad Donel. *lib.15.comment.cap.8.litt.A.* Pecki. *de iur.sist.cap.4.nu.7.* Suarez *in repetit. l.post rem iudicatã in declara.leg.Reg. limit.7.nu.4.& in declara.leg.2.for.legum quæstione incipiente Sed attẽde nu.25.*Coler.*de process.par.3.cap.3.nu.106.*Petr. Barbosa *in comment. ad l.in omnibus 41.num.45.D.de iudic.* Paris.*d.cons.99.nu.4.lib.3.* Anto. Gomez *lib.2.varia.cap.11.nu.vlt.* Hodierna *ad Surdum decis.307.nu.2.* † & reijcienda 54
venit cautela tradita à Peregr. Ianninio *de cita.rea. lib.1.cap.2.nu.26. vers.cautela* vt scilicet faciat eum capi pro alio debito, vt dum super eo disputatur, veniat dies alterius: etenim sermo est de creditore habente vnicum creditum tantum cum debitore, & hoc in diem, † & videtur posse probari su- 55
pradictam conclusionem ex *d.l.in omnibus*, vbi Papinianus sic ait: *In omnibus bonæ fidei iudicijs cum nondum dies præstandæ pecuniæ venit, si aget aliquis ad interponendam cautionem, ex iusta causa condemnatio fit*, tum & ex *l.quod si in diem 16. D. de petit. hæred.* vbi conuento debitore in diem tenetur cauere de soluendo adueniente die † (de cuius tex.explicatione 56
vide Donel. optimè eum declarantem *lib.19.cõment.cap.13.vers.tertia differẽtia*) & tenet Surd.*de ali.tit.8.priui.77.nu.8.* & Daniel. Mollerus *lib.5.semestr.cap.36.nu.1.* † & licet tex. 57
in d.l.in omnibus solũ loquatur de iudicijs bonæ fidei, tamen idem dicendum est etiam in stricti iuris, vt admittunt Bart. Alber. & Paul.de Castro *in d.l.in omnibus 41.* Iason *in l.3.in princi.nu.14.de condic.ob caus.& in l.si constante nu.58.D.solut.Matri.*Afflict.*decis.108.nu.3.*Pecki.*d.nu.7.* Padilla *in l.siue apud acta nu.28.C.de transac.* Barbosa *vbi supra nu.22.* † 58
qui reiectis opinionibus Bartoli, & Lorioti amplectitur sententiam Fulgosij asserentis ideo Iure Consultum se restrinxisse ad contractus bonæ fidei, quia subdit creditorem agere posse ibi *si aget*, vnde iure actionis id obtinebit, at in contra-

ctibus

59 ctibus stricti iuris id consequetur implorato Iudicis officio. † Illud certum est, vt ad institutum reuertamur, posse carcerari debitorem in diem, quod intellige dummodo se effecerit suspectum vel ob amissionem bonorum, etiam si fortuitam, vel alio modo post initum contractum ex quo debitor est *l.4. D.vt in possess.legat.l.si ab arbitro 10.§.1.D.qui satisf.cog.* & ibi notat Angel. *nu.*2. Molina *de Hispano.primoge.lib.1.cap.15.*

60 *nu.13.*† Neq; obstat *l.si creditores 31.D.de reb.autor.iudi possid.* quia loquitur in hærede paupere adeunte hæreditatem, & qui ex ea nihil diminuit, & tunc non cogitur cauere, quia nulla causa superuenit de nouo, & ideo satis erit præstare cautionem de hæreditate non diminuenda, vt notauit Barbo-

61 sa *vbi supra nu.68.* † Neque obstat *l.Fulcinius 7.§.si in diem 14.D.quib.ex caus.in possess.eatur*, nam ibi agitur de missione in possessionem bonorum, & eorum venditione, & quo ad illam optimè asserit Consultus *nihil interest debitor quis non sit, an nondum conueniri possit*, secus vero quo ad cautionem præstandam quoties debitor est de fuga suspectus, plura alia circa hæc iura pete à Donel. *lib.23. comment. cap.11.* & latè ibi Osual. *litt.K. & L.*

62 Adeo autem verum est quod supra diximus, vt debitor in diem præferatur alijs creditoribus posterioribus, quorum dies iam cesserat, quãdo est periculũ in mora vt omittenda nõ sint formalia verba Roder. Suarez *in repetitione l.post rẽ iudicatã in declara.leg.Regni.limit.7. Quidam mercator diues*, inquit, *rupit, & fugit vt multoties faciunt huiusmodi quando vident se diuites esse, & dimisit iste mercator aliqua bona, non tamen tanta vt sufficerent omnibus, statim fuga arrepta venerũt multi mercatores, & inter omnes erat vnus qui habebat obligationem cum hypotheca bonorum, qui erat prior tempore omnibus alijs aliorum obligationibus, attamen dictæ obligationis solutio erat in diem, quæ dies adhuc non venerat. Petebant omnes exequtionem obligationum suarum. Iste cuius obligatio erat prior tempore petebat etiam executionem, & dicebat se præferẽdum ex regula qui prior est tempore, potior est iure. Opponebatur vero ei quod non erat audiendus quia nihil poterat petere ex*

quo

quo dies destinata solutioni nōdum venerat, & etiam quidem Iudex dimisit ex hac causa desperatum, qui venit ad me pro remedio, & alijs duabus vicibus habui de facto, & consului in fauorem istius mercatoris illum esse alijs praeferendum dato quod dies solutionis nondum venerat ex eo quia debitor fugerat, & motus fui per tex. singularem in d. l. quaesitum vbi est casus iunc. glos. quod etiam si dies pensionis, & sic solutionis non venisset, tamen ex iusta causa poterit creditor persequi pignora, & agere hypothecaria pro debito, vt quia recessurus putabatur. Hinc est quod Barto. ad l. 1. C. de condic. ex lege cōmendat illum tex. dicens esse ad hoc singularem quod omnis debitor fugitiuus potest capi, & detineri ante diem.

Sed an idem dicendum sit de debitore sub conditione dubitari posset. Et licet Barbosa *d. nu. 45.* Gomezi. *d. num. fin.* & Pecki. *nu. 7.* idem dicendum affirment, tamen ego hanc constituo conclusionem. † Debitor sub conditione etiam si sit de 63
fuga suspectus non potest detineri, & eam tenet Alberi. *in d. l. quaesitum 14.* † eamque probo ex differētia quam Vlpianus 64
constituit inter debitorem in diem, & sub conditione *in l. cedere diem 213. D. de verb. sig.* ibi *Vbi in diem cessit dies, sed nondum venit, vbi sub conditione neque cessit, neque venit,* quasi dicere velit cedere diem significat incipere deberi pecuniam, illud scilicet quod promissum, legatumue est *l. 5. cū 2. seq. l. nec semel 12. cum l. seq. l. cum ita 16. l. si dies 21. D. quan. dies lega. ced.* hinc est quod dicimus *cedant mihi bona,* hoc est in ius meum veniant, ad me incipiant pertinere, item *cessa actio,* quae incœpit ad alium, quam cuius erat, per cessionem idest translationem solemnem pertinere. † Venire 65
autem diem dicimus, hoc est extitisse, & adesse quo pecunia peti possit, sicuti exire diem dicimus *in l. ait Prator 23. §. hi plane D. ex quib. caus. maio.* cuius agendi tempus praescriptū, est finitum, & extinctum. † Caeterum nō continuo quo quae- 66
libet actio nata est agere licebit ob metum dilatoriae exceptionis, quae negat tempus agendi aduenisse *l. 1. 2. & 3. C. de plus petiti. §. si quis agens I. de actio. §. temporales, & §. hodie I. de excepti. l. obligationum fere 44. D. de oblig. & actio. l. eum*

qui Calendis 41. in princi. & §. 1. l. hoc iure 10. l. veluti 27.
67 *§. 1. l. centesimis 46. D. de verbo. obligat.* † Si ergo purè cōuentum est statim, *& cessit, & venit dies*, hoc est, & nata actio est, & extitit facultas agendi, & petendi *d. l. eum qui Calendis*
68 *41. §. quoties.* † Si vero in diem, ipso quidem momento conuentionis nata est, & obligatio, & actio, sed non ante adest dies agendi, quam si dies ille venerit, qui facultatem agendi confert *d. l. centesimis, d. l. obligationum* quia diem illum ven-
69 turum certum est. † At vero si sub conditione quid promissū neque cessisse, neque venisse diem, neque natam obligationem, & actionem, neque facultatem agendi extitisse dicendum est *§. sub conditione I. de verbo. oblig. l. 5. §. 1. D. quando dies lega. ced. l. 11. l. 12. l. conditionales 54. l. bonorum 49. D. de verbo. sig. l. uxorem 41. §. eius hæres D. de leg. 3.* imò forsan nunquam eueniet. Quid mirum igitur quod debitor in diem si fiat suspectus possit sequestrari, non vero sub conditione? Quid enim si conditio sub qua concepta fuit obligatio esset.
70 Si Nauis ex Asia venerit, & Nauis nunquam venit? † Insuper hanc sententiam probo ex *l. is cui 42. D. de oblig. & actio.* vbi legatarius pendente conditione non potest dici creditor, & *in l. in fraudem 27. D. qui, & à quib.* vbi legatarius conditionalis pendente conditione non numeratur inter creditores.
71 Et licet debitor in diem nō possit soluere ante diem, vt censuit Senatus Granatensis, & pluribus exornat Larrea *decis. 15. per totam*: tamen hoc non est quod non sit creditor, & debitor iuxta tex. *in l. eum qui 15. D. de annuis legat. l. post mortem 12. C. de fideicom. l. cum pater 77. §. curatoris 2. D. de leg. 2. l. patrem 19. D. quæ in fraud. credit. l. 1. D. de cond. & demost. l. quod in diem 70. D. de soluti. l. 3. §. quod seruus 14. D. de statu. lib.* sed potius quia debitor ille soluebat ante diem quia rumor erat diminuendæ, & mutandæ monetæ, vnde in præiudicium creditoris hoc facere nō licet, nec fauori, vel tempori pro se introducto licet renuntiare in præiudicium alterius, vt notauit idem Larrea *nu. 11.*

72 Nec vim facit aduersus supradicta tex. *in l. omne æs 27. D. pro socio*, nam licet ibi agatur de debito conditionali, tamen solum

solum asseritur vt interponantur cautiones, non vt arrestetur debitor. Constituit Paulus tãquam certum omne æs alienum quod durante societate contractum est, debere de communi solui, licet solutum sit distracta iam societate, quia est inspiciendum tempus quo contractum, & cuius causa cõtractum. Vnde colligit Consultus *si sub conditione promiserat* socius, *& distracta societate extitit conditio, de communi soluendum est*. Si vero *interim* hoc est pendente conditione *societas dirimatur cautiones interponendæ sunt*, scilicet socius debet cauere socio qui promisit se pro sua parte soluturum casu quo conditio euenerit, & alter socius qui promisit debet cauere socio, nõ eueniente conditione se nihil à socio repetiturum, nec hac de causa eum molestaturum, & hac ratione quia *cautiones* illæ non respiciunt creditorem (cui iam satis cautum cum socium habeat obligatum) sed potius socios inter se vtitur Consultus dictione plurali numero *cautiones*, alias si creditorem respiceret, singulari voce vsus fuisset. † Poterit etiã 73
(vt obiter hoc notemus) debitor fugitiuus, vel de fuga suspectus capi etiamsi sit intra tempora data ad conficiendum inuentarium Angel. *in l. 1. §. hæc stipulatio D. si cui plusquam per leg. Falcid.* Iason *in l. vinum num. 3. vers. tertio illud probo D. de reb. cred.* Berlichi. *d. conclus. 73. nu. 54.*

Sed antequam hinc abeamus non inutiliter quærendum 74
hic est an possit detineri si est suspectus de fuga is qui tãtum nudo pacto se obligauit, † quia nudum pactũ non parit actio- 75
nem *l. iuris gentium 7. §. 1. cum seq. D. l. legem 10. C. de pact.* Anto. Gomez. *lib. 2. vari. cap. 9. nu. 2.* Donel. *lib. 12. comment. cap. 9.* vbi Osual. *litt. A. B. & C.* huius rei rationem tradit, vnde deficiente actione non datur iudicium, & consequenter neque actor qui possit petere à Iudice, vt suum debitorem detineat. † Tum etiam quia creditor qui habet debitorem 76
ex nudo tantum pacto obligatum nõ potest dici propriè creditor *l. creditores 10.* ibi *Quod si natura debeatur non sunt loco creditorum D. de verb. sig.* quasi dicat, quod si natura debeatur, hoc est nudo pacto, id neque creditum est, neque debitum, neque cui debitur creditor iure vocari potest, & per conse-

quens in possessionem mitti non debet Gæddeus *in d.l.creditores 10.nu.7.* † Vnde nec supposito iure Municipali huius
77 Dominij Mediolani in Nouis Constitutionibus *sub tit. De offic. Abbat.& Consu. Mercat.* §.*omnium officialium*, quo cauetur vt omnes Iusdicentes curent debitores ad instantiam creditorum petentium, & medio iuramento creditum iustificantium detineri facere, posset creditor qui debitorem nudo
78 tātum pacto obligatum habet, obtinere. † Excipe tamen nisi ageretur coram Mercatoribus, vel de eis coram Executore
79 statutorum mercantilium † (qualis est ex Statutis in hac Ciuitate Cremonæ Vicarius Prætorius) & causa esset mercantilis, nam tunc cōtrarium dicendum est, quia in eis proceditur ex bono, & æquo, & pactum nudum parit actionem Couar. *in cap.quamuis pactum par.* 2.§.*4.num.14.de pactis in 6.* Menoch.*conf.92.nu.32.& conf.39.nu.3.& de arbitr.Iudi.quæst. 51.nu.13.& quæst.57.* Osasch.*decis.21.* Afflict.*decis.120.nu. 4.* & in istis terminis agitat hāc quæstionem, & ita sentit Ruginel. *practi. quæst. cap.12. num.10.* vbi de Titio qui dixerat Mæuio, promitte in verbo meo, nullum enim patieris damnum.

Succedit discutienda secunda huius capitis pars quo modo scilicet debeat cōstare Iudici de hac suspitione, vt capturam
80 concedere possit. † Angel. de Perusio *in l.si ab arbitro D.qui satis.cog.* qui asserit se multos carceratos fecisse relaxare quia sæpè imperiti Iudices imperitiam Aduocatorum sequentes facinnt detineri debitores quando solum allegant suspitionem cum iuramento, & debere facere fidem de debito per testes, vel instrumentum,& idem Angel.*in l.nemo C.de exa-*
81 *cto.trib.lib.10.* † Angel.Areti.*in* §.*actio autem 1.I.de actio.* vbi se propter hoc multos processus aliter factos cassari fecisse testatur. Bald.*in l.apertissimi 6.C.de iudic.nu.* 10. qui concludit quod nō sufficit iuramentum, sed debet allegari, & summariè probari quod sit forensis, vel vagabundus. Philip. Decius *conf.75.pro tenui facultate num.* 1.*vers.quarto hoc deducitur.* Rolan.à Valle *conf.65.captura commissa num.* 10.*vers. tertio facit lib.3.* Paris.*conf.* 101. *citatio contra nu.* 1. *lib.* 3. Immola

mola *in l.2.in princ. D.solut.Matri.* Vasqui. *lib.2.contro.cap. 26.* qui solo iuramento probari suspitionem negat. Hi, inquam, omnes tenent nō sufficere iuramentum quo ad consequēdam capturam ea nixi ratione ratione quod in debito pro obtinenda captura requiritur probatio talis, quæ si facta esset præsente parte esset probatio plena, & quæ sufficeret ad cōdemnationem, sed est semiplena eo respectu, quia absente parte fit, & Areti. *vbi supra* probat ex eo quod cum agatur de graui præiudicio propter verecundiam debet probari suspitio fugæ per duos testes idoneos. † In contrariam abierunt 82
sententiam Paul. de Castro *cons. 474. pro pleniori examine, nu. 1. & seq. lib. 1.* Iason *in l.2.num.29. D.solut.Matri. & in l. apertissimi 16.nu.21.C.de iudi.* Crauetta *cons.978.nu.5.* Grat. *cons.138.num.4.lib.2.* Natta *cons.430.nu.11. lib.2.* Ruginel. *practi.quæsti.cap.12.nu.1.* Gail. *lib.2.obser.44. num.7.* Roma. *cons.320. num. 3.* qui affirmant sufficienter probari per iuramentum, maximè cum dicta probatio nullum pariat præiudicium capto super debito, quia præstita fideiussione debet relaxari, & actor tenetur per alias probationes probare debitum, vt infra latius dicemus: † etenim si exigerentur proba- 83
tiones per testes, vel instrumenta, esset periculum ne instrueretur fuga debitoris, siquidem *interdum locus, tempus nō patitur deliberandi consilium*, vt aliud agens affirmat Vlpianus *in l.1.in princ.D.de exercit.actio.* & in omnem euentum non potest plus adijci ad fidem Iudicis per probationem vnius testis, quam per iuramentum, † imò cōtra testes possunt oppo- 84
ni exceptiones, iuramentum autem non nisi ex *magna causa* retractatur *l.videamus 4.§.item videndum D.de in litem iur.*
† Aliam sententiam sequutus fuit Ioan. Bap. Caccialup. *de de- 85
bit.susp.& fugi.quæst.6.nu.12.& 14. in fine, & nu. 18.* existimans supradictam Castren. opinionem esse veram quoties si expectaremus testes, vel instrumēta interim esset periculum ne euanesceret prouisio faciēda creditori per fugam debitoris, secus si à creditore petatur, vt debitor capiatur ea solum suspitione (de qua supra) quia nō possideat immobilia. † Sed 86
hæc sententia non placet, quia semper dubitari potest ne in-
struatur

termino ad expellendum mensis præterito, & ab eis non expulsis, tenentur debitum soluere, alioquin supradicti Mezadri, Massarij &c. non satisfacientes, & quilibet de eorum familia maior 18. an. possit detineri personaliter, facta prius fide summatim de debito per instrumenta, vel per testes. Insuper statutum est quod ad instantiam creditoris alicuius mezadri, massarij &c. pro debito contracto occasione, vel prætextu mezadriæ massariæ &c. debeat Iudex detineri facere debitores facta fide de debito summariè non præcedente citatione aliqua, dum tamen creditor iuret coram dicto Iudice tales personas esse debitrices in eo quod cõtinetur in instrumento, vel aliter probatum fuerit. Vnde detestanda est praxis, quam aliqui Notarij à me amplecti instabant, vt scilicet possent vti remedio huius Statuti creditores suum creditum solummodo per iuramentum probantes, etenim Statutum requirit quod iuret creditor se creditorem crediti in instrumento contenti, vnde supponit debere extare instrumẽtum, vel chirographum, verum erit quod simplex exhibitio illius sufficiet, neque si est chirographum erit recognoscẽdum ad dictam capturam obtinendam, & hinc fortasse posset hoc sustineri quod Bursat. *cons. 242. nu. 13. lib. 3.* quem sequitur Genua *de script. priua. lib. 1. quæst. 4. num. 182.* asseruit scripturam priuatam contra suspectum de fuga probationem inducere.

97 Illud certum est semper in licentia, vel exequutione ex vi dicti Statuti concedenda apponi clausulam illam, vt fideiussione per debitorem præstita, ab illa exequutione abstineatur iuxta verba ipsiusmet Statuti. Quæ clausula etiamsi non esset apposita iam subintelligeretur maximè cum hucusq; actum sit de captura, quæ conceditur creditori ad effectum, vt sibi caueatur, secus in illa quæ fit pro debiti exequutione (de quarũ differentijs vide Caccialup. *quæst. 6. nu. 13. & quæst. 9. nu. 1.*) etenim tunc nec præstita fideiussione est relaxandus, vt nuper iudicaui in causa cuiusdam detenti ad instantiam Dominorum Regẽtium Hospitalis Magni huius Ciuitatis Cremonæ, qui habent authoritatem decernendi capturam contra illius

illius debitores non vt caueant, sed vt soluant, † & hoc licere 98
Orphanotrophis, siue Hospitalarijs tradit Ianninius *de cita. rea. lib. 3. cap. 191. nu. 1.* quo casu fideiussio non iuuat ad liberationem è carcere. † Hospitale verè Magnum magnis diui- 99
tijs à Maioribus ditatum, sed nunc in miserrimum adductum statum, ob debitorum quos habet paucam, aut nullam pietatem, & nunquam maiori ratione, quam nunc Hospitale Pietatis dictum idest Pietate dignum. † Contra illius debitores 100
sic cum Cassiodoro *lib. 12. vari. epist. 13.* loquar. *Additur*, inquit, *quod talibus non dare, tulisse est, & merito quãdo qui potest esurientibus subuenire, si non pascit extinguit. Pudeat illis tollere quibus iubentur offerre. Vltra omnes crudelitates est diuitem velle fieri de exiguitate mendici, amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia, nullus audeat inde tollere quod possit collecta dispergere. Addendo perdidit qui retinendo collegerit, & paupertatem potius ad se trahit si exigentium pecunias non repellit.* Et certè vt dicebat Saluianus *lib. 6. de guberna. Dei mihi hoc loco ad exequendam rerum indignitatem parem negotio eloquẽtiam dari vellem, scilicet vt tantum virtutis esset in querimonia, quantum doloris in causa.* † Hæc in 101
Hospitale impietas forsan causa depopulationis Cremonæ, rebus enim post bellum pacatis magis deserta in dies experitur, ædificia quotidiè quia non reædificantur dilabuntur, & vt Cassiodori eiusdem verbis vtar *lib. 4. epist. 30. citò vetustatis decoctione resoluitur quod hominum præsentia non tuetur*, propter similem depopulationem iam olim, vt asserit Liuius *deca. 4. lib. 7.* Lucius Aurunculeius Prætor legatos Cremonensium introduxit in Senatum conquerentes de inopia colonorum alijs belli casibus, alijs morbo absumptis reliquisse Colonias, & Senatus decreuit, vt Caius Lælius Coss. si ei videretur sex millia familiarum conscriberet, quæ in eas Colonias diuiderentur, & idem Liuius *deca. 3. lib. 8.* ad similem querelam Cremonensium edictum fuisse asserit, vt qui ciues Cremonenses, atque Placentini essent ante certam diem in Colonias reuerterentur.

In terminis supradicti Statuti videndus Ioannes de Amatis 102

45 geret creditorem, sed vt ad proprios lares remearet, † aliud
enim est fuga, aliud recessus vt notauit Natta *cōs.430.nu.21.*
lib. 2. nam licet omnis qui fugit recedat, non tamen omnis
qui recedit fugit,& vt animaduertit Bald. *in l.hæres absens §.si*
quis tutelam in fine D.de iudic. viatores statim præsumuntur
46 recessuri. † Attamen ego sic distinguerem, si contraxi cum
forensi,& habui fidem de pretio soluendo in loco domicilij,
tunc non possum tanquam de fuga suspectum eum detineri
facere etiam si recedat, quia non fugit,sed recedit vt soluere
promissa possit. Si vero habui fidem de pretio soluendo in
eodem loco intra certum tempus, nec tunc potero detinere,
quia sciebam forensem, & sic non posse ibi tanto tempore
demorari. Si vero nullo adiecto tempore tunc poterit capi
quia videtur fugere, plura congerit circa hanc rem Berli-
chius *d. conclus.73. num. 62. & seq.* Ianninius *lib. 1. cap. 2.*
num.143.
47 Dicitur etiam suspectus de fuga, qui deteriorat conditio-
nem suam post contractum debitum *l.si fideiussor 7. §.fin. D.*
qui satis. cogan. Paris. *cons.99.nu.18.& 29.lib.3.* Curt. *tract.*
de Seques.quæst.7.nu.41. Natta *cons.430.num.11.lib.2.* dilapi-
dans bona sua in fraudem creditorum *l.vlt.§.fin.* vbi glos. *D.*
quæ in fraud.credi. Iason *in l.si arbitro nu.5.tertia limitat. D.*
48 *qui satisd. cogan.* Parisius *vbi supra*, † dummodo dilapidatio
sit considerabilis vt considerat Bald. *in l.si pro ea 10. in princ.*
C.manda. Curt. *vbi supra quæst.6.nu.36.* & probat argu.glos.
in auth. minoris debitor ver. debitor C.qui dare tuto.poss. De-
coctus etiam dicitur suspectus de fuga ex traditis à Ianninio
49 *d.lib.1.cap.1.nu.147.* † Dicitur etiam suspectus quis si se im-
50 plicat multis fideiusionibus Peckius *cap.11.nu.2.* † Si tenet
clausam præter consuetum officinam Peckius *d. nu. 2.* Paris.
51 *d.cons.99.nu.18.* Iannini. *d.cap.2.nu.175.* † qui etiã *nu.180.*
suspectum habet malos mores habentem ex glos. *in l.si fide-*
iussor 7.§.fin.ver.officium D.qui satis.cog. Pract.Papien. *in for-*
ma seques.in glos.sapiens vir n.2. & id optimè intelligit si sint
ordinati ad fugam, vel dilapidationem ex Curtio *d.tract.de*
52 *seques.quæst.6.nu.34.* † Purgatur autem hæc suspitio si ad bo-

nam

nam frugem peruenerit, & triennio perſeuerauerit Iaſon *in d.l.7.§.ſatiſdatum nu.25.D.qui ſatiſ.cog.*

Adeo autem vrget fugæ ſuſpitio, vt etiam debitor in diem 53
nondum aduento die poſſit ſi eſt de fuga ſuſpectus carcerari Bart. Bald. & Romanus ad *l.ſi debitor 21.D.de iudic.* Oſual. ad Donel. *lib.15. comment. cap.8. litt.A.* Pecki. *de iur.ſiſt.cap.4. nu.7.* Suarez *in repetit. l.poſt rem iudicatã in declara.leg.Reg. limit.7.nu.4.& in declara.leg.2.for.legum quæſtione incipiente Sed attẽde nu.25.* Colcr. *de proceſ.par.3.cap.3.nu.106.* Petr. Barboſa *in comment. ad l.in omnibus 41.num.45.D.de iudic.* Pariſ. *d.conſ.99.nu.4.lib.3.* Anto. Gomez *lib.2.varia.cap.11. nu.vlt.* Hodierna *ad Surdum deciſ.307.nu.2.* † & reijcienda 54
venit cautela tradita à Peregr. Ianninio *de cita.rea. lib.1.cap. 2. nu.26. verſ.cautela* vt ſcilicet faciat eum capi pro alio debito, vt dum ſuper eo diſputatur, veniat dies alterius: etenim ſermo eſt de creditore habente vnicum creditum tantum, cum debitore, & hoc in diem, † & videtur poſſe probari ſu- 55
pradictam concluſionem ex *d.l.in omnibus*, vbi Papinianus ſic ait: *In omnibus bonæ fidei iudicijs cum nondum dies præſtandæ pecuniæ venit, ſi aget aliquis ad interponendam cautionem, ex iuſta cauſa condemnatio fit*, tum & ex *l.quod ſi in diem 16. D. de petit. hæred.* vbi conuento debitore in diem tenetur caue-
re de ſoluendo adueniente die † (de cuius tex. explicatione 56
vide Donel. optimè eum declarantem *lib.19.cõment.cap.13. verſ.tertia differẽtia*) & tenet Surd. *de ali.tit.8.priui.77.nu.8.*
& Daniel. Mollerus *lib.5. ſemeſtr.cap.36.nu.1.* † & licet tex. 57
in d.l.in omnibus ſolũ loquatur de iudicijs bonæ fidei, tamen idem dicendum eſt etiam in ſtricti iuris, vt admittunt Bart. Alber. & Paul. de Caſtro *in d.l.in omnibus 41.* Iaſon *in l.3. in princi.nu.14.de condic.ob cauſ.& in l.ſi conſtante nu.58.D.ſolut.Matri.* Afflict. *deciſ.108.nu.3.* Pecki. *d.nu.7.* Padilla *in l.ſiue apud acta nu.28.C.de tranſac.* Barboſa *vbi ſupra nu.22.* † 58
qui reiectis opinionibus Bartoli, & Lorioti amplectitur ſententiam Fulgoſij aſſerentis ideo Iure Conſultum ſe reſtrinxiſſe ad contractus bonæ fidei, quia ſubdit creditorem agere poſſe ibi *ſi aget*, vnde iure actionis id obtinebit, at in contra-

ctibus

59 ctibus stricti iuris id consequetur implorato Iudicis officio. † Illud certum est, vt ad institutum reuertamur, posse carcerari debitorem in diem, quod intellige dummodo se effecerit suspectum vel ob amissionem bonorum, etiam si fortuitam, vel alio modo post initum contractum ex quo debitor est *l.4. D.vt in possess.legat.l.si ab arbitro 10.§.1.D.qui satisf.cog.* & ibi notat Angel. *nu.2.* Molina *de Hispano.primoge.lib.1. cap.15.*
60 *nu.13.*† Neq;obstat *l.si creditores 31.D.de reb.autor.iudi possid.* quia loquitur in hærede paupere adeunte hæreditatem, & qui ex ea nihil diminuit, & tunc non cogitur cauere, quia nulla causa superuenit de nouo, & ideo satis erit præstare cautionem de hæreditate non diminuenda, vt notauit Barbo-
61 sa *vbi supra nu.68.* † Neque obstat *l.Fulcinius 7.§.si in diem 14.D.quib.ex caus.in possess.eatur*, nam ibi agitur de missione in possessionem bonorum, & eorum venditione, & quo ad illam optimè asserit Consultus *nihil interest debitor quis non sit, an nondum conueniri possit*, secus vero quo ad cautionem præstandam quoties debitor est de fuga suspectus, plura alia circa hæc iura pete à Donel. *lib.23. comment. cap.11.* & latè ibi Osual.*litt.K. & L.*

62 Adeo autem verum est quod supra diximus, vt debitor in diem preferatur alijs creditoribus posterioribus, quorum dies iam cesserat, quãdo est periculũ in mora vt omittenda nõ sint formalia verba Roder.Suarez *in repetitione l.post rẽ iudicatã in declara.leg.Regni.limit.7. Quidam mercator diues*, inquit, *rupit, & fugit vt multoties faciunt huiusmodi quando vident se diuites esse, & dimisit iste mercator aliqua bona, non tamen tanta vt sufficerent omnibus, statim fuga arrepta venerũt multi mercatores, & inter omnes erat vnus qui habebat obligationem cum hypotheca bonorum, qui erat prior tempore omnibus alijs aliorum obligationibus, attamen dictæ obligationis solutio erat in diem, quæ dies adhuc non uenerat. Petebant omnes exequtionem obligationum suarum. Iste cuius obligatio erat prior tempore petebat etiam executionem, & dicebat se præferẽdum ex regula qui prior est tempore, potior est iure. Opponebatur uero ei quod non erat audiendus quia nihil poterat petere ex*

quo

quo dies deſtinata ſolutioni nōdum venerat, & etiam quidem Iudex dimiſit ex hac cauſa deſperatum, qui venit ad me pro remedio, & aliјs duabus vicibus habui de facto, & conſului in fauorem iſtius mercatoris illum eſſe aliјs præferendum dato quod dies ſolutionis nondum venerat ex eo quia debitor fugerat, & motus fui per tex. ſingularem in d. l. quæſitum vbi eſt caſus iunc. gloſ. quod etiam ſi dies penſionis, & ſic ſolutionis non veniſſet, tamen ex iuſta cauſa poterit creditor perſequi pignora, & agere hypothecaria pro debito, vt quia receſſurus putabatur. Hinc eſt quod Barto. ad l. 1. C. de condic. ex lege cōmendat illum tex. dicens eſſe ad hoc ſingularem quod omnis debitor fugitiuus poteſt capi, & detineri ante diem.

Sed an idem dicendum ſit de debitore ſub conditione dubitari poſſet. Et licet Barboſa *d. nu. 45.* Gomezi. *d. num. fin.* & Pecki. *nu. 7.* idem dicendum affirment, tamen ego hanc conſtituo concluſionem. † Debitor ſub conditione etiam ſi ſit de 63
fuga ſuſpectus non poteſt detineri, & eam tenet Alberi. *in d. l. quæſitum 14.* † eamque probo ex differētia quam Vlpianus 64
conſtituit inter debitorem in diem, & ſub conditione *in l. cedere diem 213. D. de verb. ſig.* ibi *Vbi in diem ceſſit dies, ſed nondum venit, vbi ſub conditione neque ceſsit, neque venit,* quaſi dicere velit cedere diem ſignificat incipere deberi pecuniam, illud ſcilicet quod promiſſum, legatumue eſt *l. 5. cū 2. ſeq. l. nec ſemel 12. cum l. ſeq. l. cum ita 16. l. ſi dies 21. D. quan. dies lega. ced.* hinc eſt quod dicimus *cedant mihi bona,* hoc eſt in ius meum veniant, ad me incipiant pertinere, item *ceſſa actio,* quæ incœpit ad alium, quam cuius erat, per ceſſionem ideſt translationem ſolemnem pertinere. † Venire 65
autem diem dicimus, hoc eſt extitiſſe, & adeſſe quo pecunia peti poſſit, ſicuti exire diem dicimus *in l. ait Prætor 23. §. hi plane D. ex quib. cauſ. maio.* cuius agendi tempus præſcriptū, eſt finitum, & extinctum. † Cæterum nō continuo quo quælibet 66
actio nata eſt agere licebit ob metum dilatoriæ exceptionis, quæ negat tempus agendi aduenisse *l. 1. 2. & 3. C. de plus petiti. §. ſi quis agens I. de actio. §. temporales, & §. hodie I. de excepti. l. obligationum fere 44. D. de oblig. & actio. l. eum*

qui Calendis 41. in princi. & §. 1. l. hoc iure 10. l. veluti 27.
67 *§. 1. l. centesimis 46. D. de verbo. obligat.* † Si ergo purè cōuentum est statim, *& cessit, & venit dies*, hoc est, & nata actio est, & extitit facultas agendi, & petendi *d. l. eum qui Calendis*
68 *41. §. quoties.* † Si vero in diem, ipso quidem momento conuentionis nata est, & obligatio, & actio, sed non ante adest dies agendi, quam si dies ille venerit, qui facultatem agendi confert *d. l. centesimis, d. l. obligationum* quia diem illum venturum certum est.
69 † At vero si sub conditione quid promissū neque cessisse, neque venisse diem, neque natam obligationem, & actionem, neque facultatem agendi extitisse dicendum est *§. sub conditione I. de verbo. oblig. l. 5. §. 1. D. quando dies lega. ced. l. 11. l. 12. l. conditionales 54. l. bonorum 49. D. de verbo. sig. l. uxorem 41. §. eius hæres D. de leg. 3.* imò forsan nunquam eueniet. Quid mirum igitur quod debitor in diem si fiat suspectus possit sequestrari, non vero sub conditione? Quid enim si conditio sub qua concepta fuit obligatio esset.
70 Si Nauis ex Asia venerit, & Nauis nunquam venit? † Insuper hanc sententiam probo ex *l. is cui 42. D. de oblig. & actio.* vbi legatarius pendente conditione non potest dici creditor, & *in l. in fraudem 27. D. qui, & à quib.* vbi legatarius conditionalis pendente conditione non numeratur inter creditores.
71 Et licet debitor in diem nō possit soluere ante diem, vt censuit Senatus Granatensis, & pluribus exornat Larrea *decis. 15. per totam*: tamen hoc non est quod non sit creditor, & debitor iuxta tex. *in l. eum qui 15. D. de annuis legat. l. post mortem 12. C. de fideicom. l. cum pater 77. §. curatoris 2. D. de leg. 2. l. patrem 19. D. quæ in fraud. credit. l. 1. D. de cond. & demost. l. quod in diem 70. D. de soluti. l. 3. §. quod seruus 14. D. de statu. lib.* sed potius quia debitor ille soluebat ante diem quia rumor erat diminuendæ, & mutandæ monetæ, vnde in præiudicium creditoris hoc facere nō licet, nec fauori, vel tempori pro se introducto licet renuntiare in præiudicium alterius, vt notauit idem Larrea *nu. 11.*

72 Nec vim facit aduersus supradicta tex. *in l. omne as 27. D. pro socio*, nam licet ibi agatur de debito conditionali, tamen solum

solum asseritur vt interponantur cautiones, non vt arrestetur debitor. Constituit Paulus tãquam certum omne æs alienum quod durante societate contractum est, debere de communi solui, licet solutum sit distracta iam societate, quia est inspiciendum tempus quo contractum, & cuius causa cõtractum. Vnde colligit Consultus *si sub conditione promiserat* socius, *& distracta societate extitit conditio, de communi soluendum est*. Si vero *interim* hoc est pendente conditione *societas dirimatur cautiones interponendæ sunt*, scilicet socius debet cauere socio qui promisit se pro sua parte soluturum casu quo conditio euenerit, & alter socius qui promisit debet cauere socio, nõ eueniente conditione se nihil à socio repetiturum, nec hac de causa eum molestaturum, & hac ratione quia *cautiones* illæ non respiciunt creditorem (cui iam satis cautum cum socium habeat obligatum) sed potius socios inter se vtitur Consultus dictione plurali numero *cautiones*, alias si creditorem respiceret, singulari voce vsus fuisset. † Poterit etiã 73
(vt obiter hoc notemus) debitor fugitiuus, vel de fuga suspectus capi etiamsi sit intra tempora data ad conficiendum inuentarium Angel. *in l. 1. §. hac stipulatio D. si cui plusquam per leg. Falcid.* Iason *in l. vinum num. 3. vers. tertio illud probo D. de reb. cred.* Berlichi. *d. conclus. 73. nu. 54.*

Sed antequam hinc abeamus non inutiliter quærendum 74
hic est an possit detineri si est suspectus de fuga is qui tãtum nudo pacto se obligauit, † quia nudum pactũ non parit actio- 75
nem *l. iuris gentium 7. §. 1. cum seq. D. l. legem 10. C. de pact.* Anto. Gomez. *lib. 2. vari. cap. 9. nu. 2.* Donel. *lib. 12. comment. cap. 9.* vbi Osual. *litt. A. B. & C.* huius rei rationem tradit, vnde deficiente actione non datur iudicium, & consequenter neque actor qui possit petere à Iudice, vt suum debitorem detineat. † Tum etiam quia creditor qui habet debitorem 76
ex nudo tantum pacto obligatum nõ potest dici propriè creditor *l. creditores 10.* ibi *Quod si natura debeatur non sunt loco creditorum D. de verb. sig.* quasi dicat, quod si natura debeatur, hoc est nudo pacto, id neque creditum est, neque debitum, neque cui debitur creditor iure vocari potest, & per conse-

quens in possessionem mitti non debet Gaddeus *in d.l.creditores 10.nu.7.* † Vnde nec supposito iure Municipali huius
77 Dominij Mediolani in Nouis Constitutionibus *sub tit. De offic.Abbat.& Consu.Mercat.* §.*omnium officialium*, quo cauetur vt omnes Iusdicentes curent debitores ad instantiam creditorum petentium, & medio iuramento creditum iustificantium detineri facere, posset creditor qui debitorem nudo
78 tãtum pacto obligatum habet, obtinere. † Excipe tamen nisi ageretur coram Mercatoribus, vel de eis coram Executore
79 statutorum mercantilium † (qualis est ex Statutis in hac Ciuitate Cremonæ Vicarius Prætorius) & causa esset mercantilis, nam tunc cõtrarium dicendum est, quia in eis proceditur ex bono, & æquo, & pactum nudum parit actionem Couar. *in cap.quamuis pactum par.2.§.4.num.14.de pactis in 6.* Menoch.*cons.92.nu.32.& cons.39.nu.3.& de arbitr.Iudi.quæst.51.nu.13.& quæst.57.* Osasch.*decis.21.* Afflict.*decis.120.nu.4.* & in istis terminis agitat hãc quæstionem, & ita sentit Ruginel. *practi. quæst. cap.12. num.10.* vbi de Titio qui dixerat Mæuio, promitte in verbo meo, nullum enim patieris damnum.

Succedit discutienda secunda huius capitis pars quo modo scilicet debeat cõstare Iudici de hac suspitione, vt capturam
80 concedere possit. † Angel. de Perusio *in l.si ab arbitro D.qui satis.cog.* qui asserit se multos carceratos fecisse relaxare quia sæpè imperiti Iudices imperitiam Aduocatorum sequentes facinnt detineri debitores quando solum allegant suspitionem cum iuramento, & debere facere fidem de debito per testes, vel instrumentum, & idem Angel.*in l.nemo C.de exacto.trib.lib.10.*
81 † Angel.Areti.*in §.actio autem 1.I.de actio.* vbi se propter hoc multos processus aliter factos cassari fecisse testatur. Bald.*in l.apertissimi 6.C.de iudic.nu.10.* qui concludit quod nõ sufficit iuramentum, sed debet allegari, & summariè probari quod sit forensis, vel vagabundus. Philip. Decius *cons.75.pro tenui facultate num.1.vers.quarto hoc deducitur.* Rolan.à Valle *cons.65.captura commissa num.10.vers.tertio facit lib.3.* Paris.*cons.101. citatio contra nu.1. lib.3.* Immola

mola *in l. 2. in princ. D. ſolut. Matri.* Vaſqui. *lib. 2. contro. cap. 26.* qui ſolo iuramento probari ſuſpitionem negat. Hi, inquam, omnes tenent nõ ſufficere iuramentum quo ad conſequẽdam capturam ea nixi ratione ratione quod in debito pro obtinenda captura requiritur probatio talis, quæ ſi facta eſſet præſente parte eſſet probatio plena, & quæ ſufficeret ad cõdemnationem, ſed eſt ſemiplena eo reſpectu, quia abſente parte fit, & Areti. *vbi ſupra* probat ex eo quod cum agatur de graui præiudicio propter verecundiam debet probari ſuſpitio fugæ per duos teſtes idoneos. † In contrariam abierunt 82
ſententiam Paul. de Caſtro *conſ. 474. pro pleniori examine nu. 1. & ſeq. lib. 1.* Iaſon *in l. 2. num. 29. D. ſolut. Matri. & in l. apertiſſimi 16. nu. 21. C. de iudi.* Crauetta *conſ. 978. nu. 5.* Grat. *conſ. 138. num. 4. lib. 2.* Natta *conſ. 430. nu. 11. lib. 2.* Ruginel. *practi. quæſti. cap. 12. nu. 1.* Gail. *lib. 2. obſer. 44. num. 7.* Roma. *conſ. 320. num. 3.* qui affirmant ſufficienter probari per iuramentum, maximè cum dicta probatio nullum pariat præiudicium capto ſuper debito, quia præſtita fideiuſſione debet relaxari, & actor tenetur per alias probationes probare debitum, vt infra latius dicemus: † etenim ſi exigerentur proba- 83
tiones per teſtes, vel inſtrumenta, eſſet periculum ne inſtrueretur fuga debitoris, ſiquidem *interdum locus, tempus nõ patitur deliberandi conſilium*, vt aliud agens affirmat Vlpianus *in l. 1. in princ. D. de exercit. actio.* & in omnem euentum non poteſt plus adijci ad fidem Iudicis per probationem vnius teſtis, quam per iuramentum, † imò cõtra teſtes poſſunt oppo- 84
ni exceptiones, iuramentum autem non niſi ex *magna cauſa* retractatur *l. videamus 4. §. item videndum D. de in litem iur.*
† Aliam ſententiam ſequutus fuit Ioan. Bap. Caccialup. *de de-* 85
bit. ſuſp. & fugi. quæſt. 6. nu. 12. & 14. in fine, & nu. 18. exiſtimans ſupradictam Caſtren. opinionem eſſe veram quoties ſi expectaremus teſtes, vel inſtrumẽta interim eſſet periculum ne euaneſceret prouiſio faciẽda creditori per fugam debitoris, ſecus ſi à creditore petatur, vt debitor capiatur ea ſolum ſuſpitione (de qua ſupra) quia nõ poſſideat immobilia. † Sed 86
hæc ſententia non placet, quia ſemper dubitari poteſt ne in-

ſtruatur

struatur fuga debitoris tanto tempore prorogata captura ob testium productionem, vel instrumentorum exhibitionem. At Berlichius *d.conclus.73.nu.43.& seq.* Angeli, & Castrensis agnoscit, refertque contrarias sententias, nihil tamen de-
87 cidit. † Quare dicendum existimabam veriorem esse sententiam Castren. ob rationes pro ea adductas, si tamen ita intelligatur, vt iuramentum sit non solum de suspitione, verum & de debito, debitiq; quantitate, dummodo tamen adleget, non probet causas non tantum suspitionis, verum & contra-
88 cti debiti. † Debet autem iurans esse bonæ opinionis, & famæ, alias eidem Iudex credere non tenetur, nec capturam decernere Ripa *in l.3.nu.57.D.solut.Matri.* Ruginel.*practi. quæsti.cap.12.nu.7.*
89 Hæc licet sub dubio procedant quo ad ius cõmune, tamen quo ad municipale huius Dominij Mediolani res est clara, nam in Nouis Constit. *in d. §.omnium tit. de offi. Abbat. Mercat.* sic habetur: *Omnium Officialium cura erit si aditi fuerint à creditoribus, constito prius de credito vel per summariam informationem etiam parte non citata factam, & quolibet die etiam feriato, non seruato etiam aliquo iuris ordine, vel per solum creditoris iuramentum, cuius etiam iuramento de fuga credatur, omnes hos debitores detinere, diligenterque custodire,* quam Constitutionem explicat Ruginel.*pract. quæst.cap.12.* Tex. loquitur de creditore, vnde dubitari posset, nisi tam clarè postea distingueret an summatim deberet cõstare de credito, an vero per euidẽtes probationes, & in terminis Statuti sic loquentis concludit Castren. *cons. 474.* sufficere summatim, quem sequitur Caccialup.*d.quæst.6.nu.15.vers.sed pone*
90 *quod Statutum.* † Insuper dicitur etiam parte non citata, & in hoc concordat cum iure communi, tam enim ad informationes si recipiuntur, quam ad iuramentum non citatur debitor ne eius fuga instruatur Castren.*d.cons.474.nu.1.vers.circa quod notandum lib.1.* Bald.*in l.si consentaneum nu.25.vers. fallit si probabiliter C.quomo.& quan.Iud.* Petr.Paul.Molign. *de iur.reten.quæst.239.* Iason *in l.si fideiussor §.vlt.num.9.vers. dicit tamen notabiliter D.qui satisd.cog.* Berlich.*d.cõclus.73. nu.46.*

nu.46. aliosque plures refert, & sequitur Caccialup. *d.quaest. 6.num. 22.vers.cum igitur.* † Vnde concludit Castren. *vbi supra in fine vers.secundo* ex praedictis ad huiusmodi capturam 91
concedendam cum sit modicae cognitionis non esse necessarium quod Iudex sedeat, sed posse in Camera de negotio cognoscere facit *l.voluit 4. §. 1. D.de inter.actio. l.2. §. dies D. quis ordo in bono.possess.ser.* † Et licet debitum super quo petitur decerni captura debeat esse liquidum, vt multis probat 92
Gaspar Manzius *de patroci.debito.dec.1. quaest.6. nu.3.* & hoc videatur esse non posse nisi parte citata. at dicendum est sufficere quod sit liquidum, hoc est quod per creditorem iuramentum praestetur super certa quantitate, secus si solum diceret se creditorem pro damnis, & interesse, vel pro alio negotio absque eo quod exprimeret quantitatem, vt ex Mariano Socino concludit Cāccialup. *d.quaest.6.num.14.vers.posset etiam.* † Sciēdum tamen est iuramentum hoc quod ius commune, & municipale requirit tam circa creditum, quam circa suspitionem non posse praestare Procuratorem, qui nō habeat speciale mandatum, nec ad illud subeundum admittendus est, quia posset facere cadere dominum in pęnam Roma. 93
cons.241.num.11. † nec sufficit mandatum generale, vt per 94
Borg. *decis.1.par.1.nu.47.* & Anchar. *lib.2.quaest.3.nu.18.* qui tamen credit sufficere mandatum cum libera cui assentior, & sentire videtur Ruginel. *practi.quaest.qu.13. nu.15.* † Debet autem iuramentum per Iudicem deferri, alias si creditor ex se ipso iuraret nullam fidem faceret, nec valeret Caccialup. *quaest.6.nu.21.* Paris. *cons.101.nu.3.lib.3.* Iannini. *de cita. rea.lib.2.cap.1.nu.8.* 95

Celebris admodum est, in hocque Foro Cremonensi quotidie praemanibus dispositio Statuti Cremonēsis *Rubri. 461. de Mezadris, fictalitijs, & laboratoribus terrarum realiter, et personaliter conueniendis*, quo cauetur, vt Mezadri, Coloni, Laboratores, Partiarij, Massarij, Fictalitij, & Molinarij non possint veteres dominos relinquere, & nouos quaerere nisi prius satisfactis antiquis etiam termino conductionis elapso, & eorum receptatores, vel noui domini denunciatione, & ter- 96

termino ad expellendum mensis præterito, & ab eis non expulsis, tenentur debitum soluere, alioquin supradicti Mezadri, Massarij &c. non satisfacientes, & quilibet de eorum familia maior 18. an. possit detineri personaliter, facta prius fide summatim de debito per instrumenta, vel per testes. Insuper statutum est quod ad instantiam creditoris alicuius mezadri, massarij &c. pro debito contracto occasione, vel prætextu mezadriæ massariæ &c. debeat Iudex detineri facere debitores facta fide de debito summariè non præcedente citatione aliqua, dum tamen creditor iuret coram dicto Iudice tales personas esse debitrices in eo quod cõtinetur in instrumento, vel aliter probatum fuerit. Vnde detestanda est praxis, quam aliqui Notarij à me amplecti instabant, vt scilicet possent vti remedio huius Statuti creditores suum creditum solummodo per iuramentum probantes, etenim Statutum requirit quod iuret creditor se creditorem crediti in instrumento contenti, vnde supponit debere extare instrumẽtum, vel chirographum, verum erit quod simplex exhibitio illius sufficiet, neque si est chirographum erit recognoscẽdum ad dictam capturam obtinendam, & hinc fortasse posset hoc sustineri quod Bursat. *cons. 242. nu. 13. lib. 3.* quem sequitur Genua *de script. priua. lib. 1. quæst. 4. num. 182.* asseruit scripturam priuatam contra suspectum de fuga probationem inducere.

97 Illud certum est semper in licentia, vel exequutione ex vi dicti Statuti concedenda apponi clausulam illam, vt fideiussione per debitorem præstita, ab illa exequutione abstineatur iuxta verba ipsiusmet Statuti. Quæ clausula etiamsi non esset apposita iam subintelligeretur maximè cum hucusq; actum sit de captura, quæ conceditur creditori ad effectum, vt sibi caueatur, secus in illa quæ fit pro debiti exequutione (de quarũ differentijs vide Caccialup. *quæst. 6. nu. 13. & quæst. 9. nu. 1.*) etenim tunc nec præstita fideiussione est relaxandus, vt nuper iudicaui in causa cuiusdam detenti ad instantiam Dominorum Regẽtium Hospitalis Magni huius Ciuitatis Cremonæ, qui habent authoritatem decernendi capturam contra illius

illius debitores non vt caueant,sed vt soluant, † & hoc licere 98
Orphanotrophis, siue Hospitalarijs tradit Ianninius *de cita. rea.lib.3.cap.191.nu.1.* quo casu fideiussio non iuuat ad liberationem è carcere. † Hospitale verè Magnum magnis diui- 99
tijs à Maioribus ditatum, sed nunc in miserrimum adductum statum, ob debitorum quos habet paucam, aut nullam pietatem, & nunquam maiori ratione, quam nunc Hospitale Pietatis dictum idest Pietate dignum. † Contra illius debitores 100
sic cum Cassiodoro *lib.12.vari.epist.13.* loquar. *Additur*, inquit, ***quod talibus non dare, tulisse est, & merito quãdo qui potest esurientibus subuenire, si non pascit extinguit. Pudeat illis tollere quibus iubentur offerre.*** *Vltra omnes crudelitates est diuitem velle fieri de exiguitate mendici, amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia, nullus audeat inde tollere quod possit collecta dispergere. Addendo perdidit qui retinendo collegerit, & paupertatem potius ad se trahit si exigentium pecunias non repellit.* Et certè vt dicebat Saluianus *lib. 6. de guberna. Dei mihi hoc loco ad exequendam rerum indignitatem parem negotio eloquẽtiam dari vellem, scilicet vt tantum virtutis esset in querimonia, quantum doloris in causa.* † Hæc in 101
Hospitale impietas forsan causa depopulationis Cremonæ, rebus enim post bellum pacatis magis deserta in dies experitur, ædificia quotidiè quia non reædificantur dilabuntur, & vt Cassiodori eiusdem verbis vtar *lib. 4. epist. 30. citò vetustatis decoctione resoluitur quod hominum præsentia non tuetur*, propter similem depopulationem iam olim, vt asserit Liuius *deca.4. lib.7.* Lucius Aurunculeius Prætor legatos Cremonensium introduxit in Senatum conquerentes de inopia colonorum alijs belli casibus, alijs morbo absumptis reliquisse Colonias, & Senatus decreuit, vt Caius Lælius Coss. si ei videretur sex millia familiarum conscriberet, quæ in eas Colonias diuiderentur, & idem Liuius *deca.3.lib.8.* ad similem querelam Cremonensium edictum fuisse asserit, vt qui ciues Cremonenses, atque Placentini essent ante certam diem in Colonias reuerterentur.

In terminis supradicti Statuti videndus Ioannes de Amatis 102

conſ. 72. per totum, & vtrum in eo appellatione domini ve-
103 niat vſufructuarius tradit Alexan.*conſ. 129. nu. 3. lib. 2.*† Quatenus autem diſponit, vt mezadris, colonis, fictalitijs &c. non liceat à prioribus dominis recedere, & ad nouos ire niſi priorum conſenſu, aut ſoluto debito cum nouo domino contracto concordare videtur cum Statuto Mediolani *cap. 379. lib.*
104 *2.* † & cum iure communi *in l. fin. C. de manci. & colon. patrimo. lib. 11.* vbi dicitur, vt hi qui fūdos patrimoniales reficiunt, vel eos colentes ſolum eorum verterant, nunc ad alia loca dirigentes, nunc ad militiam conuolantes ad auitas conditiones, & propria iura reuocentur, hoc tamen non intelligit in militibus veteranis, *nequaquam enim placet*, vt aiunt Impe-
105 ratores, *tela in vſum vomeris, & ligonis conuertere.* † Tum & receptatores eorum, ſeu occultatores nō ſolum tenentur reſtituere, verum & in libram auri puniūtur *l. 2. C. de fugi. colo. patrimo. lib. 11.* & concordat cum *l. 2. C. Theodoſ. de fugit. colon. inqui.* & tributa eius quandiu apud eos fuerit ſol-
106 uere coguntur *l. 1. C. eo.* † & omnes coloni adſcripti ad agriculturam prædiorum patrimonialium ſi ad aliquam militiam conuolauerint reuocantur *l. vlt.* vbi Bart. *C. de fugit. colo. patri.*
107 *lib. 11.* † Quinimo, & filij, & nepotes huiuſmodi colonorum ſi ad ſtipendium caſtrenſe tranſierint conuentis ducibus, tribunis, ac prępoſitis reuocantur, neque ſtipendia data proſunt,
108 vt dicitur *in l. 1. C. eo.* † Si quis tamen huiuſmodi colonos habuerit per 30. annorum ſpatium, ac ſuos poterit vindicare *l. 1.* vbi pulchra de hac re deciſio *C. Theodo. de inqui. & colon.*
109 † Illud non omiſſum vellem confeſſionem de recepto, vel de debito factam à ſuſpecto, vel fugitiuo non præiudicare tertijs creditoribus Decia. *reſpon. 81. nu. 37. lib. 4.*

QVIS

QVIS IVDEX POSSIT CAPTVRAM CONCEDERE, & quis de eius rititudine cognoscere valeat.

§. V.

SVMMARIVM.

1 Ille dicitur competens Iudex qui potest personali coercitione coercere debitores.
2 Suspectus de fuga nõ potest adlegare incõpetentiam Iudicis
3 Argumentum de tempore ad personam valet.
4 Dummodo non adsit copia Iudicis competentis, & in omni casu tenetur remittere.
5 Caccialupus distinguit inter suspectum de fuga instãti, vel quia non habet immobilia.
6 Quod licet facere priuata authoritate licet etiam facere Iudici incompetenti.
7 Debitor potest capi de licentia Iudicis cuius officium tempore capturæ expirauerat.
8 Incompetens Iudex non poterit cognoscere de validitate capturæ.
9 Explicatur tit. de Officio Protectorum Carceratorum in Nou. Consti. Mediolani.
10 Ordines Senatus confirmantes Protectorum notionem.
11 Decisio Senatus Mediolanensis.
12 Alia eiusdem Senatus decisio.
13 Dictio rectè significat propriè causam, & eius iustitiam.
14 Rectum iudicium pro directo.
15 Recta vindicatio pro directa.
16 Rectè idem quod legitimè.
17 Ritè significat ordinem, & solemnitatem.
18 Comprobatur hæc differentia.
19 Intelligitur Tertullianus.
20 Consilium Sapientis ad rectè cognoscendum non extenditur ad cognoscendum de tempore capturæ.
21 Protectores cognoscũt de suspitione fugæ, & decisio Senatus.

22 Non tamen cognoscunt circa rititudinem capti tanquam Fisci debitoris, & Senatus Decisio.
23 Species circa Protectorum notionem.
24 Senatus decisio.

1 BReuiter in hac prima parte concludendum est illum Iudicem dici cōpetentem ad decernendam capturam contra debitorem fugitiuum, vel de fuga suspectum, qui potest personali coercitione coercere debitores suæ iurisdictioni subiectos Peregr. Iannini *lib. 1. de cita. rea. cap. 1. nu. 1.* qui autē sint isti declarant Doctores *in l. 2. D. de iurisd. omni.*
2 *iudi.* Imò etiam Iudici incompetenti hoc licet. † quia suspectus de fuga, & captus non potest allegare incompetentiam Iudicis quia sicut potest capi tempore incompetenti, hoc est feriato, vt infra dicemus, ita & à persona incompetenti ar-
3 guendo de tempore ad personam, † quod argumentum valere probat tex. *in l. miles ita 41. D. de testa. milit.* tenet Ancar. *cons. 292. in auxilium veritatis* Roma. *in l. 2. D. de iurisd. omni. iudi. & in l. de pupillo* §. *meminisse D. de oper. no. nun.* Decius *in l. cui iurisdictio nu. 17. & ibi* Alexa. *nu. 5. D. de iurisd.* Coler. *de proces. execu. par. 2. cap. 1. num. 82.* & pluribus probat sententiam hanc Roderi. Suarez *in declar. l. 2. lib. 2. for. legum*
4 *quæstione incipiente Sed attende à nu. 47.* † vbi requirit quod non adsit copia Iudicis competentis, & quod incompetens teneatur remittere competenti, sentit ita Petr. Grego. *lib. 49. Syntag. cap. 1. nu. 8.* Osual. *ad Donel. lib. 17. cōment. cap. 2. litt. N.* & Baldus à Caccialupo vbi infra adductus asserit quod suspitio fugæ facit cōpetentem Iudicem eum qui alias talis nō erat, alias enim requirendo Iudicem competentem semper
5 instrueretur fuga. † Aliter sentit Caccialup. *quæst. 4. nu. 3.* qui nouam distinctionem adducit inter fugitiuum, & suspectum de instanti fuga ex vna, & suspectum quia non habeat mobilia ex altera, ita vt prioribus duobus casibus non obsit incompetentia, secus in vltimo, sed hanc doctrinam refellimus iam *in* §. *antecedenti nu. 87.* & licet Natta *cons. 430. nu. 29. lib. 2.* videatur

deatur amplecti distinctionẽ Caccialupi, tamen semper concludit quod vbi periculum est in mora potest etiam per incõpetentem Iudicem concedi captura, imò & posse propria authoritate capi diximus *supra* §. 3. *nu.* 3. † Quod autem priuata authoritate licet facere, id si fiat per Iudicem incompetentem non vitiat actum Coler. *par.* 2. *cap.* 1. *nu.* 58. Iannini. *lib.* 1. *cap.* 1. *nu.* 12. † Hoc solum animaduerti vellem debitorem posse capi ex vi licentiæ Iudicis cuius officium tempore capturæ expirauerat ex doctrina Angeli *in l. si per epistolam D. de adquir. hæred.* quod dicit se multoties practicasse. Ratio est quia iussus Iudicis causa cognita factus executori, vt eius sententiam exequatur non perit eius morte, vt est casus in *auth. vt nulli Iudic. §. si vero colla.* 9. Bart. *in l. fundi venditor D. de adquir. poss.* tradit Suarez *vbi supra nu.* 28. 6 7

8 Licet tamen ab incõpetenti Iudice possit obtineri captura debitoris fugitiui, vel de fuga suspecti ob fugæ periculum, tamen nõ omnis Iudex poterit de capturæ validitate cognoscere, sed solum Iudex qui erat competens ad illum capiendum, cum reo iam detẽto cesset periculum instructionis fugæ quod Iudicem incompetentem constituebat competentem ad illam capturam decernẽdam. † Sed in hoc Mediolani dominio ex dispositione Nouar. Constit. sub titulo de Offic. Protecto. Carceratorum concessum est singulare circa rem hanc priuilegium sub his verbis: *Protectores Carceratorum possunt cogere, & condemnare quoscunque qui nõ ritè aliquem detinere fecerint ad satisfactionem expensarum factarum per ipsos non ritè detentos, & habito prius sermone cum Iudice.* Vnde cognitio rititudinis cuiuscunque capturæ ob debita factæ ad dictos Protectores spectat, cum non possint condemnare in expensis, nisi prius cognouerint de validitate, & concessa facultate ad condemnandum, tanquam necessarium antecedens conceditur cognitio argum. *l. ad legatum* 62. *l. ad rem mobilem* 56. vbi glos. & Bart. *D. de procurat.* † & confirmant hanc Protectorum notionem Ordines Senatus Excellentissimi præcipuè sub die 15. Ianuarij 1580. ibi *Non tollantur exceptiones rititudinis capturarum in causis ciuilibus, sed* 9 10

cogni-

cognitio earum permittatur Protectoribus, & licet Ordines dicti anni 1580. fuerint reuocati 11. Augusti 1616. tamen iste fuit confirmatus, vt videri potest in Ordinibus per Garonum recollectis fol. 236. Et licet ipsi Protectores proposuerint coram Senatu eam facultatem sibi esse attributam etiam in causis, quæ concernunt rectitudinem, tum ex dispositione Statutorum Mediolani, tum etiam ex obseruantia, & petierint declarari ad se huiusmodi cognitionem pertinere, † Attamen Senatus die 29. Ianuarij 1616. censuit supradictam Constitutionem esse seruandam, solumque dictos Protectores posse cognoscere de rititudine, non obstantibus per eos adductis.

Sed ad magis declarandam hanc Protectorum cognitionem libet hic transcribere Senatus Excellentissimi ordinem super ætate sexagenaria factum die 4. Iunij 1587. qui est huiusmodi.

CVM propositæ fuissent in Excellen. Sen. Mediol. preces Antonij Ritij carcerati ex causa debiti, quibus contendebat exceptionem sexagenariæ ætatis, vt potè concernentem rititudinem capturæ cognosci debere per DD. Protectores carceratorum Mediolani, prout cognitum iamdudum fuisse asserebat, sed eius diffinitionem impeditam Senatus eiusdem rescripto, donec & votum, & voti rationes ad Senatum præscripsissent, iussit idem Senatus, vt ad vnum ex Magn. Senatoribus, DD. Protectores, & DD. Abbates Mercatorum, ac Galeotus Arlunus aduersarius vocarentur, qui coram eo deducerent quicquid voluissent super dicto puncto, ad effectum, vt ijs, & alijs quæ per eundem Senatorem visa, & considerata fuissent, relatis, & maturè discussis posset opportunè decerni tàm in casu proposito, quàm in cæteris omnibus qui post hac se se obtulerint, & cõtrouersiæ orientes super Iudicum ordinariorum, & dictorum Protectorum potestate tandem præcidantur. Cum verò eam in rem incubuisset idem Magn. Senator, in mediumque attulisset statutorum huius Ciuitatis dispositionem cap. 152. & 154. vol. 2. Nouarumq; Const. & postremi Senatusconsulti æditi anno 1554. inter nouos ordines relati, deinde responsa

per

per dictum Arlunum, ac supplicata per DD. Protectores, punctumque huius, ac aliarum consimilium difficultatum à sola rectitudinis, rititudinisue distinctione, veraque horum terminorum cognitione pendere ostendisset, quo maturior, & plena magis deliberatio fieret, latius adhuc super ea re cogitandum statuit; omnibus autem in Senatu denuò propositis, & discussis. Censuit hic ordo, rectitudinis cognitionem ad Iudices quoscunque ordinarios pertinentem, qui capturas contra debitores decernunt, nedum causæ iustitiam idest veri debiti existentiam continere, sed etiam rititudinem, hoc est eius solemnitatem tàm in captura ipsa decernenda, quàm in ea ad exitum per apparitores producenda; Rititudinis vero quæ Protectoribus quoque concessa est nihil cum iustitia causæ commune habere, sed solis nullitatibus contineri quæcunque illæ sint, etiam quæ ex persona inhabilitate fierent, vt in occurrenti casu Ritij propter sexagenariam ætatem. Verum rem ita tẽperandam, vt si vnus alium in cognitione alicuius nullitatis præuenerit, alius ab ea cognitione abstineat, & præuenisse intelligatur Iudex ordinarius, etiam eo casu quo constaret de tali nullitatis exceptione ante decretam capturam cognouisse, salua semper Protectoribus facultate obeundi id quod sui muneris est præcipuum curandi, scilicet summo studio, vt quæ fauore carceratorum constituta sunt ab alijs quoque Iudicibus seruentur ad vnguem, & alia præterea exequendi, quæ sibi per statuta concessa sunt, quatenus tamen præmissis non aduersentur, & in viridi sint obseruantia. Mandandum propterea esse quibus spectat, vt ita post hac obseruent, & quod pertinet ad causam Ritij, mandat eisdem Protectoribus, vt super allegata ætatis exceptione, quod iuris fuerit decernant. Signat. Petranigra, & sigillat. &c.

Quod quidem Rescriptum nititur veris, firmisque iuris principijs, † si quidem certum est dictionem *rectè* causam propriè, & eius iustitiam significare *l. 2.* ibi *sed rectè quidem fecit testamentum*, & *ibi* glos. *D. de bonor. possess. con. tab.* † vnde *rectum* iudicium pro directo, & principali *in l. in rebus 18. §. vlt. D. cõmod.* † & *recta* vindicatio pro directa *in l. qua ratione 9. §. sed nõ vt litteræ vers. aduersus D. de adqui. rer. domi.* 13 14 15

&

16 † & *rectè* idem significat quod legitimè *l.si mulier 31. D.de*
17 *minor. l.adigere 6.§.vlt.D.de iur.patro.* † Ritè vero significat ordinem, & solemnitatem *l.non putauit.8.§.nõ quauis* ibi,*sed qua ritè facta est*, & ibi glos. *D.de bonor.posses.contr.tab.* Bart. ibi, & latius *in l.lecta D.de reb.credi.*Tiraquel.*in l.si vnquam in præfat.nu.33.& seq. C.de reuoc.donat.* vnde ritè contractũ Matrimonium dicitur *in l.3.C.de inter.Matri.* & ritè contractæ nuptiæ *in l.6.C.eo.* & ritè perfecta obligatio *in l.vlt.C.de*
18 *crimi.stellio.* & probat *Rubr.D.de ritu nuptiarum.* † Hancq; differentiam inter *ritè*, & *rectè* obseruaui ex tex.*in l.1.§.1.*ibi *recte*, atque *ordine D. ad S.C.Velleia.* & *in l.diui fratres 27.*
19 *§.1.D.de liber.cau.* † Tertullianus sic intelligendus *lib.2.ad Vxorem* dum inquit *Nam in terris filij sine consensu Parẽtum*
20 *rite, & iure nubunt.* † Vnde apud Pragmaticos quæri solet si causa aliqua Sapientis consilio committitur, vt de ea *recte* cognoscatur,& accedat quod debitor,de quo agitur,captus fuerit die feriata an coram eo agi possit ad videndum vtrum *rite* captus sit,quia hæc actio non causæ iustitiam, vel iniustitiam concernit Bart. *in d. l. non putauit §. non quauis, & in l. lecta D. de reb. credi.* & Bald.Angel. & Alexan. ibidem, & idem Alexan. *in l.3.num.11.D.de lib.& postu.* Iason *in dicta l.lecta nu.16.* tenet nõ posse de rititudine cognoscere, & licet multi relati ab Asinio *in prax.Iudi. §.25.cap.28.* teneant contrarium, tamen ipse Bartoli sententiam tanquam magis cõmu-
21 nem amplictitur. † Ex quibus colligitur Protectores carceratorum etiam posse cognoscere de exceptione suspitionis fugæ, vt declarauit Senatus die 20. Iunij 1587. rescripto directo ipsis Protectoribus in modum sequentem.

Dilecti nostri. Visis precibus Anibalis Brascha, & Martialis Coqui, & responsis Io: Mariæ de Ponte partium diuersarum, vnà cum vtrinque replicatis ijs nostris inclusis, cum inter alias exceptiones quibus captura defenditur, exceptio etiam ipsa suspitionis fuga à vobis cognosci possit, & debeat, audiendi non sunt creditores eam alibi tractare volentes quam vbi iuditium captum fuit; itaque vobis committimus, vt si de hac exceptione nondum cognouistis, super ea supplican-

tes

tes audiatis, & seruatis seruandis iustitiam faciatis. Datum Mediolani die 20. Iunij 1587. Signat. Petranigra, à terg. Egr. I.C.& Nob. viris Protectoribus Carceratorum Mediolani nostris dilectis, & sigillat. &c.

Etenim vt ex Ordine illo 4. Iunij 1587. vidimus possunt Protectores decernere circa nullitates quæcunque illæ sint, modo de eis nõ cognouerit Iudex Ordinarius. † Illud autem 22
notandum Protectores nullam notionem habere etiam circa rititudinem capti tanquam Fisci Regij debitoris,& ita declarauit Senatus die 29.Ianuarij 1554.& 28.Decembris 1572. in causa cuiusdam Todeschini, vt refert Carpanus *ad Statuta Mediolani lib.2.cap.152.*

Hic non omittendum modernum Senatus rescriptum circa ea quæ præcedere debent ad capturam. Dominicus Amigonus Bergomensis dum esset Romæ Cauponam exercuit, & medio instrumento se debitorem Capitaneo Carolo de Vecchijs etiam Bergomensi in aureis 1054 constituit,& antequam veniret dies solutionis venditis omnibus mobilibus fugam arripuit, & tandem in Ciuitatem Mediolani se recepit. Creditor medio Procuratoris illum detineri tanquam fugitiuum curauit. Protectores declararunt capturam nullam. Habuit creditor recursum ad Senatum,qui (vt etiam alias solet) eis præceperat ne se incõsulto captum relaxari facerent. Protectores opponebant. Primo non constare de debito, sed exhibitum fuit instrumentum, ex quo apparebat de confessione debiti facta per debitorem præsente creditore Surd. *decis.12.nu.1.* Mascar. *de probatio.conclus.346.nu.1.* Zeuallos *commu.con.commu.quæst.16.nu.1.* Gutier. *de iura.confir.p.1. cap.54.nu.20.vers.quia cum cõfessio,& vers.vnde cum quis.* Secundo opponebant de instrumento mandati quod nõ esset sufficiens. Sed tamen visum fuit continere expressam clausulam iurandi debitorem suspectum de fuga, & in substitutione facta erat clausula,item ad iurandum ad formam mandati, imò & posse propria authoritate hoc facere diximus supra, & cessabat omnis difficultas, quia primus Procurator cõparuit,& approbauit omnia gesta per substitutum Coler. *p.2.*

Vu de

de proces.execu.cap.2.nu.47. Tertio opponebatur cred
vigore Statutorum teneri fideiubere cum esset fore n
reijciebatur, quia debet fideiussio peti per reum Ca
Statuta Mediol.cap.44.nu.12.lib.1. tum etiam quia S
non hoc postulant quando ambo, vt in hoc casu, sun
ses Carpan. *ibi num. 11.* Quarto dicebatur intra quatu
post sequutam capturam non fuisse probatam suspiti
Sed replicabatur testes fuisse intra terminum illum
natos,& ex eis resultare debitorem venditis omnibus
tate Romæ discessisse, nihilque in hoc Dominio posl
non immobilia quia tanquam forensis est incapax *ex*
Constit.tit.de pœnis §.*Collegijs*,nec mobilia quia vt vict
sequeretur dictus Amigonus tanquam famulus inser
24 plura ad hoc institutum pete à Thesau.*decis.120.* † T
Senatus die 15.Decembris 1649. censuit dictum Ami
potuisse detineri, patrocinante creditorem doctissin
diolani Aduocato I.C. Ioanne Baptista Parasacco Pon
lensi iam alibi in hoc opere (licet nunquam satis) lauc
ius generis nobilitatem,& antiquitatem recenset Ioã
trus Crescentius *in suo Amphiteatro Romano fol.mihi*

DE HIS QVÆ FIERI DEBENT DEBIT
iam capto tam per ipsum, quam per creditoren

§. VI.

SVMMARIVM.

1 *Captura non rite, & recte facta debet debitor relax*
2 *Tenetur creditor tunc ad expensas, & damna.*
3 *Ea rite, & recte facta tenetur soluere, aut transiger*
deiussionem præstare.
4 *Bona fideiussoris dicuntur connexa cũ bonis debitor*
cipalis.
5 *Fideiussio est interponenda apud Iudicem captura.*
6 *Si ea præstita non relexatur agit actione iniuriarun*
7 *Bartolus, & alij tenent sufficere cautionem de iudi*
8

8 Ratio cui nituntur.

9 Contraria sententia verior videtur.

10 Cautione de iudicatum soluendo contrahuntur duo scilicet & obligatio, & executio.

11 Habet vim confessionis iudicialis.

12 Iste fideiussor est pars intrinseca ipsius iudicij.

13 Bartolus existimat quod non debeat peti executio sententiæ, sed stipulationis.

14 Angelus tenet contrarium.

15 Contra promittentem soluere quod in sententia lata continetur non fit executio.

16 Respondetur argumento Bartoli.

17 Cautius est petere tam sententiam, quam fideiussionem, seu promissionem exequendas.

18 An sit standum iuratoriæ cautioni quoties reus non inuenit fideiussorem.

19 Quo ad actorem sufficit iuratoria.

20 Negatiua sententia certior.

21 Vsusfructuarius pauper si non præstat cautionem priuatur vsufructu, nec sufficit iuratoria.

22 Nec admittitur in suspecto quia esset in eius arbitrio fraudare creditores.

23 Caccialupus distinguit.

24 Excipitur persona Egregia, & multum nobilis.

25 Iudex tenetur creditori si debitorē indebitè relaxare facit.

26 Capto debitore tenetur, & suum creditum, & fugæ suspitionem probare.

27 Cōstitutio Mediolani §. hæ tamen tit. de offi. Abbat. & Conf. Mercatorum hoc probat.

28 Ordo Senatus circa terminum ad hoc faciendum.

29 Senatus non solet prorogare istum terminum nisi vrgente magna æquitate.

30 Casus in quo fuit prorogatus.

31 Decisio Senatus.

32 Constito de credito, etiamsi captura sit nulla, est confirmāda, vel de nouo concedenda.

33 Sed difficulter in practica obtinebis.
34 Quia eluderetur notio Protectorum.
35 Cautela vt hoc fieri possit.
36 Alia distinctio Ianninij.
37 Quid si debitū pro quo quis captus est sit pro parte verum, & pro parte non.
38 In totum irritatur.
39 Secus si quis fecerit aliquem capere tanquam suspectum partim suo nomine, partim alieno.
40 Si captura est nulla non poterit pro alio debito detineri.
41 Ianninius tenet contrarium.
42 Quod difficilimè sustineri potest.
43 Si non ritè carceratus solueret non potest repetere.
44 Creditor tenetur alimenta debitori capto subministrare.
45 Intelliguntur Terentius,
46 Et Plautus.
47 Dummodo seipsum non possit alere.
48 Alias potest agere actione iniuriarum, & petere relaxari.

Ebitoris cura erit diligenter inspicere an captura rectè, & ritè facta fuerit, de quo egimus la-
1 tè in §.antecedenti. † Etenim si non est ritè, & rectè facta debet debitor relaxari Paris. de Puteo *tract. de sindic.rubr.captura cap.5. num.1.* Roma.*cons.320.nu.4.*Pecki.*de iur.sisten.cap.12.nu.7.*Iannini. *de cita.rea.lib.2. cap.1.nu.223. & seq.* vbi asserit quod debet
2 remitti in loco tutò, & non statim iterum capi, † *& nu.225.* asserit teneri creditorem ne dum ad expensas, damna, & id quod interest, verum & si est mercator ad interesse lucri ces-
3 santis. † Ea captura ritè, & rectè facta debitoris partes erunt vel soluere debitum, aut transigere vt in *l. nec impuberes 22. §.1.de in ius vocan.*vel fideiussionem præstare arg.*l.si pecunia 6.§.1.D.vt in posse.legat. l.si fideiussor 7.§.fin.D.qui satisd.cog. cap.ex parte, de verbo.sig.* Caccialup.*quæst.9.nu.1.* Pecki.*de iur.sisten.cap.31.nu.*2.& plures relati à Berlichio *conclus.73. nu.133.* Rebuffus *ad Ordina.Regias to.1.art.6.glos.3.nu.55.*

Et

Et præstita dicta fideiussione debet liberari, vt ex rescripto Senatus inferius recensendo apparebit, † quia bona fideiussoris dicuntur quasi connexa,& incorporata cum patrimonio ipsius debitoris principalis Castren. *in l. si plures §.præterea si quæratur D.de verbo.oblig.*& post ipsam fideiussionem videtur debitor esse soluendo ita Cartar.*decis.Genuen.97.* qui ait sic fuisse decisum, vt tradit Ruginel.*practi.quæsti.cap.12.nu.17.*† Hæc autem satisdatio non apud ipsum apparitorem seu exequutorem,sed apud Magistratũ, vel Iudicem, à quo emanauit captura est interponenda, cuius erit cognoscere de illius idoneitate Cnma.*cons.157.in causa Benedicti vers.cum ergo* Pecki. *d.num.*2. & quando sit idoneus vel non videndus Suarez *in declarat. l. 2. for. legum lib. 2. quæst.incipiente nunc opportune nu.1.*Peckius *cap.31. nu.6.* † Isque qui non relaxat prę̄stita idonea cautione tenetur iniuriarum Panormit.& Felin. *in cap. legebatur de maior. & obed.* Sed difficultas est an satisdatio ista debeat esse solum de iudicio sisti,an vero etiam de iudicatum soluendo, † etenim Barto. *in l.ait prætor §.si debitorem D. quæ in fraud.credit.*vbi plures glossas allegat Angel.*in l.nemo C.de exacto.tribut.lib.10. & in l.si arbitro D.qui satisd.cog.* Bald *ad l.fin. §.sed etsi C.de iur.delib. & ad l.cum proponas C.de bon.autor.Iudi.possid.* Ioan.Faber *in §.sed hodie nu.8.& 9. I. de satisdat.*Alexan.*in l.neque §.1. D.de in ius vocan.*Suarez *in declar.d.l.2.for.legum lib.2.tit.de los emplazamientos quæst. incipiente vlterius nota nu.4.* tenent sufficere cautionem de iudicio sisti. † Mouentur quia si persona debitoris vellet manere in carcere, neque haberet alia bona vt supponitur, creditor non posset quidquam aliud petere, nullus autem potest adstringi ad maiorem cautionem dandam quam sit obligatus, igitur præstando cautionem de sistendo in iudicio satisfacere videtur. † Sed cõtraria sententia verior semper mihi visa fuit, & eam sequitur Gail. *lib. 2. obser. 44. nu.10.*Mynsenge.*cent.5.obser.35.num.7.* Hering. *de fideiuss. cap.15.num.19.* Coler.*de processu par.1.cap.7.nu.vlt.* Daniel Moller *lib.2.semes.cap.4. nu.13.* & ante eos Castren. *in d.l.7. §.fin. D.qui satis.cog.* vbi ait, ***nota quod captus vt suspectus de fuga***

4 5 6 7 8 9

fuga relaxari debet dato fideiuſſore de iudicio ſiſti ſupple,& de iudicatum ſoluendo, & in effectu Caſtrenſem ſequitur Caccialupus *d.quæſt.9.nu.6.* qui id probat ex eo quia iſta captura ob fugæ ſigna ſeu ſuſpitiones, & quia nulla immobilia poſſideat conceſſa eſt vt creditori cautum ſit quantum fieri poſſit, non tamen remanet cautus cum fideiuſſione de iudicio ſiſti, niſi etiam ei ſuccurratur cum alia fideiuſſione de ſoluẽdo iudicatum, & licet eo quod non poſſideat immobilia nõ teneatur niſi iudicio ſiſti,tamen (& ſic reſoluitur contrarium argumentum) propter fugæ ſigna ex quibus orta fuit ſuſpitio,adſtringitur etiam fideiuſſionem de ſoluẽdo iudicatum præſtare,& poteſt etiam addi non ita anxiè debitorem conaturum creditoris ſatisfactionem ſi præſtita fideiuſſione de iudicio ſiſti è carcere liberaretur.

Intereſt autem maximè quod interueniat hæc ſtipulatio,
10 ſeu fideiuſſio de ſoluendo iudicatum, † etenim cum ea duo contrahuntur ſcilicet,& obligatio,& executio Angel.*in l.fin. C.de vſur.* & ibi Bart.& Cyn. ex *l. 1.* ibi, *poſt rem iudicatam ſtatim dies cedit D.iudic.ſolui l.fin.§.& cum antiquitas C.de vſur.rei iudi.*& poteſt probari ex *l.ſi remunerãdi 6.§.Marius Paulus D.manda. l. tale pactum 40. §. qui prouocauit D.de*
11 *pact.* † vbi conuentio de iudicatum ſoluendo habet vim cõfeſſionis iudicialis,& ita habet paratam executionem,etenim ſi deberet conueniri fideiuſſor alia via quam executiua, ipſe daret alium fideiuſſorem de iudicatum ſoluẽdo,& ille alium, & ſic in infinitum, & in ipſa fideiuſſione non promittitur iu-
12 dicatũ fideiuſſionis ſoluere, ſed iudicatum rei, † iſte fideiuſſor eſt pars intrinſeca ipſius iudicij, vt conſiderabat Bald. *in d.§.& cum antiquitas*, & ſic ſententia mandabitur executioni abſque nouo proceſſu cõtra fideiuſſorem Angel.de Peruſ. *in l.1.D.iudi.ſol.* In modo autem practicandi hanc actionem
13 eſt differentia, † nam Bart. ibi notat quod nõ debet peti executio ſententiæ contra fideiuſſorem quia lata eſt cõtra reum, ſed ſolum ſtipulationis vel fideiuſsionis, quæ fuit declarata
14 per ſententiam † Angelus vero tenet cõtrarium, quia nullus actus conuentionalis habet paratam executionem, quam habet

habet

bet sententia ex *l.minor annis 40. D. de minor. l. 4. §. siue ex conuentione D.de re iudi.* † vbi contra promittentem soluere 15
quod in sententia lata continetur non potest fieri executio *l.2.C.de execu.rei iudi.* † Ad argumentum Bart. quod confes- 16
sio coram Iudice habeat executionẽ paratam respondet quod aliud est confiteri debitũ antecedere vt sic lis dirimatur, aliud est in iudicio promittere, alias sequeretur quod omnes contractus qui fierent coram Iudice haberent executionem paratam quod est falsum vt patet in contractu donationis cum insinuatur, nam coram Iudice fit, item in stipulatione prætoria rem pupilli saluam fore, quæ non habet paratam executionem. † Sed tamen cautius est petere tam sentẽtiam, quam 17
fideiussionem, seu stipulationem exequendas vt notauit Suarez *in declar.legis 2.for.legum lib.2.tit.de los emplazamientos quæstione incipiente, sed pone quæstionem quotidianam nu.12.*

Superest alia excutiẽda difficultas an scilicet debitor pos- 18
sit è carcere relaxari sola iuratoria cautione, quoties fideiussorem non inuenerit. Plures Doctores pro vtraque parte adducit Berlichi. *d.conclus.74.nu.140.* in terminis sequestri, in nostris autem terminis plura argumenta pro vtraque parte tradit Caccialupus *quæst. 11.* † Partis affirmatiuæ difficiliora 19
proponam. Primum est ex *auth.generaliter C.de epis.& cleri.* vbi si actor satisdare non potest, & paratus est iurare statur iuratoriæ cautioni, & si istud est in actore idem dicendum est in reo *cap.non licet de reg.iur.in 6.* facit etiam *auth.cui relictum C.de indic.vidui.tollen.* Secundum ex *l.1.§.omnes C.de assert. tollen.* vbi siue agat seruus, siue conueniatur pro libertate statur iuratoriæ cautioni. Tertium quia impossibilium nulla est obligatio, & alijs leuioribus quæ ibi vide. † Sed his nõ obstan- 20
tibus certior est negatiua sententia non sufficere scilicet iuratoriam cautionem, quam tenet Specul. *de seques.poss.s.§.1. vers.sed pone* Abbas *in cap.2.de seques.poss.* Bald. Ange. Imola *in l.filiusfa.§.diui el 2. D.de leg.1.* Ioan. Faber *in §. is quoque I. de actio.* Suarez *in declar. l.2 for.legum lib.2.quæstione incipiente Sed attende nu.7.* Pecki. *de iur.sisten.num.4.* & probari potest ex *d.l.filiusfa.114.§. ijdem 12. D.de leg.1.* vbi si non

potest

potest præstari vulgaris cautio mittuntur liberi in possessionem fideicommissi pignoris causa, & ex *l.fin.C.de ordi.cogni.* vbi propter impotentiam satisdandi deuenitur ad sequestrũ, & ex *l.si constante 24.§.quoties D.solut.matri.*& plura pro hac sententia adducit argumenta Caccialup.*vbi proxime num.5.*
21 *vers.in contrarium.* † Etenim vsusfructuarius pauper, & suspectus si nõ potest satisdare de vtendo, & fruendo boni viri arbitratu perdit vsumfructum, nec admittitur iuratoria cautio Cynus *in l.vsufructus D.vsusfruc.quemad.caue.*Præterea eadem causa quæ facit istum suspectum de fuga eadem facit illum suspectum de periurio argumento eorum, quæ notant Doctores *in l.si ex cautione C.de nõ numer.pecu.& l. doli mali*
22 *§. aduersus D. de nouati.* † Et tandem redderetur iudicium elusorium per iuratoriam cautionem, nec creditor remaneret cautus, & in potestate debitoris esset post fraudatum iam creditorem in debito, illum iterum in cautione fraudare. Argumenta in contrarium adducta ex seipsis dissoluuntur cum
23 non loquantur in nostra specie. † Caccialupus *nu.9.*vellet distinguere inter illum qui non inuenit fideiussorem ob paupertatem, & inopiam superuenientem vt supponimus, & illum qui non reperit ob corruptos mores, & malos dolos, sed res erit difficilis probationis,& nouis in creditoris præiudiciũ
24 supposita fraudibus. † Excipit ab hac regula Petr. Pecki. *de iur.sisten.cap.31.nu.5.* personam egregiam, aut multum nobilem,nam & alias regula est,vt ipse ait,quod istius modi personis Ciuitas pro carcere detur, fideique illorum credatur,& Iudex hoc faciens nulla ratione culpari debet etiam si statutum, aut lex de debitore in carcerem conijciendo loquatur Angel. *ad l.nullus C.de exhib.reis* Odofre. *ad l.1.C.de custo. reor.* Lucas de Penna *ad l.quoties C.de dignit. lib.12.* Cotta *in memor.ver.carceres,* & fusius Ioan.de Neuisa.*conf.52.nu.22.* & Tiraquel. *de pœnis temper.causa 31.& 51.*quos refert Peckius *vbi supra.* Sed ne obstent his quæ *supra §.1.*diximus de priuilegijs nobilium intellige vbi statuto,vel lege municipa-
25 li ipsorum nobilium priuilegio esset derogatum. † Caueat autem Iudex ne indebitè eum relaxet, nam tunc ipse remaneret

neret obligatus creditori per tradita à Peregr. Ianninio *de cita.rea.lib.1.cap.2.nu.21.*

Debitore iam capto multæ erunt creditoris partes, tenebitur, & suum creditum, tum & fugæ suspitionem probare, & debitorem in carcere alere. † Et creditum, & suspitionem teneri post capturam per legitimas probationes probare tradit Alexan. *in l.fideiussor §.fin.D.qui satisd.cog. & cons.19.lib.3.* Roma. *cons.320.nu.3.* Ripa *in l.3.nu.17.D.solut.matri.* Angel. *in l.nemo carcerem C.de exacto.tribut.lib.10.* Imola *in l.2.D.solut.matri.* Caccialup. *quæst.6.num.20.* Coler. *par.3.cap.1.nu.69. & 70.* Iannini. *lib.2.cap.1.nu.66.* Ruginel. *practi.cap.12.nu.3.* † Constitutiones huius Dominij *tit.de offi.Abbat. & Consu. mercat. §.hæ tamen* sic loquuntur: *Hæ tamen probationes* (loquitur tex. de factis solo iuramento) *hoc modo factæ in causa cognitione præiudicare non habent ipsis detentis, vel iuribus eorum, nisi postmodum legitimè factæ fuerint, & alio modo quam per Iuramentum.* † Et ad hanc probationem faciendam iamdiu de an. 1556. die 15. Iunij fuit assignatus certus terminus sub his verbis: *Statuit quod debitoribus ipsis detentis teneantur creditores termino dierũ quatuor verificare coram Iudicibus ordinarijs fugam ipsam, fugæue suspitionem, eo termino elapso si non fecerint, illico detentos relaxari debere, censeanturque condemnati in impensis, quas detenti fecerint, & in dictis florenis viginti quinque iuxta ipsarum litterarum dispositionem.* Est ex rescriptis Senatus collectis per Garonum *fol.59.* & illius meminit Ruginellus *vbi supra.* † Neque solet Senatus huiusmodi terminum prorogare nisi vrgentissima suadente causa, & æquitate vt in casu sequenti. † Reperiebatur anno 1645. carceratus in Ciuitate Mediolani Plinius Brocchus Augustæ Vindelicorum tãquam fugitiuus debitor Marci Aurelij, & consortum de Rescalijs ex causa cambiorũ in Nundinis Bolzani contractorũ procuratorio nomine Hortensij patrui. Transactis quatuor diebus, & nihil probantibus creditoribus petebat debitor declarari nullã illam capturam, creditores adierunt Senatum pro termini prorogatione, & oblata fideiussione obtinuerunt rescriptum directum Egregio

Margin numbers: 26 (beside "debitorem in carcere alere"), 27 (beside "12.nu.3. † Constitutiones"), 28 (beside "Et ad hanc probationem"), 29 (beside "fol.59."), 30 (beside "suadente causa").

gio Capitaneo Iustitiæ tenoris sequentis: *Ex sententia Senatus coram quo lectæ fuerunt occlusæ preces Marci Aurelij, & consortum de Rescalijs mandamus vobis, vt præstita per supplicantes idonea fideiussione de soluendis expensis, & damnis detento vbi intra tempus præfigendum non probent probanda eisdem terminum competentem assignetis, vbi tamen detentus ipse idoneè fideiubeat de stando, & parendo iuri, & iudicatum soluendo illum demittatis Mediolani die 8. Februarij 1645. sig. Augustinus Crescentinus*. Fuit præstita fideiussio, assignatus nouus terminus, sed quia neque intra illum creditor partes suas fecit, tandem die 5. Maij 1645. facto verbo per Egregium Capitaneum Iustitiæ coram Senatu Excellentissimo ad pręscriptum litterarum eiusdem Ordinis super precibus ambarum partium de actitatis in causa detentionis eiusdē Brocchi tanquam complementarij Hortensij eius patrui in Nundinis Bolzani in quibus anno 1642. decoxerat quia dolosè, & fraudelenter se gessisset, lectisq; examinibus testium super Capitulis productis per Rescalios ad iustificandam capturam, iuribusq; productis in termino per dictum Capitaneum Iustitiæ statuto, & deinde iussu Excellentissimi Senatus eisdem

31 prorogato, † *Censuit is Ordo Brocchum male detentum, & ideo dimittendum, saluo ei iure quo ad expensas contra dictos Rescalios.*

32 Adeo autem interest creditoris creditum suum probare, vt constito de eo etiamsi captura sit nulliter facta, nihilominus sit confirmanda, vel de nouo concedenda Iason *in l. à diuo Pio §. in venditione nu. 12. D. de re iudica.* Alexan. *in l. naturaliter §. nihil commune D. de adquir. posse.* Surd. *de alimen. tit. 9. quæst. 32. nu. 35.* Cotta *in memor. verbo creditor faciens*, & argumentando de tenuta, quæ nulliter fuit à Iudice concessa quod teneatur eam cōfirmare si de iure erat danda tenuerunt Angel. *in l. si finita in princ. D. de damn. infec.* Carpan. *ad Statut. Mediol. cap. 242. nu. 22.* Paris. *conf. 99. nu. 35. lib. 3.* Negusan. *de pigno. mem. 2. tertiæ par. princi. num. 23.* Moling. *de retenti. cap. 246.* Carta. *decis. 14. nu. 15.* pulchrè Peregr. Iannini. *de cita. rea. lib. 1. cap. 12. nu. 24.* Bursat. *conf. 74. nu. 167. lib. 1.* vbi

vbi dicit communem, qui omnes id multo magis cõcludunt si de debito per confessionem debitoris constet, imò etiamsi captura fuerit nulla quia nõ constaret de debito nisi per iuramentum, conualidatur ex superueniente probatione Rimin. Iun.*cons.125.num.14.* † Sed difficulter in practica obtinebis, 33
† fortè quia sic eluderetur notio illa concessa Protectoribus, 34
quid enim interesset decerni à Protectoribus capturam nullam ob non seruatam rititudinem si Iudex ordinarius posset eum detinere quia ei constaret de vero credito? & certè credo non posse hoc facere Iudicem ordinariũ, remaneret enim vt dixi, elusa notio Protectorum. † Quare cautela quæ non 35
modicum iuuabit creditores erit, vt etiam pro rititudinis cognitione adeant Iudicem ordinarium, eumque præuenire faciant, quo casu etiamsi captura per eum non ritè facta declarata fuerit nulla, poterit tunc vti supradicta doctrina declarando debitorem male captum, sed bene detentum si ei per veras probationes de credito constat, quia tũc ob præuentionem factam nullum cõsiderari potest præiudicium respectu Protectorum, quod facere non poterunt Protectores quibus sola notio rititudinis concessa. † Nisi mauis cum Ianninio *lib.* 36
1.cap.2.nu.25. distinguere quod si captura est nulla eo quod non fuerit probatum debitum, tunc conualidetur facta vera probatione debiti, secus vero si esset nulla alia de causa videlicet, quia non fuisset probata fugæ suspitio, vel quia fuerit facta tempore, vel loco prohibitio, tunc enim etiamsi probetur debitum nõ conualidatur captura, & idem tenet *nu.28.* quoniam, vt ibi inquit, quæ sunt nulla nõ defectu formæ sed materiæ, possunt habilitate materiæ postea superueniente confirmari, & reconualescere, secus vero si esset ex amissione solemnitatis, & formæ omissæ, & videndus idem Iannini. *lib.2.cap.1.nu.236.*

Huius loci est quæstio illa à solo Caccialupo *quæst.6.n.29.* 37
agitata quem sequitur Iannini. *lib. 1. cap.2. nu.112.* quid dicendum sit si debitum pro quo quis captus est reperitur pro parte verum, & pro parte falsum, † & in totum irritandam 38
capturam cõcludit quia actus est indiuiduus, tum etiam quia

est similis primo decreto, de quo certum est quod si interponatur pro debito partim vero, partim falso est in totum nullum, vt tenet Bald. *in l. certi condictio 9. §. opportet igitur D. si cert. peta.* & potest probari ex *l. si non sortem 26. §. si centum D. de condi. inde.* vbi si debitor centum quasi ducenta debens fundum ducentorum soluerit, totum fundum poterit repe-
39 tere, † secus vero esset vt ex eodem Baldo concludit si quis fecerit aliquem capere tanquam suspectum partim suo nomine partim alieno, nam tunc potest captura pro parte consistere, & pro parte non *l. non idcirco 44. D. de iudic. l. perlusorio 14. D. de appella.* Imola *in l. si is ad quem D. de adquir. hæred.*

40 Si autem captura est nulla non poterit pro alio debito ad instantiam alterius creditoris detineri, quoniam id quod in se est inutile non potest alteri dare vim, & arrestatio superueniens debet adhærere, adhæsio autem necessario supponit
41 verum subiectum cui adhæreat. † Sed Iannini contrarium asserit *lib. 1. cap. 2. nu. 32.* ex eo quia sicut lex contra communes regulas si fugæ imminet periculum cõcedit proprio creditori detentionem vt supra vidimus ex *l. aut prætor 10. §. si debitorem D. quæ in frau. credi.* ita & carceratus relaxari non debet cum de nouo esset carcerandus, quia illud quod est nulliter factum nõ debet reuocari, cum de nouo esset faciendum vbi non esset factum Negusan. *de pignor. 2. mem. tertiæ partis princi. num. 23.* qui tamen loquitur in terminis quod captus nulliter possit detineri pro eo debito, si de eo apparet, non
42 vero pro alio, † & ita sententia Ianninij difficiliter sustineri posset, & ipsemet hoc recognoscere videtur dum *lib. 2. cap. 1. num. 243.* asserit non posse neque à primo creditore, neque à tertio recommendari quoties alio modo quam defectu probationis debiti est nulla captura, quãdo autem potest recommendari seu sequestrari à primo, poterit etiam à tertio.

43 Illud sciendum omnino est quod si indebitè hoc est non ritè (secus si non rectè) carceratus soluerit, & fuerit relaxatus non potest postea solutum repetere, vt ex *l. fin. §. vlt. D. quod met. cau.* & ex Peckio *de iur. sisten. cap. 12. nu. 3.* & Persona.

sona.*de adipis.possess.nu.260.vers.deinde*, probat Iannin.*lib.2. cap.1.nu.244.*

Circa secundam huius capitis inspectionem sciendum est teneri creditorem alimēta subministrare debitori, hoc enim iam lex 12. tab.supra in princ.huius capitis relata,& explicata præcipiebat sub illis verbis, *si volet suo viuito, ni suo viuit qui eum vinctū habebit libras farris in dies dato, si volet plus dato*, vel legendum melius fortè cum Reuar.*ad leges 12.tab. cap.8. libram farris endo die* (ideſt quotidie) non vt Forner. *lib.1.select.cap.6.libram* ideſt selibra l.enim significat semissem, sed varijs rationibus oppugnatur à Cuia. *lib.9.obser.cap.* 37. & circa hæc vide plura apud Osual.*ad Donel.lib.27.comment.cap.3.litt.H.* & relatos à Martino Colero *de alimen.lib. 1. cap. 14. nu.67.* † Eo respexit Terenti. ille Phormio cuius meminimus supra. 44 45

Alijs alius est periculum, vnde aliquid abradi potest
Mihi sciunt nihil esse, ducent damnatam domum,
Alere nolunt hominem edacem.

Et Plaut.*in Menæch.* 46

Nam ego ad Menæchmum nunc eo, quo iam diu
Sum iudicatus, vltro eo vt me vinciat
Nam illic homo, homines non alit, verum educat
Recreatque, nullus melius medicinam facit.

Tenetur itaque creditor debitorem in carceribus alere glos. *in l.fin. verbo agnoscere C. de erog.milit. an.lib.12.* Specul.*tit. qui filij sint legitimi nu.20.* Iason *in l.victum nu.2.C.de re iudic.* Bart.*in l.illicitas §.ne potentiores D.de offi.Præsi.* Brun.*de cessi.bono.quæst.6.princi.nu.8.* Pecki. *de iur.sist.cap.28. num.5.* Ponta.*de ali.cap.11.nu.7.* Vuesembec. *cons.97.nu.6.* Heningius Goden *cons.103.num.15.* Martin.Coler.*de alimen.lib.1. cap.14.nu.67.* Matthias Coler. *de proces.execut.par.1.cap.6. nu.92.& seq.* Surd.*de alimen. tit.1.quæst.71.nu.3.* † Quod intellige dummodo seipsum alere non possit Bart.*in l.sanctum in fine D.de rer.diui.* Afflic.*decis.71.*Boer.*decis.303.nu.2.* Daniel Mollerius *lib.1.semes.cap.36.* Hypoli.de Marsi.*in pract. crimi.§.attingam nu.74.* & *in tract. de bannitis ver.carcerati* 47

num.

48 *nu.*39. Surd.*de alime.d.quæst.*71.*nu.*1. † alias poterit reus vel actione iniuriarum aduersus detinentem agere *l.si victum C. de re iudi.* vel petere à Iudice dimissionem ad quod tenetur Afflic.*d.decis.*71.Anto.Corduba de Lara *in repetit.l.si quis à liberis* §.*solent nu.*37. *D.de libe.agnos.* Sola *in Constit.Pedemont.super decreto de captura debit.glos.*3.*nu.*5. ambo Coleri *vbi supra.*

DE TEMPORE, ET LOCO CAPIENDI Fugitiuum, vel de fuga suspectum.

§. VII.

SVMMARIVM.

1 *Debitor suspectus, aut fugitiuus vbique capi potest.*
2 *Et in alieno territorio.*
3 *Explicatur l.nemo* 103. *D.de reg.iur.* & *l.plerique* 18. *D. de in ius voc.*
4 *Resellitur sententia Peckij.*
5 *Aliqui existimant abstrahi posse ab Ecclesia.*
6 *Alij si consuetudine receptum, vel iure municipali cautum*
7 *Adducitur lex Vuisigothorum.*
8 *Contraria sententia est certissima.*
9 *Licet debitor esset obligatus ad satisfaciendum in operibus.*
10 *Extenditur etiam ad Hospitalia.*
11 *Exornatur supradicta sententia.*
12 *Ab Asylo à Romulo instituto non poterat debitor extrahi.*
13 *Nec à templo Dianæ Ephesinæ.*
14 *Soluuntur argumenta contraria.*
15 *Germonius, & Couarruuias existimant Iasonis sententiam habere locum in decoctore.*
16 *Vbi decoctio non prodigalitate, sed potius fortunæ vitio euenerit.*
17 *Quid de debitoribus administrationis causa remissiuè.*
18 *Quolibet tempore etiam feriato in honorem Dei.*
19 *Omnes actus in quibus est periculum in mora possunt etiam die feriato expediri.*

20 *Ex-*

20 Explicatur Iſaias cap.58.
21 Quid ſit reum repetere.
22 Intelligitur Sueto.in Auguſ.cap.32. & in Domiti.cap.9.
23 Repetitio legati eſt iteratio eius quod relictum eſt.
24 Origo feriarum remiſſiuè.
25 Veniens ad nundinas ſi eſt ſuſpectus poteſt capi licet ſtatuto generaliter caueretur, vt venientes nõ poſſent arreſtari.
26 Mercatores dum ſunt in nundinis ſunt ſuſpecti.
27 Poteſt carcerari debitor recipiendo aliquid.
28 Saluus conductus pro debitis non extenditur ad iurata.

ON loquimur de illo qui capitur ratione debiti quod in ſe habet executionem perſonalem, quo fortè reſpiciunt ſolemnitates illæ videlicet ne ſub tecto, vel in domo capiatur † quoties enim agitur de debitore ſuſpecto, 1
aut fugitiuo vbique capi poteſt ſcilicet in domo, in hoſpitio, in apotheca, in caupona, in naui, vel in curru Iaſon *in l.vnum 22.nu.4.verſ.prima eſt D.de reb.credi.* Caccialup.*quæſt.7. ex l. 1. C. vbi quis decur. vel cohort.* iuxta illud vbi te inuenero, ibi te iudicabo Berlichi. *concluſ.73.nu.51.* † imò & in alieno 2
territorio tenet Caccialup. *d.quæſt.7. nu.2.* Ianninius *de cita. rea.lib.2.cap.12. nu.1.* licet contrarium reſpectu domus probare nitatur Pecki.*de iur.ſiſten.cap.6.nu.3.*ex *l.nemo 103.*ibi, *nemo de domo ſua extrahi debet D.de reg.iur. quia domus tutiſſimum cuique refugium atque receptaculum ſit*, vt inquit Caius *in l.plerique 18.D.de in ius vocan.* † Sed tex.ille loqui- 3
tur de in ius vocatione, ita vt nemo poſſit in ius ire cogi ſi in domo reperitur, neque ab ea extrahi, & ſic intelligendus tex. *in d. l.nemo* 103. bene poterit in ius vocari quamuis in domo ſit vt declarat *l.ſed etſi 21.D.de in ius voca.* maximum autem diſcrimen eſt inter vocationem in ius, & capturam de qua agimus, etenim etiamſi in ius non veniat, non amittit creditor ſuum debitum, ſecus in noſtro caſu ob imminens fugæ periculum. † Nec amplectenda eſt ſententia Peckij *d.cap.6.* 4
in fine dum dicit debitorem de fuga ſuſpectum non poſſe in

Scholis

Scholis publicis detineri, quod Scholæ vbi Doctores profitẽtur sint veluti domus propriæ studiosorum. Nam dicendum est posse, sed non debere detineri, vt sic euitentur scandala, & tumultus, qui ex ea detentione eo in loco facta oriri possent, vt respectu capturæ absolutè considerabat Rebuffus *de priuile. Scholar. cap. 102.*

5 Sed an in Ecclesia capi possit quæri solet. Iason *in d. l. vinũ nu. 5.* scribit posse quia die feriato etiam in honorem Dei capi licet Bart. *ad d. l. ait Prætor §. si debitorem D. quæ in fraud. credit.* Angel. Areti. *in princip. tit. de actio.* † Alij vero & sunt

6 Oldrad. *cons. 24.* Aufrer. *ad Capel. Tolos. decis. 422.* Boer. *decis. 215. nu. 7.* Abbas *in cap. inter alia nu. 22. de immuni. eccles.* ita demum abstrahi posse si consuetudine receptum sit, vel mu-

7 nicipali statuto cautum. † In legibus Vuisigothorum caueba- tur (*est lib. 9. tit. 3. cap. 4. Codicis dictarum legum*) quod si debitor aliquis ad Ecclesiam confugerit, eum Ecclesia non defendat, sed Præsbyter, aut Diaconus debitorem sine dilatione restituat, ita vt ipse qui debitum repetit nequaquam cædere, aut ligare eum præsumat, qui ad Ecclesiæ auxilium decurrit, sed præsente Præsbytero, vel Diacono constituatur intra quod tempus ei debitũ reformetur, & Iustinianus *in auth. de manda. Princi. §. publicorum* cauet, vt debitores à sacris ædibus extrahi possint.

8 Sed his non obstantibus contraria sententia est verissima, videlicet dictos debitores fugitiuos, vel de fuga suspectos gaudere immunitate Ecclesiæ, nec enim alicubi reperiuntur excepti à iure Canonico Abbas *in cap. inter alia nu. 22. de immuni. Ecclesia.* Oldrad. *cons. 54.* Decianus *tract. 2. lib. 6. cap. 27. nu. 22.* Couar. *lib. 2. vari. cap. 20. nu. 14. vers. sed profecto* Ioan. de Visch. *de immuni. Eccles. nu. 55.* Anastas. Germonius *de Sacror. immunit. lib. 2. cap. 16. num. 109.* † Roder. Suarez qui

9 loquitur etiamsi ex Statuto esset tradendus debitor creditori ad satisfaciendum in operibus *in declar. l. 2. for. legum lib. 2. quæstione incipiente Quinto quæritur nu. 1.* contra Abbatem, qui stante dicto Statuto contrarium tenuit, & pro sententia nostra sentire videtur Osual. *ad Donel. lib. 17. comment. cap. 2. litt.*

litt.N. † & hoc extendi etiam ad Hoſpitalia tradit ex Archidia.*in cap.diffiniunt 17. quæſt. 4.* & Baldo *in l.ſi quis ad declinandam C.de epiſco.& cleri.* Suarez *vbi ſupra nu.4.* † & probari poteſt ſupradicta cõcluſio ex *l.præſenti 6. C.de his qui ad Eccle.confu.* vbi per Leonem Imperatorem ſtatutum fuit, vt debitor ad Eccleſiam confugiens poſſit in ius vocari, & reſpondere per Procuratorem, contraque eius bona procedi, ſed noluit, vt ab Eccleſia extraheretur, & notauit erudité, vt ſolet Couar. *vbi ſupra* † quod ab aſylo à Romulo inſtituto, cuius meminimus ſupra *cap.3. num.16.* non poterat debitor extrahi Plutar. *in Romulo.* † Sed & Epheſi in Templo Dianæ eadem immunitas erat, vt tradit idem Plutar.*lib.de vit.vſur.* † Argumẽtum ex Auth.Iuſtiniani parum nocet cum obſtent iura Canonica quibus in hoc ſtandum eſſe concludit Couar. *vbi ſupra.* Argumentum Iaſonis deſumptum ex tempore ad locum impugnat Mattheat.*lib.2.epito.leg.cap.23.nu.9.& ſeq.* ex eo quia die feſto multa poſſunt venundari; non tamen in templo, tum etiam quia ſi furto auferatur quid in æde ſacra ſacrilegium fit, nõ tamen ſi die feriata. Couarruuias vero, & ex eo Germonius *vbi ſupra nu. 112.* illud etiam impugnant exemplo homicidæ,qui poteſt capi etiam die feriata *l.prouinciarum C.de ferijs*,& tamen ab Eccleſia extrahi non poteſt. † Germonius tranſcribens formalia Couar. verba dum grauiter in decoctores inuehitur arbitratur locum in eis habere Iaſonis ſententiam, quos ſequitur Decia. *d. cap.27. nu.34. in fine.* † Sed ſi hoc verum eſſet,quod tamen omnino à veritate alienum eſt, adhuc limitandum exiſtimarem vbi decoctio non luxuria vel prodigalitate debitoris ſequuta ſit,ſed potius vitio fortunæ, nam tunc cõmiſerationem mereri aſſerit Andræas Knichèn *de Saxoni.non prouoc.iure cap.5.de regalijs in ſpecie nu.521.* † Sed an debitores adminiſtrationis cauſa extrahi poſſint ab Eccleſia videndus Muños de Eſcobar *de ratioci. cap.4. à nu. 6.*

Circa tempus dicendum eſt quocunque tempore ſiue feriarum, ſiue vindemiarum, aut die mercati, imò & ſi ſint feriæ in honorem Dei poſſe capi, vt ex Bart.*in d.§.ſi debitorem,* 18

& ex glos. in l.dies festos C.de ferijs tenet Caccialup. quæst.8. nu.1. Gail.lib.2.obser.44.nu.1. Rebuff.ad ordi.Reg.tom.1.art. 6.glos.3.nu.60. Pecki.de iur.sis.cap.7.nu.1. & alij relati à Berlichio d.concl.73.num.50. Alber.in l.si feriatis D.de ferijs, &
19 quod possit hoc fieri die feriata videtur posse probari, † quia omnes actus in quibus periculum in mora versatur possunt diebus feriatis etiam in honorem Dei expediri ex tex.in cap. significauerunt 21.§.verum pars altera de iudic. tenet idem Berlich.concl.74.nu.98.& quia vt inquit Palladi. lib.1.rei ru-
20 sti.cap.6. necessitas ferijs caret. † Neque obstat quod dicitur Isai.cap.58.vers.3. Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis, nam ibi repe-
21 tere idem est quod iterato petere, † sicuti & repetere reum significat iterato reum facere,abolitioneq; exemptum reum denuo postulare l.3. §.vlt.D.de accus. l.qui cum maior 14. §. sed si minor 2. vers.certè si D. de bon.libert. l.si interueniente
22 12.cum alijs D.ad S.C.Turpilli. † Sueto. in Augus.cap.32. nomina, inquit, aboleuit conditione proposita, vt si quem repetere vellet periculū pœnæ subiret. Idem in Domiti. cap.9. Vniuersos discrimine liberauit,nec repeti nisi intra annum permi-
23 sit, † sicuti & repetitio legatorum est iteratio eius quod relictum est l.si sic 13. l.si purè 54. l. in repetundis 63. l. cum in substitutione 77.D.de leg.3.cum latè adductis à Ioan.Gœddęo in l.generali 80.de verb.signif.vndę optimè reprehendit Propheta eos qui debitores repetunt, aliter locum illum intelli-
24 git Pecki. vbi supra. † De origine feriarum vidēdus latè Garonus in Ordini. Senatus per eum exornatis pag. 162. Aduersus supradictam sententiam est Surd. de alimen.tit.8.princ.2.
25 nu. 9. † Quam & ego extendo etiam tempore nundinarum licet expressè Statuto caueretur, vt veniens ad nundinas debeat esse securus, & liber, & eius bona arrestari non possunt quia si adest suspitio poterit detineri,vt ex Angel. in l.dies festos in fine C.de ferijs tradit Suarez in decla.l.2.for.legum lib.2. tit. de los emplazamientos quæstione incipiente Sed attende
26 nu.27. † maximè si vera est doctrina Curtij de sequestro n.31. quod mercatores omnes dum sunt in nundinis sint suspecti

de

de fuga, † vndè vt tradit Anto. Nigrus *de exequuti. rei iudic. cap. 14. §. 5. nu. 22. & 23.* quamuis debitor recipiendo aliquid in nundinis non se obligauerit personaliter, tamen si intra tempus nundinarum nō soluerit poterit carcerari si debitum sit factum nundinarum causa, & debitor, & creditor sint mercatores frequentes in nundinis, & solutio sit ibidem destinata Rebuf. *de litte. oblig. art. 74. glos. 3. nu. 18.* † licet enim tempore nundinarum persona, aut res alicuius sisti non possint iuxta *l. 1. Cod. de nundin.* Coler. *de proces. par. 2. cap. 3. nu. 156.* cuiuslibet speciei illæ sint, quas recenset Marian. Socin. *cons. 61. num. 23. lib. 2.* nisi debitum fuerit iuratum, vt vult Pecki. *d. cap. 7. nu. 3.* illud probans exemplo Constitutionis tollentis aliam Constitutionem generalem, non enim tollit iuratam, & exemplo Saluus conductus pro debitis concessi, qui non extēditur ad iurata, vt decisum sic Neapoli fuisse testatur Afflict. *decis. 5. incipiente Domine Rex.* Attamen si periculum est in mora potest etiam ibi detineri vt diximus, & ob eādem rationem etiam de nocte potest concedi hæc captura iuxta tradita per Pecki. *d. cap. 7. nu. 2.* quia tantum valet factum de nocte quantum de die *l. non minorem 21.* vbi Bartol. *Cod. de transac.*

27 28

DE MILITE FVGITIVO.

CAP. XX.

SVMMARIVM.

1 *Desertor dicitur fugitiuus.*
2 *Est nomen generale.*
3 *Desertor est quisquis belli tempore abest.*
4 *In quo differat ab Emansore.*
5 *Tantum distat fugitiuus ab Errone, quantum Desertor ab Emansore.*
6 *Emansor pusillus desertor, desertor magnus emansor dici potest.*
7 *Reuertens quandoque habetur pro desertore.*
8 *Discrimen est in tempore.*
9 *Germanici Edictum.*
10 *Explicatur Tacitus.*
11 *Fuga magnum dedecus.*
12 *Miles comparatur Leoni.*
13 *Miles à mille.*
14 *Romanis proprium non fugere.*
15 *Militis virtus mitis in suos, acerbus in hostes.*
16 *Contumelia nomen desertoris.*
17 *Pœna Desertoris erat capitis.*
18 *Verba legis Caroli Magni.*
19 *Militia assiduum, nec momento abeuntem exigit militem.*
20 *Apud Romanos miles ab auditu tubæ distans in hostium numero referebatur.*
21 *Deferens accusationem punitur.*
22 *Socio non licet intempestiuè renuntiare societati.*
23 *Variæ pœnæ quibus plectebantur Desertores.*
24 *Æquiparantur latronibus publicis, & in eos datur ius publicæ vltionis.*

25 *Fit*

54 De-

54 Desertor se offerens qua ratione puniatur.
55 Filius desertor à Patre oblatus non punitur capitaliter.
56 Miles carceratus si fugit non habetur pro desertore.
57 Pœna supradicta desertoris exequũtur solum in milite qui est in expeditione, & suum habet stipendium.
58 Augustus instituit ærarium militare.
59 Deficiente stipendio extra ordinem punitur.
60 Arma non sunt sine stipendijs.
61 Exercitus ieiunus disciplinam seruare non potest.
62 Sine stipendijs milites dilabuntur.
63 In crimen Læsæ Maiestatis incidit qui in Annonam peccat.
64 Non potest contineri miles cibarijs deficientibus.
65 Disciplina militaris continet milites.
66 Hispani nostri alios longè antecellunt ex Besoldo.
67 Quædam delicta sunt in milite, quæ in pagano non sunt.
68 Seueritate exercitus instauratur.
69 Qui signa relinquebat pœna capitis plectebatur.
70 Nec militi vulnerato licebat.
71 Romani anteponebant disciplinã militarẽ amori parentũ.
72 Disciplina castrorum antiquior charitate liberorum, & interpretatur tex. in l. postliminio 19. §. filius quoque D. de cap. & postl. reuer.
73 In bello etiam absque dolo inuenitur delictum.
74 Exemplum Annibalis.
75 Aliud Salustij Præfecti Galliarum.
76 Ratio prædictorum.
77 Dux seuerus sit.
78 Miles magis Ducem quam inimicum timere debet.
79 Militares modi appellantur ij quibus in militia vtitur.
80 Casus Farinacij refertur.
81 Militis cuiusdam celebre dictum.
82 Qui in acie prior fugit capite punitur.
83 Varia aliorum pœna.
84 Antonius tanquam desertor debebat puniri.
85 Is qui metu aciem deserebat impunè occidi poterat.
86 Elegans Posthumij ad milites oratio.

87 De-

87 Decimatio fiebat in desertores per sortitionem.
88 Interpũctio in l. omne 6. §. qui in acie D. de re mili. quomodo (facienda.
89 Quare prior in acie fugiens tam seuerè puniatur.
90 Archilocus Poeta à Lacedemoniis quare eiectus.
91 Nemo alterum fugere tenetur.
92 Periculum vitæ, & famæ à pari procedunt.
93 Honor cæteris rebus præfertur.
94 An seruus in bello captus teneatur fugere.
95 Filius quem pater occidere vult tenetur fugere.
96 Fuga necessaria à conspectu mulierum.
97 Gloriosa hæc fuga.
98 In hac militia inermis qui non fugit.
99 Rex quidam hoc armorum genere vicit.
100 Miles si fugit an possit obtinere priuilegium veterani.
101 Miles est veteranus si per viginti annos cõtinuo inseruijt.
102 Si impedimentũ aliquod occurrit varij distinguũtur casus.
103 Si deseruit militiam etiamsi restituatur non potest priuilegijs veterani vti.
104 Intelligitur l. penult. D. de re mili. in 1. parte.
105 Si fuerit captus ab hostibus quid?
106 Opponitur l. 1. C. de re milit. lib. 12.
107 Reijcitur solutio culpabilis captiuitatis.
108 Accursij solutio.
109 Stipendia requirunt aliam restitutionem expressam; vel quod sit restitutio iustitiæ.
110 Explicatur l. qui excubias 10. D. de re milit.
111 Sed hoc non potest adaptari d. l. 1. C. de re milit. eius verus sensus traditur.
112 Milites non habent actionem ad recuperãda dãna passa,
113 Conductor non tenetur ad damna.
114 Dominus non tenetur redimere milites ab hoste captos.
115 Si miles fuit de iustitia absolutus potest tẽpus absẽtiæ alio tempore redimere.
116 Iniustè accusatus, de iustitia restitutus recuperat omnia.
117 Restitutio ex gratia non comprehendit obuentiones medij temporis nisi specialiter fuit dictum.

118 Intel-

118 Intelligitur l.qui excubias 10.D.de re milit.
119 Bene vero restitutio ex Iustitia.
120 Fuga dicitur iusta ob timorem carcerationis etiã iniusta.
121 Quid in casu infirmitatis.
122 In Regno Neapolitano per bimestre admittitur excusatio ratione infirmitatis.

1 DEsertor miles fugitiuus dicitur *in l.aut facta 16. §.tempus D.de pœnis* Anto.Augus.*lib.3.emend.*
2 *cap.7.* Cuia. *lib.6.obser.cap.26.* † Desertor autem nomen est generale in re militari, comprætiẽdens in se genus omne delictorum quæ committuntur per milites in exercitio militari, & quæ committi in re bellica possunt, vt ait Iuli.Ferret.*de re, & discipli. milit.tit.de milita.iusti. nu.* 100. Nos solum de desertore hoc
3 est fugitiuo verba faciemus. † *Desertor autẽ habebitur quisquis belli tempore abest à signis*, vt dicitur *in l. 1. C. de deserto.*
4 *lib.12.*Petr.Grego.*lib.11.de Repub.cap.7.à nu. 10.* † Sicut autem in seruis reperitur, & fugitiuus qui serò, aut nunquam redit, & erro qui frequẽter vagatur, sic in militibus desertor qui prolixè abest,emansor qui diu *l.3.§.desertor,& §.emansor D.de re milit.*Petr.Bellus *de re milit.par.8.num.4.*vt diximus
5 supra *cap.4.nu.5.* † vbi animaduertimus sic fugitiuum distare ab errone quemadmodum desertorem ab emansore *l.4. §.le-*
6 *uius D.eo.* † & quemadmodũ erro dicitur pusillus fugitiuus, & fugitiuus magnus erro *in l.quis sit fugitiuus 17. §. erronem D.de ædili.edic.* sic & emansor pusillus desertor, desertor autem magnus emansor dici potest vt notauit Cuia. *d. cap.* 26. Differentia vero non est quod hic reducatur, ille vero reuer-
7 tatur, † nam & qui reuertitur quãdoque pro desertore habetur *l.qui commeatus 14.* & qui reducitur pro emansore *d.l.4.*
8 *§.edicta D.de re mili.* † Discrimen tantum vt *in d.cap.4.nu.7.* notauimus est in tempore *d.l.aut facta 16.§. tempus D. de pœnis l. 3. §.si ad diem D. de re milit.* etenim vt dixi desertor qui prolixum tempus vagatur *d. l.3. §. desertor*, emansor qui diu vagans ad Castra regreditur *d. l. 3. §.emansor* Claudi. Co-
9 teræus *de iur.mili.lib.3.cap.3.* † Germanicus autem edixit vt

is qui

is qui diu abfuit quamuis pro emansore habeatur, tamen desertoris pœnam sustineat, vt dicitur *in d. l. 4. §. edicta*, vbi *vt* accipi pro *quamuis* animaduertit Cuia.*d.lib.6.cap.26.* & textum illum sic intellexerunt Tiber.Decia.*tract.crim.to.2. lib. 7.cap.12.n.34.* Coteræus *de iur.milit.lib.3.cap.3.* † Quin Mē- 10
nium Castrorum Præfectum, Duce eodem Germanico, eum qui agmine decessisset pro desertore habuisse legimus apud Tacitum *l.3.§.sed qui agmen D.de re milit.*

Semper autem fuisse magnum dedecus in milite fugam 11
certum est, & melius esse heroica fortitudine præliari quam fugere probat exemplũ Iudæ Machabęi vt dicitur *lib.1.Machab.cap.9.* ibi *Et viderunt multitudinē exercitus quia multi & timuerunt valde, & multi subtraxerunt se de castris, & nō manserunt ex eis nisi octingenti viri. Et vidit Iudas quod defluxit exercitus suus, & bellum perurgebat eum, & confractus est corde quia non habebat tempus congregandi eos, & dissolutus est. Et dixit his qui residui erant surgamus, & eamus ad aduersarios nostros si poterimus pugnare aduersus eos, & auertebant eum dicentes non poterimus, sed liberemus animas nostras modo, & reuertamur ad fratres nostros, & tunc pugnabimus aduersus eos, nos autem pauci sumus, & ait Iudas Absit istam rem facere vt fugiamus ab eis etsi appropriauit tempus nostrum moriamur in virtute propter fratres nostros, & nō inferamus crimen gloriæ nostræ*, de qua re vidēdus Pater Adamus
Contzen *lib.10.Politi.cap.48.* † Hinc Leoni comparatus est 12
miles quia est adeo generosũ animal vt aut mori malit quam turpiter fugere, aut iniuriam sæpe pati quam prostratis, & subiectis non parcere, diciturq; à Græcis *Leon* quasi *Laon* à multitudine quod perterreat, frangatque omnem animantium multitudinem. Nomen profecto si rem non vocem spectamus militi commune, vt notauit Theodorus Hœpingius *de*
iure insignium cap.9.§.2.mem.4.nu.189. † nam Grammaticis 13
docentibus miles à mille quod vix è milibus vnus nascatur, tantaque in ijs resideat gloria, & fortitudo iuxta *l.fortissimi C. de eroga.milit.an.lib.12.l.tam collatores in princ.C.de re milit.* & post Valer.Max.Guillel.Benedictum, & alios tradit Chas-

sanæ.*in Catalo.glor.mun.par.9.conf.38.* quanta per Leonem
14 repræsentari potest vnquam. † De Romanis militibus hoc
prodit Polybi.*lib.8.cap.84.* quod eorum fuerit nõ fugere nec
15 ordines deserere. † Duplex igitur militis virtus est, vna vt
mitis sit in suos, altera vt acer, & acerbus in hostes. Ideo Leo
boni militis animo elati, corpore robusti, consilio vafri, & in
negotijs fidi, pij, & clementis certa est imago Plini.*lib.8.cap.*
16 *16.* Forcatu *de Gallo.imper.lib.7.pag.1038.* † Inde in contumelia erat appellari desertorem apud Virgi. *lib.12.Æneidos Desertorem Assia,* & ideo ait Turnus Dextera hac interficiam desertorem, & cum vocat Desertorem eo ipso criminatur vt notauit P.Ludouicus de la Cerda *ad d.Virgilij versum.* Ita & Annibal apud Liuium *lib.21.* exprobrat Romani duci vocans *Desertorem exercitus.*

17 Pœna igitur desertoris in bello erat pœna capitis *l.non omnes 5.§.1.D.de re milit.cap.infames 6.quæst.1.* glos. *ver. deseratur in cap. ius naturale distinc.1.* Petrus Gregor.2.*par.syntag.lib.19.cap.10.nu.16.& seq.* Claud.Coteræus *de iur.milit. lib.3.cap.3.* Capyci.*decis.130.nu.8.* Paris.de Puteo *lib.8.de re milit. tit. quando prouocatur* Farina. *de crimi. Læsæ Maiest. quæst.113.nu.7. & in frag.crimi. ver.miles num.205.* Tullius
18 Crispoltus *in casibus militar.casu 9.nu.15.* † & *in legibus Caroli Magni* additis ad leges Longobardorũ sic legitur *Si quis adeo cõtumax aut superbus extiterit vt dimisso exercitu absq; iussu vel licentia Regis domum reuertatur, ipse vt reus Maiestatis periculum vitæ incurrat, & res eius Fisco nostro seruentur,* hinc vt notauit idem Petr.Gregor.*vbi supra nu.14.* mutuauit rationem lex nequis duplicem tractet eodem tempo-
19 re militiam *l.fin.C.qui milit.non pos.lib.12.* † quia militia assi-
20 duum exigit militem, nec momẽto abeuntem. † Vnde apud Romanos vt refert Appianus *in Lybico* miles ab auditu tubæ distans in hostium numero referebatur, & ex eo Crispoltus *vbi supra nu.42.* Coteræus *vbi proximè* Decian. *d. lib.7. cap. 12.nu.80.* Godescalcius Steuuechius *in cõmen.ad lib.2.cap.5.*
21 *Vegetij de re milit.* † Etenim vt considerabat Decia.vbi supra si is qui accusationem à se institutam deserit punitur *l.1.§.si*
quis

quis autem ab accusatione, & *§.incidit D.ad Turpillia.* & *in l.3.C.vbi cau.Fisca.* † & si socio intempestiuè renuntiare societati non licet *l. si conuenerit 14. D. pro socio* vt considerat Bellus *de re milit. par.8. nu.28.* quanto magis puniri debent qui Dominum suum, fidem datam, sacramentum præstitum, & disciplinā quam profitentur fraudantes deserunt? † Hocque crimen grauiter punitum fuisse semper testatur Plutar. *in vita Agesilai.* Spartani militiæ desertores è Magistratu omni repellebant, eis vxorem ducere non licebat, obuius quisque impunè eos cedere poterat, barbæ partem radebant, partem nutriebant, squalidi, abiectique circuire Ciuitatem singulis diebus cogebantur, & Auidius Imperator, vt refert Vulca. Galli. *in vita Auidi Imperat.* multis desertoribus manus, alijs crura, & poplites incidebat, dicens maius esse exemplum criminosi viuentis miserabiliter, quam occisi. Et anno tertio belli Punici, vt asserit Sabelli. *Enead.4.lib.9.* L. Posthumio, & Q. Æmilio Coss. morte mulctati sunt ij qui signa Romana, aut Castra deseruerant, profuitque non minimum ea Imperatorum seueritas, effectum est enim vt cū Carthaginenses multo plures essent, castra non defensa solum, sed & hostes cum multa cæde in vrbem sint reiecti, & propter desertorum pœnam, dicebat Clearchus Lacedemoniorum Rex, sæpè exercitui suo Imperatorem magis metuēdum esse quam hostem significans eos qui in prælio dubiam mortem timuissent, si deseruissent certum habere supplicium, vt tradit Petr. Ærodius *rer. iudic. lib. 10. tit. 5. cap. 12.* 22 23

Desertores æquiparantur latronibus publicis, & concessū est cuique ius publicæ vltionis in eos *l. vlt. C. quando lice. sine Iudi. se vind.* Decian. *vbi supra nu.67.* † Fit liber seruus si desertorem prodiderit *l. vlt. C. quib. cau. ser. pro pr. a. liber. acci.* † Si resistit punitur tanquam rebellis *l. 2. C. de desertor. lib. 12.* & velox vbique in eum datur supplicium *d. l. vlt. C. quando lice. sine iudi.* & licet desertionis crimen videatur morte extinctum *l. 1. C. si reus vel accus. mor. fue.* † tamen bona defuncti in desertione confiscantur *l. defunctorum 4. C. de re milit. lib. 12.* & de varijs pœnis occultantium desertores est tex. in 24 25 26 27

28 *l.1.C.de deserto.eod.lib.*Decian.*nu.68.& seq.* † Si Præses inue-
nit desertorem in suo territorio eum capit,& mittit ad suum
ducem,nisi facinus aliquod graue in territorio Præsidis com-
29 miserit, tunc enim ibi punitur *l.3. D.de re milit.* † Degrada-
tur in diuersa loca qui primo deseruit, deinde reuertitur *l.* 3.
§.*si plures D.eo.*& desertioni aliud crimen adiungens grauius
punitur *l.non omnes 5.§.2.D.de re milit. l.vlt. C.de desert.lib.*
12. & Herodi. *lib. 1.* meminit cuiusdam militis cui non satis
fuit castra deserere, & adscita perditorũ manu vicos, agrosq;
populari captiuos è vinculis, carceribusque eximere, sed &
Commodum Imperatorem obtruncare decreuerat, qui tan-
30 dem iussu Imperatoris capite mulctatus est. † Si vero falsò
fuerit desertoris crimine accusatus vel vt ait Papinianus *in l.*
ex causa 15. D.de re milit. si ratio constiterit, neque deserto-
rem fuisse apparuerit, omnia stipendia citra temporis finem
redduntur, hoc est citra distinctionem temporis, vt dicit ipse
met Papinianus *in l. eum qui 18. D. de his quib. vt indig.* &
notauit Cuia. *ad ipsum lib.19.respons. in d.l.ex causa*, & Go-
31 tofr.*in d.l.18.* † Si autem desertor gratia Principis fuerit resti-
tutus, indiget speciali gratia ad stipendia, & donatiua medij
temporis consequenda *l.qui excubias 10.*§. *1. D.de re milit.*
l.1.& l. cum allegetis C. eo. Godescalcius Steuechius *in com-*
ment.ad lib.2.cap.5. Vegetij de re milit. Iulius Ferret.*eo.tract.*
tit.de iusti.milit.nu.121.
32 Tanquam desertor punitur qui ab excubatione Præpositi,
33 vel Præsidis desistit *l.* 3. §.*si Præsidis D. de re milit.* † vel qui
stationem deseruerit,qui magis quam emansor punitur *l.*3.§.
qui stationis D.eo. Annæ.Robertus *lib.1.rer.iudi.cap.12.pag.*
34 *mihi.204.*Petr.Gregor.*lib.11.de Repub.cap.7.nu.16.* † & qui
excubias Palatij deseruerit capite punitur *l. qui excubias 10.*
35 *D.eo. l.9.tit.*18.*par.2.* † & apud Sueto. *in Octauio cap.24.* in-
uenio Centuriones statione deserta capitali animaduersione
punitos fuisse, etenim nulli dubium est esse capitale crimen
præcipuè si ex stationis desertione aliquod dãnum exercitui
sequatur:Ayala *de iur.bel.lib.*3.*cap.17.à nu.1.*& refert Liuius
36 *lib. 5.* † Cum Galli in summum Capitolij euasissent incuria

vigi-

vigilum qui tandem beneficio anserum excitati sunt P. Sulpitius Tribunus militum in vigiles eius loci quos fefellerat ascendens hostis more militari se animaduersurum pronuntiauit, sed consentiente clamore militum in vnum vigilem conijcientium culpam deterritus, à cæteris abstinuit,& reum non dubium eius noxæ, approbantibus cunctis,dè saxo deiecit. † Et Epaminondas cum custodias, stationesq; circumiret 37
vt disciplinam exemplis stabiliret sopitum militem gladio transfixit asserens quod qualem inuenerat, talem reliquerat Plutar. *in apoph.* Claudi. Coteræus *lib. 1. de re milit. cap. 17.* Ayala *de iur. bel. lib. 3. cap. 17. nu. 3.* Gail. *de pace publ. lib. 1. cap. 4. nu. 32.* Petr. Gregor. *lib. 19. syntag. cap. 11. nu. 6.* Scaccia *de iudi. lib. 1. cap. 97. sub nu. 182.* Vegeti. *de re milit. lib. 3. cap. 12.* Bouadilla *lib. 4. cap. 2. nu. 25.* † Item, si ad diem commeatus 38
non venerit, punitur,ac si emansisset, vel deseruisset pro numero temporis *d. l. 3. §. si ad diem l. qui commeatus 14. de re milit. l. 2. C. de commeat.* † Item arma alienans punitur tan- 39
quam desertor *d. l. qui commeatus 14. §. 1. l. 3. §. miles qui D. de re milit.* graue etenim crimen est arma alienasse, † si vero 40
partem, condemnabitur tantum ad id quod interest Decian. *tom. 2. lib. 7. cap. 12. num. 43.* † Non tamen omnes desertores 41
similiter puniendi sunt, sed & habetur ordinis stipendiorum ratio, gradus militiæ, vel loci, muneris deserti, & anteactæ vitæ,sed & consideratur numerus,si solus,vel cum altero,vel cum pluribus deseruit *l. non omnes 5. D. de re milit.* Petr. Gregor. *lib. 19. syntag. cap. 10. nu. 17.* Bellus *de re milit. par. 8. nu. 5.*
† Dixi supra in bello, quia si sit desertor tempore pacis non 42
incurrit pœnam capitalem, sed si fuerit eques gradu pellendus,si pedes militiam mutat *d. l. non omnes 5. §. 1.* Synop. Basili. *lib. 57. de milit. tit. 1. cap. 13.* Petr. Bellus *vbi supra.* † Militiæ 43
autem mutatio erat exempli gratia cum ex ijs, qui equo meruerant, peditum numero iubebantur militare, aut qui pedites fuerant in funditorum auxilia transcribebantur, vt de ijs decretum fuisse à Senatu Romano ait Valer. *lib. 2. cap. 2.* quos bello Terentino captos, & à Pirrho Rege vltro missos recepisset. Ammia. Marcellinus *lib. 29.* Equites Quartæ Saggittariorum

riorum cohortis, quæ ad rebellem defecerat, vt contentum se supplicio leuiori monstraret, omnes contrusit ad infimum militiæ gradum.

44 Dubitari posset an miles qui desertionis notam excusare vult eo quod Parentum inualetudini prospexerit, sit puniendus, & excusationem mereri videtur probare tex. *in l.4.§.fin. D.de re milit.* Felin. *in cap.cum quidam de iur.iuran.* Roma.
45 *in l.si vero §.de viso D.solut.Matr.* † & etiam quia filio Religionem professo egredi è Claustris licet ad subueniendum Parentibus Surd. *de alimen.tit.8.priuile.67.nu.2.* & sic multo magis militi Azor. *Instit.mora.par.2.lib.2.cap.3.vers.quinto*
46 *quæritur,* † imò tenetur filius de iure naturali Parētibus subuenire *l.fin. §. ipsum autem C.de bon.quæ liber.c.cæterum 86. distinc.* nec Sacramentum militare præstitum de nō recedendo quidquam facit quia semper continet tacitam conditionem si iuri naturali non obstat Azor *vbi supra.*
47 Contrariam tamen sententiam veriorem existimo ex supra adductis, & eam sequutus fuit in facti contingentia Tullius Crispoltus dum erat Generalis Auditor exercitus Sūmi Pontificis Vrbani VIII. & miles ille qui absq; commeatu ad subueniendos Parentes aberat in pœnam triremiū fuit condem-
48 natus, cōdonata ei ex clementia vltimi supplicij pœna. † Reipublicæ siquidem salus est anteponenda Parentibus glos. *in l.1.§.generaliter D.de ventre in possess.mitten.* & *in l.1.§.quamuis D.de ventre inspici.* Siman. *de Catholi.instit.tit.29.nu.45.* Hyppoli. Riminal. *in cap.quæ in Ecclesiarum nu.217.de constitu.* Carrer. *in practi.crimi.tract.3.tit.de homici.§.9.num.27.*
49 Menoch. *de arbitr.casu 356.nu.46.lib.2.* † & tempore famis prius comedendum filium, quam Castra deserere tenet Caballi. *resol.crimi.cent.3.casu 294.nu.193.* Atrox, & impium facinus, quod humanitatis, & naturæ iura resoluit, & ipsæ belluæ horreant cuius fœditatē sol auersatus, vt est in Thyestis fabulis (ne tanti sceleris aspectu pollueretur) retro cursum flexit; vt propterea omnino damnandam impiam authoris sentētiam pronūciem. Apud Romanos vt dicitur *in l.postliminium 19. §.filius quoque D.de capti. & postli.reuer. disci-*

plina

plina Castrorum antiquior fuit Parentibus Romanis, *quam charitas liberorum* Ayala *de offi. belli lib. 3. cap. 10. n. 6.* † Neq; 50
tex. *in d. l. 4. §. vlt. D. de re milit.* quidquam facit quia loquitur de emansore. Nec tacita conditio iuramenti quidquam operatur, quia etiã naturali vinculo adstringitur erga Principem qui est Pater Patriæ, & in eum omnia iura Reipublicæ sunt translata Surd. *de alimen. tit. 7. quæst. 3. nu. 11.* † ita vt ordo di- 51
lectionis incipiat Primo erga Deum, Secundo erga Principẽ, Tertio erga Parentes Lucas de Penna *in l. in filijs in princ. C. de decurio. lib. 10.* † Nec tandem valet argumentum desum- 52
ptum à filio Religioso quia & est necesse quod Parentes sint in extrema necessitate, & quod obtineat licentiam à Superiore, vel à Summo Pontifice vt notauit Valenzuela *cons. 12. nu. 23.* & certè si hæc excusatio valeret, vix vnquam reperiretur miles qui tanquam desertor puniri posset. Alium casum decurionis qui à signis aberat ob minas à suo Cẽturione in eum prolatas, & alium militis inquisiti de furto, & è carceribus fugientis tradit Crispoltus *casu* 10. *&* 11.

Emansor vero nõ ita punitur, examinantur siquidem cau- 53
sæ emansionis, quis videlicet, & vbi fuerit, quid egerit, & datur venia valetudini, & affectioni Parentum, & affinium, vel si seruus fugientem persequutus fuerit *l. 4. §. fin. D. de re mili.* & vt dicitur *in l. 3. §. si cum quis 4. D. de homi. lib. exhi. pietas genuina effecit sine dolo malo retineri* Bellus *de re milit. par. 8. num. 7.* † Si vero desertor Principi se obtulerit, tunc ex illius 54
indulgentia in Insulam deportatur *l. non omnes 5. §. qui in desertione D. de re milit.* Imperatores vero *in l. 1. §. desertor C. de deser. lil.* 12. aiunt desertorem qui spontè processerit peccati anterioris supplicium timere nõ debere, † imò si à patre de- 55
sertor fuerit oblatus non punitur capitaliter, ne videatur, vt inquit Diuus Pius, pater ad supplicium obtulisse *l. milites* 13. *§. fin. D. de re mili. l. qui cum vno 4. §. qui à patre D. eo.* Alciat. *lib. 1. præsump. 4.* Clarus *quæst. 60. vers. solet* Iulius Ferretus *de re milit. tit. de iusti. milit. nu.* 102. Petr. Greg. *lib. 11. de Repub. cap. 7. nu.* 12. & Cepola *caute.* 1. qui refert Castrensem *in l. propter insidias C. qui accus. non possint* afferentem se ita cuidam

dam

dam mercatori ex Germania venienti consuluisse, qui quærebat an filius Comitis Palatini, qui cōmiserat crimen Læsæ Maiestatis deberet liberari à pęna ordinaria quod Pater illum Imperatori propria authoritate præsentauerit, & cū Castren. consuluisset liberandum esse, Imperator viso consilio voluit ipsemet videre tex. *in d.l.milites 13.§.fin.* quo viso eum liberauit à pœna mortis,& per decennium relegauit. Sed tamen nunc in practica obtinere difficillimum esset. vt ex Carer.notat Clarus *vbi supra*. † Miles tamen carceratus si fugit non
56 habetur pro desertore, carcerem enim, non militiām deseruit vt *in l.milites 13. §.eius fugam D.de re milit.* Bellus *par.8. nu.72.* qua autem ratione puniatur si effracto carcere fugerit diximus *supra cap.18.*

57 Has autē pęnas exequi posse in milite tantum qui in expeditione est, & suum stipendium habet certū est quales erant illi de quibus loquitur Lampridius in laudē Seueri his verbis: *Milites non timuit quod in vitā suā nihil dici posset quod vnquam Tribuni vel Duces de stipendijs militum quidquam accepissent dicens miles non timet nisi vestitus, armatus, calceatus, & satus, & habens aliquid in zonula:* at mendicitas mi-
58 litaris ad omnem desperationem vocat armatum, † & tempore Augusti vt refert Sueton. *in eius vita cap.99.* seorsum ærarium militare instituit,& sine difficultate stipendia soluere constituit ibi *Quidquid autem vbique militum esset ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstrinxit, definitis pro gradu cuiusque, & temporibus militiæ,& commodis missionum,nec aut ætate,aut inopia post missionem solicitari ad res nouas possent, vtque perpetuo sine difficultate sumptus ad tuendos eos, prosequendosq; suppeteret ærarium militare cum*
59 *vectigalibus nouis constituit.* † Deficiente autem stipendio nō habens miles vnde se alere possit nulli dubium est nō posse exequi pęnam ordinariā, sed extra ordinē cū eo esse agendum,antiquior enim est ius naturæ quam ius militare,& contractus ille à milite initus quando militiæ se adstrinxit, semper habet tacitam illam conditionem dummodo ei stipēdia soluantur, nullus enim cogitur proprijs stipendijs militare

vt

vt dicitur 1.*ad Corint.c.9.*ibi *Quis militat ſuis ſtipẽdijs unquã?* Carle. *de iud.lib.1.tit.1.diſp.2.q.6.ſect.6.n.510.* Valenz. *conſ.*
*145.n.24.tit.*2.†& vt dicebat Tacit.*lib.4.hiſt.Neq; arma ſine* 60
ſtipẽdijs,& quãdo hæc deficiunt euenit quod idemmet Tacit. *lib.2.hiſt.* refert *Nec in victoria decus eſt,nec in fuga flagitiũ,* & tũc exercitus *nomen magis exercitus quã robur* exercitus
habent vt expendit idẽmet Tacit.*d.l.2.hiſt.*†non enim *exer-* 61
citus ieiunus diſciplinã ſeruare poteſt, vt animaduertit Varro *c.13.*& notauit Daneus Polibij *lib.5.n.22.*& vt ait Caſſiod.*lib. 4.epiſ.13.Diſciplinã quidẽ nõ poteſt ſeruare ieiunus exercitus, dũ quod deeſt ſẽper præſumit armatus. Habeat quod emat,ne cogatur cogitare quod auferat. Neceſſitas moderamen nõ diligit,nec poteſt imperari multis, quod nequeãt cuſtodiri pauciſ-*
ſimi†Niſi ſtipẽdia militibus pręſertim extraneis perſoluãtur, 62
ſtatim illi dilabũtur,atq; propterea patet facile legio hoſti,vt notauit idem Caſſio. *lib.4.var.ep.13.*Canonhe.*in aphor.Hipp.*
lib.2.apho.4.tit.1.†vnde incurrit crimen Lęſę Maieſtatis q. in 63
annonã peccat Ærod.*rer.iud.lib.9.ti.4.c.1.cũ ſeq.*D.Hiero.Altam.*ad rubr.C.de filijs Offic.mil.c.3.n.9.*Quæ omnia cõſiderat Excellẽtiſſimus D.D.Guille.Raymũdus de Mõcada Marchio Aytonæ Magni Frãciſci Belgij Gubernatoris, filius,longiori vita ob ſingulares animi dotes, quibus ornatus reperiebatur, dignus *in ſuo diſcur.mil.ad reſtaurãdã antiquã militiã ſcrip-*
to punc.1.†nõ.n.poteſt contineri miles in officio cibarijs defi- 64
cientibus,nec Ducis præcepta audit,vt ait Pet.Matth.*in vita Henr.VI.Galliarũ Regis,quia res eſt omniũ ſurdiſſima fames.*

Sed nihil magis milites continet,& à fuga arcet quã diſci- 65
plina militaris,quę mirabiles effectus producit.†In ea Hiſpa- 66
nos noſtros nõ modicum laudat Beſold.*in differt. Philologica de arte iureq. belli c.7.de belli diſc.De Hiſpanis,*inquit,*fertur nullã hodie gentem eſſe,nullũ populũ in vniuerſo Orbe terrarũ qua æquè floreat diſciplina militaris laude D.Lanſius in Conſulta.pro Hiſpa.fol.*218.*& hoc Imperij eorum magnitudo procurauit. Pulcherrimum viſu eſt inter eos militem nouitium, ſtatim atque in numerum eſt relatus, erudiri à veteranis, alicubi peccantem humaniter corripi,& illum monitiones grato animo admittere, nec malè interpretari. Laudatiſſimum*

est inter eos tale vigere obsequium, vt nemo, vel maximus, legitimum etiã minimi detrectet Imperium, talem modestiam, gloriæ tamen amore egregiè excitatam vt veluti in schola sermo tantum sit de officio Militum, & Ducum, de obsequio, honore, virtute, & quidquid armorum decus concernit, insolentia, petulantia, atque iurgijs longè pulsis. Admirabile denique est, inter eos eam regnare charitatem ut se tãquam fratres mutuo diligant, lacerum Comilitonem ne ordini, & nationi toti sit dedecori uel ieiunio pecuniam ad id comparsuri uestiant, uulneratum aut alias ægrotum pro uirili benignissimè iuuent La Noue discursu 16.

67 † Quædam enim delicta in milite puniũtur quæ in pagano vix vt talia discernuntur *l. quadam dilicta* ibi *Quadam delicta in pagano aut nullam, aut leuiorem pœnam irrogant, milti vero grauiorem D. de pænis*, vbi glos. *ver. grauiorem* plura congerit Giurba *cons. 59. num. 64.* Capycius *decis. 27. nu. 2.* ibi *nam in bellicis pro modicis imponitur pœna capitis:* & ibi Prosperus Petra eius additionator varia exempla tradit quæ referunt Valer. Max. & Fabius Anna. Et Fabius Vopiscus *in vita Picennij Nigri* refert decem milites occidi

68 mandasse ob vnius pulli furtum, † sic insignis ille Corbulus media seueritate exercitum instaurauit, vt refert Tacit. *lib. 13. anna. Remedium,* inquit, *seueritate quæsitum est, nec enim vt in alijs Exercitibus primum, alterumque delictum venia*

69 *prosequebatur, † sed qui signa reliquerat statim capite pænam luebat, idque vsu salubre, & misericordia melius apparuit, quippe pauciores illa castra deseruere quam ea in quibus igno-*

70 *scebatur.* † Adeo autem signa relinquere nefas erat vt nec etiam militi vulnerato discedere à signis sine licentia liceret Angel. *in l. 1. C. quib. nõ obijci. temp. præscr.* Marti. Laude. *tract.*

71 *de bello quæst. 17.* † Romani enim vt inquit Cicero *orat. pro Sylla* antepofuerunt disciplinam Imperij militaris amori patrio hæc sunt verba. *Patres hi naturæ patrioque amori antepofuerunt ius Maiestatis, atque Imperij, & dolore suo sancire voluerunt militaris Imperij disciplinam, exercitumq; in grauissimo bello animaduersionis metu continere, & salutis viam prospicere qua intelligebant contineri suam, itaque immoderata est aliqua fortitudo, & in re militari non tam considerandũ*

est

est qui bene gesserit quam quid mãdatum vetitum fecit. † Vnde Paulus dixit *in l. postliminio 19. §. filius quoque D. de capti. & postli. reuer. disciplinam castrorum antiquiorem esse* (non tempore sed autoritate vt ibi notauit Gotofr.) *charitate filiorum l. 3. §. quod pater D. de muner. & hono.* Ayala *de iur. belli lib. 3. cap. 10. nu. 6.* non vt Accur. intellexit liberorum charitatem posteriorem tempore fuisse disciplina militari, quod ita absurdum est, ac si quis dixerit ius naturale posterius esse, ac recentius iure gentium: antiquius enim, non vetustius hic, sed venerabilius significat. Sic Fabius *in lib. 4. de narratione cap.* 2. antiquiorem curam dixit quæ prius animum occupat idest potiorem. Sic explicat, & id exornat Budæ. *in annotat. in Pandec. pag. mihi 357.* ex eleganti Plinij *lib. 5. epist. 7.* loco qui scribens ad Caliusium sic habet *Saturninus qui nos reliquit hæredes quadrantem Reipublicæ nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum millium dedit. Hoc si ius aspicias irritum, si defuncti voluntatem ratum, & firmum est. Mihi autem defuncti voluntas (vereor quam in partem Iuris Consulti quod sum dicturus accipiant) antiquior iure est vtique in eo quod ad communem Patriam voluit peruenire*, & sic intelligẽdus Tranquillus *in Vespes.* dum dixit *Per totum Imperij tempus nihil antiquius habuit quam nutantem Rempublicam stabilire.* Nisi mauis cum eodem Budæo sic tex. interpretari *Antiquior fuit Romanis parentibus cura castrensis disciplinæ quam liberorum indulgentia, vt in Manlio Torquato, & alijs.* 72

Puniuntur etiam in bello plurima etiam absque dolo cõmissa (licet regulariter non infligatur pęna nisi vbi delictum, nec delictum nisi vbi dolus) Bargal. *de dolo lib. 5. cap. 2. nu. 50.* Exemplum sit in illo qui prior in acie fugam arripuit cuius meminit tex. *in l. omnes 6. §. qui in acie D. de re milit.* (de quo mox agimus) qui multoties ob animi debilitatem, & absque dolo fugam arripuit, † sic & in illo casu Titiliuij quem refert Petr. Herodius *rer. iudic. lib. 10. tit. 6. cap. 25.* cum enim Annibal præcepisset cuidam Centurioni vt exercitum duceret ad agrum Cassinum, ille intellexit Casilinum, cumque Annibal 73 74

 vidisset

vidisset imo cognouisset errorem Centurionis, illum virgis cædi & cruci affigi mādauit, expedire etenim vt illum magis
75 quam Annibalem errasse intelligeretur, † Similis his est casus quem refert Ammia. Marcel. *lib. 23. hist. Roma.* & Claudi. Cottoræ. *de iur. mili. lib. 1. c. 31.* de Salustio Præfecto Galliarū qui quendā decapitari iussit eo quod certam Annonam exercitus in constituto tempore non exhibuit, cum sequenti die
76 nauis illa onusta annona apparuit, † sed istorum non alia ratio reddi potest quam illa supra adducta ex *l. quadam delicta D. de pœnis.* Alia exempla tradit Alexander ab Alexan. *lib. 2. dier. genia. cap. 13.* & ibi Tiraquel. & Ada. Contzen *de Repub. lib. 10. cap. 58.* vbi inquit *Magnæ sæpè pœnæ fuere etiam vbi non*
77 *magna culpa, finis tamen erat disciplina,* † & eleganter *cap.* 22. de Generali Duce sic loquitur *Seuerus sit & talis habeatur vt vix credatur delictis ignoscere, talibus enim propere diligenterque parent, eos mirantur, & quamuis interdum irascuntur, tamen colunt, militum enim lasciuiæ improbitas, manus sanguine imbutæ animus inhians rapinis, nō nisi metu & seueritate compescitur, opinio autem seueritatis facit, vt delicta caueantur, pœnæ sint raræ, absint animorum exacerbatio-*
78 *nes,* † vnde abijt in vulgare dictum militem magis Ducem quam inimicum timere debere, & hinc affirmauit Tertullia.
79 *asperitatem in iustitia propria bellorum negotia.* † Quo respexit glos. *l. officium §. officium D. de re milit.* dum *militares modos* appellat illos quibus in celeritate exequutionis pœnarum vti solent Duces exercitus. † Est celebre *Consilium* Fa-
80 rinacij *quartum*, vbi defendit Centurionem quendam Guidonem Vgolinum Ciuitatis Asisij apellatum qui signiferum propriæ thurmæ à militibus suis occidi iussit eo quod noluerit præceptis illius obedire, imo ensem in ipsum euaginauerit, & *nu. 17.* affirmat absolutum fuisse prædictum Centurionem, illius verba refero: *Hæc autem capitis pœna per eosdem Præfectos sine alijs solēnitatibus modis militaribus exequitur, quia ab illis sic delinquentes deciduntur, & hoc est quod vult dicere glos. in d. l. officium D. de re milit. dum exponit verbum secundum suæ authoritatis modum idest* militaribus modis, *&*

alias

alias videmus quod qui excubias deserit capite punitur vt in l. qui excubias D. de re mili. & tamen notoriè obseruatur quod Præfecti excubias visitantes si quem dormientem vel excubias deserentem reperiunt sine remissione proprijs manibus interficiunt, eodem modo milites à Præfectis capite puniuntur, & quod pœna prædicta præfato modo sine alio iudiciario ordine exequẽda prædictis excessibus imponatur etiam à belli consuetudine quæ optima est legum interpres est inductũ vt à strenuis Ducibus facta est fides, & ex nonnullis testibus ritè examinatis probatũ est. Quæ quidem consuetudo operatur quod etiamsi secus esset de iure, excusandus veniret Capitaneus prædictus, & eius milites qui eius mandata exequuti sunt, ita vt nulla pœna puniri valeant glos. &c. & post plurimorum Doctorum allegationem cõcludit: *Ergo in casu de quo agitur siue loquamur de iure, siue de consuetudine contra dictum Capitaneum ex causa homicidij prædicti de pœna tractari non potest.* Ex Farinacio idem resoluit Maurus Burgius *de modo proceden. ex abrup. cent. 1. quæst. 57. nu. 11.* † Hunc militarem procedendi 81
modum considerauit miles ille quem cum bellum ordiretur introducit Horatius sic loquentem

Hic pacem temerataque iura relinquo

vt notauit Hugo Grotius *in Prolegomenis de iur. belli.*

Adeo autem in milite fuga periculosa est, vt non solum desertor capitali pœna hoc est vltimo supplicio puniatur, † 82
verum & is qui in acie prior fugam facit spectantibus militibus capite punitur *l. omne 6. §. qui in acie 3. D. de re milit.* Petr. Gregor. *d. cap. 10. nu. 18.* Claud. Coteræus *d. lib. 3. cap. 3.* Petr. Bell. *de re milit. par. 8. tit. vnico nu. 62.* Ioannes Altusius *in sua dicæologia lib. 1. cap. 134. nu. 21.* Godefridus Peschuuitz *de iur. & priuil. nob. thesi 20.* Sic Plutar. de Antonio in eius vita, & meminit Dion. *lib. 49. histo. Persæ eruptione quadam facta in Vallum, timore correpti fuerunt qui in prima acie erant, quamobrem Antonius iratus in eos qui aufugerant decimationem vsurpauit, diuisa enim per Decurias multitudine, decimum quemque sortito enecauit, cæteris hordeum pro frumento iussit admetiri,* † & idem fecit Octauius in bello contra Dal- 83
matas

matas vt tradit idem Dion.*d.lib.49.Lucius Calphurninus Piso Consul cum in Sicilia bellum aduersus fugitiuos gereret, & Titius Equitum Præfectus fugitiuorum multitudine hostium circumuentus, arma ipsis tradidisset, his Præfectum ignominiæ generibus affici iussit, eum toga lacinijs abscissis amictum, discinctaque tunica indutum nudis pedibus à mane noctem vsque ad principia per omne tempus militiæ adesse, interdixit etiam ei conuictum hominum, vsumque balneorum, turmasq; equitum,quibus præfuerat,ademptis equis infunditorum alas transcripsit,* vt narrat Valer. *lib.2. cap.2.* Lucullus quoque ad Mithridatem,& Tigronem debellandos missus sic punijt fugitiuos milites authore Plutarcho in *eius uita* his verbis: *Reuersus Lucullus ignominiam fugitiuis legibus latam inflixit, iubens præsentibus, & conspicientibus cæteris militibus tunicatos,& discinctos fossam duodecim pedum fodere,*tradit Petr. Faber *lib.1.semes.cap.17.pag.mihi 101.* Publio Cornelio Masica, & Decimo Iunio Coss. an. ab V. C. 542. Senatus Romanus decreuit militibus,qui ad Cannas commilitones suos pugnantes deseruerant Rempublicam committendam non esse, vt ait Liuius *lib.5. deca.3.* & Dauid secundus Scotorum Rex,vt tradit Hector Boeth.*lib.15.histo.Scotiæ* quondam Regno expulsus cum in Scotiam redijt non immemor eorum, qui pugnam deserendo cladi suæ initium præbuerant Duces imprimis mulctauit,Robertum Stuardum Regni hæredem scriptũ exhæredauit, Comitem Melchiarum qui alter Exercitus Dux fuerat,agri parte mulctauit, vt omnis militaris disciplina obseruaretur vnumquemque pro merito leuiter castigauit, ne peruersus mos ille deserendi Regem in prælio si
84 neglectus fuisset, inueterasceret. † Accusandus tamen Antonius, ac desertorũ pęnis mulctandus esset,qui vt ait Vallei. Paterculus *lib. 2.* cũ contra Cæsarem dimicaret, atque Cleopatra prima fugam capesseret, fugientis Reginæ quam pugnantis militis sui comes esse maluit, & Imperator qui in desertores sæuire debuerat, primus ipse Desertor exercitus sui
85 factus est,refert Coteræus *de iur. milit.lib.3.cap.3.* † & vt tradit idem Hector Boeth. *lib. de more Scoto.* apud Scotos inualuit

luit

luit vt is qui metu aciem deseruisset, impunè à quouis necaretur, omniaque eius bona Fisco adscriberentur, plura Petr. Gregor. *d. lib. 19. syntag. cap. 10. à nu. 18.* & in prælio quod Iulianus Imperator habuit ad Argentoratum Ala sexcentorum cui tamen maximè confidebat, sic in fugam turpiter acta est, sic fœdè deseruit ordines, vt quamuis Iulianus ipse cum paucis adequitans eos reuocaret, & vt in societatem victoriæ venirent hortaretur, ne sic quidem prælij voluerint esse participes, Imperator tamen sic dixit pęnam siquidem legibus cõstitutam non irrogo, sed amictos veste muliebri per castra iubeo distrahi, aliaque circa hoc institutum gesta per eundem Iulianum adducit Petr. Ærodi. *rer. iudic. lib. 10. tit. 5. cap. 15.* Sed & Valentinianus à Germani fuga exercitus victus diligenter quæsiuit à quibus fugæ initium factum esset, & rea inuenta legione Batauorum, vt Zozimus *lib. 4. histo.* refert, iussit eos arma deponere, postea publicè produci, ac veluti mancipia fugitiua vendi pretium offerẽtibus. † Sed & Postumius 86
ad milites apud Halicarnas. *lib. 6. antiq. Roma. cap. 8.* ait: *Qui egregij alicuius generosi facinoris in pugna editi conscios testes habuerit ei præter solemnes istos honores, quos Patriæ consuetudo tribuit, agrum ex publico adijciam, efficiamque ne in posterum necessarijs ad vitam indigeat, cui vero improba & dira mens turpis fugæ cupiditatem iniecerit ei repræsẽtabo mortem quam vitat (talem enim ciuem mori tum ipsi, tum patriæ vtilius fuerit)* & *sic peremptis nec sepultura, nec cætera iusta funebria concedantur, sed neglecti, atque indeplorati ab alitibus, & feris dilaniabuntur.*

Fiebat enim per sortitionem decimatio qua militum eorum qui præ hostium metu per ignauiam fugerant, aliudue quodpiam delictum militare admiserant, decimus quisque sorte ductus capitis pęna plectebatur: eam enim cõditionem supplicij, vt ait Cicero in *orat. pro Cluentio* maiores in bello timiditati militis propositam esse voluerunt. Eo etiam pertinet quod Plutarchus in *vita M. Crassi* in eos Mummij milites qui primi fugam fecerant, & sine armis in castra redierint ita Crassum ipsum animaduertisse tradit vt Patria idest Romana 87

mana militari pœna post multos annos in vsũ reuocata quingentos ex quinquaginta Decurias partiretur ex quibus singulos sorte ductos in omnium conspectu trucidaret. Hæc sũt Plutarchi verba. *Quingentos autem ex primis ijs præsertim qui aufugerant in quinquaginta decades distribuit, ex quibus singulis vnum aliquem sorte ductũ trucidauit partita in milites pœna post multos annos in vsum reuocata. Huic autem mortis generi ignominia subest, & terroris atq; formidinis circunstantibus omnibus affert*. Idemmet Cicero in *d. orat. pro Cluentio* rem hanc latè explicauit inquiens *Statuerunt maiores nostri vt si à multis esset flagitium rei militaris admissũ, sortitione in quosdam animaduerteretur, vt metus ad omnes, pæna ad paucos perueniret*, & inferius *nam miles qui locum non tenuit qui hostium impetum vimque pertimuit, potest idem postea & miles esse melior & vir bonus, & ciuis vtilis, qua re ne in bello propter hostium metum delinqueret amplior ei mortis, & supplicij metus est à maioribus constitutus, ne autem nimium multi pænam capitis subirent, idcirco illa sortitio comparata est.*

88 Super interpunctione tex. *in d.l. omne 6.§. qui in acie D. de re milit.* videndus Petr. Faber *lib. 1. semest. c. 18. pag. mihi 115.* qui ex Autographo Florentino illa verba *spectantibus militibus* refert ad delictum, quasi posset fieri fuga non videntibus militibus. Vnde meliore sensu Gotofredus *ad eum tex.* interpungit *Qui in acie prior fugam fecit, spectantibus militibus propter exẽplum capite puniẽdus est*, quasi verba illa ad exemplum, & non ad delictum referantur, alias enim illa verba *ad exemplũ* essẽt quasi superflua, & hoc est quod Plut. vbi supra dixit *circunstantibus omnibus*, & *adstantibus, & spectantibus cæteris militibus*, & quod Cæsar *lib. 5. commen. de bello Gallico* ait *In conspectu multitudinis*, & *lib. 3. de bello ciuili In omnium conspectu*.

89 Ratio vero ob quam ita seuerè punitur is qui prior in acie fugam arripuerit est propter pessimum aliorum exemplum, tametsi enim dolum nullũ admisisse videtur qui viribus suis diffidens certamen detrectauerit, salutique suę quoquomodo pro-

prospectum iri voluit, iustissimum tamen est id ita fieri, ne hoc pessimo exemplo victoria ad hostes transferatur. Qui enim, vt Veget. inquit *lib. 3. de re mil. cap. 22.* ante congressum recedit ex acie, & suis fiduciam minuit, & inimicis addit audaciam, vt non immerito ignominiosa semper huiusmodi fuga à Veteribus sit habita, vnde à Græcis ignominioso cognomine Thipsaspides sunt appellati qui metu perterriti in acie locum deseruissent, & clypeum abiecissent, quo probro notatum fuisse Demosthenem Lucia. in *Io. Traga.* Plutar. *in Demosth.* Paulus Manutius in *adagio vir fugiens denuo pugnabit* memoriæ tradiderunt, quod in eo prælio quo Philippus Macedonum Rex Athenienses apud Cheroneam vicit clypeo abiecto fugisset, † eandemque ob rem dicunt 90
Archilocum Poetam a Lacedæmonijs finibus suis eiectum, quod scripsisset præstare clypeum amittere, quam interire. Plutar. *in aph.* Paulus Manutius *in adagio abiecit hastam* Alciat. *lib. 5. parer. cap. 18.* Scribens inde Isocrates *in orat. de pace* infames olim habitos, qui vel ordinem deseruissent, vel clypeum abiecissent, & apud Germanos præcipuum esse flagitium clypeum vel scutum relinquere tradit Tacit. *de mor. Germa.* Proinde & Heluetiorum legibus qui præ metu aut terga verterint, aut ordines deseruerint sub oculis spectantis exercitus à proximis commilitonibus statim obtruncantur, vnde fit vt maior metus minorē vincat, & metu fœdæ mortis decora mors non timeatur Paul. Ioui. *lib. 11.* Alex. ab Alex. *lib. 4. dier. geni. cap. 7.* & apud Virgi. *11. Æneid.* Turnus sic loquebatur.

Terga dabo, & Turnum fugientem hæc terra videbit?
Vsque adeo ne mori miserum est?

Et eos qui sic turpiter ab acie recedūt prouerbiali metaphora Cynamia rapere dicuntur, idest musca canina, sic enim apud Homerum *lib. 8. Iliad.* Iuno de Marte è prælio fugiente

Pestiferum Martem rursum exagitat Cynamia.

plura Ianus Langlæius *lib. 8. semes. cap. 15.* Sed benè Philopemenes quem potuisse fugere Thracum Cretensiumq; auxi-

lio tradunt, sed pudor relinquendi equites nobilissimos gentis ab ipso nuper lectos tenuit, vt tradit Liuius *lib. 9. deca. 4.* plura Lipsius *de milit. Romana lib. 5. dialogo 18.* Si etenim inter homines inter se concertantes fuga pudori, ac dedecori est,
91 † & ob id nemo alterum fugere tenetur Bart. Iason. & communiter Doctores in *l. vt vim D. de iustit. & iur.* Idem Bart. Salycet. Bald. Angelus, & cæteri in *l. 1. C. vnde vi* Clarus *in §. homicidium nu. 32.* Couar. *in Clement. si furiosus §. 1. nu. 4. de homic.* Vuesembec. *cons. 19. nu. 17. & 64. par. 1.* Gail. *lib. 1. obser. 110. nu. 8.* Alex. *cons. 119. vers. quinimo vol. 1.* Redin. *de Maiest. Princi. ver. nõ armis solum decoratam n. 122.* quanto magis in militibus hoc procedere cõueniens est quibus verecundum esse debet terga dare, vnde quidquid fecerint ad sui defensionem excusantur etiamsi aggressi ab alio eum occiderint Cynus *in l. 1. C. vnde vi vers. adhuc quæro.* Bart. *in dict. l. vt vim in fine* plenè Ioan. de Ana. *in cap. suscepimus de homicidio* argumento *l. in eadem in fine D. ex quib.*
92 *caus. maio.* † maximè cum periculum vitæ, & periculum fa-
93 mæ à pari procedant *l. an iusta D. de manu. vind.* † honorẽq; esse præferendũ dicitur *in l. Iulianus D. si quis omis. cau. testa.* Iason *in l. reprahendendi 3. nota. C. de instit.* vbi etiam Deci. Barba. *in l. is cui bonis col. 2. in fine D. de verb. oblig.* vbi pulchrè de fama loquitur Redin. *de Maiest. Princi. vbi supra*
94 *nu. 121.* † & an seruus in bello captus debeat fugere tractat latè Turria. *in 2. 2. D. Thomæ disp. 32. dub. 2. num. 14. tom. 2. de iustitia.* Hæc licet in militibus ita procedant, & Doctores etiam ad alios id extendant existimantes fugæ necessitatem nemini imponi, eo quòd non solum sit ignominiosa, sed etiam propter lapsus periculum periculosa cum ea aggressor audacior reddatur, vt tenuerunt Bart. Bald. & Angelus *in l. 1. C. vnde vi* Tiraquel. *de nobilit. cap. 20. nu. 68.* tamen hoc solum verum recenset Ioannes Harpprechtus *in tract. crim. tit. de publ. iud. §. item lex Cornelia* casu quo insultato verosimiliter fuga periculosa sit futura argumẽto *§. iniuria autem* ibi *vtique si aliter periculum fugere non potest I. ad l. Aquil.* Couar. *in clemen. si furiosus §. vnico par. 3. num. 4.*

Gail.

Gail. *lib. 2. obser. 100. nu. 8. in fine.* Quanquam enim fugam arripere non sit fortitudinis, non sit nobile, nõ sit honestum, sed timiditatis signum, tamen, cum ea demum vera sit virtus quæ cum pietate, cum Christiana proximi dilectione, cum Religionis candore nõ pugnat argumento eorũ quæ D. Paulus *ad Romanos cap. 12. & 13.* item *1. ad Corinth. cap. 13.* & passim scribit; optimè profecto hominibus ratione præditis, & Christiana religione institutis conuenit vt nõ vsque adeo strictè isti humanæ Philosophiæ inhæreant, sed eam diuinis ex litteris reforment, & in Philosophiam Christianam commutare non erubescant, adeoque sibi quam diligentissimè caueant ne pro tãtillo proprij honoris vitam alicui adimant, hocque peccato suam conscientiam miserè saucient. Tenetur tamen aliquoties quis fugere † vt de filio quem pater occidere vult testatur Ioachi. Cluten. *in historico polit. parado. 4.* vbi ait *si filius tuto fugere possit multo rectius facere, vt habita ratione pietatis parenti debitæ fuga potius sibi consulat vti exemplo Alexandri Magni docemur qui potius à Patre stricto gladio nõ restitit, sed aufugit* Plutar. *in Alex.* refert Mager. *de Aduocat. Armata cap. 13. nu.* 92. † Est etiam fuga non solum vtilis verum, & necessaria à mulierum conspectu ne ardenti illo igne quis comburatur, vt eleganter ait S. Antiochus *homil. 18. Sicut*, inquit, *lapides illi Eoam plagam respicientes è venulis suis attritu, aut contiguitate ei aculantur ignem, ita mas, & fœmina si ab inuicem semotius disparentur neutiquam exardescit ignis, sin mari se fœmina proprius admonerit ignis conflagrabit*, plura Nouarinus *adagio 335. excursu 33. & 34.* † Sed elegantius *adagio 36. excursu 11.* vbi fugam quam ab Ægyptia fecit Iosephus pluribus exornat, & illustrat, inquitque mulierem fugit, & vicit, imò vicit quia fugit, alibi turpis, & ignominiosa fuga sit, gloriosa hic est, imò victrix. Sic Gregor. Nyssenus in illud Apostoli *Omne peccatum quod fecerit homo. Tanta*, inquit, *malorum multitudinis matrem videns Paulus fornicationem, victricem nobis modo fugam clamabat, fugite fornificationem*, † & licet soleat fuga militis imbecillitatem prodere, exerci-

95 96 97 98

tusque exitium sit, vt supra dicebamus, tamen in Castris libidinis pugnantis fortitudo in fuga est, inermis est qui non fugit, armatus qui fugit. Eleganter D. Basilius Seleuciæ Episcopus *homi. 8.* de eodem Iosepho loquens *Tenacibus manibus retentam permittens vestem libidinis effugit ansas fugæ vsus pro armis, tradit vestem vt temperantiam teneat, denique nudatur veste, ne nudetur temperantia*, & Ambros. *lib. de Ioseph. cap. 5. vestem exuit, crimen excussit, spoliatus quidem, sed non nudus aufugit, quia erat tectior indumento pudoris, nō est enim nudus nisi quem culpa nudauerit*, verè sanè arma fugæ sufficiens indumentum, imò & vnicum propugnacu-
99 lum aduersus tantum hostem. † Et hoc armorū genere vsus fuit Ethnicus quidam Rex de quo scribit Isidorus Pelusiota *lib. 2. epist. 62.* lectione igitur didici Regem quendam cum Ephesiam Sacerdotem, cuius incredibilis quædam, ac singularis pulchritudo erat, conspexisset, statim ex Ephesina Vrbe digressum esse, quæ omnia tradit Nouarinus *vbi supra*.

Sed antequam hinc habeamus non ignobilis venit decidenda quæstio in nostro Tribunali Regiæ Cameræ nō semel
100 agitata. † An impedimentum absentiæ propter fugam militis sequuta postea absolutione, vel reintegratione ad militiā obstet ad obtinendum priuilegium veterani.

101 Pro cuius resolutione supponendum est militem dici veteranum quando per viginti annos continuò inseruit *l. fin.* ibi *si post vigesimum annum militiæ C. de ijs qui non imple. stipen. lib. 10. l. 1.* ibi *post uiginti annorū stipendia C. de excusat.*
102 *uetera. l. 2. C. de re milit. lib. 2.* Ganauer. *decis. 12. nu. 1.* † Si autem impedimētum aliquod intra dictos viginti annos occurrit, etsi postea tempus impedimenti supletum sit, an possit veterani priuilegio frui varij veniut distinguendi casus.
103 † Si enim impedimentum fuit quia deseruit militiam, etsi postea tempus desertionis inseruierit, nō poterit priuilegijs
104 veterani frui, † & sic est intelligendus tex. *in l. penult. D. de re milit.* dum asserit ex causa desertionis notatum, ac restitutum temporis, quod in desertione fuerit impendijs expungi, quia licet restitutus cū tam præcesserit desertio militiæ hinc

non

non gaudet stipendijs, nec donatiuis, quia illa restitutio non fuit iustitiæ, sed gratiæ *l. 3. §. qui militiæ*, ibi *Qui militiæ tempus in desertione impleuit è merito priuatur D. de re milit.* & *l. cum allegatis 5.* ibi *indulgentia nostra esse restitutum*, & ibi *ideoque nec stipendia temporis quo in desertione fuerit exigere possit C. de re milit. lib. 12.* Prosequitur postea Consultus asserens: *quodsi non constiterit, neque desertorem fuisse apparuerit omnia stipendia circa temporis finem redduntur*, cessante enim causa desertionis, tunc nulla ratione stipendijs priuari potest. † Si verò fuerit ab hostibus captus ei reuerso stipendia restituuntur, & emerita accipiet, vt decidunt iura in *l. 3.* 105
§. sed si ex improuiso, ibi, *Sed si ex improuiso dum iter quis facit capitur ab hostibus inspecto vitæ eius præcedentis actu, venia ei dabitur, etsi expleto tempore militiæ redeat ut ueteranus restituetur, & emerita accipiet D. de re milit.* & *l. non omne 6. §. fin.* ibi *Qui ab hostibus captus est, & captum eum non transfugisse constiterit, ut ueteranus erit restituendus, & præmia, & meritum capit, D. de re milit.* Hanc sententiam tenuerunt Speculator *tit. de locato §. postea quā uers. sed si mercenarius nu. 20.* Aufrer. *ad decis. Cappellæ Tholosæ. 360.* Carroci. *de locato par. 1. quæst. 20. pag. 35. nu. 32.* Surd *de aliment. tit. 1. quæst. 76. nu. 4.* Anto. Perez *ad d. l. 1. nu. 27. C. de re mili. lib. 12.* Ioan. de Platea, & Ioan. Bapt. de Sācto Seueri. *in l. diem functo nu. 46.* & Cagnol. *nu. 170. D. de offic. assessor.* maximè cum de iure postliminio reuerso competant omnia pristina iura *§. si ab hostibus*, ibi *quia ij, qui ab hostibus capti sunt si reuersi fuerunt omnia pristina iura recipiunt, quia postliminiū fingit eum qui captus est in Ciuitate semper fuisse I. quib. mod. ius. patr. pot. solui. l. ait Prætor §. item ei qui D. ex quib. cau. maio.* ibi *Capto ab hostibus usufructuario, ac postliminio reuerso qui possessionem fundi, uel quasi possessionem ususfructus per captiuitatem amisit succurrendum esse ut fundi possessio restituatur, & fructus quoque medio tempore ab alio ex usufructu perceptos debere captiuo restitui æquum putat.* † Sed 106
in contrarium est text. expressus in *l. 1. C. de re milit. lib. 12.* cuius hæc sunt verba: *Stipendia, & donatiua temporis quo*

apud

apud hostes fuisse te dicis, restitui sibi postliminio regresso, restitutoque non iure desideras, & hāc sententiam sequuti fuerunt Bald. in *l. fin. C. de condit. infer.* Iason *in l. diem functo nu. 38. D. de offic. assessor.* Claud. Cotoreus *de iur. & priuil. milit. lib. 1. quæst. 45.* quos refert, & sequitur Regens Fuluius Cōstantius *in comment. ad l. 1. nu. 1. C. de re milit. lib. 12.*

107 Imprimis nō est admittenda distinctio inter captiuitatem culpabilem, & inculpabilem cum sit merè diuinatoria licet eam amplecti videatur Larrea *decis. Granat. 85. num. 15.* illumq; sequitur Don Ioānes de Gongora e Consilio Iustitiæ, & gratiæ Supremi Castellæ, & Præses Regij Patrimonij magnæ eruditionis vir, in Iurisprudentia versatissimus vt satis notum est Salmanticensibus dum Scholam, & Collegium, quod vulgo Archiepiscopi, vocant illustrauit, sed & in rebus Status peritissimus in Discursu quodam super retentione emolumentorum dictæ Præsidentiæ Matriti impresso anno 1665.

108 Deinde Accursius *ad d. l. 3. §. sed si ex improuiso* dicit ibi deberi militi stipendia ex Principis indulgentia cum ex iuris dispositione minimè deberentur, vt Imperator cōstituit
109 *in d. l. 1.* † Stipēdia siquidem requirunt aliam restitutionem,
110 & indulgentiam, quæ non interuenit *in d. 1.* † vt expresse dicitur *in l. qui excubias 10. D. de re milit.* ibi *Ex causa desertionis restitutus in militiam, non aliter medij temporis stipendium, & donaria accipit nisi hoc liberalitas Principalis ei specialiter indulserit*, & hunc sensum videtur amplexum
111 fuisse Cuia. *ad d. l. 1. C. de re milit. lib. 12.* † Sed hi termini restitutionis de iustitia, & de gratia adaptari non possunt *d. l. 1.* in qua solum verba facit Imperator de milite ab hostibus capto, & iure postliminij, non indulgentia Principis restituto, quo casu non indiget liberali indulgentia, aut Principali
112 liberalitate, † & sic respectu dispositionis tex. *in d. l. 1. C. de re milit. lib. 12.* nihil aliud dici potest quam illud quod est in iure certum milites non habere aliquam actionem contra dominum ad recuperandum interesse, vel damna passa quādo ab hostibus capti sunt, vel alia damna per itinera patiuntur,

tur, † quando enim quis locat operas suas voluntariè, conductor non tenetur ad reficienda damna *l. si ut certo 5. § sed interdum*, & *l. fin. D. commod. l. idemque § idem verf. sed etsi D. mand.* Innocent. *in cap. sicut 29 de iur. iur.* Lauden. *in tract. de bello quaest. 6.* † Et ideo nō tenetur dominus eos redimere Bald. *in d. cap. sicut nu. 8.* Bart. *in l. si seruus communis § quod vero D. de furt.* Regens Aponte *decis. 17. nu. 6.* Regens Constan. *in d. l. 1. nu. 11. C. de re milit. lib. 12.* & sic licet miles sit postliminio reuersus, & restitutus, non consequitur stipendia, & donaria temporis quo fuit apud hostes, & ita declarauit glos. *in d. l. 3. § sed si ex improuiso* verbo *restituetur*, ibi *Vt habeat priuilegium veteranorum, & emerita, sed non stipendia medij temporis.* 113 114

Vnde propositae quaestioni cum distinctione respondendum censeo. † Si enim miles fuit de iustitia ab inquisitione absolutus, & in militia reintegratus, tunc licuit tempus absentiae alio tempore redimere ex tex. *in l. ex causa penult.* ibi *quod si ratio constiterit neque desertorem fuisse apparuerit omnia stipendia citra temporis finem redduntur D. de re milit.* Regens Aponte *dec. 25. nu. 9.* † quidquid enim iniustè accusatus amittit, iniustè amittit, & illud restitui debet *can. super causa 2. quaest. 5.* & ita Iudici ab officio suspenso si postea appareat iniustam fuisse suspensionem, eius temporis debetur salarium, vt ex Capycio, Marco, Saliceto, & alijs tradit Larrea *d. decis. 85. nu. 5.* † restitutio autem ex gratia nō comprehendit obuentiones medij temporis *d. l. penult. l. cum allegatis 5. C. de re milit. lib. 12.* nisi hoc specialiter dicatur, † quomodo intelligendus est tex. *in d. l. qui excubias 10. D. de re milit.* ibi *ex causa desertionis restitutus in militiam nō aliter medij temporis stipendium, vel donaria accipit, nisi hoc liberalitas Principalis ei specialiter indulserit*, † benè vero restitutio ex iustitia, qualis fuit illa *d. l. ex causa penult. D. de re milit.* vt rectè sentit Dom. Franciscus Rocco è Consilio Sanctae Clarae in hoc Regno Neapolitano, vir doctissimus, & de Iurisprudentia benemeritus post haec scripta visus *in vtili tract. de officijs, & eorum regimine Rubr. 10. de militum stipen-* 115 116 117 118 119

120 *stipendijs nu.10.* † Tunc enim fuga facta dicitur habuisse iustam causam cum metus solius carceris sit iustus *l.qui carcerem 22. D.quod met.cau.* & ita declaratum fuisse per Regiã Cameram Regni Neapolis tradit Gregorius de Ganauerro
121 *decis.13. nu. vlt.* † Et hoc idem declaratum etiam fuisse in casu infirmitatis, vt non perinde debeat declarari gaudere immunitatibus tanquam veteranum tradit idem Ganauer. *decis.* 12. ex vulgari text. *l. sed etsi 26. § fin. D.ex quib.caus. maio. & ex l. qui commeatus 14.* ibi, *sed si probet valetudine impeditum D.de re milit. l.qui cum vno §.examinantur*, ibi,
122 *& datur venia valetudini D. de re milit.* † licet in Regno Neapolitano per bimestre solum admitti absentiam ob causam infirmitatis teneat Regens Constantius *ad d.l.1. nu.24.* Sed & si vis quæstionem hanc lato calamo tractatam, vide Don Antonium Cabreros *de Metu lib.2.cap.40. à num. 61.* vbi ad partes illam disputat.

PLVRA DE IVRISDICTIONE DVCIS BELLI explicantur.

§. I.

SVMMARIVM.

1 *Maiestas Imperatoria armis decoratur.*
2 *Dux Generalis exercet Iurisdictionem in milites.*
3 *Coram eo accusari, & conueniri debent.*
4 *Iudex ordinarius militem captum Duci Generali vna cum omnibus actis remittere debet.*
5 *Militum crimina sunt in triplici differentia.*
6 *Quid sit delictum propriè militare.*
7 *Quid delictum commune atrox, & enorme.*
8 *Quid delictum commune leue.*
9 *Quid obseruetur de consuetudine.*
10 *In Regno Neapolitano quid olim obseruabatur.*
11 *Quid hodie.*
12 *Ab Auditore Generali appellatur ad Pro Regem in hoc Nea-*

Neapolitano Regno.

13 *Auditor Generalis in hoc Regno cognoscit de Cantoribus Regiæ Capellæ, & domesticorũ, & continuorũ Palatij.*

14 *Isti militare etiam dicuntur.*

15 *Apparitores Magistro Militum subijciebantur.*

16 *His assimilantur Emeriti, vulgo Entretenidos.*

17 *Beneficio fori milites renuntiare non possunt.*

18 *Priuatorum pacta non derogant ius commune.*

19 *Explicatur l. si quis inconscribendo 29. C. de pact.*

20 *Verbum* conuenit *quid importet.*

21 *Amplius explicatur d. l. si quis inconscribendo 29.*

22 *Verbum* militia *quomodo intelligatur.*

23 *Varijs legibus Iudicibus ciuem Romanũ interficere, vel verberibus cædere prohibebatur, sed erat appellatio ad Populum.*

24 *In castris verò licebat.*

25 *Caligatæ militiæ quæ essent.*

26 *Dictatoribus hæc potestas absoluta fuit concessa.*

27 *An Consulis, & Dictatoris esset æqualis potestas.*

28 *Hic nisi maximo vrgente periculo non creabatur.*

29 *Gaudent priuilegio fori, qui relati sunt in numero militum, & actu militant vel sunt in expeditione.*

30 *Etiam si pendente iudicio moriantur, aut militiam deposuerint.*

31 *Secus si negotientur etiam per alios, & licet sit finita negotiatio.*

32 *Articulus cuius sit iurisdictio ad quem spectet declarandus.*

33 *In Cathalonia multis ab hinc annis idem est Locũtenens, & Capitaneus Generalis.*

34 *Sic & Iustinianus ambos hos Magistratus coniunxit.*

35 *Euthichius tempore Leonis habuit hæc duo munera.*

36 *Ratio quare non obstante hac vnione, experiuntur quotidiè nouæ dissensiones in Cathalonia.*

37 *Quilibet Iudex est competens ad cognoscendum an sua sit iurisdictio.*

38 Si verò vnus est maior altero ille cognoscit.

39 Locumtenens Generalis dignitate est maior Capitaneo Generali.

40 Olim ab isto ad illum appellatio admittebatur.

41 Plura de dignitate Locumtenentis Generalis.

42 Aliqua videntur mutata in vltimis Curijs.

43 Nullum signum inueniri potest superioritatis, sicut appellatio.

44 Ad supremam potestatem pertinet articulus, cuius sit iurisdictio.

45 Iurisdictio Locumtenentis Generalis an sit ordinaria, vel delegata.

46 Ad Delegatum videtur pertinere declaratio cuius sit iurisdictio.

47 Explicatur l. si quis D. de iudic. & l. 2. D. si quis in ius voca.

48 Quæstio an res sit feudalis declaratur à Iudice ordinario.

49 Quomodo intelligatur quod communiter dicitur Iudicem delegatum in causa in qua est delegatus esse maiorem ordinario, & explicatur cap. sanè 11. de offi. & potest. iudi. delega.

50 Iurisdictio Ducis, seu Capitanei Generalis an sit æqualis præeminentia cum illa Locumtenentis Generalis.

51 Prorex in vtraque potestate Regem repræsentat.

52 Vt Capitaneus Generalis maiorem autoritatem habere videtur saltem circa modum procedendi.

53 A Tribunali Capitaniæ Generalis Cathaloniæ alter nos fuit appellatus Dux Generali.

54 Contraria sententia est verior.

55 Illa verba Alter nos *nunquam Autor vidit, vel audiuit de Capitaneo Generalis.*

56 Iurisdictio Locumtenentis Generalis magis vniuersalis, & magis ampla.

57 Quid significat clausula Alter nos.

58 Cui assimiletur dignitas Proregis.

59 Ratione antiquitatis etiam est dignior.

60 Plu-

90 Elegans Alberici Gentilis locus.
91 Cōducentes equos ad inimicos à Duce Generali puniuntur.
92 Et pecuniam.
93 Etiamsi animo negotiandi tantum.
94 Æstimatur effectus magis, quam animus.
95 Adducitur Edictum Ducis Parmæ.

1 QVia vt ait Iustinianus *in proœ. Insti.* Imperatoria Maiestas armis decorari oportet, *& in l. 1. C. de nouo Codi. facien.* affirmat *Istorum enim alterum alterius auxilio semper eguit, & tam militaris res legibus in tuto collocata*
2 *est quam ipsæ leges armorū præsidio seruatæ sūt.* † Hinc Magistratus electus cui præest Dux Generalis, vel Magister mi-
3 litū, & iurisdictionē in milites exercet, † cū coram eo accusari, & cōueniri debeant *l. 1. 2. & 3. l. officium Regentis §. offic. Tribunorū D. de re milit. l. certi iuris C. de iudi. l. magisteriæ C. de iurisd. omni iudi. l. 2. C. si à nō comp. iudi. l. iam collatores C. de re mili. lib. 12. l. 1. C. de offi. Magis. mili. l. præcipimus C. de off. milit. iusdi. l. militaribus C. de Decurio. lib.* 10. Tondutus *de præuen. iudi. par. 1. cap. 28. à nu. 12. & 22.* Bouadilla *lib. 4. cap. 2. nu. 67.* Petr. Gregor. *lib. 11. de Repub. cap. 9. nu. 1. & 5. & lib. 47. syntag. iur. cap. 18. nu. 3.* Ayala *de iur. belli lib. 3. cap. 8. à nu. 1.* Cabal. *resol. crimi. casu 294. nu. 252.* Giurba *cons. 56. nu. 89.* Regens Vico *lib. 1. ad pragm. Regni Sardiniæ tit. 4. cap. 4. nu. 1. & 2.* Borrel. *in Summa Decis. par. 1. tit. 4. nu. 149.* Velascus *de priui. pauper. par. 1. quæst. 17. à nu. 66.* Farina. *cons. 4. nu. 17. in fine, & fragm. crimi. litt. M. nu. 218.* Belluga *in Specu. Princi. rubr. 25. §. sæpissimè num. 1.* Barbosa *in l. magisteriæ C. de iurisd. omn. iudi.* Guazin. *de defens. reor. defen. 1. cap. 39. num. 30.* Socarrats *in cap. si aliquis Dominus num. 61. fol. 307.* Clarus *§. fin. quæst. 35. vers. quæro modo* Dexart *ad Capit. Regni Sardi. rubr. de offi. Proregis num. 7.* Castillo *decis. 105. à num. 8.* Solorza. *de iur. India. lib. 2. cap. 31. nu. 8.* Valenzuela *cons. 200. num. 33.* Salzedo *in l. 2. num. 10. tit. 13. lib. 3. recopila. fol. 203.* Narbona *l. 20. glos. 20. num. 54.*

tit. 1.

tit. 1. lib. 4. Recop. Decian. *tract. crimin. lib. 7. cap. 15.* Georg. *alleg. 48. nu. 2.* Mastril. *decis. 173. & 290. nu. 126. & de magistr. lib. 5. cap. 16. nu. 5.* vbi agit de officio Auditoris Generalis. Giurba *cons. 59. per totum* Aponte *de potest. Prore. tit. 7. §. 7. nu. 11.* Franchis *decis. 88. à num. 1.* Riccius *collecta. 95.* Galeota *respons. fisc. 1. nu. 25. & 37.* Rouitus *prag. 16. nu. 16. de milit.* Georgius Accacius *de priu. mil. lib. 2. cap. 5.* Osuald. ad Donel. *lib. 17. commenta. cap. 20. litt. H.* Azaued. *in l. 1. nu. 70. tit. 16. lib. 8.* Tuschus *litt. M. conclus. 233. & 235.* Petrus Roizius *decis. Lituan. 3.* Tepatus *lib. 2. tit. de re, & iur. milit. fol. 274.* Cabedo *decis. 103. par. 2.* Coteræus *de iur. & priui. mili. lib. 2. cap. 6.* Carleual *de iudi. lib. 1. tit. 1. disput. 2. quæst. 6. sect. 4. nu. 461.* Iulius Ferretus *tract. de re, & disci. mili. rubri. de milit. iusti. num. 152.* Afflict. *ad Constit. Neapol. lib. 1. rubr. 45. in Consti. vt vniuersis nu. 8.* Curia Philippica *par. 3. §. 1. nu. 16.* Bossius *tit. de for. compet. nu. 3.* Cortiada *decis. 11. num. 11.*

Adeo autē hoc verum est, vt milites per Magistratus ordinarios capti ad Ducem Generalem vna cū omnibus actis remitti debeant *l. 1. C. de exhi. reis l. militibus D. eo. l. fin. C. de re mili. lib. 12. l. magisteriæ C. de iuris. omni. iudi.* Mastril. *d. cap. 16. nu. 4. & 19.* Tondutus *de prauen. iudi. par. 1. cap. 28. nu. 14.* Giurba *cons. 59. nu. 89.* Farinac. *d. cons. 4. nu. 18. & in praxi par. 1. q. 4. nu. 4. vers. Amplia, & in frag. lit. M. nu. 218.* 4

In triplici differētia sunt militum crimina glos. *in d. magisteria verbo etiam* Salicetus *ibi. l. 2. D. de re milit.* Bouadil. *d. lib. 4. cap. 2.* Caballus *d. casu 294. nu. 71.* Giurba *d. cons. 59. ex nu. 64.* Aut enim crimen est militare, aut cōmune atrox, & enorme, aut commune mediocre, vel leue. † Delictum propriè militare est quod quis vt miles committit *l. 2. §. proprium l. omne 6. D. de re mili.* vbi variæ species referuntur, & plura tradit Tiber. Decia. *tract. crimi. lib. 6. cap. 14. & 15.* Coteræus *de iur. milit. lib. 3.* & in his sortiri milites forum militiæ, & subijci Duci Generali, vel Tribuno, vel Auditori exercitus nemo est qui dubitet, & sic intelligenda sunt iura supra relata. † Aut est delictum cōmune atrox, & enorme, 5 6 7

me, vt homicidium, rapina, raptus, & alia atrocia, quæ connumerantur à Cortiada *decis.34.nu.89. & decis.11.nu.16.* & de his regula est vt subijciatur Iudici Ordinario, quia ibi debet pęna irrogari vbi delictum commissum est ob publicum exemplum,& est expressus tex.*in l.desertorem 3.D.de*
8 *re mili. l.fin.D.de accusa. l.1.C.vbi Senato. vel claris.* † Delictum commune leue, vel mediocrum est quod cum ex se sit leue, vel mediocre, potest tam à militibus, quam nõ militibus committi, veluti iniuria, contumelia, vis sine armis, & de istis cognoscit etiã Iudex Ordinarius si vult, exequutionem tamen sententiæ ad Præfectos militares remittere debet *l. de militibus 8. D.de custo. & exhib. reo.* glos. *in d.l. magisteria,& ibi Salicet.*Foller.*in pract.par.1.vers.audiantur excusatores nu.141.* Bouadilla *lib.4. cap.2. nu.67.* Franchus *d.decis.88.nu.2.*

9 Verum ad euitandas quotidianas controuersias inter Iudices ordinarios, & militares de cõsuetudine seruatur,quod indistinctè militũ causæ tam ciuiles quam criminales etiam communes graues cognoscantur per Iudices, & Auditores militares, & non per Iudices ordinarios Iul.Clar.§.*fin.q.35. vers.quaro modo* Cabal. *resol. crimi. casu 294.nu.389.* Mastril.*decis.290.nu.127.& de Magistra.lib.5.cap.16.nu.19.* Boer. *de custo.claui.nu.*29. Guazzin.*defens.1.cap.39.nu.30.* Giurba *cons.59.num.80.vers.respondetur secundo*, & de Cathalonia tradit Socarrats *ad Consuet.Catha.in cap.si aliquis dominus nu.*61.ibi *licet glos.in l.magisteria posuerit aliquam distinctionem quam nunquam vidi seruari, sed indistincte de ipsis, & de omnibus factis guerra, aut alijs negotijs ipsam guerram tangentibus, & dependentibus ex ea vidi semper ab eis cognosci indiferenter.* Idem etiam sentit Don Ludouicus à Peguera *in tracta.manuscripto de Iurisdictione Ducis Generalis Cathalonia cap.5.*Cortiada *d.decis.11.nu.18.* de Regno Castellæ testatur Bouadilla *d. lib.4. cap. 2. num.*68. Azeuedo *in l.1.nu.70.tit.*16.*lib.8.Recopi.*Fermosi.*in cap.ex parte quast.15. de foro competen.* De Regno Siciliæ Castillo
10 *decis.105.à num.9.* † Et licet in Regno Neapolitano olim

ius

ius commune obseruaretur ex traditis per Vincentium de Franchis *d.decis.88.*& per eius Addionatorem Caro. Ant. de Luca, tamen postea aliter se habuit, vt notauit Carolus de Tapia *de iur. Reg. lib. 3. rubr. 6. vbi de cri. agi opport. in prag. 1. nu. 45.*

Cautum enim fuit ordinatione Comitis de Lemos, quæ 11
habetur *in prag. 11. tit. de militibus*, vt de omni vniuersim militum crimine cognoscat Auditor Generalis Exercitus, & probat latè Regens Rouitus *super dicta prag.* vbi inseruit tractatum Matthæi Patiño Auditoris Generalis in hoc Regno latè hanc iurisdictionem defendentis Capiblan. *de Baro. to. 2. cap. 2. nu. 13.* Pratus *respon. crimi. respon. 47. nu. 56.* †
De hoc Auditore Generali Exercitus videndus Capy. Latro 12
decis. 155. per totam, & Mastril. *de Magistr. d. lib. 5. cap. 16.* & ab hoc Auditore in hoc Regno Neapolitano appellatur ad Proregem qui causas diuersis iudicibus remittit Tasson. *de antifa. vers. 3. obser. 3. nu. 363.* & aliquoties mandat relationem fieri in Collaterali Consilio *Reg. Constant. in l. vnica nu. 95. C. de classicis lib. 11.* quandoq; mandat eidem Auditori vt ipsi Proregi relationem faciat in scriptis, & visa relatione, vel mandat quod exequuatur decretum, vel concedit
appellationem. † Cognoscit etiam Auditor iste Generalis 13
de Cantoribus huius Regiæ Cappellæ Castillo *decis. 140.* Capycius Latro *deci. 155. nu. 1.* & de omnibus causis domesticorum, & continuorum Palatij Domini Proregis *l. fin. C. de Castr. omni. Palati. pecul. lib. 12.* ibi *quia non sunt alieni à puluere, & labore castrorum qui signa nostra comitantur, qui præsto sunt semper actibus*, vbi glosa exponit verba illa *signa*
nostra comitantur, quia stant nobiscum, & sequuntur nos, † 14
vnde militare etiam dicuntur *l. fin.* ibi *omnes qui in Palatio militando diuersis actibus paruerint C. de priui. eorum qui in Sacr. Pala. milit. lib. 12. l. maximorum.* ibi *Palatina, vel militari intra Palatium prærogatiua munitos l. eos* ibi *igitur qui ex eo gradu Palatio nostro adhæserint adesse sibi cōpetentia priuilegia glorientur C. de excus. mune. lib. 10.* Carauita *ritu 46. nu. 27.* Fonte *de potest. Prore. tit. de assen. §. 7. num. 12.*

qui

qui in hæc prorupit verba: *Et verè ritus prædictus ex vsu*
recepit interpretationem in seruientibus,& familiaribus pro-
pria domus Regis, aut Proregis, non autem in Consiliarijs,
alijsque officialibus,& sic videmus de his cognosci per Audi-
torem exercitus. Videnda plura apud Georgium *allegat.48.*
Ponte *decis.36.nu.7.* & Franchis *decis.407.nu.4.& decis.*
15 *679.* † & de Apparitoribus Magistro militum subijci,& co
ram ipso conueniri in ciuilibus, & criminalibus est tex. in
l.fin.C.de appari.magis.mili.lib.11. sunt enim milites,vt tra-
dit Baldus *in l.super C.de pigno.* Castillo *d.decis.105.nu.16.*
16 † His similes sunt Emeriti quos vulgo Entretenidos voca-
mus, quibus quod honorificè se in bellis gesserint Prorex
mortua quæ vocant stipendia dari iubet, eoque modo apud
se retinet quousque ijs melius prouideatur, de quibus Sur-
gent *in Neapoli Illus.cap.22.*& eius Germanus Mutius Sur-
gent *in eius adnotatio.pag.370.*
17 Huic beneficio fori milites renuntiare non possunt,nec
Iudici Ordinario se submittere ob regulam illam quia non
personæ, sed vniuerso ordini est concessum *cap.si diligenti,*
de foro compe. Cabal.*resolu.crim.casu 225.& casu 294.nu.*
255. Caualca.*de tuto.& curat.nu.318.& 323.* Carleual. *de*
iudi.lib.1.tit.1.disp.2.quæst.6.sect.4. à nu.464. Paschal. *de*
18 *patr.potest.par.3. cap.3.nu.27.* † Iuri enim publico priuato-
rum pactis non derogatur *l.ius publicum 38. D.de pactis,*&
licet aliqui cõtrariam teneant sententiam inter quos Ayala
de iur.bel.lib.3.cap.8.nu.3. Cotereus *de iur.mili.lib.2.cap.6.*
per tex. *in l.si quis inconscribendo* iunc. glos. ibi *ver.militia*
19 *C.de pactis.* † Tamen verior est supra tradita sententia, &
tex. *in d.l.inconscribendo* quatenus obstat cum *l.si conuenerit*
18.D.de iurisdi. sic intelligendus,vt ibi quia interuenit nu-
da conuentio extra iudicium facta inter partes ibi *priusquã*
adiretur, ideo obligationem non pariat iuxta tex. *in l.iuris-*
20 *gentiũ 7. D. de pact.* † Verbum enim *conuenit* regulariter,
vel in dubio ad nudum pactum coercetur, & non importat
stipulationem nisi euidenter materia subiecta id exigat, vt
in l.lecta 40.D.de reb.credi.& ideo nihil mirum quod liceat
vni-

vnicuique ipsarum partium ab ipsa conuentione extraiudiciali resilire. In casu vero *d. l. in conscribendo*, conuentio fuit facta in instrumento cum solemni stipulatione, vnde ab ea discedere non licebat, notauit sic Barbosa *in collecta ad Codicem to. 2. super dicta l. in conscribendo* ex Morla in Emporio *par. 1. tit. 2. nu. 117.* Gotofredo, & alijs.

Sed licet hæc vera fuissent, & sufficerent ad concilianda iura *in l. si conuenerit 18. D. de iurisdict.* cum *l. in conscribendo 29. C. de pactis*, de quo dubito, cum ratio tex. *in d. l. in conscribendo* sit, quia pacta seruari debent, & quia non licet contrahentes decipere, quæ conueniunt etiam nudo pacto nulla stipulatione vallato, adhuc obstat propositioni nostræ, videlicet non posse militem fori priuilegio renunciare, nisi dicamus cum Carleual. *vbi supra nu. 466.* tex. *in d. l. si quis in conscribendo* loqui de priuilegio personali cui persona vt potè in sui fauorem indulto renuntiare potest, vt insinuare videtur tex. ibi *omnes licetiam habere ijs quæ pro se introducta sunt renuntiare*, † vnde nomen militiæ Iustinianus ibi 22 sumpsit non pro publica militia armata, sed pro dignitate aliqua, vt *in l. illud 20. C. de collatio. l. 1. §. sed an id D. eod. l. Lucius Titius 22. l. mortuo boue 50. §. Titio D. de leg. 2. l. fideicommissa 11. §. si seruo l. his verbis penult. §. fin. D. de leg. 3. l. vlt. C. de pignor.* & illud coniunxit cum nomine dignitatis, æquiparans dignitatem cum militia. Militia enim dici videtur pro quibusdam annonis, vel salarijs, quæ armatam, vel inermem militiam exercentibus præstari solebant antiquitus de publico, vel vt Gothofredus definit *in d. l. Lucius 22.* Militia est officium eorum qui in aliqua Schola inter statuta relati sunt, ex quo commoda, & salaria à Principe consequuntur, tractarunt de hac militia latè Tello Fernandez *ad l. 26. Tauri n. 6.* Antonius Gomez *ad l. 29. Tauri nu. 21.* Couar. *lib. 3. vari. cap. 19. nu. 5.* Alfaro *de offi. fiscalis glos. 34. §. 1. nu. 17.* Reuard. *lib. 3. coniectanearum cap. 3.* Conan. *lib. 4. comment. iur. cap. 15. ex nu. 8.*

Hæc autem Iurisdictio Ducis exercitus ita ampla fuit, vt 23 licet Lege Valeria statutum fuisset, vt si quis Magistratus

Ciuem Romanum interficere, verberibus cædere, aut multam ei indicere vellet, liceret ciui ad Populum prouocare, neque eum Magistratum, antequā suffragia lata essent, prouocantem malo quoquā adficere posse notauit Pomponius *in l.2. §. exactis D.de origi.iur.* ibi *Exactis deinde Regibus Consules constituti sunt duo, qui tamen ne per omnia regiam potestatem sibi vindicarent, lege lata factū est, vt ab eis prouocatio esset, ne ve posset in caput ciuis Romani animaduertere iniussu populi*, solum relictum est illis vt coercere possent, & in vincula publica duci iuberent, & quia lex hęc Valeria nihil vltra quam improbè factum esse adiecerat, & sic postea Lege Porcia grauis pęna indicta fuit, vt ait Liuius *lib.10.* & meminit Cicero *in orat. Rabiria.* dicens *An de Ciuibus Romanis cōtra Legem Porciam verberatis, aut necatis plura dicenda sunt?* & postea *Porcia lex virgas ab omnium ciuium Romanorū corpore amouit, hic misericors flagella retulit. Porcia lex libertatem ciuium lictori eripuit, Labienus homo popularis carnifici tradidit.* In Verrem quoque cum ciuem Romanum virgis cęssum fuisse scripsisset, eiq; crucem paratam *O nomen* inquit, *dulce libertatis, o ius eximium nostræ Ciuitatis, o lex Porcia, legesque Semproniæ, o grauiter desiderata, & aliquando reddita plebi Romanæ Tribunicia potestas, huccine tandem omnia reciderunt?* notauit Salustius *in Catilinam* Valer. Maxi. *lib.4. cap.14.* Antonius Augustinus *in dictis legibus.*

24 Attamen in castris ius habebant Duces arbitratu suo supplicium sumendi Polybi. *lib.6. de re milit.* Liuius *lib.2. & 4.* Cicero *Philip.3.* & est tex. *in l.qui cum vno 4. §. Reus l.omne 6. §.1. & §.qui in acie*, & alibi passim *D.de re milit.* & de Tribunis est tex. *in l.officium 12. §.officium* ibi *delicta secundum suæ autoritatis modum castigare D. de re milit.* & de caligatis militibus est tex. *in l.de militibus 9. D. de custo. &*

25 *exhib.reis.* † Caligatæ autem militiæ erant gregariorum, & manipulariorum militum, & tyronum Gothofre. *ad l. non solum 10. D.de excusa.tuto.* Vnde nomen Caligulæ datum, vt notauit Tacitus, videndus Ayala *de iur.bel.lib.3.cap.8.* Caballus *d.casu 394.nu.260.* Et

Et Dictatoribus capitis animaduersionem cōcessam fuisse, & ab eis nec prouocandi ius fuisse probat tex. *in l. 2. §. populo D. de ori. iur.* licet Cicero *lib. 3. de legi.* iniquam eam potestatem conetur probare, † & licet in hoc æqualis esset potestas Consulum exercitus ducentium, tamen in alijs maior erat potestas Dictatorum, Consulem enim duodecim secures præcedebant, Dictatorem viginti quatuor præibant, & alia singularia huius dignitatis tradit Corrasius *in d. §. populo.* fuit enim huius liberum, summumque Imperium Polybi. *lib. 3. histor.* † nec nisi vrgente maximo bello hic creabatur, salus quippè ciuium vniuersorum tutelę, potestati, fideique Dictatoris credebatur, videndi Fenestella *de Magistra. Roma. cap. 8.* Cælius Rodiginus *anti. lectio. lib. 10. cap. 5.* 26 27 28

Non vero gaudent fori priuilegio nisi hi qui relati sunt in numero militum, & actu militant *l. sancimus 8. C. de resti. mili. l. vlt. C. de appar. magis. mili. lib. 12. l. 1. C. de collegia. lib. 11.* & de prærogatiua testandi sunt iura *in l. ex eo 42. D. de mili. test. & in l. ne quidam 17. C. de testa. mili. §. illis autem I. de milita. testa.* & de Desertoribus sunt iura *in l. 3. D. de re mili. l. 2. C. quan. liceat vnicuique sine iudi. se vindi.* vel in expeditione reperiūtur iuxta illud Abulensis *super cap. 10. Iosue quæst. 93. Non dimicabant,* inquit, *Israelitæ tunc actualiter contra aliquos, sed erant semper in bellica expeditione, ideo idem erat, ac si actualiter dimicarent.* Videndi Belluga *in Specu. Princi. rubr. 20. §. quia post Ecclesiam n. 7.* vbi plura requisita enumerat ex glosa *in l. milites 45. D. ex quibus cau. maio.* Vincen. de Franchis *decis. 417. nu. 4. & decis. 481.* Ayala *de iur. belli lib. 3. cap. 8. n. 2.* Pareja *de instru. editio. tom. 1. tit. 2. resol. 6. nu. 36.* Michael Ferrer *3. par. obser. cap. 115. & seq.* Berart *in Speculo Visita. cap. 9. num. 43.* Capycius Latro *decis. 105. nu. 15. & nu. 41. lib. 1.* Sanfelicius *decis. 264.* Galeota *respon. fis. 2. num. 86.* Hermosilla *tom. 2. fol. 220. num. 6.* Aponte *de potest. Proregis tit. 7. §. 7. nu. 34. 37. & 38.* Fermosinus *in cap. proposuisti quæst. 4. nu. 15. de for. comp.* Mastril. *de Magistr. lib. 5. cap. 6. nu. 5.* Narbona *leg. 20. glos. 5. num. 4. & glos. 21. n. 46. tit. 1. lib. 4. recop.* Tapia *de iur. Reg. Neapo. lib. 3.* 29

rubr. vbi de crimi. agi. oppor. Prag. 1. nu. 47. Giurba *conf. 59. nu. 77.* Bouadilla *lib. 4. polit. cap. 2. nu. 67.* Rebuffus *tract. de militi. nu. 5. & 42.* Caballus *casu 294. nu. 383.* Farina *conf. 4. n. 9. lib. 1.* Pretis *de inter. vlti. volu. lib. 3. inter. 2. dub. 1. solut. 8. nu. 5.* Tondut. *de prauen. iudici. par. 1. cap. 28. nu. 4.* Accacius *de priuil. mili. lib. 1. cap. 4. nu. 8.* Mascar. *de probat. concl. 264. nu. 65.* Rouit. *prag. 1. de milit. nu. 2. & prag. 16. nu. 56.* Riccius *collect. 95.* & alij adducti à Carleual. *de iudici. lib. 1. tit. 1. dispu. 2. quaest. 6. sect. 4. nu. 468.* & à Cortiada *decis. 11. nu. 23.*

30 Quod habere locum etiamsi pẽdente iudicio miles moriatur, aut militiam deposuerit probat *l. fin. C. de veteranis lib. 12. l. cum quadam 19. D. de iurisd. om. iudi. l. vbi captum 30. D. de iudicijs* Velascus *consult. 57.* Fermosinus, Carleual, & Pareja *vbi supra*, & Cortiada *nu. 26.* † nisi sint negotiatores *l. vlt. C. de iurisd. om. iudi. l. vnica C. negoti. ne mili. lib. 11. l. vnica in quib. caus. milit. for. praes. vti non posse* Ponte *de potest. Pror. tit. 7. §. 7. nu. 17.* Cabal. *resol. crim. casu 294. nu. 258.* Carleual. *de iudic. lib. 1. dis. 2. nu. 471.* Ayala *de iur. bel. lib. 3. cap. 8. num. 6.* Don Francisco dela Barrera *in additio. ad leges paenales ad tit. de iudi. milita. siue de deli. & paenis militum* siue per ipsos, siue per alios exerceant Gratian. *discept. forens. cap. 186. nu. 24.* Tondutus *de prauen. iudi. par. 1. cap. 20. nu. 9.* etiamsi negotiatio sit finita Franchis *decis. 417. nu. 9.* Carleual *vbi supra nu. 472.* Fermosinus *in cap. proposuisti quaest. 4. nu. 14. de foro compet.*

31

32 Sed articulus, cuius sit iurisdictio, ad quem spectet, valide meis tẽporibus disceptatum in Cathalonia fuisse recor-

33 dor, † nam licet ibi multis ab hinc annis in eadem persona concurrant officia illa duo Locũtenentis, & Capitanei Generalis ad huiusmodi controuersias sedandas, quae quotidiè oriebantur Berart *in Specu. Visita. cap. 9. nu. 42.* Ripol. *vari. cap. 1. n. 582.* Andreas Bosch *tit. de honor. lib. [illegible] cap. 7.* Surgent *de Neapoli illustra. cap. 22. num. 10.* Freccia *de subfeudis tit. de officicio Magni Comesta. & de officio Magni Admi-*

34 *rat.* Mastril. *de Magistra. lib. 5. cap. 13. num. 9.* † & idem fecisse Iustinianum scilicet ambos Magistratus coniunxisse

vt

vt controuersiæ iurisdictionum extinguerentur est tex. expressus *in Auth. de Præside Pisidiæ cap. 1.* ibi, *& videntes quod duplici in asperiores Prouincias Magistratu ad hunc vsque diem destinato, neuter ad plenum sua sorte contentus fuerit, sed ex ea causa per quasdam nostras Prouincias in quibus tam ciuilis, quam militaris Magistratus existit, semper inter se rixentur, semper pugnent, non quo subditis boni aliquid faciant, sed quo eos magis atterant, e re fore putauimus si vtrumque Magistratum tam ciuilem, quam militarem in vnam formam contrahamus; imponamusque denuo ei qui hanc potestatem habebit appellatione Prætoris vt idem, & militaribus copijs quæ per Prouinciam sunt secundum cognomentum antiquitus illis impositum præeat, & præficiatur legibus, siquidem & hoc initio Prætorum erat proprium,* & clarius hoc expressit *in Auth. de Prætore Thraciæ in princ. & cap. 1.* ibi. *Duos sanè Vicarios nomine ad longum murum sedere omnes scimus quorum alter militares cohortes regit (est enim magna vis militum eo in loco) alter præfectus est negotijs ciuilibus. At cum ambo vices illic impleant, hic quidem gloriosissimorũ Præfectorum, ille vero magnanimorũ Magistrorum militiæ nunquã tamen inter se consentiunt, sed tametsi suos vnicuiq; fiscus annonas separatim suppeditat, & alia præbet solatia, nihilominus vnũ hoc sibi negotij perpetuo, & indesinẽter sumũt vt cõtentiones inter se immortales exerceant. Rectè igitur atque ordine visum nobis est quoque facere quod apud alias gentes, quanquam non ita efferas, non ita militaris custodiæ indigentes fecimus, & vt non hic quidem ciuilibus negotijs præsit, ille vero inter milites, & solos imperitet, vtrumque officium in vnum contrahere, & præficere ei loco grauem aliquem, & reuerentia dignum Magistratum qui ex æquo tam ciuilia illic negotia curet, quam de venusto, & decenti ordine militum sollicitus sit.*

Et Eutichium tempore Leonis Imperatoris habuisse duo hæc munera probat Euagrius *lib. 1. cap. 19.* his verbis: *Cyrus ad maximum Tribunal Præfectorum euentu, & quem Præfectum Prætorio vocant, & Occidentis exercitibus est præpositus,*

positus, & Iulius Capitolinus *in Gordiano* loquẽs de Misiteo Præfecto Prætorio inquit, *Idem cum esset Præfectus arma militum semper inspexit, nullum senem militare passus est, nullum puerum annonas accipere, castra omnia fossato circumibat*. Idem significare videtur Zosimus dum *lib.* 2. ait *Hic Præfectorum Prætorio Magister qui post Imperatorem secundus existimabatur, annonam erogabat, & contra militarem disciplinam admissa conuenientibus pœnis corrigebat*,

36 † quia tamen solum fuerunt vnita officia, nõ autem Tribunalia, ideo quotidiè nouæ insurgunt iurisdictionis cõpetentiæ, quæ aliter tolli præcipuè in Cathalonia non possunt, nisi quando Locumtenens Generalis nominauerit in Assessores Tribunalis Capitaniæ Generalis, Doctores, seu Ministros Regiæ Audientiæ.

37 Contenditur igitur inter Regiam Audientiam, & Tribunal Capitaniæ Generalis, ad quem spectet cognoscere an sua sit iurisdictio, & licet regula sit quod quilibet Iudex, ex quo Iudex est, potest cognoscere an sua sit iurisdictio si de illius competentia contingat dubitari *l. si quis ex aliena*, ibi, *Prætoris est cognoscere an sua sit iurisdictio*, vbi latè Petr. Barbosa *nu. 11. D. de iudicijs*, quam multis exor-
38 nat Marta *de iurisdict. par. 2. cap. 4. nu. 21.* † Attamen quando contentio est inter duos Iudices, quorum alter maior est dignitate, tũc cognitio an sua sit iurisdictio pertinet ad maiorem Butrius *in cap. cæterum nu. 9. de iudi.* & communem dicit Iason *in l. 2. nu. 19. D. si quis in ius vocat. nõ erit* Roma. *cons. 160. in princi.* Felin. *in cap. pastoralis num. 4.* & Decius *nu. 8. de rescrip.* Couar. *in practi. qq. cap. 33. nu. 1. vers. quibus etiã suffragatur* Osasc. *dec. 130. n. 4.* Caualc. *dec. 2. de cõtrac. nu. 38.* Bossius *de foro cõpet. n. 21. & 155.* Mascar. *concl. 689. nu. 7.* quidquid sentiat Valenzuela *cons. 200. nu. 32. tom. 2.*

39 Negari autem non potest Locumtenentis Generalis dignitatem esse maiorem illa Capitanei Generalis, vt optimè probat noster magnus sane Iuris Consultus Antonius Oliba *de iur. fisci cap. 4. nu. 63.* dum inquit, *vnde à multis quæsitũ est an ab eo ad Locumtenentem Generalem sit prouocatio, &*

nostris

noſtris temporibus hac controuerſia valdè agitata eſt cum idem Magiſtratus commiſſus ſit Locumtenenti Generali, & vt dicet Ripol *d. cap. 1. nu. 582.* non inde poteſt plus nunc quã ante facere. † *Olim*, proſequitur Olibanus, *ab hoc Magiſtro militum, vel Capitaneo generali ad Locumtenentem Generalem prouocatio ſine controuerſia admittebatur Ferrer 3. par. obſer. cap. 115. & duobus ſequentibus* Boſch *de tit. hono. lib. 3. cap. 8. verſ. En caſos* Regens Vico *ad Prag. Reg. Sardiniæ lib. 1. tit. 4. cap. 4. n. 27.* Dexart *in Rubri. de offi. Proregis nu. 9.* Maſtril. *de Magiſtra. lib. 5. cap. 6. nu. 29.* Cortiada *deciſ. 38. nu. 38.* † *Hoc autem*, proſequitur Oliba, *rationibus pluribus confirmatur, in primis certum eſt quod in hac Prouincia vnũ eſſe debet caput, in quo Regia poteſtas repræſentatur, nõ plura capita. Hoc autẽ eſt Locũtenens Generalis qui locũ Principis repræſentat, illius locũ obtinet, ſedet in eodẽ Tribunali, habet idem Regium Conſilium, eandẽ Cancellariam, illi pariter omnes Magiſtratus totius Prouinciæ, & omnes Prouinciales, Magnates, Duces, Barones, Ciuitates, Vniuerſitates, Prælati, omnes milites Religionum obediunt, & obtemperant pariter ac Domino Regi, & ideo primum locum in perſonã Domini Regis in Prouincia obtinet ad quem omnes appellationes, & recurſus deferuntur iure principali, ac regio, quamobrem non præſidet vt Præfectus Prætorio Locumtenens ipſe, ſed vt Princeps, & illius nomine, & in eius perſonam. In notitia Romana à Magiſtro militum non erat prouocatio ad Præfectum prætorio, quia viri illuſtres, Comites, & Magiſtri equitum, & peditum in prouinciales nullam penitus habent poteſtatem, nec ampliſſima Præfectura in militares viros. l. 1. & 2. C. de offi. magiſ. mili. l. 1. D. de offi. Præfec. Præto. quia iſtorum vterq; habebat primum locum poſt Principem, vel Dictatorem. Locumtenens Generalis non ſecundum locum obtinet, ſed eundem, & idem Tribunal, nec eſt appellatio ab eo ad Regem, nec ab eo ad Regem eſt aliquis gradus medius cognitionis, ſic enim noſtris legibus ſtatutum eſt, & de iure Viceſgerentes Principum eandem poteſtatẽ habent quam ipſi Princeps Boſſius de Princi. nu. 87. Rurſus legibus*

Ro-

40

41

Romanis à Magistro militū ad Regem fuit prouocatio, cum autem Locumtenens Generalis in personam Domini Regis primū locū in Prouincia obtineat ad eū appellatio erit à Magistro militū sicut foret ad Regem si in Prouincia esset, quia extra Prouinciam appellatio non recipitur. Ergo in Prouincia debet esse aliquis ad quem recurratur, sicut ad Regem recursus est, quæ est Regalia suprema in Prouincia. Cognoscit autem Locumtenens Generalis de istis causis appellationum à Magistro militum, seu Capitaneo Generali interpositarum cum Regio Consilio, & hoc fuit obseruatum tempore Federici de Portugalia Archiepiscopi Cæsaraugustani, & Marchionis de Lombay, & minime sunt mutanda l. minime D. de legi. præsertim cum in Cathalonia constitutio, & vsus, seu consuetudo quātum ad legis essentiam æquiparentur. Postremo in hac Prouincia quæ proprijs legibus, & moribus regitur nullus potest esse Magistratus qui legibus patrijs nō sit subditus, regalijs suppositus, & illi præcipua, & maxima regaliæ per quam subuenitur oppresso. Hæc autem Regalia cum alijs Locumtenenti Generali communicatur, igitur ad eum erit appellatio, & recursus à quocunque Magistratu in Prouincia existente, alioquin ad quem esset recursus? quia extra Prouinciam non datur. Postremo nihil magis conuenit fidei publicæ quæ residet in Principe, nihil magis ad Regis honorē pertinet, & rectam Reipublicæ administrationem quam vt sit in Prouincia aliquis ad quem, Principe absente, confugere possint omnes maiores, & minores. Accedit alia ratio quia per Locumtenentem Generalem occurritur scandalis, absurditatibus, turbationibus, quæ ex conflictu Magistratuum inter se de superioritate contendentium orirentur cap. pastoralis de rescrip. quæ omnia confunderentur nisi esset hic supremus Magistratus qui in personam Regis omnia cōponit, omnia cōciliat, & inter omnes omnino in Prouincia habitantes, & ad eam declinantes, vel per eam quomodolibet transeuntes, pacem facit, securitatem plenissimam promittit, & seruat. Omitto quod Magister militum procedit cum Consilio voluntario, & per eum pro arbitrio adsumpto vnius Assessoris,

ris,

ris, vel duorum autoritate publica minimè approbatorum. Locumtenens Generalis in omnibus causis ciuilibus, & criminalibus diiudicādis, ac terminandis suum habet Regium Consilium ex multis viris doctissimis, & magnæ fidei, & autoritatis formatum cum approbatione Regij Supremi Consilij, & nominatione regia, cum examine, & longa vitæ, ac morum inquisitione in Consilium coaptatis, & in Senatu Regio receptis. Hęc Olibanus noster. Hanc eandem sentētiam amplectitur postquam latè tractauit articulum, noster Don Ludouicus à Peguera *in tractatu manuscripto quem de iurisdictione Capitanei Generalis Cathaloniæ composuit ex ordine Comitis de Miranda Locumtenentis, & Capitanei Generalis illius Regni anno 1584. cap. 11.* affirmans dari appellationem à sententijs Capitanei Generalis ad Proregem. † Licet hæc videantur immutata per *Cap. 44. Curiarum an. 1599.* quo statuitur vt Capitaneus Generalis nominet vnum, vel plures Doctores Regiæ Audientiæ ad causas appellationum terminandas petentibus Brachijs, vt ad Locumtenētem Generalem spectarent. † Nulla autem potest reperiri maior probatio superioritatis, quam appellatio *l. 1. §. si quis in appellatione D. de appella.* glosa *in cap. 2. de consuet. in 6.* Amaya *ad l. vlt. nu. 24. C. de canoni. largitio. lib. 10.* † Ad supremam autē potestatem pertinere declarationem articuli cuius sit iurisdictio probat Aponte *decis. 33. num. 4.* Monta. *de regali. ver. potestas nu. 41.* † Nec quidquam facit quod communiter dici solet iurisdictionem Locumtenentis Generalis esse ordinariam, vt pluribus probauimus in *Differ. de crim. Les. Maiest. arg. 6. pag. 147.* At Capitanei Generalis esse delegatam, † & quoties inter has iurisdictiones est cōtrouersia, articuli cuius sit iurisdictio declarationē pertinere ad eum qui exercet delegatam Innoce. *in cap. pastoralis nu. 7. ad medium* Bellamera *nu. 1.* Felinus *nu. 4.* Decius *nu. 6. de rescrip.* Sesse *de inhibi. cap. 9. §. 1. nu. 56.* Cancer. *par. 3. var. cap. 10. n. 88.* Martha *de iurisd. par. 4. casu 120. nu. 14.*

42 43 44 45 46

Nam respondetur regulam illam *l. si quis ex aliena.* ibi *Prætoris est æstimare an sua sit iurisdictio D. de iudic. & l. 2.* 47

ibi *Vt hoc ipsum sciatur an iurisdictio eius sit D. si quis in ius voca. non erit*, habere locum in Iudice Ordinario cum vniuersali iurisdictione Ioan. Andræ. *in cap. Romana §. contrahentes de for. cõp. in 6. & in cap. super litteris de rescrip.* Bald. *in d. l. si quis ex aliena col. 1. in fine, & in l. præscriptione nu. 38. C. si contra ius, vel vtili publ.* Innocen. *in cap. super litteris, & in cap. cæterum de iudi.* At vero si Iudex cui opponitur defectus iurisdictionis habet eam delegatam ad vniuersitatem causarum in certa specie, tunc si negetur qualitas, nõ potest super illa cognoscere, sed cognitio huius articuli Ordinarij erit, ita declarat text. *in d. l. si quis ex aliena* glosa *in cap. 1. de inuest. feudo. in marit. faci.* & eam mirabilem dicit, & alibi non reperiri Baldus *ibidem nu. 2.* Barbacia *in d. cap. cæterum col. 4. de iudi. & in additio. ad Abbatem in d. cap. 2. nu. 21.* Curtius *de feudis par. 7. regu. 2.* Iacobin. *in sua inue-*
48 *sti. vers. & dicti.* † Exemplum sit quãdo contenditur an res sit feudalis, de hac enim qualitate cognoscit Iudex Ordinanarius, eamque si iudicat feudalem ad Iudicem feudi remittit, qui quamuis sit Iudex delegatus ad Vniuersitatem causarum, quia tamen est specialis, & non generalis, nequit cognoscere an sua sit iurisdictio, punctim Innocen. *in cap. cæterum de iudi. &* ibi Abbas *n. 17. in fine vers. sed quæro quod si* Felin. *ibidem num. 16. vers. nota quod si coram,* & Decius *nu. 15.* & est text. *in cap. 1. de contro. int. domi. & alium,* & tradunt Doctores *in cap. 1. de inuest. in mar. facien.* post glos. quam sequuntur omnes Feudistę relati per Menochium *de retinen. possess. reme. 3. num. 429.* Rossental. *de feudis cap. 12. nu. 9.* Ioan. Socarrats *in Commemo. Petri Alberti in cap. vassallus nu. 32.* Ponte *in quæst. quis sit Iudex in causa feudi col. 4. vers. quod si vnus.*

49 Sed quia apud omnes inualuit Iudicem delegatũ in causa in qua est delegatus maiorem esse ordinario, & ad id communiter adducitur tex. *in cap. sane 11. de offi. & post. iud. deleg.* ideo breuiter dicendum nõ probari ex illo tex. Iudicem delegatum esse maiorem ordinario, & ideo debere ipsum cognoscere an sua sit iurisdictio, nam ibi fuit delegatus à

Papa quidam Iudex ad cognoſcendum de cauſa quæ vertebatur inter Epiſcopum, & alium Clericum; vnde nihil mirum ſi in ea cauſa fuit maior Ordinario, cum eſſet Iudex cōtra ipſum ordinarium, nec mirum quod ipſum Epiſcopum ſuppoſuerit interdictioni ſacerdotalis officij, & ingreſſus Eccleſiæ, hocq; probat gloſ. *ver. ſi Epiſcopus*, ibi *cuius cauſa cōmiſſa eſt delegato*, & ita eſt de iuriſdictione delegati quātum ad illam cauſam, & facit integræ Decretalis lectura apud Anto. Auguſtinum *in ſuis collectaneis*, ibi *Sane quia nos imprimis conſulere voluiſti qualiter à nobis Iudex delegatus Epiſcopum qui ei non ſubeſt ad aliquid faciendum, vel dādum compellere debeat cùm cauſa qua inter Epiſcopum, & Laicum, vel Clericum vertitur de mandato noſtro ſuſcepit, id tua quæſtioni duximus reſpondendum quod Iudex à nobis delegatus vices noſtras gerit; vnde in cauſa illa ſuperior eſt, & maior illis quorū cauſam ſuſcepit terminandam.*

Sed & amplius prætendebat Tribunal Capitaniæ Gene- 50
ralis Cathaloniæ nempè iuriſdictiones Locumtenentis Generalis, & Capitanei, ſeu Ducis Generalis eſſe æqualis præeminentiæ abſque eo quod hæc alteri ſubordinata ſit ex *l. 1. C. de offi. magiſ. mili.* & hoc affirmaſſe Claudium Cotereum *de iur. mil. lib. 2. cap. 5.* dum dixit æquari Proconſulibus, imò vt ex Caſſiodoro, patet, licet vniuerſa iuriſdictio Præfecto Prætorio cōceſſa ſit exceptus fuit Magiſter militum, *vt vel illis aliquid antiquitas crederet qui uidebātur pro Republica bella tractare*, † & in vtraq; poteſtate Proregem Regis per- 51
ſonam gerere affirmauit Giurba *conſ. 59. nu. 1.* & talē habere poteſtatem in milites, & Duces militares, qualem Præfectus Prætorio in Paganos, & Præſides Prouinciarum aſſeruit Barboſa *ad Rubr. C. de off. Magiſ. mil.* † imò in certis caſibus 52
maiorē autoritatē habere Capitaneū Generalē ſaltem circa modū procedēdi videtur fateri Dō Michael Cortiada acerrimus Regię Audientię contra Capitaniam Generalem defenſor *in dec. 38. n. 39. to. 1.* & Dexart *ad tit. de offi. Proregis nu. 10.* & Regens Vico *ad pragm. Sardi. tit. 4. cap. 3. & 4.* †
Imò nō dubitauit Tribunal Capitaniæ Generalis affirmare 53

tempore quo erat Locumtenens, & Capitaneus Generalis Cathaloniæ Marchio de Tarifa anno scilicet 1555. fuisse ab eo emanatas quasdam litteras aduersus quendam Baronem, qui vsurpauerat iurisdictionem bellicam, & in eis reperiri hæc verba: *Cumq; in personis, & negotijs militaribus simus ALTER NOS, & habeamus eandẽ potestatẽ in præ-*
54 *senti Principatu, quam Cæsarea Maiestas si præsens esset*, † Sed hæc omnia in causa non sunt, vt à priori recedamus sen-
55 tentia, & fateor hæc posteriora verba dictarum litterarum, † nũquam alibi audiuisse, neque vidisse, licet enim in Priuilegio Proregis Neapolitani, cuius formulam tradit Surgent *in Neapoli illustr. lib. 1. cap. 14.* legatur *Ita ut sis Vicerex Locumtenens, & Capitaneus Generalis, & alter nos in dicto Regno*, tamen illa verba *Alter nos* ad Locumtenentem Generalem, & non ad Capitaneum Generalem referenda sũt, & sic videmus in Cathalonia, vbi diuersa Priuilegia numerantur, vnum scilicet Locumtenẽtis, & alterum Capitanei, solum illa verba, *Alter nos*, in priuilegio Locumtenentis
56 legi, non vero in illo Capitanei Generalis. † Nec potest negari iurisdictionem Locũtenentis Generalis magis vniuersalem, ampliorem que esse illa Capitanei Generalis, & probant tradita à Dominico Tassone *de antefato vers. 2. obser. 2. à nu. 38.* plura Ioan. Franciscus de Ponte *de pote. Proregis tit. 1. nu. 1. & seq.* Sanfelicius *decis. 221. nu 8. tom. 2. & tom. 3. decis. 359. nu. 3.* & latè ibi eius additionator. Marius Muta *ad Capitu. Siciliæ tom. 5. cap. 418. nu. 19.* & diffusius *to. 3. cap. 8.*
57 *nu. 10. & seq. & to. 4. cap. 21.* vbi *nu. 7.* † inquit quod virtute illius clausulæ *Alter nos* veniunt omnia quæ imaginari possunt, plura cum pluribus diximus nos *in Disserta. de crimi.*
58 *Læsæ Maiesta. 3. argumento per totum*, † vbi non autoritati Proconsulum, vel Præfecti Prætorio assimilari, vel æquari probauimus, sed ipsiusmet Regis, cum omnia possit quæ ipsemet Rex, vt ex Aponte, Sanfelicio, Tassone, Fontanella, Cancerio, & alijs probauimus, & quamuis Præfecti Prætorio tantum assimilari voluerimus, adhuc excellentior esset illa Magistri militum, cum Corrasius *ad Rubricam de*
offi.

offi. Præfe. Prato. nu. 1. dicat: Eius sub Cæsaribus paulatim ita succreuisse autoritatem vt nulla cuiusuis alterius Magistratus potestas ei adæquari possit, & dixit Cassiodorus *lib. 6. epist.* & Surgent *in d. lib. 1. cap. 14. de Neapoli illustr. nu.* 2. licet loquatur de Magistro militum, tamen omniũ Magistratuum primum, & longè dignissimum appellat Proregem.

Nec ratione antiquitatis, vel antiquioris originis debet esse æqualis dignitas Ducis Generalis cum Locumtenente Generali, etenim vt supra probauimus illa Locumtenentis Generalis est eadem cũ illa Domini Regis, quam antiquiorem fuisse Magistro equitum non est dubium, † cum iste in principio fuerit electus à Romulo, & Tribunus præfectus trecentis militibus delectis ad corporis sui custodiam, quos à celeritate quia celeriter Regi, & indigenti Reipublicæ occurrere eos oportet, celeres nũcupauit *l. 2. §. post originem D. de orig. iur.* & Magister equitum appellabatur, vt ait Varro, eo quod summa potestas eius in equites, & accensos esset, cum itaque Romanum Imperium ad Monarchiam deuenisset, translata summa rerum in Principem *l. 1. in princ. D. de constitu. Princi.* soliti sunt Imperatores cohorti prętoriæ (hoc est sanctiori militũ congregationi quę pręsto semper erat Principi velut ad salutem eius tutandam peculiariter destinata) equitem vnum præficere qui potentia militari sibi secũdus esset, & vt olim Tribunus celerum nominabatur, Regibus, & Dictatoribus Magister equitum appellatus fuit, etenim sicuti, vt dixi, Tribunus celerum Regi aderat, & Legatus Consuli, & Prætori Quæstor, adiumẽto erant, sic Dictatori Magister equitum qui veluti Magister ipsius Consiliorum esset, ac si fortè eum abesse contingeret, aut grauiore morbo laborare, eius vices gerere, & munia obire posset, & esset testis virtutis, vel ignauiæ Dictatoris, & ei sũma militiæ credebatur, & sicut miles Centurionis, Centurio Tribuni, Tribunus Legati, Legatus Consulis pareret imperio, ita Dictatore creato milites omnes Magistro equitũ, ipse verò ipsius Dictatoris dicto audiens erat, sic inuenimus quod cũ C. Seruilius Hala Magister equitum à Quintio Dictatore

59 60

ctatore creatus fuisset Spuri, & cũ Melium ad Dictatorem vocasset, nec iste paruisset, sed iugiter multitudinem concitasset, eum obtruncasse, & Melium iure cęsum pronũciauit Dictator, vt tradit Liuius *lib. 4.* Quin & in ipsum equitum Magistrum, si Dictatoris dicto audiens non fuisset, tametsi re prosperè gesta capitaliter animaduerti potuisse peruicit L. Papirius Dictator aduersus Q. Fabium cui equitum Magistro denunciauerat ne se absente cum hoste manum confereret, vt refert Liuius *lib. 8.* Ex quibus omnibus apparet non æqualis in dignitate fuisse Magistrum militum, & Præfectum Prætorio, & multo minus Dictatorem cui adhuc assimilari Locumtenentem Generalem non fatemur, cum solum vt diximus cum ipsomet Rege, cùm sit alter, & idem Rex, comparari possit, vt dicebat Marcus Zuerius *emble. 16. pag. 108.* quem transcripsit Solorza. *de Indiar. guber. lib. 4. cap. 9. nu. 12.* & memini ego *in dicta Dissert. arg. 3. pag. 93.*

61 Neque obstat Consilium Giurbæ *59. nu. 1.* vera enim est prępositio quod in vtraq; potestate Prorex repręsentat personam Regis, verum diuerso modo vti Locumtenens Generalis, quã vti Capitaneus Generalis. Nec quod dicit Barbosa, & alij Doctores talem potestatem habere in milites Ducem Generalem, qualem Pręfectus Pretorio in Paganos, quidquam facit, sufficit enim quod in aliquo assimiletur, li-

62 cet non in omnibus. † Nec quia Capitaneus Generalis procedit ex abrupto ad modum belli, velo vt aiunt leuato, militaribus modis, sine solemnitatibus iuris ciuilis, sine processu, sine terminis, & aliquando reo inaudito glosa *in l. officium Regentis §. officium Tribunorum D. de re milita.* Aponte *de potest. Proreg. tit. 1. §. 4. nu. 1.* Mastril. *de Magistr. lib. 5. cap. 16. nu. 13.* Dexart *in Rubri. de offi. Prore. nu. 1.* Farina. *cons. 4. nu. 21. & 22. lib. 1.* Michael Ferrer *par. 3. obserua. cap. 115. vers. nec super est* Bosch *de tit. honor. lib. 3. cap. 10. vers. Guardar.* quidquam probat, nõ enim ex eo sequitur maiorem, vel ampliorem dignitatem habere quam Locumtenens Genera-

63 lis, † qui vt affirmant Mastril. *de Magistr. lib. 5. cap. 6. nu. 37. & 78.* Berart. *in Specu. Visita. cap. 9. nu. 21.* Osascus *decis. 79. nu. 44.*

nu.44. Giurba *conſ.1.nu.35.* Solorza. *de guber. India. tom.2. lib.4.cap.10.nu.43.* Don Laurentius Matheu *de Regi. Reg. Valen.to.1.cap.2.§.1.ſub nu.57.* debet procedere non ex abrupto, & non ſeruato iuris ordine, imo eius poteſtatem, & iuriſdictionem eſſe ſubordinatam legibus, & conſtitutionibus Regni tenet Oliba *de iur.fiſ.cap.4.n.61.* Fontanel. *deciſ. 3.nu.25.& 26.tom.1.* Berart *in Specu. Viſita.cap.9.num.20.* Maſtril. *lib.5.de Magiſtr. cap.6. nu.37.* Bouadilla *lib.1.polit. cap.2.nu.5.* Solorza. *de iur. India.tom.2.lib.4.cap.10.nu.39.* Don Laurentius Matheu *de Regi. Reg. Valen. tom.1.cap.2. §.1.nu.57.* † Si enim ex eo quod poteſt ex abrupto procedere ſequeretur conſequentia de maioritate iuriſdictionis, fatendũ eſſet iuriſdictionẽ Capitanei Generalis in Cathalonia eſſe maiorẽ quã illam ipſiuſmet Regis, † cũ vt diximus *Diſſert.1.n.33.* Dominus Rex in Cathalonia ſaluaeius clemẽtia non poteſt vti poteſtate abſoluta, ſed tenetur procedere, & iudicare per directũ, & auditis partibus *Vſat. aliud nãque de iur.fiſ.* Calicius *in Marga. fiſci dub.8.praro.182.& in praro. milit.nu.35.& 36.* Mieres *in Curia Perpiniani Regis Petri Tertij par.1.collatio.6.de condem.in crimin.nu.5.* Boſch *de titu. honor. lib.5. cap.28. ver. Ni condenar* Oliba *de iur. fiſci cap.3.nu.25.* Cancer. *par.3.varia.cap.3.nu.44.* Ramon. *conſ. 37.nu.233.* Berart *in Specu. Viſita.cap.9.nu.22.& cap.12. nu.41.* Fontanella *de pact.nupt.tom.1. clau.4.gloſ.19.par.1. nu.72.* & alibi paſſim Seſſe *de inhibi.cap.1.§.5.nu.80.* Ramirez *de Lege Regia §.25.nu.9.* Suelues *conſ.16.nu.1.& conſ. 40.nu.20.* † Sicque ratio propter quam hoc conceditur Capitaneo Generali eſt quia in delictis militaribus in Exercitu, & tempore belli commiſſis dilatio eſt periculoſa, poſsũt ex ea ſequi grauiſſima damna, & ſalus Reipublicæ multoties poſita eſt in celeri punitione delicti *d. l. officium Regentis §. officium Tribunorum D. de re mili.* Gail *de pace pub. lib. 1.cap.4.nu.25.* Ayala *de iure belli lib.3.cap.2.nu.10.* Cabal. *reſolu.crim.caſu 294.nu.268.* Farina. *conſ.4.nu.10.& 17.in fine, & in praxi par.1.quaſt.4.num.4.ampli.4.* Amaya *in l.1. n.34.C.ſi ſeruus, aut libert.lib.10.* & de hoc genere delicto-

64 65 66

rum

rum dicitur *in l. si quis 6. §. quid tamen D. de iniust. rup. irrit. testa.* moram non recipere, & præueniendi periculi causa punitionem permitti, deinde scribere.

67 Non est omittenda alia præeminentia quam habet Locumtenes Generalis, qua non fruitur Capitaneus Generalis, licet enim omnes Iudices teneantur stare sindicatui, vt ex *l. 1. C. vt omnes Iudices, &c.* tamen Proreges huic non subijciuntur, vt notauit Symancas *de Repub. lib. 7. cap. 23.* ne tam suprema dignitas periculo calūniarum exponatur nisi existimes veriorem rationem, quam tradit Plato *lib. 6. de legi.* ibi *Nemo Iudex Magistratusue sit qui gesti officij rationem non referat præter eos qui Regum instar finem rebus imponunt*. Istos autem esse Proreges nemo est qui neget. At Capitaneos Generales suppositos extitisse sindicatui probat quod Gundisaluo Fernandez de Cordoua, Magno Duci per Antonomasiam vocato, euenit, à quo vti Capitaneo generali cum Ferdinandus Rex Catholicus rationes exigere vellet, duabus parcellis satisfecisse dicitur, videlicet illa quam expensit in celebratione Missarum, & eleemosynis pro felici belli euentu, & alia in explorandis Inimicorum consilijs, vt ex Illescas *in histo. Pontifi. sub Iulio Secundo Summo Pontifice §. 1.* refert Escobar *de ratiocinijs cap. 10. num. 63.*

68 An autem iurisdictio Capitanei generalis in Cathalonia respectu officialium illius Tribunalis se extendat ad delicta extra officia cōmissa anceps fuit quæstio multoties inter Regiam Audientiam, & Tribunal Capitaniæ generalis disputata. Adducebat Tribunal in sui fauorem Andream Bosch *lib. tit. honor. lib. 3. cap. 8. vers. Los officiales fol. 341.* Don Ludouicum à Peguera *cap. 4. dicti tractatus manuscripti* Fontanel. *dicta decis. 339. nu. 8. & 14. tom. 2.* Tondut. *de præuen. iudi. par. 1. cap. 29. nu. 24. & 25.* Mastril. *de Magistra. lib. 5. cap. 16. nu. 5.* Sed in contrarium est autoritas Ioannis de Socarrats *ad Consuetudines Cathaloniæ tit. Vtrum Vasallus teneatur sequi Dominum suum ad partes remotas pag. 370.* ibi. *Alia vero crimina extra guerram commissa non possunt ab eis puniri, nec de eis cognosci, sed per Ordinarios sunt punienda,*

nienda, vt in d.l. 1. C. de offi. mag. mili. & l. 2. de offi. mil. iud. licet aliqui *Capitanei potius de facto, quam quod de iure eis pertineat conati fuerint vti iurisdictione ad ordinarios pertinenti, & non bene*. Sentiunt idem glos. *in l. magisteria ver. ciuilium*, vbi Castren. *nu. 1*. Salicet. *nu. 2. & 3. C. de iurisd. om. iudi.* Bossius *tit. de foro competen. nu. 3*. Clarus §. *fin. quaest. 35. vers. quaro modo* Bouadilla *lib. 4. cap. 2. nu. 67*. vbi glos. *lit. G.* Portolez §. *absens nu. 113*. Franchis *decis. 88. nu. 2*. Guazin. *defens. 1. cap. 39. nu. 30*. Oliba *d. cap. 4. nu.* 63. Ferrer. *par. 3. obser. cap. 116*. Carleual. Tondutus, Vico, Dexart, & alij adducti à Cortiada *decis. 11. nu. 16*. † nisi delictum cōmissum effet in loco custodiæ, quē vulgo Cuerpo de Guardia appellant, nam tūc quodcūq; illud sit ratione loci in quo cōmisſū est delictū, officialem punit Capitaneus Generalis, vt ex Tōdut. *de praue. iudi. par. 1. cap.* 28. *nu.* 34. Cortiada *d. decis. 11. nu. 17*. † sicuti & is, qui falsum testimonium dixit coram Iudice incompetente ab eo puniri debet vt alibi diximus, & in specie de milite falsum deponente à Iudice Pagano, coram quo falsum dixit, puniri debere tenuerunt Sanfelicius *decis. 250. nu. 16*. Fermosi. *in cap. proposuisti quaest. 4. nu.* 13. *de foro competen.* Iulius Crispolius *in casibus milit. casu* 33. Ayala *de iur. belli lib.* 3. *cap. 8. nu. 5*. Caballus *resol. crimi. casu 294. nu. 257*. Carleual. *de iudi. lib. 1. disput. 2. nu. 478*. Don Franciscus de la Barrera *in addit. ad Leges Poenales tit. de delict. & poenis mili.* 69 70

Adeo autem priuilegiata est persona Capitanei Generalis vt qui manus in eum intulerit sit capite puniendus *l. omne delictum 4. §. qui manus D. de re mili.* vbi dicitur augeri petulantiæ crimen dignitate Præpositi, imo qui eum non protegit, cum posset, eadem pœna punitur, vt ait Consultus *in d. l. 4. §. qui Praepositum*, † & iniuria aliqua eum afficere grauissimum esse delictum tenent Menochius *cons. 99. nu.* 48. Farina *quaest. 112. nu.* 54. Giurba *cons. 59. nu. 69*. Rolandus à Valle *cons. 1. num.* 4. & Bursat. *cons.* 147. † contemptu enim Ducis Generalis omnia in sinistrum tendunt iuxta illud Taciti *lib. 2. anna. Degenerabat à labore, ac virtute mi-* 71 72 73

les asuetudine voluptatum, & contemptu Ducis, & esse pęna capitali dignum tenet Menochius *d.conf.99.* Bellonus *conf.*33.Farina.*d.quæst.112.nu.51.*Giurba *d.conf.59.nu.69.*
74 Larrea *alleg.102.nu.10.* † Et licet iniuria sit verbalis eadem pęna punitur glos. *in §.in summa I.de iniur.ver.extraordinaria* Anto.Gomez *to.3.vari.cap.6.nu.8.* Farina.*quæst.17.nu.34.*Bouadilla *lib.3.cap.1.nu.25.* & sic Felinus *in cap.non dubium de senten. excommu.* ait iniuria afficientem Cardinalem puniri pęnis contentis *in cap. fælicis de pænis in 6.* ac si illum occidisset.

75 Cõsideratur etiam pro Duce Generali tantæ esse authoritatis vt ipse neque verbis, neque facto possit iniuria afficere quemquam ex suis subditis glos.marginalis *in l.milites §.irreuerentes D.de re milita.* Petr.Cabal.*resol.crimi.cent.3.casu 294.nu.178.*Ayala *de iur.belli lib.3.cap.2.num.9.* Petr.
76 Bellin.*de iur.mili.par.8.tit.de delictis militum nu.59.* † qui
77 ponit exemplum Magistri puerum verberantis,† & aliquoties debere vti verbis grauibus, & seueris exercitus Ducem probat *l.nam salutem 3.* §. *1. D.de offi.Præfect.vigi.* ibi *Aut seuera interlocutione comminatus fustium castigationem remittit l.nec quicquam 9.* §.*de plano D.de offi.Proconf.l.interloquutio 19.C.ex quib.cauf.infa.irroge.* Puteus *de sindi.ver. Iudices cap.6.nu.7.*Rodericus *qq.regula.tom.2.quæst.41.art.*3.Segura *in directo.Iudicum par.2.cap.6.nu.2.* Carleual.*de*
78 *iudi.disput.7.sect.2.n.798.* † Elegantia sunt verba *can. quãdo 86.distinct. Quando necessitas disciplinæ minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, si etiam ipsi modum vos excessisse sentitis, non à vobis exigitur vt ab eo veniam postuletis, ne apud eos quos opportet esse subiectos, dum nimia seruatur humilitas, regendi frangatur authoritas*

Maximè cõmendant Ducis Generalis officium, quæ tra-
79 dit Pater Adamus Cotzen *lib.10. Politi. cap.22.* † & imprimis magnam libertatem esse ei permittendam neque puniendum ob rem malè gestam concludit §. 2. cum enim tãtæ occurrant in bello difficultates, tam subitæ mutationes, vt humano consilio prouideri nequeant, in nouo periculo

noui

noui consilij libertas reliquenda est. Cumque tantæ turbæ omnia confundant non sunt viri magnanimi alijs periculis grauandi, † sed in aduersis potius adiuuandi. Neminem in- 80
iuria afficiat tantarum copiarum Dux, omnes honesti, & decori æmulatione excitet. Pietatem imprimis cordi habeat. Res hostium perspectas habeat. † Seuerus sit, & vix creda- 81
tur delictis ignoscere, talibus enim propere diligenterque parent, eos mirantur, & quamuis interdũ irascuntur tamen colunt. Militum enim lasciuiæ, improbitas, manus sanguine imbutæ, animus inhians rapinis, non nisi metu, & seueritate compescitur. Opinio autem seueritatis facit vt delicta caueantur, pęnæ sint raræ, & absint animorũ exacerbationes.
† Hac seueritate remedium præstit Corbulus exercitui Ro- 82
mano dicente Tacito *lib. 13. anna.* vt supra notauimus *Remedium seueritate quæsitum est, nec enim vt in alijs exercitibus primum, alterumque delictum venia prosequebatur, sed qui signa reliquerat statim capite pœnam luebat, idque vsu salubre, & misericordia melius apparuit, quippe pauciores illa castra deseruere quam ea in quibus ignoscebatur.*

Hanc seueritatem multa comitate reddet tolerabilem, 83
imò amabilem, si opportunè beneficentia vtatur, si verborum atrocitatem in decernendis pęnis vitet, si saucios viset, curetque, licet nulla maior vis eos arctius iungat, quam cõmune periculum. Exemplum sit celebris ille Dux Germanicus apud Tacitum *lib. 1. anna. Vtque cladis memoriam comitate leniret circumire saucios, facta singulorum extollere, vulnera intuens alium spe, alium gloria, cunctos alloquio, & cura sibi, & prælio firmabat.* Et celebris in hoc seueritatem seruandi modo fuit eximius ille Dux Hispanię nostrę decus, Albanus, qui vt ait Conestagius *in coniunc. Portuga. cum Castella Regno lib. 9. fol. mihi 484. Seuerarum legum militariũ (à quarum rigore salus exercituum, & regnorum conseruatio dependet) asper erat, & inexorabilis exequtor. Natura autem erat propensus ad victorias incruentas, & sors etiam ipsi bella ingenio eius apta, obtulit. Nam cum maxima ex parte illa ad defensionem comparata essent, decebat eum tan-*

quam Ducem prudentem bellum ducere potius, & spectare, donec hostem, difficultates qua in ditione aliena bellum gerẽtibus obijciuntur, eneruarent, quam totum Regnum alea subijcere, nullo alio proposito pramio nisi victoria vnius pralij, idque contra eum qui nihil nisi militem perdere poterat. Et in hanc sententiam respondit Albanus in Regno Neapolitano Consiliarijs bellicis anno quinquagesimo octauo, cum pulsis Gallis hortarentur illum vt munus conferret cum hostibus, qui se se recipiebant. Dixit enim se nolle ludendo deponere Regnum Neapolitanum contra chlamydem ex auro, & serico textam, tali enim tum tẽporis indutus erat Dux Guysius Imperator copiarum Henrici Secundi Gallia Regis. Conestagium refert Christophorus Besoldus *in celebri Dissertatione Philologica de arte, iureque belli cap. 6. de ratio. belli gerendi pag. 95.* & istius magni Capitanei Ferdinandi Toletani Albæ Ducis egregia facta tradit Pater Antonius Offorius Societatis Iesu *in eius vita*, & Comes dela Roca etiam *in eius vita pag. 66.*

84 Veniamus iam ad priuilegium illud militare, quod habet Dux Generalis, vt possit ex abrupto, & non seruata forma iuris procedere, silent enim leges inter arma, vt ait Valer. Maxi. *lib. 5. cap. 2.* quem refert Paris de Puteo *lib. 1. de re milit. tit. de controuer. armo. nu. 2.* Ayala *de iur. belli lib. 2. cap. 5. nu. 7.* Solorza. *de iur. India. tom. 1. lib. 3. cap. 6. nu.* 44. cumque bella antiquiora legibus sint, hinc est quod in illis hæ non seruantur, sed specialibus suis institutis prout tempus instat reguntur, & propterea *in l. officium §. officium D. de re mili.* dicitur *secũdum sua authoritatis modum castigare*, vbi glos. *ver. Modum*, ait *idest militaribus modis l. magisteria* ibi *de more litigantium C. de iurisd. omni. iud. l. penult.* ibi *per vsum quotidianum C. de iudic.* Paris de Puteo *vbi supra nu.* 3. & 6. Petr. Caual. *resol. crimi. cent. 3. casu 294. nu. 262.* Portolez *in Schol. ad Moli. ver. Capitaneus, & ver. Guerra* Ludo. Martines *in allega. pro Prorege nu. 549.* Morlanes *in eadem allegat. num. 1250.* Ayala *de iur. belli lib. 3. cap. 8.* Petrus Bellin. *de re milit. par. 7. tit. 3. num. 10.* vbi id etiam permitti

Cen-

Centurionibus affirmat, & laudans Cinum asserit hūc transire cum cæteris eorum erroribus. † Est celebre Consilium Farinacij quartum, vbi cum signifer noluisset Duci obedire, & manus ensi opposuerit iussit Dux eū occidere absque citatione, & processu, cumque super hac re fuisset accusatus absolutum fuisse, vt in dicta *Decis.* refert, vbi *nu. 21.* sic ait: *Hæc autē capitis pæna per eosdem Præfectos sine alijs solemnitatibus modis militaribus exequitur, quia ab illis sic delinquentes deciduntur, & hoc est quod vult dicere glos. in d.l.officium Tribunorum D.de re mili. dum exponit verbum secundum suæ authoritatis modum, idest militaribus modis, & alias videmus quod qui excubias deserit capite punitur, vt in l.qui excubias D.de re mili. & tamen notoriè obseruatur, quod Præfecti excubias visitantes si quem dormientem, vel excubias deserentem reperiūt sine remissione proprijs manibus interficiunt, eodem modo milites à Præfectis capite puniuntur, & quod pæna prædicta præfato modo sine alio Iudiciario ordine exequenda prædictis excessibus imponatur etiā à belli consuetudine quā optima est legum interpres, est adductum vt à strenuis Ducibus facta est fides, & ex testibus ritè examinatis probatum est Maur. Burgius de modo proceden. ex abrup. cent. 1. quæst. 57. nu. 11. Claud. Cotareus lib. 1. cap. 37. Ayala de iur. belli lib. 3. cap. 17. nu. 3. Gail. de pace publi. lib. 1. cap. 4. nu. 32. Petr. Gregor. lib. 19. syntag. cap. 11. num. 6. Scaccia de iudic. lib. 1. cap. 97. sub nu. 182. Veget. de re milit. lib. 3. cap. 12. Bouadil. lib. 4. polit. cap. 2. n. 25.* & hac de causa Tertul. dixit asperitatem in iudicio propria bellorū negotia. 85

Propriè etiam spectat ad Ducem Generalem Exercitus prohibere commercium cum inimicis, vt multis probat, & exornat noster Collega Don Ludouicus ab Exea in nostro Supremo Aragonum Consilio Regens omni eruditione cōspicuus *in Differ. fiscali de Iurisd. Ducis belli pag. 10.* † licet enim vnicuique sit liberum emere, aut vendere *l. libertus 45. D. de oper. liber. l. seruus 7. D. de ser export. l. in creditore D. de euict. l. 2. §. item varus D. de aqua, & aqua pluu. arcen.* Bald. *cons. 483.* Cancer. *lib. 3. varia. cap. 13. de iur. Castro. nu. 312.* 86 87

312.Groti.*de iur.bel.lib.2.cap.3.nu.*12.Surd.*conf.*210.*n.15. lib.*2.Petra *de potest.Princi.cap.15.nu.58* Sola *ad Constit.Sabau.tit.de Edic.anno.glos.*4.*nu.11*. Peregr.*de iur.fisci lib. 1.*
88 *tit.1.nu.22.* † Ex iusta tamen causa negotiatio personarum, aut rerum marcimonium prohibetur *l.si pupillus 11. §.item si cum plures.* ibi *Nam & certam personam possumus prohibere contrahere, vel certum genus hominum, vel negotiatorum, vel certis hominibus permittere D.de instit.actio. l.dudum* 14. *C. de contra. emp.* Osuald. *ad Donel. lib.* 13. *com. cap.1.lit.E.l.vnica C.non licere habitato.lib.11.l.Diuus 16. D.de serui.rusti.pradi.*Roderi.Suarez *alleg.18.nu.*3. Grego. Lopez *ad l.22.glos.2.parti.5.*Vuesembe.*ad tit.C.commu.diuid.nu.11.* Ioan.Franc.de Ponte *de potest.Proreg.Rubri.de exter.habitan.nu.1.*Valenzuela *conf.*39.*nu.*2.& est tex.capitalis quo ad hostes *in l.1.C.qua res export.non debent.*ibi: *Ad Barbaricum transferendi vini, olei, liquaminis nullam quisque habeat facultatem, nec gustus quidem causa, aut vsus commerciorum. l.2.& l.mercatores* 4.*C.de commer. & mercat.* vbi reddit rationem. ibi *Ne alieni Regni, quod non cõuenit, scrutentur arcana.l.cotem ferro 11.*ibi *Hostibus quoque venundari vt ferrum, & frumentum, & sales non sine periculo capitis licet D. de publi. & vecti.cap.quod olim* 12. *cap.significauit.11.de Iuda.& Serrace.& in Extraua.Multa mentis tit.de Iudais* Boer. *decis.178.nu.119.*Iuli.Clar.*lib. 5.senten.§.fin.quast.77.nu.25.* Alexander *conf.*130.*nu.1. & 2.volu.7.*Salzedo *de contraban.cap.*3.*nu.*12 Bouadilla *lib.*4. *cap.5.nu.1.tom.*2. Vicecancellarius Crespi *obser.87. nu.19.* Cuia.& Gothofr.*ad d.l.1.C.qua res expor.* Alcia.*lib.4. dispu. cap.*11.Ripa *de peste tit.de reme.ad conser.vber.*Menoch.*de arbitr.casu* 585. Andræ.Knichen.*de iur.Super.cap.4.num.*
89 429. † licet enim vt dicebat Alber.Genti.*de iur.belli lib.1. cap. 2. ius commerciorum aquum sit. At hoc* (scilicet prohibendi commercium cum hostibus) *aquius tuenda salutis. Est illud gentium ius, hoc natura est. Est illud priuatorum, est hoc Regnorum. Cedat igitur Regno mercatura, homo natura, pecunia vita.*

Et

Et sic abducentes equos e Regno, & ducentes eos ad inimicos Dux Generalis manu militari sæpissimè compescuit: *l. officium* §. *1.* ibi *equum militarem D. de re milit. l. 4.* ibi *equis D. ad l. Iuli. maiest. Extraua. Multa* ibi *equos de Iudæis* Lucas de Penna *in l. saluberrima C. de litto. & itin. custo. lib. 12. & in l. Tribuni C. de re mili. eo. lib.* Boer. *decis. 178.* Portoles *ad Moli. ver. Rex nu. 279.* Brisso. *lib. 4. antiqui. cap. 4.* † Et pecuniam hostibus deferentes perduelles esse, supponique Magistri militum imperio est text. *in l. 1. & 4. D. ad l. Iuli. Maiest. l. 2. C. de commer. & merca.* vbi inquit, *Etsi Iudex id repertum non vindicat, tegere vt conscius criminosa festinat* Bart *in l. quisquis vers. & idem in socijs C. ad l. Iuli. Maiest.* Cotære. *de iur. mili. lib. 3. cap. 6.* Berart *de Visita. cap. 9. nu. 49.* † etiamsi nõ ea mente deferant vt hostes iuuent, sed solum lucri faciendi causa Farina. *de crimin. læs. Maiest. quæst. 113. inspec. 9.* Azor. Nauar. Suarez, & alij adducti à Sanchez *ad præcepta Decalogi lib. 2. cap. 10. nu. 5.* † neque enim tam cõuenit æstimare animum, quam rei finem, seu effectum, vt expressit *d. l. 4. C. quæ res expor.* ibi *Perniciosum namque Romano Imperio, & proditioni proximum est, Barbaros quos indigere cõuenit telis, eos vt validiores reddãtur instruere, & in Extraua. Multa de Iudæis.* ibi *Ex quo manifestè apparet, quod Christianos qui ad defensionem hæreditatis Domini ibidem pro fide remanserunt talibus adiuti subsidijs irreuerenter impugnant cap. ita quorundam de Iudæis.* ibi *Pares, aut Superiores in malitia fiant illis dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant, & in cap. significauit 11. eo. tit. Illi quoque qui post treguam in transmarinis partibus factam cum commercio Alexandriam adiuerint, si detulerint merces prohibitas causa lucrandi, excommunicationis vinculũ non euadant, sicuti nec illi qui in personis proprijs non euntes, merces eis per Nuntios destinarunt* glos. *in d. cap. ita quorundam* Alexan. *cons. 140. volu. 7.* Trentacinquius *lib. 3. var. resol. cap. 3. vers. habet locũ* Thomas Mieres *ad Cons. Catha. Petri Tertij in proœ. colla. 6. nu. 8.* Hermosilla *ad Grego. Lopez. l. 22. tit. 5. par. 5. nu. 3. & 10.*

Sed

94 Sed quia omnia quæ cōprehenduntur ſub hac Ducis Generalis iuriſdictione explicat Edictum Alexandri Farneſij Ducis Parmæ, & Placentiæ Gubernatoris, & Capitanei Generalis pro Rege noſtro Belgij, ideo illud inſerere hic decreui, quia non ita præ manibus habetur.

EL DVQVE DE PARMA, Y DE PLASENCIA.

Siendo razon que todos los que tienen cargos paraque los adminiſtren bien entiendan lo que de ellos depende, y lo que les toca, no hauiēdo viſto haſta ahora inſtrucion ni ordenança alguna delo que toca al cargo delos Auditores de vn Exercito, nos ha parecido hazer la preſente con vna declaracion dela Iuriſdicion Militar para remediar algunos abuſos, y que ſe ſepa ahora, y ſiempre lo que han de hazer, pues aſſi conuiene, y importa mucho para la conſeruacion dela buena orden, y diſciplina del Exercito.

1

El Officio de Auditor General es muy preeminente, y de mucha importancia; porque es la perſona ſobre quien el Capitan general deſcarga todos los negocios, y caſos de Iuſticia, que el propio auia de juzgar, y determinar, y anſi ſe puede dezir, que tiene el exercicio dela iuriſdicion del Capitan general, y por tanto queremos, y es nueſtra voluntad, que ninguna perſona de qualquier condicion, o calidad que ſea deſte exercito, fuera del Maeſtre de Campo general, en quanto dependiere de ſu cargo, tenga tanta autoridad en las coſas de juſticia, quanta el Auditor general, y que en todo lo que ordenare, concerniente a ſu oficio, ninguno le contradiga, ſino que le den aſſiſtencia, y fauor, ſo pena dela deſgracia del Rey mi Señor; por lo qual le auemos dado, y damos todo el poder, y autoridad que tenemos de ſu Mageſtad en las coſas de juſticia.

2

El Auditor General ha de tener particular cuydado de mantener la autoridad, iuriſdicion, y diſciplina militar, porque

que a nos, como Capitan general, y alos Miniſtros de guerra, para ello ordenados a cauſa de ſus oficios, y cargos, toca la cognicion, iuridicion, y determinacion de todos los caſos, querelas, delitos, y maleficios, que acontecieren entre ſoldados, y gente de guerra, ſin que ningunos otros Iuezes, Iuſticias, Conſejos, ni otro qualquiera pueda tomar eſta cognicion, o juridicion, o empatarſe en coſa deſtas directa, o indirectamente, porque es contra razon, y contra las leyes, y priuilegios militares, y de aqui podran nacer grãdes inconuenientes, y confuſſion, y los Miniſtros de guerra vendrian a ſer mal obedecidos, y reſpetados.

3

De manera, que vn ſoldado no podrà ſer conuenido, ni llamado en juſticia por ningun delito, ni deuda, ni por otra coſa ninguna, ſino es por ante los Auditores, y Iuezes militares, y ninguno otro, excepto en cauſas de acciones Reales, hypotecarias, y de ſuceſſion de bienes rayzes, y patrimoniales; porque en tal caſo, cada vno podia proſeguir, y pedir ſu juſticia, ſegun las coſtumbres, y ante los Iuezes del lugar donde eſtuuieren ſituados dichos bienes, que cõforme alas leyes comunes, y los Placartes del Emperador mi Señor de glorioſa memoria, ſin querer derogar fuera deſto en coſa chica, ni grande alos priuilegios militares, los quales queremos, y es nueſtra voluntad, que ſean inuiolablemente guardados.

4

Pero ſi alguno de miedo de algun delito, o maleficio que ha hecho, o por defraudar a ſus acreedores ſe hiziere ſoldado, en tal caſo no es juſto, que el priuilegio militar le valga, ſino que a requerimiento dela juſticia, o dela parte ſe le borre la plaça, y eſto no ſeles puede negar; pero haſta tanto no es razon, que las otras juſticias Prouinciales, y del Pays, ſin reſpetar alos Miniſtros de guerra, pongan la mano en el ſoldado, o procedan por via de juſticia, o de hecho contra el.

5

El Auditor general, puede, y deue conocer, y determi-

nar generalmente todos los pleytos, y diferencias, tan ciuiles, como criminales, que huuiere entre todas las naciones, y personas de qualquier suerte deste felicissimo exercito, ansi de apie, como de acauallo, ansi delos que estuuieren en presidios, como los que estuuieren en campaña, que ante nos, o ante el nuestro nombre pidieren cumplimiento de justicia, sin respeto, ni excepcion de persona.

6

Ansi mesmo podia el Auditor general, y està obligado de informarse, ex officio, delos maleficios que se hizieren entre qualquier gente, o naciones deste exercito, y proceder contra los culpados, segun derecho, y justicia, sin que por ello ninguno aya de tener de que agrauiarse: pero al Auditor general le serà auiso de que no se entremeta en cosa, pue podria tocar alos Coroneles, Maestres de Campo, Auditores, è Iuezes particulares, sino fuere por dignos respetos, y quando conuiene al cumplimento dela justicia, y conseruacion dela autoridad dela disciplina militar, y nuestra, y no por algun interesse suyo particular, que seria cosa indigna, para quien tiene vn cargo tan preeminente, y principal, como el suyo.

7

Todas las causas que importaren pena de vida, y particularmente de crimen lęsæ Maiestatis, rendimiento de plaças, y semejantes, son reseruadas a nuestra persona, y ansi toca al Auditor general, y a ningun otro el juzgar dellas; pero no resoluerà nada sin comunicarlo con nos, como tampoco delas demas que fueren de momento, y consequencia, las quales tambien comunicarà con el Maestre de Campo general, y con el que en nuestra ausencia tuuiere el mando, y el cargo sobre la gente de guerra.

8

Pero si estando nos, y el Auditor general ausentes aconteciere algun caso repentino de alguna desorden, o motin de soldados, que conuenga ser luego castigado, para seruir a otros de exemplo, sin que sufra dilacion, en tal caso el mas prin-

principal Miniſtro de guerra, y qualquier Auditor que alli ſe hallare podran hazer la juſticia que conuiene.

9

Y tambien eſtando nos, y el Auditor general lexos, y a traſmano, permitimos alos Miniſtros de guerra, que tuuieren el cargo dela gente, y alos Auditores particulares de dar pena de muerte alos que hizieren deſordines, y lo merecieren, ſino es que ſe tratare dela vida de alguna perſona de calidad, y notable, que en tal caſo no podran paſſar adelante, ſin dar a nos parte primero, y ſi tratandoſe dela vida de otro de menos calidad, huuiere diferente voto, y parecer entre el dicho Maeſtre de Campo, y Auditor, en tal caſo tambien tomaran ſu recurſo a nos.

10

Delos delitos, y maleficios, que ſucedieren entre ſoldados, y gente de guerra, a nos ſolo como Capitan general toca hazer gracia, y dar ſaluos condutos, perdon, y remiſſion, deſpues de auer tenido relacion del Auditor general, delas informaciones que ſobre el caſo ſe huuieren tomado, ſin que otro ninguno pueda vſar deſta autoridad, ſo pena de nulidad, y la deſgracia del Rey mi Señor.

11

Todos los demas pleytos, y diferēcias que huuiere entre perſonas de vn miſmo Regimiento, Tercio, o Preſidio, tocan alos Auditores è Iuezes particulares de aueriguar: pero auiendo pleyto entre perſonas de diferentes regimientos, tercios, o preſidios en cauſas ciuiles, conforme a drecho ſeguirà el actor el fuero, y audiencia del reo, y la parte que ſe tuuiere por agrauiada tendra ſu recurſo al Auditor general, por ante quien ſe podrà apelar de todas, è qualeſquier ſentencias dadas por los Auditores, è Iuezes particulares, ſaluo en caſos, en que de derecho no aya lugar apelacion, y en cauſas de poco momento, como de quantia de diez eſcudos, y de alli abaxo, delas quales no ſe podrà apelar, y en lo que tocare alas cauſas criminales, en el prender delas perſonas, aura entre los Auditores de diferentes tercios lugar la pre-

uencion, con tal que hechas las informaciones se embie el preso con el traslado dellas a su Iuez; pero ofreciendose algunas diferencias por casos de honra, que los Capitanes con interuencion del Maestre de Campo, y Auditor particular, no pueden componer, y apaciguar, se tomarà el recurso al Maestre de Cãpo general, y Auditor general del exercito.

12

Los dichos Auditores particulares tendran tambien juridicion ciuil, y criminal cada vno sobre todas las personas, assi Capitanes, Alferez, y otros Oficiales, como soldados, viuanderos, y seguito de sus tercios; pero no tan absoluta, porque seran obligados, el dela caualleria al General della, y los demas a sus Maestres de Campo, y los delos presidios alos Gouernadores dellos dar cuenta, y comunicar todas las causas criminales, y las ciuiles, que fueren de momento, como de treynta escudos arriba, por quanto les son dados por assessores para las cosas de justicia, y no para que tengan juridicion separada vnos de otros, sino cõjuntas; pero en casos, en que se tratare dela vida, o honra de algun Capitan, Alferez, o otra persona principal, nos embiaran dello relacion con las informaciones, y copia del processo, paraque con nuestro auiso, y de nuestra parte, por mano del Auditor general, se les embie la sentencia difinitiua, y pronunciaran dichos Auditores particulares las sentencias debaxo de sus nombres, en que digan despues de comunicado, y hecho relacion al Maestre de Campo, o Gouernador, y las haran registrar, o refrendar por sus Escriuanos, que seran obligados de tener fieles, y legales, y tambien sus Alguaziles, paraque en todo se guarde el decoro, y orden de justicia.

13

Y sucediendo en el alojamiento, ó presidio, o marchando el Tercio algun delito, podrà el Auditor en ausencia del Maestre de Campo, o Gouernador, en fragante delito, mandar prender alos delinquentes, sin que aya de aguardar, ni diferirlo, hasta comunicarlo con dicho Maestre de Campo, o Gouernador, paraque con tal dilacion no se arriedre, o retarde

tarde la justicia, dando lugar a dichos delinquentes de au-
sentarse; pero hallādose el dicho Maestre de Campo, o Go-
uernador en el quartel, es justo se le comunique, y tome su
voto el Auditor, para qualquier auto, y mandamiento se-
mejante.

14

Y para remediar la desorden que nace, de que algunos Capitanes de diferentes naciones, subditos de su Magestad, estando en los presidios apartados de sus Coroneles, y regimientos, pretenden eximirse dela juridicion delos Gouernadores, y Auditores de dichos presidios, alegando por virtud de sus patentes de asoldamientos, no ser sugetos a otra juridicion, que ala de sus dichos Coroneles, y Gemeynes, cosa indecente, y de mala consequencia, declaramos, ordinamos, y mandamos, que los Capitanes, y soldados delas tales compañias, de qualquier nacion, o regimento que fueren, andando fuera, y apartados de sus regimientos, sean sopuestos alas ordines, y juridicion delos dichos Gouernadores, y Auditores de sus presidios miētras residieren en ellos, bien que se les concede, para mayor satisfacion suya, que assistan en el examen, y difinicion de sus processos sus Capitanes, y oficiales mayores, que se hallaren presentes.

15

Iten, por quāto los Coroneles dela nacion Alemana pretenden tener juridicion ciuil, y criminal priuatiuamente, y absoluta, assi sobre los soldados, oficiales, y otras qualesquier personas de sus regimientos, y compañias, sobre viuanderos, carniceros, moços, y otras personas de su seruicio, delo qual nacen muchas desordenes, y faltas en la administraciō dela justicia, ordenamos, y mandamos, que estando los dichos regimientos, o las mas compañias dellas juntas con la del Coronel en algun presidio, o andando en campaña, tengan toda juridicion dichos Coroneles, bien que en los casos de crimen, y delito, podrà el Auditor, y Preuoste general en el campo mandar prender los delinquentes, assi oficiales, como soldados de dicha nacion, y assistir a su examen, è in-
infor-

formaciones, y los entregaran con ellas a sus dichos Coroneles, y oficiales de justicia, paraque segun sus ordenes, y estatutos conozcan de dichas causas, y administren justicia, so pena de suspension, o priuacion de sus cargos alos Ministros de dicha nacion, que en esto se hallaren floxos, o negligentes, y que en tal caso, el Preuoste general del exercito pueda tornar a prender las personas delos dichos delinquentes, paraque de parte del Capitan general sean castigados por sus delitos, conforme a justicia: pero estando vna, ò dos compañias apartadas de su Coronel en algun presidio, donde aya Gouernador del, estaran a su orden, è juridicion, como en el articulo precedente se dize. Y delas causas que tocaren a viuanderos, carniceros, y otras personas del seruicio, y seguro de dichos regimientos Alemanes, conoceran, è iuzgaran indistintamente assi el Auditor general, como otros qualesquiera Auditores, è Iuezes militares, ante los quales les serà puesto pleyto, assi en lo ciuil, como en lo criminal.

16

Otrosi mandamos, y ordenamos, que en causas ciuiles, siendo el actor Bourgez, o soldado de otra nacion, que pusiere demanda, o accion personal contra vn Aleman, a falta de cumplimiento de justicia en sus regimientos, podran dichos actores contra los que fueren de dicha nacion Alemana tomar su recurso al Maestre de Campo general, y Auditor general del exercito, por ante quien dichos reos seran obligados a parecer, y responder de su justicia, y obedecer a sus decretos, y sentencias, so pena arbitraria.

17

Delas sentẽcias dadas por el Auditor general, no se pueda apelar por ante ninguno: porque (como auemos dicho) en las cosas de justicia representa nuestra persona: pero si alguno se tuuiere por agrauiado de su sentencia, representandosenos el agrauio por via de suplicacion, se le proueera justicia.

Los

18

Los Auditores, è Iuezes militares deuen administrar justicia con mucha rectitud, sinceridad, y limpieça, no admitiendo ningun genero de coecho, y sin mouerse por algun fauor, passion, o interesse, en cõformidad de lo qual, por euitar todo genero de sospecha, no han de recebir ningun presente delas partes, ni antes, ni despues dela sentencia directa, ni indirectamente.

19

Tambien por no incurrir ninguna nota de auaricia por donde los Iuezes vienen a perder su reputacion, y credito, han de ser modestissimos en tassar sus derechos, y vacaciones, segun la calidad è importãcia delos negocios, y causas.

20

Pero ofreciẽdose algunos casos fuera delos lugares donde los Auditores tienen sus residencias, que sea necessario yr ellos en persona a hazer las aueriguaciones è informaciones a otras villas, o lugares, o que sea necessaria la vista de ojos del lugar donde los casos suceden, se podran hazer pagar a costa delos culpados salario por sus personas, y de sus oficiales, de que lleuaran los dichos Auditores en cada dia de sus vacaciones, conforme ala calidad delas causas, y personas.

21

Delos botines, presas, y rescates de que huuiere pleyto formado entre partes, y llegare ala difinitiua, tomarà el Auditor general la decima, è no de otros pleytos ningunos: y donde no huuiere pleyto formado, podra tomar media decima, bien entendido, que no ha de auer presa, ni botin bueno hasta que sea presentado ante el Maestre de Campo general, y declarado por bueno por el Auditor general. Andando el exercito de Su Magestad en campaña, y en los presidios por los Gouernadores, y Auditores particulares, saluo, que los rescates de prisioneros no se otorgaran sin nuestra licencia, por ser cosa de mucha importancia, y consequencia, y que depende de nuestra autoridad, y arbitrio, confor-

me

me alos placartes sobre esto publicado, y por consiguiente, pertece la cognicion delos pleytos, que sobre dichos pressos huuiere, a sol el Auditor general.

22

Han de proceder los Auditores Iuezes militares, breue, y sumariamente en sus causas, sin admitir dilaciones, ni prolongaciones no necessarias, que no cõuiene ala soldadesca, y milicia.

23

En el juzgar se conformaran con las leyes, y derecho comun, y las ordenes, vandos, costumbres, priuilegios, y constituciones de guerra, sin atarse a ningunas leyes municipales, costumbres, ni constituciones particulares de ningunas Prouincias, y lugares, alos quales los soldados no estan sugetos; porque los soldados que estan debaxo de sus vanderas a qualquiera parte que vayan han de ser siempre las mismas leyes, costumbres, y priuilegios, que no es razon, que por andar de vna Prouincia, o tierra a otra ayan de mudar a cada paso de leyes, ni costumbres, ni tampoco conuiene ala autoridad dela diciplina militar, que los soldados esten sugetos alas leyes, y costumbres dela Prouincia en que hazen la guerra.

24

Y para facilitar, y abreuiar la execucion delos susodichos Iuezes militares en causas ciuiles, mandamos, y ordenamos al Preuoste general, Capitanes de campaña, y barracheles del exercito, que en dandoseles la orden, o requisitoria delos dichos Iuezes, cõ el traslado autentico de dichas sentencias, las executen luego a requisicion dela parte, primero en las joyas de oro, y plata, que el condenado truxere por adereço de su persona, o tuuiere en su alojamiento, y posada, y en falta dellas en la demas ropa suya, sin excepcion alguna de persònas, saluo las armas, y el cauallo de seruicio, y la ropa, que en el no se puede escusar, y si constare, que para defraudar la justicia escondiere, ò traspusiere alguno dichas joyas, o ropa, o vsar contra su acreedor de vengança, o otro mal

ter-

termino, estarà al arbitrio del Iuez mandar apremiar al condenado con prision de su persona, segun las circunstancias del caso, y no auiendo ropa, ni otro mueble en que executar dichas sentēcias, se podrà hazer en las pagas libradas, o por librar. Para lo qual mādamos, y ordenamos al Veedor general, Contadores, y Tesorero general deste exercito, admitan, y hagan cumplir, y efectuar los embargos, y otros autos executiuos de justicia.

25

Iten, en los casos de crimen, y delito graues, podran los dichos Iuezes militares proceder contra los delinquentes latitantes, o que se huuieren huydo, y ausentado, y sentenciarlos, segun los meritos delas causas, y cargos, que contra ellos resultaren, con las preuias, citaciones, terminos, y otros autos de justicia acostumbrados.

26

Los Auditores particulares han de tener continua correspondencia cō el Auditor general auisandole delas cosas de consequencia, que passaren por sus manos, paraque el nos las pueda comunicar.

27

Por quanto al presente no ay Alcalde de Corte, declaramos, que al Auditor general toca de conocer, y determinar todas las diferencias, causas, y casos que sucedieren entre la gente dela Corte, con el mismo poder, y autoridad que suelen tener, y tienen los Alcades de Corte, y seran tenidos por Cortesanos todos los q̄ siguen la Corte, y assistē, y son entretenidos en ella, o en el exercito con sus moços, y seguito.

28

Para preuenir, y quitar todo genero de diferencias, debates, è inconuenientes, podran assi el Auditor, y Preuoste general, como los Ministros de justicia dela tierra donde estuuiere la Corte, perseguir, è prender qualesquier delinquentes indiferentemente, ora sean dela Corte, ora bourgezes, que huuieren hecho cosa digna de castigo, paraque se proceda contra ellos, segun derecho, è justicia; pero auran de

entregar los presos a su Iuez competente, con el examen, è informaciones, que sobre sus delitos auran tenido, verbi gratia, si fueren dela Corte, o soldado, que la justicia dela tierra huuiere preso, lo entregaran al Auditor general, y Preuoste general; y si fuere bourgez, que huuiere tomado el Preuoste general, se entregarà ala justicia dela tierra, paraque se proceda contra el, conforme justicia: y ofreciendose questiones, y desordenes entre soldados de diferentes tercios, podrà el Auditor del tercio, o quartel en que sucedieren, prender los vnos, y los otros, y remitir los que no fueren de su juridicion a su Iuez cõpetente, con el traslado de sus confessiones, è informaciones, como arriba se declara, y en quanto alos estrangeros, è vagamundos, que no fueren dela Corte, qualquiera delas justicias, a cuya noticia llegaren, los podran prender, y proceder contra ellos al castigo, sin obligacion de entregallos a nadie, sino que vsaran de preuencion, idem est dicendum inspecto etiam iure communi, ex Bart. *in l. solemus*, §. *proinde*, *ff. de iudicijs*; Petrus Gregorius Tolos. *in syntag. iuris vniuersi, lib. 32. cap. 8. nu. 5.*

29

Si aconteciere algun caso mixto entre algunos dela Corte, o saldados de vna parte, y los del Pais de otra, la aprehension delos delinquẽtes se podra hazer por qualquiera delas justicias; pero en tal caso se entregarà el preso a su Iuez cõpetente, como dicho es, y las informaciones, è processo se haran juntamente con interuencion de ambas las justicias; pero la sentencia se darà por el Iuez del preso. Y fuera dela Corte en los presidios los Ministros de guerra, no podran prender ningunos burgezes, ni la justicia dela tierra ningunos soldados, sino fuere en semejantes casos mixtos, en los quales se procederà, como arriba auemos dicho, y declarado.

30

Pero si andando en campaña, o estando en guarnicion, ò presidios se descubriere, o sucediere alguna traycion, o caso atroz contra el seruicio de Su Mageſtad, y la seguridad de su milicia, de quę los delinquentes fuessen burgeses, o villa-

nos

nos subditos ala juridicion ordinaria dela Tierra, o Prouincia, siendo los tales descubiertos, o presos por la justicia militar, podran los Maestres de Campo, Gouernadores, y Auditores, conocer, sentenciar, è castigar tales delinquentes, sino fueren de parte dela justicia ordinaria dela Prouincia, requeridos de entregarselos, delo qual nos auisaran antes de entregallos, para por nos ordenar sobre ello, como mas conuenga al seruicio de Su Magestad.

31

Que los Maestres de Campo, Gouernadores, ni otras personas fuera de nos tengan juridicion alguna sobre los Auditores, ni pueden prenderlos, ni proceder contra ellos sin dar nos cuenta primero, y recebir dello orden nuestra; porque es nuestra voluntad, que como Ministros de justicia no tengan otro Superior que a nos, y al Auditor general en nuestro nombre.

32

Que los dichos Maestres de Campo, Capitanes, Sargentos mayores, y otros qualesquier oficiales den alos Auditores el fauor, ayuda, escoltas, y otro qualquier sufragio de que les requirieren, y les fuere necessario para la buena administracion dela justicia, sin les hazer dilacion por el daño que podria causar, è la tardança en los casos que requiriran assistencia, y diligencia, y que en los alojamientos, y distribucion de raciones, o contribuciones, y otras comodidades les acomoden, conforme ala dignidad de su cargo lo mas cerca delos Maestres de Campo, que ser pueda.

33

Y para reformar, y repremir el abuso, y excesso de algunos Ministros, y Oficiales, que se persuaden tener poder absoluto sobre las vidas delos soldados, dandoles heridas mortales, o mancandoles de sus miẽbros muchas vezes por causas ligeras, y de poco momento, y lo que peor es por ofensas particulares, mandamos, y ordenamos a todos Coroneles, Maestres de Campos, Sargentos mayores, Capitanes, y otros qualesquier oficiales delos tercios, regimientos, y cõpañias deste felicissimo exercito, de qualquier nacion que

sea, ansi en la infanteria, como en la caualleria, que de aqui adelante se moderen en el castigo delos soldados, y que sea de manera, que no los maten, ni manque de sus miembros necessarios, para el seruicio de Su Magestad, si bien los manden prender, paraque se castiguen por orden, y via de justicia, y esto quando fueren inobedientes, o faltaren en las ordenes, o exercicio dela milicia, y no por respetos, o ofensas particulares, so pena que se procederà contra ellos, conforme a derecho.

34

Y paraque de aqui adelante nayde se adjudique, o atribuya juridicion alguna sobre los soldados por su particular interesse, passion, o capricho, sin que aya bastante razon, o causa legitima para ello, ordenamos, y mandamos, que de qualesquier soldados, o otras personas, que los Capitanes, Sargentos mayores, o otros oficiales mandaren prender, sean obligados los Capitanes de campaña, Barracheles, o Preuostes, y sus oficiales a dar luego noticia dello a los Auditores, paraque con toda breuedad conozcan, è juzguen delas causas, ora sean graues, ora leues, y que no les suelten sin interuencion, y orden delos Maestres de Campo, o Auditores.

35

Otrosi, para euitar la confussion, y desorden que ha auido de algunos años aca en el yrse, o passarse los soldados sin nuestra licencia, o de sus Maestres de Campo, o Coroneles a otras compañias, o dela infanteria ala caualleria, y en contrario, a gran deseruicio de Su Magestad, y dessacato de sus Superiores, mandamos, y ordenamos, que de aqui adelante ningun Capitan de qualquier nacion que sea, ora sea dela infanteria, ora de la caualleria se atreua a recebir debaxo de su vandera, ni estandarte ningun soldado, que sea matriculado en el rotulo de otra compañia delas deste felicissimo exercito, sino es debaxo de suficiente recaudo, y licencia, so pena a dichos Capitanes, que alos tales soldados recibieren, y tomaren en seruicio de veynte, è cinco escudos de oro, aplicando vn tercio al Hospital Real deste dicho exercito,

otro

otro tercio al Iuez que lo juzgare, y sentenciare, y el tercer tercio al denunciador, y executor, y el soldado que tal hiziere, incurrira pena de muerte, o otra arbitraria.

36

Que no se echen vãdos algunos, en que se estatue alguna pena, sin que se pongan in scriptis, y firmados delos Maestres de Campo, o Gnuernadores, se entreguen alos Auditores, paraque dando fee sus Escriuanos dela publicacion dellos los assienten en sus registros con dia, mes, y año, paraque no se executen dichas penas en los contrauinientes sin cognicion, y juzgado delos dichos Auditores oydas las partes en su defensa, si se opusieren.

37

Y por euitar los abusos, que ha auido hasta aqui en lo de la ropa, deudas, y acciones delos soldados, que en este felicissimo exercito se mueren abintestato, ordenamos, y mandamos que de aqui adelante en muriendose alguno abintestato, sean obligados, so pena arbitraria los camaradas, y familiares, y qualesquier otros amigos: y encargamos alos Cõfessores, y Capellanes, que à sus muertes auran assistido, a yrlo antes que ser pueda a dar dello noticia alos Maestres de Campo, o Gouernadores delos tercios, o delos presidios, los quales con interuencion delos Auditores dellos, seran obligados a hazer luego poner, y tomar por fee inuentario ante Escriuano todos, è qualesquier bienes muebles, y acciones delos tales difũtos abintestato, embiando del la copia al Auditor general, paraque con su decreto se vendan, y se destribuya lo dello procedido alas personas, que de derecho los ayan de auer, quedando en el interim dichos bienes en poder de dichos Maestres de Campo, o de Gouernadores, o de persona suficiente, que por ellos para ello fuere nombrada, y para aueriguacion delas deudas, que se pretendieren a cargo de dichos difunctos, mandamos que ninguna no se admita, que no se pueda prouar por firma, o obligacion in scriptis del difuncto, o otra prouança legitima, y bastante, conforme à derecho.

Otrosi

38

Otrosi mandamos, y ordenamos, que los testamentarios, y executores numerados por los testamẽtos, o la mas voluntad delos difuntos en este dicho felicissimo exercito, antes de disponer, y apoderarse delos bienes de dichos difuntos, exhiban, y presenten dichos testamentos, por los quales son numerados por testamentarios ante el Auditor general, si presente, y ala mano fuere, y donde no, ante los dichos Maestres de Campo, y Auditores de sus tercios, praque los vean, aprueuen, y otorguen por buenos, y validos, si los hallaren ser tales, y vaya el Escriuano a hazer, y tomar el inuentario delos bienes, y ropa que huuiere, y tomen orden de dichos Iuezes para la distribucion dellos. Alos quales testamentarios mandamos, y ordenamos, que dentro del año ayan de dar su cuenta con pago delo por ellos recebido, cobrado, è pagado por ante el dicho Auditor general, o de quien por el hiziere el oficio, paraque lo que restare liquido con orden, y interuencion suya se prouea alos herederos, o acreedores de dichos difuntos, como de razon, è justicia.

39

Todos los quales puntos, y articulos es nuestra voluntad, y mandamos sean por todos de aqui adelante puntualmenmente guardados, y obseruados, y que tengan fuerça de ley, per modum prouisionis facte, que de parte de su Mageстad, o nuestra otro se ordene. Y paraque llegue a noticia de todos, ordenamos al Doctor Fernando de Salinas Auditor general deste felicissimo exercito de su Magestad los haga publicar a son de trompeta, assi en esta nuestra Corte, como en los quarteles del dicho exercito. Dada en Bruselas a 15. del mes de Mayo de mil, è quinientos, y ochenta, è siete años.

ALEXANDRE.

Por mandado de su Alteza.

Registrada.

Cosme Masi.

DE

DE IVRISDICTIONE VICARII GENERALIS Exercitus Hiſpani.

§. II.

SVMMARIVM.

1 Res noua tractatus iſte.
2 Qui de hac iuriſdictione tractarunt.
3 Legio bene inſtituta dicitur inuicta Ciuitas.
4 Exercitus dicitur Ciuitas ambulatoria.
5 Bulla Sũmi Pontificis in qua creat Officium Vicarij Generalis Exercitus.
6 Vnde originem duxerit hæc conceſſio.
7 Pater Diana neceſſariam duxit in Exercitu hanc dignitatem.
8 Reges Hiſpaniæ ſicuti, & alij Principes Chriſtiani facultatem nominãdi Vicarium in ſuis Exercitibus habuerunt ex conceſſione Apoſtolica.
9 Vicario competit iuriſdictio.
10 Vicarius etſi ſimpliciter nominatus cenſetur ad vniuerſa negotia ſpiritualia conſtitutus.
11 Idem eſt in Vicarijs quos ius ciuile agnouit.
12 Habet vices Principis.
13 Et vices Præfecti Prætorio.
14 Mittebantur mandato Principis in aliquam Diocæſim.
15 Hinc dicebatur Vicarius Præfectorum.
16 An Præfectura Hiſpaniæ fuerit ſubiecta Galliæ.
17 Negatiua ſententia probatur.
18 Vicarij in multis habebant eandem iuriſdictionem quam Præfecti.
19 Vicarij, & militarẽ, & ciuilẽ iuriſdictionem exercebant.
20 An Vicarius fuerit idem cum Agente vices Præfecti Prætorio.
21 Gubernator Generalis in Cathalonia appellabatur Vicarius.

22 An

22 *An causa matrimoniales militum censeantur cōprahensa in dicta Bulla.*
23 *Dictio* omnis *est vniuersalis.*
24 *Dictio* quamcunque *comprahendit casus inopinatos.*
25 *Maximè quando adest geminatio verborum.*
26 *Sub causis ciuilibus criminalibus, & mixtis comprahenduntur omnes.*
27 *Causa matrimoniales sunt species dictarum causarum.*
28 *Quando verba sunt amplissima sunt metienda secūdum potestatem concedentis.*
29 *Beneficia Principum latissimè sunt interpretanda.*
30 *Qui potest cognoscere de causis spiritualibus, & Ecclesiasticis potest cognoscere de matrimonialibus.*
31 *Qui habet licentiam administrandi Sacramenta potest assistere matrimonio.*
32 *Causa matrimoniales licet ad solum Episcopum pertineant, tamen competunt eorum Vicarijs.*
33 *Et Vicarijs Capituli Sede vacante.*
34 *Et à fortiori Vicario à Summo Pontifice deputato.*
35 *Franciscus Zipeus expenditur.*
36 *Quis dicatur proprius Parochus.*
37 *Episcopus solum est Ordinarius persoñarum, qua in sua Diocœsi habitant.*
38 *Origo, & domicilium sunt duo modi contrahendi forum.*
39 *Origo contrahitur per natiuitatem.*
40 *Habitationis causa adquiritur domicilium, si adest animus perpetuo permanendi.*
41 *Vel per tempus decem annorum absq; animo discedendi.*
42 *Cum animo discedendi nullo tempore etiam longuissimo contrahitur domicilium.*
43 *Miles de quo agebatur non habebat animum permanendi in illa Ciuitate.*
44 *Explicatur l.municipes 23.§.miles D.de re milit.*
45 *Verbum* merere *est militare.*
46 *Hinc* emerita *pro commodis veteranorum sumuntur.*
47 *Primus intellectus d.l.municipes 23.§.miles D.de re mil.*

48 Alius

48 *Alius intellectus Petri Barbosæ.*
49 *Alius intellectus Gregorij Accacij.*
50 *An iurisdictio in Bulla cõcessa sit ordinaria, vel delegata.*
51 *Iurisdictio dicitur ordinaria si est in perpetuum concessa.*
52 *Qui habent officium perpetuum dicuntur habere iurisdictionem ordinariam.*
53 *Iurisdictio Legatorum Summi Pontificis est delegata.*
54 *Qui à Principe, vel iure suo iurisdictionem vniuersaliter exercet dicitur Ordinarius.*
55 *Magnus numerus personarum facit, vt iurisdictio dicatur ordinaria.*
56 *Dicitur delegata si omnino dependet à concedente.*
57 *Præcipuè si adest clausula autoritate nostra.*
58 *In dubio præsumitur ordinaria.*
59 *Non datur regulariter iurisdictio ordinaria, vbi nõ adest territorium.*
60 *Contraria sententia obtinuit.*
61 *Dupliciter territorium accipitur lata, & stricta significatione.*
62 *Delegatus ad vniuersitatẽ causarũ dicitur Ordinarius.*

REM nouam aggredimur, pauci etenim hãc materiam tractarunt, vt notauit Pater Antoninus Diana *to. 1. resolu. mora. tract. 15. resol. 15.* in noua impressione Lugdunensi digesta per Patrem Martinum de Alcolea *est tomus 7. tract. 7. resolu. 65.* dum inquit: *Forsitan apud nullum Auctorem hanc materiam inuenies pertractatam, & quia in manus meas peruenit quædam Allegatio impressa Matriti die 20. Maij 1644. & composita ab octo doctissimis Iuris Consultis apponam hic aliqua, quæ ab ipsa decerpsi.* † Post Dianam integrum tractatum edidit Carolus Mansfeldt *de iurisdi. & iur. militiæ Belgicæ*, vbi *in tract. primo* hanc iurisdictionem plenè examinat. Et nihil mirum quod hic nouus, vt ita dicam, Magistratus Ecclesiasticus sit de nouo creandus, † cum vt dicebat Modestus *lib. de vocabulis rei militaris*: Legio benè instituta quasi iniustissima sit Ciuitas, 1 2 3

4 † & poteſt exercitus benè compoſitus ambulatoriæ Ciuitati comparari, quo circa non habet certam Diocęſim in Spiritualibus à cuius Epiſcopo, vel Vicario moderari poſſit, in vna enim pernoctat, & in alia diem peragit, vnde neceſſarium fuit vt Vicarius crearetur, cui in ſpiritualibus omnes illus exercitus ſubeſſent, & ideo Innocētius Decimus Summus Pontifex Breue quoddam expediri mandauit datum Romæ die 26. Septembris 1644. quod inſeri hic libet, quia non ita paſſim inuenitur.

5 *Chariſſimo in Chriſto filio noſtro Philippo Hiſpaniarum Regi Catholico. Innocentius Papa Decimus. Chariſſime in Chriſto fili noſter ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum ſicut Maieſtatis tuæ nomine nobis nuper expoſitum fuit in tuis, nunc & pro tempore exercitibus in tuis Hiſpaniarum Regnis multa ſæpe contingere poſſunt, in quibus pro ſalubri directione, & animarum ſalute eorum qui in Caſtris degunt, & uerſantur proque cognoſcendis, & decidēdis inter eos caucauſis, & controuerſijs ad forum Eccleſiæ pertinentibus opera, & induſtria vnius, ſeu plurium perſonarum eccleſiaſticarum opus ſit, propterea quod non facile ad locorum Ordinarios, aut ad Nos, & Sedem Apoſtolicam recurſus haberi poteſt. Idcirço Nos eiuſdem Maieſtatis tuæ ſupplicationibus nobis deſuper humiliter porrectis, inclinati, Cappellanis maioribus Exercituum huiuſmodi à Maieſtate tua pro tempore deputatis facultatem ad noſtrum, & Sedis Apoſtolicæ beneplacitum tribuimus quoad bella in dictis Regnis durauerint, per ſe, vel alium, vel alios Sacerdotes probos, & idoneos, ac præuio diligenti examine approbatos ab eis reſpectiuè ſubdelegandos, omnem & quamcunq; iuriſdictionem Eccleſiaſticam in eos qui ibi pro Sacramentis Eccleſiaſticis militibus miniſtrādis pro tempore erunt, qui tamen in propria Diocæſi ſub qua illorum Ordinarij iuriſdictionem ſuam ordinariam in eos exercere poſſent, non ſint, ſiue Clerici etiam Presbyteri ſæculares, ſeu quorumuis etiam Mendicantium Ordinum Regulares fuerint exercendi perinde, ac ſi quoad Clericos ſæculares eorum veri Præſules, & Paſtores, quoad Regulares illo-*

illorum Superiores Generales essent, omnesq; causas Ecclesiasticas, profanas, ciuiles, criminales, mixtas inter, seu contra prædictas, aut quascunque alias personas in dictis exercitibus commorantes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes etiam summariè, simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicij sola veritate inspecta audiendi, & fine debito terminandi, cõtra inobedientes quoslibet censuras, & pœnas Ecclesiasticas etiã sæpius aggrauandi, auxiliumque brachij sæcularis inuocandi. Præterea eisdem Cappellanis, ac Presbiteris idoneis ab eorum Ordinarijs approbandis, confessiones quorumcunque dictorum exercituum, & illorũ vtriusq; sexus personarum audiendi, illarumq; à quibusuis excommunicationibus, & delictis quantumcunq; grauibus, & enormibus etiam in casibus Nobis, & dictæ Sedi specialiter reseruatis, & etiam contentis in litteris in die Cœnæ Domini legi solitis, Hæresis, læsæ Maiestatis, conspirationis in personam, vel Statum Romani Pontificis delationis armorũ, & aliorum prohibitorum ad partes infidelium, falsificationis litterarum, aut supplicationum Apostolicarum, iniectionis manuum violentarum in Clericos, seu Prælatos Ecclesiæ, Clausuræ Monasteriorum Sanctimonialium, ac iurisdictionis, seu libertatis, & Ecclesiæ violationis exceptis. Nec non à quibusuis censuris, & pœnis Ecclesiasticis propter præmissa per eos quomodolibet incursis si id humiliter petierint in reseruatis bis semel in vita, & in mortis articulo, in alijs verò casibus dictæ Sedi non reseruatis, quoties oportunum fuerit iniuncta inde eis pro modo culpæ pænitentia salutari in foro conscientiæ tãtum absoluendi, ita tamen vt in casibus in quibus satisfactio foret necessaria ea per se ipsos, vel eis impeditis per hæredes, aut alios fieri debeat. Nec non Ecclesias, & Capellas, ac Heremitoria, & Oratoria quomodolibet polluta in illis partibus in quibus ipsi exercitus concesserint, & per quoscunque idoneos ad id specialiter deputandos Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constitutos, a qua tamen prius per aliquem Catholicum Antistitem, vt moris est, benedicta, reconciliandi, cæteraq; faciendi, & exequendi in præmissis ne-

cessaria, & quomodolibet oportuna. Non obstantibus Apostolicis, ac in Prouincialibus, & Sinodalibus Concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, nec non ordinum quorum personæ huiusmodi professæ fuerint etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel alia quauis firmitate roboratis, statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris Apostolicis ordinibus prædictis, vel eorum superioribus, aut singularibus personis quomodolibet concessis, approbatis, & innouatis. Quibus omnibus, & singulis illorũ tenore præsentibus pro plene, & sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorũ effectum specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Anulo Piscatoris die 26. Septembris 1644. suscepti à nobis Apostolatus officij anno primo. M. A. Maraldus.

6 Hæc concessio fortasse habuit originem à simili Bulla expedita 20. Februarij 1597. Archiepiscopo Meclinienſi, & antea alia concessa fuerat Archiepiscopo Cameracensi, constituendo ipsos Vicarios Generales exercituum Domini nostri Regis in Belgio, vt referunt Franciscus Cipeus *de analytica enarratione Iuris Pontificij lib. 1. tit. de offic. Ordinary nu. 4. & 5. in fine*, & *in Consultat. Canoni. lib. 1. consult. 2. in princ.*
7 † idem Diana *d. to. 1. resol. 15. vers. Nota vero*, vbi *vers. losigundo*, notauit ideo necessariũ esse in Exercitu Catholico istud officium, vt sine ipso impossibile sit subsistere exercitum, nec posse sustineri, sicque obseruatum fuisse in antiquis exercitibus docere nos historias, † quo respexit Al-
8 legatio (cuius meminit Diana) illorum Iuris Consultorum Hispaniæ, qui affirmarunt Regem nostrum Hispaniarum, sicut & alios Principes Christianos habuisse ex Bulla Apostolica hanc facultatẽ eligendi, & nominandi Vicarios Generales omnium suorum exercituum cum iurisdictione ordinaria, & absque dependentia Episcoporum, & Ordinariorum, idemque declarasse vniuersam Scholam Salmaticensem scientiarum omnium facilè Principem, & Magistram, quod sanè admiratione dignum est cum Allegatio prędicta fuerit

fuerit facta die 20. Maij, & censura Vniuersitatis die 24. Aprilis 1644. & sic ante expeditionem nostræ Bullæ.

Negari non potest Vicario, eo ipso quod talis sit, competere iurisdictionem, vt dicitur *in l. 1. & 2. C. de offi. eius qui vicem alter. iudi. obti. cap. quod translationem 4. de offi. deleg.* notauit Franciscus Cipęus *consult. canon. lib. 5. consult. 7.* ibi *Vicarius potest omnia quæ ad iurisdictionem eius, cuius vices gerit, spectant præstare, nisi quæ ius, vel constituens diserte reseruauerint*, & de Vicario Episcopi loquitur *cap. 2. de offi. Vica. in 6.* Iacobus Sbrocius *de Vicario Episcopi lib. 1. quæst. 27. nu. 2.* ibi: *Sed hæc conclusio ex alio probatur nam mandatum iurisdictionis simile est Procuratoris mandato, vt per l. et quia D. de iuris. omni. iudi. At vbi mentio fit de Procuratore de illo intelligitur, cui vniuersa negotia mandata sunt l. ædiles §. procuratores D. de ædil. edic.* † Ergo per consequens quando Vicarius erit simpliciter constitutus, dicetur constitutus generalis in spiritualibus tãquam illi vniuersa negotia spiritualia censeantur mandata Rota Romana *apud Posthium decis. 217. nu. 26.* vbi dicit, quod quando aliquis est vocatus Vicarius sine alicuius expressione intelligitur secundũ suam naturam, & iuris dispositionem, † & idem obseruabatur in Vicarijs, quos Ius ciuile agnouit, vt dicitur *in l. 1.* ibi: *Et Vicaria dignitas ipso nomine eius se trahere iudicet portionem, & sacræ cognitionis habeat potestatem, & iudecationis nostræ soleat repræsentare reuerentiam C. de officio Vicar. & l. 2.* ibi *Vicarijs Rectoris Prouinciarum competunt omnia quæ pertinent Rectori C. de offi. eius qui vicem alicui.* † habet enim vices Principis glos. *in l. 1. C. si aduer. rem iudic.* † & vices Præfecti Prætorio gessisse Vicarium probant *l. 1. & 2. C. de offi. Vic. l. à Proconsulibus 19. D. de appella.* Cassio. *lib. 6. varia. formu. 15.* † & mandato Principis mittebantur in aliquã Diocęsim multas Prouincias cõtinentem, & Vicarij Oriẽtis cõtinebant quatuor Dięceseos Thraciarum, Ponticæ, Asianæ, & Macedoniæ *l. fin. C. de diuer. offi. lib. 10. l. 1. C. de proxi. sacro. scri. eo. lib.* † Inde apud eundem Cassiod. *lib. 3. var. epist. 16.* dicitur Vicarius Præfectorum, &

9 10 11 12 13 14 15

adiun-

adiungendus Vlpianus *in l. 1. §. à Præfectis 4.* iunc. Gotho-
fred. ibi. *D. de lega. 3.* & meminit horum Vicariorum text.
16 *in l. vlt. C. de cano. largit. lib. 10.* † vbi latè Don Franciscus
de Amaya *in eius commentario*, doctèque disputat an Præ-
fectura Hispaniæ dependeret ab illa Galliæ, Iacobumque
Gutherrium *lib. 2. de offi. Domus Augustæ cap. 7.* asserentem
ex hoc Imperiũ Galliarum in Hispaniam colligi, apertè cõ-
17 uincit, † sed disputationem hanc nouiter reassumit Iacob.
Gothofre. *in comment. ad Codicem Theodosia. ad l. 14. C. de*
accusa & ad l. 10. C. de Senato. & glebali, absq; eo quod me-
minerit Amayæ nec Pro Consulum Hispaniarum, qui Gal-
lias gubernarunt, quos Præfecto Prætorio Galliarum ob di-
gnitatis maioritatẽ nõ subijci omnibus patet, sed neq; quã-
do per Vicarios Hispaniæ moderebantur hoc contingebat,
vt cõijcio ex eleganti loco Seueri Sulpitij *lib. 2. Sacræ histo.*
ibi: *Maximum Imperatorem Treuericum datis ad Præfe-*
ctum Galliarum, atque ad Vicarium Hispaniarum litteris
omnes omnino quos Priscilliani labes inuoluerat deduci ad
Synodum Burdigalensem iussisse, si enim Vicarius Hispania-
rum fuisset subditus Præfecto Prætorio Galliarum sufficie-
bat litteras huic dirigi, quando autem ambobus scribuntur,
vnum alteri nõ subijci, sed de per se gubernare conijcitur.
Sed hæc libenter omittimus quia ad institutum nostrum nõ
18 pertinent, † solum notatum volumus ex Cassiodoro *lib. 6.*
formu. 15. huiusmodi Vicarios in multis eandem iurisdi-
ctionem habere cum Præfectis ibi *Habes enim cum Præfe-*
19 *ctis aliquam portionem*, † & Vicarium, militarem, & ciui-
lem iurisdictionem exercere cõstat ex prærogatiuis, & ma-
gna iurisdictione quam Pontiæ, & Galatiæ Vicario conce-
dit Iustinianus *edic. 8. cap. 1. Visum est Vicarium denuo om-*
nibus Pontici tractus Prouincijs præficere, ita vero vt non so-
lius Præfecti locum adimpleat, verum etiã gloriosissimi Ma-
gistri Sacrorum nostrorum officiorum Ducum, & denique
eorum Magistratuum, qui sacro nostro patrimonio, cubiculo,
& domesticis protectoribus Præfecti sunt. Deinde istius modi
potestatem habeat, qualem cuiusque Prouinciæ Magistratus
in sua Prouincia habere solet.
Sed

Sed an Vicarius fuerit idem cum Agente vices Præfecti Prætorio disputat Iacobus Gothofre. *in Comment. ad d. Codicem Theodosia. ad l. 1. de vsuris in fine*, asserens idem esse ex Ammiano Marcelino *lib. 14.* vbi cum Martinum regentem illas Prouincias pro Præfectis appellasset, mox illum Vicarium nominat. At Cledonius *in Arte pag. 1866.* contrarium affirmat his verbis: *Sapè quæsitum est vtrum Vicarius dici debeat etiam is cui Magnificētissimi Præfecti vices suas in speciali causa mādauerunt? Nequaquam: nam Vicarius dicitur is, qui ordine Codicillorū vices agit amplissimæ Præfecturæ, ille vero cui vices mandantur propter absentiam Præfectorum non Vicarius, sed vices agens, non Præfecturæ, sed Præfectorum dicitur tantum.* 20

Sic in Cathalonia Gubernator generalis, qui est immediatus Regni successor siue sit filius, vel filia, vel ob ipsorū carentiam frater Domini Regis antiquitus etiam appellabatur Vicarius, vt ex Calicio in *prærogat. milit. colu. 7. nu. 26. vers. quæro quid si Ciuitas*, & Marquilles in *Vsati. mulieribus col. penul. vers. quæro ad remissiones* obseruant Oliba *de iur. fis. cap. 3. nu. 42.* Michael Ferrer. *par. 1. obseruan. cap. 1. 2. & 3. nu. 1.* Andræas Bosch *lib. titulos de honor de Cataluña lib. 2. cap. 40.* Mastril. *de Magistr. lib. 1. cap. 5. nu. 2.* & is qui hodie loco illius constituitur, licet vulgariter Gubernator appellatur, tamen in litteris Regijs, nec in Cancellaria non talis nominatur, sed agens vices, seu gerens vices Generalis Gubernatoris, vt illum vocat Ferrer *vbi proximè cap. 6. 7. & 8. & alibi passim.* 21

Sed vt ad nostrum Vicarium redeamus sciēdum est olim acriter disputatum fuisse in Ciuitate Pacensi vulgo Badajoz an causæ matrimoniales militum in supradicta Bulla compræhenderentur in illis verbis. *Eos qui ibi pro Sacramentis Ecclesiasticis militibus in ministrandis pro tempore erunt*, & ibi *inter, seu contra prædictas, aut quascunque alias personas in dictis exercitibus cōmorantes*, & ibi *omnem, & quamcunque iurisdictionem Ecclesiasticam in eos qui ibi pro Sacramentis Ecclesiasticis militibus ministrandis pro tempo-* 22

re

re erunt, & ibi *Omnesque causas Ecclesiasticas profanas ciuiles, criminales, mixtas inter seu contra prædictas, aut quascunque alias personas in dictis exercitibus commorantes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, &c.* super quo articulo insignem allegationem cōposuit Licentiatus Don Ioannes Muriel Aduocatus Fiscalis in Cancellaria Granatensian. 1662. qui multa expendit,
23 † & præcipuè quod dictio *omnis* est vniuersalis,& omnia comprehendit *l. Iuliano* alias *l. testatorem 68. in princ. D. de leg. 3.* Tiraq. in *l. si vnquam ver. totam num. 1. C. de reuoc. donat.* Barbosa *dictio. 241. à nu. 1.*
24 † Eandemque compræhensionem habet dictio *quamcunque* amplectitur enim etiam casus inopinatos *l. à procuratore C. manda. cap. solitæ de maior. & obed.*
25 † & in nostra Bulla adest geminatio verborum,quo casu magis patet compræhensio *l. Balista D. ad S. C. Trebel. l. 1. §. illud sciendum D. de Ædil. edic.* Paris. *cons. 97. nu. 42. lib. 1.* Surdus *cons. 63. nu. 64. lib. 1.* Ludouis. *dec. 315. nu. 11.* pluribus exornat Cassanate *cons. 4. nu. 146.*

26 Sed & causas omnes cōpræhendi sub nomine Ciuilium, Criminalium,& Mixtarum tenet glos. in *Rubr. D. de iudic.* Marant. *de ord. iudic. par. 4. distin. 1.* Æneas Robert. *lib. 4. senten. cap. 4.* Menoch. *de arbitra. casu 275. nu. 6.* Paz in *praxi in proæm. anot. 1. à nu. 19. cum seqq.* Hieronym. Buccar. *de differ. inter Iudic. ciuil. & crim. in prælu. 5. nu. 2.* Pareja *de instru. edi. tom. 1. tit. 2. resolu. 6. nu. 42.*
27 † Negari autem non potest causas matrimoniales species esse dictorum generum, quo casu sub ipsis compræhendi docuerunt arg. *l. 1. D. de reb. cred. etsi cert. pet.* Euarar. in *top. lega. loco 6.* Ludoui. Rodolfinus *lib. 2. quæst. 51. nu. 22.* Barbosa in *loco à genere 53. nu. 1.*
28 † Quando autem verba concedentis sunt generalissima, & amplissima, tunc metienda esse iuxta illius potestatem tenet Menchaca *de succes. creat. lib. 3. §. 30. nu. 294* ibi *Cum in his concessionibus Princeps vti soleat verbis generalissimis, & amplissimis non dubium est quin Principis volūtas se extendat quatenus ipsa potestas extendit sese,*
29 † & beneficia Principum latissimè esse interpretanda sunt iura in *l. 3.*

l.3.de const.Prin. l.penult. C.de donat.inter l.fin.C.de praeposi. agen.in rebus lib. 12. cap. cum dilecti 6. de donat. cap.cum olim 16.de verbo.sign. Decia.*cons.42.nu.13.lib.1.*Gutier.*lib. 2.canon.quaest.cap.21.nu.121.*Flaminius *de benefi.resig.lib.7. quaest.1.nu.26.* Reinoso *obseru.5.nu.9.* Iason *in l.Imperium nu.14.D.de iuris.omni.iud.*Angel.*cons.17.nu.2.& 3.*Couar. *pract.quaest.cap.1.nu.2.& 3.* Seffe *dec.160.num.267.par.2.* Giurba *dec.23.nu.10.* Bouadilla *lib.2.polit.cap.16.num.52.* Larrea *allega.10.nu.1. allega.43 num.2. allega.77.num.28. allega.89.nu.8.* Valenzuela *cons.83.nu.77.*Solorz.*de India. guber.tom.2.cap.10.nu.44.& 72.* Cancer.*lib.3.varia.cap.3. num.163.*

Secundò etiam comprobatur, quia quilibet Praelatus inferior, etiamsi Episcopus non sit, si habet iurisdictionem ad cognoscendum de causis spiritualibus, & Ecclesiasticis, potest etiam cognoscere de causis matrimonialibus Aloysius Riccius *dec. 184. par. 4.* Flores de Mena *lib.3.var. cap.24. nu.25.* Gratia.*discep.forens.cap.212.nu.66.tom.2.* Narbona in *l.59.tit.4.lib.2.Recopil.glos.1.à nu.66.* August.Barbosa in *remis.ad Concil.Trident.sess 24. de refor.cap.causae omnes 20.num.55.* 30

Tertiò quia sufficit si generalis administrandi Sacramenta licentia cõcedatur, vt possit matrimonio assistere Armendaris in *in addit.ad Recopi.legum Nauarrae ad lib.4.tit.25. nu.32.*Bonacina *de matrim.quaest.2.punc.8.nu.11.*Rebellus *de obliga.iust.post lib.4.in declarat. sec.3.* & facultatem concessam administrandi omnia Sacramenta sufficere ad celebranda matrimonia resoluit Sanchez *de matr. lib.3. disput. 35.nu.8.*Rot.Romana *dec.750.nu.6.par.1.diuerso.*Barbosa *de potest.Episc.par.2.allega.32.nu.127.* 31

Quartò quia licet regulariter causarum matrimonialium cognitio ob earum grauitatem ad solos Episcopos pertineat *cap.accedentibus de excess.Pralato.& cap.causae omnes 20. sess.24.de refor.matrim. in Concilio Tridentino.* Tamen eorum Vicarijs competere absque speciali commissione, vel delegatione, communis est Doctorum sententia Hosti. in 32

cap.littera de rest.spol. Butrius in *cap.fin.nu.2.de cogna.spir.* vbi Abbas *nu.4.* & Alex.de Neuio *nu.5.* Lambert.*de iure patro.par.3.lib.2.quæst.2.*Anto.Cuccus *lib.2.Inst.mora.tit.8. nu.105.*Iacobus Sbrozius *lib.2.de Vica.Episc.quæst.44.nu.8 in fin.* Salzedo in *pract.cap.63.in fin.* Sanchez *de matr.lib.3. dispu.29.num.17.* Henriquez *de matr.lib.11.cap.3.§.4.*Ledesma in *Summa par. 1. de Sacram.matr.cap.4.conclus.4. dub.17.* Azor.*Inst.mora.par.1.lib.3.cap.45.quæst.2.*Gutierres *Cano.quæst.lib.1.cap.19.num.13.& de matrimo.cap.66. nu.11.& cap.69.n.89.*Basilius Pontius *de matr.cap.26.§.6. vers.idem etiam* Gaspar Hurtado *eod.tract.dispu.5.defin.9. nu.32.* Narbona *de appella.ad Vicar.Episco.par.1.nu.201. & ad l.59.glos.1.nu.59.tit.4.lib.2.Recop.*. Garcia *de benefic. par.5.cap.8.n.51.*Molina *trac.5.de iust.& iur.disp.10.n.13. vers.valde sapè* Barbosa *de potes.Episco.allega.32 nu.16.& 17.& in collecta. ad Concil.Trident.cap.1.sess.24.de refor-*
33 *ma.nu.105.* † Et non solum Vicarij Episcoporum, verum & Vicarij Capituli sede vacante, & Prælatorum iurisdictionem quasi Episcopalem habentium possũt matrimonio assistere, vel dare licentiam, vt alius assistat Sanchez *de matr. lib.3.disput.29. nu.4. & 5.* & Vicarij Ordinum militarium Sanchez *vbi proximè nu.19.*Manuel *tom.1.Sũmæ cap.219.*
34 *nu.15.*Narbona, & Barbosa *vbi proximè.* † Vnde à fortiori Vicario à Summo Pontifice nominato hoc concedendum est iuxta tradita à Gratiano *discept.forens.cap.111. à nu.56. tom. 1.* sub his verbis. *Vnde in proposito dicendum videtur, quod Vicarius Episcopi si est autoritate Papæ cõstitutus, tunc habeat omnes qualitates quæ ipsi Episcopo insunt, & propterea sit æqualiter honorandus. Si vero Vicarius est creatus ab Episcopo à quo de iure regulariter constituitur cap.2. de offi. Vicarij in 6. tunc Vicarius nõ potest vti qualitatibus, præeminentia, & honore competentibus Episcopo, nisi in casibus, & actibus in quibus Episcopi personam repræsentat. Et nu.59.* inquit: *Quo circa si Vicarius Episcopi haberet dignitatem, & præeminentiam ex persona propria, quod quidem contingeret quando autoritate Papæ creatus fuisset, tunc vbique reperi-*

retur,

retur, & quemcunque actum exerceret, etiam extra iurisdictionem suam, deberet semper, & indistinctè honorari, & præferri, quia honor, & prælatio inhæreret ipsi personæ, & ab ea separari non posset. Sed cum Vicarius à persona Episcopi in totum pendeat, cum ab eo creetur, ad eius libitum reuocetur, & eius morte extinguatur iurisdictio, &c.

Hęc opinio potest cōfirmari ex his quæ tradit Franciscus Zipęus (licet vt mox videbimus contrariam constanter teneat sententiam) *lib. 4. canoni. consult. consult. 4. fol. 410. in princ.* ibi *Matrimonium vt cōtrahi debet coram proprio cuiusque Parocho ex Concilio Tridentino de refor. matr. cap. 1. ita miles coram proprio Parocho contrahere intelligitur dum contrahit coram cohortis suæ Sacellano à Vicario Generali exercitus Belgici ex delegatione Apostolica deputato*, & paulò inferius. *Ab hoc Delegato Sacerdotes Castrenses pauciores olim, hodie ferè omnes facultatem accipiunt etiā expressam assistendi solemnizationi matrimonij inter suos.*

At idem Franciscus Zipęus Archidiaconus, & Canonicus Antuerpiensis abijt, vt dixi, in contrariā sententiā *lib. 1. tit. de offic. Ordina. consult. 2. fol. 46.* pluraque argumenta pro ea adducit, quorum aliqua omittimus quia ex supra traditis facilè diluuntur, præcipuè illud quod iuxta Concilium Tridentinum *cap. 1. sess. 24. de reforma.* Matrimonia debent celebrari coram proprio cōtrahentium Parocho. † Nam proprius Parochus ille dicitur, in cuius Parochia contrahentes domicilium habent Nauar. *in Manua. cap. 25. nu. 144.* Triuisanus *decis. 23. nu. 1. lib. 1.* Salzedo *ad Bernardum Diaz in pract. crim. cap. 73 vers. 14.* Ceuallos *cōmu. contra cōmu. quæst. 458. nu. 34.* Gratia *tom. 1. discep. foren. cap. 75. nu. 18.* Hurtado *de matrim. discep. 5. difficult. 6. nu. 59.* Barbosa *de potest. Episco. alleg. 32. nu. 59.* Episcopus autem, aut Parochi Ciuitatis Pacensis non erant proprij Parochi militis de cuius matrimonij nullitate disceptabatur † quia Episcopus solum est Ordinarius personarum quæ in sua Ciuitate, vel Diocæsi sua habitant *cap. nullus, de tempo. ordina. in 6. Clemen. 1. de foro compet. cap. significauit 6. in fine cap. licet*

35 (beside "At idem Franciscus…"), 36 (beside "lebrari coram…"), 37 (beside "ius matrimonij…")

in corrigendis 12. in princ. cap. conquertnte 16. vers. decreuimus, de offi. ordina. Sanchez *de matrimo. lib. 3. disp. 23. n. 1. in princ.* & *dispu. 28. n. 1.* Carolus Mansfeld *de iur.* & *iur. mili. Belgicæ par. 1. cap. 1. fol. 5.* Miles autem, seu signifer de quo agebatur, appellatus Franciscus de Auila nullum domicilium in Ciuitate Pacensi habebat, quia nec erat originarius, nec domicilium in ea Ciuitate, vel Diocæsi
38 fouebat, † qui sunt duo modi contrahendi forum *l. penult. D. de Senato.* Barbosa *in l. hæres absens §. proinde num. 16.*
39 *D. de iudicijs.* Non ratione originis, † quia contrahitur per natiuitatē *l. 1. in princ. D. ad Municip.* Carleua. *de iudi. lib. 1.*
40 *tit. 1. in princ. disput. 2. nu. 48.* & *188.* † Nec ratione habitationis quæ tunc inducit domicilium, si adest animus permanendi perpetuò in illo loco *l. domicilium* vbi glos. *D. ad Munici. l. ciues C. de incolis lib. 10.* Sāchez *de matri. lib. 3. disput. 23. nu. 2.* Barbosa *in l. exigere dotem 65. nu. 56. D. de iu-*
41 *dicijs.* † Vel per tempus decem annorū habitauerit absque animo discedendi *d. l. 2.* Mascar. *de probatio. concl. 535.*
42 *num. 13.* Sanchez *de matrimo. d. dispu. 23. num. 2.* † Si enim adest animus discedendi, nec spatium decem annorum, nec vllum tempus videtur sufficiens ad constituendum domicilium *l. eius qui 27. §. fin.* ibi *si vtrobique destinato sit animo l. domicilium 20. D. ad municip. l. in lege 203. vers. igitur D. de verb. signi. l. si cum 28. in fine D. de fideico. libert. l. nihil 23.* ibi: *Neque enim satis est corpore quem domū rediisse si mente alienus est D. de capti.* Barbosa *in d. l. hæres absens §. fin. à nu. 95. vsque ad nu. 99. D. de iud.* & *in l. exigere dotem 65. à nu. 31. vsque ad nu. 68. D. eo.* Rolandus à Valle *cons. 99. nu. 51.* Siluarius *cons. 1. nu. 95.* Menochius *de præsump. lib. 6. præsu. 42.* & *de arbitr. Iudi. lib. 2. casu. 86. nu. 7.* Alciat. *respons. 55. nu. 9.* Sanchez *de matri. lib. 3. dispu. 23.* Farina. *in frag. par. 1. ver. domicilium ex nu. 194.* Amaya *ad l. Ciues nu. 98. C. de Incolis lib. 10.* Narbona *in l. 20. ti. 1. lib. 1. Recop. glos. 2. nu. 4.*
43 Cauedo *decis. Lusita. 165. nu. 4. par. 1.* † Signifer autem de quo agebatur erat originarius Villæ de los Santos, quæ non erat dictæ Diocęsis, habitabat in Ciuitate Pacensi quia ibi

repe-

riebatur exercitus, qui fortè die sequẽti alibi castra erat positurus iuxta varios belli euentus, & hoc consonat verbis Bullæ nostræ dum affirmat Episcopos esse Ordinarios militum, & in eos iurisdictionem exercere posse quando sunt domiciliati in illa Dioceſi. ibi: *Qui tamen in propria Diocæsi sub qua illorum Ordinarij iurisdictionem suam ordinariam in eos exercere possent, non sit*, & ita clausulam hanc intellexit Carolus Mansfeldt *de iur. & iur. mil. Belgica par. 1. cap. 1. fol. 2. & cap. 5. fol. 75.*

Sed nunc valdè obstat tex. *in l. municipes 23. §. miles D. ad municipa.* cuius verba sunt: *Miles ibi domicilium habere videtur vbi meret, si nihil in Patria possideat*. Super quo tex. imprimis animaduertendum est veram textus lecturam esse hanc quam supra proposuimus, nonquomodo alibi legitur, *etsi nihil in Patria possideat*, & tunc concordat in hac parte tex. cum his quæ supradiximus, videlicet colligi habitationem, seu domicilium ex animo permanendi, etenim affirmat Consultus videri militem domicilium habere vbi meret, si nihil, hoc est quando nihil in patria possideat, tunc enim non videtur habere animum ad eam redeundi, & hoc probant glossæ *d. §. miles*. Sed semper videtur obstare, cum domicilium habere videatur vbi meret, ideſt vbi inhæret, † est enim militare, verbum *merere*, vnde Cicero in *Philip. 1. equo merere* dixit, & milites *merentes* dicuntur, & Tranquillus *in Nerone cap. 20. Eorum Duces quadragena M. sester. merebant*, & Cicero *pro Roscio. Nam illa membra merere per se non amplius poterant*, cũ alioqui merere quęstum facere significet, † vt notauit Budæus super hac lege asserens hinc *emerita* pro cõmodis veteranorum sumi *in l. desertorem 3. §. qui militia D. de re mil.* † Sed tex. noster intelligendus est de milite, qui est destinatus perpetuo cuidam Præsidio, tunc enim contrahit ibi domicilium, quia habet animum perpetuo morandi in illo Castro, seu fortalitio, & sic sentire videtur Carolus Mansfeldt *de iurisf. & iur. milit. Belgi. tract. 1. cap. 6. pag. 78.* his verbis: *Rectè vtique, etsi enim ex militia natura qua totus miles ex volũtate Regis pendet, domi-*

44

45

46

domicilium in Præsidio statuere nequit, ex eiusdem tamen conditione habitare eum ibi vbi meret nemo non videt, sunt enim perpetua præsidia, propter quod existimo Iuris Consultum dixisse l.23. D.ad municip.sortiri domicilium militem vbi meret, perpetuo scilicet, & idem tenet Petrus Barbosa
48 *in l.exigere dotem 65.num.56. & 57. D.de iudicijs,* † licet etiam respondeat huic textui afferendo, quod domicilium cuius fit mentio *in d.§.1.* non est proprium, & verum domicilium, sed potius impropriũ,& fictum,vt colligere se dicit ex verbo (*videtur*) & patet,inquit,ex eo quod vt quis promptum,& verum dicatur habere domicilium opportet,quod in loco habitet, & in eo habeat maiorem partem fortunarũ eo proposito, quod ibi sit perpetuo,nisi noua causa superueniat, vt est expressum *in l.ciues C.de incolis lib.10. & in d.l. municeps §.fin.* in eo domicilio nõ habebat miles maiorem pattem bonorum, vt ibi per glos. finalem communiter receptam,neque etiam animum in eo perpetuo manendi,sed tantum dum stipẽdia meretur, & colligitur ex mente illius tex. & aduertit Cardina.*in cap.fin.nu.26. ad finem de Parochijs* ergo domicilium impropriũ,& fictum videtur habere, porro quando fit mentio domicilij intelligitur de proprio, & vero, non de improprio, & ficto *l.3. §.verba D.de negot. gest.* Et confirmatur quia negari nõ potest illud domicilium saltem extraordinario modo introduci; vnde de eo non debent intelligi iura de domicilio loquentia, quia intelliguntur de ordinarijs, & non de extraordinarijs.

49 Nisi mauis cum Gregorio Accacio *tract.de priuile.milit. lib.2.priuil.29.nu.4.* respondere ius singulare fuisse in *d.§.1.* introductum in odium militum, qui excusare se vt conueniri non possent, contendebant. Accacij verba sunt: *Milites igitur qui secundum hoc ius in eo loco vbi stipẽdia faciunt, nec domicilium habent, nec conueniri possunt, vt quilibet intelligere potest, siquidem in Patria, aut alibi domicilium habent, ibi merito conueniuntur d.l.municipes 23.§.1.sin minus nullibi cõueniri possunt l.quod nisi 20. §.1.D.de oper.liberto. l.ait Prætor 10. §.si debitorem D.quæ in frau.credi. iure hoc singu-*

ſingulari ibi domicilium eorum vbi merent conſtituitur d. l. municipes, ibidemque proinde conueniri, & defendi debent, hac huius priuilegij ratio cauſaque eſt, itaque nec vltraquam illa dicit accipiendum.

Sed non inutilis venit inueſtiganda quæſtio, an ſcilicet 50
Iuriſdictio in prędicta Bulla cōceſſa Vicario Generali exercitus Suæ Maieſtatis ſit delegata, vel ordinaria. Circa quam aliqua repetenda ſunt ex his, quæ animaduertimus *in Diſſerta. iuri. politi. an occidere Proregem ſit crimen Leſæ Maieſtatis arg. 6.* † nimirum iuriſdictionem dici ordinariam, 51
ſi perpetuo eſt conceſſa Carauita *Ritu 295. num. 24.* Menochius *lib. 2. præſumpt. 16. num. 8.* Petr. Barboſa *ad l. cum Prætor 12. §. 1. nu. 64. D. de iudi.* † & ſic qui habent officium 52
perpetuum dicũtur habere iuriſdictionem ordinariam *l. iuriſperitos in princ. D. de excuſa. tuto.* Bald. *in l. fin. C. vbi Senato. vel Claris, & in l. præcipimus nu. 1. C. de appella.* Iaſon *in l. ius ciuile nu. 8. verſ. limita de iuſtit. & iur. & in l. more nu. 52. D. de iuriſd.* Purpur. *ibi. nu. 59.* Felinus *in rubri. nu. 3. poſt medium de reſcript.* quidquid dicat Natta *conſ. 51. nu. 14. lib. 1.* † Et ita Petr. de Bellapartita *in repetitione d. l. more nu.* 53
20. D. de iuriſ. om. iudi. aſſeruit iuriſdictionem Legatorum, quos in Prouincias mittit Summus Pontifex eſſe delegatam *cum non ſint*, vt ipſe ait, *Præpoſiti officio perpetuo duraturo.*
† Dicitur etiam Ordinarius, qui à Principe, vel iure ſuo iu- 54
riſdictionem vniuerſaliter exercet Azeuedo *in Rubri. tit. 9. lib. 3. Recop. nu. 1.* vbi *nu. 2.* inquit, *Eo ipſo quod alicui cōmittitur vniuerſitas negotiorum per habentem poteſtatem concedendi cenſetur creatus Ordinarius Iudex.*

Imo aliquoties magnus numerus perſonarum facit vt iu- 55
riſdictio dicatur ordinaria, prout de ea conceſſa in milites tradit Reynoſo *obſer. 54. nu. 18.* ibi: *In tanto militum numero, & perſonarum ipſorum Ordinum*, &c. *Melius eſt dicere Ordinarios eſſe, ordinariamque iuriſdictionem exercere.*

Quando autem Iudex nō ex propria perſona exercet iu- 56
riſdictionem, ſed omnino dependet à concedente, tunc dicitur delegata iuxta Menochi. *lib. 1. de arbitr. iudi. quæſt. 12. nu. 6.*

*nu.6.*ibi:*Ego aliquando definiebam, vel verius describebam delegatum eum esse cui ad causam cognoscendam, vel decidendam, vel exequendam, vel totum simul perficiendum, vel à lege, vel à Principe, alioue potestatem habente mandata est, vel data iurisdictio proprium nihil habens, sed totum à Superiore recognoscens l. 1. §. qui mandatam D. de offi. eius cui manda. est iuris* Bart. *in d. l. more 5. nu. 2. D. de iurisd.* Alexan. *in rubri. D. de offi. eius nu. 12.* Alciat. *in rubri. nu. 6. de offi. Ordi-*
57 *dina.* Azeued. *in rubri. tit. 9. lib. 3. nu. 1. & 2.* † præcipuè quando adest clausula *autoritate nostra cap. 1. de Cleri. ægrot. lib. 6.* iunc. glos. *ver. autoritate Clement. 1. de supplen. negli. Prælat. Clement. Quia contingit, de Religio. domi. cap. cum aliquibus de rescrip. in 6.* & ita limitat Barto. *in d. l. more nu. 8. D. de iurisd. omni. iudi.* Boeri. *decis. 151. nu. 5.* Menochi. *lib. 1. de ar-*
58 *bitra. quæst. 12. nu. 14. & lib. 2. præsum. 16. nu. 28.* † Et in dubio præsumendum concessam fuisse iurisdictionem ordinariam tenet Bart. *d. nu. 8.* Capicius *decis. 9. nu.* 19. Giurba *cons.* 89. *nu.* 18. *in fine.*

59 Sed quod magis vrgere poterat contra opinionem affirmantium esse iurisdictionem ordinariam, illud est non dari iurisdictionem ordinariam vbi nō reperitur proprium territorium iuxta tex. *in l. pupillus* 239. §. *territorium D. de verbo. signi.* Bald. *in l. fin. C. vbi, & apud quem* Gregor. Lopez *ad l. 1. tit. 4. parti. 3. in fin.*

60 Sed obtinuit contraria sententia non esse de essentia iurisdictionis ordinariæ territorium cum sine illo consistere possit Bald. *in cap. suspitionis nu. 5. vers. territorium non est de offi. deleg.* Petr. Barbosa *in l. cum Prætor 12. §. 1. nu. 45. D. de iudi.* Lotteri. *de re benefi. lib. 1. quæst. 23. nu. 14. & 15.* Pa-
61 reja *de instru. editio tom. 1. tit. 2. resolu. 6. speciali 1. nu. 185. & n.* 186. † vbi dupliciter verbum territorium vsurpari testatur stricta scilicet, & lata significatione. Stricta cū significamus vniuersitatem agrorum tanquam subiectum, in quo iurisdictio exercetur terrendo, & submouendo personas, vt *in d. l. pupillus* 239. §. *territorium de verbo. signi.* Lata cum significamus quodcunque subiectum vniuersitatis, in qua tale

tale exercitium competit qualitercunque, & quomodocunque circunscripta sit, & ita sumitur *in d. l. vlt. D. de iurisdi.* Eleganter, & profundè, vt solet Escobar *de Reg. & Ponti. iurisd. cap. 9. a nu. 4.*

Sed otiosa videtur hæc disceptatio, si vera est sententia 62
affirmantium delegatum ad vniuersitatem causarum esse vti Iudicem Ordinarium *l. fin. C. vbi, & apud quem cogni. in integr. resti.* vbi Bald. *nu.* 1. glos. *in cap. super quæstionem 27. §. si vero ver. delegare de offi. delega. & in cap. cum causa 62. verb. delegatus in fine de appellatio.* glos. *in l. à Iudice 5. ver. non habet in fine C. de iudi.* vbi Bald. *nu.* 2. Alexander *nu.* 6. Iason *nu.* 6. Gail *lib. 1. obser. 67. nu.* 12. Menoch. *de arbit. Iudi. lib. 1. quæst. 67. nu. 59.* Tuschus *conclus. 426. nu. 3. litt. I.* Sanchez *de matrimo. lib. 3. disput. 31. nu. 1. vers. secundum fundamentum* Carle. *de iudicijs lib. 1. tit. 1. disp. 4. nu. 32.* Vanti. *de nullit. senten. tit. coram quo nullitas nu. 17. & tit. ex defectu iurisdictionis Ordi. nu. 178.* Iacobus Sbrozius *tract. de Vicar. Epis. lib. 1. quæst. 22. nu. 12. & seq.* Neuisa. *cons. 35.* Nauar. *cons. 3. nu. 2. de offi. Delegati* Ioa. à Cochier *in tract. de iurisd. Ordina. in exemptos par. 1. quæst. 39. nu. 28. vers. verum verior est opinio tom. 1* Hac de causa Pater Diana *d. to. 10. tract. 15.* appellat nostrum Vicarium Ordinariũ, & licet Carolus Mansteldt illũ appellet Delegatum, tamen iurisdictionem, & potestatem ordinariam habere asserit *in 1. par. cap. 1. & cap. 2. & 10. & cap. 4. §. 3. & alibi passim.*

DE MONACHO FVGITIVO.

CAP. XXI.

SVMMARIVM.

1 Religiosus, qui in claustro manere non potest periclitatur.
2 Pisces extra aquam moriuntur.
3 Colloquia praua corrumpunt bonos mores.
4 Claustrales inquieti sunt sydera errantia, & sæpè sydera cadentia.
5 Inter Monachos reperiuntur & apostatæ, & fugitiui.
6 Quando animo redeundi vagatur non est verè apostata.
7 Non omnis vagus, & fugitiuus dicitur apostata, tamen omnis apostata dici potest, & vagus, & fugitiuus.
8 Apostata est magnus fugitiuus, & fugitiuus est pusillus apostata.
9 Si animo redeundi fugis eris fugitiuus, si absque eo apostata.
10 Pater Suarez in diuersam abijt sententiam.
11 Eius argumenta proponuntur.
12 Priorem sententiā defendit Ferdinādus de Castro Palao.
13 Respondetur argumentis Suarez.
14 Religiosus fugiens peccat contra iustitiam, & contra Religionem.
15 Elegans D.Bernardi locus.
16 Religiosi fugitiui sunt quærendi, & cogendi ab eorū Prælatis, vt reuertantur.
17 Et tenentur Prælati eos capi facere, & pro modo culpæ punire.
18 Cessat hæc obligatio quoties nulla adest spes illos inueniendi, vel reducendi.
19 Episcopi tenentur auxiliū præstare si à Regularibus Prælatis requirantur, & alijs casibus.

20 Si

20 *Si fugitiuus esset alijs fratribus scandalosus non tenentur eum reducere.*
21 *D. Bonauenturæ locus.*
22 *Si autem speratur correctio tenentur corrigere, & cogere.*
23 *Prælati Religionis Clericorum Regularium non tenentur reducere.*
24 *An sit apostata fugiens Religionem, & ingrediendo inualidè aliam.*
25 *Proponitur, & probatur sententia negatiua.*
26 *Proponitur, & probatur sententia affirmatiua.*
27 *Contra fugitiuum nulla est pœna, nec censura ipso iure lata.*
28 *Bene vero ob habitus dimissionem.*
29 *Et quod vagans, & monitus intra quindecim dies non redeat.*
30 *De pœnis apostatæ remissiuè.*
31 *Expensas factas in reducendo tenetur Monasterium soluere.*
32 *Secus vero alias à fugitiuo factas.*
33 *De pœnis cooperantium ad fugam, vel apostasiam.*
34 *Prælatus an possit in alieno territorio suum fugitiuum capere.*
35 *Elegans pro coronide Franchi Abbatis locus.*

INuitus manum in alienam messem mitto, ne tamen in hoc opere aliquid quod fugitiuos concernat, intactum relinquatur, breuiter aliqua de Monacho fugitiuo proponemus. † Exordior cum Vmberto *lib. 4. erudi. Relig. par. 3. cap.* 1
1. Vir Religiosus, qui in claustro manere non potest, frequenter in mundo periclitatur. Semei dum mansit in Hierusalem vixit, postquam exiuit de Hierusalem occisus est, & Dyna filia Iacob egressa ut videret mulieres regionis illius rapta est, & corrupta. Dyna ratione sexus infirmi significat claustralem mente infirmum, qui de claustro egrediens dum mundi concupiscibilia curiosè considerat amore rapitur, & corrumpitur. † Piscis extra aquam positus non diu viuit. Compu- 2

DE MONACHO FVGITIVO.

CAP. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Religiosus, qui in claustro manere non potest periclitatur.*
2 *Pisces extra aquam moriuntur.*
3 *Colloquia praua corrumpunt bonos mores.*
4 *Claustrales inquieti sunt sydera errantia, & sæpè sydera cadentia.*
5 *Inter Monachos reperiuntur & apostatæ, & fugitiui.*
6 *Quando animo redeundi vagatur non est verè apostata.*
7 *Non omnis vagus, & fugitiuus dicitur apostata, tamen omnis apostata dici potest, & vagus, & fugitiuus.*
8 *Apostata est magnus fugitiuus, & fugitiuus est pusillus apostata.*
9 *Si animo redeundi fugis eris fugitiuus, si absque eo apostata.*
10 *Pater Suarez in diuersam abijt sententiam.*
11 *Eius argumenta proponuntur.*
12 *Priorem sententiã defendit Ferdinãdus de Castro Palao.*
13 *Respondetur argumentis Suarez.*
14 *Religiosus fugiens peccat contra iustitiam, & contra Religionem.*
15 *Elegans D.Bernardi locus.*
16 *Religiosi fugitiui sunt quærendi, & cogendi ab eorũ Prælatis, vt reuertantur.*
17 *Et tenentur Prælati eos capi facere, & pro modo culpæ punire.*
18 *Cessat hæc obligatio quoties nulla adest spes illos inueniendi, vel reducendi.*
19 *Episcopi tenentur auxiliũ præstare si à Regularibus Prælatis requirantur, & alijs casibus.*

20 Si

20 Si fugitiuus esset alijs fratribus scandalosus non tenentur eum reducere.

21 D. Bonauentura locus.

22 Si autem speratur correctio tenentur corrigere, & cogere.

23 Prælati Religionis Clericorum Regularium non tenentur reducere.

24 An sit apostata fugiens Religionem, & ingrediendo inualidè aliam.

25 Proponitur, & probatur sententia negatiua.

26 Proponitur, & probatur sententia affirmatiua.

27 Contra fugitiuum nulla est pœna, nec censura ipso iure lata.

28 Bene vero ob habitus dimissionem.

29 Et quod vagans, & monitus intrà quindecim dies non redeat.

30 De pœnis apostata remissiuè.

31 Expensas factas in reducendo tenetur Monasterium soluere.

32 Secus vero alias à fugitiuo factas.

33 De pœnis cooperantium ad fugam, vel apostasiam.

34 Prælatus an possit in alieno territorio suum fugitiuum capere.

35 Elegans pro coronide Franchi Abbatis locus.

INuitus manum in alienam messem mitto, ne tamen in hoc opere aliquid quod fugitiuos concernat, intactum relinquatur, breuiter aliqua de Monacho fugitiuo proponemus. † Exordior cum Vinberto *lib. 4. erudi. Relig. par. 3. cap.* 1
1. Vir Religiosus, qui in claustro manere non potest, frequenter in mundo periclitatur. Semei dum mansit in Hierusalem vixit, postquam exiuit de Hierusalem occisus est, & Dyna filia Iacob egressa ut videret mulieres regionis illius rapta est, & corrupta. Dyna ratione sexus infirmi significat claustralem mente infirmum, qui de claustro egrediens dum mundi concupiscibilia curiosè considerat amore rapitur, & corrumpitur. † Piscis extra aquam positus non diu viuit. Compu- 2

trescent pisces sine aqua, & morietur in siti. Claustralis dum est in claustro bene ordinato habet verba Diuinæ Scripturæ, quibus vita spiritualis ipsius conseruatur, cũ autem discurrit per mundum aqua ista mutatur in sanguinem scilicet in
3 *verba sæcularia, & sic occiditur.* † *Corrumpunt enim bonos mores colloquia praua. Abel egressus in agrum occisus est, si-*
4 *mile accidit claustrali è claustro egredienti.* † *Claustrales inquieti sunt sydera errantia, de quibus legitur in Canonica Iudæ. Sydera vero ista errantia aliquando sunt sydera cadẽtia, postquam enim discurrendo per mundum delicijs mundanis assuecuerunt, & asperitas Religionis eis in dessuetudinem venit, redeuntes ad claustrum claustralis vitæ asperitatem sustinere non possunt, & apostatæ fiunt, cadent stellæ de Cælo, stella de Cælo cadit cum claustralis cælestem conuersionem deserens ad sæculum redit.* Etenim quemadmodũ in seruis, & fugitiuus, & erro inuenitur, & in militibus de-
5 sertor, & emansor, vt cap. antecedenti diximus, † ita & in Monachis, vel Religiosis, & fugitiui, & apostatæ reperiun-
6 tur, † quãdo enim Monachus corpore Religione abscesserit, animo tamen redeundi ad propriam, vel ingrediendo aliam, vel quando propter libidinem, aut Superiorum nimiam seueritatem per mundum vagatur animo supradicto non est vere Apostata, sed fugitiuus, & vagus, quia nunquam habuit animum recedendi à Religione saltem in genere vt per Abbatem, Ioannem Andræam, & alios *in cap. fin. de Regular.* Nauar. *lib. 1. consi. de aposta. consi. 1. nu. 7. par. 2.* Farina. *de hæresi quæst. 182. §. 6. nu. 82. vers. limita tertio* cum alijs ab eo traditis, Leonardus Duardus *in comment. in Bullam*
7 *Cænæ Domini lib. 2. can. 1. quæst. 17. nu. 7. & 8.* † vbi *nu. 29.* asserit quod licet nõ omnis vagus, & fugitiuus dicatur apostata, tamen omnis apostata dicitur vagus, & fugitiuus, & potest esse exemplum quod quemadmodum fugitiuus est magnus erro, erro vero est pusillus fugitiuus, & desertor est magnus emansor, & emansor est pusillus desertor, vt dixi-
8 mus supra, † ita & apostata est magnus fugitiuus, & fugitiuus est pusillus apostata, vnde certa videtur posse stabiliri conclusio. Si

Si animo vagandi,& postea ad Religionem redeundi fu- 9
gis,eris fugitiuus, si eo animo cares eris apostata Caieta. 2.2.
quæst.1 2.art.1.dub.2. & ibi Bañes,& Aragon. Valentia. *disp.
1.quæst.1 2.punct.1.* Læsius *lib.2.cap.41.dubit.15.num.109.*
Rodriguez *quæst.regula.to.1. quæst.30.art.1.* Sanchez *lib. 6.
Sūmæ cap.8.nu.2.* † At vero Suarez *tom.4.de Religi.tract.8.* 10
lib.3.cap.1 nu.21.& cap.2.nu.14. contrarium existimat sci-
licet fugitiuum,breui termino animo redeundi,esse fugiti-
uum, apostatam vero qui fugit animo diu cōmorandi, quia
diuturna cōmoratio moraliter habetur pro perpetua. † Pro- 11
bat suam sententiam primo authoritate Innocen. Panor. &
aliorum *in cap.vlt.de renunciat. & in cap.intelleximus de
ætate,& qualit.ordin.* Secundo quia hi plectuntur tanquam
apostatæ. Tertio quia Clericus in sacris constitutus si dimis-
so habitu sęculariter viuit est apostata etiamsi habeat animū
reassumendi habitum. Quarto quia ad veram retractionem
nō est necessarius animus absolutus nunquam redeundi, sic
est apostata qui retrocedit à fide, & qui peccat mortaliter à
gratia Dei cadit licet habeat animum ad eā redeundi. Quā-
ta autem debeat esse mora relinquit Suarez prudentis arbi-
trio,& sententiam hanc iuuant D.Antoninus *2.parte tit.12.
cap.6.& 3.parte tit.16.cap.5.§.3.* Tab.*ver. apostata quæst.14
nu.17.* & ibi Armil. *nu.6.*

Contrarium defendit P.Ferdinandus de Castro Palao in 12
*suo opere morali parte 3. tract. de voto Relig.obedi. disput.4.
punct.16.* ea nixus ratione quia alias non inueniretur distin-
ctio inter apostatam, & fugitiuum, † & ad primū Suarij ar- 13
gumentū respondet impropriè, & lato modo appellari apo-
statam fugitiuum cū animo redeundi. Ad secundum repu-
tari apostatam in fuga perseuerantem, & tanquam talem
plectendum, non quod reuera talis sit, & in foro conscien-
tiæ si eum animum habet non incurrit pœnas. Ad tertium
fatetur dimissionem habitus tanto tempore, vt sęcularis vi-
deatur, efficere, vt apostata ab Ordine videatur, non verò à
Religioso statu quæ apostasia cōsistit in recessu ab obedien-
tia, vnde cum hæc debeatur in perpetuum,& per totam vi-

tam

tam non est censendus apostata si animum habet intra tempus reuertendi, secus in apostasia ab ordine quæ ex dimissione habitus prouenit, nam cũ in signum ordinis deferatur, eo dimisso cessat signum absolutè & simpliciter absq; eo quod opus sit in perpetuũ dimitti. Ad quartum respondet diuersũ esse in fide, & gratia, quia cum non respiciant tempus integrè, & completè vnico instanti deperduntur, secus in statu Religioso qui respicit tempus totius vitæ, & promissam toto eo tempore subiectionem, vnde non potest dici completè retrocedere si habet animum redeundi intra limitatũ

14 tempus. † Quidquid sit negari non potest graue peccatum esse Religiosi fugam, peccat enim contra iustitiam lędendo ius Superioris, tum contra Religionem transgrediendo votum obedientiæ cum sit interdicta fuga à Concilio Triden-

15 tino *sess. 25. cap. 4. de regula.* † Vnde grauiter conqueritur de suo tempore D. Bernardus *de modo bene viuen. serm. 66.* vbi ait: *Lapides sanctuarij designant Religiosos viros, qui nũquam debent foris vagari, sed in secreto Monasterij ante oculos Dei semper cõmorari, sed dispersi sunt hodie lapides sanctuarij in capite omnium platearũ, lapides sunt dispersi quãdo viri Religiosi plus desiderant in Palatio Regis versari, quam intra claustrum Monasterij commorari.* Vnde à Beato Ægidio *de oratio.* Sanctos Religiosos quadam ex parte lupis similes esse debere ait *ægre è sylua in publicum progredientibus, nisi magna compellat fames, nec etiam tunc diu hærentibus extra syluam.*

16 Sunt etiam Religiosi fugitiui, & vagi ab eorum Prælatis requirendi, & cogendi vt ad Monasterium reuertantur, ne vagandi occasionem habentes salutis propriæ detrimẽtum patiantur *cap. vlt. de Regular.* Layman. *lib. 4. Summæ tract. 5. cap. 13. nu. 7.* Duardus *in comment. ad bullam in Cæna Domini lib. 2. can. 1. quæst. 17. nu. 20.* Ferdinan. de Castro Palao,

17 qui plures adducit *d. disp. 4. punc. 17. n. 1.* † & tenentur eum capi facere, & pro modo culpæ punire, nisi scandalum aliquod ex captura Religioni sequeretur, quia bonũ Religionis est semper præferendum bono subditi ex malitia peccantis.

cantis. † Cessat autē hæc obligatio quoties nulla adest spes illos inueniendi, aut reducendi, ac proinde illa diligentia de annali inquisitione, quæ *in cap. vlt. de Regular.* præscribitur non est in vsu, vt asserit Suarez *lib. 3. cap. 2. nu. 17.* Sanchez *lib. 6. summæ cad. 9. nu. 18.* Layman *lib. 4. cap. 13. nu. 7.* 18
† Episcopi tenentur si eorum auxilium à Prælatis Regularibus requiratur, vel si fugitiui in sua Diœcesi scandalosè procedant, vel si in eorum captura Prelati Regulares negligentes fuerint Ludo. de Mirand. *to. 1. manu. Præla. quæst. 51. art. 3.* Layma. *lib. 4. sūmæ trac. 5. cap. 5. n. 7.* 19
† Quando autem talis fugitiuus ita esset scandalosus, & periculosus, alijs fratribus, & aptè non posset capi, cogi, vel detineri, ait Syluester *ver. apostasia n. 10.* quod Monasterium nō tenetur eum reducere ne alijs noceat, 20
† & iuuat dictum D. Bonauenturę *super Regula q. 14.* loquens de istis fugitiuis incorrigibilibus. Quod si Deo permittente aliqui se ipsos eiecerint gratiæ sunt Deo referendæ, nō quia illi peccauerunt, sed quod oues suas à pestifera contagione liberauit. Vnde Aposto. *ad Galatas cap. 5. vtinam abscindantur qui vos cōturbant*, scilicet puritatem vestram, pacem, & famam, 21
† si autem speratur correctio tenetur Prælatus corrigere, & cogere ad redeundunm *cap. à nobis de aposta.* 22
† Notauit tamen Duardus *nu. 21.* excipi Prælatos Religionis Ordinis Clericorum Regularium, quos vulgo Theatinos vocant, non enim tenentur dictæ Religionis fugitiuos inquirere, imò nec cogi possunt ad eos recipiendos prætextu quarumcunq; litterarum Apostolicarum nisi eis specialiter priuilegijs dictę Religionis derogatum fuerit. 23

24 Quæri hic potest an dicatur apostata is qui fugit à Religione ingrediendo aliam inualidè.
25 † Cōmunis est sententia negatiua eo quod non deseritur Religiosus status, vt sic, sed in particulari, & absolutè non relinquitur, sed commutatur in alium, & licet non sortiatur effectum, tamen animus est viuendi sub illa Religione, tenent ita Syluester *ver. Religio quæst. 4.* & *ver. apostasia quæst. 4. nu. 9.* & ibidē omnes Summistæ Caieta. 2. 2. *quæst. 12. artic. 1.* vbi Aragon *dub. vnica.*

Bañes.

Bañeſ.*dub.1.concl.4.* Valentia *diſp.1.quæſt.12.punc.1.* Azor *tom.1.Inſtit.mora.lib.12.cap.17.quæſt.7.* Rodriguez *tom.1. quæſt.regula.quæſt.30.art.1.* Leſſius *lib.2.de reſtitu.cap.41.*
26 *dub.13.nu.102.* Sanchez *lib.6.ſummæ cap.8.nu.8.* † Contrariam ſententiam exiſtimat veriorem Ferdinãdus de Caſtro Palao vbi ſupra *punct.17.nu.7.* Primo quia recedendo à Religione licet aliam ingrediatur propriè eſt fugitiuus, quia ſe ſubtrahit ab obedientia debita, vnde ſi animo nunquam reuertendi egrediatur erit apoſtata. Secundo quia eo receſſu recedit omnino à religioſo ſtatu, quia à Religione in qua verè eſt profeſſus quãtum eſt ex ſua parte recedit in perpetuum, aliam autem non aſſumit verè, & propriè, ſed ſolum apparenter, aliiſque pluribus rationibus hanc ſententiam confirmat.

27 Pro fugitiuo quatenus talis eſt nulla eſt pœna, nec cenſura ipſo iure lata, vt inquit Suarez *tom.4.de Religione trac.*
28 *8.lib.3.cap.1.nu.10.* Nauar.*2.de Regular.nu.61.* † benè verò ob dimiſſionem habitus, vel receſſum ad ſtudia ſine li-
29 centia, vt *in cap.2.ne cleri.vel vouen.* † Similiter ob id quod vagans, & monitus intra quindecim dies non redeat, vt in *Extrauag.1.de Regular.* Neque in Extrauag.Pauli IV.incipiente *Diuina bonitas* loquitur de alio, quam de apoſtata. Nec verba generalia, *recedere, dimittere, deficere* verificantur in fugitiuo, ſed in apoſtata, vnde cenſet Sanchez *d.lib.6. ſummæ cap.8.nu.11.* excommunicationem, aliaſque pœnas appoſitas aduerſus recedentes à Religione Societatis Ieſu in Bullis Pauli III. Pij V. & Gregorij XIII. ſolos fugitiuos apoſtatas compræhendere, non eos fugitiuos qui recedunt animo reuertendi. Sed & de aliquibus pęnis quibus plectũtur fugitiui, qui abſq; Prælati licentia etiam aliam Religionem ingrediuntur vidẽdus Rodericius *quæſt.regula.tom.1. quæſt.30.art.8. & 9.* vbi qua pœna puniantur dictos fugiti-
30 uos recipientes tractat. † De pœnis verò apoſtatæ latè idem P.Ferdinandus de Caſtro Palao *d.punct.16.nu.10.*

31 Circa expenſas dicẽdum eſt teneri Religionem ſoluere eas, quæ factæ ſunt pro reductione in Monaſterium, vt probat

bat Sanchez *lib. 6. summa cap. 9. nu. 22.* exemplo expensarum factarum in reductione serui ad dominum, cum tendant ad vtilitatem Monasterij, † secus in alijs ad quas nõ tenetur Monasterium, cũ nec pater filium, nec maritus vxorem alere teneatur, cum iniquè eorum consortium fugiunt Ferdinan. de Castro Palao *d. punc. 17. nu. vlt.* † Sed & de pœnis cooperantium ad fugam, vel apostasiam vide eundem *punc. 18.* vbi latè, doctèque materiam examinat. † Et an Prælatus vbiq; idest in alieno territorio possit capere suum fugitiuum tractat Rodericius *d. q. 30. art. 6.* Nauar. *in cap. multum 18. q. 1. nu. 50.* & respondet affirmatiuè argumento eorũ quæ diximus de dominis qui seruos suos fugitiuos, vbiq; capere possunt. Claudo verbis Franchi Abbatis *to. 6. de gratia Dei. Maria,* inquit, *secreti amica, quietis studiosa, in cubiculo assidua, in publico rarissima tumultus oderat, occursus fugiebat, ne sæpius visa etsi non conscientiæ, vel famæ maculam cõtraheret quam raro effugit qui se turbis hominũ vltro immergit. Audiant Virgines, audiant cœnobialis palestræ professores qui professionis immemores, & quietis impatientes per Prouincias, per Castella, & Oppida discurrunt, & simulata vtilitate Ecclesiæ suæ, sed reuera prodita salute animæ suæ tumultibus hominum, & cœno secularium actionum contra habitus sui reuerentiam imprudenter se immergũt. Sed quid seruis Christi cum cœno mundi? Quid ciuibus Cœli cum inquilinis sæculi? Quid Margaritæ cum sterquilinio? Quid solitarius in populo?*

32 33 34

VARIAE IVRIS DISSERTATIONES
IN FORO VERSANTIBVS valdè vtiles, & necessariæ.

AVTHORE EODEM

DON RAPHAELE DE VILOSA

Domicello Barcinonēsi, Nobili Aragoniensi, olim in Patrio Gymnasio Vespertino legū interprete, Vicario postea Prętorio Cremonæ, deinde in Senatu Cathaloniæ Senator, in Supremo insuper Regnorum Coronæ Aragonum Consilio Regente, & ea retenta dignitate in Mediolani Statu Magno Cancellario, & nunc in Neapolitano Regno de Collaterali Consilio, & Regiæ Cameræ Summariæ Locumtenente.

NVNC PRIMVM IN LVCEM PRODEVNT.

NEAPOLI, apud Nouellum de Bonis Typogr. Archiep. 1674.

SVPERIORVM PERMISSV.

DISSERTATIO PRIMA

DE IVRE CIVITATIS.

AN SCILICET IN PRINCIPATV, SEV REGNO Cathaloniæ, vbi Auguſtiſſimus noſter Rex ſalua Regia ſua clementia, iudicat per directum, hoc eſt auditis partibus, poſſit perduellem Ciuitatem armis expugnatam, eique deditam eius arbitrio, vt vulgo dicitur *a merſed*, ea inaudita Ciuitatis titulo, cæteriſq; priuilegijs priuare.

SVMMARIVM.

1 *Celſonæ Ciuitatis Cathaloniæ iterata defectio recenſetur.*

2 *Eiuſdem obſidio, expugnatio, & in poteſtatem Regis noſtri redactio nullis admiſſis pactis.*

3 *Regium Diploma directum Sereniſſimo Domino Ioanni Auſtriaco ſuper deditione eiuſdē Ciuitatis adducitur.*

4 *Pro cuius exequutione diſcordes ſententiæ inter Senatores Regiæ Audientiæ Cathaloniæ.*

5 *Author regium reſcriptum conſentaneum iuricommuni, municipali, & optimæ politicæ oſtendit.*

6 *Victor rebellem Ciuitatem abſque cauſæ cognitione priuilegijs priuare poteſt.*

7 *Imo in prædam poteſt dare militibus, vbi pulchra Caſtri Palai verba afferuntur.*

8 *Fortuna, ex Seneca, idem ius habet aduerſus Imperia, Vrbeſque, ac homines, & imperantes.*

9 *Victor perduellem Ciuitatem in ſuam poteſtatem redactam ſolo æquare poteſt.*

10 *Solo æquare ex Modeſtino, & alijs aratrum imponere dicebatur.*

11 *Socratis, & Iuliani Imperatoris dicta, Vrbes nempe immortales eſſe.*

 12 *Con-*

12 Contrarium deducitur ex Lycurgo, Seruio Sulpitio, Luciano, Tacito Vrbes videlicet mortales esse.

13 Ciuitates ob perduellionem mortuæ amittunt honores, & priuilegia, quibus potiebantur.

14 Inducto Ciuitatibus aratro Ciuitates esse desinunt.

15 Destructæ Ciuitates enumerantur.

16 In Ciuitate armis expugnata, & arbitrio victoris deditâ potest Princeps victis vitam, & bona tollere.

17 Polybij verba ad institutum expenduntur.

18 Victus victoris nedum subditus, verum & seruus efficitur.

19 Elegans Cornelij Lentuli oratio apud Appianum ad thema propositum affertur.

20 Discrimen adducitur inter deditionem absolutam Vrbis victoris arbitrio, & illam quæ fit pactis admissis.

21 Lex illa vt captus seruus capientis fiat apud Romanos, & exteros in viridi fuit.

22 Probatur id ex Xenophonte, Plutarcho, & Baldo I.C. quorum verba peculiaria recitantur.

23 Victor qui ad libitum de victis potest disponere, ritè facit omittendo causæ cognitionem.

24 Summus Pontifex, & Imperator contra perduelles procedere possunt seclusa causæ cognitione.

25 Quod Imperator in suo Imperio, idem Rex noster in suis Regnis.

26 Obsidio Harlen, & expugnatio adducuntur, eiusq; strages absque causæ cognitione.

27 Idem in Ciuitate Sichen.

28 Enumerantur Doctores asseuerantes requiri causæ cognitionem, vbi Ciuitas aliqua perduellis plectenda est.

29 Contrarium suadetur cum distinctione.

30 Bellum Florentinum, status mutatio Ciuitatis Florentiæ, & Ducis creatio referuntur.

31 Comparatio Florentiæ cum Celsona de qua sermo.

32 Deciani traditio affertur qua Imperator absque processu, causæque cognitione Florentinos rebelles punire potuit.

33 Au-

33 Author iuri municipali Cathaloniæ quo cauetur iudicandum auditis partibus cum distinctione respondet.
34 Ad puniendum notoriè delinquentem necessaria non est citatio.
35 Adducitur Decianus affirmans posse Principem absq; cognitione causæ rebelles prærogatiuis suis exuere, maximè quando ex pænæ dilatione scandalum oriretur.
36 Celsonæ Ciuitatis rebellio adamussim narratur.
37 Iacobi Calicij verba ad materiam attinentia adducũtur.
38 Ioannes Secundus Aragonum Rex quatuor centum homines Villafranchæ Paniten. rebelles morte mulctauit.
39 Idem in Ciuitate Ilerda, & in Villa de Alcober.
40 Victor potest ius adquisitum contra populos victos pecunia accepta remittere.
41 Affertur ad hoc probãdum exemplum præfati Ioannis Secundi.
42 Probatur consonum rationi Politicæ rebellem Ciuitatem absque causæ cognitione suis priuilegijs priuari debere.
43 Iteratam rebellionem inultam relinquere perniciosum.
44 Castri Palai, & Petri Ærodij ad institutum verba.
45 Exitus causæ.

Educta Barchinonensi Vrbe cum vniuerso Cathaloniæ Principatu ad debitum fidelitatis obsequiũ potentissimi Regis nostri, Celsonensis Ciuitas ad defectionem iterum lapsa, Gallorum admisit turmas, armis Regis nostri acriter resistẽdo. 1
† Id animaduertentes Regij nostri Duces, obsidione aliquot mensibus cinctam, validis tandem eam expugnauerunt armis, verumque Dominum, vel inuitam agnoscere, cui nullis admissis pactis se dedere coegerunt Regia inuictaq; arma fęliciter moderante Serenissimo Principe Ioanne Austriaco clementissimi Philippi sui nominis IV. meritissimo filio tunc Prorege Generalique in Cathalonia Duce, Heroe ad summa peragenda nato, vt testantur memoranda omni æuo per ipsum facta in 2

Siciliæ,& Neapolitano Regnis,& in ipsa Ciuitatis Barchinonæ plusquã annali obsidione nulli secunda, de qua verè dici potest quod de Ostẽdana ait P. Angelus Galluccius Societatis Iesu *de bello Belgico to. 2. lib. 14. pag. 39.* fuisse nimirum amplissimum Martis Theatrũ, & bellicæ scientiæ Academiam cum vix nullus obierit dies toto tempore obsidionis sine in-
3 trepida eruptione, † paulò interiecto tẽpore Regium superuenit rescriptum emanatum à supremo Regnorum Coronę Aragonum Consilio datum Matriti die 5. Februarij 1656. in quo sequentia legebantur.

Y porque en hauer dado Solsona entrada al Enemigo, y resistidose despues con toda resolucion a mis armas, y faltado tan grauemẽte a su obligacion natural, no es digna de mi gracia, ni del perdon general, que concedì ala Prouincia, y alos que reconocidos de sus yerros solicitaron mi piedad. He resuelto que sin aguardar alos terminos juridicos se le priue, como desde luego la priuo, del titulo de Ciudad, y villa, y tãbien delos priuilegios que tenia, siendo mi volũtad no cõseruarse los mas, pues es conforme a drecho que los pierda, y no los goze la que tan detestablemente ha faltado al vinculo de su natural obligacion, y en pena de su delito dispondreis se le haga notorio, y dareis orden paraque assi se execute en la Audiencia, en la Deputacion, y en las demas partes que conuenga, y no se de lugar a que en adelante sea tratada ni se intitule Ciudad, ni tanpoco Villa.

4 Super exequutione huius Regij rescripti geminæ inter se diuersæ, quia & aduersæ, in Regia Audientia Cathaloniæ extitere sententiæ, sentientibus ex Senatoribus quinque Regium rescriptum exequutioni omninò mãdandum esse. Reliqui contra, & hi vndecim erant numero, tenaciter asserentes nõ posse regiam voluntatem in tali rescripto expressam exequi resistentibus iuribus Patriæ quibus ius dicẽdum esse per directũ, hoc est auditis partibus, manifestè cauetur.

5 Exprompsi in Regia Audientia (Præsidente in ea Excellentissimo Marchione de Olias, & Mortara è rerum Status Consiliario iam tũc Locumtenente, & Capitaneo Generali

in

in Regno Cathaloniæ ex Ducibus Generalibus nostri æui nemini secundo) meā sententiā qua conabar adstruere Regiū Diploma vti iuri cōmuni, municipali, & rationi optimæ Politicæ consentaneū exequutioni mādandū esse. Præcipuū fūdamentū cui innitebar erat deditio Celsonæ armis, & arbitrio Domini nostri Regis nullis admissis pactis, † quo casu 6
iuxta iuris cōmunis dispositionē absq; causæ cognitione potest victor Ciuitatem priuare honoribus omnibus, & priuilegijs quibus fruebatur, ita Felinus *in cap. Rodulphus nu. 37. de rescript.* Corne. *cons. 96. licet videatur col. 1. & 2. tit. 4.* Socin. *cons. 4. nu. 13. volu. 3.* † imò & eam dare in prędam militibus 7
ita Baldus *in l. in testamento C. de testam. milit.* Felinus *in cap. dilectus el 2. nu. 4. de simonia*, & Castrus Palaus *de chari. tract. 9. disp. 5. punct. 4. nu. 28.* ibi *Difficultas est an possit, & deceat Ciuitatem aliquam dari in prædam militibus. Respondeo per se posse, & aliquando conuenire si nimis rebellis fuerit, & iniuriosa, vt sic alijs Ciuitatibus sit in exemplum:* † Etenim 8
cum fortuna, vt ait Seneca *epist. 92.* aduersus Imperia idem habeat ius quod aduersus imperantes, aduersus Vrbes idem possit quod aduersus homines, nihil priuatum, nihil publicum stabile sit, tam hominum, quam Vrbium fata voluantur, vt homines singulos, ita Ciuitates quoque infamiæ notari, pęnæ causa capite minui, hoc est permutationem Status pati, & internicioni, siue interitui violento subiacent. † Posse 9
etiam victorem Ciuitatem destruere, & eam solo æquare sentiunt Barto. *in l. hæreditatum D. ad l. Falcidi.* vbi etiam Alexan. & latius *in l. aut facta §. non nunquam col. 3. D. de pænis* Bald. *vbi supra, & de pace constantia vers. Nos Romanorum*, Marta *de iurisd. par. 1. cap. 24. nu. 17.* Marti. Lauden. *tract. de Principe nu. 112.* † quod vocant pati aratrum, & est 10
text. capitalis *in l. si vsusfructus 21. D. quibus mod. vsufru. amitt.* vbi dicit finiri vsumfructum Ciuitati relictum quando passa est aratrum quia habetur tūc pro mortua Innocent. *in cap. grauem de senten. excommu. in glos. in ver. Consiliarios* Bald. *in Authenti. Habita in sexto notabili vers. sed hic quæritur C. ne filij pro patre* Losæus *de iur. vniuer. par. 4. nu. 38.*

&

& 39. non enim immortales esse Vrbes sentiendum est;
11 † quidquid dixerit Isocrates in illis verbis: *Homo sceleratus, & impius fortè ante diem obierit, quam pœnas det malefactorum, Vrbes autem propter immortalitatem suam, & à Dijs, & hominibus animaduersiones ferunt*, & Iulianus Imperator *in epist. pro Argiuis.* ibi *cum autem Vrbes sint immortales, nisi quis recto iudicio mutuas æmulationes inter eas sūmouerit,*
12 *immortales maleuolentiæ necessario intercedent*, † cum certum sit illud Lycurgi, *fieri quidem potest vt Vrbes male habentes in melius mutentur, at cum funditus euertuntur, spes omnes publicæ intereunt, nam sicut homini viuenti spes est ex ægritudine cōualescendi, defuncto vero simul omnia tolluntur, sic Vrbes cōtingit fortunam supremam pati cum desolatæ reddūtur, reuera enim Vrbis mors est, reddi desolata.* Sic Seruius Sulpitius *lib. 4. famil. epist. 5.* ad Ciceronem appellat cadauera Ciuitatum Ciuitates destructas hisce verbis: *Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit volo tibi commemorare si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Assia rediens cum ab Aegina Megaram versus nauigarem cæpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræus, sinistra Corinthus, quæ oppida quodam tēpore florentissima fuerunt, nūc prostrata, & diruta ante oculos iacent, cæpi egomet mecum cogitare. Heu nos homunculi indignamur si quis nostrum interijt, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet, cum vno loco tot oppidorum cadauera proiecta iacent? Vis ne tu te Serui, cohibere & meminisse hominē te esse natum.* Ciuitates mortuas appellat Lucianus in quodam Dialogo in hæc verba: *Pudet me Mycenes, & Cleonas, sed omnium maxime Ilium mostrare. Indignationem enim tanquam alter grandi loquentia Homerus sat scio mouebis, cæterum & ipsæ olim beatæ erant, nunc vero mortuæ sunt.* Sed & Vrbis sepultæ ruinas Tacitus *lib. 19. annal.* de nostra insigni alibi à nobis satis (sed nunquam satis) laudata Cremona loquens, & de Hierosolymis *lib. 21. annal.* famosæ Vrbis supremum diem dixit.

13 Quando ergo Ciuitates intelliguntur mortuæ amittunt priui-

priuilegia Mastril. *de magistr.lib.3.cap.4.nu.380.* Fontanel. *decis.546.nu.14.to.2.* Losęus *de iur.vni.d.p.4.nu.38. & 39.* Andreas Knichen *Encyclopedia cap.3.nu.71.* cum enim Ciuitas non induat corpus naturale, & reale, sed fictum, nō potest puniri pęna corporis afflictiua, sed amissione priuilegij induendi personam fictam Oldradus *cons.65. in fine*, vnde corruunt priuilegia quæ fictæ illi personæ nitebantur, & sic intelligendi sunt Bald. *cons.263.circa fin. lib.3.* & Tuschus *conclus.273. litt. V. nu.6. & 7.* quando dicunt quod Ciuitas definit esse Ciuitas propter delictū, & Gothofr. *ad l.si vsusfructus 21. D. quib.mod.vsus. amit.* (de qua mox) ibi *idest solo æquetur iussu Principis, tunc enim Priuilegia sua amittit, secus si hostium incursu.*

Inducebatur in Ciuitate aratrum, & Ciuitas esse desinebat, vt inquit Modestinus *in d. l. si vsusfructus 21. D. quib. mod. vsusfr. amit.* Don Antonius Cabreros *de Metu lib. 2. cap.30. nu.8.* quemadmodum enim in condenda Vrbe aratro vtebatur iuxta illud Virgilij *lib.5.Æneid.* 14

Interea Æneas Vrbem designat aratro.

vbi plura, & plures adducit Pater Ioan. Ludoui. de la Cerda quibus adde Forcatulum *de Gallorum imperio lib. 2.fol.91. pag. 2.* à cuius curuatura Vrbs dicta est vt ait Pomponius in *l.pupillus 239.§.vrbs D.de verb.signi.* & Plutar. *in Romulo,* ita etiam in funditus euertenda Vrbe aratrum adhiberetur Seneca *lib.1.de clemen. cap. vlt.* Ea ratione Templum Hierosolymitanū à Vespesiano exustum, & à Tito Annio Ruffo in gentis oppressæ ignominiam aratrum fuisse testantur Iosephus, & D.Hieronymus. Modum autē quo hæc fiebant explicat Thomas Dempsterus *ad Rossinum lib. 1. antiquit. Roma.in Paralipo.ad cap.3.tit.Modus condendarum Vrbiū delendarumque,* omninò videndus, cui adde Cęlium Rhodiginium *lib.14.quæst.antiqua.cap.5.* Horat.*lib. 1.car.* & Ciceronem *in Philip.1.* ibi *vt vexillum tolleret, & aratrum circumduceret.* Don Ioan.Vela *tract.de pænis delicto.cap.21. vers. tertio punitur.* † Sic fuerunt destructæ quamplurimæ Ciuitates, vt Cartago de qua loquitur *d. l.si vsusfructus,* ibi, 15

vt

vt passa est Carthago,& vt Zonaras testatur,decreto Senatus cautum fuit vt solum Carthaginis veluti sacrum esset,& ne cuipiam habitare ius fasq; esset. Albericus quoque sequentes versus de Carthagine refert.

Vrbs bona Carthago cuius non restat imago
Scripta forma Patrum, quod passa fuisset aratrum.

Plura Liuius *lib.51*. Florus *lib.12.epito.cap.15*. Plin.*lib.15. natur.histo.cap.18*. Orossius *lib.4.cap.22.& 24*. D.August. *lib.3.de Ciuit.Dei cap.21*. Eodem anno quo Carthago, Corinthus quoque euersa fuit à L.Mummio, quod à Corinthis Legati Romanorum appellati sint superbi, & violati essent, qui & serui fuerunt pronuntiati Cicero *pro l. Mani*. Pater. *lib.10*.Florus *lib.2.cap.6*.Idem Byzantijs sub Seuero accidit, bonis eorum publicatis, Vrbe eorum muris, libertate, ac iure Ciuitatis destituta,ac tributaria facta,eiusq;agro Perinthis vicinis donato Xiphyl.*in Seuero* Zonar.*lib.2*.Nicepho.Gregoras *lib.6.histor*. vide tradita ab Osualdo *ad Donel. lib. 10. comment.cap.17.litt. D*. Fuit etiam destructa eodem modo, & solo æquata Vrbs Mediolani, vt refert Albericus *in d. l si vsusfructus 21*.De Tuscia tradit Angelus *consf.165*.De Brixia,& Bononia referunt Panormit.*in cap.dilectus il 2.de Simonia* Carolus de Tapia *in repiti. l.vlti.cap.4.nu.29.D.de constitut.Princi*. De Caria loquitur Vitubrius *lib.1. archiat. cap.1*. de qua asserit solo fuisse æquatam, homines fuisse occisos, & mulieres ad seruitutem redactas. De Carthagine, Bononia, & Brixia loquitur Cacheranus *decis.90. nu.2*. qui verba facit de loco Auxiliani, qui defecit ab obedientia Sabaudiæ Ducis, & dedit se Gallis, & fuit postea spoliatus omnibus bonis, de alijs Ciuitatibus refert Petr. Gregor. *lib. 25. Syntag.cap.1.nu.19.& 20*. & latè Valenzuela *in discur.stat. & belli par.1.consider.2.nu.40*. vbi loquitur de pluribus Ciuitatibus quibus propter hoc delictum fuerunt destructa mænia, vt de pluribus Hispaniarum, & Galliæ, fecisse Galbam tradit Suetonius *in eius vita cap.12*.

16 Potest itaque Princeps in Ciuitate sibi dedita vitam victis tollere, vt ait Alexander *consf.13.nu.9.& 10. volu.6*. & Cache.

chera. *decis. 138. nu. 15.* & ex Cicerone, Tacito, & Liuio probat latè Hugo Grotius *de iur. belli lib. 3. cap. 4. §. 12.* affirmans morem fuisse Romanorum in hostium Duces siue captos, siue deditos, vt triūphi die occiderentur, & vt dicebat Arionistus apud Cęsarem de bello Gallico: *hoc est ius belli, vt qui vicissent ijs quos vicissēt quemadmodū vellent imperarent*, & Iustinus *lib. 1.* ait: *Populus Romanus victis nō ad alterius præscriptum, sed ad suum arbitrium imperare consueuit.* Vnde idem Grotius *lib. 3. cap. 8. §. 4.* postquam loquutus fuit de rebus corporalibus quæ victori adquiruntur colligit, *ergo & incorporalia iura quæ Vniuersitatis fuerant fient victoris quatenus velit. Sic Alba victa, quæ Albanorū iura fuerant sibi vindicarunt Romani*, † & hoc modo venit intelligen- 17
dus Polybius dum dicit: *Qui se dedunt in Romanorum potestatem ij dant primum Regionem quæ ipsorum fuit, & quæ in ea Regione sunt Vrbes, viros præterea omnes, ac fœminas quæ in Regione, aut Vrbibus sūt, insuper flumina omnia, portus, sacra, religiosa vniuersim omnia, itaut omnium domini sint Romani, ipsi autem qui se dediderunt planè rei nullius.*

Omni æuo fuit distinctum se dare cum pactis, & conditionibus, aut sine illis, hanc vltimam puram deditionem vocauit Grotius *de iur. bel. lib. 3. cap. 20. §. 49.* & in hoc casu cū
victus totum se tradat victori, † nedum subditus illius, verū 18
& seruus vocatur. † Est elegans oratio Lucij Cornelij Len- 19
tuli apud Appianum *lib. 14. Permittant se*, inquit, *Carthaghinenses arbitrio nostro, vt victi solēt, & multi ante, hac fecerunt, videbimus deinde nos, etsi quid fuerimus largiti, habebunt nobis gratiam, neque enim fœdus dicere possunt, permultum autem interest quando fœdera cum illis inimus vt ea rumpant, semper aliquid causabuntur tanquam læsi aduersus aliquam fœderis partem: nam quia multa sunt dubia interpretationis patet semper perplexandi materia. At vbi vt deditis abstulerimus arma, corpora ipsa acceperimus in potestatem, tum demum intelligent nihil se habere proprium, dimittent animos, & quodcunque à nobis acceperint id tan-
quam de alieno datum libentibus animis accipient.* † Mihi 20

b nullus

nullus locus ita benè probat diſcrimen inter deditionem abſolutam, & eam quæ fit cum pactis, & conditionibus, ſicut iſte: ſuadere enim conabatur Lentulus Romanis vt nullam pacem cum Carthaginenſibus inirent. Plura ad inſtitutum, & præcipuè an in bellis inter Chriſtianos capti fiant ſerui capientium pete à Gratiano *diſcept. forenſ. cap. 801. tom. 5.* vbi multa tradit, *& nu. 21. & 28.* agit de noſtro Potentiſſi-
21 mo Hiſpaniarũ Rege. † Quam legem vt captus ſeruus fieret capientis non ſolum apud Romanos fuiſſe, verũ & apud exteros conſtat teſtimonio Cyri Perſarum Regis qui apud
22 Xenophontem ſic ait: † *Lex eſt inter homines perpetua quãdo belligerantium vrbs capta fuerit, cuncta eorũ eſſe qui ceperunt, & corpora eorum qui in Vrbe ſunt, & pecunias,* vt teſtantur Ariſtot. *lib. 4. polit. cap. 4.* Huc referendum quod tradit Plutar. *in Alexan.* nam cum iſte deuicto Dario exutis armis balneum intrans dixiſſet. *Eamus in Darij balneum ſudorem pugnæ loturi,* familiaris quidam, *minimè per Iouem,* inquit, *Darij, ſed Alexandri, fortunam enim victi, & eſſe, & dici bona victoris opportere* Tiraquel. *in l. 1. connu. par. 1. gloſ. 1. nu. 48.* plura Claudius Cotereus *de iur. milit. lib. 2. cap. 24.* & conducit maximè ad inſtitutum, quod tradit Baldus *in rubr. nu. 1. C. de dedi. liber. tollen. Contingebat,* inquit, *quod populus Romanus deduxerat ad extremum quandam Ciuitatem ſibi inimicam, & quod timore deſtructionis ſuæ ij ſine vllo pacto dabant ſe Ciuitati Romæ, per hoc iſti redigebantur ad extremam ſubiectionem populi Romani, & in iudicijs, & in alijs cauſis tractabantur tanquam ſerui. Quæro ergo quid hodie eſſet ſi aliqua Ciuitas ſic ſe traderet Populo Romano, vel alteri populo libero. Reſpondeo faceret victor voluntatem ſuam de eis, & tantũ vitam non deberet adimere eis, ſi erant ſimpliciter hoſtes, & non rebelles.*

23 Ex his omnibus apparet, quod ſi victor poteſt ad libitum volũtatis de victis diſponere, nullo modo neceſſaria eſt cauſæ cognitio, cum tunc non ſecundum ſuum arbitrium, ſed iuxta ea quæ ex proceſſu reſultarent, res iudicari deberet. His addenda ſunt, quæ in eiſdem terminis tradunt Gigas *de*

crim.

crim. læsæ Maiest. quæst. 6. n. 7. Baiardus *ad Clarum quæst. 31. nu. 9.* Guazzin. *de defens. reorum defens. 10. nu. 6.* † qui omnes 24
concludunt quod quãdo Pontifex Summus procedit contra
eos qui commisserunt crimen læsæ Maiestatis, & occupant
terras Ecclesiæ, vel Imperij potest procedere absque partis
citatione, quod idem est, ac sine causæ cognitione. † Quod 25
autẽ Imperator potest in suo Imperio, potest dominus Rex
noster in suis Regnis, vt ex *glos. in can. Adrianus 63. distinct.*
& ex Mastrillo, & Borrello probaui *in dissert. an occidere*
Proregem sit crimen læsæ Maiestatis in 1. capite 2. arg. pag.
54. quibus addo Parejã *de instr. editio. in additio. ad primum*
tomum, & ad paginam 117. & alios quos, quia res est nota,
omitto. Alias enim sequeretur quod Dux Generalissimus
cui aliqua Ciuitas dedita fuit, non poterit absque causæ co-
gnitione militibus eam munire, quod quam magnũ absur-
dum, & quam ridiculum sit, nemo est qui nesciat.

Hoc iure quod defendimus, vsi fuimus in bellis Belgicis, 26
post enim lõgam obsidionem Harlen tempore insignis viri
omnibus sæculis memorandi Ducis Albani, vt refert Benti-
uoglius *lib. 7. bellor. Belgij pag. 124. col. 2.* dedita fuit absolutè,
& statim arma à victis erepta, & Capitaneo Riperda fuit ob-
truncatum caput, vti seditionis autori, idemquę factum fuit
de Lanceloto de Brederode, fuisseque plusquam duo mille
suspensos narrat, & Herrera *in Histor. Philippi II. pag. 1. lib.*
15. cap. 6. asserit fuisse tres mille suspensos, & carnifices
adeo fatigatos extitisse, vt nõ paucos in flumen abijecerint,
habitatoresque magna pecuniæ summa fuerunt redempti,
† & idem Bentiuoglius *lib. 10. pag. 200. col. 2.* dixit Principi 27
Parmæ, gubernante Serenissimo Ioanne Austriaco, deditam
fuisse Ciuitatem appellatam Sichen, & statim obtruncatum
fuisse caput Ducis Præsidij illius, & Pater Famianus Strada
nostri temporis Historiagraphorum facilè Princeps *lib. 9. de*
bello Belgico an. 1578. asserit fuissę in flumen abiectos plus-
quam centum, & septuaginta, ex quo videtur non præuia
causæ cognitione, sed ex abrupto pęnas illas luitas fuisse.

Nõ negamus inueniri quamplurimos Doctores asseren- 28

tes præuiam esse debere causæ cognitionem quādo contenditur aliquam Ciuitatem, vel Villam crimen lęsæ Maiestatis commisisse, & ipsa affirmat vi oppressam, & armis coactam fuisse ad deditionem, vt sunt Gail. *lib. 2. obser. 61. & lib. 2. de pace cap. 9. à nu. 27.* Losæus *de iur. vniuer. par. 4. nu. 39.* Decian. *tract. crimi. lib. 7. cap. 40. nu. 48.* & Afflictus *ad Constit. Neapolit. lib. 1. rubri. 101. num. 15.*

29 † Hi autem, & si qui sunt similes, loquuntur de Ciuitate, vel Vniuersitate, quæ consilium innuit, vt rebellis esset Domino suo, ab inimicis illius auxilium petendo, vt nobis euenit in Villa Turricellæ de Montegrino, quam quia non inuenimus nostris armis resistentem, sed portas aperientem, necessum fuit ad eam puniendam, processum formare, & probare, prout, me referente, probatum fuit delictum lęsæ Maiestatis commisisse consilium generale ad dandam obedientiam inimicis congregando. At quando delictum lęsæ Maiestatis habuit tractum successiuum, per multos dies bellum gerendo contra proprium, & verum Dominum, obsidionem sustinendo, arma, & bellatores, seu milites veri Regis destruendo, & in illius vexilla continuo conspirando, tunc non est necessaria probatio aliqua, nec quod præcesserit congregatio, seu deliberatio Consilij Vniuersitatis, vt doctè probat Farinacius *de delict. & pœnis quæst. 23. nu. 131.* Cachera. *decis. 138. nu. 10.*

30 Et vnicum sit argumentum pro hac, quam tuemur, sententia quod euenit tēpore Inuictissimi nostri Caroli Quinti Imperatoris Ciuitati Florentiæ (de qua re extat celebre ad Institutum Tiberij Deciani *consilium 19. in volu. 3.*). & historiam refert Paulus Iouius *lib. 29.* narrans lōgum bellum, ac mutationem status Ciuitatis Florentiæ, & creationem Ducis Alexandri in summa hæc scribens; Quod postquam Cæsar rebellem populum Florentinum perdomuit obsidione ferè annali, Florentini se Ducibus Cæsarei exercitus, ipsius Cæsaris nomine acceptantibus, dediderūt, ac se in ipsius Cæsaris potestate posuerunt, contentantes sibi iura, ac leges ab eo dari, & Reipublicę statum pro eius libito formari. Cęsar autem cum tunc absens esset Augustæ Vindelicorum,

eos

eos in ditionem recipit,decretique, ac voluntatis suæ diploma ad Florentinos in hunc sensum scriptum transmissit,aureo sigillo munitum, Primo enim exprobat Cęsar Florentinis rebellionem obstinatam, fędam ingratitudinem aduersus priuilegia liberalitatis ab Antecessoribus suis eisdem cõcessæ, coactum propterea se fuisse dicebãt contra rebellem Ciuitatem arma inferre, & quanquam populum ipsum potuisset militum prędæ diripiendum concedere, clementia tamen suam commotus, & Pontificis pręcibus adductus cõseruare illum voluit. Ex his colligit Decianus *d.responso 19. nu.85.* Ciuitatem Florentiæ fuisse rebeliem Cęsari,sumpserunt enim contra Cęsarem arma,eius hostes adiuuarunt,obsidionem passi sunt, & bello victi. † In omnibus assimilatur 31
Florentia Celsonæ nostræ præterquam in obsidione, quæ in Florentia vna fuit, in Celsona autem duplex, tanta extitit in habitatoribus obstinatio.

32 Colligit etiam Decianus *nu.*87. aliam conclusionem,nostrum institutum omninò probantem,videlicet quod ex tali rebellione notoriam,etiam facti permanentis,potuit Imperator absq; alio processu, & declaratione armata manu Florentinos domare, & punire,nulla etiam citatione,aut munitione præcedente, vt tradit Felinus *in cap.cum non ab homine in 1.limita.de iudi.& in cap.Rodulphus in vers.cæterum col.11.de rescrip.* & idem tenet Soccin. *cons.4.super quæstione nu.13.vol.3.* vbi dicit quod notoriè Rebelles potest Princeps absque alia condemnatione de facto punire, & ad exequutionem deuenire absque citatione, processu, vel declaratoria sententia,idē tenet Cuma. *cons.153.lib.1.* & Corneus *cons.96. licet videatur. col.1.& 2.lib.4.*

33 Dixi etiam supra, non obstare ius municipale ordinibus per suam Maiestatem datis in dictis Regijs litteris, quanquã enim tritum sit in Cathalonia Dominum Regem salua sua regia clementia esse adstrictum ad iudicandum per directũ, hoc est citatis, & auditis partibus, vt ex text. *in vsati. aliud namque tit.de iur.fisci cum pluribus alijs* probat Anto.Oliba *in commenta.ad dictum vsaticum cap.30. num.25.* Cancer. *lib.3.*

lib.3.vari.cap.3.nu.44. & *111.* Ioseph Ramonius *conf.24.nu.95.* & *conf.37.nu.273.* Fontanell. *decis.221.nu.18.tom.1.* & *dec.530.nu.12.tom.2.* Berart. *in specu.visit.cap.4.nu.41.* Xāmar *de offici.iudi.par.1.quæst.18.nu.19.* & alij quamplurimi, hoc tamen non habet locum in absolutè deditis, per illam enim deditionem proprio iuri renuntiarunt, & iuri victoris se submiserunt, præcipuè cum versemur in terminis delicti notorij, quamuis enim nihil tam commune sit apud omnium nostrorum ora, quam in Cathalonia non dari notorium, illud tamen examinans Fōtanella *decis.530. à nu.21. tom.2.* resoluit etiam in Cathalonia in aliquibus casibus dari
34 notorium, quos relinquit arbitrio Iudicis, † & quod ad puniendum notoriè delinquentem nō sit necessaria citatio tenet Baroni. *de citati.q.18.nu.47.* præcipuè quando est notorium facti permanentis, vt in nostro casu affirmat Hieronymus Tortus *cons. vnico nu.30. post Consilia Antonij de Butrio* Peregr. *de iur.fis.lib.3.cap.8.nu.12.* Carleual. *lib.1.tit.2.disp.*
35 *2.nu.46.* † & Decianus *tract.crimin.lib.7.cap.42.nu.4.vers. quinimo* affirmans posse Principem absque processu, & sentētia priuare rebellem omnibus suis prærogatiuis, præcipuè quando ex dilatione pœnæ potest oriri scandalum, idem sentit Laynez *ad Anto.Gomez.de delict.cap.1.n.43.* & elegans *consilium* Torniolæ 23 *nu.63.* & 64. vbi refert quod adhoc vt dicatur notorius rebellis sufficit, quod fortalitium occupauerit per aliquod temporis spatium, & obsidionem spera-
36 uerit, † in nostro autem casu Celsona Franciæ armis, nulla vi cogente, se tradidit, & illis per sex mensium spatium subdita fuit, nostris armis validam resistentiam fecit, & duas obsidiones sperauit, & in vltima obstinatè pugnauit, non modica damna exercitui nostro inferendo, igitur, vt notoria de-
37 liquens, absque citatione venit priuilegijs priuanda. † Vtar verbis Authoris Cathalani ex subtilioribus, & doctioribus quos Prouincia, seu Regnum istud genuit. Is fuit Iacobus Calicius *in Margaritta fisci dubio 8. prærogatiua 306. nu. 30. in fine,* vbi sic ait: *Quia Princeps habet contra populum suum rebellem, vel hostes suos hæc sequentia. Primo quia sunt*

si vult,

si vult, serui eius qui capiuntur à seruãdo dicti l. de iur. perso. §. 1. Secũdò quia bona eorum confiscantur omnia D. ad l. Iuli. Maiest. l. penul. in fine. Tertiò quia Terra, Villa, vel Ciuitas potest condemnari ad aratrum l. si vsusfructus D. quib. mod. vsus. amit. Quartò possunt transferri ad alium locum l. certa forma C. de iur. fisc. lib. 10. Et ita seruarũt Illustres Reges Aragonum contra Sardos eos vt seruos in Cathalonia transferendo, & vendendo, vt uidi fieri tempore Domini Regis Petri Tertij, & tempore Domini Regis Martini, & idem repetit *in Estrauag. Curia. cap. 7. n. 97. quæst. 206.* Hęc Calicius, quæ fuisse facta sine causæ cognitione nemo est qui dubitet.

Et si recurrimus ad rerum Aragonensium annales, passim hæc etiam in nostra Cathalonia inueniemus: tempore enim Inuictissimi Regis Ioannis, huius nominis secũdi, refert Zurita *lib. 17. anna. Arago. cap. 44.* ingressum fuisse anno 1462. Villam Villæfranchæ pęniten. ibique varias pęnas exequi mandasse, præcipuè mortem quatuor centum hominum, quæ sine causæ cognitione proculdubio fuit, postea autem Vniuersitati in communi, & omnibus vt singulis pepercisse, vidi Regium diploma in Archiuio Regio Barchinonensi *in Regestro Gratiarum dicti Regis Ioannis fol. 93.* † Idemque Zurita *lib. 17. annal. cap. 15.* asserit de eodem Rege Ioanne Secundo post deditionem absolutam Ciuitatis Ilerdæ nouiter iurasse eorum priuilegia, vtpotè amissa, præter aliqua quæ noluit, vtpotè eis perniciosa, concedere, quod Priuilegium vidi etiam in Archiuio Regio *in Regestro 3. Gratiarum eiusdem Regis fol. 73. datum in Cænobio Sancti Francisci eiusdem Ciuitatis die 6. Iulij 1464.* Idemque Zurita refert de quadam Villa vocata Alcober Dominum Regem aliquos pęnis affecisse, alios vero condonasse, Villæque nomen aliud in pęnam imposuisse, & in his omnibus neque apud Historiographos, nec apud Regestra nulla mentio fit cognitionis causæ, vel citationis: silent enim huiusmodi leges inter hæc arma, † & solum adnotari vellem etiã in Cathalonia deditionem alicuius oppidi tantum ius in victorem transferre, vt licitum sit pecuniam accipere pro redimendo

38 39 40

iure

iure illo quod competit dandi in prædam dictum oppidum
41 militibus. † Sic inuenio decisũ à prædicto Serenissimo Rege Ioanne Secundo suo Regio rescripto *datum in Oppido Palatij die 28. Septembris 1466. registrato in Itenerum 7. fol. 148.* vbi cum homines Villæ Aquelatæ dictum ius redemissent nouecentum, & viginti florenis auri, dubitatum fuit an tenerentur ad contributionem illorum, hi qui non habitabant prædictam Villam, verum in ea custodita fuerũt eorum mobilia, & personæ, & Dominus Rex in dicto Regio rescripto declarat teneri.
42 Dixi tandem esse rationi Status, & bonæ Politicæ conforme priuare absque causæ cognitione Ciuitatem Celsonæ titulo Ciuitatis, & alijs priuilegijs, quibus antea fruebatur, esset enim mali exempli iteratum Maiestatis delictum absque
43 pęna omittere, † iteratam rebellionem inultam relinquere, & membra, homines scilicet tam obstinatos, quæ corpus illud Ciuitatis componunt, absque debita punitione remanere. Quotidiè in hoc Regno, seu Principatu experimur nouas Gallorum inuasiones, nullus eis resistet, si experiuntur, impunè hoc fieri posse, idem enim est impunitum hoc delictum relinquere, quod dicere vt præcedat causæ cognitio, adeo enim corruptos mores videmus vt non desint tanto facinori excusationes, quæ licet animum veri, & recti Iudicis vincere nequeant, tamen alios non modicum turbare pos-
44 sent, † & nostro casui adaptari possũt verba supra relata Castri Palai *tract. 6. disput. 5. punct. 4. num. 28. Respondeo,* inquit, *per se posse, & aliquando conuenire si nimis rebellis fuit, & iniuriosa, vt sic alijs Ciuitatibus sit exẽplum.* Et vt hanc meam orationem concludam, ne tantò Senatui molestus sim, finio verbis Petri Herodij *lib. 7. rer. iudic. cap.* 32. qui referens calamitates quas secum trahit absoluta deditio numerat abrogationem Priuilegiorum. *Singuli,* inquit, *dimittuntur, duces castigantur, deletur autem id quod uniuersorum est, arx, urbs tota, aut muri dumtaxat, aut loci publici, ut forum, balnea, porticus, theatra, fana, aut colonia deducitur, aut iura, iudicia, ludi, suffragia, PRIVILEGIA denique abrogantur, fit*

enim

enim eo pacto vt pœna omnibus imponatur,& morte ipſa grauior, tamen dum viui ſe rebus ijs vitio ſuo carere aſpiciunt, quas vnuſquiſq; ſibi etiam mortuo ſeruari cupit, patria, foro, laribus, ſepulchris ſacris, atq; monumentis maiorum ſuorum. Dixi.

Votis omnium in ſupremo Regnorum Coronæ Aragonum Conſilio viſis, facta conſultatione Suæ Maieſtati fuit per ipſam decretũ quod reſcriberetur Proregi Cathaloniæ, prout reſcriptum fuit, quatenus animaduerteret in Regentem,& alios Senatores qui contrariã ſententiam tenuerunt, defeciſſeq; à propria obligatione, & munere, nec rem hanc tanti ponderis debuiſſe tam inconſiderate decidere, nos vero (quinque ſcilicet qui hanc ſententiam ſuſtinuimus) rem hanc maturè, & conſideratè perpendiſſe, & ſic de regio ſeruitio optimè meritos. Reſcriptum hoc *datum fuit Matriti die* 22. *Nouembris* 1658. ſignatũ *Yo el Rey. Vidit D.Chriſtophorus Creſpi Vicecãcellarius, Vidit Comes de Robres Regens, Vidit Comes de Albatera, Vidit D.Petrus Villacampa Regens, Vidit Marta Regens, Vidit D.Michael de Lanuza, Vidit D. Ioſephus de Pueyo Regens, Vidit D.Ioſephus Sorribas. D.Didacus de Sada Secretarius*. Illud adamuſſim non refero ne nomina contrarium ſentientium poſteritati viua remaneant, cum obliuioni potius tradi conſentaneum ſit. 45

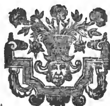

DISSERTATIO SECVNDA

DE IVRE PRAECEDENTIAE.

AN AVTHOR QVI E SENATORIO in Cathalonia munere ad Regentis Regiã Cancellariam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio dignitatem prius fuit euectus, præcedere debeat nobilem Don Antonium Ferrer Aduocatum Fiscalem eiusdem Sacri supremi Consilij, qui cum gratia vouendi fuerit postea ei concessa, prius iuramentum præstitit.

SVMMARIVM.

1 *Scribarum, & Pharisæorum est omni iure cunctis præcellere.*
2 *Vana, & illaudabilis quibusdam de præcedentia concertatio.*
3 *Vlrici Ducis dictum de respuenda in alios præheminẽtia.*
4 *Omnia iura Dignitatum, & Ordinum gradus seruari statuunt.*
5 *Seruius Tullius Ordinum, & Dignitatum discrimen instituit.*
6 *Ex graduum distributione, quæ in Ecclesia quoque seruatur resultat vnitas, & concordia.*
7 *Iuris publici sunt quæstiones de Præcedentia.*
8 *De præheminentijs differere licitum est absque ambitionis labe.*
9 *Quæstiones de præcedentijs grauis sunt præiudicij.*
10 *Facti series adamussim proponitur.*
11 *Controuersiæ de præcedentia e solo Regis nutu pendent.*
12 *In proprijs causis potius voluntatis quam rationis fomenta suscipiunt.*
13 *Fundamenta Authoris.*

14 *Prior*

45 Ex sola signatura gratia est perfecta, & dicitur ius quaesitum parti.
46 In Breui Pontificio tempus gratiae attenditur.
47 Idem in officio Iurisdictionis.
48 Gratia stat in lingua Pontificis, testimonium in scriptura, comoditas in exequutione.
49 Elegans locus Francisci Mariae Prati I.C. & Senatoris Neapolitani.
50 Consuetudo attenditur in hac materia, & nu. 52.
51 Et secundum quasi possessionem iudicatur.
52 Etiam si consuetudo esset contra ius.
53 Per binos actus inducitur consuetudo.
54 Authori plura exempla suffragantur.
55 Primum de anno 1645.
56 Alterum de anno 1653.
57 Quod peculiari ratione comprobatur.
58 Exemplum de anno 1612. adducitur.
59 Alterum non parui momenti.
60 Regens indistinctè Aduocato fiscali praecedit.
61 Qui maior in dignitate, etsi posterior, prioritate gaudet.
62 Fiscalem praecedit Protonotarius, qui Secretarius est in Consilio pro Regno Aragonum, & Insulis Maioricarum.
63 Qui habet officium perpetum praefertur habenti officium per accidens.
64 Causa naturalis accidentali potentior.
65 Clausula in nostro casu specialis pro Authore.
66 Praeseruat ius quod quis habet.
67 Et reddit quidquid geritur conditionale.
68 Gratiae, quae honoris causa conceduntur, non praeiudicant quo ad praecedentiam.
69 Satisfit authoritatibus contrarium sentientium.
70 Regium Decretum in Authoris fauorem adducitur.
71 Item secundum.
72 Ministri ad hanc controuersiam decidēdam nominati recensentur.

73 Re-

73 Regia decisio pro Authore quæ finem cõtrouersiæ imposuit.
74 Verba Ausonij referuntur.
75 Authoris sensus.
76 Casus nouus occurrit disputãdus in Collaterali Consilio.
77 Collaterale Consilium ex quibus componatur.
78 Sex Consiliarij, & hi antiquiores salario fruuntur.
79 Controuersia proponitur.
80 Iuramentum non potest defferri nisi aduenerit Priuilegiũ.
81 Priuilegia Regia debent intra annum præsentari vt exequutioni mandentur per Regium Collaterale Consiliũ.
82 Decretum irritans inducit formam.
83 Quando lex requirit solemnitatem in actu cum definitione temporis, remanet ex lapsu temporis.
84 Non potest Prorex huic defectui dispensare.
85 Interinatio est de iure communi.
86 Quid sit.
87 Fit per Curias ordinarias.
88 In Statu Mediolani per Senatum.
89 In Regno Neapolitano per Collaterale Consilium.
90 Registratio in Regestro Gratiarum quomodo fieri debeat.
91 An habeat locum in possessione immemoriali vel 30. anno.
92 Ex cursu temporis præsumitur priuilegium exequutoriatum.
93 Hæc quomodo sint intelligenda.
94 Sententia super prædicta quæstione.

Tsi Scribarum,& Phariseorum sit *amare primos recubitus in conuiuiis, primas Cathedras in Synagogis, salutationes in foro, & vocari ab omnibus Rabbi*, vt dixisse Saluatorem nostrum refert Sacer Euangelista Mat- 1
thæus *cap. 26.* † & illaudabilis vanaque visa fuerit omnis de 2
præheminentia cõcertatio ad latè tradita à Gratiano *discep. forens. 284. nu. 33.* & à Regente Donato Antonio de Marinis *ad decisionem* 446. *Reuerterii num. 3.* † adeo vt merito 3
cõmendetur heroica virtus Elrici Ducis Vuertembergensis qui

qui disputatione de ordine, seu loco in Cõuentu Principum mota, hanc generosi animi moderatissimam vocem edidit: *Collocetis me sanè post fornacem dummodo efficiamus id ad quod congregati sumus*, vt ex Ioanne Dauth. *in tracta. de testament. in Prologo.* refert Martinus Rumelinus *in disserta. ad auream Bullam Caroli Quarti Imperatoris par. 3. disser. 1. thesi 1.* & de Agricola Tacitus *in eius vita: Procul ab æmulatione* (inquit) *aduersus Collegas, procul à contentione, & vincere inglorium, & atteri sordidum arbitrabatur*. † Ta-
4 men cum omni iure tum diuino, & naturali, tum Pontificio, & Cæsareo cautum sit vt Dignitatum, & Ordinum gradus exactissimè obseruentur *l. vt gradatim 11. l. honor 17. §. gerendum D. de mune. & honor. l. 1. & 2. C. vt dignita. ordo serue. lib. 12. cap. solita de maior. & obedien.* Peregr. *conf. 84. nu.*
5 2. Petr. Greg. *de Repub. lib. 4. cap. 10. per totũ* † vnde Ordinũ, & Dignitatum discrimen Seruius Tullius Rex instituit teste Liuio *decade 1. lib. 1.* ibi, *vt quemadmodum Numma diuini author iuris fuisset, ita Seruium conditorem omnis in Ciuitate discriminis, ordinumque quibus inter gradus dignita-*
6 *tis, fortunæque aliquid interlucet, posteri fama ferrent*, † & graduum distributio vnitatem, & concordiam seruat *can. ad hæc 89. distinc.* In Ecclesia quoque Dei distinctionem graduum, varietatemque officiorum esse debet Paulus Carraria *ad Regulas Iuris Canonici art. 9. quæst. 3. num. 8.* iuxta illud Apostoli *1. ad Corinthios cap. 12. Si erunt omnia membra vnum membrum, vbi corpus?* nec dumtaxat laudabilis, sed & necessaria est ad hanc humanam societatem, & politicam conseruandam, vt adstruit Decianus *respons. 7. num. 1. & 2. volu. 3.* & post eum Ioan. Dominicus Coscia *in dissertat. iur.*
7 *tract. de præcedentia Doctorum art. 2. nu. 16.* † Ideoque quæstiones de præcedentia iuris publici esse testatur Bart. *in l. 1.* vbi quoq; Ioa. de Platea, & Lucas de Pẽna *C. de digni. lib. 12.* Reg. Capyc. Galeota magnus I.C. Ducis Sãcti Angeli hodie in Collaterali Consilio Regentis, & Decani Pater cuius non parua gloria filium ita sapiẽtem reliquisse *lib. 2. cõtr. 45. n. 2.* Surgent. *de Neap. illust. lib. 1. cap. 27. nu. 2.* Reg. Capyc. Latro

consult.

consult.43.tit.1. Mastrillo *de magistra.lib.5.cap.4.nu.*2.Valdes *de Dignitate Regum Hispaniæ in proœm.num.12.*Valenzuela *consf.201.nu.92. to.2.* quæ non dependet à partium voluntate, sed vel à iure communi, vel à consuetudine, vel à nutu Imperatoris, vt idem Bartolus *ad d.l.1. & in cap.1.tit. quis dicatur Dux*, obseruat, † & licitum est absq; ambitionis labe, & superbia de prærogatiuis, ac præheminentijs disputare iuxta tradita à Mastrillo *d.cap.4.nu.1.cum non sit iustum vt contempni quis patiatur l. obseruandum 19. D. de offi.Præsid. l. 1.* ibi, *Suaque dignitatis tuendæ, & decoris sui causa D. de postulan. l. obseruare* 4. ibi *Magni enim facient Prouinciales seruari sibi consuetudinem istam, & huiusmodi prærogatiuas, D.de offi. Proconf.* idque in vtroque foro absq; peccati labe fieri posse tenent Cassanæ.*in catalog.glor.mun. par.1.consider.2.& 9.* Tiraquel.*de nobilitate cap.20.num.5.* alijque quamplurimi, quos refert, & sequitur Castillo *to. 7. de tertijs cap.*41.*nu.* 27. Quid ergo mirum si de præcedentia in hac breui dissertatione disputandum nobis est? † cum quæstio sit grauis præiudicij Suelues *conf.41.nu.1.semicent. 1.* Puteus *decis.*449. *nu.*3. Niger Cyriacus *controuers. lib.2. controu.201.num.3.* 8 9

10 Vt autem methodice procedamus facti contingentia primum aperienda est. Cum inuictissimus Rex noster (quem Deus incolumem pro Reipublicæ bono diu seruet) dignatus fuerit nullis præcedentibus meritis, sed suæ ope munificentiæ die 21.Maij 1663.e Senatorio munere in Regia Audientia Regni Cathaloniæ, in Regentem Regiam Cancellaria in Sacro Supremo Regnorũ Coronæ Aragonum Consilio me promouere, die vero nona Iunij eiusdem anni, sicque transactis decem, & octo diebus, sit quoque dignatus (litteratura, nobilitate, & doctrina id exigentibus) conferre gratiam vouendi in eodem Sacro Supremo, Regioque Consilio nobili D. Antonio de Ferrer Aduocati fiscalis munere in eo fungenti, cum hac conditione, quod ex illa gratia nullum damnum, vel præiudicium tertio resultare posset. Hic, quia præsens in Curia, statim suum iuramẽtum præstitit,

quod

quod ego tam breui tẽporis spatio ob locorũ distãtiam præstare nõ potui, ac etiã quia per suam Maiestatem mihi iniunctum fuit, vt tanquã Regius Delegatus pro exequutione capitis 59. tractatus Pacis Generalis Pirynęorũ accederem ad limites huius Principatus, quare concessa licentia mihi fuit ad iuramentum præstandum in hac Ciuitate Barcinonæ die 27. eiusdẽ mensis Iunij pęnès Excellentiss. Marchionem de Castelrodrigo in hoc Regno Proregem virũ sũmis laudibus dignum nostri sæculi decus, & ornamentum, Hispanias totas, quia vniuersum Orbem, sui animi dotibus multifariam illustrantem. Hinc orta contentio, an tanquam primo nominatus, & legitimè impeditus ad præstandum antea iuramentum debeam præcedere, an vero Aduocatus Fiscalis, qui licet vltimo nominatus, iurauit tamen prius gratiam vouendi in Supremo Consilio, quæ ei sine tertij damno, & pręiudicio, vt dictum est, facta fuit.

11 Non me latet controuersiam hanc pręcedentiæ, cum sit inter Regios Officiales, ac Ministros à solo regio nutu pendere, vt plurimis à se relatis tenet Suelues *conf.* 41. *num.* 33. *semicen* 1. & ex Mastrillo, Gratiano, Alfaro obseruat Don Ioannes de Castillo *controu. iur. tom.* 7. *de tertijs cap.* 4. *nu.* 47. & melius *nu.* 58. Mynsenger. *cent.* 1. *obser.* 62. *nu.* 15. Molina *de Hispan. primog. lib.* 1. *cap.* 24. eleganter, vt solet, Petr. Gregor. *de Repub. lib.* 4. *cap.* 10. *nu.* 2. his verbis: *Solent autem dignitates à Principe posita, tantum & tandiu excellere quantum Princeps constituerit, & prout iusserit ita seruanda cum sacrilegij instar habeatur indignum reputare, quem Princeps dignum existimauerit. l.* 3. *C. de crimi. sacri. l. sacrilegij* 5. *C. de diuer. rescrip. Sicut enim in manu calculatoris summam facit qualem vult calculus locatus, sic Princeps ex populo*
12 *quem vult ad honorem erigit, vel deprimit.* † Cumque in causis proprijs, voluntatis magis, quam rationis sæpe somẽta suscipiantur, vt Philiscum quendã obiurgans Cicero *apud Dionem* obseruat dicens: *Longe aliud est, ò Philisce, pro alijs verba facere, quam pro se consulere, nam quæ aliis dicimus ea cum à recta, ac integra ratione proficiscantur, vtique vim*

suam

suam obtinent, verum animus, vbi quis morbus eum occupauerit, obtunditur, itaut nihil idoneum excogitari possit. Itaque hoc dictum vetus, rectè dictum est, facilius esse alios adhortari, quam se ipsum contra aduersarios obfirmare Dio. Cassius *lib.* 31. *histor.* memor est Borrellus *summa decis. par.* 2. *tit.* 39. *de expe. nu.* 261. Quo circa quæ hic dicuntur ad regiũ animum commouendum solummodo dicta intelligantur.

Controuersia hæc, quam agitamus, decisa Imperatoris rescripto videtur *in l.* 1. *C. de Consuli. lib.* 12. ibi *Quis enim in vno, eodemque genere dignitatis prior esse debuerat, nisi qui prior meruit dignitatem, cum posterior etiamsi eiusdem honoris prætendat auspicia, cedere tamen illius temporis Consuli debeat quo ipse non fuerit, hoc obseruando, etsi iterata vice fastigia Consulatus aliquis ascenderit: repititi enim fasces, virtutes sapè meriti comprobant, non augent, quia nihil altius dignitate,* & *in l. sancimus* 4. ibi *Ex anteriore tempore prouectionis ordinum sibimet vouerint vindicandum C. eo.* † Vnde priorem in assequenda dignitate, potiorem in honoribus, & preheminentijs esse debere colligit Ioa. de Platea *in cõment. ad hunc tex.* & probat *l.* 2. *C. de Præfe. Præto. eo. lib.* 12. ibi *Sit igitur sedes prior ante prouectis, locus conspectior, decernendi, loquendique facultas antiquior cui est splendor adepti Magistratus vetustior.* Adest etiam elegans tex. *in l.* 1. *C. de præpos. sacri cubiculi lib.* 12. in illis verbis, *Vt in sedibus, & in concessu is ordo seruetur quem ordo prouectionis ostẽderit sub habitu videlicet ipsis consueto, cum manifesto decretum sit eum esse potiorem qui præcesserit, vel illum subsequi quem rccẽtius probauerit examen.* Tandem dessidium hoc, præuisa veluti hac controuersia ab Imperatoribus Theodosio, & Valentiniano decisum fuit in tex. *in l. vnicuique* 7. *C. de proxi. sacro. scrini. lib.* 12. hisce elegantibus verbis. *Decernimus vt nemini penitus liceat cum sit posterior tempore, locum præcedentis ambire.* Nec modicum iuuat text. *in l.* 2. ibi *Cum vtraque pars contendit præualet iure qui præuenit tempore C. qui potio. in pigno. ha.* Iura quoque Canonica nõ modicè suffragantur *in cap.* 1. *cap. statuimus* 15. *cap. cum inferior* 16. *de maior.*

13

14

& obedi.cap.tibi 12. cap.duobus de rescript.in.6.cap.eum cui 7.de praben.eo.lib.cap.capitulum 30.de rescrip.can.fin. 17.distinct.cap.si quis iusto de electio.Cicero orat.ad Pisonem. Me cum Quaestorem inprimis, Aedilem priorem Pratorem primũ cunctis suffragijs Populus Romanus faciebat, & post me cuncta Italia. Me uniuersa Ciuitas non prius tabella quam voce priorem Consulem declarauit: meminit Ausoni inquiens Num est hac gloria ignota Ciceroni? Pratorem, inquit, me Populus Romanus primum fecit, Consulem priorem. Sentiũt ita Romanus conf.298.nu.3.Iason in l.2.§.prius D.de vulga. Alber.Bruno de reb.dub.tract. de situ n.12.Ancara.conf.215. per totum Tuschus conclus.465.nu.5.tom.6. Collegium Bononiense in conf. pro Monachis Sancti Benedicti post conf. Zabarella Cabedo decis.4.nu. 2. Oldrado conf.218.Mastrill. de magistr.lib.5.cap.4.nu.9.25.& 57. Molfes. super consuet. Neapolit.par.1.cap.6.num.2.Apontedecis.8.num.2.Fuluius Constantius ad l.1.nu.2. C.de Consul.lib.12. Freccia de subfeudis lib.2.tit.Quis dicatur Dux nu.60.Cassane. in catalog. glor.mun.par.4.consider.23.Gamma decis.1.nu.4.& 14.Besold.de praceden.cap.3. nu.4. Manrique de praceden.Eccles. quaest.1.nu.17.Larrea allega.fisc.51.nu.4.Boer.de autor.mag. Consi.nu.40. Solorzanus in allega.pro praceden. Supremi Indiarum Cõsilij nu.58.Marcus Antonius Surgent.in Neapoli illustrata lib.1.cap.27.num.40.Cyrus Mastrillus in eius Cõsilio posito inter Consilia Consiliarij de Anna post conf.135. in conf.136.nu.42.& seq.to.2. idem Anna conf.135.nu.3.& 4. Aluaro.de coniec.ment.defunct.lib.4.cap.12.nu.14.Valenzuela conf.150.nu.49. Rouit.decis.65.nu.13. Capycius Galeota in allegat.contro.45.nu.14. Thoro in compend. tom. 1.

15 vers. Pracedere an debeat, & alij infra recensendi: † dicitur enim magis honoratus à Principe qui primo nominatus fuit Bald.in auth.hoc amplius C.de fideico. multis probat Grammati.decis. 64.nu.28.& seq.quare primo nominatus praefertur Innocen.in cap.cum dilecta num.4.de rescript.Thoro in compend.decis.to.1. vers.Pracedere an debeat Officialis glos. in cap.quorũdam de electio.in 6.Auiles in cap.44.prator.ver. plati-

*platicaren nu.*2.& Sanctus Hieronymus *homil.3.in Euange.* ait, *vt quis Consul existeret iuxta ordinem temporum honoris sui locum teneret*, † ordo enim litterę designat ordinem pręcedentiæ *l.generaliter* 24.§.*quid ergo* 17. ibi *ordinē scripturæ seruandum D.fideicom. libert.* (vbi Angelus refert quod cum semel vellet Pontifex Maximus promouere vnum de Ordine Fratrum Minorum in Cardinalem, præcepit in virtute sanctæ obedientiæ dictis Fratribus vt darent sibi nomina Digniorum dicti Ordinis,& fratres dederunt dicta nomina in forma sphærica, & circulari,ne posset apparere quis ex illis primo esset nominatus, ne primus in ordine scripturæ nominatus censeretur esse dignior,tradit Zabarella *post Collegium Bononiense conf.1.nu.28.post conf.eiusdem*) *l.quoties 34. D.de vsufr.l.qui soluendo 60. D.de hæred.insti.* glosa *in cap.penult.ver.comminatus de electi.in 6.* Menoch.*conf.51.nu.15.*Peregri.*conf.84.nu.15.vol.1.*Franchis *dec.138.nu.1.* & Riccius *in addit. ad decis.144.* Tapia *decis.21.nu.1.* Besoldus *de præcedentia cap.3.nu.3.* Maçaraten.*lib.1.resol.81.nu.1.* qui maximè in præcedentijs est attendendus Aponte *cons.14.nu.58.* † Sanfeli.*decis.223.in addit.2.par.& par.3.* 17
decis.333.nu.10. vbi sic ait: *Nec obstat possessio prius adquisita, nam dum quis habet concessionem à Principe parum curandum est de possessionis corporalis adquisitione, quia vera est iuris conclusio quod Princeps ex sola concessione transfert dominium,& possessionem Bald. in l.1.C. de rer.permut.& cons.295.* & in terminis inter Regentes tenet Freccia *de subfeudis lib.2.cap.quis dicatur Dux nu.68.* Hæc Sanfelicius, quæ cum sint eximij Doctoris, ad obtinendum in hac cōtrouersia sufficere deberent. † Conducit etiam nō parum 18
ad hanc nostram assertionem probandam definitio ordinis, quam ex Aristotele *8.Physicor.* & Philone tradit Petr. Grede *Repub.lib.4.cap.10.nu.1.* omissa quam tradit D.Augustinus *de Ciuitate Dei lib.19.cap.13.* *Ordo est parium, disparium que rerum sua cuique loca tribuens dispositio.* Sic enim ait Tholosanus: *Est congrua aliquorum proportio secundum prius,& posterius vel ratione,vel actu*, & paulò infra,*& de-*

d 2 *bet*

bet esse in Republica ordo inter homines, qui suo consensu, & mutua colligatione gradatim inuicem sibi cedant, & deferãt prioribus, & dignioribus.

Fulcitur nostra sentẽtia decretorijs rationibus, seu potius
19 demostrationibus, † etenim gratia Principis absque scriptura perfecta censetur, statim atque Princeps suam voluntatem declarat per verbum *fiat*. Ita de gratia Apostolica censuerunt glos. *ad Clement. Dudum* §. *nos etenim de sepulturis in ver. verbo.* Innocentius *in cap. constitutus 19. nu. 2. de rescrip.* Additiona. *ibi in Scholio litt. B.* Ioan. Andrę. *in proœ. super 6. lib. Decreta. in ver. sacrosancta nu. 5. & seq.* Panormi. *in cap. in nostra 32. de rescript. nu. 11.* Decius *ad rubri. de Constitu. nu. 37.* ibique Felinus *num. 5.* & Ripa *nu. 48. vers. quarto infertur*, idemque tradit Bald. *ad l. humanum 8. prope finem vers. qui dedit in gratijs C. de legibus, & ad l. si qua per calumniam 22. C. de Episco. & Cleri. vers. tu dic, & ad l. vlt. num. 1. C. de commu. ser. manu.* Parisius *de resig. benefi. lib. 10. cap. 1. num. 1. & seq. & cap. 5. à nu. 2.* & loquendo de gratia Principis tenet Angelus *ad l. 1. nu. 3. C. de senten. pas.* dicens nõ opus esse vt Priuilegium Principis reducatur ad scripturam Bossius *tit. de Principe nu. 293.* Regens Tapia *decis. 8. nu. 1.* Farina. *decis. 628. nu. 6. & 7. in posth. tom. 2.* Rota Romana *in recollect. à Rubeo decis. 218. nu. 7. tit. 1.* Cabedo *dec. 39. par. 2.* Loffred. *cons. 31. n. 4. & 6.* Solorza. *de India. guber. lib. 2. cap. 13. nu. 3. & 4. in fine* Mastrill. *de Magistra. lib. 4. cap. 14. num. 44.* nouissimè pariter, ac doctissimè Excellentissimus Præses, & Præceptor noster imo cõmunis Don Christopho. Crespi de Valdaura *obserua. 5. nu. 293.* alijque tam multi, vt ambigi nequeat quin hæc sententia receptissima sit, quemadmodũ talem esse testatur Mascard. *de probat. conclus. 895. nu. 14.* veramq; esse ostendit Pater Frãciscus Suarez *de legi. lib. 8. cap. 2.*

Desumitur hæc assertio *ex Clement. Dudum de sepulturis in vers. in quibus,* & *ex can. institutionis 25. quæst. 2.* & inter alias affertur ratio, quia non est iure cautum scripturam requiri, quam rationem laxiori stylo exornat Suarez *d. cap. 2.*

nu. 2.

nu.2. † & ita quæ traduntur gratiam habere illam conditionem, si litteræ expediantur, & ante expeditionem censeri informem, & imperfectam, intelligi debent, vel ratione probationis, vt scilicet gratia Principis per litteras tantum probari debeat regulariter, vt colligitur ex verbis Scribentium, & clarè scripserunt Mascard. *de probat.d.conclus.895.nu.1.* Valenzuela. *cons.104.nu.8.vol.2.* & Solorza. *de India.guber. lib.2.cap.13.nu.2.& seq.* vel ratione vtilitatis, eo quia gratia quo ad vtile, non suffragetur impetranti, si eius litteras non habet, quemadmodum doctissimè declarat Bartholomæus Socinus *cons.41.volu.3.nu.3.vers.tertio*, qui loquens de gratia, vel dispensatione dicit illam ante expeditionem litterarum non prodesse quidem impetranti, sed illum nihilominus dici dispensatũ, licet dispensatione vti non possit, atque ita nõ impediri substantiam dispensationis, sed exercitium, quo casu ius alteri postea impetranti non quæritur, quo minus possit prior ille vti gratia post litteras expeditas, quod idem est, ac dicere per solam nominationem adquiri ius ad rem Escobar *de nobi.proban.quæst.7.num.29.& seq.* † Hanc 20 21
Socini declarationem extollit Molina *de primoge. Hispano. lib.2.cap.7.* qui postquam retulit traditionem eiusdem, addit in hoc sensu intelligenda esse omnia quæ supradixerat ad probandum ante litterarum expeditionem gratiam informem, & imperfectam esse, dicens, si spectetur perfectio essentiæ, atque substãtiæ gratiam ex solo verbo *fiat* perfectam esse, si vero spectetur perfectio formæ atq; probationis, ante litterarum expeditionem imperfectam censeri, cæterum si postea litteræ expediãtur gratiam censeri perfectam, & absolutam ab initio. Et hoc sensu intelligenda sunt scripta à Baldo *ad l. beneficium 3. D.de Consti. Princi. prima lectura nu.15.* qui postquã dixit ex gratia Principis adquiri ius ignoranti, addit hæc verba *dico beneficij non exercitij*.

Sed obijci potest firmatam hactenus assertionem locum habere in gratia cui annexa non est iurisdictio, secus in ea quæ iurisdictionem coniunctam habet, qualis est illa de qua controuertitur, ad tradita per Mastrillum *lib.4. de magistra. cap.* 22

cap.14. à nu.34. vsque ad 47. Castillo *controuers.iur.tom.7. de tertijs cap.41.nu.52.* Hermosilla *ad Grego.Lopez tom.1. pag.4. nu. 12.* cæterique ab ipsis laudati. Verum ab hac sententia discedit Alexander *cons.107.nu.5.vers.referũt etiam ipsi lib.7.* & ostendit Archidiaconum, quem eius Authorem asseritur, contrarium sensisse, sententiamque Alexandri sequutus est Pater Thomas Sanchez *de matrimo.lib.8. disput. 29.num.6.* qui alios eiusdem sententiæ adfert, & iunctis his quos adlegauit *nu.2.* ostendit receptius esse scripturam non esse necessariam, siue agatur de gratia cui adnexa sit iurisdictio, siue de ea cui annexa non sit. Quod enim de scripto authentico manu Principis subsignato habetur *in l.probatorias 9. C.de diuer. offic. lib.12.* in qua agitur de officijs, id dicitur non ad substantiam gratiæ, sed ad probationem, & effectum, vt scilicet impetrans ad officium impetratum admittatur, & colligitur ex verbo *probatorijs*, & clarius ex illis, *non admitti ad officia*, ita apertissimè sentit Alexander *d.cons.107.lib.7.*
23 in quo responso tuetur gratiam Principis, † nec ad probationem quidem requirere scripturam, (quæ sententia placuit etiam Decio *ad rubr.C.de Constit.nu.46.ad finem*, & Suarez *d.lib.8.cap.2.nu.3.vers.imo*) nam respondendo in fine ad *d. l.probatorias* dicit esse speciale in eo text. vt requiratur scritura ad probationem gratiæ.

24 Sed quidquid sit de hac sententia, imo etsi fateremur cõtrariam veriorem, atque adeo in officijs in quibus adnexa est iurisdictio, siue quæ habent connexam administrationem, eum qui prius adeptus est possessionem præcedere primo electo, seu nominato, quia in eis gratia Principis non perficitur solo verbo, adhuc tamen hæc sententia cum aliqua distinctione intelligenda est, quæ ad rem nostram maximè cõducit quam tradit, contrarias in hac re conciliando Docto-
25 rum sententias † Iulius Cæsar Carena *de offic.sanctæ Inquis. par.1.tit.8.§.3.nu.23.* cuius verba sunt quæ sequuntur. *Ego decisiones has cõtrarias Collateralis Consilij, & Senatus Lusitaniæ concordarem, vt hæ de iure procederent, cum aliquid potest imputari ei qui priorem datam habet, cur possessionem*

non

non fuerit adeptus. Illæ vero habent locum cũ nihil potuit imputari vt puta quia prior in data fuerit absens in seruitio Regis, vt accidit in causa prima Decisionis dicti Collateralis Consilij, & clarè innuit Larate d.conf.87.nu.42. quia ex hoc non poterat dici negligens in adipiscenda possessione videndus Oldradus *conf.218.*

Hoc modo seipsum explicat Summus Pontifex *in d. cap. tibi qui 12. de rescript. in 6.* supra pro nostra sententia adductus, postquam enim statuit primo electum præcedere subiungit *dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari.* 26

Hac ratione intelligendus venit Regens Tapia *decis.21. nu.17.* qui licet cõtrariam sententiam foueat: tamen *nu.22. vers. in casu* addit: *In casu tamen illius decisionis primo fuit prælatus qui prius possessionẽ obtinuerat, quia fuerat in mora possessionem capiendi, ex quo debet esse illi nociua.* 27

Sic etiam interpretandus venit Castillo *contro.iur.tom.7. de tertijs cap.41.nu.53.* & latius *à nu.57.* quidquid dicat in *vers. adhuc tamen negari non potest*: etenim licet recognoscat per difficilem nostram sententiam, sic tamen concludit *Item quod imputet sibi Magistratus, aut Senator prius, aut postmodum creatus, qui sibi de præcedentia non cauit, atque consuluit, & omisit antiquitatem, & prælationem petere, vt ita præcederet, ac si prius possessionem accepisset, quod curare, & consequi facilè forsan posset eo tempore quo mãdato Regio impeditus ad possessionem actualem accipiendam accedere non poterat, vnde velut tacitè videtur iuri suo, & præcedentiæ renuntiare qui diligentiam nullam adhibuit vt præcederet, aut absentiæ ipsi non contradixit, præcesue obtulit vt ea sibi nociua non esset, quomodo Fabius de Anna conf.42.lib.1. suum clientulum Regentem Aponte strenuè defendit.* 28

Hoc etiam pacto perpendendus Hermosilla *ad Gregorium Lopezium tom.1. pag.4.nu.12.* vbi postquam dixit tenendum esse illorum sententiam qui dicunt præferendum esse eum qui est in possessione, licet alter prius nominatus fuerit, ait: *hoc ideo esse, † quia moroso mora sua nociua esse debet.* 29 30

debet. Sentiunt ergo nobiscum præcipui cõtrariæ sententiæ assertores eam locum nõ habere vbi nulla mora, negligentiaue interuenerit, cumq; seruitio regio impeditus tam cito iuramentum præstare nequiui, nullam moram negligen-
31 tiamue me contraxisse dicendum est † iuxta illud Pauli in *in l.non enim 16. D.ex quib. caus.maio.* ibi: *Non enim negligentibus subuenitur, sed necessitate rerum impeditis*, & paulo infra, *vt ita demum restituat si non negligentia, sed temporis angustia non potuerunt litem contestari*, & illud Iuliani in *l.si quis Titio 4. D. eo.* ibi. *Quis enim dubitauit salua legatorum, & fideicommissorum causa militi restitui hæreditatem, quam ob id perdidit, quod Reipublicæ causa abfuit?*

32 Hæc omnia supra tradita non modicam lucem accipient ab adductis per Regentem Ioan. Franciscum Sanfelicium *decis.333. nu.11.par.3.* cuius verba licet transcribere, quia non ita passim hæc tertia pars præ manibus apud nos habetur. *Nec refragatur*, inquit, *quod officialis habens adnexam administrationem non dicatur officialis nisi cæperit administrare, tamen in facto est aduertendum per me non stetisse quin possessionem adquirerem, nec fui negligens, vel in mora, quinimo pluries insteti, ac paratus extiti ante captam possessionem Galeotæ, sed facto alterius impeditus fui, vt est notoriũ, quæ mihi obesse minimè possunt, imo integrum ius conseruant*
33 *secundum communem opinionem*, † *vnde si quis impediatur habetur omissum pro impleto Bald.cons.57.num.3.& 4.vers. item alia, consequenter restitutio ei competit quæ in pristinum statum reponit etiam in præiudicium tertij, qui medio tempore officij exercitium capit, vt proinde secunda receptio retro*
34 *trahatur ex quo primus impetrans erat recipiendus.* † *Ita in Rota Romana decisum per tres conformes sententias reperi in antiquioribus Bisigneti in 6.de consuetudine, quo loco adfert optima fundamenta, quam decisionem refert, & sequitur Rochus de Curte in cap. fin. de consuetudine sect.4. num.11. vers. per hoc videtur decidi quæstio.*

35 *Alia pro hac sententia cumulat Larrate omnino vidẽdus cons.87.nu.43.per totum in consimili causa præcedentiæ Consiliarij*

filiarij de Valdeuieso habentis anterius priuilegium cum Consiliarijs Freza, & Franchis habentibus anteriorem possessionem, & demum refert decisum quod Valdiuieso praecedat. † *Ita etiam fuit decisum inter Consiliarium Gizzarellum, & Consiliarium de Costantio, qui licet prius possessionem adeptus fuisset, tamen Gizzarellus fuit legitimè impeditus praecessit, vt testatur Fabius de Anna cons. 42. in fine, & per totum examinat quaestionem an praeferatur Regens prius electus Regenti qui prius possessionem nactus fuit, & pro affirmatiua optimè concludit.* † *Similiter fuit decisum in Collaterali Consilio Regētem Albertinum caeteris Regentibus praeferri quamuis antea exercentibus data anteriori creatione, & absentia, imo non obstante quod Priuilegium dicti Albertini infra annum exequutoriatum non fuerit, ex quo erat nullius roboris, vt dictat Regia Pragmatica, testatur Freccia de subfeu. loco supracitato in fine.* † *Decisum itidem fuit in Collaterali Consilio inter Praesidentes Masculum, & Petrum de Ribera, nam hic primo fuit à Catholica Maiestate electus, sed impeditus non potuit illicò possessionem nancisci, & e contra Masculus prius possessionem accepit, & in ea permanebat, nihilominus fuit dictum quod praecederet Petrus de Ribera, refert Thoro in compen. decis. tom. 2. ver. praecedere.* Hactenus Sanfelicius, quibus addenda sunt quae habentur in additionibus ad illam decisionem. 36 37 38

Praeterea iuxta eundem sensum intelligenda venit tota *Allegatio 30.* ex collectis per doctissimum Regentem Donatum Antonium de Marinis, nam praeterquamquod in Regno Neapolitano sunt expediendae litterae exequutoriales sine quibus gratia per Regem concessa non subsistit, vt *in d. alleg. 30. nu. 10.* traditur, & dicit Fuluius Constan. *in cōment. ad l. 1. n. 29. C. de Consuli. lib. 12.* iuxta quem sensū intelligēda sunt exemplaria illius Regni, adhuc tamen Author illius allegationis qui est Caesar Freccia nobiscū trāsit dum in haec prorupit verba *nu. 13. In casu de quo agitur*, inquit, *nullum impedimentum pro Regis seruitio, seu mādato, nec pro Republica vtilitate, ex quibus difficultas aliqua fieri non debet.* 39

40 Sic etiam se explicat doctissimus Ferdinandus Arias de Mesa *lib.3.vari.cap.41.* qui *nu.30.* (licet postea hæsitet) sic ait: *Hæc recepta traditio tẽperatur si modo primo electus fuit impeditus in Regijs obsequijs propter quæ non potuit noui officij possessionem adepisci, tũc enim iuris, & æquitatis ratione attenta debet præferri posteriori in Data, quamuis possessionẽ prius consequeretur arg.l.si quis stipulatus 43. D.ex quib. caus.maio.l.si quis Titio 42. l.Iulianus §.vlt. D. eo. l.Seia §. Pamphilio D.defun.instr.* multis persuadere conatur Fabius de Anna *d.cons.42. à n.32.* iuxta quam traditionẽ audio Magistratus Hispanos in similibus controuersijs præcedentiæ
41 obtinuisse ex causa impedimenti in seruitio Regio. † Quid ergo clarius ad rem nostram decidendam? nullus magis legitimè, & decorè impeditus quam ego, quem vix Regentem creatũ Delegationis munere Regia Maiestas insigniuit ad tãtam rem peragendam sicuti fuit exequutio *capitis 59.* tractatus Pacis Pirynęorũ, fęlici omniũ subditorũ bono initæ, inter Potentissimum Regem nostrũ, & Christianissimũ Franciæ testatur Regiũ rescriptũ, & tradit Don Anto.Io.de Centellas in Disceptatione legali historica super sua pręcedẽtia in Collaterali Cõsilio *conside.3.n.236.* vbi ergo mora? vbi negligentia? cum adeo pro legitimo impedimento cõsiderata fuerit Delegatio pręcdicta, vt statim Sua Maiestas pręceperit, vt iuramentum pro Regentis munere in hac Ciuitate Barcinonæ præstarem, cum regulariter in Curia Matritensi emittendum sit.

42 Apud nos in Senatu Cathaloniæ etiam seclusa distinctione impediti pro Regio seruitio, res sine difficultate transit, cum vt testatur Don Acacius de Ripoll *de Regalijs cap.35. nu. 112. & 113.* iunctis tribus Aulis fuerit decisum attendendum esse diem nominationis, & non iuramenti in controuersijs præcedẽtiæ ortis inter Don Michaelem de Zalbà, & de Vallseca, & Franciscum Sescases, & inter Don Iosephum de Iosa, & Vincentium Hortalà, & in eodem Supremo Consilio inter Don Iosephum de Ferreras, & Benedictum Anglasell, & inter Don Guillelmum Meca, & Franciscum

ciscum Corts, & inter Hyacinthum Mirauall, & Iosephum Andreu, & licet aliquo rescripto Regio nouiter hæc res immutata videatur, fuit tamen illud vna tantum parte informante, expeditum.

Sed vt nihil intactum relinquamus, posset per Aduersarium obijci parum mihi prodesse quod dies Datæ priuilegij, 43
& non iuramenti quo ad præcedentiam attendatur, cum Data mei priuilegij sit sub die 16. Iunij 1663. Aduocatus autem fiscalis suum iuramentum pro gratia voti præstiterit die 14. eiusdem mensis, & sic semper illum præcedere debere.

Sed ad diluendam hanc difficultatem recurrẽdum est ad 44
ea quæ supra diximus, & videtur ad institutum cõpacta tota *decisio 154. lib. 2.* Hectoris Capicij Latro: nam postquam statuit in gratijs à Principe concessis attendi tempus Datæ, quia eo ipso quod Rex dicit *fiat* gratia perfecta dicitur, iuxtà Bald. *in l. humanum in fine C. de legi. & in l. fin. C. commu. de seruit.* Felin. *in cap. Rodulphus nu. 26. de rescrip.* Afflic. *decis. 253.* Franchum *decis. 62. nu. 2. & decis. 326. & 509. nu. 1.* Io. Vincent. de Anna *alleg. 37.* & Cabal. *resol. cri. casu 148.* sic inquit, † *Imo ex sola signatura gratia dicitur perfecta, & ius* 45
quæsitum parti. Sarnen. *in reg. de infir. resig. quæst. 18. num. 5. vers. nam nõ est dubium* Cassado. *decis. 4. nu. 2. de caus. pos. & propri.* Veral. *decis. 267. nu. 2. par. 1. & decis. 88. num. 2. par. 3.* † Rota Romana diuersorum *decis. 418. nu. 3. par. 1.* quæ *n. 7.* 46
& 8. rem nostram confirmat hisce verbis. *Et licet Breue, vel Priuilegium fuerit expeditũ sub data posteriori debet tamen attendi tempus signaturæ gratiæ, & non Breuis, seù priuilegij cum non sit de substantia, sed solum ad illius probationem glo. in can. institutionis in vers. præsentia 25. quæst. 2. & in Clem. dudum, §. nos autem in vers. confecto, de sepult. Gemin. consil. 106. nu. 6. Rota decis. 87. nu. 7. de rescrip. in antiquis, Mohed. decis. 9. vt lite pendente. Farina. in posthum. tom. 2. decis. 628. num. 6. & 7.* & decisum refert *Franchis d. decis. 62. Georg. alleg. 37. Molfes. cons. 15. nu. 4. Mastrill. ad Indul. generale cap. 7. n. 13.* alias decisiones refert *Thoro in comp. par. 1. vers. præcedere an debeat.*

47 Cumque ambigi poterat an hæc decisio loqueretur de officio habente annexam iurisdictionem subiungit hęc verba: *Quod procedit etiam in officio administrationem iurisdictionis habente, vt decisum refert Camil. de Larrate cons. 87. vbi alias decisiones cumulat, Regens Constantius in l. 1. C. de consult. lib. 12. Regens Albert. in d. alleg. nu. 68. Freccia de subfeud. tit. Quis dicatur Dux in fine, Bald. in prælud. feuda. nu. 29. & in cap. 1. quid sit inuest. Ioan. Andræ. in cap. cum olim de verbor. sign. Angel. in l. officium circa finem D. de rei vindi. Iason in l. quoties nu. 5. & 30. C. de rei vindi. & cons. 27. vol. 1. Alexan. cons. 3. lib. 5. nu. 7. & cons. 187. in fine lib. 2. Gabriel commu. conclus. lib. 3. tit. de emp. & vendi. conclus. 2. nu. 39. Regens Rouit. decis. 82. nu. 5. Data supplicationis super qua Princeps dicit fiat est attendenda absque aliquo adminiculo litterarum, siue adnotationis, & litteræ quæ postea expediuntur non sunt ad essentiam gratiæ, sed ad eius probationem. Gomez super Reg. de non iudicando quæst. 1. vers. tamen quo ad essentiam, vbi dicit quod ius tantum in supplicatione consistit quia litteræ non dant ius in re, nec ad rem, sed sola ipsa gratia quæ licet dicatur informis, tamen illa forma non est de essentia, sed tantum vt dictum est ad probationem.*

48 † *Azeuedo in l. 2. lib. 5. nouæ recopila. tit. 7. num. 13. qui dicit quod gratia stat in lingua Principis, testimonium in scriptura, & commoditas in exequutione. Regens Valenzuela cons. 114. nu. 12. per totum.* Ex quibus concluditur quod licet priuilegium expeditum sit sub data posteriori, attendendum tamen est tempus signaturæ gratiæ quod fuit die 21. Maij, & sic multo antequam iurasset Aduocatus fiscalis, quia decem, & octo diebus antequam ei gratia vouendi concessa sit, vnde parum interest quod iuramentum præstiterit ante expeditionem mei Priuilegij.

49 Pro coronide huius nostræ sententiæ facit elegans locus omninò videndus Francisci Mariæ Prati *discep. fore. cap. 49. à nu. 30. vsque ad finem*, vbi ad comprobationem eorum quæ hactenus disseruimus plura exemplaria Regni Neapolitani adducit, *& nu. 48.* argumentis quæ tradit Constantius

contra

contra hanc sententiam satisfacit, roborat præcipuè propositionem illam, quod non ex eo quod iuramentum non præstitit non erit officialis, affirmat enim esse officialẽ, sed absq; administratione.

Si hucusque dicta aliquam pati videantur difficultatem, adhuc alio urgentiorique medio institutum nostrum probabimus, † nihil in iure certius est quam in materia sessionis 50
locorum, & præcedentiarum consuetudinem attendi *l. non tantum*, ibi, *Longa consuetudo in ea re obseruata recipienda erit D.de decurio. l.fin.C.de offi.præfe.vr.can. Episcopus* vbi Præpositus *17.distin. Bald. in cap.cum olim per illum tex. de consuet.& in l.obseruare §.antequam D.de offic.Procon.* Besoldus *de Præced.cap.3.num.1.* Don Alphonsus de Escobar *de Ponti.& Reg. iuris cap.24.§.1.num.99.* vbi plures refert Ioa.Domi.Coscia *in respon.1.de præced.à nu.33.* Niger Cyriacus *lib.2.contro.201.à nu.168.* Decius *in cap.clerici à nu.13.de iudi.* Menoch.*cons.51.à nu.50.vol.1.& cons.126.nu.3.volu.2.* Peregr. *cons.3. lib.2.nu.1.* Auendaño *de exequen. manda.par.1.cap.19.nu.16.* Freccia *tit.quis dicatur Comes* Mastrillus *de Magistra.lib.4.cap.14.nu.1.& dec.130.nu.16.* seu, vt inquit, Martinus Rumelinus *in differ.ad aureã Bullam Caroli Quarti Imper. par.3.differt.1. thesi 1. in additio. in iure præcedentiæ solum ad actus possessorios respiciendum est.* † Secundum quasi possessionem iudicandum esse in cau- 51
sis præcedentiæ tenet ex Zabarella, Menochio, Bursato, & alijs idem Mastrillo *d.cap.14.nu.4.* Cyria.*d.controu.201.nu.173.* consuetudo enim assignat loca sedendi, & ex Baldo idem Mastril.*nu.30.*Molfes. *ad Consuet.Neap.par.1.cap.5.nu.18.*Ioan.Anto.Nouar. *in comment.ad.tres posteri.libr.Codicis ad l.1.C.de Consuli.lib.12.*& est multum efficax,& potens Tiraquel. *de nobil.cap.20.nu.55.* Boer.*decis.55.& de autor.Mag.Consi.n.68.* Ludoui.Rodulphinus *tract.de origi. Ducum Italiæ nu.234.& 252.* Felix Contelorius *quæst.de præceden.nu.6.& 58.* Fabius de Anna *cons.40.* quos congerit Castillo *d.cap.41. tom.7. de tertijs nu. 64.* Hermosilla *ad Gregor.Lopez.tom.1.pag.11.nu.101.* Suelues *cons.71.nu.1.*

tit.1.

tit.1.& conf.41.nu.25.femicent.1. Michael Ferro Manrique *in tract.de praceden.Eccles.quæst.18.per totam* videndus Va-
52 lenzuela *conf.34. ex nu.132. vsq; ad nu.183.* † & quod magis est etiamsi consuetudo sit cõtra ius Fabius de Anna *cons. 40.nu.2.* Carena *de offi.Sanctæ Inquisi.par.1.tit.8.§.3.nu.15.* etenim pręcedentia potius regulatur à consuetudine, quam à iure Cyria. *d.contro.201.nu.171.* Seraph. *decis.964.nu.3.* sufficit namq; quod consuetudo sit facti, videlicet sic fuisse in certis casibus obseruatum Gamma *decis.1.nu.13.& 14.*
53 Bouadilla *to.2. polit. lib.3.cap.5.nu.23.* † Hancque consuetudinem induci per duos actus probat ex Mascardo *de probat.conclus.424.nu.16.cum seqq.* & Gail. *obser.31.lib.2.* Ioa. Anto. Nouar. *vbi supra nu.11.vers. quæ consuetudo* Peregr. *cons.3.lib.2.nu.3.* Rota *decis.72.nu.2.* Caualca. *dec.31.par.2.*
54 Ioan.Domini.Coscia *in respon. de praced.num.37.* † Si ergo non vno aut duplici, sed multiplici actu in nostro Sacro Supremo Consilio decisum fuerit eos qui prius gratiam meruerunt eis anteponi qui posteriori tempore eam obtinuerunt, etsi prius iuramentum, seu exercitium officij adepti sint, remanebit assertio nostra non modo iuris cõmunis dispositioni conformis, verum & consuetudine, stylo, obseruantia, vsuque tanti Consilij roborata.

55 Extat primum exemplar anni 1645. quando Dominus noster Rex nominauit in Consiliarium pro Regno Valentino Egregium Comitem de Albatera, & subinde in Regentem pro eodem Regno Don Petrum Villacampa, & Pueyo, qui iuramentum præstitit, antequam Comes, orta fuit contentio quis eorum præcedere deberet. Dominus Rex eam dirimit declarando Comitem ante ire, & in sedendo præce-
56 dere, & hoc iure hodie vtimur. † Alterum exemplum est de anno 1653. nominauit Sua Regia Maiestas in Consiliarium pro Aragoniæ Regno Illustrem Marchionem de Heriza, in eodemque decreto, seu signatura concessit votum Don Micheli de Lanuza, qui exercebat in Consilio Officium Prothonotarij, hic quia prius iuramentũ præstitit, instabat Mar-
57 chioni anteponi. At Marchio obtinuit. † Si ergo in duobus nomi-

nominatis eadem die, qui primo secundum ordinem scripturæ fuit nominatus, meruit præcedere, licet Prothonotarius antea iusiurandum præstiterit, à fortiori hæc locum habebunt in me, qui non vna cum Aduocato fiscali die, sed decem, & octo diebus prænominatus fui. Subsistamus tamen paululum super hoc vltimo quod proposuimus exemplo, inest alia peculiaris ratio quæ nõ parum nostrum institutum fouet, non enim solum motus fuit Dominus Rex noster eo quod esset primo nominatus Marchio, sed etiam quia longè distabat gratia voti à gratia facta Marchioni qui fuerat creatus Consiliarius. Si ergo hæc procedunt in Consiliarijs, multo magis in Dignitatibus Regentium quę sunt illis antiquiores, & ex quibus solis fuit ab initio, & permansit tot annis formatũ nostrũ Sacrũ Supremũ Regiũ Consilium, maximè cum certum sit in materia præheminentiæ officiorum considerari antiquius Gamma *decis. 1. nu. 5.* Seraphin. *decis. 437. nu. 3.* Sueues *d. cons. 41. nu. 14. semicen. 1.* qui asserit in dignitatibus duplicem ordinem reperiri, vnum prioritatis temporis, alterum maioritatis rationis, vtrunque tamen nostro casui adaptari in comperto est, cum paucis ab hinc annis inuentum sit Aduocatos fiscales nouo hoc honore concessionis voti decorari, at dignitates Regentium in nostro Supremo Consilio sunt veluti illius fundatrices.

Tertio loco expendi potest Consultatio facta per nostrũ Regium, ac Supremum Cõsilium Suæ Regiæ Maiestati die 18. Ianuarij 1612. super præcedentia D. Andreæ Roig Aduocati Fiscalis dicti Consilij (qui postea ad supremum Vicecancellarij gradum in eodem Consilio fuit promotus) illi etenim fuit concessa similis gratia vouendi in omnibus negotijs gratiæ, & iustitiæ sicut fuerat concessum Don Petro Sans eius antecessori, huic autem erat concessio facta quod deberet gaudere antiquitate in sedendo, & vouendo sicut Regentes. Per Consilium fuit expositũ Suæ Maiestati, quod licet hæc gratia fuerit concessa sicut præcedens, nunquam tamen erat obseruata hæc pręeminentia dicto D. Petro Sans eum enim præcesserunt Regentes qui post ipsũ extiterunt, 58

&

& quod magis est ipsum Don Petrum Sans præcesserat Prothonotarius (semper enim in nostro Consilio Prothonotarius præcedit Aduocatum fiscalem, si hic non habet votum) & per Suam Maiestatem responsum fuit dictæ Consultationi quod seruaretur solitum.

59 Quarto loco aliud exemplum proponendum duximus, quod in se duo continet ad rem nostrā. Mense Martio 1660. nominauit Sua Regia Maiestas in Regentem pro Aragoniæ Regno Don Ludouicū ab Exea, & Talayero, mense autem Iunij eiusdē anni nominauit vno, & eodem decreto, siue signatura pro Cathaloniæ Regno in Cōsiliariū Don Michaelem de Zalbà, & de Vallgornera, & in Regentem Don Iosephū Romeu de Ferrer. Euenit quod Don Iosephus Romeu primo, deinde Don Ludouicus ab Exea, & vltimo Don Michael de Zalbà iuramentū præstiterūt. Si ergo exercitiū officij, vel iuramenti diem inspicimus iuxta illud erat res decidenda, sed contrarium per Suam Maiestatem decisū extitit, præcepit enim vt Don Ludouicus Exea tanquam primo nominatus, cęteris pręcederet, & Don Michael de Zalbà tanquam primus in ordine scripturæ pręcederet Don Iosepho Romeu de Ferrer, & ita videmus practicari. Clarè igitur ex supratraditis colligitur pręcedētiam in Supremo nostro Regio Consilio non secundum diem iuramenti, sed iuxta tempus nominationis metiri, hancque obseruātiam tot actibus, seu exemplis remanere comprobatam, vt optimè asseuerari possit consuetudinem hanc alteram legem esse.

60 Sed nō parum vrget ad institutum quod inter Regētem, & Aduocatū fiscalem Regens pręcedere debet iuxta *Rubr. & l. 2. C. vt dignit. ordo serue. lib. 12. l. 1. §. etsi*, ibi, *Vt ordinum dignitas salua sit D. de ventr. inspi. cap. 1.* ibi, *Quia sicut honoris prærogatiua lætantur, sic eos autoritate fungi volumus ampliori, de offi. lega. in 6.* Geminia. *in can. Episcopus num. 2. distinct. 17.* Decius *cons. 161. nu. 2. vers. ista conclusio* Peregri. *cons. 74. nu. 20. lib. 1.* Cassaneus *in Catalo. glor. mundi par. 4. consider. 52. vers. octauo consideratur* Gamma *decis. 1. nu. 52.* Menochi. *cons. 51. nu. 6. & 56. & cons. 257. num. 3.* Gratia. *di-*

scept.

scept.foren.cap.111.nu.75.tom.1. Don Ioan.de Solorzano *in allega.pro Supremo Indiarum Consilio nu.53.& 57.* Rebuffus *in tract.de dignitatibus nu.22.& 30.* latè, & doctè materiam tractat Don Alphonsus de Escobar *de Pontifi. & Reg. iuris cap.24.nu.119.* † & facit *cap.statuimus 15.* ibi, *Et qui maior est ordine, etiamsi postea sit receptus, in loco, & portione recipienda volumus esse potiorem, de maior. & obedi.* † Aduocato Fiscali regulariter præcedit Prothonotarius qui est Secretarius in Supremo Consilio pro Regno Aragoniæ, & Insulis Maioricarum, vt supra diximus, nunquam autem venit in mentem alicui Prothonotario velle præcedere alicui Regenti. Nolo recordari, Iudices, de iure concedi præcedentiam libros ædenti, vt per Cyrum Mastrillum *d. cons. 136.nu.52.* Anna *d.cons.135.nu.2.* Riccium *in collect.1446. in fine* Additio. ad Sanfelicium *ad decis.333. vers. cessabat,* considero siquidem paruam materiam esse tractatum quem de fugitiuis edidi Mediolani anno 1650. vt per eum hunc præcedentiæ gradum consequi possem. 61 62

Expendi etiam potest quod casus hodiernus concedendi votum Aduocato fiscali est accidentalis, per accidens enim se habet quod Aduocatus fiscalis gaudeat voto, & sic est Cõsiliarius per accidens, ego vero Regens Ordinarius, & perpetuus, qui autem habet administrationem, & officium perpetuum, prefertur habenti administrationem, & officium per accidens Collegium Bononi. *cons.1. nu.10. post consilia Zabarellæ* Menochi. *d.cons.51.nu.7.* Portius *cons.167.n.94.* Lancellotus *in cons.præcedentiæ inter Benedictinos, & Canonicos Lateranenses nu. 61. & 62.* † quia causa naturalis attenditur, non autem accidentalis *l.3.§.3.* vbi Bartolus *D.de tutelis* Tiraquel. *in tract. Linagier* §.30.glos.*1.num.20.* Menochi. *cons.51.nu.28.* 63 64

Tandem illud duximus animaduertẽdum gratiam nempe vouendi per Suam Maiestatem concessã Aduocato fiscali fuisse cum clausula. *Que se le concedia esta mersed con presupuesto de que no se hazia ni resultaua della daño de terçero.* Quæ clausula facit vt res extra omnẽ controuersiæ aleam 65

clara remaneat. Ad quid enim reſpexit Potẽtiſſimus,ac Pijſ-
ſimus noſter Rex quando in hęc prorupit verba, niſi vt meũ
euitaret pręiudicium? illos enim qui iam in poſſeſſione exi-
ſtunt, alios qui in poſterum in Regentes, & Conſiliarios ad-
mittendi ſunt, nequit afficere, non illos quia ſemper pręce-
dent,non iſtos quia Aduocatus fiſcalis eis abſq; controuerſia
ſemper pręcedet, igitur damnum quod mihi obuenire po-
terat ſi Aduocatus fiſcalis ante me ſedere vellet, pręcauere
66 voluit oculatiſſimus Princeps. † Pręterquamquod hęc clau-
ſula pręſeruat ius quod quis habet Caſtre.*conſ.*312.*nu.*4.*lib.*
1. Pariſi. *conſ.*23.*nu.*42.*lib.1.* & *conſ.20.nu.18.lib.*3. Puteus
67 *deciſ.19.nu.17.lib.1.* † & quod magis rem adiuuat eſt, quod
hæc clauſula reddit quidquid geritur conditionale, adeo vt
quatenus inferat pręiudicium perinde ſit, ac ſi actus non
fuiſſet Martha *de clauſ.par.1.clauſ.158.num.1.* & 2. Hiero-
nymus Leo *deciſ.*38.*nu.*13. *verſ.ſeptimo,* & *num.51.lib.*3.
Quare, quoad meam pręcedentiam, perinde eſt, ac ſi hęc
68 gratia facta non fuiſſet. † Imo cum nullum cõmodum Ad-
uocato Fiſcali hęc gratia vouendi afferat,honoris tantũmo-
do cauſa facta videtur, idque denotant illa verba *con prehe-
minencias de Conſejero*. Gratię autem, ſiue Priuilegia quæ
conceduntur honoris tantum cauſa, non pręiudicant alijs
quo ad præeminentias,& pręcedentiam,vt tenet Fęlix Can-
talorus *tract.de praceden.quæſt.1.nu.50.* & *51.*
69 Nõ obſtat *deciſ.*38. Regentis Don Hieronymi de Leon,
nec Regentis Tapia *deciſ.21.nu.1.* cum alijs, quæ ab aduer-
ſario adduci poſſent, omnes enim intelligendæ sũt, niſi pro
ſeruitio Regis impeditus primo nominatus iuramẽtum tam
cito pręſtare nequiuerit, iuxta ſenſum meliorum iuris cul-
torum ſupra allegatorum.

Hæc controuertebantur in Suprema Curia Matriti tem-
pore mei ad eam acceſſus, & Dominus noſter Rex pro ſua
benignitate expediri mandauit decretum directum Supre-
70 mo Aragonũ Conſilio ſub forma ſequenti: † *Hauiendo nom-
brado por Regente en el Conſejo de Aragon à Don Raphael
de Viloſa, y hecho deſpues merſed de voto à Don Antonio Fer-*
rer

rer Fiscal del mismo Consejo, y mouidose dificultad entre los dos por hauer jurado primero Don Antonio Ferrer, declaro que sin enbargo de esto se obserue en este caso lo mismo que se hizo en las differencias que se mouieron con la propria razon entre el Conde de Albatera, y Don Pedro Villacampa, Marques de Heriza, y Don Miguel Batista de Lanuza, Don Luis de Exea con Don Miguel Zalbà, y Don Ioseph Romeu que fue preferir los que hauian sido nõbrados primero en las ocasiones referidas, aunque huuiessen jurado los posteros antes. En cuya conformidad se le guardara a Don Raphael la antiguedad desde el dia de su nõbramiento como se hizo en los dichos casos. En Madrid à 15. de Setiembre 1663. Rubricado dela Real mano de Su Magestad.

At quia in supradicto Regio Decreto allegabãtur exemplaria, hinc aduersarius viriliter argumentabatur versari nos in diuersis terminis, & quia erat Nepos Supremi nostri Vicecancellarij acriter pugnabat. Hęc, & vt rei veritas magis eluceret, fuerunt in causa vt Regia Maiestas aliud decretum transmitteret Supremo nostro Consilio tenoris sequentis.

Sobre la dificultad que se ofrecio entre Don Raphael de 71
Vilosa Regẽte de esse Consejo de Aragon, y Don Antonio Ferrer Fiscal del (a quen hize mersed de voto) en razon dela antiguedad, y preferencia respeto de hauer sido nombrado primero Don Raphael, y jurado antes Don Antonio, mandè por decreto de 15. de Setiembre del año passado dę 1663. que sin enbargo de esto se le guardasse a Vilosa la antiguidad desde el dia del nombramiento, como se hauia ẽstilado en otros casos semejantes, y hauiendoseme hecho açcerca de esto nueuas representaciones por parte de Don Antonio las he mandado remitir juntamente con lo que Don Raphael ha allegado a algunos Ministros de entera satisfacion para cõ vista de lo que se les offreciere, tomar resolucion en la materia, y porque mi voluntad es que en el interim no se dilate la entrada de Vilosa en el Consejo, y que se obserue enquanto ala precedencia lo dispuesto por el decreto referido de 15. de Setiembre, mando que precisamente se execute assi, pues esto no preiudica al dre-

cho que tuuiere Don Antonio, ni enbaraçera el cumplimiento delo que yo vltimamente tuuiere por bien de declarar. En Madrid a 19. de Enero 1664. Rubricado dela Real mano de Su Mageſtad.

72 Miniſtri vero, qui ad hanc decidendam controuerſiam nominati extitere fuerunt. Excellentiſsimus Dominus Comes de Caſtrillo de Conſilio Status, & Supremi Caſtellæ Senatus Præſes, Excellentiſſimus Don Didacus de Arce Raynoſo de Conſilio Status, Inquiſitor Generalis in Regnis Hiſpaniarum, & Supremi Sanctę Fidei Senatus Pręſes. Illuſtriſſimus Don Franciſcus Ramos del Mançano in vtroq; Iuſtitiæ, & Gratiæ Caſtellæ Conſilio Senator, & Præſes in Supremo Indiarum Conſilio, & Reuerēdiſſimus Pater Fr. Io: Martinez Ordinis Sancti Dominici de Conſilio Supremo Sāctæ Generalis Inquiſitionis, & Confeſſor Domini noſtri Regis.

Si ſuper qualitate Iudicum reflectis non de pręcedentia, ſed de alicuius Regni Imperio agi credes. O benignitas noſtri Monarchę.

73 Re hac apud tam Supremos Iudices tractata, & diſcuſſa, tandem in eam venerunt ſententiam vt conſulerent Suam Regiam Maieſtatem mihi ſpectare pręcedentiam, ex qua Conſultatione emanauit Regium Decretum directum noſtro Conſilio Supremo Aragonum ſub forma ſequenti.

En la differencia que ſe ofrecio entre el Regente Don Raphael de Viloſa de eſſe Conſejo de Aragon, y Don Antonio Ferrer Fiſcal del (aquien hize merſed de voto) ſobre la antiguedad, y preferencia en el Conſejo reſpeto de hauer ſido nombrado primero Don Raphael, y jurado antes Don Antonio mande por decreto de 15. de Setiembre 1663. que prefirieſſe Viloſa per los motiuos, y exemplares que en el ſe refieren. Deſpues en decreto de 19. de Enero de eſte año aduerti al Conſejo hauer remitido a algunos Miniſtros de entera ſatisfacion las repreſentaciones que ſe me hauian hecho por parte de ambos en eſta materia, ordenando que mientras ſe tomaua reſolucion en ella, ſe executaſſe lo contenido en el primer decreto, y hauiendo oydo a dichos Miniſtros todo lo que ſeles ofrecia açer-

ca

ca delos exemplares,y razones que ſe alegan por cada parte, examinando los Decretos, y Conſultas en que ſe fundauan. Tengo por bien del declarar,y mãdar que el Regente Don Raphael de Viloſa continue en preferir à Don Antonio, como oy lo haze, çeſſando qualquier pretenſion que pudiera hauer encõtrario de eſto. Pero en lo de adelante ſe cõſeruara Don Antonio en la antiguedad de voto que ahora le queda. En Madrid a 7. de Março 1664. Rubricado dela Real mano de Su Mageſtad.

En tandem finita hæc controuerſia in qua non modicum 74
inſudauimus, licet enim vt dicebat Auſonius de ſuo Conſulatu: *Nulla eſt quidem contumelia ſecundi*: tamen negari non poteſt,verum etiam eſſe quod idemmet ibidem ait, *ſed ex duobus gloria magna prælati*. Vnde cernuus poteram dicere noſtro Principi Regum Maximo,quod idem Auſonius Cęſari aiebat *Conſulatus hic meus orat vt obnoxiam tibi vni ſinas fieri dignitatem quem omnibus prætuliſti, quod quidem ſibi inuenit gradus cum chariſſimo viro Collega meo honore coniunctus, nuncupatione prælatus*.

Sed in hac pugna licet vincere ſit glorioſum, non inde- 75
corum tamen fuiſſet vinci, ſemperq; in tam excelſo Senatu etiam vltimum locum occupare inter maximas fęlicitates, & honores connumerari poteſt, iuxta illud Pori ad Alexandrũm Magnum *apud Curtium*. *Sed nec quidem parum fælix ſum ſecundus tibi.*

Poſt hęc ſcripta dum iam pręlo mandarentur euenit ca- 76
ſus diſputandus in Supremo Collaterali Conſilio huius Regni Neapolis ad cuius deciſionẽ fuimus vocati ab Excellentiſſimo Domino Prorege Marchione de Velada, & Aſtorga Dominus Don Felix Lanzina, & Vlloa Pręſes Sacri Conſilij vir omni ſcientiarũ genere, & litteratura conſpicuus, sũmis titulis à me colẽdus,& ego. Res ſic ſe habet.† Supremũ Col- 77
laterale Conſiliũ huius Regni cõponitur ex Cõſiliarijs quos vulgo de Capa,y Eſpada vocant,& ex Regentibus. Conſiliariorũ nõ numerus certus ſtatuitur, quãplures enim ſunt quibus hæc gratia cõfertur, qui omnes certis emolumẽtis parui

mo-

78 momenti fruuntur. † Ex his autem solūmodo sex, & hi antiquiores salarium habent. Reperiebantur tres ex istis Dignitatibus vacantes per mortem Principis de Chalamar, & Don Ludouici Poderico strenui Ducis belli, & alia ob promotionem Ducis de San German in Cathaloniæ Proregem
79 euecti, † orta fuit contentio inter Don Vincentiū Tutauila Ducem de Calabrito Supremum Castrorum Pręfectum, qui iurauit 2. Aprilis 1644. & habebat Priuilegium expeditum 9. Maij executoriatum 10. Octobris eiusdem anni 1644. & inter Don Franciscum Carafam Ducem Mayræ Tribunum militum, qui iurauit 18. Iunij 1644. obtinuit Priuilegium sub die 2. Februarij executoriatum 16. Iunij 1644. & inter Don Ferdinandū Goron Capece Galeoto Principem Montisleonis qui iurauit die 27. Nouembris 1643. & obtinuit Priuilegium sub data diei octauæ Ianuarij 1644. & tandem inter Don Marcum Antonium Ienaro rei tormentariæ Pręfectum, qui habebat Priuilegium expeditum die 17. Aprilis 1653. & exequutioni mandatum 18. Martij 1670. Regiamque Cedulam qua pręscribitur vt antiquitas ei curreret à die expeditionis Priuilegij. Si huiusmodi lites secundum datam Priuilegiorum, & Iuramētorum terminandę sunt nemo dubitat antiquiorem esse Principem Montisleonis iurauit enim die 27. Nouembris 1643. & Priuilegium est expeditum sub die octaua Ianuarij 1644. & sic ante alios supra relatos, sed quia aliqua dicto Principi obijciebantur quæ indigent examine ideo illa inferius tractanda sunt. Decidenda veniebat controuersia inter Don Vincentium Tutauila Supremum Castrorum Pręfectum, qui vt vidimus iuramentum pręstiterat prius, & Don Franciscum Carafa Tribunum militum, qui Priuilegium habebat anterius, sed hæc non fuit necessaria comparuit enim dictus Don Franciscus, & cessit Don Vincentio locum suum consentiendo quod Don Vincentius intraret in locum Principis de Chalamar, vnde cessauit disputatio, nec postea poterat dubitari secundum locum spectare dicto Don Francisco, etenim respectu Don Marci Antonij Ienaro esse priorem in dubium reuocari non pote-

poterat,quo circa tota difficultas fuit respectu Principis Mõtisleonis, qui licet Priuilegium, & Iuramentũ haberet priora quam cæteri, attamen ei opponebatur tria. Primò quod possessio fuerit capta vigore rescripti Proregis huius Regni in vim epistolæ ipsi directæ à Pręside Consilij Supremi Italiæ. † At regijs rescriptis 17. Februarij 1635. & 16. Maij 80
1638. prohibitum est Iuramentum dari, nec possessionem tradi nisi adueniente Priuilegio. Eorum verba hæc sunt: *Y conuiniendo que estos ordines se hayan de executar en todo tiempo ha paracido encargar os de nueuo paraque en el vuestro se obseruen, y guarden puntualmente sin dar lugar a que se haga contra ellas ni se dispense en ningun caso.*

Secundò expendebatur non constare Priuilegium illud 81
Principis Montisleonis fuisse interinatum, seu vt vulgo dicitur executioni demandatum, vt disponit *Prag. 1. de priuilegijs intra annum præsentandis*, vbi expresse fuit dispositũ sub decreto nullitatis, quod omnia regia Priuilegia debeant infra annum pręsentari, & quod elapso anno nullius efficaciæ valoris, & momenti existant, quæ clausula importat latam sententiam, & inducit nullitatem ipso iure Gratia. *discept. foren. cap. 691. nu. 2. tom. 4.* Reg. Rouit. *in d. prag. nu. 4.*
† quia ex dictis verbis annullatiuis inducitur forma, vt per 82
Bald. *in l. 1. D. de liber. & posthum.* Decius *cons. 10. nu. 2. cons. 110. nu. 3. cons. 455. nu. 6.* & decisum in Sacro Consilio huius Regni Neapolis refert Anell. Amat. *cons. 33. n. 12.* Aponte *cons. 3. nu. 16. & 25. & cons. 5. nu. 33.* Regens Constantius *in l. 1. C. de Consuli. lib. 12. nu. 29.* Reg. Capycius Galeota *cõtro. 17. & 18. lib. 1.* † quãdo enim lex requirit solemnitatem 83
in actu in esse deducto cum temporis pręfinitione, ex lapsu temporis remanet omnino nullus, quia videtur requiri pro forma, & conditionaliter Angel. *cons. 36.* Aponte *cons. 3. 5. & 6.* cum alijs adductis per Gizzarel. *decis. 3. nu. 11.* Regens Capycius Latro *cons. 52. num. 10. vol. 1. & cons. 80. num. 38. vol. 2.* † Neque poterit Prorex huic Pragmaticę dispensare, 84
sed indiget Sobrecarta Suæ Catholicæ Maiestatis Aponte *d. cons. 3. nu. 30. lib. 1.* Freccia *de subfeudis lib. 2. tit. quis dicatur*

tur Dux in alleg.pro Reg.Albertino nu.68. Rouit. *d. prag. 1. nu.5.* Galeota *d.controu.17.* Latro *d.conf.52. nu.19. & consult.80.nu.38.* & *decis.154. nu.63.*

85 Imo esse de iure communi hanc interinationem tradit Rebuffus *in l.1.circa princ.vers.hic est C.de apoch.pub.lib.10* vbi ait quod priuatus vtens Priuilegio ante interinationem illius factā Iudici Ordinario punitur pęna *l.fin.in fine C.de aquaductu lib.11.*Barba.*cōs.26.n.13.vol.2.* Roui.*vbi supra*

86 *nu.3.* † Quæ nihil aliud est quam approbatio eius quod Princeps disposuit in vim legis, aut gratiæ Crauet. *cons.592.nu. 7.* Cassane.*cons.39.nu.69.* & vt ait Craueta *de antiq.tempo.*

87 *lib.1.§.1.* † fit hæc interinatio per Curias Parlamentorum in Francia, vel Iudices Pręsidiales, vel Ordinarios prout ad eos

88 diriguntur, † & in Statu Mediolani per Senatum Plot. *cons. 30.nu.94.* Sola *ad Constit.Sabau.tit.de Interina.glos.1.nu.6.*

89 † & in Regno Neapolitano per Colleterale Consilium.

90 Tertiò obstat, quod in copia autentica priuilegij quam presentauerat aderat clausula expressa, quod deberet registrari infra certum tempus in Registro delas mercedes sub clausula annullatiua, quæ fuit etiam vna ex considerationibus traditis à Regente Hectore Capyc.Latro *in d.decis.154. nu. 18. & 40. lib.2.* super priuilegio Marchionis de Sancto Lucito,de hac registratione non constabat.

91 Solū remanet respondere argumento possessionis quam adducebant Aduocati Principis Montisleonis, asserebant enim supratradita locum non habere in possessione immemoriali, vel triginta annorum qualis erat de qua agebatur, iuxta tradita per Menochium *lib.5.præsum.131.nu.42.* Peregr.*de iur.fisci lib.6.tit.8.nu.26.*Iosephum de Rosa *consult. 12.nu.36.* vt enim diximus supra iuramentum præstitit an-

92 no 1643. † & ex cursu tanti temporis præsumi priuilegium exequutoriatum,& cum omnibus circunstantijs scripserunt Barbat.*cons.26.nu.15.*Plotus *cons.30.nu.94.*Sola *ad Constit.*

93 *Sabau.tit.de Interina.glo.2.nu.23.* † Sed hæc omnia procedunt in immemoriali,vel cētenaria, vt tradit idem *Rosa nu. 37.* in illa vero triginta annorū semper considerabatur initium

tium

tium habuisse, vel ab ipso priuilegio, vel à rescripto Proregis absque eo, vtroque autem casu possessio illa tanquam à principio infecto non erat manutenibilis,† & sic iudicatum fuit pro maiori parte primam Dignitatem quæ vacabat per mortem Principis de Chalamar attento cõsensu dicti Don Francisci Garafa esse Excellentissimi Don Vincentij Tutauila Supremi Castrorum Præfecti, secundam quæ vacabat per mortem Ludouici Poderico spectare dicto Don Francisco Garafa, & tertiam quæ vacabat per promotionem Don Francisci Tutauila Ducis de S.German spectare Marco Antonio Ianaro, quæ fuerunt decisa die Octobris 1673.

DISSERTATIO TERTIA

SVPER IVRE VOVENDI.

AN SCILICET IN PRINCIPATV CATHALONIÆ Generalis Augustissimi Regis nostri Locumtenens, qui Prorex vocatur votũ sum in causis ciuilibus possit emittere non modo cum Senatores sunt in paritate, verum & in disparitate votorum.

SVMMARIVM.

1 *Stylus Regiæ Audientiæ Cathaloniæ in decidendis litibus cum exemplis adducitur.*
2 *Proprium Regum officium iustitiam facere.*
3 *Apud Hebreos, Principes vocabantur Iudices.*
4 *Regina Saba ad Salomonem, & Salomonis ad Deum vox de facienda iustitia.*
5 *Dauid, Iob, & alij in Valuis Vrbium iudicabant.*
6 *De Iudicio Salomonis.*
7 *Illustrissimus Don Frãciscus Ramos del Mançano laudatur.*
8 *Salomonis elogium, seu inscriptio.*
9 *De Iudicio Danielis.*
10 *De Iudicio Ariopharnis Thuracum Regis.*
11 *De Iudicio Alphonsi Regis Aragonum, & Neapolitanorum.*
12 *De Iudicio Theodorici Gothorum Regis.*
13 *De Iudicio Caroli Magni Francorum Regis.*
14 *De Iudicio Federici Tertij Imperatoris remissiuè.*
15 *De Iudicio Solymani Thurcarum Regis.*
16 *De quodam Germano.*
17 *Nil differrent à bello si lites per vim terminarentur.*
18 *Iulius Cæsar ius dicebat, & Augustus.*

19 Ti-

19 Tiberius etiam.
20 Claudius quoque.
21 Idem etiam Seuerus.
22 Et Federicus Imperator.
23 Et generaliter Imperatores id faciebant.
24 Iudicium Imperatoris Antonini.
25 Castellæ, & Aragonum Reges ius dicebant.
26 Sed Principes soli non pòterant omnibus occurrere.
27 D. Nicolaus Ioannes Abruscius laudatur.
28 Ideo Magistratus constituti, & etiam ipsi Ioui finxerunt datos fuisse Assessores.
29 Dictique oculi, aures, & manus Principis.
30 Iuris Peritorum laudes.
31 In omnibus Consilijs maior pars præualet.
32 Quia præsumptio stat pro sententia plurium.
33 Non licet disputare ijs qui dissentiunt.
34 Casus disparitatis votorum adducitur ex Plinio.
35 Variæ sententiæ super hac re referuntur.
36 Vbi adest paritas sententia Papiniani præualet.
37 Idem in Supremo nostro Aragonum Consilio respectu Vicecancellarij qui est Præses illius, & de alijs Præsidibus.
38 In Regia Camera Summaria Regni Neapolis obseruatur l. inter pares 38. D. de re iudic.
39 Idem fauore libertatis.
40 Alciati sententia.
41 Refellitur.
42 In Sacro Consilio Neapolitano olim præponderabat sententia Præsidis, nunc nominantur adiuncti.
43 Adiuncti sequuntur naturam sui principalis.
44 Vnde si sunt Præsidentes Regiæ Cameræ adiuncti Consilio nō seruatur dispositio l. inter pares 38. D. de re iudi.
45 Secus si Consiliarij Regij sunt associati, seu adiuncti Regiæ Cameræ.
46 Ratio, apud aliquos, quod illi habeant iurisdictionem delegatam hi verò ordinariam.
47 Sed impugnatur à pluribus.

48 Quando causa est inter partes secluso fisco non obseruatur dispositio d. l. inter pares 38.

49 In rebus dubijs in odium Fisci esse declarandum tenent multi.

50 Publica humanitas est ratio vt pro reo in pari causa ius dicatur.

51 Vnde notatum Prouerbium Mineruæ suffragium.

52 Actore non probante reus venit absoluendus.

53 Fauorabiliores causæ reorum.

54 Practica Cathaloniæ est in paritate emittere Proregem votum suum.

55 Adducitur exemplum Moysis.

56 Probatur ex tex. in l. vnica C. Theodos. de rescriptis Prudentum.

57 Adducitur casus controuersiæ, & Consti. 1. tit. dela Forma de votar.

58 Proponitur cap. 12. Curiarum anni 1599.

59 Componitur argumentum ex supradictis iuribus.

60 Quomodo intelligenda sint illa verba: Quia est Alter nos seruetur solitum.

61 Apud nos Prorex appellatur Alter nos.

62 Est idem Rex repræsentatus.

63 Non obtinet secũdum, sed eundem locum Domini Regis.

64 Quid obseruatur in Regno Maioricarum.

65 Pragmatica illius Regni refertur.

66 Ex qua multa emanarunt dubia quæ declarantur.

67 In illo Regno nunquam extitit dubitatum nisi de casu paritatis, non disparitatis votorum.

68 Relatum est in referente cum omnibus suis qualitatibus.

69 Explicatur dictum cap. 12. Curiarum anni 1599. ibi obseruetur solitum.

70 Expenditur cap. 22. Instructionum quæ dantur Proregibus.

71 Argumenta quæ nimis probant, nihil probant.

72 Leges non respiciunt ad ea quæ raro eueniunt.

73 Paritas votorum reddit probabiles ambas sententias.

74 In

74 *In casu paritatis votorum debet Prorex consulere peritissimum.*

75 *Imperatores consulebant Iurisperitos.*

76 *Quid sentiunt Pragmatici nostri circa hoc dubium.*

77 *Quid sentiunt Doctores exteri.*

78 *Dictio* tunc *& verba* non alias *restringunt dispositionem.*

79 *Quando Senatores sunt in paritate informatur Prorex, non vero quando sunt dispares.*

80 *An Iudex Ecclesiasticus, siue Ordinarius, siue Delegatus possit in personam Proregis sentētiam excommunicationis proferre remissiuè.*

81 *Ratio negatiua sententia non est repræsentatio Proregis.*

82 *Idem obseruatur in Vicesgerēte generalis Gubernatoris.*

83 *Qui non habet æqualem repræsentationem etiamsi Viceregia procedat.*

84 *Excommunicatio supponit peccatum mortale.*

85 *Proreges tenentur sequi in Cathalonia maiorem partem votorum in materijs iustitia.*

86 *Obseruantia est vera legis interpres.*

87 *Est portio legis cuius est obseruantia.*

88 *Habet eandem vim, ac si esset scripta in lege.*

89 *Quamuis de iure contrarium esset verius.*

90 *Magis attenditur quam proprietas verborum.*

91 *Efficacior est proximior legi.*

92 *Bini, aut tres actus intra spatium decem annorum sufficiunt.*

93 *Contraria exemplaria fuerunt ante annum 1599.*

94 *Quando obseruantia est varia attenditur frequentior.*

95 *Vel vltimus status.*

96 *Explicatur Constit. 1. tit. de forma vouendi.*

97 *Obseruantia interpretatiua solum habet locum in dubijs.*

98 *Si tamen inuenitur lex correcta in aliqua parte ab obseruantia, est huic standum.*

99 *Aliud est videri, aliud esse contrarium.*

100 *Refertur Regium rescriptum directum Excellentissimo Duci de Ossuna.*

101 *Aliud*

101 *Aliud rescriptum directum Duci Sessæ etiam Proregi.*
102 *Et aliud rescriptum Regiæ Audientiæ Cathaloniæ.*

Vt omnibus stylus Regiæ Audientiæ Cathaloniæ in vouendis, & decidendis litibus innotescat, vt Lectori beneuolo ad destinata lucidior fiat aditus, formulas quibus ipsamet Audientia vtitur in causarum decisionibus, quæ vulgo Conclusiones appellantur, & in Regio seruantur Archiuo in medium adducemus.

FORMVLA CONCLVSIONIS IN QVA PROREX interuenit, adestque votorum disparitas.

DIe Maij 1622. Barcinoniæ in Palatio regio in Aula Magnifici Regentis Regiam Cancellariam, Præsidente in ea Excellentissimo Domino Don Ferdinando Henriquez Afan de Ribera Duce de Alcalà Locumtenente Generali interfuerunt cum eo Nobiles, & Magnifici Doctores sequentes.

Nobilis Don Michael Sala Regens Regiam Cancellariam.
Magnificus Ioannes Gallego.
Magnificus Hieronymus Astor.
Magnificus Balthazar Morell, &
Nobilis Don Franciscus Aguilò.
Magnificus Iosephus Roca non interfuit lecturæ, *vel quando non interuenit ob aliquod impedimentum dicitur,* non interfuit ex causa.

In facto causæ vertentis in Regia Audiẽtia inter N. ex vna, & N. ex altera partibus facta relatione per Hieronymũ Astor Regiæ Audiẽtiæ Doctorem, & Causæ Relatorem.

Hieronymus Astor: Attento, &c. *Hic inseruntur motiua ad longum voti sui, & postea dicitur.* Est voti, &c. *Hic inseritur votum suum.*

Idem Ioannes Gallego.
Idem Don Franciscus Aguilò.
Balthazar Morell attento, &c. *Hic inseruntur ad longum moti-*

motiua voti sui, & postea dicitur. Est voti, &c. *Hic inseritur votum suum.*

Idem Don Michael Sala Regens.

Et Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis pro obseruantia Constitutionis concludit cum voto Hieronymi Astor, & aliorum ei adhærentium.

CONCLVSIO IN CAVSA, IN QVA INTERVENIT Locumtenens Generalis,& paritas votorum.

Die Maij 1622. Barcinonæ in Palatio regio in Aula Magnifici Regentis Regiam Cancellariam Præsidente in ea Excellẽtissimo Locumtenente Generali interfuerunt cum eo Nobiles, & Magnifici Doctores sequentes.

Nobilis Don Michael Sala Regens Regiam Cancellariam.

Magnificus Ioannes Gallego.

Magnificus Hieronymus Astor.

Magnificus Iosephus Roca.

Magnificus Balthazar Morell, &

Nobilis Don Franciscus Aguilò.

In facto causæ vertentis in Regia Audiẽtia inter N. ex vna, & N. ex altera partibus facta relatione per Hieronymũ Astor Regiæ Audiẽtiæ Doctorem, & Causæ Relatorem.

Hieronymus Astor: Attento,&c. *Hic inseruntur ad longum motiua voti sui, & postea dicitur:* Est voti,&c. *Hic inseritur votum suum*

Idem Ioannes Gallego.

Idem Balthazar Morell.

Iosephus Roca attento, &c. *Hic inseruntur motiua ad longum sui voti: Et postea dicitur.* Est voti,&c. *Hic inseritur votum suum.*

Idem Don Franciscus Aguilò.

Idem Don Michael Sala Regens.

Idem Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis.

Et idem Excellentissimus Dominus Locumtenes Generalis

lis pro obseruantia Constitutionis cōcludit cum voto dicti Iosephi Roca, & aliorum ei adhærentium.

2 Apud omnes ferè Gentes, & Nationes propriũ Regum officium fuisse iustitiam administrare docuit Diuus Hieronymus relatus *in can. Regũ 25. q. 5. Auth. ea quidē colla. 7. in princ. Nouel. 98.* Grego. Lopez *ad l. 19. tit. 9. partr. 2. lib. 1.* Scaccia *de senten. & re iudi. glos. 14. q. 8. n. 54.* Fermosinus *in cap. dilecti 6. de re iudic. q. 8. n. 3. & q. 9. n. 3.* Thesaur. *in præfa. Decisionum. nu. 12.* Fontanella *decis. 1. nu. 19. par. 1.* Mastril. *de Magistr. lib. 3. cap. 1. à nu. 25.* & latè *cap. 5. per totum* præcipuè *nu. 32.* Salgado *de regia protect. p. 1. præl. 3. nu. 43. & 97.* Salzedo *de lege politi. lib. 1. cap. 7. num. 12.* Zeuallos *de cogni. per viam violen. glos. 2. nu. 1.* Sarauia *de iurisd. adiuncto. quæst. 30. n. 5.* adeo vt Diogenes Pythago. dixerit tria propriè Regis opera esse *Deum colere, Exercitum ducere,*
3 *& iudicare.* † Hinc apud Hæbreos, Principes Iudices vocabantur *1. Regum cap. 7.* ibi *Constitue nobis Regem, vt iudicet nos* Petrus Gregor. Tolosa *de Republi. lib. 6. cap. 6. nu. 1.*
4 Thesaur. *in dicta Præfatio. nu. 12.* † celebris est vox illa Reginæ Sabæ ad Solomonem *3. Regum cap. 10.* ibi *Constituit te Deus Regem vt faceres iudicium, & iustitiam,* & eiusdem Salomonis ad Deum Opt. Max. *3. Regum cap. 3. Dabis seruo*
5 *tuo cor docile vt populum tuum iudicare possit.* † Hac de causa Dauidem, Iobum, & alios in Portis Vrbium legimus iudicantes, ciuiumque discernentes iurgia, & quia Salomon fęliciter in ancipiti illa duarum mulierum controuersia iudicandi munus exercuit, vt scribit Sacer Textus, *Exinde à populo plurimi habitũ fuisse* dicitur *3. Regum cap. 3.* vnde *Prouerbi. cap. 20.* habetur: *Rex qui sedet in solio iudicij dissipat omne malum intuitu suo, & cap. 16. Diuinatio in labijs Re-*
6 *gũ, in iudicio non errabit os eius.* † Cui diuinationi attribuendum iudicium illud Salomonis de quo *in cap. afferte gladiũ*
7 *3. de præsump.* quod eleganter, & latè refert Illustrissimus Dominus Don Franciscus Ramos del Mançano e Consilijs Gratiæ, & Iustitiæ Supremi Castellæ Senatus, huius nostri sæculi

sæculi decus, & ornamentum præclarum, insignis Magister Domini nostri Regis Caroli Secundi, de quo potuit Philippus Quartus indelebilis memoriæ Rex eius Pater nō minores Deo gratias referre de dato sibi Carolo filio, & Regni successore, quam de eo quod beneficium hoc fuerit collatū in tempus quo sub tanto Magistro potuerit edoceri, sicut de Philippo Macedoniæ Rege dicitur nō minores Deo gratias agisse quod sibi Alexandrum filium dedisset, quam quod tempore quo ab Aristotele poterat edoceri, imo & Alexander ipse non minus Aristoteli quam Philippo, imo amplius debere agnouit, & Regia voce professus est, quod a Philippo vt viueret, ab Aristotele vt bene viueret accepisset. Is inquam Autor vitamet Iudicium Salomonis refert in *lib.* nouissimè edito cui titulus *Reynados de Menoredad, y de Grādes Reyes*. † Sed nec omittenda quæ eleganter epilogauit 8
Don Emanuel Thesaurus *in suis Inscriptionibus, & Genealogia Patriarcharum* loquendo de Salomone

Regiam & Tribunal, gemma & ostro consternit
Ne venalis speretur iustitia quæ opes calcat,
Atque vt profugam reuocet Astraam
Aureos mores aurea in domo restituit.
Nunquam lautius sapientia sedit.
Qua interprete implicitas lites momento explicuit
Illam præcipuè de superstite Infante
Qui cum duas inter Matres, nullam Matrem haberet
Vtrique cadere iussus, vt neutri caderet,
Amore indice, Matrem inuenit.

Supradictæ diuinationi etiam attribuēdum iudiciū illud 9
celebre Danielis *cap. 13.* quo Senum perfidia detecta Susannam vitæ, honori, & marito restituit, † tum & illud Ario- 10
pharnis Thracum Regis, de quo Diodorus Siculus *lib. 20.* cum enim tres Cimmericorū Regis filij de Paterno Regno contenderent Iudicem eligerunt Ariophamem, qui iubet Patris cadauer sepulchro erui, arbori alligari, & eos arcu cōtendere, vt qui Patris cor transfixisset is in Regnum succederet. Primogenitus guttur, secundus medium pectus corde

h illæso

illæso transfixit. Supererat minimo spes Regni, vicit pietas, & se Regno cedere malle dum in Patris cadauer pietate superior esset professus, iaculari detractauit. Huic Thrax Regnũ adiudicauit quia naturæ propensione se, & vere filium, & virtute præstantiorem ostendisset.

11 Huc referri potest quod de Alphonso IV. Aragonũ Rege (primo huius nominis apud Neapolitanos) dicitur: nam adhuc pænè puero cũ cuiusdam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem prouocaret, negabat dominus ex se natum ne matre cũ filio priuaretur, deerãt in re clam patrari solita, probationes, iubet Rex partum sub hasta vendi, vincitur dominus licitatione, ergo ne (secũ dicebat) filius meus in seruitutem me viuo? quin potius fateor quod res est, & ecce paterni animi erumpunt inuito lachrymæ, subsequitur lingua confessionem oculorum, sic patri filium, matri debitam Rex libertatem restituit, vt refert Antonius Panhormi. *lib. 1. de gestis Alphonsi.*

12 Sic quoque Theodoricus Rex Gothorum: Spoponderat mulier Italica nuptias secundas amatori, pacta se filiũ quem habebat ex primis, prius domo exturbaturam, cum conaretur resistere filius, ambo Regem adeunt, filius sibi alimenta deberi, nec domo paterna a matre eijci decere, cõtra mulier filium non agnoscere, suppositiiumq; esse asserebant. Suspecta Regi mulier fieri incipiebat. Atqui, ò mulier, inquit Rex, potes si me audis, & hac te molestia expedire, & melius coniugium inire, quin tu iuuenem hunc qui filium se dicit tuum, maritum accipe, minor est ætate, & facie liberaliore. Icta mulier tam inopinata iussione primum conticescit, mox se colligit, & multa prætexere negationi parũ coherentia vel apta vt depræhẽsam facilè intelligeret Rex. Fingit ergo se pęnam addere nisi consentiret, quid restabat infęlici, vt scelus fugeret horrendum, filium agnouit, tradit Ioan. Magnus *Histor. Gothi. cap. 29.*

13 Quò referendũ est etiam iudicium Caroli Magni coram quo pater, & filius homicidij rei agebantur, factum vterque negabant, nec tormentis vllis ad cõfessionem criminis perduci

duci poterant, condẽnat Imperator vtrumq; ad suspẽdium. Tum pater victus amore filij se reum, filium vero sceleris expertem profitetur, vt tradit Andręas Barbatius *in cap. præsenti de probation.* † Aliud iudicium in re minoris momenti Federici Tertij Imperatoris refert Æneas Siluius *lib. 2. de reb. ab Alphon. gest.* 14

Nec reticendum, quãuis Barbari Regis, Thurcarum Solymani iudicium cũ sit in gratiam cuiusdam Christiani. Bysantij Iudęus Christiano certam auri summam mutuam dederat vti cõstituta die præter sortem vsuræ loco, duas carnis eiusdem Christiani vncias reciperet. Die illa sortem reddit Christianus, fęnus negat, aditur Solymanus vt rem decidat, ille Iudæum animo detestatus nouaculam adferri iubet, & Iudæo potestatem facit qua velit mẽbri parte debitori duas carnis vncias excidat ea lege vt omninò duas tãtum, sin minus, plusue exciderit capite luiturũ, non ausus Iudæus hanc aleam subire Christianũ absoluit, tradit *Corrozet. de dictis, & fac. memora.* plura congerit Augustinus Barbosa *in Collecta. ad cap. afferte de præsumptio.* videndus Martinus Delrio *Disquis. Magica. lib. 4. in princi.* 15

Sed lepidum iudiciũ fuit illud quod de Philippo Arquinto Archiepiscopo Mediolanensi, Romæque Gubernatore tradit ex Ioanne Petro Ghissiano *lib. 2. cap. 2.* Paulus Bellonus *de potest. eorum quæ fiunt in continen. lib. 2. cap. 53. nu. 2.* Rem habebat Romæ quidam Germanus cum muliercula quæ discedente illo statim rem etiam habuit cum quodam Hispano, itaut nec momento quidem temporis thorum reliquerit. Enixa est mulier filium statim post nouem menses. Reuerso Germano lis magna orta fuit vtroque acerrimè tãquam pro aris, & focis contendente suum esse partum. Res venit in iudicium in domo dicti Gubernatoris Philippi Archinti, ea sanè dubia erat cum ex coniecturis à Doctoribus traditis vix aliquid ad rem iudicandam colligi poterat. Sed prudens, ingeniosusque Iudex puero iam grandiusculo afferre ientaculum iubet, & simul apponi coram ipso duos schyphos, vnum aqua, alterum vino plenos, suaque sponte 16

puerulus adcurrit ad schyphum aqua plenũ, eumq; exhausit. Quod vbi vidit Germanus statim cõtra seipsum pronuntiauit, exclamauitque non esse filium suum eum qui aquam vino prętulit, & sic finitum fuit iudicium quod alias valde dubium erat, refert etiam factum istud Pater Ioannes Rho *in histor. varia. virtutum lib. 4. de iust. & iur. cap. 1. §. 1.*

17 Sed vt ad institutum redeamus, oportuit vt per iustitiam lites finirentur, nam vt inquit Theodoricus Rex Gothicus apud Cassiodorum *lib. 4. vari. epis. 4. Hinc est quod legum rereperta est sacra reuerentia vt nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu, quid enim à bellica confusione pax tranquilla distat si per vim litigia terminantur?*

18 † Si oculos ad Romanos Principes conuertimus Iulius Cæsar, teste Suetonio *in eius vita cap. 43.* ius laboriosissimè, ac seuerissimè dixit. Augustus vt ipsemet refert *in August. cap. 33.* ius dixit assiduè, & in noctem, non nunquam si parum corpore valeret, lectica pro Tribunali collocata, vel etiam domi cubans.

19 † Tiberius eodem Suetonio *in Tiberio cap. 33.* atteståte Magistratibus pro Tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat Consiliarium, assidebatque mixtim, vel ex aduerso in parte primori, etsi quem reorũ elabi gratia rumor esset, subitus aderat, Iudicesque aut e plano, aut e quæsitorijs Tribunali legum, & Religionis, & noxæ de qua cognoscerent, admonebat.

20 † De Claudio idem *cap. 14.* testatur his verbis: *Ius & Consul & extra honorem laboriosissimè dixit, nec semper præscripta legum sequutus, duritiem, lenitatemq; multarum ex bono, & æquo perinde vt efficeretur moderatus est.*

21 †

22 De Seuero idem refert Herodia. *lib. 3.* † Federicus tandem Imperator *in cap. 1. de proh. feudi alien.* rescripsit in hũc modũ: *Imperialem decet solertiam ita Reipublicæ curam gerere, & subiectorum cõmoda inuestigare vt Regni vtilitas incorrupta persistat, & singulorum status iugiter seruetur illæsus. Quapropter dum ex prædecessorum nostrorum more vniuersalis Curiæ Ronchalis pro Tribunali sedentes à Principibus Italiæ, &c.*

23 † Colligitur etiã Imperatores ius dixisse ex *l. Imperatores 34. D. de iur. fisc. l. Ophidius 97.* ibi: *Imperator interro-*

terrogauit, vbi Gothofredus, *in iure reddendo vel ipsi Principes interrogabant D. de leg. 3.* Assidebant enim Tribunalibus, & non modo inter æquitatem, & ius scriptum exortas dubitationes iustis decretis temperabant, verum & definiebant lites, † & non est omittendum iudicium Imperatoris 24
Antonini, de quo Marcellus Iuris Consultus *in l. proximè 3. D. de his quæ in testamen. delen.* interfuit enim ibi Cęsar cum iudicibus, disputauit cum Aduocatis, & partibus auditis remotis omnibus deliberauit.

Reges nostros Aragonienses, & Castellanos hac in re celebres extitisse refert ex pluribus Solorza. *emble. 61. nu. 46.* 25
Hinc meritò Hesiodus *in Theog.* scriptum reliquit

Hoc vno Reges olim sunt fine creati
Dicere ius populis, iniusta tollere facta.

† Verum quia negotijs innumeris, rerumque agendarum multitudine supremus Princeps obruitur, adeo vt tantę moli vix solus sufficiat dicente Tacito. *3. anna.* non posse Principem sua scientia cuncta complecti † (de quo laxiori calamo familiarissimus noster Don Nicolaus Ioãnes Abruscius amenissimi ingenij vir in celeberrimo opere, quod ad vtilitatem Orbis Catholici sub pręlo parat, cui titulus *Musæum Ethico-Politico-Oeconomico-Christianum in Polit. Concentu 10. tom. 1. per totum*) multorum auxilio opus fuit, dicente Henningo Arnisęo *in Doctrina Politica lib. 1. cap. 1. Vicarijs indigere Maiestatem*, quo pertinet nobile dictum Regis Castellæ Alphonsi *l. 12. tit. 1. partit. 2. El Emperador, o el Rey maguer sean granados Señores no puede hazer cada vno dellos mas que vn Ome*, item & illud Iuliani Imperatoris *in l. Magistros 7. C. de professo. & medi. lib. 10. Sed quia adesse singulis Ciuitatibus ipse non possum*, & vt dicebant ad Moysen *Exodi cap. 18. Cur solus sedes? & omnis populus præstolatur de mane vsque ad vesperam, vltra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere*, † constituti sunt Magistratus quibus ius dicendi onus incumbit Thesaur. *in præfa. Decisi. nu. 12.* Belluga *in Specu. Princi. rubri. 22. §. & quia nu. 53.* Menochi. *de arbitr. iudi. q. 2. nu. 6.* Mastril. de

26 27 28

Ma-

*Magistr'a.lib.3.cap.1.n.101.*Pareja *de instru.editi.tit.1.lib.2. resol.6.speciali.1.nu.122.*Salzedo *de lege Politi.lib.1.cap.13. nu.12.& 51.* Solorza.*de India.guber.to.2.lib.4.cap.3.nu.11.* Fontanel.*decis.1.nu.19.*Don Michael de Cortiada *decis.39. nu 1.par.1.*Idem Solorz.*emble.61.nu.37.& seq.* Salgado *de reg.protect.par.1.cap.10.pralu.3.nu.97.* Imo & ipsi Ioui finxerunt antiqui datos fuisse Assessores Natalis Comes *lib. 2. Mitheologiæ cap.* 2. Osual. *ad Donel.lib.18.comment.cap.2. litt.B.* notauit Don Laurentius Matheu iam Collega noster in Supremo Aragonum Consilio Regens, *de regi. Reg. Valen.cap.6.§.5.nu.9.tit.1.* & hoc contingit Moysi, vt *cap.18. Exodi* legitur. *Et electis viris strenuis de cuncto Israel constituit eos Principes populi, qui iudicabant plebem omni tempore*, & *Deutero.cap.16.* dicitur *Iudices, & Magistros constitues omnibus portis tuis vt iudicent populum iusto iudicio.*

29 † Hi veluti oculi, aures, manusque Principis ad tantum ministerium explendum fideliter, grauiterque cōmodati sunt D. Abruscius *loco citato*, vbi conditiones Ministrorum latè

30 retexuit, & vt dicebat Rex ille Gothicus apud Cassiodorum *lib.8.epist.18. Legum peritos Iudices ordinare quia vix potest negligere, qui nouit æquitatem, nec facilè erroris vitio sordescit quem doctrina purgauerit*, id quod antea rescripserunt Theodosius, & Valentinianus Imperatores *in l.humanum 8.C.de legib.* ibi *Benè enim cognoscimus quod cum vestro cōsilio fuerit ordinatum id ab beatitudinem nostri Imperij, & ad nostram gloriam redundare*, vnde meritò *in l.1.§.1.D.de offici.Prætor.* leguntur illa aurea verba, quæ licet vulgaria in ore omnium habeantur, sunt tamen propria huius loci. *Credidit enim Princeps eos qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad eius officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos esse pro sapientia, ac luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicaturus* vidēdus Donel. *lib. 28.com.iur.ciui.cap.6.* vbi Osual. *litt.V.*

31 Certum autem est omnia Cōsilia, siue Auditoria, Regias Audientias, vel Senatus ita instituta fuisse vt sententiæ ex maioris partis Senatorum voto dicātur *l.si quod 5.* ibi *Atque id*

id quod maioris partis probauerit assensus solenis firmet autoritas C.delegatio.lib.1 o.l.item 17.§.principaliter, ibi *inuenitur pars maior cuius arbitrio stabitur l.diem 27.§.si plures* ibi *sed si maior pars consenserit, ei stabitur D.de recept.arbitr.l.duo 28.l.Pomponius 36.l.duo 39.* ibi *statur duorum sẽtentiæ D.de re iudi. l.nominationum 45.* ibi *quod à maiore parte ordinis salubriter fuerit constitutum,* vbi Nouari.*C.de Decurio.lib.1 o.l.quod maior 19.* ibi,*quod maior pars Curiæ effecerit pro eo habeatur, ac si omnes egerint D.ad municip. l.aliud 16o.§.refertur,*ibi *refertur ad vniuersos quod publicè fit per maiorem partẽ D. de reg.iur.l.vnica* ibi *vbi autem diuersæ sententiæ proferuntur potius numerus vincat autorem C.Theodo.de respons.Pruden.cap.cum inter.21.*ibi *maior, & sanior pars, de electio. cap.1.*ibi *pluribus, & sanioribus de his quæ fiunt à maio.par.Capit.* & obseruo tex. à nemine ad hoc institutum expensum *in l.spurij 6.§.fin.* ibi *qui pluribus eodem tempore suffragijs iure Decurionis decorati sunt D.de Decurio.* Plini.*lib.6. epis.13.* sic ait: *Singulos integra re dissentire fas est,peracta quod pluribus placuisset,cunctis tenendum.* Appianus, *tam in comitijs, quam in iudicijs vincit pars maior.* Prudentius

Vox cedat numeri,paruaque in parte quiescat

videndi Cuia.*lib.12.obserua.cap.16.*Anto.Faber *in Codice tit.de Senato.defi.2.*Afflic.*decis.1.*Riccius *collec.316.*Alciat. *lib.9.parer.cap.14.*Bouadilla *lib.3.Politica cap.7.nu 52.*Rolandus à Valle *conf.90.nu.19.lib.1.* Auendaño *de exequend. mand.par.1.cap.19.nu.6.* Fontanella *de pact.nuptia.clau.3. glos.3.nu.73.tit.1.* Stephanus Garon *ad Constit. Medio. ad tit.de Senator.cap.11. num. 53.* Excellentissimus Dominus Vicecancellarius Don Christophorus Crespi *obser.10.nu.9*
† Idque factum quia præsumptio stat pro sentẽtia plurium, 32
vt litibus imponatur finis,& inter Senatores discordiæ sedarentur Gamma *decis.1.num. 2.* Alciat.*d.cap.14.* & Faber *d. defini. 2.* † Non licere autem disputare his qui dissentiunt 33
postquam iam ius dictum est potest probari ex eleganti Liuij loco qui ait: *Nam dicendi, ac suadendi quodquisque aut*

velit

velit, aut optimũ putet nunc ocasionem esse antequam aliquid decernamus, vbi semel decretum erat omnibus id etiam quibus antea displicuerit pro bono, atque vtili fœdere defendendum.

34 Sed non est prætermittendus casus disparitatis votorum, cũ ex septem Iudicibus tres reum ad mortem damnant, duo relegant, & duo absoluunt quem tradit Plinius iunior *lib. 8.*
35 *epis. 14.* † cuius integram epistolã referam vtpotè sentẽtijs plenam *Cum sis*, inquit Plinius Aristoni, *peritissimus, & priuati iuris, & publici, cuius pars senatorium est, cupio ex te potissimum audire, errauerim in Senatu proximè nec ne? nõ vt in præteritum (serum enim) verum vt in futurum, si quid simile acciderit, erudiar. Dices, cur quæris quod nosse debeas? Priorum tẽporum seruitus vt aliarum optimarum artium, sic etiam iuris Senatorij obliuionem quaudam, & ignorationem induxit. Quotus enim quisque tam patiens, vt velit discere quod in vsu non sit habiturus? Adde quod difficile est tenere quæ acceperis, nisi exerceas. Itaque reducta libertas rudeis nos & imperitos deprehendit, cuius dulcedine accensi, cogimur quædam facere antequam nosse. Erat autem antiquitus institutum vt à maioribus natu nõ auribus modo, verum etiam oculis disceremus quæ facienda, mox ipsi, ac per vices quasdam tradenda minoribus haberemus. Inde adulescentuli statim castrensibus stipendijs imbuebantur vt imperare parendo, duces agere dum sequuntur adsuescerent. Inde honores petituri adsistebant Curiæ foribus, & consilij publici spectatores, antequam consortes, erant. Suus cuique parens pro magistro, aut cui parens non erat maximus quisque, ac vetustissimus pro parente. Quæ potestas referentibus, quod censentibus ius, quæ uis Magistratibus, quæ cæteris libertas, vbi dicendum, vbi resistendum, quod silentij tempus, quis dicendi modus, quæ distinctio pugnantium sententiarum, quæ exequutio prioribus aliquid addentium, omnem denique senatorium morem, quod fidelissimũ percipiendi genus, exemplis docebantur. At nos iuuenes fuimus quidem in castris, sed quum suspecta virtus, inertia in pretio, quum Ducibus autho-*

thoritas nulla, nulla militibus verecundia, nusquam imperium, nusquam obsequium, omnia soluta, turbata, atq; etiam incontrarium versa, postremo obliuiscenda magis quam tenenda, iidem prospeximus curiam, sed curiam trepidem, & elinguem cũ dicere quod velles periculosum, quod nolles miserum esset. Quid tunc disci potuit, quid didicisse iuuit, cum Senatus aut ad otium summum, aut ad summum nefas vocaretur, & modo ludibrio, modo dolori retentus, nunquam seria, tristia sæpe censeret? Eadem mala iam Senatores, iam participes malorum multos per annos vidimus, tulimusque quibus ingenia nostra in posterum quoque hebetata, fracta, contusa sunt. Breue tempus (nam tanto breuius omne quanto fælicius tẽpus) quod libet scire quod simus, libet exercere quod sumus, quod iustius peto, primum vt errori, si quis est error, tribuas veniam, deinde medearis scientia tua, cui superfuit cura, sic iura publica vt priuata, sic antiqua, vt recentia, sic rara, vt assidua tractare. Aque ego arbitror illis etiam quibus plurimarum rerum agitatio frequens, nihil esse ignotum patiebatur. Genus quæstionis quod adfero ad te, aut non satis tritum, aut etiam inexpertum fuisse, hoc & ego excusatior, si forte sum lapsus, & tu dignior laude, si potes id quoque docere, quod in obscuro est, an didiceris. Referebatur de libertis Afranii Dextri Consulis incertum sua an suorum manu scelere an obsequio perempti, hos alius quis? Ego (sed nihil refert) post quæstionem supplicio liberandos, alius in Insulam relegandos, alius morte puniendos arbitrabatur. Quarum sentẽtiarum tanta diuersitas erat, vt non possent esse nisi singulæ. Quid enim commune habet occidere, & relegare? & nõ Hercule magis quam relegare, & absoluere, quanquam proprior aliquanto est sententiæ relegantis, quæ absoluit quam quæ occidit, vtraque enim ex illis vitam relinquit, hæc admit, cum interim & qui morte puniebant, & qui relegabant vna sedebant, & temporaria simulatione concordiæ discordiam differebant. Ego postulabam vt tribus sententiis cõstaret suus numerus, nec se breuibus iudiciis duæ iungerent. Exigebam ergo vt qui capitali supplicio adficiendos putabant, discederent

rent

rent à relegante, nec interim contra absoluentes mox dissensuri congregarentur, quia paruulum referret an idem displiceret quibus nõ idem placuisset. Illud etiam mihi permirum videbatur eum quidem qui libertos relegandos, seruos supplicio adficiendos censuisset coactum esse diuidere sentẽtiam, hunc autem qui libertos morte multaret cum relegante numerari. Nam si oportuisset diuidi sententiã vnius, quia res duas comprehendebat, non reperiebam quemadmodum posset iungi sententia duorum tam diuersa censentium. Atque adeo permitte mihi, sic apud te tanquam ibi, sic peracta re, tanquam adhuc integra, rationem iudicij mei reddere, quæque tunc carptim multis obstrepentibus dixi, nunc per otium iungere. Fingamus tres omninò Iudices in hanc causam datos esse, horum vni placuisse perire libertos, alteri relegari, tertio absolui, vtrum ne sententiæ duæ collatis viribus nouissimam prement, an separatim vnaquæque tantundem quantum altera valebit? Nec magis poterit cum secunda prima connecti, quam secunda cum tertia. Igitur in Senatu quoque numerari tanquam contrariæ debent quæ tãquam diuersa dicuntur, quod si vnus atque idem & perdendos censeret, & relegãdos, num ex sententia vnius, & perire possent, & relegari? Num deniq; omninò vna sententia putaretur quæ tam diuersa coniungeret? Quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos, videri potest vna sententia quæ dicitur à duobus, quæ nõ videretur vna si ab vno diceretur? Quid? lex, non apertè docet dirimi debere sententias occidentis, & relegantis, cum ita decisionem fieri iubet? Qui hæc sentitis, in hanc partem, qui alia omnia, in illam partem ite quæ sentitis. Examina singula verba, & expende, qui hæc censetis, hoc est qui relegandos putatis, in hanc partem: idest in eam, in qua sedet qui censuit relegandos. Ex quo manifestum est non posse in eadem parte remanere eos qui interficiendos arbitrantur. Qui alia omnia animaduertitis, vt non contenta lex dicere alia, addiderit omnia, num ergo dubium est, alia omnia sentire eos qui occidunt quam qui relegant? in illam partem ite quæ sentitis. Nonne videtur ipsa lex eos qui dissentiunt in cõtra-

trariam partem vocare, cogere, impellere, nō consulere etiam vbi quisque remanere, quo transgredi debeat non tantum solemnibus verbis sed manu, gestuque demonstrat? At enim futurum est vt si diuidantur sententiæ interficientis, & relegantis, præualeat illa quæ absoluit. Quid istud ad censentes? quos certè non decet omnibus artibus, omni ratione pugnare, ne fiat quod est mitius, oportet tamen eos qui puniunt, & qui relegant, absoluentibus primum, mox inter se comparari, scilicet vt in spectaculis quibusdam sors aliquem se ponit, ac seruat, qui cum victore contendat, sic in Senatu sunt aliqua prima, sunt secunda certamina, & ex duabus sententijs eam quæ superior exierit, tertia expectat. Quid quod prima sententia comprobata cæteræ perimuntur? Qua ergo ratione potest esse non vnus atque idem locus sententiarum, quarum nullus est? Postea planius repetam, nisi dicente sententiam eo qui relegat, illi qui puniunt capite, initio statim in alia discedunt, frustra postea dissentient ab eo cui paulò ante consenserint. Sed quid ego similis docenti cum discere velim an sententias diuidi, an iri in singulas oportuerit. Obtinui quidem quod postulabam, nihilominus tamen quæro an postulare debuerim, an abstinere, quemadmodū abstinuit is qui vltimum suppliciū sumendum esse censebat. Nescio an iure, certè æquitate postulationis meæ victus, omissa sententia sua accessit relegant i, veritus scilicet ne si diuiderētur sententiæ (quod alioqui fore videbatur) ea quæ absoluendos esse censebat, numero præualeret. Etenim longè plures in hac vna quam in duabus singulis erant. Tum illi quoque qui authoritate eius trahebantur, transeunte illo destituti reliquerunt sententiam ab ipso authore desertam, sequutique sunt quasi transfugam, quem Ducem sequebantur. Sic ex tribus sententijs duæ factæ, tenuitque ex duabus altera, tertia expulsa, quæ cum ambas superare non posset, elegit ab vtra vinceretur. Vale. Hæc Plinius. Videndi de hoc casu Cuiacius *d. cap. 16.* & Thesaur. *decis. 1. nu. 10.* & nouissimè Franciscus Sadarinus Mediolanensis Iuris Consultus eximius, amicus noster, Secretarius illius Excellentissimi Senatus, vir sanè eruditus *in*

responso 48. vbi rem hanc ex professo tractat, & quatuor sententias diuersorũ Authorum numerat. Primam asserentium præualere debere sentẽtiam capitalem, inter quos Cuiacius *lib. 12. obser. cap. 16.* quam impugnat Stephanus Garonus *de Senatoribus in Præludijs cap. 11. nu. 59.* asserens maiorem numerum sumendum esse relatiuè, & complexiuè ad omnes Senatores, qui suffragia ferunt, non autem distributiuè ad tenẽtes vnam, vel alterã opinionem Franc. Marc. *quæst. 690. par. 1.* Blanc. *de compromi. quæst. 9. num. 66. vers. contrarium tamen.*

Secunda opinio est mediam sententiam relegationis amplectendam esse, quasi duæ vltimæ sententiæ in qua reperiuntur quatuor suffragia vniantur, & præualeant aduersus illam quæ capite damnat, cum certum sit quatuor illos Iudices vouisse ne reus moriatur, & quatuor debẽt vincere tres, sic & Polybius refert Posthumium in roganda sententia Senatus coniunxisse suffragia eorum qui Græcos damnabant, & qui ad tempus eos retinendos censebant, vt absoluẽtium vota superaret, & rationem huius sententiæ eam etiam esse tradunt, quod in maiori pęna inest minor, sicuti de minori summa dicitur *in l. diem 27. §. si plures D. de recep. arbitr.* vbi ex tribus sententijs quarum prima quindecim, secunda decem, tertia quinque damnat Vlpianus docet tertiam sustinendam quia in quinque omnes consenserunt, quidquid dicat Vincẽtius de Franchis obseruari in Sacro Consilio Neapolitano *decis. 356.* licet tex. *in l. inter pares 38. §. 1. D. de re iudi.* dicat dictam summam vti minimam attendẽdam esse *cap. 1. de arbitris.* Hanc sententiã acriter impugnat Plinius, vt vidimus in illis verbis, *quemadmodum igitur cum alter puniendos, alter censeat relegandos videri potest vna sententia quæ dicatur à duobus, quæ non videretur vna si ab vno diceretur?*

Tertia sententia est mitiorem pęnam præferẽdam fauore rei Cabedus *decis. 7. par. 1.* qui apud Lusitanos peculiari lege hoc statutum asserit.

Quarta sententia vult numerum Iudicum augeri debere

iuxta

iuxta illud quod dicitur *in l. duo Iudices 28. D. de re iudic.* quam probabiliorem existimo, & in eam inclinare videtur Robertus Titius Burgens *de locis controuersis lib. 1. cap. 1.* Thesau.*d.decis.1.nu.12.* Caballus *resolu.crimi.casu.119.*& Anto.Faber *in Codice lib.1.tit.7.de Senato.defi.3.vers.idemque est.* videtur hanc sententiam amplecti,dum negat posse coniugi sententias damnantium ad relegationem, & ad pœnam mitiorem, vel pecuniariam,*etsi enim,*inquit,*videantur omnes in eo consentire vt capitalis pœna absolutio sequatur, quæ tamen pœna irroganda sit, ex sentētiarum numero discerni non potest,quod neque pares sint, neque si omnes iungantur alia alijs superior, non enim vnum pœnæ genus in alio cōtinetur, sed distinctæ sunt,prorsusque separatæ vt delictorum,ita pœnarum species*, quod & sentire videtur Hugo Grotius *de iur.belli lib.2.cap.5.§.19.* dum ait. *Sed nec absoluentes cum relegantibus coniungentur, quia etsi nō interficiendum reum consentiunt, id tamen nō est illud ipsum quod dicit sententia, sed per consequentiam id elicitur,at qui relegat,non absoluit.* Sed quia quæcunq; dici possunt, dicta & expensa sunt à Plinio *in d. epis.* ideo articulum hunc omittimus.

At in hac re omninò videndus Dom. Don Carolus Calà Dux Diani in hoc supremo Collaterali Cōsilio Regens vir omni scientiarum genere ornatus, & alibi à me, licet nunquam satis,laudatus,à Don Hieronymo Calà eius fratre adductus,& relatus in erudito tractatu post hæc scripta vt ipse est testis,typis mandato *de restitutio.in integr.minor.quandoque denega.quæst.30. in fine,* vbi an priuilegium istud vt in paritate votorum sententia pro reo feratur habeat locum non solum in criminalibus, verum & in ciuilibus latè pertractat.

Quando autem adest paritas votorum, tunc variè obseruatū inuenimus: † etenim Imperatores Theodosius, & Va- 36
lentinianus *in l.vnica C.Theodos. de Respon. Pruden.* eam partem vincere decreuerunt in qua excellentis ingenij vir. Papinianus emineat. † In supremo nostro Aragonum Cōsi- 37
lio pars in qua numeratur votum Vicecancellarij in omnibus

bus tam iustitiæ, quam gratiæ negotijs præualet, vt tradit ipsemet Vicecancellarius Crespi *in admonit. ad Lectores curiosos ante suas obseruationes inserta num. 25. & obseru. 10. nu. 99.* & de Præside Pedemontiū Thesaur. *decis. 1. nu. 5.* & de Præside Senatus Mediolani Garonus *de Senato. prælud. 11. nu. 57.* Sadarinus *d. respon. 48. nu. 22.* qui refert Constitutionem Imperatoriam sic disponentem Cabedo *decis. 6.*

38 *nu. 3.* † In Regno Neapolitano in Regia Camera Sumariæ, in qua Præsidis, seu Locumtenentis Magni Camerarij munere nullis meis meritis, sed Regia clemētia fungor, obseruatur dispositio *l. inter pares 38.* ibi *Inter pares numero Iudices si dissonæ sententiæ proferantur pro reo obtinere oportet D. de re iudica.* cum qua concordare videtur *l. si pars 10. D. de inoffi. testamen.* dum pro testamento in paritate votorum deciditur, cum idem sit, quod pro reo decidere, vt notauit Cuiacius *ad lib. 17. Pauli ad Edictum in d. l. inter pares 38. & lib. 12. obserua. cap. 16.* est etiam tex. *in cap. vlt. de senten. & re iudic.* notarunt obseruari sic in Regia Camera Regens Aponte *deci. 31. num. 7.* Riccius *collect. 512. nu. 1.* Rouitus *in pragm. 1. nu. 3. de causis decidendis, & cons. 7. nu. 7.* Amat. *cons. 27. num. 2.* Carolus Petra *super Ritu 98. num. 5.* Thoro *par. 3. verf. sententia proferenda* Regens Tapia *decis. 46. nu. 1.* quod etiam apud Romanos obseruari probant præter super citata iura Cicero *orat. pro Cluent.* ibi: *In Consilium erant ituri Iudices triginta duo, sententia decem & sex absolutio confici poterat.* & Plutar. *in Caio Mario: Acerbiores erant in eum Iudices, postremo die præter opinionem absolutus est cum sententiæ pares essent.*

39 Et in casu paritatis in lite libertatis fauore ipsius declaratur, est text. *in d. l. inter pares 38.* & probat text. *in l. lege Iunia 24.* ibi: *Si dissonantes pares Iudicum existant sententiæ pro libertate pronuntiari iussum D. de manumis. d. cap. vlt. de sent. & re iudi. l. duobus 30. D. de liber. cau.* licet ibi non de duobus Iudicibus, sed de duobus iudicijs agatur, vt notauit Cuia. *ad Paulum lib. 17. ad Edictū in d. l. inter pares 38.*

40 † Alcia. *lib. 1. Parer. cap. 14.* existimauit *d. l. inter pares 38.* locum

locum habere solum in criminalibus, sed tex. clarè loquitur in liberalibus, & in alijs causis,& in publicis iudicijs,vnde omnes comprehendit,& notauit Cuiaci.*lib. 12.obser.cap. 16. & Mastril. decis. 183.* † Nec minus fæliciter se gessit 41
idem Alciatus dum tex. *in d. l. inter pares 38.* affirmauit solum procedere quando Iudices sunt omninò pares numero, & dignitate,nam si vnus esset dignior,vtpotè quia antiquior altero, tunc maior ratione temporis præfertur:etenim præfata intelligētia metaphysica est, vt animaduertit Antonius de Luca *ad Vincent.de Franchis decis. 252.nu. 1.* dum moraliter impossibile est inter plures Iudices reperiri posse paritatem in dignitate, & antiquitate officij.

In Sacro Consilio Neapolitano licet olim prępondeararet 42
sententia cui adhærebat Præses Consilij: tamen hodie in vim Pragmaticæ *1. cap. 6. tit. de causis decidendis* facta per Cardinalem Granuela 4.Iunij 1547.nominantur Adiuncti Michael Surgent *de Neapoli illustr.cap.25.nu.28.*& solum dubium fuit quando Adiuncti sunt Præsidentes Regiæ Cameræ an tunc debeat habere locum dispositio *d. l. inter pares 38.* † & quia Adiuncti,seu Associati reputātur eiusdem 43
naturæ cuius est Consilium, siue Tribunal cui associantur Vincent.de Franchis *decis.252.nu.5.* Rouitus *cons. 7. nu. 1. & 2.* noster Vicecancellarius *obserua.10.nu.94.* † hinc tunc 44
non habet locum dispositio *d.l.inter pares 38.* † contrarium 45
dicendum quando Regij Consiliarij dantur in Adiunctos, seu Associatos Regiæ Cameræ (quod quando contingere potest mox dicemus) nam tunc in paritate votorum vincit reus Regens Rouitus *cons.7.nu.4. & ibi in suis obseruation.* Blasius Altimarus *nu.10.* Vincent. de Frāchis *decis.252.*vbi Additionatores præcipuè Antonius de Luca † ea reddita ra- 46
tione quod Pręsidentes Regiæ Cameræ habeant iurisdictionem ordinariam,Consiliarij vero Consilij Sanctæ Claræ habeant delegatam Petra *in ritu 53.nu.10. & ritu 98.num.5.* Regens Galeota *lib.2.controu.58.* & sic in istis debet obseruari dispositio tex. *in l.duo 39. D. de re iudi. & cap.fin.de sentent.& re iudi.* † sed hanc rationem scilicet Iudices Cō- 47
silij

filij haberẽ iurisdictionem delegatã impugnat validissimis argumentis Blasius Altimar *in obserua. ad cons. 7. Regentis Scipionis Rouiti nu. 1.* & si institutũ permitteret, illam pluribus alijs medijs destruere possemus. Videndus Carleual *de iudicijs lib. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 8. sect. 4. nu. 1152.* Non negamus Præsidentes Regiæ Cameræ esse Iudices Ordinarios, non vero hanc esse rationem quare pro reo in casu paritatis
48 ius dicitur, euidenter probatur, † quia quando lis est inter partes absque interesse Fisci, (quod euenire potest quoties cessante interesse Fisci partes incompetentiam Regiæ Cameræ non adlegant, licet meis temporibus eo cessante ex officio fuit interpositum decretum: Partes adeant Sacrum Consilium,) & Præsidentes sunt in pari numero votorum non seruatur dispositio *d. l. inter pares 38.* sed vel ex absentis alicuius Præsidentis aduentu terminatur, vel ex Proregis iussu aliquis ex Regijs Consiliarijs adiungitur si credimus M. Antonio Surgent *in Neapoli illustrata cap. 25. num. 28.*
49 † Quo circa alijs magis placet sententia eiusdem Surgent *d. nu. 28.* quam eo nõ laudato adducunt Altimarus *ad d. cons. 7. Rouiti nu. 8.* & Carolus Petra *super ritu 98. nu. 5.* eam insinuauit tantum Aponte *d. decis. 31. nu. 7. & 8.* Quia scilicet in causis vertentibus in Regia Camera interesse regulariter est Regij fisci, quo casu in rebus dubijs (vti sunt illæ in quibus paritas votorum concurrit) pro reo est iudicandum, & non pro Fisco (cuius causa nunquam est mala nisi sub bono Principe, vt inquit Plinius *in Panegy. ad Traianum*) *l. non puto 10. D. de iur. fis.* iuxta communem Doctorum sensum Couar. *lib. vari. cap. 16. in princ. & nu. 1.* Negusant. *de pigno. par. 2. mem. 4. nu. 118.* Barbosa *in l. 1. par. 2. nu. 11. ex vers. ad complementum D. solut. matrim.* Farina. *in frag. crimi. litt. F. nu. 188. & 189.* Menochi. *de præsump. lib. 2. præsump. 72. per totam,* licet in fauorem Fisci interpretetur subtiliter tex. illum post Couar. *d. cap. 16.* & alios à se adductos Carleual *de*
50 *iudic. lib. 1. tit. 2. disp. 1. nu. 35.* † Vel potius dicendum imputãdum hoc esse publicæ misericordiæ, & humanitati vt pro reo in pari causa ius dicatur iuxta illud Senicæ *epist. 1. in fine*:
Reum

Reum, inquit, *paribus sententijs absolui, ac semper quidquid dubium est, humanitatē in melius inclinare*, Cuiaci. *ad Paulum lib. 17. ad Edictum in d. l. inter pares 38.* † vbi notauit 51
hoc in Areopago seruatum fuisse perpetuo, & inde vulgo iactatum Prouerbium illud *Mineruæ suffragium, Mineruæ sententia*, quasi reo iudicato paribus sentētijs pro eo Minerua suffragium suum superadijciat, vt suo suffragio pars absoluentium exsuperet partem condemnantium, & ex Electra Euripidis tradit idem Cuiacius hęc verba: Lex posita est semper reum vincere paribus sententijs, & nihil mirum, cum varijs priuilegijs rei in Iudicijs gaudeant, † vt est illud 52
quod actore non probante reus veniat absoluendus *l. actor 23. C. de probatio. l. qui accusare 4. C. de edendo* Ant. Gomez *lib. 3. vari. cap. 13. nu. 28.* Mascar. *de probatio. conclus. 36. & 1224.* Don Ioan. de Castillo *lib. 7. de tertijs cap. 7. nu. 2.* Barbosa *axio. 10. nu. 2.* Couar. *lib. 1. vari. cap. 1. nu. 8.* Ant. Faber *de error. pragma. deca. 19. er. 1.* Farina. *in frag. crimin. par. 1. lit. A. nu. 16.* Religiosissimus pariter, & Doctissimus Antistes Don Antonius Françes Vrritigoiti Episcopus Barbastren. *tract. de Intrusi. quæst. 70. num. 2.* † & fauorabiliores semper 53
fuisse causas reorū sunt iura *in l. fauorabiliores 125.* vbi plura Petrus Faber *D. de reg. iur. l. seruum 91. §. sequitur 3. D. de verbo. obliga. l. verum 11. §. item quæritur 6. D. de minor.* cum alijs traditis à Valenzuela *consf. 18. nu. 90.*

Sed vt veniamus iam ad Cathalonię practicā ea est. In casu paritatis non pro reo, sed Prorex emittere debet votum 54
suū, † quæ antiquū illū originē habet à tēpore Moysis, vt dicitur *Exodi cap. 18.* ibi *Quidquid autē grauius erat referebant ad eum*, vel vt dicebat Simmachus *lib. 10. epist. 40. Diuino arbitrio Numinis Regij sūmam negotij reseruandam.* Nihil enim magis nostro casui adaptari potest. Moyses enim, cum nō posset solus cunctos populos iudicare, electis viris, vt supra vidimus, strenuis de cuncto Israel cōstituit eos Principes Populi qui iudicabāt plebem omni tempore. Sic Rex noster quia non poterat ipse solus, vt supra etiam diximus, iudicare, elegit Senatores qui vniuersum populum omni tē- 55

pore iudicarent, sed quidquid grauius erat,vt solent esse lites in quibus paritas votorum reperitur,referũt ad eum hoc est ad Regem, seu Proregem, qui eius vices sustinet, vt vo-
56 tum suum emittat,† quod mihi probat de iure cõmuni tex. à nemine ex his qui ingenia super hac quæstione in nostra Prouincia non modicè fatigarunt animaduersus *in d. l. vnica C. Theodosia. de Responsis Prudentum*, cuius verba sunt hæc. *Vbi autem pares eorum sententiæ recitantur, quorum par censetur authoritas* (hic est casus noster) *quod sequi debeat eligat moderatio Iudicantis*, & loco illius verbi *Iudicantis*, legit Iacobus Gothofredus diligens Commentator, & Illustrator Codicis Theodosiani, *Moderatoris, seu Rectoris Prouinciæ*, qui apud nos est Prorex.

57 Sed difficultas quæ insurrexit in Audientia Cathaloniæ, me iam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio Regente,fuit an Prorex posset in casu disparitatis votorum votũ suum in causis ciuilibus proferre. Tempore enim Regiminis Excellentissimi Ducis de Ossuna vertente quadam lite inter Excellentissimos Ducem de Ixar ex vna, & Ducem Albæ, & Marchionem de Aytona summis titulis à me colendum,virum ob magnam in pauperes charitatem, & eximias animi dotes longiori vita dignum à nobis *in trac. de Fugitiuis cap. 20. nu. 63.* laudatum,ex altera partibus existentibus tribus tantum Iudicibus habilibus in Aula, cum duo in fauorem Ducis Albæ, & Marchionis de Aytona vouissent, alius in fauorem Ducis de Ixar, noluit Prorex permittere vt sententia publicaretur prætendendo votum suũ emittere. Re in Regia Audientia iunctis tribus Aulis agitata,in varias abierunt Senatores sententias,& licet maior pars dixerit non posse Proregem vouere,quia versabatur in causa ciuili, & in casu disparitatis votorum, contrarium multi sentierunt, acriterq; re in illa Audientia disputata,omnibus visum fuit indigere Regio rescripto, quod postea à Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio,me in eo existẽte,fuit emanatũ vt infra dicetur. Pro cuius rei intelligentia supponendum est Serenissimum Regem Ferdinandum Secun-

Secundum *in Constit. 1. tit. De forma del votar* quam laudat Michael Ferrer *1. parte obseruan. cap. 86. vers. pro intentione, & vers. sed sic est* disposuisse quod Locumtenens Generalis, Cancellarius, Vicecancellarius, Regens Cancellariam, dum præest in Audientia Regia Ciuili, vel in Consilio criminali, teneatur concludere omnes causas, & pronuntiare omnes sententias tam definitiuas, quam interlocutorias cum voto maioris partis Senatorum, in casu autem paritatis votorum dat qualitatem voto illius qui in dicta Regia Audientia Præses erit, quam qualitatem idem Rex Ferdinandus sustulit postea *in Constit. 7. tit. de Elect. nombre, y examen delos Doctores dela Real Audiencia.*

Supponendum etiam est quod *in Capitulo duodecimo Curiarum anni 1599.* disponitur sub his verbis: *Quia Maiestas Vestra* (adloquitur Curia Dominum Regem Philippum Tertium æternæ memoriæ) *in Regno Maioricarum sua Regia Pragmatica Sanctione stabiliuit, vt in causis tam ciuilibus, quam criminalibus dicti Regni suus Locumtenens Generalis nullum votum habeat, dignetur etiam ordinare cum approbatione præsentis Curiæ, vt in hoc Principatu, & Comitatibus Rossilionis, & Ceritaniæ idem obseruetur, prouidendo quod in casu paritatis votorum vocentur alij Senatores ex antiquioribus alterius Aulæ, vnus, vel plures arbitrio Locumtenentis Generalis, & suo casu Gerentis vices Generalis Gubernatoris.* Decretum verò Suæ Maiestatis super hoc Capitulo est huiusmodi. *Quia Locumtenens Generalis in præsenti Principatu, & Comitatibus est alter nos, obseruetur solitum.* 58

Ex hoc textu deducimus Proreges in Cathalonia nõ posse emittere votum suum in casu disparitatis votorum, cum certo certius sit quod petitio Curiæ solũ fuit respectu prohibitionis in casu paritatis. Si votum habuisset in casu disparitatis, & illud præponderaret, certum etiam est Curiam illius quoque prohibitionem petijsse. Huius rei non meminit Curia, sed solum instat in casu paritatis de modo, & forma quibus dissolui debet. † Nec valet opponi per Suam 59 60

Maiestatem dictum fuisse quod Prorex vti ALTER NOS debeat seruare solitũ, quasi diceret quando quidem quia est ALTER NOS nostram immediatè repręsentans personam, solitũ seruare debet, vouere nẽpè in casu paritatis, adeo decet Principem, cũ res est grauis (vt solẽt esse casus in quibus interuenit paritas) emittere votum, vt de Moyse diximus: *Quidquid autẽ grauius erat referebant ad eum*. Et licet vis mentis vim orationis nostræ longissimè superet, vt ad aliud institutum dicebat Cuiacius *ad Papinianum lib. 19. Quæstionum in l. vnum ex familia* §. *si de Falcidia D. de leg. 2.* nullũ tamen verbum aptius inuenerunt antiqui Legislatores ad explicandam idemnitatem personarum Regis, atque Proregis, quam illud verbum ALTER NOS, † ita apud nos appellatur Prorex Olibanus *de iur. fis. cap. 4. nu. 58. & 61.* Cancerius *par. 3. varia. cap. 3. n. 329.* D. Accacius de Ripol *vari. cap. 1. nu. 11. & de Regalijs cap. 1. nu. 13. & cap. 21. nu. 29. & in addition. ad Praxim Don Ludouici de Peguera rubr. 27. nu. 77.* Xammar *de offi. Iudi. par. 1. quæst. 7. nu. 97.* Berart *in Specu. visita. cap. 9. nu. 2.* Fontanella *decis. 3. num. 17.* & alij quos refert Cortiada *decis. 10. nu. 3. par. 1.* † & ita repræsentat personam Domini Regis, vt sit idem Rex repręsentatus Ramires *de leg. Regia* §. *11. nu. 3.* Berart *in Specu. visita. cap. 9. nu. 1. & 2.* Ripol *de Regalijs cap. 11. nu. 27.* Fontanel. *deci. 433. nu. 18. par. 2.* Cancer. *par. 3. resolu. cap. 3. nu. 329.* Solorza. *de guber. India. to. 2. lib. 4. cap. 9. nu. 6. & 7.* & alij laudati à Cortiada *d. decis. 10. à nu. 3.* † Nõ obtinet secundum locum à Domino Rege, sed eundem Oliba. *de iur. fis. cap. 4. nu. 61. & 64.* Cancer. *d. cap. 3. nu. 329.* Andræas Bosch *delos titulos de Honor. lib. 2. cap. 36.* §. *3. in fine, &* §. *39. verf. El Tribunal.* Ripol *in addit. ad Praxim Don Ludouici à Peguera rubri. 27. nu. 77.* Xammar *de offi. Iudi. par. 2. quæst. 7. nu. 97. & in Ciuili doctri. siue de Priuileg. Ciuit. Barcinonæ* §. *7. nu. 4.* Fontanel. *decis. 433. num. 18. par. 2.* Carolus de Grassis *except. 1. nu. 43.* Ramires *de lege Regia* §. *11. nu. 3.* Belluga *in Speculo Princi. rubri. 6. nu. 4.* Matheu *de Regi. Reg. Valen. to. 1. cap. 2.* §. *1. nu. 22.* Mastril. *lib. 2. de Magistra. cap. 6. nu. 34.* Berart *in*

Specu.

(Margin numbers: 61 beside "gis, quam illud verbum ALTER NOS"; 62 beside "quos refert Cortiada"; 63 beside "Cortiada d. decis.")

Specu.Visita.cap.9.nu.4. Cortiada *d.decis.10.nu.7.* videnda hæc, & alia de dignitate Proregis à me scripta *in Disserta. de crimi.Lesæ Maiesta. par.1.arg.3.* sicque conueniens est vt habeat Regaliam vouẽdi in casu paritatis,& hoc est quod dixit tex. supra laudatus: *Vbi autem pares eorũ sententiæ recitantur, quorum par censetur autoritas, quod sequi debeat, eligat moderatio Moderatoris, seu Rectoris Prouinciæ.*

Sed vt medullius pateſiat sensus dicti *Capituli 12. Curiarum an. 1599.* de quo supra, scire oportet quid obseruabatur in Regno Maioricarum,meminit enim,vt in contextu legitur, Pragmaticæ sanctionis super hac re respectu il- 64
lius Regni factæ, † fuit autem edita 11. Maij 1576. super 65
institutione Regiæ Audientiæ illius Regni, & extat in libro Ordinationum, & Priuilegiorum dicti Regni ibidem typis mandato an. 1663. fol. 153. *in cap.4. illius* leguntur sequentia verba. *In votandis autem causis, & negotijs dictæ Regiæ Audientiæ statuimus,& ordinamus quod Relator causæ,siue negotij de quo tractabitur sit primus, & deinde in causis ciuilibus secundum votum præbeat modernior Consiliarius,& post eum reliqui ordine successiuo,ita ut Vicecancellarius,vel Regens Cancellariam, vel antiquior Consiliarius suo casu sit ultimus in uotando.* Et *in cap. 9.* dicitur. *Item sancimus, & ordinamus quod tam dictus noster Locumtenens Generalis,quam Regens Cancellariam,& suo casu antiquior Cõsiliarius in decisionibus causarum tam ciuilium, quam criminalium, & aliorum negotiorum, quæ in dicta Regia Audientia tractabuntur,cõcludere habeant cum voto dictorum Consiliariorum, vel si discordes fuerint cũ voto maioris partis eorum, & dictam maioris partis determinationem sequi, & exequi iuxta iuris dispositionem,aut Franchesiarum,Priuilegiorum,& Pragmaticarum dicti Regni tenentur. Et si dicti Consiliarij pares fuerint in votis volumus, & decernimus vota illa præualere cum quibus dictusVicecancellarius, & Regens Cancellariam concurret, etiamsi præsideat in dicta Regia Audientia noster Locumtenens Generalis.* Idemque seruari in Regno Sardiniẹ ex alia Pragmatica tradit De-

xart

xart *ad Capitula illius Regni lib. 3. tit. 5. cap. 5. pag. 606.*

Prosequitur autem Pragmatica Maioricensis, & *in cap. 10.* sic ait: *Insuper quia maximè conuenit bona administrationi iustitiæ quod dicti nostri Consiliarij cum libertate vota sua in omnibus negotijs, & causis præbeant, atque explicent, statuimus, & ordinamus quod noster Locumtenens Generalis qui nunc est, & pro tempore fuerit in dicto Regno, directè, vel indirectè, per interpositas personas, aut alias tam in tractatu negotiorum, & causarum in dicta Regia Audientia, quam extra eam, intentum, aut votum suum non aperiat dictis Consiliarijs, nec inter votandum eos interrũpat, nec alia faciat per quæ dicti Cõsiliarij minus liberè vota sua præbeãt, super quo dicti nostri Locumtenentis Generalis conscientiam oneramus.*

66 Ex hac Pragmatica Sanctione nõ leuia emanarunt dubia in ortu Regiæ illius Maioricarum Audientiæ super quibus consulitur Dominus Rex, qui cum voto Supremi Consilij Regnorum Coronę Aragonum alia Regia Pragmatica (quæ etiam extat in dicto libro Ordinationum fol. 169.) Dat. in Aranjuez 25. Aprilis 1582. illa resoluit in hunc qui sequitur modum. *Item quia ex verbis illis primi Capituli dictæ nostræ Regiæ Pragmaticæ,* ibi cui Regia Audiẽtia præsit, &c. *dubitatur an Locumtenens Generalis votabit in causis ciuilibus, & criminalibus, & facit dubium quod disponitur in Capitulo quarto supra quod vltimus in votando sit Regens Cancellariam, & in cap. 9. Quod in casu paritatis præualeant vota cum quibus Regens Cancellariam concurret, etiamsi præsideat Locumtenens Generalis in Regia Audientia, & nihilominus in cap. eodem nono dicitur quod dictus Locumtenens Generalis concludere debeat,* &c. *& in cap. 10. quod dictus Locumtenens Generalis intentum, aut votum suum non aperiat. Sancimus, & declaramus quod per dictam Regiam Pragmaticam non datur votũ Locumtenenti Generali, sed sola Præsidentia, assistentia; & interessentia in Consilijs tam ciuilibus, quam criminalibus, & quod habeat concludere, nõ infert votum, neque ex eo quod dicitur quod Locumtenens*

Gene-

Generalis intentum, aut votum suum non aperiat, datur ei votum, sed imponitur ei lex, ne Consiliarij intellecto animi sui voto intimidentur, vel ad complacẽdum eidem impellantur.

Ex geminis illis Pragmaticis colligitur nunquam in Regno Maioricarum in dubium reuocatũ fuisse Proreges non habere votum in casu disparitatis votorum, sed solum extitisse dubitatum an illud haberent in casu paritatis, & declaratum fuit hoc casu eis denegandum, cumq; Capitulum 12. nostrarum Curiarum se referat ad Consuetudinem, seu ad illud quod in Regno Maioricarum erat dispositum, & illic fuerat dumtaxat petitum, vt in casu paritatis non vouerent, quia in casu disparitatis nullum erat dubium, hinc in nostra Cathalonia solum supplicatum fuit, vt eis tolleretur votum in casu paritatis, nam in casu disparitatis non erat necessarium, quia illud, vt diximus, non habebant, iuxta vulgatissimum Axioma. † Relatum est in referente cũ omnibus suis qualitatibus *l. asse toto D. de hared. insti.* Mascar. *de probatio. conclu. 1319. nu. 21.* Peregr. *de fideicom. art. 16 nu. 111.* Fontanel. *de pact. nuptia. to. 1. clau. 4. glos. 18. par. 2. nu. 22. & 28.* Cancer. *par. 3. varia. cap. 3. de Priuile. à nu. 224.* Valenzue. *cons. 51. nu. 17. to. 1.* 67 68

Verum, vt clarius innotescat dictum Capitulum 12. quatenus dicit, quod obseruetur solitum, debere intelligi de voto in casu paritatis, vltra supra tradita, expendo formulas illas in principio propositas, quibus vti solent nostri Scribæ mandati. Hi enim cum adest paritas ita dicunt: *Et Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis pro obseruantia Constitutionis concludit*, &c. Videamus nunc de qua Constitutione loquuntur non vtique de antiqua, nam vt vidimus, solum loquitur de casu disparitatis votorum, & de casu paritatis quando aderat votum cum qualitate, non vero quando interuenit paritas absque qualitate votorum, qui est casus noster, & in quo dicit Scriba mandati, *& pro obseruantia Constitutionis*, igitur de hoc Capitulo veniunt ista verba intelligenda, quod licet non sit Costitutio (quæ ab omnibus tribus brachijs fit, sed Capitulum Curiæ quod duo tantum faciunt) 69

faciunt)tamen facili negotio potuit hoc nomine vocari,vel equiuocari, cum in Codice Constitutionum hæc Capitula inueniantur, & Codex in quo reperitur, vulgo Codex Constitutionum anni 1599. appellatur.

70 Non omittendum est quod institutum expēdi potest desumptum ex Instructionibus secretis (sic vulgo nominantur) quæ dantur Proregibus Cathaloniæ *in cap. 22. illarum,* sic legitur. *Y porque con vuestra presencia, y autoridad no solo se despacharan muchas mas causas ciuiles, y criminales, pero pōdreis en cuidado alos Iuezes paraque mejor lo vean, y entiendan, y conocereis los ingenios, letras, y zelo de cada vno, y lo que seles puede encomendar, y para lo que es, y assi os lo encargamos, y mandamos que en todo caso os halleis alos Consejos, y assistais los mas dias que pudieredes no solo en la Sala endonde se tratan las causas criminales, pero aun en las otras en que se tratan las ciuiles, asseñaladamente quando huuiere alguna de mucha importancia, entrādo los vnos dias en una Sala, y lo otros en la otra, como os pareciere que sea mas a proposito.* Hinc colligitur non habere votum Proregem in casu disparitatis: certum enim est quod ei præscriberetur modus quo hac præeminentia vti deberet, & licet ex
71 hoc inferri possit, nec habere votum in casu paritatis, † & sic esse hoc argumentum ex illis quæ nihil probant, quia nimis probant, quorum meminit Excellentissimus Dominus Vicecancellarius Crespi *obserua. 15. nu. 309.* Attamen duo-
72 bus respondetur modis. † Primò leges omnes, quarum nomine donari possunt quæ cōtinentur in Instructionibus secretis Proregum, non respicere ea quæ rarò eueniunt, vt est paritas votorum, *l. his 4. l. nam ad ea 5. D. de legibus* Robert. *lib. 3. senten. iur. cap. 12.* Carleual *de iudicijs tom. 2. lib. 1. tit. 3.*
73 *3. disput. 2. nu. 6.* † Secundò quia opus non erat in casu paritatis votorum, præcipuè in Senatu Cathaloniæ (qui Supremus potest appellari, cum ab eo non detur ad alium appellatio, sed ad seipsum supplicatio) admonere Proregem, quia
74 ipsa paritas probabiles reddit ambas sentētias, † licet etiam in eo casu debeant Proreges peritissimum consulere, vt animaduer-

maduertit Gabriel Berart *in Specu.visita. cap.9.nu.23.* Michael Ferrer *par.1. obseruan.cap.86.nu.4.* ad quod expendi possunt verba Vlpiani *in l.1.D.de iusti.& iur.* ibi: *Iustitiam namq; ipsi colunt,& boni & æqui iustitiã profitentur,æquum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes*, & obseruatione digna est practica qua vti deberent hoc in casu Proreges inuenta in Archiuio Regio Barcinonensi die 12. Iulij 1570. in quodam casu paritatis votorum, vbi hæc habentur: *Et Excellentissimus Dominus Locumtenens Generalis attenta paritate votorum prædictorum,de consilio Magnifici Antonij Negrell Regij Senatoris qui lecturæ dicti processus non interfuerat,*& sic iuxta Cathaloniæ praxim vouere non poterat, *adhæsit voto dicti Magnifici Michaelis Ferrer, & aliorum eius voto adhærentium*, † & Imperatorum qui Iuris Consultos consulebant meminit Ioãnes Chockier *lib.3.thes.polit.apho.cap.8.* 75

76 Sed iam superest vt videamus quid de hac quæstione nostri Pragmatici senserint.Cõueniunt nobiscum omnes ferè qui huius articuli meminerunt, & imprimis Iacobus Cancerius *par.1.vari.cap.21.nu.55.in Codi. additio.* vbi sic ait: *Nec ipse habet* (loquitur de Prorege) *in cognitionibus causarum nisi interuentionem, & votum decisiuum in casu paritatis votorum Regiorum Senatorum*. Adstipulatur Ioannes Petrus Fontanella *to.1.de pact.nuptia.clau.3.n.35.*inquiens. *Qui*, loquitur de Prorege, *votum habet quando Regij Consiliarij sunt æquales in voto*,& meminit *decis.234.nu.3.in fine* dicens:*Et quod plus est fuerũt vota diuisa,& propterea habuit votare Excellentissimus Locumtenens Generalis vt paritatem tolleret*. Suffragatur quoq; Iosephus Ramonius *cons. 3.nu.114. Licet Locumtenens Generalis non habeat votum in decisionibus causarum nisi data paritate,tamen absurdum est affirmare non habere iurisdictionem actualem*. Non dissentit Michael Ferrer *par.1.obseruan.cap.86.nu.4.* ita concludens. *Ad materiam reduco in practica quod Locũtenentes Generales Domini Regis non solent iudicare in disparitate numeri votorum,sed solum quando Doctores Regij Con-*

filij sunt in numero pari votorum, & tunc, & non alias solent votare. Quid clarius, quid apertius ad decisionem nostri articuli? Sequitur etiam nostram sentẽtiam Don Michael de Cortiada *decis.18.num.38.* inquiens. *In Cathalonia suspecto Prorege, non est suspectus Senatus, sed proceditur ad vlteriora in causa excluso Prorege ab eius tractatu, & interuentione, ac voto in casu paritatis, & decis. 27.num.41. Proreges, seu Locumtenentes Generales Domini Regis in negotijs iustitia votum nõ habent, imo resolutionem maioris partis Senatorum de necessitate sequi tenentur de iure Cathalonia,* quidquid aliter contra tot doctissimorum virorum firmatas sententias, & seipsum sentiãt *decis.36.n.117.* Nobis etiã fauet Gabriel Berart *in Speculo visitationis cap.6.nu.23.* vbi hæc ait. *Et quia Excellentissimi Proreges solent in hoc Principatu votum suum prabere in causis ciuilibus, & criminalibus in Regia Audientia vertentibus quãdo Senatores eiusdem sũt in numero pari votorum.*

77 Hoc idem sensere plurimi nõ contemnendæ autoritatis Doctores in terminis Proregis Cathaloniæ Dõ Garcias Mastril. *de Magistra.lib.5.cap.9.nu.39.* qui de Prorege hæc dicit. *Quamuis in paritate votorum possit suum dare votum ad tradita per Fontanellam de pact.claus.3.glos.3.nu.33.fol. 13. qui loquitur in Locumtenente Cathalonia.* Don Ioannes de Solorzano *de India.guber.lib.4.cap.10.nu.26.* sic firmat: *Quia licet suffragium in illis causis non habeant, plurimum tamen eorum interuentio, & autoritas ad rectam ipsarum determinationẽ prodesse solet,* & inferius: *Quod tamen Neapoli, Sicilia, & Cathalonia ipsis conceditur, ubi Senatores sũt in paritate uotorum,* & idem tenet *in Politi. Indiana lib. 5. cap.13. uers. en quanto, & uers. el qual fol.876.* idem roborat Pater Ioannes Madariaga *lib. del Senado, y su Principe cap. 10.* qui licet explicitè non nominet Cathaloniam implicitè tamen de ea videtur loqui. *Por esto no tienen uoto los Presidentes, y algunos Vireyes en los Consejos, y Chancellarias de España sino es en caso de igualdad de uotos en los Cõsejeros.*

Et

Et quamuis ex supradictis nonnulli vtantur verbo *nō solent* ei tamen adiungunt dictiones *solum*, & *tunc*, imo clausulam *nō alias*, quæ ex sui natura inducunt formam, restringunt quoq; & limitant dispositionem ad casum dumtaxat paritatis, iuxta tradita per Barbosam *dictio. 378. & dictio. 409. & clauf. 81.* 78

Neque omittendum est quod ad institutū refert Iacobus Cancerius *par. 1. varia. cap. 15. de præscriptio. nu. 62. in fine in Codici. additio.* vbi in quadā causa in qua Senatores fuerunt in sententia diuisi, & numero pares de mense Ianuarij 1612. opus habuit informare Proregem, cum certum sit, & notum in illo foro versantibus insolitum esse Proregem informare nisi in casu paritatis, ex quo videtur eo casu tantum votum habere. 79

Etsi tātorum virorum authoritas sufficere deberet ad roborationem nostræ sententiæ, non contemnenda tamen sequens est ponderatio. Non leuiter inter Theologos, & Iuris Canonici Doctores ambigitur, an Iudex Ecclesiasticus, siue Ordinarius sit, siue Delegatus, casu quo eius iurisdictio perturbetur, aut nolit sæcularis contentionem firmare, supposita nostra Regnorum Coronæ Aragonum inter ambas iurisdictiones concordia, possit sententiam excommunicationis in personam Proregis proferre. De qua quæstione pro affirmatiua videndi sunt Dionysius de Puertocarrero *in allegatione pro Iurisdictione Inquisitorum Maioricensium nu. 52.* Diana, & ab eo relati *resolutio. moral. par. 3. tract. 1. resolu. 9. vers. sed his.* Fermosi. *in cap. 2. quæst. 17. à n. 5. de iudici.* Solorza. *de Indiar. guber. tom. 2. lib. 4. cap. 10. à nu. 66. & in Politi. India. lib. 5. cap. 13. vers. lo que fol. 883.* Pro negatiua stat noster Michael Ferrer *par. 3. obseruan. cap. 174.* Dexart *ad Capitula Regni Sardiniæ fol. 688. n. 7.* Cutel. *ad ll. Siculas fol. 499.* Cortiada *decis. 27. n. 38. to. 1.* etsi Solorzanus asserat nullū vidisse Authorem pro sententia negatiua, & prędictus Michael Ferrer *d. cap. 174.* tradit modum quo cum Iudice Ecclesiastico proceditur cum in eius litteris cēsuras in Proregem fuerit cōminatus, & Don Michael Cortiada *d. decis.* 80

refert praxim qua vsus est inhisce casibus Senatus Cathaloniæ.

81 Sed quidquid sit de hac cōtrouersia, quā intactam vtpotè quæ ad institutum nostrum non pertineat, relinquimus, inficiari nequit nō posse dici rationem opinionis negatiuæ esse supremam illam repręsentationem regiæ personæ quam

82 habere Proreges sæpius diximus, † quia vt firmat idem Cortiada *d. decis. 37. num. 42.* nec in personam Vicegerentis Generalis Gubernatoris in Cathalonia potest Iudex Ecclesiasticus, siue Delegatus sit, siue Ordinarius remedio

83 censurarum vti, † & tamen vulgatissimum est non habere Generalis Gubernatoris Vicesgerentem, etiamsi Viceregia, vt dicitur, procedat, eandem repręsentationem quam habet Prorex, vt notauit idem Cortiada licet non exactè *in additio. ad d. decisio. 10. ad nu. 75.* quæ inueniuntur post secundam partem.

84 Genuina igitur ratio quare in personam Proregis nō debent dirigi censuræ est, quia excommunicatio, vt multi tenent infligenda non est, nisi interueniat peccatum *can. seruetur, can. nemo Episcoporum can. nullus, can. Episcopi 11. quæst. 3. can. resecanda can. corripiantur 24. quæst. 3.* Couar. *in cap. Alma mater par. 1. cap. 9. nu. 1.* Thomas del Bene *de parlam. dubi. 4. secti. 13. & de immu. Eccles. to. 2. cap. 10. dubit. 4. nu. 21.* Gutierres *canoni. quæstionum lib. 1. cap. 7. nu. 23. 24. & lib. 2. cap. 16. nu. 16. & 17.* Serauia *de iurisd. adiunctio.*

85 *quæst. 15. n. 1.* † Cumque Proreges in hisce negotijs votum nō habeant cum sint iustitiæ, imo cum teneantur maiorem partem sequi votorum, vt ex *Const. 1. tit. Dela forma del votar* Fontanel. *de pact. nupti. tom. 1. clau. 3. glos. 3. num. 47.* Ramon *cons. 27. nu. 9.* & tradunt quamplurimi relati à Cortiada *decis. 27. nu. 41.* non modo peccatum, verum culpam aliquam contrahere non posse iuris indubij est, multo minus excommunicationis fulmen in eos cadere iuxta tradita per Thomam del Bene *de immunit. Ecclesiast. tom. 2. cap. 10. dubita. 4. nu. 41.* Gutierres *canoni. quæstio. lib. 10. cap. 7. nu. 23. & 24.*

His

His absolutis superest videamus modũ in nostro Regno Cathaloniæ alias obseruatum, † certum est enim obseruantiam subsequutam esse veram legis interpretem Fontanel. 86
decis.504.nu.10.par.2. non quia illa sit ius separatum, † sed 87
vt pars, & portio illius legis cuius est obseruantia Ramon. *cons.64.nu.28.& cons.65.nu.21.* Giurba *ad Consuet. Messanens.in proœ.par.1.nu.30.* Fonta. *de pact.nupt.claus.6 gl.3. par.2.nu.44.& decis.48.nu.9.par.2.* † habetque magnam 88
vim ad declarãdum quodlibet dubium ex lege ortum, quia habetur, ac si in eadem lege esset scripta obseruantia, quæ sequuta fuit Fontanella *decis.303.nu.15.& seq.& dec.457. nu.4.& 9.& decis.482.nu.9.& de pact.nuptia.clau.1.glos. 1.nu.39.* Xammar *de offi.Iudi.par.2.quæst.7.num.71.& 72.* Excellentissimus Dominus Vicecancellarius *obser.1.n.215. & 273.* † etsi contrarium extitisset de iure verius Fontanel. 89
d.decis.457.nu.9. Hondedæ. *cons.92.nu.30.lib.1.* † & quod 90
stetur magis obseruantiæ, quam proprietati verborũ ipsius legis docent Crauetta *in respon.pro Genero nu.318.vers.vsque adeo* Menochi. *cons.390. nu.10.* Fontanella *decis.457. num.11.*

Verum vt clariori methodo procedamus distinguenda sũt tempora ante nempè annum 1599. in quo dictum fuit *solitum* seruari debere,& post illum annum, † cum certum 91
sit eo efficaciorem esse obseruãtiam subsequutam ad interpretandam legem, quo proximior est legi, vt ex Baldo *in proœ. Digestorum nu.7.* tradit Ludouisi. *decis.325.nu.1.* vbi Beltraminus *nu.26.* Xammar *de officio. Aduoca.par.2.quæst. 7.num.44.* Plura exhibita sunt exemplaria quibus innotuit cum esset præsens Prorex, & votorum interueniret disparitas, non dedit votum, præsertim die 18.Ianuarij,& 30.Maij 1600. quæ exemplaria cum sint immediata anno 1599. in quo fuit dictum obseruari *solitum*, arguunt, & probant obseruãtiam. Adsunt alia die 4.Iunij 1602.die 29.Martij 1613. die 21.Nouembris 3.Februarij 27.Maij 1630. Non desunt antiquiora quæ nostrum institutum maximè probant videlicet 19.Octobris 1535, 15. Ianuarij 1536, 26. Augusti

1536,

1536, 27. Septēbris 1539, 8. Octobris 1539, 3. Decembris 1539, 20. Martij 1540, 17. Aprilis 1542, 11. Maij 1542, 20. Augusti 1543, 9. Iunij 1544, 5. Nouembris 1544, 14. Iunij 1554, 20. Februarij 1555, 9. Octobris 1557, 30. Iulij 1562. 25. Maij 1565. 13. Iunij 1565, 11. Ianuarij 1578, 6. Martij 1579, 14. Iunij 1581, 11. Iulij 1581, 5. Maij 1582, 16. Iunij 1582, 13. Octobris 1582, 8. Decembris 1582, 18. Februarij 1574, 14. Nouembris 1584, 8. Aprilis 1588, 28. Aprilis 1589, 28. Iunij 1595, 13. Martij 1597, 8. Aprilis 1599,

92 Quæ omnia autentica exhibita fuerunt, † etsi non ignoremus ad obseruantię subsequutę probationem binos, aut tres actus intra decem annorum spatium absolutos sufficere, vt sentiunt melioris notæ Doctores Lara *de anniu. & Capella. cap. 5. nu. 49.* Giurba *ad Consuetu. Messanen. in proæ. nu. 28.* Farina. *decis. 419. nu. 6. & 448. nu. 3. tom. 1. recentio.* Larrea *decis. 45. nu. 24.* Gutierres *cons. 2. num. 10.* Fontanella *decis. 482. num. 12. par. 2. & de pact. nuptia. clau. 1. num. 47.* vbi in quibusdam notis ipsius Authoris manu propria exaratis, quas cum pęnes me habeam, non parui facio, addit plenè de hac re tractantem Franciscum de Ponte *cons. 41. per totum,* quæ potiori iure tot supra relata ferè per integrū sæculum exequutioni mandata conuincere debent. Post fęlicissimam reductionem totius Cathaloniæ Regni ad debitam obedientiā Domini nostri Regis tres cognouimus Proreges, & nos qui præsentes sēper fuimus plenam fidem facere possumus nūquam in casu disparitatis votorum, votum suum emisisse, bene vero in casu paritatis.

93 Ad corroborationem aduersariæ sententiæ sex in tanti temporis fluxu exemplaria adducuntur, omnia tamen ante annū 1599. & inter ista aliqua sunt facta iunctis tribus Aulis, quæ magis ad gubernium, quam ad iustitiam pertinent, & quamuis inuenirentur plurima alia, solum pro aduersa-

94 rijs induci posset ex eis varietas obseruantiæ, † quo in casu attenditur quod frequentius fuerit obseruatum, vt docent Castillo *controuer. iur. lib. 5. cap. 93. §. 7. num. 15.* Rojas *decis. 279. nu. 12.* Xammar *de offi. Iudi. par. 1. quæst. 15. nu. 78.* Tuscus

ſcus *concluſ.59.nu.96.litt.O.* Noſter Vicecancellarius Creſpi *obſer.60.nu.117.* Fontanella *deciſ.573. num.20.par.2.* † vel quod vltimo loco eſt obſeruatum, vt ſentiunt alij Va- 95
lenzuela *conſ.78.nu.60.* noſter Vicecancellarius *d.obſer.60. nu.117.* Fontanella *deciſ.573.nu.21.par.2.* Larrea *deciſ.47. nu.52.& alleg.fiſca.119.n.17.to.2.* Rojas, Caſtillo, & Xãmar *vbi proximè* Caualcanus *deciſ.482.in fin.* Quo quo nos vertimus, noſter vtique probatur intentus, nam vt vidimus per integrum ſupra ſęculum, & iugiter obſeruatum fuit non emittere Proreges votum ſuum niſi in cauſis paritatis votorum.

Obiectio, qua vrgent cõtrarij, & in qua difficultatis cardo ſiſtit, ex *Conſtit.1.tit.De la forma del votar* deducitur, cuius verba ſunt hæc: *Prouidemus, & ordinamus quod Præſes in Audientia, & Conſilijs quicunque ille ſit ſiue Locumtenens Generalis, ſiue Cancellarius, Vicecancellarius, aut Regens Regiam Cancellariam ſuo caſu (exceptis nobis, & Sereniſſima Regina noſtra vxore, & filijs ex legitimo matrimonio procreatis, & natis) debeat concludere lites ciuiles, & criminales, ita tamen quod in cauſis criminalibus debeant eſſe ſex vota dicti Conſilij vltra illud Vicecancellarij, vel Regentis ſuo caſu, vel proferre ſententias tam interlocutorias, quam definitiuas cum voto maioris partis dictæ Audientiæ, aut Cõſilij eorum qui præſentes erunt.* Hucuſque inclytæ recordationis Rex Ferdinandus Secundus, cuius ſunt verba quæ retulimus, voluit aſtringere Locumtenentem Generalem, Cancellarium, Vicecancellarium, vel Regentem Cancellariam, vt teneantur concludere ſententias cum voto maioris partis, ab hac tamen obligatione excepit propriam perſonã, itemque Reginæ, & filiorum legitimorum, nec hucuſque dat votum Locumtenenti Generali, potuit enim concludere & non vouere. Sequuntur deinde verba vnde oriri difficultas poteſt: *Et quoties votum Præſidis cum alijs dictæ Audientiæ, vel Conſilij in dictis cauſis ciuilibus, & criminalibus faciet æqualem numerum, ordinamus quod præualeat, & debeat cum illo concludi.* Quibus verbis arguunt aduerſarij dicendo,

cendo, en quomodo datur votum Præsidi, sicque Locumtenenti Generali etiam in casu disparitatis votorum? Sed respondetur verbum illud *Præsidis* nō comprræhendere Proregem, sed dumtaxat Cancellarium, Vicecancellarium, aut Regentem, qui duabus Aulis præsunt, vnusquisque suæ, & ratio est manifesta: nam si voluisset vt votum Proregis haberet præponderationem, seu vt vulgo dicitur, qualitatem nō vtique propriam personam, Reginæ, & filiorum ab hac regula exciperet, imo si hoc verum esset, quādo postea *in Constit.7.tit. Dela Elecion dels Doctors dela Real Audiencia* aufertur qualitas hæc, seu præponderatio Cancellario, Vicecancellario, & Regenti, tolleretur quoque Locumtenenti, non loquitur de eo, signum est quod non intelligebatur cōpræhensus in prima illa Constitutione, in qua qualitas voto Præsidentium tributa fuit, & hoc est quod supradiximus stādum esse magis obseruantiæ interpretatiuæ, quam proprietati verborum ipsius legis, vt ex Craueta, Menochio, & Fon-
97 tanella obseruauimus supra, † & quamuis pro regula generali habeatur obseruantiam interpretatiuam procedere solum in dispositionibus dubijs, non in claris, vt post alios docet Fontanel. *decis.457.nu.7. & decis.481.num.15.par.2.* Suelues *cons.33.nu.22.lib.2.* Ludouisius *decis.162.n.3.& 4.*
98 & alij plures, † attamen licet verba sint clara, si inueniantur in aliqua parte ab obseruantia correcta, vel mutata, est illi standum, ita ex Alexandro, Mascardus *de generali Statuto. interpre.conclu.2.nu.143.* Parisius *con.56.nu.34.lib.2.* obseruat Fontanel. *claus.1.num.40.de pact.nuptia.* his verbis. *Et hæc interpretatiua consuetudo nedum dicitur quādo vt vulgo intelligitur inducitur pro explicatione alicuius dubiæ dispositionis, vel alicuius verbi dubij in ea contenti, sed etiam & quando per eam corrigitur dispositio respectu alicuius rei tantum, eadem dispositione in reliquo firma manente.* Magistraliter noster Vicecancellarius Crespi *obser.1.nu.115.* vbi sic ait: *Secundo principaliter notandum est hanc obseruantiæ interpretationem eam vim habere, vt etiamsi videatur contra verba fori, & aliquo modo corrigi in aliqua parte, ea sequenda*

quenda sit, perinde ac si in ipsis verbis fori fuisset scriptum id quod est obseruantia declaratum, hac enim interpretatio non diuersa, sed eadem dicitur dispositio, & eandem vim habet. Cumque supradicta *Consti. 1.* diuersos casus distinguat, contineatque diuersas partes, potuit obseruantia interpretatiua illam in ea parte voti corrigere, firma in alijs remanente, & hoc est quod voluit dicere noster Iosephus Ramon. *d. cons. 3. nu. 114.* Proregem nostrũ nullam habere iurisdictionem circa Decisiones causarum, cum sit ei ablata per *constitu. 1. tit. Dela Audiencia, y Consell Real* licet indecidendis causis interdum habeat iurisdictionem actu, vtpotè data paritate votorum.

Neque obstat si dicatur aliud esse videri cõtrariam, aliud esse contrariam. Etenim Autores supracitati loquuntur in terminis quando obseruantia est contraria, vt patet ibi *Quãdo per eam corrigitur dispositio,* & ibi, *& aliquo modo corrigi in aliqua parte,* & facit quod Fontanella *in d. claus. 1. nu. 44.* ait loquens de hac obseruantia: *Licet enim,* inquit per *Constit. 10. tit. de obseruar constit. sit prohibitum allegare consuetudines, & obseruantias quascunque contra dictas Constitutiones, & iura Patria, nihilominus hac de qua agimus interpretatiua consuetudo admittenda erit, etiamsi per eam aliquid detrahatur de illorum dispositione, & verba repugnent, & malus resultet intellectus, & alia obstare videãtur, de quibus superius dictum est.* 99

Et iuxta nostrã sententiam fuit res decisa per Suam Maiestatem, præuia cõsultatione nostri Sacri Supremi, Regijq; Cõsilij Regnorũ Coronæ Aragonum, regio rescripto transmisso Excellentissimo Duci de Ossuna tunc Proregi meritissimo Regni Cathalonię in hunc qui sequitur modum. 100

La Reyna Gouernadora: Ilustre Duque de Ossuna primo Lugartiniente, y Capitan General del Principado de Cataluña, &c. Para la recta administracion dela Iusticia me ha parecido resoluer por Punto general que mis Lugarestinientes Generales en esse Principado se abstengan de votar en los pleitos ciuiles sino es en caso de paridad de votos de mis Ministros

nistros, particularmente hauiendose obseruado en essa Prouincia en esta conformidad por vuestros Antecessores, y assi hareis se registre esta resolucion en los libros delos Acuerdos dela Audiencia.

Y porque se me ha representado por el Marques de Aytona mi Mayordomo mayor que en vn pleito que pende mas ha de cien años en essa Real Audiencia entre los Duques de Ixar, y Alba en el qual es interessado el Marques llegandose a votar en presencia vuestra, y dado sus votos los Ministros dela Sala donde pende, al tiempo de llamar al Escriuano de Mandamiento para dezirle la resolucion dexò de hazerse por pretender vos que os tocaua votar, siendo assi que no concurriendo sino tres votos habiles no parece podia hauer paridad, suplicandome mande se guarde el estilo acostumbrado, y se de la resolucion al Escriuano de Mandamiento, ha parecido encargar, y mandar os que siendo asi como el Marques refiere, os abstengais de votar, y dexeis correr la justitia sigun se ha acostumbrado. Dat. en Madrid a 15. de Febrero 1669. Yo la Reyna, Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius, Vidit Don Petrus Villacãpa Regens, Vidit Don Georgius de Castellui, Vidit Exea Regens, Vidit Fernandes ab Heredia Regens, Vidit Don Raphael de Vilosa Regens, Vidit Don Antonius Ferrer, Don Didacus de Sada Secretarius.

101 Postea autẽ amplius re hac discussa aliud emanauit Regium rescriptum Duci Sessæ tũc Proregi tenoris sequentis.

La Reyna Gouernadora: Illustre Duque de Sessa, Soma, y Baena Primo, mi Lugartiniente, y Capitan General. Siendo como es cõforme ala recta administraciõ dela Iusticia q̃ mis Lugarestinientes Generales en esse Principado, y Condados se absiengan de uotar en los pleitos ciuiles que se ofrescan, sino es en caso de hauer paridad de votos delos Ministros dela Sala en que se trataren, como mande aduertirlo en carta de 15. de Hebrero de este año al Duque de Osuna vuestro Antecessor en essos cargos aunque me representò lo que sele ofrecia, y remitio los papeles que las Salas le hizieron sobre este punto paraque yo le resoluiesse. Hauiẽdo cõsiderado las razones que

con-

contienen, y todo lo demas que se ha offrecido en la materia en orden alas Constituciones que hablan en ella. Ha parecido de Ziros que non encuentran ni enbarazan esta disposicion, y assi os encargo, y mando los obserueis absteniendo os de votar en las causas ciuiles que se offrecieren, sino es en caso de paridad de votos delos Ministros que se hallaren en la Sala donde se trataren, como en dicha orden se dispuso, y paraque en adelante la obseruen tanbien los que nombrare en essos cargos hareis se registre esta orden en el libro delas Acordadas de essa Real Audiēcia ala qual escriuo lo mismo. Dat. en Madrid a 30. de Nouiēbre 1669. To la Reyna, Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius, Vidit Don Petrus Villacampa Regens, Vidit Exea Regens, Vidit Don Raphael de Vilosa Regens, Vidit Don Antonius Ferrer, Vidit Marchio de Castelnou, Don Didacus de Sada Secretarius. † Simile 102
rescriptum fuit directum Regiæ Audientiæ.

DISSERTATIO QVARTA

DE IVRE ADHÆSIONIS

AN SCILICET VILLAFRANCA, & Vallis Confluentis in Cathalonia adhæreat Comitatui Ceritaniæ, an vero Comitatui Ruſcinonis, diebus 11. & 12. Septembris elaborata pro tractatu Pacis Irunenſis, quam vulgo Pirynæorum appellant, mandato Excellentiſſimi tunc Cathaloniæ Proregis Marchionis de Olias, & Mortara.

SVMMARIVM.

1 *In vltimo Pacis tractatu inter Sereniſs. Reges Hiſpaniæ, & Galliæ, Comitatus Ruſcinonis remanſit penes Chriſtianiſsimum, Comitatus Ceritaniæ penes Regem Catholicum Dominum noſtrum.*

2 *Theſis diſputanda, Terra Confluentis in quo Comitatu connumerari debeat?*

3 *Controuerſiam non leuis momenti Author aſſeruit, etſi quidam Aulicus aliter ſentiſſet.*

4 *Aulicus carpitur, & ſe allucinatum oſtenditur, & nu. 6.*

5 *Confluentis Vallis deſcribitur.*

7 *Pluribus medijs demonſtrat Author, Confluentem membrum eſſe Ceritaniæ, non Ruſcinonis.*

8 *In Cathalonia Comites olim, & Reges Aragonum tribus perſonarum Statibus leges, & edicta condebant.*

9 *Comites olim Ceritaniæ totum Comitatum Ceritaniæ, & Confluentis inſimul in pace poſuere, nulla mentione de Comitatu Ruſcinonis.*

10 *Verba vſatici ad materiam recenſentur.*

11 *Probatur ex vſatico dependentia Confluentinæ Vallis à Ceritania, & independentia à Ruſcinone.*

12 *Cœnobia duo Benedictina poſita, & ſita ſunt in territorio Confluentis.*

13 In

13 *In alieno solo ædificare nemo præsumitur.*
14 *Ædificium cedit solo.*
15 *Cœnobiorum conditor Grifus, seu Guifridus Ceritaniæ Comes fuit.*
16 *Verbis Chronologi Cathalani id ostenditur.*
17 *Pariter Epitaphio sepulchrali, cuius verba recensentur.*
18 *Inscriptiones in lapidibus multum probant.*
19 *Similiter ex Priuilegio Caroli Magni, quod integrum transcriptum est.*
20 *Verba enunciatiua in antiquis, & in probatione situs ædificij probant.*
21 *Roboratur Thesis tribus testamentis Comituũ Ceritaniæ.*
22 *Primũ testamẽtũ Guifridi Ceritaniæ Comitis adducitur*
23 *Alterum Gullielmi Raymundi conditum anno 1095.*
24 *Tertium Gullelmi Iordà anno 1102. cum eius peculiaribus verbis.*
25 *Vir nobilis donare non præsumitur ea, quæ sua non sunt.*
26 *Infinitus numerus hominum pro allodijs possessis in Confluenti Sacramentum, & homagium Comiti Ceritaniæ præstiterunt.*
27 *Sacramentale Raymundi Riculfi Gullielmo Comiti Ceritaniæ.*
28 *Gullielmus Raymundus Arrianos in partibus Barridæ, & Vrgelet debellauit.*
29 *Sacramentale quod præstitit Arnaldus de Perepertusa supradicto Comiti.*
30 *Præfatus Gullielmus facultatem cõcessit habendi forum in Villafranca Confluentis ipsius popularibus.*
31 *Vnica recognitio facta per emphiteutam siue domino vtili, siue directo, probat dominium.*
32 *Instrumentum inter Iacobum Aragonum Regem, & Ludouicum IX. Galliæ ad literam recensetur.*
33 *Copulatiua (y) natura est sequentibus antecedentia iungere.*
34 *Comes Raymundus Berengarius in anno 1131. in diuisione statuum primogenito assignauit Comitatum Ceritaniæ,*

ritaniæ, & Confluentis, nulla mentione Ruscinonis, qui à Gofredo possidebatur.

35 *Ex Cosmographa descriptione Cathaloniæ Confluentana Regio quæ?*

36 *Sardones Ceritaniæ populi.*

37 *Cosmographis tabulis præstatur fides.*

38 *Ludouicus Pius Imp. Comitatũ Barcinonen. Griso dedit.*

39 *Omnia intra fines cõtenta, illius sunt, cuius sunt confinia.*

40 *Andræas Bosch commendatur, & nu. 49.*

41 *Doctori attestanti de Consuetudine in sua patria credendum.*

42 *Præsertim de rebus ad historiam pertinentibus.*

43 *In antiquis validior probatio per scripturas, quam per homines.*

44 *Aduersariorum argumentis obsistitur.*

45 *Vsualis moneta Confluentis Vallis est eadem, quæ Comitatus Ruscinonis.*

46 *Monetæ Cussio de regalibus est.*

47 *Facultatem cudendi habuisse Comites Ruscinonis.*

48 *Item Comites Ceritaniæ.*

49 *Argumentum, moneta hæc vsualis est in hoc Regno, ergo Regnum illius est, cuius est moneta, fallax.*

50 *Causæ appellationum Iudicum Ordinariorum Vallis Cõfluentis tractantur in Villa Perpiniani.*

51 *Post vnionem Comitatuum Ceritaniæ, & Ruscinonis à quibus, & quomodo Iustitiæ administratio exerceatur.*

52 *In Comitatu Ruscinonis vbi congregabantur Curiæ, interueniebant homines Confluentis, & quomodo.*

53 *Comitatus Ruscinonis vbi olim in pignus datus, an Vallis Confluentis includebatur?*

54 *At contrarium ex multis ostenditur.*

55 *Exitus causæ legitur, & lugetur.*

56 *Vallis Confluentis Comitatus est appellanda.*

57 *Præsertim quia patria est D. Francisci Reuerterij.*

58 *Eiusdem D. Francisci præconia percurrunt.*

Cum

CVm in tractatu Pacis Pirynęorum dudum inter Augu- 1
ſtiſſimum Regem noſtrum,& Chriſtianiſſimum ab-
ſoluto *cap.42.*ſtabilitum fuiſſet pro exequutione cuiuſdam
negotiationis Matriti celebratæ iam de anno 1656. quæ
prædicto tractatui regulam dedit,vt Montes Pirynęi eſsent
termini diuiſorij inter Hiſpanias,& Gallias, fuit etiam con-
uentũ, vt Comitatus Ruſcinonis remaneret pęnes Regem
Chriſtianiſſimum, Ceritaniæ verò Comitatus pęnes noſtrũ
Potẽtiſſimum Monarcham, † & ſic extitit hæſitatum apud 2
Pacis compoſitores non mediocriter an Villafranca,& Val-
lis Confluentis cõnumerari deberet in Comitatu Ruſcino-
nis, an vero in Comitatu Ceritaniæ,quibuſdam in illo, alijs
verò in hoc vltimo numerandum affirmantibus, † nos de 3
controuerſia notitiam quam primum habentes non leuis
momenti eam diiudicauimus,etſi quidam in hoc magis Au-
licus, quam miles (cuius nomen, & Patria honeſtatis cauſa
ſubticetur, illud quia adhuc in humanis agit,hæc verò quia
maximè veneror) aliter ſuadere conatus ſit Excellẽtiſſimo
Domino Ludouico ab Haro Marchioni del Carpio, sũmo
Pacis directori, & compoſitori, & Regis noſtri primo Mi-
niſtro, † à quo ſciſcitatus, rem modicam tanto Monarchæ 4
eſſe reſpõdit,immemor damnorum, & præiudiciorum quæ
ceſſio hæc ſecum adferebat. Quare non potui quin in eum
acriter excandecerem, & præiudicia ob oculos demonſtra-
rem. † Sita eſt Villa (quæ & Ciuitas appellari poteſt) Villæ- 5
franchæ Confluentis,vt à capite exordiamur,in Valle Con-
fluetana, quæ opportunum ad Comitatus Ruſcinonis recu-
perationem prębet ingreſſum. Eſt Vallis viginti milliarium
longitudinis, latitudinis verò quindecim, quam irrigat flu-
men quod Teth appellatur,ferri ferax ob plurima minera-
lia quibus abundat. Caput Vallis, & totius diſtrictus, vt dixi
eſt Villafranca. Reſidet in ea Tribunal Regium,nec deſunt
qui Comitatum hanc Vallem vocant. Componitur ex cen-
tum, & terdecim Oppidis. Geminis inſignibus decoratur
Cęnobijs,ijſque vetuſtiſſimis,Ordinis Sãcti Benedicti(quo-
rum Monachos, Clauſtrales vocamus) in quibus quãplures
huius

huius Congregationis, quam Terraconensem nominamus, degunt. Vnum dictum Sanctus Michael de Cuxiano, alterum Sanctus Martinus de Canigo quia in Monte, qui hoc nomine vocatur, extitit fundatum, Mons celebris, & mirificus ob multa peculiaria, quin & incredibilia, quæ de illo narrant Historici apud Hieronymum Pujades *in Chronica Catha. lib. 1. cap. 4.* Beuter *lib. 1. cap. 6.* Hiero. Paul. *de Montibus* Luci. Marinę. Siculus *lib. 1. cap. de fluminibus.*
6 † En modicum illud de quo tractatur, verum experientia docuit, & quod magis est, docebit quantũ intererat totius Monarchiæ Vallem hanc non cedere, sed illam nostro Comitatui Ceritaniæ habere vnitam.
7 † His ita decursis superiora retexemus, reuocato stylo vnde digressus est, sicque per legitimos, & historicos tramites demonstrabimus Confluentem Vallem, & membrum esse Comitatus Ceritaniæ, & non Ruscinonis.

8 Primum sit argumẽtum: In Cathalonia, & Comitatibus supradictis cum olim Comites, & exinde Reges Aragonũ, qui eis successerunt, conuocabant tria Estamenta, seu Status personarũ pro celebrandis Curijs ad condendas leges (quas vsaticos eo tẽpore appellabant, quia prima constituerunt ex vsibus, moribusque non scriptis) publicare solebant quoddam Edictum Generale, quo in pace, & tregua ponebant terram illam cuius causa leges condendæ erant, vt eiusmodi Magnates, Barones, milites, cęterique, quibus componebantur Curiæ, libere possent, & absque aliquo impedimento ad Ciuitatem, vel locum vbi Curia celebrabatur, accedere. Latè tradit, & materiam hanc prosequitur eruditissimus Don Philippus Vinyes Regens in Supremo nostro Aragonum Consilio *in discursu 8. super Curijs à nu. 10.*
9 † Atqui Comes Ceritaniæ Don Raymundus Berenguer anno 1120. (quo tempore Comes erat Ruscinonis Vuifredus cognomento Grife, vt testatur Andręas Bosch *in lib. de Honors de Cataluña lib. 2. cap. 18. vers. lo que escriu Zurita*) in pace, & tregua posuit totum Comitatum Ceritaniæ, & Cõfluentis cum consilio Magnatum, & militum dicti Comitatus Ceri-

Ceritaniæ,& Confluentis absque interuentione illorum de
Ruscinone, vt est textus expressus *in vsatico cunctis pateat*
6.in constitut.Cathaloniæ tit.de pace, & tregua, † cuius ver- 10
ba sunt. *Omnibus videntibus, & audientibus hanc scriptu-*
ram sit notũ, quod Ego Raymundus Dei gratia Comes Bar-
cinonæ,& Marchio,& Dominus Petrus Episcopus Elnensis
cum consilio omnium Magnatum, & militum totius Comi-
tatus Ceritaniæ, & Confluentis ponimus pacem in dicto Co-
mitatu,&c. quo edicto bella, & dissensiones, quæ inter Ba-
rones illius Comitatus erant debebant quiescere sub pęna
in Edicto contenta. Sequitur Comitem Ceritaniæ, & non
Ruscinonis Dominũ esse Cõfluentis dum pax in terra Ce-
ritaniæ,& Confluentis,& non in Ruscinone ponitur,igitur
Confluentis Vallis continetur sub dominio Comitis Ceríta-
niæ, non Ruscinonis.

Vim huius argumenti non parum roborat, quod *in vsa-* 11
tico 7. eiusdem tituli legitur: cum enim ibi tractaretur de
condendis legibus,quæ comprehenderent homines Comi-
tatus Ceritaniæ, & Conflentis, & Curiæ celebrarentur in
Prato de Toluges, qui situs est in Comitatu Ruscinonis, ne-
cessaria fuit assistentia Comitis Ceritaniæ, vnde colligitur
dependentia quam Confluentina Vallis habet à Ceritania,
& independentia quam habet à Ruscinone.Hoc argumen-
to vtitur Andręas Bosch *lib.1.Dels titulos de Honor.cap.20.*
§.1.in fine.

Secundum sit argumentum: Negari haud poterit supra- 12
dicta vetustissima Monasteria Benedictina Sancti nempe
Michaelis de Cuxiano, & Sancti Martini de Canigo sita es-
se, & posita in dicta Valle,seu territorio Cõfluentis,id enim
probant omnes Geographi Catalaunici, neque à Gallis in-
ficiatur, si ergo probabimus insignia hæc Cœnobia fundata
à Comite Ceritaniæ tempore quo nõ erat Comes Ruscino-
nis, nonne in probatis erimus Cõfluentem partem esse Ce- 13
ritaniæ? † cum nemo præsumatur ædificare in alieno terri-
torio, certumq; sit soli dominum habere intentionem fun-
datam *Mascard.conclus.590.num.1. de probatio.* † & ædifi- 14

ciũ cedere solo vulgatis iuribus §. *cũ in alieno I. de rer.diui.*

15 Quod autem Cœnobiorum conditor extiterit Grifus, seu Guifredus Comes Ceritaniæ, non solum probat Pater Vincentius Domenech Ordinis Prædicatorum in Historia Generali Sanctorum Cathalanorum *in vita Sācti Gualdarici*

16 *fol.103.colu.1.* † hisce verbis *Anno Domini 1014. Don Grifus Comes Ceritaniæ filius Don Oliba Cabreta Comitis Bisulduni postquã ædificauit Monasterium Canigoniense Ordinis Sancti Benedicti, & illud dotauit magnis diuitijs misit duos homines ad perquirendas sanctas Reliquias quibus il-*

17 *lustrare, & decorare posset Ecclesiam illam.* † Sed Epitaphium Sepulchri dicti Comitis Grifi, seu Guifredi quod legitur intra dictam Ecclesiam Sācti Martini Canigoniensis, illudq; refert maguus noster Historicus Stephanus de Corbera *in Cathalonia illustrata manuscripta quam (Deo dante) mox typis mandamus lib.3.cap.24. in fine*: & est huiusmodi: *Anno millesimo quadragesimo nono Incarnationis Domini pridie Kalendas Augusti obijt Dominus Guifredus quõdam Comes nobilissimus, qui sub titulo Beati Martini P. hunc locũ iussit ædificari, vnde & Mona hus fuit annis decem, & octo nomine Domini nostri Iesu Christi, cuius dicti Domini Comitis, & eius vxoris Elisabeth Comitissæ corpora traslatari fecit in hoc monumento D. Berengarius de*

18 *Columbario Abbas istius loci anno Domini 1302.* † multum enim probant inscriptiones in lapidibus antiquis, vt tradit glos. *in cap.cum causam de probatio.* Mascar. *concl. 105. nu.10. post Baldum conf.310. lib.5. & post plures Rotæ Romanæ decisiones* Barbosa *in collecta. ad d. cap.cum causam nu.7.de probatio.* & in terminis de lapidibus sepulchralibus tenet Paul.de Castro *in l.si sepulchrum nu.6.C.de religio.& sumpti.fune.* Menochi.*lib.3.præsump.130.nu.31.* Knichen *in Encyclopedia cap.14.nu.9.*

19 Sit tertium argumentum validissimum, quod cum nitatur verbis Caroli Magni Gallorum Regis à Gallis nequaquam inficiabitur. Præsciendum est Cœnobium hodie nuncupatum Sanctus Michael de Cuxiano appellatum olim

fuisse

fuisse Sancti Andreæ de Exalada, fundatum tempore Pipini, & restauratum sub Carolo Magno, vt constat ex quodam antiquissimo Priuilegio eiusdem Regis hęc omnia enarrantis in libro quem Viridum vocāt fol. 2. & seruatur in Archiuio dicti Conuentus, cuius verba sunt hæc: *In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Karolus gratia Dei Rex, & Imperator Narbonensi Archiepiscopo, nec nō Episcopis Elnensi, & Vrgelitano simul, & Comitibus, seu Vicarijs, atque Iudicibus nostris salutem perpetuam ad obtēperādum hoc præceptum. Notum sit omnibus vobis quod quidam Archidiaconus cognomento Prothasius ex Parochianis vestris ad nos venit cum aliquibus Monachis denuntians nobis casum nimis lamentabilē cuiusdā scilicet destructionem Cœnobij, & periclitationē, atq; inundationē Diluuij, quod erat situ in adiacentia Ceritaniæ in Valle Cōfluentis iuxta fluuiū Teth in honorem Sācti Apostoli Andreæ in loco qui antiquitus vocabatur Exalata, quod & pijssimus Pater noster Pipinus roborauerat per suum præceptum regale, &c.* Huic priuilegio ob eius antiquitatem, & quia est reconditum in Archiuio illius Cęnobij præstandam esse fidem probat Gratia *discept. forens. cap. 582. nu. 1. tom. 1.* Mascar. *de probat. conclus. 111. nu. 9. & 10.* & pluribus laudatis Pareja *de instru. editio. resol. 3. §. 3. nu. 27. tom. 1.* imo non parum illud roborant tradita à Guillelmo Catel, *in Historia de Llegandoch fol. 860.* & à magno illo Historico Fr. Antonio Yepes *in Crononica Generali Sancti Benedicti tom. 3. centu. 3. cap. 4. à nu. 745. pag. 126.* Ex quibus colligitur ipsummet Regem Franciæ esse in confessis Confluentem partem esse adiacentem Ceritaniæ, † & quamuis 20
verba sint enunciatiua: tamen cum simus in antiquissimis, & in probatione situs bonorum in aliquo territorio, plenè probant Decius *cons. 146. nu. 14.* Iason *cons. 23. colu. 2. lib. 3.* Mascar. *conclu. 106. nu. 4.* Gratia *discep. foren. cap. 883. nu. 9. 10. 5.*

21 Quartum argumentum tribus nititur testamentis Comitum Ceritaniæ, quorum primum est Guifredi cōditum sexto Idus Nouēbris anno quinto Henrici Regis Franciæ (quo tempore adhuc separatus existebat Comitatus Ceritaniæ à

Comitatu Ruscinonis) in quo inter cætera sequentia verba
22 leguntur: † *Volo atque præcipio ut Comitatus Ceritaniæ cum ipsa terra quam teneo de Redes, & Comitatus Confluentis cũ ipsa terra sit filij mei Raymundi. Comitatus vero de Bergnitano, Castrum Sancti Stephani de Castro follit, & Puigalto, & alia castra filio meo Bernardo hoc modo quod si sine filijs decedit veniant in manu dicti Raymundi filij mei, & si iste mortuus fuerit sine filijs, veniant in potestate eius qui Comitatum Ceritaniæ tenuerit. Deinde lego Guifredo Archiepiscopo filio meo omne alodium de Coma in Confluente cum terminibus suis cum ipsa Ecclesia, cum decimis, & primitijs, & omnibus sibi pertinentibus*, & postremo fecit alia legata de Terris Comitatus Ceritaniæ. Testamentum hoc registratũ est in lib. 2. feudorum recondito in Archiuio Regio Ciuitatis Barcinonæ.

23 Alterum testamentum est Guillelmi Raymundi Comitis Ceritaniæ, non Ruscinonis, compositum nonis Octobris anni 35. Philippi Francorum Regis, qui est annus 1095. Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, hic enim postquam legauit plurima Ecclesijs, & Monasterijs Confluentis hæredem instituit Guillelmum Iordanum suum filium in Comitatu Ceritaniæ, & Confluentis cum omnibus pertinentijs, eique præcipit vt à Villa Villæfranchæ Confluenti (quam, affirmat, se fundasse,) nõ petat Vsaticum nisi semel in principio anni. Hoc testamentum comperimus registratum in lib. 2. feudorum recondito in Regio Archiuio Ciuitatis Barcinonæ fol. 150. & in Archiuio Patrimonij Regij Roscinonis, & Ceritaniæ R. 2. fol. 106. huius quoque meminit Pater Franciscus Diago Ordinis Prædicatorum *lib. 2. historiæ Comitum Barcinonæ cap. 97. Zurita lib. 1. cap. 35. & 36. & Andraas Bosch lib. de honors de Cataluña lib. 2. cap. 22.*

24 Tertium testamentum est Guillelmi Iordà Comitis Ceritaniæ, & non Ruscinonis, factum Idibus Aprilis anni 42. Philippi Francorum Regis, qui est annus 1102. à Virgineo partu, in quo post plurima legata diuersis Ecclesijs præsertim sæpe dictis Cœnobijs Sancti Michaelis de Cuxiano, &

San-

Sancti Martini Canigoniensis relicta, sic effatur: *Post obitum meum relinquo omnem meum honorem quem habeo in Ceritania, vel Bergitano, nec non in Confluente, & omnes Rocas Puggios, & omnes fortitudines, quæ in eis sunt sitæ, aut antea erant Bernardo fratri meo, & post obitum dicti Bernardi sine filijs descedentis, volo quod ei succedat Ayanzicus meus Auunculus, & post mortem dicti Ayanziqui, quod sit Bernardi Comitis Bisulduni, & post dicessum dicti Comitis Bisulduni relinquo Raymūdo Berengario Comiti Barcinonensi consanguineo meo.*

Huius testamenti mentionem fecit Diago *dicto cap. 97.* & est registratum in supra memorato secundo libro feudorū existente in Archiuio Regio Barcinonensi. Successionem autem horum trium Comitum Ceritaniæ comprobat etiam Thomich *cap. 34.* & Diago *d. cap. 97.*

Ex quibus testamentarijs dispositionibus clarè liquet Cōfluentem partem esse Ceritaniæ, non Ruscinonis: etenim Comites Ceritaniæ disponebant de illo vti de re propria, & tunc nō erant Comites Ruscinonis, vt probauimus, si enim ius non præsumit quod persona nobilis donet rem quæ sua non sit, vt tenent Tuschus *conclu. 116. nu. 4 & 5. & nu. 111. 116. & 126. lit. D.* & Farina *in recenti to. 1. decis. 400. nu. 4.* Nec præsumendum est Comites Ceritaniæ testamētum fecisse de re non propria, maximè cum affirment plures præcipuè Andræas Bosch *in lib. dels Honors de Cataluña*, & Doctor Ludouicus Palau *in celebri illa allegatione quam scripsit in fauorem amborum Comitatuum ad illos separandos à Deputatione Cathaloniæ nu. 9.* tam Comitem Ceritaniæ, quam Ruscinonis Principes Supremos esse. 25

Quintum argumentum eo liquet, quia infinitus, vt ita dicam, numerus hominum qui pro terris, adlodijsq; possessis in Confluenti sacramentum, & homagium Comiti Ceritaniæ, tempore quæ non era Comes Roscinonis, præstiterunt. Reperiūtur hæc registrata in quodam libro, qui inscribitur: *Instrumētorum Comitum Ceritaniæ* in sæpè memorato Archiuio Regio Barcinonæ recondito. Descripti sunt in eo libro 26

bro Possessores locorum de Vallmaña, seu Figols, Ioch, Rodes, Peracol, Real (hos autem esse sitos in Valle Confluenti testantur Andræas Bosch *d.lib.1. cap.20.§.1.* & Don Ludouicus à Peguera *in Stylo, seu Practica celebrandi Curias in fine*) qui sacramenta, & homagia præstiterunt dictis Comi-
27 tibus Ceritaniæ, † & præsertim sacramentale, quod fecit Raymundus Riculfi Castellanus Castri de Ioch Guillelmo Comiti Ceritaniæ, aliaq; quamplurima, quæ consultò omittimus, & conducit quod tradit Tomich *cap.33. suæ Historiæ*, vbi refert tempore Raymūdi Berengarij huius nominis se-
28 cūdi, † Comitis Barcinonę fuisse Comitem Ceritaniæ Guillelmum Raymundum, quo tempore, Arrianos sistentes in partibus Barridæ, & Vrgelet dicto Comiti validè obstitisse, quem cōstat auxilio cuiusdā ęquitis nomine Arnaldi de Perepertusa, aliorūq; nobilium, militūq; Arrianos debellasse, & Castra in quibus se receperant recuperasse, eaque dedisse
29 præfato Arnaldo de Perepertusa, & *fol.23.pag.2.* † extat sacramētale quod præstitit dictus Arnaldus supradicto Comiti pro Castro de Ioch. Extat etiam in eodē libro *fol.46.pag.2.* carta venditionis quam Guifredus Comes Ceritaniæ fecit Gualterio de quodam allodio, quod habebat in Valle Confluente, in Valle Molegica in loco, cognominato *Cressellos* facta 14. Kalend. Martij anno trigesimo regnante Roberto Rege.

30 Visitur etiam in eodem libro *fol.49. pag.2.* carta populationis Villæ liberæ Confluentis (ita appellabatur tunc Villafrança Confluentis caput totius Vallis) in qua Guillelmus Raymundus Comes Ceritanię concessit facultatem habendi forum (vulgo dicimus Mercado, ò Feria) in eadem Villa populatoribus ipsius.

31 Si ergo vnica recognitio facta per emphyteutam, seu vtile dominium habentem domino allodiali, seu directo probat ipsum dominium, vt adstruunt Sola *in constitut. Sabau. tit. de iure emphyte. 2. par. glos. 5. num. 8.* Petrus Franciscus de Tondutis *quæstionum ciuilium par. 2. cap. 18. per totum volu. 2.* & in Cathalonia id seruari probat Cancerius *par. 1. varia. cap. 11.*

cap.11.nu.21. in fine in codi.additio. quo potiori iure probabunt tot recognitiones à possidentibus allodia in Valle Cõfluenti exhibitæ Comiti Ceritaniæ?

Sextum desumptum argumẽtum ab ijs quę plena manu 32
congerit Guillelmus de Catel Autor Gallus *in Historia de Lenguadoch fol.29.* † Vbi præ alijs ad litteram refert instrumentum pacis initæ inter Serenissimum nostrum Iacobum Aragonum Regem, & Lodouicum Nonum Galliæ, qui innumeris suffragantibus meritis Sanctorum numero adscriptus est. Instrumenti verba hæc sunt: *Sit omnibus notũ quod cum inter nos Iacobum Dei gratia Aragonum, &c. Regem ex vna, & Ludouicum eadem gratia Franciæ Regem partibus ex altera otra esset controuersia super eo quod Rex Franciæ asserebat ad se pertinere Comitatum Barcinonæ, Vrgeli, Bisulduni, Roscinonis, Ampuritaniæ, Ceritaniæ, & Cõfluentis, Gerundæ, & Ausoniæ cum earum pertinentijs, e contra nos dicebamus habere ius in Carcasona, & Carcasses, in Redis, & Redes, &c. tandem deuentum est ad concordiam, & transactionem qua mediante dictus Rex renuntiat per se, & suos hæredes omni iuri quod habere potest in feudis, & Comitatibus prædictis Barcinonæ, Vrgeli, Bisuldini, Ampuritani, Ceritaniæ, Confluentis, Gerundæ, & Ausoniæ cum omnibus honoribus, & homagijs, &c. Acta fuerunt Barcinonæ in Palatio nostro 16. Kalend. Augusti 1258.* † Hinc colligitur, Con- 33
fluentem Vallem cum Ceritania, & non cum Ruscinone vnitam esse; eam enim numerat cum Ceritania adiecta copulatiua (&) quæ solum in vltimo loco debebat poni, cuius natura est antecedentem iungere cum sequenti, vt notat Gratia. *discep.foren.tom.1.cap.147.nu.16.* Barbosa *de dictio. dictione 110.nu.7.* Surd.*cons.315.n.17.lib.3.* Ruin.*cons.133. nu.3.lib.1.* Rebuffus *in l.coniunctionem 29.col.2.post medium vers.octauo coniunctio D. de verbor. signi.* sicque affirmare, *Ceritaniam, & Confluentem,* idem est ac dicere Confluentem partem esse Ceritaniæ.

Septimum argumẽtum elicitur ex eis quæ refert Hiero- 34
nymus Zurita *Histor. Arago. tom.1. lib.1. cap.51.* Comitem nempe

nempe Raymūdum Berengarium anno 1131.in diuisione suorum Statuum quam inter filios egit, Primogenito qui eodem Parentis nomine cognominatus erat Raymundus Berengarius assignasse Comitatum Ceritaniæ, & Confluentis; nulla mentione facta Comitatus Ruscinonis, qui adhuc seiunctus possidebatur à Vifro, seu Gofredo, vt testatur Andræas Bosch *lib.titulo.honor.Cathaloniæ lib.2.cap.18.*

35 Octauum argumentum ex Cosmographa Cathaloniæ descriptione deducitur, quam Pater Franciscus Diago absoluit, hic enim postquam de Perpiniani Villa loquutus est, in hæc prorumpit verba: *Confluetana Regio mox ad Occasum occurrit, quæ ad Sardones etiam spectat in magna, &*
36 *angusta Valle Theti fluuio irrigua.* † Quod autem Sardones sint Ceritaniæ populi, probat Pujadas *in Chronica Cathaloniæ lib. 2. cap. 1.* Andræas Bosch *d. lib. 1. cap. 20.* At lucidius institutum corroborat Author maioris Athlantis, seu noui Theatri Orbis typis ęditi Amstelodami apud Ioannē Iansſonium anno 1639.vbi in tabula Ruscinonis, & Ceritaniæ affirmat Confluentem portionem, siue membrum esse Ceri-
37 taniæ. † Et quod his Tabulis detur fides plurimis Rotę decisionis probat Augustinus Barbosa *in collectaneis ad cap. cum causam 13.nu.5.de probatio.*

38 Firmat pariter supradicta quod tradit Tomich *cap. 24. suæ historiæ* Regem nempè Ludouicum cognomento Pium dedisse Comitatum Barcinonæ cuidam equiti cognomine Grifo an. 843. qui erat Castri de Arrià in terra Confluentis
39 intra limites Ceritaniæ. En quo modo illius portio: omnia enim intra fines contenta illius esse cuius confinia sunt tradunt Mascar.*concl.393.*Signoro.Homodę.*cons.60.*Tuschus *conclusione 698.nu.6. litt.C.* Gratian.*discep.forens.cap.657. à num.26.*

40 Vltimum argumentum, quod apud me validissimum est, munitur autoritate Andreæ Bosch celebris Iuris Consulti, quin & Ciuis honorati Villę Perpiniani, Iudicis quoque primarum appellationum Comitatum Ruscinonis, & Ceritaniæ, cui danda maior fides est ob summam illorum Comitatum

rum peritiam. Hic *lib. 1. titulorum Cathaloniæ cap. 20. vers. tota ella, & §. 1. per totum*, Confluetem portionem esse ait Comitatus Ceritaniæ. † Quod autem Doctori attestanti de Consuetudine in sua propria Patria credendum sit post Bart. Paulum de Castro, & alios docent Fontanel. *de pact. nuptia. clauf. 7. glos. 2. par. 9. nu. 8.* Pareja *de instru. editio. par. 1. tit. 2. resol. 2. nu. 53.* Mascar. *conclu. 426. & conclu. 528. nu. 6.* Surd. *cons. 74. nu. 14.* Beltrami. ad Ludouisi. *decis. 374. nu. 7.* Bennius *de priuile. Iurispr. par. 3. priui. 81. nu. 3. vers. declaratur tertio*, † præcipuè de rebus ad Historiam pertinentibus firmant Valenzuela *cons. 33. nu. 84.* Barbosa *in cap. cũ causam nu. 4. de probatio.* Sesse *decis. 162. nu. 4. tom. 2. ex cap. 1. & ibi glos. verbo propter historiam, de sacra vnctio.* maximè cum Autor iste sit Perpinianensis, qui etsi iuxta naturalem inclinationem, & affectum Patriæ affirmare debebat, Confluentem partem esse Ruscinonis, vi tamen veritatis compulsus cõtrarium censuit. Et quamuis autoritate tanti Doctoris destituti essemus adhuc sufficeret probatio per instrumentum quod supra retulimus: † in antiquis enim melior est probatio per scripturas, & instrumenta, quam per homines Aretin. *cons. 65. col. 2. vers. quinimo* Tuschus *conclus. 771. lit. P. nu. 5.* Trentacinquius *lib. 2. var. resolu. tit. de fide instru. resol. 8. nu. 1. vers. quarto nota* Pareja *de instru. editio. tit. 5. resol. 2. num. 7.* 41 42 43

Superest vt obiectis quæ in contrarium proponuntur faciamus satis, & primum cui multum insistitur, † est quod hodie in Confluente Valle moneta vsualis est eadẽ quę Comitatus Ruscinonis. At facile respondetur, certũ enim est in dicta Valle etiam monetam vsualem esse illam excussam in Comitatu Ceritanię, tũ & Barcinonensem, † & licet monetæ cussio vna sit ex supremis Regalibus, quæ in Cathalonia Principi competunt, vt post plures probant Ripol *de Regalijs cap. 15. in princi.* Peguera *in praxi crimi. cap. 16. in princ.* Calicius *in Margaritta Fisci dub. 8. nu. 82.* † hancque habuisse Comites Ruscinonis, vt affirmat Bosch *d. lib. 2. cap. 20.* & Zurita *lib. 7. cap. 55.* † tamen negari haud potest Co- 44 45 46 47 48

o miti

miti Ceritaniæ etiam competijsse, docet *Vsaticus cunctis pateat 6. tit. de Pace, & tregua in Constitu. Cathaloniæ*, vbi Comes Ceritaniæ indicit monetam à se excusā in suis terris, hocque fatetur idem Bosch *d. lib. 4. cap. 27.* † sed nec validum est argumentum hæc moneta vsualis est in hoc Regno, ergo Regnum hoc illius est cuius est moneta; nam varijs in locis experimur monetam Hispanicam esse vsui in illis sicuti & Gallicam in alijs, & tamen nec vna, nec alia Hispano, aut Gallico Imperio subijecta est. Introducitur sæpè moneta vnius Regni, aut vnius iurisdictionis in alia ob incolarū comoditatem, præsertim quando moneta est iusti ponderis, & valoris; sicuti etiam non probatur hodie dominium Ruscinonis respectu Ceritanię quia in Ceritania vtitur moneta Ruscinonis.

49

50 Secundum obiectū quo nituntur aduersarij hoc est, quia causæ appellationum Iudicum ordinariorum Vallis Confluentis tractantur in Villa Perpiniani, quæ est caput Comitatus Ruscinonis, ex quo desumunt Comitatum Confluentis pendere à Comitatu Ruscinonis, non à Ceritania. Hoc argumentum ex illis est quæ extrinsecus magnam vim habere videntur, intrinsecus nihil probant. † Præsciendum enim est, quod post vnionem dictorū Comitatum, per Dominū Regem nostrum vir conspicuus nominatur qui vices gerit Generalis Gubernatoris, quem communiter Gubernatorem amborum Comitatum dicimus, hic residere solet in Villa Perpiniani in qua suam habet Curiam, quæ componitur ex vno Assessore togæ habitu insignito, & vno Aduocato Fiscali, nominat quoque Dominus Rex duos Iurisperitos pro causis appellationum amborum Comitatum, qui dicto Gubernatori assident, vt notauit Doctor Ludouicus Palau *in allegatione* (cuius supra meminimus) *facta ad consequendam separationem dictorum Comitatum à Deputatione Cathaloniæ quæ incipit El Doctor Luys Boldò num. 5. vers. assiste assi mismo*. Sicque per accidens se habet, quod causæ appellationum tractentur in Ruscinone, quādo enim Gerens vices Gubernatoris moram trahet in Ceritania ibi

51

tra-

tractandæ erunt causæ non solum Confluentis, sed & Ruscinonis.

52 Tertium aduersariorum obiectum ex eo elicitur, quod quando in Villa Perpiniani, seu in Comitatu Ruscinonis cõgregabantur Curiæ interueniebant homines Vallis Confluentis, vnde eliciunt dependentiam ab illo Comitatu. At huiusmodi obsistitur, aut hæ Curiæ (quas adstruunt contradictores) fuerunt vocatæ, seu congregatæ tempore quo erat separatus Comitatus Ruscinonis à Comitatu Ceritaniæ, & tunc cõstanter negamus interuenisse in eis Curijs homines Vallis Confluentis, aut huiusmodi Curiæ fuerunt celebratæ tempore quo iam Comitatus Ruscinonis, & Ceritaniæ vniti erant, & tunc mirum non est si assistebant homines Vallis Confluentis, interueniebant enim vti mẽbra, & portio Comitatus Ceritanię, quandoquidem vt supra probatum est, vt leges conditæ in Comitijs Ruscinonis anno 1125. compręhenderent terram Confluentis opus fuit interuentu Comitis Ceritaniæ, & in omni casu nullus actus hominum Confluentis pręiudicium inferre potuit Comiti Ceritaniæ Cancerius *3. par. varia. cap. 10. nu. 33.*

53 Vltima oppositio est, quoties contigit, datum fuisse in pignus Comitatum Ruscinonis, fuit etiam in pignus concessa Vallis Confluetana.

At duo diximus oppositionem extrema requirere vt probet, primũ datũ fuisse in pignus aliquoties solum Comitatũ Ruscinonis. Secũdum eo in casu in consequentiam pignus fuisse Vallem de qua agimus. † Sed vtrumque procul vero 54
est, semper enim ambo Comitatus in pignus dati fuerunt, teste Doctore Ludouico Palau *in allegati. supra citata nu. 8. vers. Muriò.* Sic pariter quando Serenissimus Rex Aragonum Ioannes Secundus anno 1462. dedit in pignus Ludouico XI. Regi Francorum Comitatum Ruscinonis fuit etiã cum Comitatu Ceritaniæ, vt affirmant Zurita *tom. 4. lib. 17. cap. 38.* Scipio Duples *in historia Gallia Caroli Octaui pag. 156 tom. 3.* Ioannes Samblancatus *in Indice Comitum Ruscinonensium in Ludouico Rege Francorum, & Comite Ru-*

*scinonensi 21.*Caseneuue *en la Cathalogne Francese cap. 13. nu. 13.*Doctor Ludouicus Baldò *in Aclamatione pia,& iusta composita anno 1627.qua incipit Muy por los cabellos cap. 3. num. 213.*

55 Ex quibus omnibus clarius innotescit Cōfluetanam Vallem portionem esse Comitatus Ceritaniæ,non Ruscinonis. At frustra tantum laborem sumpsimus. Vicit enim Aulicus ille, cuius supra meminimus, qui dum constanter asserere, quin insistere ausus est parui momenti Regi nostro rem esse, in causa fuit vt hęc Vallis remaneret pęnes Christianissimum, in illo tractatu Pacis, qui tot rationibus infaustus Hispaniæ fuit. Adeò cæcutit sæpè humana prudentia, quæ dum futura non præuidet, in errorum scopulos patenter impingit. De duobus dumtaxat admonitum
56 beneuolum Lectorem volumus. † Primò non sine maximo fundamento posse Vallem hanc Confluetanam appellari Comitatum(quidquid incontrarium asserat Bosch)nam in supra memorato testamēto Guifredus Comes Ceritaniæ Vallem hoc titulo Comitatus appellat vt vidimus.

57 Secundò est hanc Vallem,seu Villāfrancam Confluetanā Patriam fuisse illius celebris Iuris Consulti Dō Francisci Reuerterij, qui à Cęsarea Maiestate Imperatoris Caroli V. ad
58 plura Delegatus, in Regno tandem Neapolitano Præsidens fuit in Regia Camera Summariæ, subinde Locumtenens Magni Camerarij in ea (est idem quod Præses illius Tribunalis) insuper Regens in Supremo Collaterali Consilio, & post plura de sua integritate, & litteratura relicta testimonia,diem clausit extremum,grauis vt annis sic meritis; duos tomos Decisionum hic reliquit qui dudum non aspexerant lucem,donec vir præclarissimus Donatus Antonius de Marinis Regens in Supremo Italię Consilio,nō solum in lucem protulit,verum varijs,doctissimisq; obseruationibus illustrauit. Quis ergò Vallem hanc appellauerit, quæ tam eminentem virum præterito sæculo, & futuris genuit?

DIS-

DISSERTATIO QVINTA

SVPER IVRE SORTIENDI.

AN SCILICET REGENTES REGIAM CANCELLAriam in Supremo Regnorum Coronæ Aragonum Consilio pro Cathaloniæ Regno, qui reperiuntur in ea Prouincia insaculati (licet barbaro vti vocabulo) in Officio Deputatorum, habilitari debeant vt sorti ad illud Officium committi possint.

PLVRA DE SAC. SVPREMO REGIO ARAGONVM Consilio, & de Vicecancellario illius Præside adducũtur.

§. I.

SVMMARIVM.

1 Sacrum Supremum Regnorum Coronæ Aragonum Consilium, à quo, & quando institutum.
2 Regia Pragmatica institutionis illius refertur.
3 Ex quibus componatur.
4 Quid de Sardiniæ Regno.
5 Additio Consiliarij vnius pro vnoquoq; ex tribus Regnis.
6 Negotia quomodo tractentur, & diuidantur.
7 Singulare Priuilegium Regentium pro Cathalonia.
8 Vicecancellarius est Præses illius Supremi Senatus.
9 Qualitas Vicecancellarij an debeat esse naturalis Coronæ Aragonum omissa ab Authoribus.
10 Vicecancellarius est substitutus Cancellarij.
11 Antiquitus Notarium, vel Scribam significabat.
12 Romanorum tempore Cãcellarius magna Dignitas erat.
13 Continebatur sub nomine Quæstoris Candidati.
14 Is qui legebat Principi libellos dicebatur Cancellarius.
15 Rescripta, & responsa Principis suscipiebat, & male scripta cancellabat.

16 Can-

16 Cancellario sigilla Regia commissa fuerunt.
17 Mediolani conseruatur hæc Dignitas sub nomine Magni Cancellarij.
18 Author meruit condecorari hac Dignitate.
19 Præeminentiæ referuntur, &
20 Verba Regis Alphonsi de hac Dignitate.
21 Alia Francisci Lanouij.
22 Aman, & Mardochæus hanc Dignitatem habuerunt.
23 Daniel Regis Balthasaris.
24 Ioseph Pharaonis, & Iosephat Dauidis.
25 Verba Budæi, & Lanouij traduntur.
26 Assessor Domini Regis appellatur, & verba Ramirez referuntur.
27 Habet votum in omnibus negotijs iustitiæ, gratiæ, & guberníj, & præualet in paritate sententia cui ipse adhæret.
28 Sedet in scamno in præsentia Regis.
29 Libera electio ad officia est suprema Regalia.
30 In Regnis Coronæ Aragonum ex Regia benignitate restringitur.
31 In Principe obseruantia legum non minuit potestatem.
32 In Cathalonia ex vi Cõstitutionum omnes iusdicentes debent esse Cathalani excepto Cancellario, & Vicecancellario.
33 Postea statutum vt Cancellarius, & Vicecancellarius debeant esse Coronæ Aragonum.
34 Hæc Constitutio fuit facta in Curij Generalibus.
35 Et sic venit obseruanda.
36 Leges non egent disputatione, sed obseruantia.
37 Statuta in non subditos non possunt extendi, & quomodo intelligatur nu. 40.
38 Dominus Rex in Cathalonia condit leges vna cũ Curia.
39 Principatus Cathaloniæ est membrum præcipuum totius Coronæ.
41 Statuta in fauorem Clericorum facta à Laicis valent, & illis vti possunt si volunt.
42 Vicecancellarius de quo loquitur Constitutio an sit ille com-

communis Vniuersæ Coronæ, an particularis Cathaloniæ.

43 Officiales in Cathalonia debent esse Cathalani.

44 Quod apud omnes Nationes approbatum fuit.

45 Disparitas habitus, & linguæ inducit differentiam animorum.

46 Nemo in propria Prouincia Assessor esse poterat.

47 Ad instar sacrilegij habebatur.

48 Indulgentia Principis concedebatur.

49 Vel vbi consuetudo est incontrarium.

50 Vel si esset Ciuis eminentissimæ scientiæ.

51 Cōcessio quod in Cathalonia omnes Officiales sint Cathalani non est odiosa, quia est fauore Vassallorum.

52 Beneficium Velleiani licet respectu creditorū sit odiosum, dicitur fauorabile quia est inductū fauore mulierum.

53 Rex Petrus Tertius in Ordinationibus Domus Regiæ cōstituit vnam Cancellariam, & nominauit vnum Prælatum in Cancellarium.

54 Qui nō potuit semper Curiam sequi, & sic in eius locum idem Rex substituit Vicecancellarium.

55 Referuntur verba Ordinationis Regiæ.

56 Relatum est in referente cum omnibus suis qualitatibus.

57 Non possunt intelligi Ordinationes de domo Regia solius Cathaloniæ, sed totius Coronæ.

58 Officiales qui creantur in Ordinationibus sunt pro tota Corona.

59 Cancellaria adhuc conseruatur vna in omnibus Regnis illius.

60 Magister Rationalis Cathaloniæ adhuc retinet nomen vniuersale.

61 Generalis Thesaurarius, & Prothonotarius Coronæ in eo officio Cathaloniæ computa reddunt.

62 Explicatur dicta Constitu.4.

63 Cancellarius, & Vicecancellarius vnusquisque præsidet in sua Aula.

64 Omnes Iudices in Cathalonia tenentur iudicare iuxta leges Patriæ.

65 Iu-

88 *Sed*

88 Sed Fori loquuntur de particularibus Regni Aragonum.
89 Officium Cancellarij in Corona nõ fuit cognitum absque iurisdictione.
90 Nec valet dicere quæ spectabant ad Cancellariam acta fuisse per Maiordomum.
91 Fori qui loquuntur de Cancellario, & Vicecancellario particularibus Regni Aragonum.
92 Episcopus Barcinonensis fuit Cãcellarius Regis Iacobi I.
93 Aragonienses se gratos anno 1626. ostendũtur Cathalanis
94 Æquum est vt si habes bonum propter me, & ego habeam propter te.
95 At an. 1646. obliti huius beneficij pro Aragoniensibus solis hoc Officium Vicecancellarij petierunt.
96 Petitio traditur.
97 Sed Rex noster ex tribus Regnis Coronæ posse assumi decreuit.
98 Quando non adest Vicecancellarius omnia decreta à Rege diriguntur Prothonotario, nisi Thesaurarius habeat vices Præsidis.
99 Verba decreti Regij referuntur.
100 Alia petitio oblata Domino Regi ab Aragoniensibus.
101 Regium super ea decretum.
102 Decretum generale quo respondetur petitioni gratiarũ.
103 Alia petitio Aragoniensium pro cõfirmatione dictarum gratiarum.
104 Regium ad illam Responsum.
105 Nominatio Vicecancellarij facta in persona D. Mathiæ de Bayetola, & Cauanillas.
106 Nominatio Vicecancellarij facta in persona Don Christophori Crespi.
107 Decretũ Serenissimæ Reginæ Dominæ nostræ quo offert nominare in Vicecancellarium vnũ ex Regnis Coronæ.
108 Sed an debeat esse vnius vel alterius Regni nihil inuenitur statutum.
109 Reges nostri semper vsi fuerunt æquitate æqualiter diuidendo præmia.

110 Vti sit in Officio Auditoris Rotæ Romanæ.
111 Et in Officio Consiliarij in Supremo nostro Consilio antequã omnibus Regnis concederetur, idem erat statutum.
112 Bonus Princeps nihil differt à bono Patre.
113 Interpretatur Vlpianus in l. si ita 12. D. de cõdi. & demo.
114 In Hispania seclusis Maioratibus bona æqualiter inter filios diuiduntur.
115 Imitatur Princeps Deũ qui æqualiter omnibus consulit.
116 In medio ambulare debet.
117 Sicut manus, aut index Horologij.
118 Hinc Serpens apud Ægyptios depingebatur.
119 Princeps est amator æqualitatis.
120 Hæc æqualitas in æquitate habet radices.
121 Æquitas habet locum vbi ius deficit.
122 Explicatur Ciceronis locus.
123 Æquitas dicitur legis moderatio.
124 Opponitur apicibus iuris.
125 Iustitia etiam in æquitate vulnerata inuenitur.
126 Quando dicitur quod vna opinio procedit de æquitate, & alia de rigore iuris idem est dicere quod vna opinio est vera, alia vero falsa.
127 Æquitas naturalis idem est quod iustitia, vel
128 Iustitia dulsore misericordiæ temperata.
129 Expenditur l. bona fides 31. D. deposi.
130 Forma cognoscendi æquitatem.
131 Intelligitur l. 1. D. de solutio.
132 Idem est dicere quod seruetur Edictum Quod quisque iuris, &c. quod dicere quod seruetur æqualitas.
133 Iudicia Dei nituntur æquitati.
134 In corpore humano si mẽbrũ excresceret licet, esset principale, & nobilius deformitati solum proficeret.
135 Noua sententia duorum Aragonensium proponitur.
136 Petrus III. Rex Aragonum nominat Cæsaraugustam caput Regni Aragoniæ.
137 In foris loquuntur Reges aliquoties ad importunas preces congregatorum.

138 Aliud

138 Aliud argumentum proponunt illi duo Aragonienses.
139 Sed faciliter dissoluitur.
140 Eorūdem Aragoniensium sententia, quod ex Aragonia sint assumēdi plures Vicecācellarij, quā ex alijs Regnis.
141 Gentis Aragoniæ laudes.
142 Inquiritur cur rem nouam prætendant.
143 Mortuo Alphonso I. Aragonum Rege quid factū fuerit.
144 Berengarius IV. Comes Barcinonæ matrimonium contrahit cum Patronilla filia vnica Regis Aragonum.
145 Alphonsus Rex Castellæ Aragoniæ Vrbes inuadit.
146 Alphonsus Comes eas recuperat.
147 Aragoniæ Regnum in dotem ei datur.
148 Antiqum instrumentum adducitur.
149 Instrumētū aliud donationis à matre filio factæ refertur.
150 Dispositio Reginæ defuncto Rege, & Comite.
151 Testamentum sacramentale eiusdem traditur.
152 Matrimonium illud vtile fuit Regno Aragoniæ.
153 Pactum initum fuit vt insignibus Cathaloniæ, deinceps Aragoniæ Regnum vteretur.
154 Huius mutationis causam ignorauit Author Germanus
155 Origo dictorum insignium.
156 Zurita fatetur meliorem locum insignia Cathaloniæ habere debere.
157 Probatur ex Blancas.
158 Inscriptio Riuipulli ad rem.
159 Vnio Aragoniæ cum Cathalonia fuit æquè principaliter.
160 Quid sit vnio accessoria.
161 Quid si est æquè principalis.
162 In dubio præsumitur vnio æquè principalis.
163 Antiquitas originis Aragoniensium.
164 Episcopus Cæsaraugustæ fuit suffraganeus Ecclesiæ Tarraconen.
165 Ioannes XXII. in Metropolim erexit Ecclesiam Cæsaraugustanam.
166 Coronatio Regum Aragoniæ fieri debet ab Archiepiscopo Tarraconensi.

167 Non quod Archiepiscopus Coronam Regis capiti imponat, sed eam ab altari accipit idemmet Rex.
168 Rex Iacobus I. appellauit Tarraconam caput omnium suorum Regnorum in spiritualibus.
169 Amplitudo Regni Aragoniæ, & Cathaloniæ.
170 Res gestæ Aragonensium, & Cathalanorum cōparantur.
171 Res gestæ Cathalanorum remissiuè.
172 Celebre eorundem encomium Hieronymi Blancas.
173 Aliud Hieronymi Zuritæ.
174 Quid operati fuerint in obsidione Valentiæ.
175 Maioricarum Insula à Cathalanis populata.
176 De Murcia, Oriola, Elche, & alijs idem dicitur.
177 De Sardinia remissiuè.
178 Nihil deest Cathaloniæ vt Regnum appellari possit.
179 Comes Barcinone non recognoscit in terra Superiorem.
180 Doctores plures Cathaloniam Regnum appellant.
181 Princeps dicitur Rex, & Rex dicitur Princeps.

1 ANtequam ad elucidationem Articuli accedamus supponēdum est Sacrum Regium Supremum Regnorū Coronæ Aragonum Consilium pęnes Suam Maiestatem Domini nostri Regis residens fuisse à Serenissimo Rege Ferdinando apud nos Secundo, & Catholico appellato institutum die 19. Nouembris 1494. Regia Pragmatica tenoris sequentis.

2 *Nos Ferdinandus, &c. Queriendo entender, y con eficacia proucher, y otorgar nuestro Real Consejo en nuestra Corte por la expedicion delas causas, y negocios de nuestros Reynos, y Señorios dela Corona de Aragon, y dar orden, y forma como en la dicha nuestra Corte adonde quiera que seremos, el dicho nuestro Real Consejo sea ordinariamente tenido, y celebrado con idoneo, y suficiente numero de Letrados en lugar commodo, y cierto adonde la justicia sea con la autoridad que conuiene administrada alos que la pidieren, y a nuestra Magestad recurrieren a seruicio de Dios Omnipotente, y nuestra honra, y reputacion de nuestra Real Dignidad. Por tāto mouidos*

uidos con este buen zelo, de nuestra cierta sciencia deliberadamente, y consulta hazemos institucion, y ordenamos las cosas siguientes. Primeramente statuimos, & ordinamos que en el dicho nuestro Real Consejo sean las personas siguientes Micer Alonso la Caualleria nuestro Vicecanciller, Micer Bartholome de Veri, Micer Felipe Pons, Micer Geronymo Albanell Regente de nuestra Cancillaria, Micer Thomas Malferit Doctor en cada vn drecho, y si algun otro, o otros acordamos añadir, y poner en el dicho Consejo por los quales juntamente se hayan de oyr, examinar proueher, y despachar los dichos negocios, y causas en esta forma, y manera. Que todos los susodichos Dotores del dicho nuestro Consejo de aqui adelante todos los dias no feriados sean en el lugar que por nos sera dedicado para tener, y celebrar el dicho Real Consejo es a saber el primero dia del mes de Otubre hasta Pasqua de Resurreccion desde las ocho horas hasta las onze, y delas dichas fiestas de Pasqua hasta por todo el mes de Setiembre delas siete horas hasta las diez, los quales dichos Dotores ni alguno dellos no puedan abogar, ni tomar pension, ni salario de aduocacion alguna. Item queremos, statuimos, y ordenamos que en el dicho Consejo se hayan de leher todas las suplicaciones, y tratar todas las causas que por las partes se daran, e introduziran, y lehidas el Vicecanciller, y todos los otros del dicho Consejo concordes hayan de hazer las prouisiones a las dichas suplicaciones, y causas, que hazer se deueran, y si todos no se cõcertaren en vn parecer que las dichas prouisiones se hagan a votos, y con parecer dela mayor parte de dicho nuestro Consejo. Pero si los votos, y pareceres fuessen pares queremos que con la parte que el dicho Vicecanciller hara paridad se hagan las dichas Prouisiones. Las quales prouisiones (las que segun los fueros, constituciones, y leyes de nuestros Reynos deuen ser signadas por nuestro Vicecanciller) se signen por el, y sean señaladas por el nuestro Vicecanciller, y por todos los otros del dicho nuestro Real Consejo, y que no se puedan proueher, ni signar, ni señalar las dichas Prouisiones en casa delos dichos del Consejo, antes todas se hayan de hazer proueher,

ueher, signar, señaralar en el lugar donde dicho Consejo se tuuiere, sino en caso que alguno dellos fuesse indispuesto, en el qual caso, y no otra manera queremos que pueda signar, y señalar en su casa. Item ordenamos que si tales y tātos negocios concurrieren por los quales fuesse menester amprarse delos dias despues de comer, que los dichos de nuestro Consejo sean tenidos en los lunes, miercoles, y viernes sino seran feriados ir en el lugar del dicho Consejo, y en aquel estar es a saber en tiempo del Inuierno delas dos horas despues de medio dia hasta las quatro, y en Verano delas tres hasta la cinco, y assi proueher lo necessario sigun arriba es ordenado. Item queremos, y ordenamos que en el dicho Consejo se lean, y hayan de leher todos los Processos, y Actos delas causas, y negocios que seran introduzidos, y alli se trataran, y despues de lehidos dichos Processos, y Actos que sean votados por los del dicho Consejo las prouisiones, y sentencias que dar se huuieren. Y si alguno de dichos Dotores quisiere mejor ver, y reconoscer los dichos Processos, y Actos, el que vota se difiera, y haga de diferir para otro dia si a todos los del dicho Consejo sera visto deuerse diferir. Pero que no pueda dilatar mas su voto de dos dias porque la causa no se alargue. Item ordenamos que quando todos los del dicho Consejo seran concordes, y se ordene la sentencia, o sentencias que en el dicho Consejo se daran no se puedan publicar sino las que deuen ser signadas por nuestro Vicecanciller, sean signadas por el, y señaladas de todos los otros del dicho Consejo, y si todos no seran cōcordes en vn voto se haya de hazer la conclusion con el voto dela mayor parte delos del dicho Consejo reseruada la forma susodicha en caso de paridad, o se haga de ello relaciō à nuestra Magestad porque en el dicho caso sinos fuere visto hagamos la conclusion adheriendo a aquella parte en la qual nuestro Real animo, y conciencia mas se reposara. La qual sentencia, o sentencias en qualquiera delos dichos casos cōcordes se hayan de signar, señalar por el Vicecanciller, y por todos los del dicho Real Cōsejo. Item ordenamos que algunas causas, o prouisiones tocātes a interes de nuestro Fisco, o Patrimonio Real no se puedan

intentar

intentar, ni determinar en el dicho Real Consejo sino con interuencion de nuestro Thesorero General, o de su Lugartemente en su ausencia. Para lo qual el dicho nuestro Thesorero queremos que sea llamado. Item ordenamos que si de alguna sentencia, o prouision que por el dicho Consejo de aqui adelante se diere, y hiziere fuere suplicado, la tal causa de suplicacion se haya de hazer, y determinar en el dicho Consejo con interuencion delos dichos Dotores del dicho Consejo. Pero que sea en facultad nuestra de aplicar a ellos otros Dotores fuera de dicho Consejo, e hayan de interuenir por el dicho Consejo con los Ordinarios del dicho Consejo, y que las dichas causas de suplicacion se hayan de tratar, votar, y concluir en el dicho Consejo en la forma ya dicha. Item quanto alos salarios delas sentẽcias, y prouisiones que en dicho nuestro Consejo se haran, y daran ordenamos que a dicho nuestro Vicecãciller, y los del dicho nuestro Consejo hayan, y reciuan salarios delas sentencias, y prouisiones que segun los Fueros Constituciones, y leyes de nuestros Reynos, y las Ordinaciones de nuestra casa pagar se deuen, y las quantidades que sigun las dichas leyes, y ordenanças pagar se deueran, y no mas, ni en otra manera. Las quales quantidades sean partidas entre todos los de nuestro Consejo en esta manera. Que fecho el numero delos que seran en el dicho nuestro Consejo añadida vna parte mas delos que seran en aquel en esta forma. Que si seran dos Dotores en el dicho Consejo, y el dicho Vicecanciller que seran tres que se hagan quatro partes iguales del dicho salario, y el dicho Vicecanciller haya las dos partes, y los otros Dotores las otras dos. Y si seran en el dicho Consejo tres Dotores, y el Vicecanciller que seran quatro que se hagan cinco partes iguales, y las dos partes aya el dicho Vicecanciller, y los otros las tres, y assi subiendo en numero se hayan de multiplicar las partes, y el dicho Vicecanciller todauia aya dos partes, y los otros todos sendas partes, y antes que se haga relacion de qualquier causa la parte, o partes postulantes hayan de depositar el salario en poder del Escriuano del processo, y despues sea a cargo de aquel de dar a cada vno delos dichos Dotores su parte en la forma,

forma ya dicha antes que la dicha sentēcia se publique. Item queremos, y ordenamos que los Dotores, y Notarios que se huuieren de examinar se examinen, y prouean en el dicho nuestro Consejo en la forma susodicha. Item ordenamos que en el dicho Consejo se tenga vn libro, en el qual se continuen, y escriuan todos los votos, y condiciones delas causas que en dicho Consejo se haran, y que los Escriuanos de Mādamiento ayan de hazer sus Deitarios sigun es ordenacion de nuestra Casa, y que vayan al dicho Consejo al tiempo, y horas susodichas demanera que alomenos nunca falte vno dellos que sirua, y escriua las Conclusiones, y Prouisiones que en dicho Consejo se hizieren. Item que vn Verguero, o Portero de Maza aya de ser presente en el dicho Consejo alas dichas horas, y tiempos. Item ordenamos, y mandamos que todas las Prouisiones, letras, y sentencias que del dicho nuestro Consejo emanaren, y seran signadas, y señaladas se hayan de sellar con el sello de nuestra Cancillaria que tiene por Nos nuestro Protonotario, y que el dicho Protonotario no pueda sellar, ni referendar, ni nuestros Secretarios, o Scriuanos puedan referendar letras, prouisiones, ni sentencias algunas sino es que sean signadas, o señaladas por todos los del dicho Consejo en la forma ya dicha, y en las que tocaren interes de nuestro Fisco, o Patrimonio haya de hauer Vidit del dicho nuestro General Thesorero si ya que por Nos a boca les fuesse mandado. Por tanto cō tenor delas presentes de nuestra cierta scientia, y expressamente dezimos, y mādamos alos dichos nuestro Vicecanciller, Regentes de nuestra Cācellaria, Dotores de nuestro Cōsejo, Protonotario, Secretario, Escriuanos, y otros qualesquier aquien pertenesca, y acate pertenecer, y acatar pueda so incurrimiento de nuestra ira, y indignacion que las presentes nuestras ordinaciones, y todas las cosas en aquellas cōtenidas sigun su serie, y tenor tengan, seruen, y guarden, tener, seruar, y guardar hagan en todo, y por todo, y contra aquellas, ni cosa alguna dellas no hagan, o vengan a hazer, o venir permitan por alguna causa, o razon. Delo qual a cautela les quitamos todo poder, y facultad con decreto de nullidad. En testimonio

delo

delo qual mandamos hazer la presente de nuestro nombre firmada, y con nuestro sello sellada. Dat. en la nuestra Villa de Madrid a 19. dias de Nouiembre en el año dela Natiuidad de nuestro Señor de mil quatrocientos nouenta, y quatro. Yo el Rey.

Hanc Regiam Pregmaticam cõfirmauit postea Inuictissimus Imperator Carolus Quintus alia Regia Pragmatica. Dat. Bruxellis 20. Aprilis 1522. cum aliquibus additionibus. Meminerunt institutionis nostri Cõsilij Rodericus Mẽdez Silua *in Catalago Regio Genealogico Hispaniæ fol. 131.* Andræas Bosch *in lib. titul. honor. Cathaloniæ lib. 2. §. 37.* Ferdinandus del Pulgar *in Historia Regum Catholicorum cap. 113.* Ægidius Gonçalez de Auila *in Theatro Matritensi pag. 419.* Refert vtrasque Pragmaticas Don Franciscus Didacus de Sayas *in anna. Arago. cap. 64. fol. 467.* In eis expressè est constitutum vt Vicecancellarius sit loco Præsidis. † Componitur supradictũ Supremum Consilium ex duobus 3
Regentibus pro vnoquoque Regno ex tribus principalioribus Coronæ Aragonum, videlicet duobus togatis pro Aragonia, duobus pro Cathalonia, & duobus pro Valentiæ Regno, vno Thesaurario Generali, vno Prothonotario, vno Aduocato Fiscali, & tribus Secretarijs Madariaga *de Senatu, & Principe cap. 3. pag. 41.* Calixtus Ramirez *de lege Regia* §. *10. nu. 27. cum seq.* qui hoc Sacrum Consilium appellat nasum capitis politici Principis, quia per illum odorum omniũ species ad cerebrum feruntur.

Exinde refellendus venit Camillus Borellus *de præstan. Reg. Catho. cap. 66. nu. 30.* qui solum ex quinque Consiliarijs componi hoc Consilium affirmat. In alijs multis Borrellum carpit Calixtus Ramirez *d. §. 10. n. 9.* Sed & refellendus venit Don Ioannes Franciscus Montemayor de Cuenca *tract. de summar. inuestiga. origi. & priuile. Aragonien. in epist. Dedicatoria fol. 128.* † Vbi præter sex Regentes togatos addit 4
vnum vel Sardiniæ, vel Maioricæ, nunquam enim Maioricenses in eo Consilio sedem habuerunt, sed Regentes Cathalani, vt mox dicemus, pro Cathalonia, & Maiorica sedunt

dunt, sed nuper additus est vnus vel Regens, vel Consiliarius ad libitum Domini Regis pro Sardiniæ Regno,nõ perpetuus,iuxta tradita per Don Ioan. Dexart *ad Capitula Regni Sardiniæ lib.3.tit.2.cap.2.& 3.* vnde nõ bene Borrellus *vbi supra nu.26.*dixit negotia Sardiniæ tractari in Supremo Consilio Italiæ.

5 Additi etiam fuerunt tres Consiliarij vnus pro Valentia, alius pro Aragonia, & tertius pro Cathalonia (hos vulgo *Consejeros de Capa,y Espada* vocamus) qui in omnibus votum suũ habent, præterquam in rebus quæ iudicialiter tractantur. Dominus Vicecancellarius Crespi *in suis obserua. in epis.curiosa ad Lectorẽ n.41.*notauit Andræ.Bosch *in lib. tit.hono.Catha.lib.2.§.37.* & multis ab hinc annis proposuit Dõ Franc.Gilabert *in Discur.super inclinatione Cathalanorũ discur.1.n.81.& 83.* licet id adimpletũ suo tempore nõ

6 viderit. † Negotia diuiduntur in Prouincias, & vnusquisq; Regens, & Consiliarius appellatur Prouincialis sui Regni, ijque in negotijs sui Regni, vel Prouinciæ tanquam melius informati (turpe enim esset Patritio, & Nobili viro ius in quo versatur ignorare *l.2.§.Seruius 43. D.orig.iur.*) primo vota sua emittunt.

7 Singulare tamen est in Regentibus, & Consiliario pro Cathalonia, quod isti non solum dicuntur Prouinciales sui Principatus, verum, & Insularum Maioricæ, & Minoricæ, & Ebusi (quam Iuiçam vulgo vocant) & etiam Regni Sardiniæ quãdo nõ habebat Regẽtem,vel Consiliarium in Cõsilio, vel quando nunc qualibet de causa abest à Consilio etiam propter infirmitatem, ex quo Regna ista Sardiniæ, & Maioricarum reputantur tanquam membra, & partes Cathaloniæ.Imo quia Episcopus,& Capitulũ Barcinonense tot tantaque auxilia, & pecunias subministrarunt Serenissimo Regi Iacobo Primo vt prædictum Regnum Maioricarum consequi posset, eo adquisito fuit declaratum per Abbates Cœnobiorum Populeti, & Sanctarum Crucuum Ordinis Cisterciensis, Iudices ad hanc causam per prædictũ Regem datos,vt prima Episcopi Maioricensis nominatio ad Regem spe-

spectaret, deinceps vero ad Episcopum, & Capitulum Barcinonense, qui de gremio dicti Capituli eligere deberent, habili autem in eo non inuento, tenerentur digniorem ex Canonicis Maioricensibus eligere, idemque esset obseruãdum quoties captis Minorica, & Ebusa, succederet aliquam ex Ecclesijs dictarum Insularum erigi in Cathedralem, ita refert Bernardinus Gomez Miedes *in histo. Iacobi Primi lib. 7. cap. 8. pag. mihi 144.*

Præest, vt dixi, huic Supremo Senatui Vicecancellarius loco Præsidis, vt tradit Ibandus de Bardaxi *ad tit. de offi. Cancel. & Vicecancel. nu. 3.* Don Laurent. Mathęu *de regim. Reg. Valentiæ tom. 1. cap. 2. §. 2. nu. 157. & nu. 163.* Madariaga *de Senatu cap. 3. versf. Siguese el Consejo pag. 41.* & late *Admonitio ad curiosos Lectores posita in principio Obseruationum Don Christophori Crespi de Valldaura*, † vbi licet Præeminentias, & Prærogatiuas huius excelsę Dignitatis referat, nihil tamen de qualitate illa an sit eligendus Iurisperitus naturalis Coronæ Aragonum, an vero possit eligi exterus, quæ non fuerunt omissa vti inopinata, & incogitata, nostris enim tẽporibus acriter disputata extiterunt, sed nescio quo facto prætermissa. 8 9

Antequam tamen promissa adimplere incipiamus, oportet aliqua de Cancellarij dignitate præmittere, eadem enim in Vicecancellario procedunt, † cum nihil certius sit, quam hunc illius locũ substituere, & licet antiquissimis illis temporibus nõ denotabat verbum hoc dignitatem, vel officium præeminens, † sed Notarium, vel Scribam significabat, vt probat tex. *in Rubr. C. de assess. & domesti. & Cancella. Iudi.* vbi glos. & *in l. 3.* vbi glos. *ver. Cancellarios C. eo.* Couar. *in practi. cap. 4. num. 10. ad finem* inde deducto nomine quod eius officium, ideſt cellula illa in qua scribere consueuerat cancellis quibusdam munita esset, ad effectũ vt qui ad cellulam illam confluerent, ad ipsum Scribam proximè appropinquare nequirent, optimè Gothofredus *in glos. ad l. nullus 8. verbo Cancellarij C. de assesso. & domes. & can. Iudi.* vt sic Notarius ipse à periculo amittendarum chartarum libera- 10 11

retur, prout tradit Theſaur. lin. Lati. *ver. Cancellarius*, & Volphan. Lazius *lib. 2. comment. de Repub.* Philip. Beroald.
12 *de offi. Scribæ* Petrus Gregor. *lib. 47. ſyntag. cap. 29.* † Tamen certius eſt etiam Romanorum tēpore hoc nomen Cancellarium magnam dignitatem præſeferre, vt probat Couar. *d.*
13 *cap. 4. n. 10.* † licet ſub nomine Quæſtoris candidati, vt plubus conatur probare Hieronymus Portulez *ad Molinam verſ. Vicecancellarius*, & latè poſt eum Petrus Ludouicus Martinez *in allegatio. pro Regno Aragoniæ ſuper Prorege extero à nu. 88.* Camillus Borrellus *ad Bellugam rubri. 6. lit. G.* Et apud Hiſpanos, Gallos, & Anglos maximæ authori-
14 tatis ſemper fuit, † & quemadmodum ij qui iudicibus libellos ſupplicatorios offerebant, & legebant Cancellarij dicebantur, ſic & is qui eos Principi legebat Cancellarius dictus fuit, quod videtur ſignificare voluiſſe Paul. Æmil. *lib. 3. de*
15 *Reb. Franco.* qui illum Præfectum iuris appellat, † cuius officium etiam poſtea fuit reſcripta, reſponſa, decretaq; Regis ſuſcipere, & malè ſcripta, aut expedita cancellare, ideſt tranſuerſis lineis, veluti cancellis, expungere, & illinire *l. 1. & 3. D. de his quæ in teſta. delen. l. ſi chirographum 24. D. de probatio.*

16 Hinc deinceps apud omnes ferè gentes inualuit vt huic dignitati Reges, & Imperatores quia valdè in ea cōfidebant ſigilla ſua committerent Caſſanę. *in Catalo. glor. mun. par. 7. conſid. 7.* Guillel. Benedic. *in cap. Raynuntius in verſ. & uxorem par. 2. nu. 193.* Petr. Grego. *lib. 47. ſyntag. cap. 29.* Redin *de Maieſta. Princi. ver. legibus nu. 71.* Anto. Roſcius *lib. 3. memora. cap. 7.* Schedulare Magiſtra. ciui. *tit. de Quæſtor.* Pirrhus *de Magiſtra. Roma. par. 1. num. 10. & par. 2. num. 8.* Petr. Bellus *de re milit. lib. 2. tit. 22. nu. 10.*

17 Sic & in Mediolanenſi Statu conſeruatur hodie hæc di-
18 gnitas ſub nomine Magni Cancellarij, † (qua merui Regia munificentia decorari anno 1670.) cum retentione Regen-
19 tiæ in Supremo Aragonum Conſilio, † præeſt enim omnibus Magiſtratibus, & præcipuè Senatui Mediolanenſi in omnibus conceſſibus publicis, Regios Præſides Senatus ſci-

licet, & vtriusque Magistratus Ordinarij, & Extraordinarij præcedit, in Consilio Secreto præsente etiam Generali Gubernatore negotia tractãda, eius nomine proponit, Regiam Cancellariam omnino moderatur, sigilla Regia custodit, vox ipsius Gubernatoris est, per ipsũ enim omnia disponit. † Sed nullus melius sublimitatem excelsæ dignitatis Can- 20
cellarij explicauit, quam Serenissimus Alphonsus Rex Castellæ: is etenim *in l.4.tit.9.par.2.* dixit, quod sicut Sacerdos est mediator inter Deum, & homines, sic Cancellarius inter Regem, & subditos, & ibi Gregor. Lopez, † & vt dicebat 21
Franciscus Lanouius *ex Ordine Minimorum in libello de Sanctis Cancellarijs Franciæ.*

Hic est qui leges Regni cancellat iniquas,
Et mandata pij Principis æqua facit
Si quid obest populo, vel legibus est inimicum
Quidquid obest, per eum desinit esse nocens.

Lucas de Penna *in rubri. de Quæstor.* Ioan. de Platea *in l.2.tit. 3.C. de bonor. petiti. sub. lib.10.* † Hoc erat officium Aman re- 22
spectu Regis Assuerij, regium enim sigillũ tenebat, & prouisiones ab eo emanatas sigillabat, & Mardocheus ei in hoc officio successit, vt dicitur *in lib. Esther cap.8. & 9.* † Sic & 23
Daniel Regis Balthasaris Cãcellarius fuit, vt apparet *ex lib. Danielis c.5. & 6.* † & Ioseph Regis Pharaonis, & Iosephat 24
Regis Dauidis *ex lib.3. Regum cap.8.* Redin *de Maiest. Principis ver. legibus num. 89.* Guillel. Benedic. *vbi supra* Petr. Grego. *lib.47. syntag. cap.29. à nu.4.* Ludoui. Martinez *in allega. pro Regno Aragoniæ super Prorege extero nu.881.* † Et 25
vt dixit Guillelmus Budæus *de asse. lib.5. circa fin. Est Magistratus inter togatos summus, cuius domus iuris custodia, legum, ac constitutionum præsidium, oppressorum asylum, flagitiosorum scopulus, æquitatis officina, ara supplicum, & iure summo lapsorum adminiculum esse debet*, plura de Cancellario Cathaloniæ Cortiada *decis.10. à nu.39.* Verum multo magis hanc dignitatem extollit Lanouius *vbi supra* his verbis. *Dicerem, & oculos Regis esse, vt cui rerum prouidentia credita sit, adeo in eminentissima specula sit collocatus vt*

à longe

à longe dispiciat quod futurum in rei communis vel salutem, vel perniciem immineat, nisi satius esset (ne vltra constitutos terminos transgrediamur) vno verbo concludere idem Cancellarijs, atque Regis esse Officium vt Rempublicam saluam, florentemque praestet. Quod enim Regi vt domino, Cancellario vt Procuratori efficiendum incumbit. † Sed & Calixtus Ramirez *de lege Regia* §. *10. nu. 26.* & Don Laurentius Matheu *de Regi. Reg. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 2. nu. 163.* vocant Vicecancellarium nostrum, Assessorem Domini Regis per quem ille loquitur, *quia ad eum*, prosequitur Ramirez, *tanquam Regem repraesentantem grauissima quaeque referūtur, & ea omnia ipse cum Regijs Consiliarijs confert. Eiusq; muneri pracipue incumbit operam dare diligentem ne quod rescriptum, edictum, decretum contra ius, aut Rempublicam impetretur, cum ad eum spectet litteras Regias subscribere, & obsignare. Non facit vt Regis voluntati resistat, vel regiae clemētiae, & largitatis censorem, & moderatorem se prabeat, sed vt pro potestate sibi à Rege concessa, tanquam eius sūmus Magistratus, & Officialis caueat nequid eliciatur ab occupato grauioribus negotijs Rege, vel non satis attento per obreptionem supplicantium, aut inuerecundam petentium inhiationem qua plerunque Principes constringuntur nō concedenda concedere.*

26

27 Sed &, vti Praesidem, nostrum supremum Vicecancellarium habere non solum votum in omnibus negotijs siue iustitiam, siue gratiam, vel gubernium respicientibus, & praeualere sententiam in casu paritatis votorum, cui ipse adhaeret, & in hoc excedere alios Praesides supremorum Tribunalium, diximus supra in Dissertatione tertia *nu. 37.* † & in scamno sedere in praesentia Domini nostri Regis, quando cum eius Maiestate negotia tractat, tradit Admonitio saepe citata *apposita ante Obseruationes Domini Vicecancellarij Don Christophori Crespi de Valldaura* plura congerit Don Ioa. Frāciscus Montemaior de Cuenca *in Sūmaria Inuestigatione Nobiliū Aragoniae in Prosphonetica pag. 129. & seq.* & litteratiss. Don Ioa. Chrysostomus de Vargas Machuca in hoc

28

hoc Regno Neapolitano Regius Consiliarius infra laudandus *in Considerationibus practicis pro Sindicatu Iustitiæ Aragonum in epist. Dedicatoria.*

His suppositis, vt ad institutum veniamus non negamus, supremam potestatem, & regaliam nostri Supremi Monarchæ circa creationem Magistratuum, & liberam, ac nullis subiectam legibus personarum ad illam electionem. † Sed hanc profitemur tribus in Regnis Coronæ Aragonum ex regia benignitate in multis restrictam, & signanter in electione Officialium, quæ debet fieri de naturalibus, hoc autem non cedit in diminutionem Regiæ Maiestatis, (vt de Iuramento quod à Principibus præstatur, non tantum ad ea quæ pertinent ad eorum officium, sed etiam quando potestati suæ certos limites ponunt, male sentit Hennigius Arnisæus *de iur. Maiest. cap. 6. nu. 11.*) est enim non tam non posse, quam nolle posse, vt ait Calixtus Ramirez *d. trac. de lege Regia §. 22. nu. 12.* † non enim in Principibus obseruantia legum etiamsi iuramento roboretur minuit eorum potestatem Hennigius Arnisæus *d. cap. 6. nu. 4.* sicut nec in populo obediētia Regibus debita minuit eius libertatem Morlanes *in Responso pro Aragoniæ Regno super Prorege extero par. 1. n. 81.* inde Imperator *in l. digna vox C. de legib. Dignam esse*, inquit, *Maiestate regnantis vocem indicauit se legibus alligatum profiteri*. Licet enim vt dicebat Andræas Isernia in *præludi. feudo. quæst. 2. nu. 36.* aliqui sint qui alias non teneantur seruare leges vt leges, tenentur tamen eas vt rationes seruare, & licet aliquis sibi legē imponere non possit *l. quod autem 7. §. vxori D. de donatio. int. vir. l. ille à quo 23. §. tempestiuum* ibi: *Ipse se cogere Prætor non potest quia triplici officio fungi nequit suspectam dicentis, & coacti, & cogentis D. ad Trebelli.* Tamen non alligatum Principem esse legibus fatemur, sed eo dignum esse dicimus vt se alligatum profiteatur, licet non sit, vt ait Iustinia. *in §. vlt. I. quib. mod. testa. infir.* ibi: *Licet enim legibus soluti simus, attamen legibus viuimus*, & Alexander Imperator *in l. ex imperfecto.* ibi: *Licet lex Imperij solemnibus iuris Imperatorem soluerit, nihil tamen*

men

meri tam proprium Imperij est, quam legibus viuere C. de testam. & licet Cæsar ad Tribunum, vt animaduertit Plutar. *in Cæsa. sit hoc de iure suo remittere*: tamen vt ait Symmachus *lib. 10. epist. 54.* maiorem gloriam Principes adquirere scribit, *si contra morem patrium nihil sibi intelligant licere*, & Plini. *in Panegy. ad Traianum, vt fælicitatis est posse quãtum velis, sic magnitudinis velle quantum possis*, quod Germanus *lib. 8. de reb. gest. Trid.* sic imitatus est.

Nam nihil, vt verum fatear, magis esse decorum,
Aut Regale puto, quam legis iure solutum
Sponte tamen legi se se supponere Regem.

32 Est ergo indubitatum in Codice Constitutionum Cathaloniæ, & in Curijs Generalibus celebratis per Serenissimum Regem Petrum huius nominis Tertium in Villa Ceruariæ an. 1359. reperiri Constitutionem, quæ est *quarta tit. Quod omnes Officiales in Cathalonia, & Regno Maioricarum sint Cathalani* cõfirmantem aliam Constitutionẽ Alphonsi III. in Curijs Montisalbi an. 1333. & hæc cõfirmat aliam Iacobi Secundi in Curia Barcinonæ anni 1291. quibus statuebatur vt omnes iusdicentes in Cathalonia Domini Regis, Reginæ, & Primogeniti essent Cathalani nec aliquis posset proferre sententiam, nec processus alicuius relationem facere, nisi esset naturalis dictæ Prouinciæ Cathaloniæ, & in ea domiciliatus, *exceptis*, vt dicitur *in dicta Constit. 4. Cancellario, & Vicecancellario nostris, quos nolumus comprahendi in hac Constitutione, licet sint domiciliati in alijs locis*, vnde veniebat, licet leuiter, notandus Recentior quidem doctus, qui *in quadã Disceptatione legali historica par. 1. nu. 81.* asseruit primã memoriã Vicecãcellarij in Cathalonia legi *in Consti. 1. tit. de Audien. & Con. Real* an. 1365. cum supradicta Constitutio quarta quæ meminit Cancellarij, & Vicecancellarij sit de anno 1359. sed in his non immoramur.

33 Sed quia exceptio hæc erat nimis generalis, & compræhendebat non solum Regna Coronæ Aragonum, verum & alia extra Coronam, ideo transactis sexaginta tribus annis, tempore scilicet Serenissimæ Reginæ Mariæ vxoris, & Locum-

cumtenentis Serenifs. Regis Alphonsi huius nominis Quarti, anno scilicet 1422. in Curijs Generalibus per ipsam celebratis Barcinonę fuit facta Constitutio, quæ est *quarta tit. de officio Cancella. & Vicecancel.* tenoris sequentis. *Primo ad supplicationem, voluntatem, & approbationem præsentis Curiæ ordinamus, & statuimus quod quolibet tempore quo vacauerint officia Cancellarij, & Vicecancellarij per mortem remotionem, aut renunciationem, aut quolibet alio modo, dictus Dominus Rex, & eius Successores debeant prouidere dicta officia intra duos menses numerandos à die remotionis, vel renunciationis, videlicet illud Cancellarij in aliqua notabili persona Ecclesiastica Doctore in Iure Canonico, vel Ciuili, & illud Vicecancellarij in alia persona seculari Doctore, aut Iurisperito solemnibus expertis in foris, constitutionibus, & alijs legibus Regnorum, & terrarum dicti Domini Regis, natis, naturalibus, & domiciliatis realiter, & cum effectu, & in veritate, absque dispensatione, Regnorum Aragonum, Valētiæ, aut Principatus Cathaloniæ, aut Regni Maioricarum, & non aliorum,* super hac Constitutione videndi sunt Mieres *tom. 2. colla. 10. cap. 3. nu. 26.* Olibanus *cap. 4. de iur. fisci nu. 39.* Berart *in Specu. Visita. cap. 10. nu. 7.*

Hac lege supposita de illius validitate non est disputandum, cum sit facta in Curijs Generalibus Olibanus *in vsati. aliud namque cap. 3. nu. 9. de iur. fisci* Bald. *conf. 317. volu. 1.* Roland. *conf. 13. nu. 32. & conf. 45. nu. 8. & conf. 21. num. 35. vol. 3.* Crauet. *conf. 142. nu. 51. & conf. 241. nu. 10.* Cardina. *in cap. fin. de decimis nu. 4.* Cassanæ. *in Catalo. glor. mun. par. 11. conside. 22.* Sixtinus *de regalibus lib. 1. cap. 4. nu. 85.* Gail. *lib. 2. obser. 54. nu. 10.* Sesse *de inhibi. cap. 1. §. 1. nu. 16.* Bouadilla *in sua Politi. lib. 2. cap. 10. num. 52.* Ripol *de regalijs cap. 35. nu. 153.* Fontanella *decis. 568. nu. 10. tom. 2.* Xāmar *rer. iudi. desi. 52. nu. 1. par. 1.* Cortiada *decis. 38. nu. 43. tom. 1.* Calicius *in Margar. fis. dub. 8. nu. 16.* † & ita venit adimplenda, & obseruanda iuxta D. Augustinum *lib. de vera Religio.* Ioa. Garcia *de expen. & melior. cap. 9. nu. 71.* & D. Ferdinan. de Mendoça *lib. 1. de pactis cap. 5. nu. 90.* † nō enim egent leges di- 34 35 36

r sputa-

ſputatione Decian. *conſ.30.nu.17. volu.3. & conſ.78.nu.4. volu.1.& conſ.98.nu.45.volu.2.*Natta *conſ.403.num.9.*Barzius *deciſ.15.nu.3.deciſ.16.nu.35.deciſ.62.nu.11.deciſ.90. nu.44.* Gratia.*diſcep.foren.651.nu.30.& diſcep.647.nu.21.* Oliba *de iur.fiſ.cap.15.nu.76.* Et licet Cōſtitutio hæc compræhendat non ſolum Cathaloniam, ſed etiam alia Coronæ
37 Aragonum Regna, vtpote Aragoniam, & Valentiam, † & Statuta, ſeu Leges Municipales quantumuis generales,non poſſint in non ſubditos extendi *l.fin.D.de iuriſ.omni.iudicū* Bart.*in l.omnes populi nu.36.D.de iuſt.& iur.& in l.cunctos populos C.de ſumma Trini.& fide Catho.* Alder.Maſcard.*de inter.Statu.concl.9.nu.3.* & nos latè *infra* Belluga *in Specu. Princi.rubri.31.nu.1.* Tho.Mieres *in proa.par.2.n.11.colla. 6.Cur.Montiſoni Regis Petri III.& in Curia Reginæ Mariæ rubr.de iur.fiſ.colla.10.nu.2.in fine*, maximè cū Dn̄s Rex vt
38 Comes Barcinonenſis qui, vna cū Curia,illa Statuta condebat, † (nō enim poteſt abſque Curia leges condere Cancer. *lib.3.vari.cap.3.n.68.& lib.2.cap.1.n.1.* Fōtanel.*deciſ.283. nu.7.& deciſ.3.nu.25.to.1.& de pac.nup.clauſ.4.gloſ.5.nu. 26.* Ioſeph.Ramoni.*conſ.37.nu.284.* Ripol.*de regalijs cap. 4.num.41.* Berart *in Speculo Viſitatio.cap.22.de Decurioni. nu.14.*) non ſit vti talis Superior ad condendas leges Arago-
39 nienſibus,nec Valentinis. † Tamen Principatus Cathalonię vti membrum (ne dicam caput) tam præcipuum totius Coronæ Aragonum principalioribus illius Regnis proſpexit, nec ſibi ſolum voluit conſulere, remque illis honorificam, & vtilem geſſit, quo caſu non habet locum regula illa,
40 † Statuta non prorigi ad non ſubditos,quæ verificatur,& locum habet in iuribus quæ arctant,non in his quæ vtilitatem ſecum adferunt *l.cōuentionum 5.D.de pac.*Lapus *alleg.101. nu.24.*Surd.*conſ.2.nu.19.lib.1.& conſ.301.nu.24.lib.3.* Al-
41 der.Maſcar.*de interpr.Statuto.conclu.1.à nu.190.* † Si enim reſpectu Clericorum quando eſt in eorum fauorem valet Statutum, & eſt in voluntate Clerici eo vti, vt notant Scribentes *in l.1.C.de ſum.Trini.& fide Catholi.* Sic hæc Conſtitutio non eſt præceptiua,nec neciſſatiua, vt ita loquar, re-

ſpectu

ſpectu Aragonienſium, & Valentinorum, ſed voluntaria, & poterunt ea vti, ſi volunt.

Sed tota difficultas fuit quãdo de hac re extitit olim grauiter, & acriter diſceptatum, in probando Vicecancellariũ de quo loquitur *d.constitutio 4.tit.de offi.Cancel. & Vicecan.* eſſe illum communem Vicecancellarium omnibus Regnis Coronæ Aragonum, nõ vero loqui de Vicecancellario particulari Principatus Cathaloniæ, & hoc vltimum contendebat Don Franciſcus dela Cueua, & Sylua Aduocatus Fiſcalis in Conſilio Supremo Indiarum *in allegatione quam ſuper hac re elaborauit*, vt notauit Ripol *de regalijs cap.35.n.174.* Loqui autem de vniuerſali Vicecancellario conati fuerunt varijs dilucidiſque fundamentis adſtruere Aduocati, tunc temporis, Domus Deputationis Cathaloniæ, quæ proponam noua luce donata. 42

Imprimis hoc probarunt validiſſimo argumẽto ab inueroſimili ſumpto. † Certum enim eſt iam ab antiquo deſideratum à Cathalanis, & à Sereniſſimis Regibus illis conceſſum, vt omnes Officiales eſſent Cathalani, vt iam de anno 1291. fuit ſtabilitum per Inuictiſſimum Regem Iacobum huius nominis primum *in conſtit.1.tit. Quod omnes Officiales in Cathalonia, & Regno Maioricarum ſint Cathalani*, † quod inconcuſsè apud omnes Nationes approbatum fuit *l.2.* ibi: *Tres Prætores qui proprium larem habeant in Vrbe non ex Prouincijs eligantur C. de offi. Præto. Auth. de defenſ. ciui.§.interim can.peregrina 12.3.quæſt.6.* ibi: *Peregrina iudicia generali ſanctione prohibemus, quia indignum eſt vt ab extraneis iudicentur, qui comprouinciales debent habere Iudices can.leges* 13.3.*quæſt.*6. ibi: *Peregrina iudicia ſubmouemus, vnde & Dominus mẽtionem faciens Loth per Moyſem loquitur dicens. Ingreſſus eſt quidem, dicunt, vt aduena, nunquid vt iudices?* Et *in can.Scitote 6.quæſt.*3. ibi: *Et quamcũque cauſam habuerit à ſuis Iudicibus iudicetur, & non ab alienis*, Lucas de Penna *in l.quiſquis C.de om.agro deſer.lib. 11.* Guiller.Benedic.*in cap.Raynũtius ver. & vxorem à nu. 488.* ibi: *Licet Officia debeant illis de Regno inferri.* Siman.de 43 44

Repub.lib.8.cap.6. Mastril.*de Magist.lib.2.cap.7.à nu.48.* & *cap.61.nu.26.* Camil.Borrel.*de præstan.Reg.Cathol.cap.51.* Couar.*practi.quæstio.cap.35.nu.4.* Bouadilla *lib.2.polit cap.*
45 *17.nu.186.* † quia sicut disparitas habitus quandam animorum differentiam inducit *Clementi. 1. de Electio.* ita & fortius dissonantia linguæ discrepantem voluntatem significat Gomez *in Regula de Idiomate quæst. 1.* & fortè adhuc in Prorege Cathaloniæ dubitaretur, sicuti hodie in illo Regno Aragoniæ adhuc disceptatur, nisi per *constitutionẽ 11. eiusdem*
46 *dem tituli* expresse exceptus esset. † Licet enim in propria Prouincia nemo Assessor esse poterat *l.si eadem 3.D.de offi. Assesso. l.3.C.de diuer.offici.* & *apparito.lib.12. l.in Consiliarijs*
47 *rijs C.de Assessor.* & *domest.* † & ad instar sacrilegij habeatur *in l.fin.C.de crimi.sacri.* ne aut gratiosus, aut calumniosus
48 apud suos esse videatur Paul. *lib.5.sente. tit.12.§.5.* † Tamen hoc indulgentia Principis concedebatur *l.hi qui 37.cum l.sequenti D.ex quib.cau.maio.* & intelligendum esse solum in Officio Aduocati fisci notauit Gothofr. *in dictis iuribus*,
49 † limitarique vbi adest consuetudo in contrarium animad-
50 uertit Thesaur.*decis.267.* † vel nisi esset Ciuis eminentissimæ sciẽtiæ, & de Sacro Cõsilio Neapolitano declarauit Nouar.*in Cõment.ad d.l.quicunq; nu.6.C.de diuer.offi.lib.12.* & videndus Franciscus Marcius *decis. 634.par. 1.* Quomodo ergo credendũ est voluisse, & postulasse Cathalanos vt Cancellarius, & Vicecancellarius proprij possent esse Aragonienses, Valentini, & Maioricenses quando stabilitum iam multo ante habebant, vt omnes Officiales Cathaloniæ, & Maioricarum essent Cathalani, & haberent proprios lares in Cathalonia? & quomodo est credendum voluisse Cathalanos, quod Vicecancellarius proprius illius Principatus esset Maioricensis, quando omnes Officiales in Regno Maioricarum erant Cathalani? Est ergo euidentissimum loqui *in d.Constit.4.tit.de offi.Cancella.* de Vicecãcellario vniuersali, qui præerat negotijs totius Coronæ, & hunc voluisse semper Cathalanos quod posset esse totius Coronæ probat alia *Constit.4.* superius citata *tit. Quod omnes Officiales in Catha-*

lonia

lonia, & Maiorica sint Cathalani facta anno 1359. tempore Serenissimi Regis Petri Tertij, & sic sexaginta tribus annis antea, & post Mieres *par. 2. colla. 10. cap. 3. nu. 29. & 34. fol. 363. in nouis.* Ferrer. *par. 3. obser. cap. 72.* Bosch *dels titols de honor lib. 2. cap. 36. §. 40. vers. lo Canciller* Oliba *de iur. fisc. cap. 4. nu. 39.* Berart *in Specu. Visit. cap. 10. nu. 6.* Matheu *de Regi. Reg. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 2. sectio. 6. nu. 164.* tenet Cortiada *par. 1. decis. 17. nu. 11.* cum enim ibi stabilitum fuisset, quod omnes Iudices in Cathalonia deberent esse naturales, inquit Constitutio *exceptis Cancellario, & Vicecancellario nostris, quos nolumus comprahendi in hac Constitutione licet sint domiciliati in alijs locis*, sed & alio argumento euidenter probatur Constitutionem loqui de Vicecancellario vniuersali totius Coronæ non particulari Cathaloniæ, dicitur enim in ea quod fiat electio de Iurisperito experto in foris constitutionibus, & alijs legibus, en quomodo loquitur de tribus Regnis Coronæ, non de sola Cathalonia, etenim in Cathalonia non reperiuntur fori, appellamus enim Constitutiones, in Aragonia vero, & Valentia nominantur fori, ergo de Vicecancellario totius Coronæ verba facit, Vicecancellarius enim Cathaloniæ non indigebat notitia fororum, sed solum Constitutionum. At amplius explicat seipsam dicta Constitutio dum inquit quod debeat eligi Iurisperitus expertus in foris, constitutionibus, & alijs legibus Regnorum, & Terrarum Domini Regis, ex quibus apparet non loqui solum de Cathalonia.

Hæc abdicatio, qua Serenissimi nostri Reges voluntariè, 51
& ob magnam ipsorum clementiam vsi fuerunt, non nominando nisi personas naturales dictorum Regnorum nullo pacto est odiosa, nec vt talis censēda, quia principalis intentio fuit fauere Vassallis, & quando fauor est causa odij, tunc statutum dicitur fauorabile *l. qui exceptionem 40. D. de condic. inde.* Bald. *cons. 433. Dña Iuana lib. 3.* quem sequitur Simon de Pretis *de interp. vltim. volunt. lib. 1. dubi. 4. num. 13.* Alexan. Rauden. *de Analogis lib. 1. cap. 29. nu. 29.* † Sicut be- 52
neficium Senatus Cōsulti Velleiani, licet respectu creditorum

rum sit odiosum,quia tamen principaliter fuit inductum fauore mulierum dicitur fauorabile Barbatius *in l. 2. in princ. D. de verbo. obliga.* Portoles *de Consorti. cap. 2. nu. 6.* Molin. *de Hispano. primoge. lib. 1. cap. 4. nu. 27. & cap. 18. nu. 3.* vbi latè tractat an Statuta excludētia fœminas propter masculos sint iudicanda fauorabilia Ripol. *de regalijs cap. 35. nu. 165.*

53 Supponendum etiam est Serenissimum Regem Petrum Tertium quando edidit illam Regiam Pragmaticam Dat. Barcinonæ decimo quinto kalendas Nouēbris 1344. cuius fit mentio *in Constit. 2. tit. de officio Cancellarij, &c.* in qua præscripsit modum quo Domus Regia debebat regi, & gubernari,inter alia statuisse,& ordinasse vnam Cancellariam, in qua esset vnus Cancellarius, qui intenderet negotijs ibi expressis, & quia iste Magnus Magistratus secundū easdem Regias ordinationes in dicta Pragmatica cōtentas, erat prouidendus in personam alicuius Prælati, veluti Archiepisco-
54 pi, aut Episcopi, † qui propterea non poterat semper sequi Curiam Regiam, nec interuenire in negotijs criminalibus, tradit Admonitio curiosi Lectoris inserta ante obseruationes Vicecancellarij Don Christophori Crespi *nu. 9.* hinc Statutū fuit in eisdem Ordinationibus Domus Regiæ creandum esse alium Magistratum, Vicecancellarium dictum, qui incumberet negotijs ob impedimentum, absentiam, vel defectum Cancellarij, & sequeretur Curiam Regiam, quam non semper sequi poterat Cancellarius ratione suæ dignita-
55 tis,& necessariæ residentiæ. † Verba dictæ Ordinationis,seu Pragmaticæ (quam manuscriptam vna cum cæteris Regijs Ordinationibus Domus Regiæ conseruo) sunt hæc: *Si vero contigerit quod dictus Cancellarius aliqua causa non poterit sequi nostram Cancellariam,tunc & in eius locum sigilla nostra supramemorata ad nostrum Vicecancellarium tradentur*, notauit Michael Ferrer *par. 3. obseruan. cap. 71.* Quo circa cum Constitutiones se referant ad Regias Ordinationes, & hæ de Cancellario,& Vicecancellario qui toti Coronæ præsunt,loquantur,nihil mirum si illæ quoque de his in-
56 telligi debeant, iuxta vulgare axioma. † Relatum est in referente

ferente

ferente cum omnibus suis qualitatibus *l.asse toto D.de hæred.insti.cum vulgatis.*

Nec obstat si dicatur Ordinationes loqui de Domo Regia Principis Cathaloniæ, non vero de Domo Regia Regis Aragoniæ, vel Valentiæ, etenim ex ipsis Ordinationibus clarè liquet loqui de Domo Regia comprehendente vniuersa 57
Regna, quia iam tunc erant vnita, † etenim constituit quatuor Officiales principales qui cæteris imperarent, vt ipsemet dicit in proęmio, & tradit Michael Ferrer *par. 3. obseruan.tit.de Cancellario in princ.* Primus est Maiordomus, secundus est Camarlengus, tertius Cancellarius, & Vicecancellarius, quartus Magister Rationalis. Hi officiales sunt generales toti Domui, & Coronæ sine dubio aliquo. † Sub Cãcellario, & Vicecancellario instituitur vna Scribania cum suis Prothonotario, & eius Locumtenentibus singulis Prouincijs, Scribis mandati, & Regestri, & adhuc est vna in omnibus Regnis, promiscue enim officiales in ea inseruiunt. † Et officium Magistri Rationalis Cathaloniæ adhuc retinet nomen suæ Regiæ Domus, & Curiæ in Regnis Coronæ, † & in eo officio reddunt computa etiam Generalis Thesaurarius Consilij Supremi Aragonum, & Prothonotarius Coronæ de omnibus pecunijs quæ ad eos perueniunt. 58 59 60 61

Argumentantur aduersarij etiam ad probandum loqui Constitutiones de Vicecancellario particulari Cathaloniæ ex eo quod disponũt debere causas derimere iuxta vsaticos Barcinonæ Constitutiones, & Capitula Curiarum Cathaloniæ, alias addidisset, *& iuxta foros Aragonum, & Valentiæ,* † sed facilè respondetur Cancellarium, & Vicecancellarium nedum tractare negotia cõmunia totius Coronæ, sed etiam particularia Cathaloniæ, & vnusquisq; præsidet in sua Aula Regiæ Audientiæ, & decidendo cum alijs causas Principatus, † cumque omnes Iudices in Cathalonia teneantur iudicare secundum leges Patriæ, & multis Constitutionibus cauetur, quas refert Oliba *de iur.fisc.cap.3. ex nu. 25.* sequitur iure optimo per *Constitu. 2.de offi.Cancella.* statutum fuisse vt ipsimet Cancellarius, & Vicecancellarius deberent in 62 63. 64

iudi-

iudicando seruare Constitutiones Cathaloniæ, non curauit Principatus de prouidēdo quod cum iudicarent causas Aragoniæ, & Valentiæ seruarent illorum foros, quia id propriè fuisset mittere falcem in messem alienam, nec Regna illa absque hac prouidentia inueniuntur.

65 † Sed debilitatem virium huius argumenti agnoscet quisquis cōsiderabit hodie in ingressu sui officij Vicecācellarium, qui præest Supremo Aragonum Consilio, iure iurando adstringi ad obseruantiam Constitutionum, & aliorum iurium Cathaloniæ, præcipuè *Consti. 9. tit. de Obseruar Constitutions*, quam vulgo *dela Obseruantia* vocamus, hisce verbis: *Iuro ad Dominum Deum super Crucem, & Sancta quatuor Euangelia manibus meis corporaliter tacta quod in exercitio dicti officij bene, & legaliter, & fideliter me habebo, & obseruabo foros, priuilegia, libertates, vsus, bonosque mores Regnorum Aragonum, Valentiæ, Sardiniæ, Maioricarum, Insularumque adiacentium. Constitutiones Principatus Cathaloniæ, capitula, & actus Curiarum, priuilegia, & immunitates concessa militibus, & Ecclesiasticis personis, & signanter Capitulum vulgo dictum dela Obseruansa, aliaque etiam priuilegia, franquitias, & immunitates iam dictis Regnis Principatui, ac Insulis eisdē adiacentibus concessa. Nec non Ordinationes Domus, & Curiæ Regiæ, Pragmaticas, vsus, consuetudines, & styla Regiæ Cancellariæ, &c.* Quo supposito quis negabit identitatem Vicecancellarij, cum Constitutiones quæ loquuntur de Vicecancellario, obseruentur etiā in illo qui est Præses Supremi Consilij.

66 Nō modicam vim faciunt aduersarij circa institutionem Supremi Cōsilij Regnorum Coronæ Aragonum, quod supponunt fuisse erectum de an. 1494. vt supra vidimus, & sic multo post Constitutionem nostram, vnde argumentantur non potuisse illam loqui de eo qui nondum erat creatus, & per consequens intelligendam fore de Vicecancellario Cathaloniæ tantummodo. Sed facilis est solutio: nam in dicta institutione, & erectione Consilij Supremi non fuit creatus nouus Vicecācellarius, sed ille idem qui in ipsis Regnis pro

negotijs

negotijs communibus residebat, translatus fuit ad illud Cõsilium nouiter erectũ, vbi illud idem exercitium facit quod faciebat quando virtute Ordinationum Domus Regiæ omnia negotia sibi à Serenissimis Regibus commissa tractabat, & sicut antea appellabatur Cancellarius, seu Vicecancellarius Domus Regiæ, postea appellatus fuit Domus, & Curiæ Regiæ, quo nomine adhuc hodie donatur Magister Rationalis Cathaloniæ vt diximus, & etiamsi Dominus Rex existeret in Cathalonia posset, si vellet Vicecãcellarius presidere in sua Aula, vt practicatum fuit an. 1523. & si esset naturalis Cathalanus posset votum suum in causis præbere, si vero non esset posset præsidere, non vero suffragium dare notauit Admonitio curiosa sæpè laudata *nu. 22.* & vt appareat fuisse illummet Vicecancellarium, qui antea præerat Domui Regiæ, constitutum Præsidem Supremi Consilij attendenda sunt verba illius institutionis in Regia Pragmatica supra relata, quæ sunt sequentia. *Primeramente estatuimos, y ordenamos que en dicho nuestro Consejo sean las personas siguientes el Magnifico Alfonso dela Cauallaria nuestro Vicecanciller, &c.* cuius Vicecancellarij meminit Hieronymus Zurita *lib. 6. Histo. Arago. cap. 14. & cap. 23. an. 1505.* En Vicecancellarium translatum ad Supremum Cõsilium, nec diuersitas nominis interuenit inter istos Vicecancellarios, nunquam enim is de quo loquuntur Constitutiones fuit nominatus Vicecancellarius Cathaloniæ, statim atque siquidem fuit erectum Supremum Consilium, nunquã amplius fuit facta mentio Vicecancellarij, & licet in anno 1599. nõ præfuerit suæ Aulæ, hoc fuit quia reperiebatur varijs negotijs intentus, † imo Vicecancellarium tunc præcessisse Cancellario ex regia volũtate videtur insinuare Andreas Bosch 67
lib. titul. honor. Cathaloniæ lib. 2. cap. 36. §. 40. versi. lo offici de Canciller in fine Don Michael de Cortiada *par. 1. decis. 10. nu. 55.* sed quia sciebat Curia Vicecancellarium non residere in Prouincia, ideo consultò in omnibus Cõstitutionibus quæ loquuntur de Vicecancellario, ponuntur illa verba, *& suo casu Regens Cancellariam,* qui est subrogatus in locum,

f &

& in absentia Vicecancellarij siue breui, siue longa.

68 Opponebatur etiam hoc Vicecancellarij officium esse nouiter compositum ex iurisdictione, & imperio circa omnia negotia Coronæ Aragonum quasi ex pluribus Magistratibus vnum conficiendo iuxta disposita per Iustinianum *in Auth.de Præside Pisidiæ colla.10. & in Auth.de Prætore Licaoniæ, & in Auth.de Prætore Thraciæ*, & ideo esse mixtũ compositum ex simplicibus diuersam naturam habentibus, idcircoque nõ cõpręhendi sub simplici, & per consequens ea quæ loquuntur de Vicecancellario Regni Aragonum, & Cathaloniæ non posse compræhendere hunc Magistratum postmodum erectum Sacri Supremi totius Coronę Consilij. Sed facilimo negotio respondetur non esse necessarium disputare an mixtum compræhẽdatur sub simplici, cum iam ab initio fuerit iuxta Ordinationes Domus Regiæ creatum

69 hoc officium Vicecancellarij, † imo & mixtum continetur sub simplici cum de vtroque est facta expressa dispositio *l.si ita D.de iniusf.rup.* vbi Bart. & Imola, Iason *in l.2.nu.5.D.de verb.obliga.* Surd. *decis.53.nu.27.* qui ponit exemplum in mixtura testamenti pacto confirmati quia enim, inquit, testamentum ex se nullum est, & pactum etiam ex se nullum est, ideo testamentum pacto confirmatum remanet ex se

70 nullum. † Sed & mixtum compręhẽditur sub simplici quotiescunque militat eadem ratio in vno, ac in alio, non quidem ex verbis, sed ex mente dispositionis, vt est casus *in l. interdum §. quod ait D. de his qui not. infa.* Surdus *conf.33. nu.29.* Rota Romana *decis.85. nu.4. in recollec.per Farinacium* Beltrami.*ad Ludouis. decis.308. lit.D.* In nostro casu si daretur noua institutio, & creatio officij, id quidẽ esset ex simplicibus, idest ex Vicecãcellarijs, in quibus aderat ęqualis dispositio expressa quod essent naturales, ergo eorum naturam sequi debet Magistratus ex eis creatus.

71 Argumentabantur etiam contrarij *ex Constit.2.tit.de officio Prothonot.* quæ inter superfluas connumeratur, vbi apparet Cathalanos in Curijs celebratis Mõtissoni an. 1547. supplicasse Domino Regi quatenus gratiam faceret vniuersæ

Coro-

Coronæ, vt preficeret suæ Regię Domui, & Cancellariæ Supremæ Curiæ Ministros oriundos à Regnis Coronæ Aragonum, & decretum fuit quod intercederet cum sua Maiestate (erat enim Philippus Secundus qui nomine Imperatoris Caroli Quinti eius Patris Curias illas celebrabat) En, obijciunt, ex his colligitur posse eligi exteros, alias enim non erat necessarium hoc concedere, si iam concessum erat. Sed preterquam tex. iste non est clasicus, quia inter Constitutiones superfluas est positus, adhuc responderi posset, concessionem factam *in Constitu. 4. tit. de offi. Cancellary* non fuisse de omnibus officijs, sed de Cancellario, & Vicecancellario, non ergo poterit aliqua contraria consequentia colligi ex eo quod peteret Principatus, vt omnes essent naturales Coronę. Respexit procul dubio hęc petitio alia officia Domus Regię, quę ad Gubernium illius pertinebant.

Nec quod Vicecancellarius nõ numeretur *in cap. 5. Curiarum an. 1599.* quando referuntur Officiales qui sindicatui in dicto *cap.* stabilito subijciuntur, quidquam facit, imo non nominari probat esse eũdem Vicecancellarium illum, quia cũ supponitur apud Suam Regiam Maiestatem in Supremo Consilio residere, non subijcitur legibus illius sindicatus, cum solum fuerit constitutus in officiales qui negotia Regni in ipso Regno tractant. Noster autem Vicecancellarius postquam fuit Supremi Consilij constitutus Pręses, amplius in Principatu moram trahere, nisi accidẽtaliter, & per transitum potest, hinc nihil mirum si quando discribuntur qui sindicandi sunt, non nominetur. 72

Nec Antonius Oliba celebris Fiscipatronus, & vt talis electus ad Supremum nostrum Aragonum Consilium, vt tradit Fontanel. *decis. 8. nu. 18.* est contra nos imo sentit *cap. 4. de iurisd. nu. 39.* nobiscum, Cancellarium, & Vicecancellarium debere esse e Regnis totius Coronę, & fuisse primis illis temporibus quasi Assessores Regum, & Pręfectos Domus Regię testatur, † & licet de Cancellario concedat quod in Prouincia adest particularis, tamen de Vicecancellario hoc non affirmat, quia sciebat hunc semper assistere Domi- 73 74

no Regi, nec posse in Cathalonia moram trahere, nec quod *nu.43.* duplicē Cancellariā constituerit, magnam scilicet, & paruā, quem sequutus fuit Bosch *lib.2.tit.hono.cap.10.§.40. fol.283:* & Berart *in Specu.visit.cap.10.n.8.* quidquam facit, licet enim possemus percōtari ab Antonio Oliba, vbi est Cācellarius Cācellariæ Magnæ, & certè eū nō inueniet, nisi dicat Vicecancellariū vocari nūc qui antea Cācellarius vocabatur, vt insinuare videtur Cortiada *p.1.dec.13.n.11.* nec, inquam, quidquā facit, quia sequutus primā opinionem Cācellariū facit Præfectum Cancellariæ paruæ, Vicecancellarium vero magnę, nam licet videbatur contrariū, attamen iam diximus hoc ex eo factum esse, quia cum Cancellarius debebat esse Prælatus Ecclesiasticus in dignitate constitutus, non poterat Curiam Regiam sequi, sicut Vicecancellarius, qui cum sęcularis sit, nihil impedit quin Regi, etiam in longinquas, & varias Prouincias proficiscenti, possit adsistere.

75 Et quia obseruantia, vera legum interpres, est in nostræ sententiæ fauorem, hinc consuetudo interpretatiua ex ea inducitur *l.quæritur D.de stat.homi. l.legatis §.si vnus D.de leg.3.* Bart. *in l.de quibus n.16.D.de legi.* Crauet. *cons.276.n.8.* Menoch. *cons.76.n.65.vol.1.* Becius *cons.101.n.1.* Iosep Ludo. *cōcl.38.vers.ampliatur tertio.* Surd. *cons.254.n.29.lib.2.*

76 Antecedens autem probatur quia negari nō potest Hieronymum de Coll, & Petrum Clariana de Ceua fuisse Cathalanos, & extitisse Vicecancellarios, non Cathaloniæ tantum, sed totius Coronæ, vt patet ex eorum Priuilegijs primum expeditum in Ciuitate Imperiali Augustæ 1. Ianuarij

77 1548. † cuius Hieronymi Coll plura refert Nicolaus Topius *de origi.Tribuna.Neapo.par.2.lib.4.cap.1.pag.262.* qui ad hunc eminentem Vicecancellarij gradum peruenit post quam à Serenifs. Ferdinando Rege Catholico Consiliarius primū Sāctæ Claræ, & deinde Regens Colleteralis Consilij huius Regni fuerat creatus, meminit etiā huius viri Sigismu. Loffre. *cons.17.nu.60.* & *in Paraphr.feud.in cap.1.§.seu vers.item de natu.feudo.* qui virum eruditissimum, ac probatissimum appellat Ianus Anysius *lib. 2. Satyra. fol.39.* Laurent.

rent. Schrad *Monument Itali. lib. 2. fol. 235.* & Cęsar de Engen *in Neapo. Sacra fol. 666.* † secundum Priuileginm fuit Bruxelijs 13. Martij 1554. cuius verba sunt prout sequuntur *constituimus te Vicecancellarium nostrum, & domus nostra in Regnis Aragonum Siciliæ citra, & vltra Farum, Valentiæ, Principatus Cathaloniæ, Maioricarum, & Sardiniæ, Comitatuum Rossilionis, & Ceritaniæ, Insularumque adiacentium cum facultate iudicandi inter quoscunque de quibuscunq; quæstionibus, quæ in prædictis Regnis, & terris, aut nostro Consilio, vbicunque nos fuerimus, emerserint, &c.* iniungendo eisdem quod iuramentum, & homagium pręstare haberent de seruandis foris Aragonum, & aliorũ Regnorum, Principatusque, Comitatum, & Insularum prædictarum constitutionibus, franquitijs, pragmaticis, priuilegijs Barcinonæ, & obseruantijs, ac alijs quę iuxta Constitutiones Cathalonię, & Vsaticos Barcinonę seruari debeant. 78

Et vt clarius hęc res appareat libet referre punctim Priuilegium Vicecancellarij cõcessum per Serenissimum Regem Alphonsum IV. in fauorem Valentini Clauer quod est tenoris sequentis. 79

Nos Alphonsus Dei gratia Rex Aragonum, Siciliæ citra, & vltra Farum, Valentiæ, Hierusalem, Vngariæ, Maioricæ, Sardiniæ, & Corseguæ, Comes Barcinonæ, Dux Athenarum, Neopatriæ, & Comes Ruscinonis, & Ceritaniæ. Maxima cum ratione solent Reges, & Principes eligere ad maiora officia Ministros magnæ virtutis, & scientiæ constantibus exẽplis innatæ fidelitatis in utraque fortuna approbatis. Singula, & omnia simul experimur in te Magnifice, & dilecte Consiliari noster Valentine Clauer, miles valde perite in vtroque iure, quoniã relicta Patria, & domo sequutus fuisti per multos annos nostrum Regium exercitum magno labore corporis, & animi, sudoribus, & incomoditatibus, vna cum vxore, filijs, & familia. Quapropter non solum volumus vti iustum verum, & tenemur sicuti tu teipsum nostræ voluntati tradidisti, ita & nos erga te iuxta tuã qualitatem gratos demonstrare. Et quia iuxta antiquas, et laudabiles Ordinationes nostræ

nostræ domus Regiæ Aragoniæ, et inter memoranda illius est stabilitum, prouisum, et ordinatum vt in dicta Regia nostra domo eligamus vnam personam in iure peritam, quæ regat, et exerceat officium Vicecancellarij, ad quam spectare debet cura administrationis iustitiæ, et executionis illius, hocque officium vltimo in vim concessionis nostræ possideret Magnificus Ioannes de Funes Legum Doctor nuper defunctus, et vti Vicecancellarius noster, erat scriptus in libro, seu carta Scribæ Rationis nostræ domus iuxta disposita in dictis Regijs Ordinationibus. Cumque nuper certiores facti simus de morte dicti Ioannis de Funes, cuius causa vacuum existat dictum officium Vicecancellarij, volendoque ad illud promouere personam nobis gratam, et acceptam. Proinde tenore præsentium determinatè, et consulto ex nostra certa scientia, et motu proprio ob mortẽ dicti Ioannis de Funes te dictum Valentinum Clauer dum vixeris, ex officio Regentis Cancellariam quod hucusq; cum approbatione in nostra Curia exercuisti, ad dictum munus Vicecancellarij promouemus, illudque tibi concedimus, et committimus taliter quod tu dictus Valentinus Clauer (quem hodie forma solita adscribi fecimus in carta Scribæ Rationis vti nostrum Vicecancellarium per mortem dicti Ioannis de Funes) et non alius dum vixeris succedas dicto Ioãni de Funes in dicto officio Vicecancellarij, et in honorem nostrum teneas, administres, et exerceas fideliter, et legaliter cum omnibus honoribus, insignijs, præheminentijs, fauoribus, prærogatiuis, exercitio iurisdictionis, quitatione, mersede, vestuario, salario, et omnibus alijs iuribus, et emolumentis, quæ quomodolibet pertinent ad dictum officium Vicecancellarij, et quibus dictus Ioannes de Funes, et cæteri sui prædecessores in dicto officio temporibus elapsis sũt soliti gaudere. Et quia ratione cuiusdam magnæ absentiæ, quam fecit à nostra Curia dictus Ioannes de Funes, et ob suam infirmitatem, et senectutem annuimus tacita permissione, quod fuissent aliqui creati Vicecancellarij in dicta nostra Curia, et in Locatenentiis Generalibus nostrorum Regnorum Occidentalium, et scripti in carta Scribæ Rationis nostræ domus, et hoc

se opponat, & deuiet à mente nostrarum Ordinationum loquentium de vnico Vicecancellario, desiderando confirmare nos cum dictis nostris Ordinationibus tenore præsentium volumus, declaramus, decernimus, iisdemque certa scientia, deliberatione, & motu proprio prouidemus, quod toto tempore quo tu Valentinus Clauer eris noster Vicecancellarius tam in nostra Curia, quam in quacunque ex nostris locatenentijs, tu, & non alius regas, & exerceas dictum officium, & tu solum insolidum te nomines nostrum Vicecancellarium, & incedas cum insignijs, & habeas, & recipias quitationem, & salarium, iura, et emolumenta, et agas, et in exequutionem ponas cætera omnia quæ quomodolibet pertinent ad superioritatem, præeminentiam, & exercitium dicti officij. Illustrissimis propterea nostris Locumtenentibus quorumcunque dominiorum nostrorum, Prouinciarum, et Regnorum sensum nostrum aperientes, dicimus, et mandamus sub pæna incursus iræ nostræ, et indignationis, et decem mille florenorum nostro Gubernatori Generali, seu eius vices gerentibus Cancellario, Præsidibus Consiliorum, et dictis Consilijs, Regentibus Regiam Cancellariam Magistris Rationalibus, Conseruatori Generali nostri Patrimonij, et cæteris Conseruatoribus, Thesaurario, Prothonotario, Secretarijs, Scribæ Rationis, Iudicibus, Alguatzirijs, Scribis, Portarijs Vergariis, Nunciis, et omnibus aliis Ministris, et subditis nostris quarumcunque Terrarum nostrarum, et Regnorum, vel nostræ Curiæ, et domus, qui nunc sunt, et pro tempore fuerint, et Locumtenentibus dictorum Ministrorum quatenus te dictum Valentinum Clauer, et non alium modo supradicto dum vixeris teneant, reputent, honorent, et tibi assistant cum salario, quitatione vestuario, merfede, et cum aliis iuribus, et emolumentis tibi quomodolibet spectantibus, et ad dictum officium Vicecancellarii quomodolibet pertinentibus, et inuiolabiliter obseruent, et obseruare faciant per quascunq; personas hanc nostram gratiam, et concessionem, et omnia in ea contenta, nec contrarium permittant aliquo modo, et causa, facultatē enim secus agendi eis tollimus, et omia quæ cōtra hanc nostram dispositionem fue-

fuerint facta nullius valoris, et attẽtata declaramus. In quorum fidem præsentem fieri mandamus nostro sigillo communi pendenti munitam. Dat. in Turrioctaua 20. Septembris anno à natiuitate Domini millesimo quadrigentesimo quinquagesimo primo, nostrorum Regnorum videlicet citra Farum anno decimo septimo, cæterorum vero trigesimo sexto.

Rex Alphonsus.

Dominus Rex mandauit mihi Arnaldo Fonolleda.
Vidit Procurator Regii Patrimonii Conseruator Generalis.

80 Ex quo Priuilegio plura ad institutum nostrum colligi possunt, videlicet Cancellarium, & Vicecancellarium, de quibus loquuntur Ordinationes Regiæ, fuisse nominatos pro domo Regia, & pro tota Corona, nec Vicecancellarios particulares in quolibet Regno fuisse constitutos, nisi modo, & forma in supra relato Priuilegio cõtentis, & quod magis considerandum venit, est, eundem Regem Alphonsum nostri Priuilegij authorẽ, fuisse nostræ Constitutionis quartæ, de qua agimus, conditorem, licet mediante Serenissima
81 Regina eius conforte, † & quo tẽpore fuit facta dicta Constitutio erat Vicecancellarius dictus Ioannes de Funes, qui hoc officium obtinuit ab anno 1417 vsq; ad annum 1425. Licet autem an. 1623. fuit nominatus in Vicecancellarium Garcias Perez de Araciel, tamen statim tria principaliora Regna totius Coronæ, supplicarunt Domino nostro Regi quatenus non permitteret rem hanc, & vtendo remedio iudiciali à legibus permisso amparam, vt vulgo dicitur, sigillo fecerunt & mortuo, eo tempore, dicto Araçiel, cessauit cõtentio, licetque postea nominauerit Sua Maiestas successiuè quatuor Pręsides, & nõ Vicecancellarios, semper tamen humiliter, & ea qua decet reuerentia supplicarunt Regna pro cõseruatione huius pręeminentiæ nominationis Vicecãcellarij notionalis, & tandem obtinuerunt Aragonienses hanc gratiam an. 1646. à clementia nostri Regis vt infra dicimus.
82 Non obstat quod cõmuniter dicitur Mercurium de Gatinara, & Perẽnottum Grãuela fuisse exteros à Corona, muneraque Cancellarij exercuisse: nam hoc vltimum constanter

ter negamus, & imprimis est certũ Mercurium de Gatinara non fuisse Vicecancellariũ, sed Magnũ Cancellariũ, Regni Neapolis, & sic eum appellat Inuictiss. Imperator Carolus Quintus in confirmatione Pragmaticæ Sereniss. Regis Ferdinandi, & patet quia idem Imperator dedit ei facultatem disponendi de dicto officio, vt constat ex Priuilegio expedito in loco de Puxar die 11. Nouembris indictione 13. anno 1524. vbi eum appellat Magnum Cancellarium Regni Siciliæ citra Farum, & ex alio etiã Dat. Hispali 11. Maij 1526. quo concedit facultatem disponendi de dicto officio in personã sui hæredis, & eadem ratio militat in Perennotto Grãuela, quem etsi constet subscripsisse, & extitisse in Consilio, hoc tamen nihil probat, † etenim tunc Italiæ Regna nostris Regibus Aragoniensibus suppositã vterque scilicet Sicilia, vtpote ab eis acquisita, moderabantur per Consilium Supremum Aragoniæ, quod hac de causa componebatur etiam ex Ministris illorum Regnorum, vt multis lato calamo probat Don Antonius Ioan. de Centellas *in discepta. legali histor. super sua præcedentia nu. 146.* & postea fuit separatum an. 1560. vt latè tradit Valenzuela *cons. 94. in princ. et nu. 13. et in additio. eiusdem consilii, et tom. 2. cons. 201. nu. 46.* ait fuisse an. 1557. Marc. Antonius Surgent *in Neapoli Illustr. lib. 1. cap. 27. num. 41.* Ægidius Gonçalez *in Theatro Matritensi* ait fuisse anno 1556. & videtur hæc sententia magis probabilis, quia Dux Frãcauillæ qui fuit primus Præses Consilij Supremi Italiæ Valenzuela *in d. additio. ad cõs. 94.* incępit vti frui salario à die 26. Iulij 1558. vt ex Cedula Thesaurariæ Neapolis apparet. † Meminerũt vnionis rerum Italicarum cum illis nostræ Coronæ Aragonum in nostro Consilio Supremo vltra memoratos, Madariaga *de Senatu cap. 3. pag. 42.* Don Ioan. Franciscus de Montemaior de Cuenca *in Summa inuestigatione originis, et priuilegio. Araganien. par. 1. in Prosphonetica pag. 129.* Ramirez *de l. Regia §. 10. nu. 12.* Leonardus de Argensola *lib. 1. anna. cap. 22. an. 1516. pag. 204.* Anto. Herre. *Histo. Generali lib. 12. fol. 603.* Fontanella *decis. 408. à nu. 3. tom. 2.* qui Carolum de Tapia

83 84 85

86 *decis. 4. nu. 1.* refellit, † & vnionem probant mihi tituli illi quibus Ioannes Aloysius de Septimo, Franciscus Proenzalis, & Ludouicus Montaltus in tractatibus ad Bullam Nicolai Quinti, & Pragmaticam Alphonsi Regis de Censibus decorantur, inscribuntur Regentes in Supremo Aragoniæ, & Siciliæ Consilio. Sed & alium testem omni exceptione maiorem adduco ad hanc vnionem probandam. Cum enim in quadam lite quæ vertebatur in Supremo Italiæ Consilio cũ Duce dela Montaña fuisset nominatus vti adiunctus Don Garcias de Porras Supremi Castellæ Cõsilij vir doctissimus, & eruditissimus, & vti suspectus fuisset per partem recusatus, extitit dubitatum an causa recusationis esset tractanda in Italiæ, an vero in Supremo Castellæ Consilio, & factis hinc inde Consultationibus Regia Maiestas decreto emanato die 6. Nouembris 1659. in sequentem venit sententiam

Bien saue el Consejo que de drecho es assẽtado que el Tribunal, o Iuez, dela causa lo es dela recusacion como delos de mas incidentes, y que los associados no concurren con calidad de sus Consejos sino de personas doctas escogidas por mi para el que se nõbran, lo qual es mas cierto en Coronas que tienen la naturaleza de separadas aunque esten vnidas en vna Monarquia, y aun las que estan vnidas accessoriamente que tienen representacion de differentes Prouincias (como son las Indias) conseruan este drecho, de que estoi informado huuo exemplares en el Consejo de ellas de hauerse tratado en el la recusacion de vn Ministro del Consejo de Aragon, y pues el Consejo de Italia es tan inmediato a mi Persona Real para las Prouincias de Italia; como el de Castilla para estos Reynos, y en el de Italia se dize no hauer exemplar adequado por no hauer sucedido el caso, ni el de Castilla muestra tenerle fauorable a su pretension, y se me ha referido que en el de Aragon ha hauido algunos siendo tan conforme con el de Italia EN SV NATVRALEZA, Y ORIGEN, no ay motiuo para innouar, y assi ordeno que esta recusacion se determine en el Cõsejo de Italia con los Associados nombrados para esta causa pues no ay drecho, estilo, ni costumbre paraque esto dexe de ser assi.

Sed

Sed quia Aragonienses negare non possunt Cancellariũ, & Vicecancellarium antiquitus potuisse en eorum Regno esse exteros, voco exteros totius Coronæ, hinc ad reddendã rationem disparitatis quare hodie etiam non possint esse, confugiunt ad illud quod in principio diximus, videlicet fuisse in Aragoniæ Regno antiquitus Cancellarium, & Vicecancellarium exteros, dum non exercebant iurisdictionem aliquam, secus vero postquam officium illud fuit iurisdictionis an. scilicet 1451. nam tunc solum Aragonienses in Aragonia illud exercere potuerunt, vt latè argumentantur Portolez *ad Molinam ver. Vicecancellarius num. 3.* & Ludouicus Martinez *in d. allegatione pro Regno Aragoniæ super Prorege extero à num. 884.* † etenim certius est foros 87
Regni Aragoniæ qui loquuntur de Cancellario, & Vicecãcellario loqui de particularibus Regni Aragoniæ, non vero de vniuersalibus totius Coronæ, † & quod magis est nunquam in Cathalonia, Aragonia, nec in aliquo Regno Coronæ fuit cognitum officium Cancellarij in illo primo rerum statu quando solum libellos legebat, sed semper quãdo ius, & iustitiã administrauit, primitus vti Præfectus Domui Regiæ, deinde vti Præses totius Consilij. † Nec valet si dicas olim quæ spectabant ad Cancellarium acta fuisse per Maiordomũ, vt voluit persuadere dictus Ludouicus Martinez *vbi supra nu. 887.* etenim in Ordinationibus Domus Regiæ Serenissimi Regis Petri Tertij, quarum fit mentio in nostris Constitutionibus, nulla differentia temporis reperitur inter Cancellarium, & Maiordomos, imo ex contentis *in cap. de Maiordoms* dignoscitur quod isti non habebant curam administrandi iustitiam, nec expediendi litteras iustitiæ, quæ semper ad Cancellarium pertinuerunt, ad cuius rei cõprobationem est notãdum in dictis Ordinationibus semper loqui de Maiordomis in plurali, ex quo apparet non potuisse ad eos spectare, maximè cum litterati nõ essent, expeditionem eorum quæ ad iustitiam pertinebant.

Diximus supra Foros antiquos Aragonum non loqui de Cancellario, & Vicecancellario vniuersali totius Coronæ, 91

t 2 sed

sed potius de particularibus Regni Aragoniæ, quod legenti illos patebit, & imprimis *forus 1. tit. de offi. Cancellarij* id probat, dum voluit quod esset Cancellarius Prælatus quidam veluti Archiepiscopus Cæsaraugustanus, Episcus Oscensis, vel Tarazonensis, & quod esset Cancellarius Locumtenentis Generalis in illo Regno, vnde videtur nō posse loqui de Cancellario vniuersali, sed amplius in dicto foro statuitur, videlicet vt quoties contigerit Cancellarium ingredi in alio Regno possit etiam in eo exercere suum officium, nisi in illo Regno adesset specialis Cancellarius. En quomodo loquebantur de speciali Cācellario: si enim verba facerent de vniuersali, superflua erat hæc dispositio. Sic etiam de speciali Cancellario, & Vicecācellario intelligendi sunt *forus Por quanto an. 1528. lib. 3. tit. Reparo dela Audiencia Real. For. Item per euitar an. 1553. For. por las ocupaciones an. 1564. Forus assi mismo, & For. otro si eiusdem an. 1564.* qui de Cancellario, & Vicecancellario loquuntur, vt intuenti apparebit, quæ etenim de ipsis in dictis foris traduntur adaptari vniuersali Cancellario, & Vicecancellario nequeunt. Vnde venit notandus Calixtus Ramirez *in insigni trac. de lege Regia §. 10. nu. 25.* dum dicit hodie loco illius Cancellarij Prælati esse constitutum Vicecancellarium, & Domini nostri Regis Assessorem dici, & bona, & mala Regni nō Regi, sed Vicecancellario imputari, non enim poterat in locum Cancellarij particularis, constitui Vicecancellarius vniuersalis. Sed & prædictos foros sic esse intelligendos probat mihi alius tex. *forus* scilicet *los quatro braços an. 1626. fol. 256.* cuius hæc sunt formalia verba. *Los quatro braços suplicaron a Su Magestad que el Vicecanciller vniuersal del Consejo Supremo de Aragon haya de ser delos tres Reynos Aragon, Valencia, o Cataluña con las mismas preeminencias en gracia, y gouierno que sus Antecessores han tenido, y que sea natural delos dichos Reynos nacido, y no naturalizado, y graduado de Lisenciado, o Dotor en drechos, y que la primera nominacion, y prouision de Vicecanciller sea en persona delas dichas calidades natural del Reyno de Aragon, &c.* En ergo

quo-

quomodo appellant Aragonienses Vicecancellarium quādo loquuntur de illo totius Coronæ, *vniuersalem Supremi Consilij* nominant, igitur quoties de Cancellario,& Vicecācellario sine hac speciali nota loquuntur, de singulari, seu particulari illius tantūmodo Regni verba faciunt, † & Episcopum Barcinonæ fuisse Cancellarium Serenissimi Regis Iacobi Primi probat *Forus 1. tit. de confirma. moneta in foris Aragonum.* 92

Sed nō est silentio prætereundum, quod nobilissimi sane illi viri in foro hoc referunt, videlicet se petijsse vt Vicecancellarius esset ex tribus Regnis, Aragoniæ videlicet, Valentiæ, aut Cathaloniæ, en quomodo grati retulerunt beneficium Cathalanis qui iam de anno 1422. & sic ducentum, & quatuor annis antea, vt vidimus, hoc ipsum in ipsorum fauorem quod nūc in Cathalanorum gratiam postulant, petierunt, † æquum enim est vt si habes bonum propter me (negari etenim nō potest Cathalanorum genti, seu eorum Constitutioni debitum fuisse quod Cancellarius,& Vicecācellarius naturalis trium Regnorū deberent esse) vt & ego habeam propter te *l. idem §. fin. D. de condic. ob tur. cau. l. 2. §. æquissimū D. ad l. Rhodiam de iactu. l. si pater §. si quis D. de donatio. glos. in l. metum 9. §. sed licet vers. mea D. quod met. cau.* 93 94

Sed Aragonienses immemores huius beneficij trāsactis viginti annis in Curijs scilicet an. 1646. sumpta ocasione turbationum, quibus misere inuoluebatur Cathalonia, pro se, suisque solummodo gratiam hanc huius supremi Officij postularunt, vt patet ex petitione quam Regi nostro obtulerunt; quam, quia non ita passim inuenies, quia inter foros, & acta Curiæ (nescio quo fato) non legitur ideo illam hic inferere decreui. Est autem huiusmodi. 95

Señor los Deputados del Reyno de Aragon dizen que por diferētes enbajadas, y memoriales que se han dado a V. Magestad por su parte han representado que a mas de estar dispuesto por fueros, leyes, y constituciones dela Corona de Aragon que haya de exercerse el officio de Vicecanciller en el Cōsejo 96

sejo Supremo de esta Corona por persona natural de ella, seria de summo consuelo delos Reynos ver buelto a vso su exercicio, y que hauiendo propuesto à V. M. las razones de congruencia que para esto concurren, y suplicado a V. M. fuesse seruido bolverle a su pristino estado que ha tenido en tantos siglos antes que V. M. nombrara en su lugar, Presidente, fue V. M. seruido los meses pasados condescender, y consolar al Reyno mandãdo V. M. se le aduirtiesse, y assigurase que V. M. lo haria, cuya resolucion con las deuidas demostraciones de reconocimiento a tan singular fauor reçiuio, hauiendo V. M. mandado dezir por su Real decreto era su real voluntad que vacando la Presidencia del Consejo de Aragon por promocion del Cardenal Borja, o en otra qualquier manera que vacasse, eligiria V. M. en Vicecanciller persona delas naturales de la Corona habiles, y capaces de este cargo, como por lo passado solia hazerse, y juntamente significo V. M. que sempre holgaria mostrar al Reyno los effectos de su real animo en todo quãto fuere de su satisfacion, y que por lo que V. M. estima tan buenos, y fieles vasallos como tiene en el, estara con particular atencion en todo tiempo alo que deue acordarse dellos, y procurara su mayor bien en las ocasiones que se ofrecieren assi en su Casa, y Corte, como en los Reynos, y Monarquia por la satisfacion que tiene de que siempre cumpliran cõ su obligacion, y con la del seruicio de V. M. Oy Señor ha llegado el caso en que V. M. que Dios guarde muchos años por su grandeza, y por lo que el Reyno tiene merecido deue esperar el cũplimiẽto de esta honra que sin duda sera la de mayor estimacion entre las muchas que reconoce dela Real mano de V. M. y la de efficaces consequencias para su Real seruicio, que es la principal atencion con que el Reyno aspira a reçiuir esta gracia por la que ha de seguirse de beneficio, y al bien vniuersal delos Reynos, viendo sus naturales logrado este assenso, y assi suplica a V. M. sea seruido mandar se execute dicho decreto fauoreciendole con lo que ha tantos años se le separò, siendo lo que mas se estima entre sus fueros, y leyes, y en lo que tienen mas fijos sus coraçones por ser la de mayor preheminẽcia que tie-

tienen, y el camino para disponerse a seruir a V. M. con mayores demostraciones, y ala consecucion dela paz, y quietud no solo del Reyno, pero tanbien delos otros dela Corona, y por ser el de Aragon la cabeça della, y hauer tantos años que sus naturales no han ascendido a este puesto, y las materias que ocurren deuen prometerse felices fines, y logros del seruicio de V. M. hallandose en el persona dela autoridad que se requiere, y del conocimiento de sus leyes, siendo assi que por la fineza con que siempre ha seruido à V. M. y es para continuarlo tiene merecido la elecion en natural suyo entre tantos, y de tan abentajadas partes, y letras en quien recariga suplica a V. M. sea seruido honrar el Reyno con la nominacion que V. M. hiziere siendo en persona natural del sin que debajo de esta naturaleza sean comprehendidos naturalizados ni dispensados, conforme se dispone en la Constitucion que sobre esto habla, ni otros que pretendan ser descendientes de naturales gozen del fauor que V. M. por su grandeza es seruido hazer al Reyno, y consiguientemente a toda la Corona en que reciuira singular fauor de V. M. Ex qua petitione apparet Aragonienses ad obtinendam gratiam quam desiderabant allegasse nostram Constitutionem, & nō pro persona totius Coronæ, sed pro naturali Regni Aragoniæ postulasse.

Serenissimus autē Rex noster indelebilis, & æternæ memoriç Philippus Quartus vti Pater communis omnium Regnorum suæ Coronæ nō annuit votis Aragoniensium quatenus petebant ex suo Regno nominandum Vicecancellarium, bène vero quatenus postulabant ex tribus Regnis Coronæ posse assumi, & sic petitionem decretare fecit die 5. Martij 1646. † quam direxit Supremo Consilio, & illius vice Prothonotario, cui diriguntur omnia decreta, quando nō adest Vicecancellarius, nisi Thesaurarius Generalis habeat vices Præsidis. 97 98

Por los Deputados del Reyno de Aragon se me ha dado el memorial incluso sobre que honre aquel Reyno con nombrar persona natural del (sic intellexit sapientissimus Rex preces Aragoniensium) *para el Officio de Vicecanciller de esse Con-* 99

sejo

ſejo, y por los braços, y Ciudad de Zaragoça las cartas que tanbien van aqui, ſuplicandome que eſta recomendacion recariga en Don Antonio de Aragon, y he reſuelto que en quanto memorial delos Deputados ſe reſponda que yo cumplire al Reyno lo que le tengo ofrecido de nombrar por Vicecanciller perſona natural dela Corona (en quomodo pius, & iuſtus Rex noluit annuere precibus inæqualitatem inter tria Regna Coronæ continentibus) *y en lo que toca ala ſuplica de los braços, y Ciudad de Zaragoça ſe reſponda tanbien en la miſma conformidad que al Reyno añadiendo que en lo que mira ala nominacion dela perſona para Vicecanciller quedo con atencion alo que por ſu parte ſe me repreſenta para quādo ſe huuiere de proueher. Hame parecido que por via del Conſejo de Aragon ſe den ambas reſpueſtas, y aſſi ſe executarà en la ſuſtancia referida, y en la forma mas conueniente, y de mayor ſatisfacion al Reyno, y braços. A 5. de Marzo 1646.*

100 Verum poſtea de menſe Iunij eiuſdem anni 1646. obtulerunt quatuor brachia aliam petitionem continentem pluras gratias, & vltimo loco dicebant *Item que V. M. ſea ſeruido de reſtituir el officio de Vicecanciller con todos ſus honores, y preheminencias como V. M. lo ha decretado, y ofrecido*
101 *por ſu Real Carta*. † Cui gratiarũ petitioni Sua Regia Maieſtas propria manu, vt vidi, reſpondet ſequentia

Don Luys de Haro lleua entēdida mi volūtad, y la reſolucion que he tomado, y en la cōformidad delo que dixere ſe formara el papel para que ſe pueda dar la reſpueſta alos braços.

102 Hinc factum fuit decretum quo Sua Maieſtas reſpondebat petitioni illi gratiarum in modum ſequentem.

Hauiēdo viſto el papel delos Cauos que ſe me ha dado por los quatro braços de eſte Reyno juntos en Cortes delas gracias Generales, y otras coſas que ſe me ſuplican en el. Aunque deſeaua poder tomar en todas la reſolucion pronta por lo que procuro la mayor ſatisfacion delos naturales, pero por ſer los Cauos que tratan de &c. delos alojamientos, dela media annata, delas inſaculaciones en las Vniuerſidades, dela extincion del pleito de Virey eſtrangero, y delos Cauos delos Preſi-
dios

dios de calidad que no se puede tomar en ellos por ahora resolucion por requerir mayor inspecion, y consideracion para hazerlo con el acuerdo que conuiene en materias tales, y siendo necessario para la deliberacion dellas mas tiẽpo del que pide la necessidad precisa de reforçar el exercito para la siguridad, y defensa de este Reyno. He resuelto que estos Cauos queden para tratarse en el discurso, y prosecucion delas Cortes, y resoluerse para la conclusion final dellas en que deseare, y procurare dar al Reyno toda la mayor satisfacion que se pueda, pues mi voluntad es de que la reciua en quanto sea possible, y en los demas cabos que tocan a las gracias que se me piden, teniendo consideracion a que este Reyno, y sus naturales me han seruido con particulares demostraciones de su fidelidad, y amor, y alo que espero lo cõtinuaran en esta ocasion, y en todas, les hago merced de concederles las gracias siguientes:

Que de aqui adelante todos los Obispados, &c.

Que todas las pensiones, &c.

Que prouehere algunas llaues, &c.

Que en el Consejo de Aragon, &c.

Que en los Consejos Coleteral de Napoles, &c.

Y en quanto ala prouision dela Plaza de Vicecanciller cumplire lo que he ofrecido al Reyno proueiendola como se solia en natural delos Reynos desta Corona, y sera antes dela conclusion de estas Cortes. Declarareis en mi nombre alos Braços estas resoluciones mias, y que las merfedes, y gracias referidas en virtud de esta orden, quedan concedidas desde ahora para quando mandare confirmarlas en la conclusion delas Cortes, y Solio de ellas reseruandome como me reseruo la nominacion de las personas en quien hauran de recaer, y de otras merfedes que espero hazerlas para entonces, y les representareis la confianza cõ que quedo de que trataran luego de hazer la concession de gente de que tanto se necessita para salir ala pronta defensa de este Reyno.

Hoc decretum fuit directum Tractatoribus Curiarum. En iam Regis nostri benignitate, & munificentia gratiam concessam quod ad officium Vicecancellarij. † Sed quia 103

u dubi-

dubitari poterat an hæc gratia esset duratura, nec ne, vsque ad conclusionem aliarum Curiarum, an vero esset pro illa vice tãtum, hinc aliam petitionem obtulerunt Aragonienses Suæ Maiestati petendo confirmationem in perpetuum non solùm prędictæ, verum & cęterarum gratiarum iam cõ-
104 cessarum. † Cui petitioni responsum præbuit Sua Maiestas directum ijsdem Tractatoribus, Marchioni scilicet de Tarazona, & Comiti de Castro, vt Brachijs iunctis in Curijs illud redderent in forma sequenti.

Direis alos quatro brazos que hauiẽdo visto el vltimo papel que me dieron en que representauan los cabos que podian ser de mayor satisfacion suya suplicandome tomasse resolucion en ellos, y deseando yo darles mayores demostraciones de mi voluntad, y animo en fauorecerles, y dela gratitud cõ que me hallo dela fidelidad, y affecto cõ que me han seruido en todas ocasiones, y mas en particular estos años antecedentes, he resuelto lo siguiente.

En quanto al punto, &c.

En quanto alos alojamientos, &c.

En quanto alas Encomiendas, &c.

En quanto ala pretension de que el Arçobispado, &c.

En quanto ala pretension del Virey natural, &c.

En quanto ala pretension delos Presidios, y officios, &c.

En quanto al cauo delas Insaculaciones, &c.

En quanto ala pretension de que las plazas, &c.

Pero que para mostrar cõ mayor demostracion lo que deseo fauorecer a este Reyno en todo, y la gratitud con que me hallo del amor, y affecto con que me han seruido, les concedo perpetua la Plaza de capa, y espada del Consejo de Aragon, y que todas las demas de que les hize mersed en el primer papel assi en los Reynos de Italia, las Indias, y España, y juntamente todas las demas gracias de officios dela Casa Real, y las demas que se cõtienen en el primer papel est illa scriptura supra relata, quæ semper gratiarum fuit appellata, *corran, y se entiendan hasta la celebracion delas primeras Cortes. Zaragoça 1. de Agosto 1646.*

En

En confirmata, his vltimis verbis, gratia illa officij Vicecancellarij contenta in prima scriptura vsq; ad primas Curias, & in hoc nullum dubium inueniri potest.

Ex quibus apparet extra aleam esse Vicecancellarium, & non Præsidem nominandum esse in Consilio Supremo totius Coronæ Aragonum cum iuxta Constitutiones, & foros supradictos Vicecancellarius debeat esse Doctor in iure, Vicecancellarius autem nō potest stare cum Præside, imo ipse Præses est dicti Consilij, vt multis probat Epistola curiosa ad curiosum Lectorem posita in principio libri Obseruationum Domini Don Cristophori Crespi de Valldaura, alias enim esset Consilium nostrum, Monstrum, habens duo capita, & sic sua Regia Maestas dicto anno 1646. restituit Regnis Coronæ hanc magnam prærogatiuam habendi Vicecancellarium, & non Pręsidem, vt notauit etiam epistola curiosa supra laudata, & Don Ioa:Chrysost. de Vargas Machuca *in Considerat. super sindicatu Iustitia Aragonum in prima Dedicatoria*, † nominauitque in Vicecancellarium 105
Illustrissimum recolendæ memoriæ virum Don Mathiam de Bayetola Regentem Regiam Cancellariam in Supremo nostro Consilio Regio decreto directo Prothonotario sub his verbis.

Hauiendo me suplicado este Reyno de Aragon que quando vacasse la Presidencia del Consejo que seruia el Cardenal Borja le hiziesse merced de nombrar persona que siruiesse la Plaça de Vicecanciller que solia hauer en el dicho Consejo, y ofrecidole que quando se celebrasen las Cortes que se hazen en esta Ciudad publicaria la que tuuiere por bien. He resuelto nōbrar para este puesto al Dotor Mathias de Bayetola del mismo Consejo por la satisfacion que tengo de su persona, y atendiendo a sus buenas partes, seruicios, y letras, el Consejo lo tendra assi entendido, y se dara el despacho que se acostumbra. En Zaragoza a 3. de Nouiembre 1646. Et postea die 15. Decembris iuramentum præstitit de more in manu Regis nostri, dictumq; officium exercuit vsq; ad annum 1652. quo senio confectus (erat enim circiter nonagenarius) fuit

106 à Rege nostro iubilo donatus, & ob eius iubilationem fuit in eadem dignitate collocatus Illustrissimus Don Christophorus Crespi de Valdaura in eodẽ Supremo Coronæ Aragonum Consilio pro Regno Valentiæ Regens, notauit *Admonitio supracitata nu. 35. & 36.* & sic deinceps practicatũ fuit, nam eo defuncto die 22. Februarij 1671. Consilium nostrum Supremum Aragonum consultationem fecit Reginæ Dominæ nostræ, omniaque supradicta repręsentauit die 4. Martij eiusdem anni præcipuè verba fęlicissimæ memoriæ Philippi Quarti in suo vltimo Elogio contenta quæ sunt sequentia. *En primer lugar le encargo que conserue los Consejos en la forma que yo los dexare, y como los tuuieron mi Padre, Abuelo, y demas Antecessores,* & inferius, *y porque en el modo de gouierno de mis Reynos no se introdusga nouedad declaro que la Reyna haya de conseruar, y tener en pie todos los Tribunales que oy se hallan, y estan introduzidos en estos mis Reynos assi en las cosas de estado, y gouierno, como de justicia sinque en ninguno de ellos se pueda meter personas, Ministros, ni Iuezes estraños de estos mis Reynos respectiue conforme alas leyes, vsos, y costumbres dellos.* Cui responsum

107 prębuit Regia sua Maiestas decreto tenoris sequentis: † *Hauiendo sido siempre mi animo fauorecer ala Corona en continuacion delo q̃ el Rey mi Señor que haya gloria atendio a esto mismo, y alo q̃ merecen tã buenos, y leales Vasallos. He resuelto en la ocasion presente nombrar Vicecanciller natural dela Corona, y quedo pensando en el sujeto que me pareciere mas apropósito para elegirle luego* tradit Vargas *vbi supra*.

108 Sed non semel percontatus fuit an inter foros, seu Constitutiones nostrorum Regnorum Coronę Aragonum reperiretur aliquid dispositum circa electionem personæ vnius, vel alterius Regni, & negatiuè respondi, hoc enim relictum semper extitit arbitrio, & dispositioni Regiæ Maiestatis: †

109 notum enim fuit nostris, Reges nostros vsos semper fuisse æquitate illa in pręmiorũ distributione, quæ dictat vt æqualiter pręmia inter Vasallos trium Regnorum distribuantur. Nec hoc est Regis arbitrium constringere iuxta illud *Prouerbi.*

uerbi. cap. 4. Viam sapientiæ mostrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur, & in dies hoc practicari in Supremo nostro Consilio experimur. † Officium enim Auditoris Rotę Romanę quod pro- 110
uidere spectat ad Suam Maiestatem, vt Regem Aragonum, vna vice pertinet ad Aragonienses, alia vice nominatur Cathalanus, & alia Valentinus, quod ita pręcisè obseruatur vt nostris temporibus fuerit nominatus, quando debebat esse Cathalanus, Doctor Franciscus Peioan Archidiaconus, & Canonicus Ecclesiæ Gerundensis qui non acceptauit, acriterque fuit disputatum an sequens nominatio deberet fieri de persona Regni Valentiæ, & Sua Maiestas dignata fuit in fauorem Cathaloniæ declarare, nominauitq; in eius locum Doctorem Iosephum Ninot, qui postquam officium Auditoris Rotæ Romanæ exercuit, electus fuit Episcopus Ilerdensis in Cathalonia. † Sed & aliud exemplum habemus in 111
creatione nouiter hisce temporibus facta de Consiliarijs in nostro Supremo Consilio, quos vulgo de Capa, y Espada vocamus, cum enim anno 1645. in Regno Valentiæ foro stabilitũ fuisset vt vnus Consiliarius necessario eligendus esset à Rege nostro in Supremo Cõsilio, fuit additum vt alternis vicibus inter Regna Coronæ naturalis cuiusque nominaretur, licet postea Aragoniensibus, & Cathalanis fuerit perpetuo etiam hæc gratia concessa absque turno, aut alternatiua, notauit Admonitio curiosi Lectoris ad Lectores curiosos sępè citata *num. 41.* Ex quo apparet semper cordi fuisse Serenissimis Regibus nostris gratias, & munera inter Regnicolos subditos ita impartiri vt alternis vicibus omnes fruerentur, † *nihil enim differt bonus Princeps,* vt dicebat Xenoph. 112
à bono Patre, vel vt Plinius *in Panegy. Traiani. Ita cum ciuibus tuis quasi parens cum liberis viuis*, & sicut bonus Pater æqualiter diuidit bona, & amat filios, ita & bonus Princeps æqualiter pręmia distribuit, nõ sicut Iacob de quo *Genes. 37. Israel autem diligebat Ioseph super omnes filios,* † & ita Vlpi. 113
in l. si ita 12. D. de condi. & demos. legatum deberi affirmauit, quia idcirco relictum erat, vt conditio filiorum exęquaretur

retur, debent enim Patres exęquare filios, ne tota substantia
114 vni data, cęteri fame pereant, † & in Hispania seclusis Maioratibus, nihil cõpetit præcipuum Primogenito inter alios fratres, adeo vt cessãte Maioratus institutione, filius primogenitus nihil pręcipuum ex hęreditate parentum pręcęteris fratribus obtineat *l. vt liberi, & l. fin. C. de collatio.* Molina *de Hispan. primo. lib. 1. cap. 1. nu. 6.* Don Petrus Gonzalez de
115 Salzedo *lib. 2. de lege Politica cap. 14. nu. 59.* † & in hoc imitatur Princeps Deũ iuxta illud D. Augustini *super Psal. 45. Deus in medio eius non commouebitur: Quomodo enim illud,* inquit, *quod in medio est paria habet spatia ad omnes fines, ita Deus dicitur æqualiter omnibus consulens*, sicque non petijt panes vt manducaret vnus, vel alter, sed dixit *Ioan. 6. Vnde ememus panes vt manducent ij*, ne locus sit querimoniæ Diui Pauli *Alius quidem esurit, alius ebrius est*, alij fauoribus cumulati, alij abiecti, & inuisi, vnde *Danielis 1.* prudẽter Oeconomus. *Timeo ego Dominum meum Regem qui si viderit vultus vestros macilentiores præ cæteris adolescentibus coæuis vestris condemnabitis caput meum Regi.* Sic intelligendus est Propheta Rex *Psal. 100.* dum ait *Preambulabam in innocentia cordis mei in medio domus meæ*, vbi Titelmannus *In medio oportet ambulare vt æquè propinquus, æquè expositus sit omnibus, vt ex æquo omnibus inuigilet*, vnũ non arctius complectatur quam alterum, vt inquit Recen-
117 tior quidam doctissimus, † sicut manus, aut index in medio horologij, qui ęqualiter omnes horas signat, omnibus ęquè
118 vicinus, ęquè diu aspicit. † Hinc apud Ægyptios depingebatur serpens, qui in formam circuli summitates capitis, & caudæ vniebat, in medioq; nomen Regis scribebatur, sicut enim lineæ ęqualiter à centro distant, sic Princeps ęqualiter
119 pręmia inter subditos distribuere debet, † Principis enim est proprium amare ęqualitatem iuxta text. *in auth. de non elegen. secun. nup. §. fin.* ibi *æqualitatis enim, & iustitiæ sumus*
120 *amatores.* † Hæc autem ęqualitas in ęquitate radices positas habet, quæ summo iuri opponitur, in nostro autem casu ius stabilitum expressum non est, vnde argumentum ęquitatis,
quo

quo vtimur, fortius erit. † Æquitas enim videtur habere locum vbi ius deficit *l. 2. §. item Varus D. de aqua plu. arcen.* cuius verba inferius expenduntur *cap. fin. de transactio.* ibi *In his vero super quibus ius non inuenitur expressum, procedas æquitate seruata.* † De hoc laudatur à Cicerone Seruius Sulpitius *Philip. nona. Nec vero silebitur admirabilis quadã, & incredibilis, & pæne diuina eius* (Sulpitij) *in legibus interpretandis, æquitate explicãdis scientia, omnes qui ex omni ætate hac in Ciuitate intelligentiam iuris habuerunt si vnũ in locum conferantur, cum Seruio Sulpitio non sunt comparandi. Neque enim ille magis Iuris Consultus quam Iustitiæ fuit. Itaq; quæ proficiscebantur à legibus, & à iure ciuili semper ad facilitatem, æquitatemque referebat, neque constituere litium actiones malebat, quam controuersias tollere.* Summum ius dicitur quędam legum seueritas, † ęquitas vero legis moderatio est ex probabili, & honesta aliqua circunstantiæ ratione ducta, sicut enim lex nonnulla seuere, strictoque & summo iure pręcipit, ita ęquitas quæ duriora vidẽtur humaniore sententia interpretatur, & mitigat, efficitq; vt omnia personis, locis, & temporibus videantur conuenire, ac proinde censuerunt Doctores quod ęquitas debeat consuli, & tanquam Lesbia regula accomodari, quoties vel personæ, vel rerum, vel facti circũstantiæ scriptam legem, vel casum mutant, † ac proinde ad præscindendas protelationes, quæ ex apicibus iuris nascuntur, aliquando in Senatu iudicatum fuisse asserit nullitates nõ esse attendendas Gail *lib. 1. obser. 47. & obser. 75. nu. 6.* † Et quia aliquoties nimis iuris rigor obseruatur adinuenit Stephanus Spormacher iustitiam vulneratam non solum in administratione, in bello, in clementia, in iurisdictione, in litibus, in munerum acceptatione, in negligentia, in opinionibus, in personarum acceptione, in ratione, in stylo, in tempore, in veritate, verum & in æquitate vt decem capitibus ostendit, & *cap. 5.* ęquitatẽ rectitudinẽ iudicij naturalẽ sequens rationẽ, definiuit ex *l. bona fides 31. D. de posti.* idẽ tenet Alex. Rauden. *dec. 41. n. 77.* Ramirez *de l. Regia §. 21. n. 28.* & speciosã filiã Magistratuũ, splẽdorẽ pru-

121

122

123

124

125

prudentiæ, & absolutionem iustitiæ tradunt Bergali. *de dolo lib. 6. regu. 38. nu. 5.* Calui. *de æquit. lib. 1. cap. 1.* plura ad institutum tradit Ioan. Matienzo *in suo Dialogo Relatoris par. 3.*
126 *cap. 62. & seq.* & dictus Spormacher *vbi supra cap. 6.* notauit quod quando dicitur, quod vna opinio procedit de ęquitate, alia de rigore iuris, nihil aliud sit quam dicere quod vna
127 opinio sit vera, alia vero falsa, & ideo æquitatem naturalem idem esse quod iustitiam notauit Monter. *decis. 8. nu. 30.* ex Bald. *in cap. 1. de iur. iur.* & Hyppoli. *in l. 1. §. fin. nu. 42. in fine*
128 *D. de quæstio.* tenet Barbosa *axio. 15. nu. 5.* † quia ęquitas est iustitia dulsore misericordiæ temperata secundum D. Cyprianum, quem refert Specula. *in tit. de dispensa. §. 1. ver. æquitas nu. 4.* ex *l. 1.* ibi *ius est boni, & æqui D. de iust. & iur. l. in his*, ibi *ex bono, & æquo D. de conditio. & demos.* Redin *de maiest. Prin. vers. omnibus æquum nu. 6.* Quando vero nõ est ius cui directo se opponat ęquitas, vel ęqualitas vt in casu
129 nostro tunc absque dubio est sequenda. † De hac verba facit Tryphoninus *in d. l. bona fides 31. D. depositi*, nõ tantum enim ex naturalibus, vel iurisgentium, sed etiam vna cum pręceptis ciuilibus, & prętorijs ęstimatur, non ex vna circũstantia, vel parte rei, siue ex vno certo respectu, sed ex totius rei, idest perfecta, & totali æquitate, quæ ex omnibus personis, & circunstantijs, quę negotio gesto coniunguntur, impletur, hoc est in summa quæ totius iuris, & totius subiecti negotij symmetra consideratione resultat, & hanc appellat Consultus *in d. l. bona fides* merito *summam*, idest vndequaque absolutam ęquitatem, & nullibi magis pręualet ęquitas quam in Aragonia, cum ex duabus opinionibus sequenda erit in iudicando quæ ęquitate corroboratur etiamsi contraria sit communis Ramirez *de l. Regia §. 21. nu. 29.*

130 Nulla autẽ certior forma cognoscendi ęquitatem quam si ex persona tua primum metiaris num velles in te hoc ius exerceri, & propterea Edictum illud *Quod quisq; iuris, &c.* vt ait Vlpia. *in l. 1. D. quod quisq; iur. in alium sta. ipse eo. iur. vtatur, summam habet æquitatem*, quis enim aspernabitur
131 idem ius sibi dici, quod ipse alijs dixit, vel dici effecit? † sicut

cut & *in l. 1. D. de solutio.* probat Iuris Consultus dubiam solutionem debitoris, qui ex multis causis obligatus, nec addidit in quam velit esse solutum, ita per creditorem interpretandam esse de causa certiore, nec dubia, quemadmodum scilicet ipse si ex multis causis deberet alij, interpretari vellet solutionem suam, *æquissimum enim visum est creditorem ita agere rem debitoris vt suam ageret* Ioan. Oldendorpius *de actio. clas. 1. in princi.* † & sic dicere quod seruetur Edi- 132
ctum *quod quisq; iuris, &c.* idem est ac dicere quod seruetur æqualitas, vt ex Afflict. docet Thoming. *decis. 26. nu. 15. & seq.* Videamus nunc an Aragonienses, vel Valentini vellent vt Vicecancellarij dignitas conferretur Cathalanis duabus, vel tribus vicibus consequutiuis, & certè nō est credendum hoc velle, igitur vtantur eodem iure, quod in alios ipsi sta- 133
tuunt. † Vtantur ergo ęquitate cui iudicia Dei nitūtur, iuxta illud *Psal. 118. Cognoui Domine quia æquitas iudicia tua, & Psal. 10. Iustus Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius.* † Sicut enim in corpore humano si mul- 134
tum excresceret membrum, etiamsi esset ex perfectioribus, impediret vsum cęterorū, & diformitati solum proficeret, vt eleganter ratiocinabantur duo illi nobilissimi viri Don Ioannes Chumazero, & Carrillo, & Dō Dominicus Pimentel Episcopus Cordubensis in libello supplici prorectò fęlicis recordationis Vrbano Octauo Summo Pontifici, dum Romæ pro Rege nostro moram trahebant, sic & in corpore mistico totius Coronæ Aragonum, quod ex diuersis Regnis componitur, nullum quamtumuis perfectissimum, & nobilissimum membrum ita honoribus, & prærogatiuis crescere debet, vt cæteris magnitudine ipsa sua perniciosum, & præiudiciale sit. *Sumat* igitur Cathalonia, vt dicitur *Sapientiæ cap. 5. scutum inexpugnabile, æquitatem,* & eo omnia vincet: nam *etsi iure deficiamur,* vt inquit tex. *in l. 2. §. quanquam D. de aqua, & aquæ pluui. arcen.* quia nullum id stabiliuit, *tamen æquitas hoc suggerit,* & vt dicitur *in l. Thais 41. §. sorore D. de fideicom. liberta. non spectandum quod hæredibus displiceret, sed id quod bono viro posset placere.* Iudex

x ergo

ergo huius litis sit quemadmodum ille cuius meminit Consultus *in l.quod si Ephesi 4.in fine D.de eo quod cert.loco,aequitatem quoque ante oculos habere debet Iudex qui huic actioni addictus est.*

135 Sed duo Aragonienses Recentiores, ambo doctissimi, vnus huius,alter alterius Orbis Hispani,adeo Aragoniæ Regnum extollere voluerunt vt non dubitauerint rem nouam asserere videlicet Aragoniæ Regnum caput esse cęterorum Regnorum Coronæ,ij fuerunt Don Ioannes Chrysostomus de Vargas Machuca in Sacro Consilio Sanctæ Claræ huius Regni Neapolis Consiliarius *in Considerationibus practicis super sindicatu Iustitiæ Aragonum, & illius Locatenentium in prima epist.Dedicatoria,* & Don Ioãnes Franciscus Montemayor de Cuenca Regius Cõsiliarius apud Indos in noua Hispania *in Summaria inuestigatione originis,& priuilegiorum Aragoniensium par. 1. in Prosphonetica fol. 117.atergo,*
136 † contra id quod expressè dixit Rex Petrus in Ordinatione quam tradit Blancas *in tractatu de Coronatione Regum Aragonũ lib.1.cap.10.fol.121.* ibi *in Ciuitate Cæsaraugustæ quæ est caput Regni Aragonum,* non dixit Regnorũ Coronæ, sed Regni Aragonum, cui assertioni est magis standum, quam
137 quando in foris aliter loquuntur Reges, † tunc enim ad importunas potius preces subditorum in Curijs congregatorũ loqui videntur glos.*in cap.cum in iuuentute de purga. cano.* & est tex.*in l.1.C.di peti.bono.subl.* Rebuffus *ad tit.de suppli-*
138 *cati.* † Sed & alio argumento vsi sunt isti duo viri quod leuissimum iudicabit quisquis illud audiet. Dicunt caput esse Regnum Aragonũ quia eius Vicecancellarius quando erant Vicecancellarij priuati in vnoquoq; ex tribus Regnis, præerat omnibus alijs Vicecancellarijs aliorum Regnorum, vt *in foro 1.& 2.tit.de officio Cancellarij, & Vicecancellarij* di-
139 citur. † Sed nõ vident, aut dissimulant exceptionem in eodem foro cõtentam videlicet *nisi in Regnis in quibus etiam reperitur specialis Vicecancellarius.* Videant nunc an hæc præcedentia possit habere locũ in Cathalonia,vbi antiquius vt vidimus est officium Cãcellarij, & Vicecancellarij quam
in

in Aragonia. Et quia supradictis foris nituntur ad fundandũ Regnum illud esse cęterorum caput, & hi fori limitant vbi non est proprius Vicecancellarius, hinc sequeretur solum esse caput in Regnis in quibus hæc pręrogatiua non reperitur, quod non posse verificari respectu Cathaloniæ intuenti apparebit, maxime cum in nullo ex tribus Regnis hodie inueniatur Cancellarius nisi in Cathalonia, etenim in Aragonia, & Valentia non inuenitur Cancellarius, sed tantum tertius qui de contentionum causis cognoscit.

Sed Aragoniensibus concedere illorũ Regnũ esse caput totius Coronæ res esset parui momenti, nec hac de causa calamũ suscepissem cũ hæc potius in rationis quam reali ente cõsistant vt mox videbimus. † Sed quod vt erroneũ est reijciendũ vt falsũ confutandũ, vt perniciosum delendũ, nisi dicamus vt ridiculum contempnendum, est quod ex illo falso antecedenti colligit supradictus Don Ioan. Chrysostomus de Vargas, & Machuca, *vbi supra*, videlicet hinc oriri vt debeant sępius creari Vicecãcellarij Aragonienses, quam Cathalani, & Valẽtini quia Aragonia caput est cęterorum Regnorum Coronæ, referam eius temeraria verba. *Fauoreciẽdo con alguna prelacion en la elecion* (loquendo de Vicecancellario totius Coronæ) *al Reyno de Aragon en que este sea elegido de su Reyno por ser cabeça de todos de que ha nacido ser mas frequentes los Vicecancilleres de Aragon, y por esta razon del fuero, y por la de subrogacion, y representacion que pide concurso de estas calidades.* Verba digna sane vt Regio edicto cancellentur, solumque Author allegare potest non esse sua propria vt ex atramento, ex carta, & ex caractere facile colligi potest non fuisse Neapoli excussa. 140

Sed subsistamus parumper circa prętensam hanc Aragoniensium superioritatem hactenus inauditam, † & antequã de hac verba faciamus animaduertere volo me loqui de gẽte Aragonica quę est vna ex Nationibus magis cõspicuis ex his quæ sub Sole sunt, maxima veneratione digna, litteris excellens, armis famigerata, vt testantur celebres viri qui in Orbe terrarum ex Aragonico solo arma gestarunt, litteras 141

excoluerunt adeo vt fasces lucidas nulli iam Orbi latentes, & eruditionis Hispanicæ vindices eos acclamare exigua laus sit, vereque dici potest Aragonienses omnium fere gẽtium ciues esse, nomen suorum Regum in longinquas nationes adorare fecisse, plures siquidem gentes contriuit cõpulit, domuit, & Imperio sui Regis parere assuefecit Natio hæc insignis, & adeo constans in fidelitate extitit, vt non semel à Regibus suis audierint Aragonienses vocem illam: *Hæc est victoria quæ vicit mundum, fides vestra*, & ipsemet Imperator Carolus Quintus grassãtibus seditionibus (quæ Communitates appellabant) fere per totam Hispaniam præterquam in Cathalonia, & Aragonia dixisse fertur omnia prosperè euentura supposito quod Aragonienses in sua fidelitate constantes permanebant, vt ex Gonçalo de Cespedes tradit Don Frãciscus Didacus de Sayas *in suis annali. cap. 18. pag. 131*. Sed licet hæc vera sint, & tam Aragonum Regnum, quam Aragonienses his, & maioribus laudibus digni sint, in causa tamen esse nequeunt vt Regnum il-
142 lud cęterorum Coronæ caput dici vllo modo possit. † Aut enim propter vnionem illius cum Cathalonia ipsius caput debet nominari, aut ratione antiquioris originis, aut amplitudinis Regni, vel propter egregia facta, vel insignia, vel quia Regnum est ita denominari prętendunt.

Propter vnionem, nequaquã superioritas, vel ius aliquod adquisiuit respectu Cathaloniæ, quod vt patefaciamus ani-
143 maduertere opportet. † Mortuo Alphonso I. Aragonũ Rege, quem Imperatorẽ vocarũt, in prælio Fraguensi sine prole, Militares ordines quibus ipse Alphonsus Regnum testamento legauerat illud sibi hæreditario iure obuenisse dicebant. Castellæ autẽ Rex nostri Alphonsi priuignus, qui Alphonsus, & Imperator etiã dicebatur, sibi Regnũ pertinere cõtendebat. Inter has cõtrouersias Aragonienses ad eligendũ Regẽ properantes, Comitia indixerũt ad Vrbem Burgiã, & illius dominum Petrum Ataresium in Regem eligerunt, & ad eum Legatos miserunt, verum adeo se insolentem ipsis præbuit vt omnes in sui odium concitaret, Regnumq;
vt

vt ait Blancas *in Coment. pag. 144.* Henningius Arnisęus *de Republ. lib. 2. cap. 2. sect. 12. pag. 518.* prius amitteret quã obtineret, cumque alium Regem quęrerent Ranimirum Alphonsi fratrem, licet Monachum, Sacerdotem, ac Episcopum Barbastrensem in Regem cooptandum decreuerunt ætatis suæ annum agentem quinquagesimum, quo facto licet iura Alphonsi, ac Militarium Ordinum circa Regni successionem inania reddita sint, non tamen arma sedata fuerunt. Summo deinde Pontifice dispensante Ranimirus ipse Rex votis solutus ad nuptias properauit, & Agnetem, alij vocant Mathildem, alij Vrracam Aquitaniæ Ducis filiam in coniugem accepit anno Domini 1135. ex ea habuit vnicam filiam Patronillam nomine, † cũ qua opera Guillelmi Ray- 144
mundi de Monte Cateno, vt animaduertit Zurita *lib. 1. anna. cap. 56.* & plenius Pater Frãciscus Diago *in Historia antiquorum Comitum Barcinonensium lib. 2. cap. 139.* Mariana *lib. 10. cap. 16. in fine* Bernardus Desclot *in historia Cathaloniæ lib. 1. cap. 3.* matrimonium cõtraxit Raymundus Berengarius noster, quartus huius nominis, Comes Barcinonensis, pronepos alterius Raymundi Berengarij etiã Comitis Barcinonæ qui duodecim Reges Serracenorum vicit, & Subiugator Hispaniæ appellatur in vsatico *cum Dominus*, vbi latè Marquilles *nu. 5.* & eum murũ fidei Christianæ nominat, vt notauit Michael Ferrer *par. 3. obserua. cap. 278. nu. 4. & 5.* à quo propagata fuit fęlix, faustaq; proles Comitum Barcinonensium, & Aragoniensium Regum. † Dum nuptiæ ce- 145
lebrabantur, Castellæ Rex ex vna parte frustrata spe electionis, quam animo conceperat, & Militares Ordines destituti iure testamenti ex alia parte Regnum inuadunt, & illo Darocam, Calataubium, Cæsaraugustam, & alia quamplurima oppida circa Iberum, vt tradit Zurita *lib. 1. cap. 54.* & Pater Franciscus Diago *lib. 2. histor. Comi. Barcino. cap. 121.* isti vero alia etiam finitima occuparunt: erat enim Ranimiri tanta in gerẽdis rebus ignauia vt omnibus esset ludibrio, ac contemptui, Regnumque à proceribus misere labefactari pateretur. † Sed magnanimus noster Comes iam vxoratus, 146
reuo-

reuocato ad religionem socero, Regni gubernacula suscepit, & strenuè dimicans reddita imprimis ei est Cęsaraugusta, vt idem Blancas ex quodam Archetypo cuiusdam priuilegij legit sub his verbis. *Facta carta ara 1176. pridie Idus Iunij ipso anno quando reddita est Cæsaraugusta Comiti Barcinonensi,* sentit ita Mariana *lib. 10. cap. 16.* Non solum autem Cæsaraugusta reddita fuit, verum & Ciuitates Almeriam, Dertusam, Ilerdam, Fragam, & Ciuranam, expugnauit, & recuperauit, aliaque quadraginta loca in Rippa Iberi ditioni suæ subijecit inter quæ Miquinenza, Mirauet, & Alcañiz, terrentumq; Ecclesias ędificauit, vt ex Diago tradit Ioan. Paul. Xāmar *in Ciuili doctrina Ciuit. Barci. in Codi. additionat.* (alij enim damnati sunt) §. *quarto nu. 22.* adeo vt instaurator Regni Aragoniæ, & armorum iure potius illius adquisitor, quam matrimonij causa possessor appellari possit, cuius res gestæ referuntur in quadam funebri oratione habita in Monasterio Beatæ Mariæ de Riuipullo Ordinis Sancti Benedicti vbi sepultus quiescit, quæ legitur in quadam Geanologia Comitum Barcinonensium manuscripta, quæ in Archiuio vetustissimo dicti Monasterij seruatur. Quomodo ergo per vnionem Regni Aragonum cum Ca-Cathalonia medio illo matrimonio facta, potuit ius aliquod superioritatis adquirere Regnum illud, quod fere totum in exteras manus deuenerat, & quod ab hostium, & Maurorum manibus eripuit Comes ille strenuus Cathalonię, vti Comes Barcinonensis Princeps, & Dominus? Aut quomodo Cęsaraugusta quæ reddita fuit Raymundo Berengario potuit in caput erigi respectu nostræ Cathaloniæ?

147 Ex dictis apparet Aragonum Regnum in dotem datum fuisse à Ranimiro Rege, nostro Comiti Barcinonensi, vt expressè fatetur Blancas *vbi supra,* his verbis: *Ranimirus Pater huc illam* (Patronillam) *deducendam curauit, ac Raymundo Berengario Barcinonensi Comiti strenuo, ac magnanimo Principi in futuram coniugem dedit, ac Aragonum Regno dotauit* meminit Anchar. *conf. 339.* & Don Ludouicus à Peguera *in repeti. cap. Item super laudemio vers. sexto nu. 89.*

nu.89. † Sed & rem hanc probo ex antiquissimo instrumẽto quod in Archiuio Barcinonensi legi tenoris sequentis. *In Dei nomine. Ego Ramirus* (ita scriptum legi) *Dei gratia Rex Aragonensis dono tibi Raymundo Barchinonensium Comiti, & Marchioni filiam meam in vxorem cũ totius Regni integritate, sicut Pater meus Sanctius Rex, vel fratres mei Petrus, & Idelfonsus melius unquam habuere, vel tenuere ipsi, vel vtriusque sexus homines per eos, saluis vsaticis, & cõsuetudinibus quas Pater meus Sãctius, vel frater meus habuerunt in Regno suo. Et commendo tibi omnes præfati Regni homines sub homagio, & iuramento vt sint tibi fideles de vita tua, & de corpore tuo, & de omnibus mẽbris quæ in corpore tuo se tenent, sine omni fraude, & deceptione vt sint tibi fideles de omni Regno prætitulato, & vniuersis omnibus ad illud Regnum pertinẽtibus salua fidelitate mea, & filiæ meæ. Hæc autem omnia superius scripta ego præfatus Rex Ramirus taliter facio tibi Raymunde Barchinonensium Comes, & Marchio vt si filia mea mortua fuerit præfata, te superstite, donationem præfati Regni liberè, & immutabiliter habeas absque alicuius impedimẽto post mortem meam, interim vero si quid augmentationis, vel traditionis de honoribus, vel munitionibus præfati Regni me viuente facere tibi voluero sub præfata hominum fidelitate firmum, & immobile permaneat. Et ego præfatus Rex Rammirus sim Rex Dominus, & Pater in præfato Regno dum mihi placuerit. Quod est actũ tertio Idus Augusti an. Incarnationis Dominicæ C XXXVII. post millesimum Era Millesima C. LXXVI. præfato Rege Rammiro Regnante Signum Rammiri Regis. Vt omnia superius scripta fideliter, & incommutabiliter obseruentur prænominatus Rex Rammirus comendauit Comiti Barchinonensi suos Barones subscriptos sub hominio, & iuramento imprimis Comitem Palariensem, &c.* quos refert Zurita *d. lib. 1. anna. cap. 56.* & idcirco nõ transcribo. † Vt autem omnibus constet quanto amore, & beneuolentia Serenissima Regina diligebat nostrum Comitem Barcinonensem libet referre aliud instrumentum in eodem Archiuio repertum, 148 149

in

in quo donationem fecit totius Regni filio nascituro dum in partu laborabat,& viro eius vita durante.Est autem tenor illius prout sequitur.

Ad cunctorum notitiam volumus peruenire. Quoniam ego Petronilla Regina Aragoniensis iacens, & in partu laborans apud Barchinonam concedo,dono,& firmiter laudo Infanti meo qui est ex vtero meo, Deo volente, processurus totũ Regnum Aragoniense cum omnibus Comitatibus, Episcopatibus, & Abbatijs, & cum omnibus eidem Regno pertinentibus sicut Rex Alphonsus melius vnquam tenuit,& habuit ea videlicet conditione vt Dominus, & maritus meus Raymũdus Comes Barchinonensis habeat, teneat, & possideat integriter,& potẽter sub imperio, & dominatione sua totum prædictum Regnum cum omni sibi pertinente honore omni tempore vitæ suæ, post obitum vero suum remaneat totum supradictum Regnum integriter filio meo iam dicto, quod si filius meus iam dictus obierit absque legitimo filio, totum supradictum Regnum, & honorem præfatum sicut habuit, & tenuit nobilissimus Rex Idelphonsus, concedo similiter, & dono iam dicto viro meo Raymundo Comiti Barchinonensi ad omnem suam voluntatem exinde faciendum. Si autem filia ex vtero meo processerit, maritet eam honorificè iam dictus vir meus Comes iam dictus cũ honore, & pecunia sicut melius ei placuerit, & remaneat viro meo prænominato solidè, & liberè totum supradictum Regnum cum omnibus sibi pertinentibus ad omnem voluntatem suam perficiendam absque alicuius hominis, vel fœminæ blandimento. Et dono pro anima mea morabatinos ad Ecclesias Aragonum, Barchinonenses, Comitatus Gerundensis, Bisuldunensis, necnon & Ausonensis. Et pono meos Manumissores, videlicet Guillelmum Barchinonen. Episcopum,& Berengarium Gerundensem Episcopũ, ac Bernardum Cæsaraugustanum Episcopum, nec non & Dodonem Oscensem Episcopum,& Garciam Ortis, & Ferris de Osca, & Guillelmum de Casteluel, & Arnaldum de Sercio qui diuidant, & distribuant supradictos morabatinos per ipsas Ecclesias sicut melius, & vtilius eis fuerit visum.

Quos

Quos morobatinos pranominatos donet vir meus Raymundus Comes iam dictus supradictis Manumissoribus meis. Facta carta ij. Nonas Aprilis Anno Dominica Incarnationis M.CLII. Signum Petronilla Regina Aragonum qua hoc donum feci, firmaui, & hoc totum laudo, atque confirmo in vita, & in morte, & testibus firmare mandaui. Signũ Guillelmi Barchinonensis Episcopi Signũ Lup. Enegons de Luna. Signum Guillelmi de Casteluel. Signum Bernardi de Bellog. Signum Petri Arnalli. Signum Bernardi Melcucij. Signum Petri Primicerij. Signũ Roberti Archidiaconi Pampilonensis. Signum Abbatis Oliua. Signum Calueti Prioris Terasõnensis. Signum Pontij Scriba. Qui hoc rogatus scripsit die, & anno quo supra.

Defuncto autẽ dicto Comite, quonam modo de Regno 150
disposuerit ipsa Regina cõtinetur in alio instrumento in eodem Archiuio existente quod est huiusmodi.

Autoritate legali decretum est vt res donata si in prasenti tradita sint nullo modo repetantur à donatore. Quapropter in Dei aterni Regis nomine Ego Petronilla Dei gratia Aragoniensis Regina, & Barchinonensis Comitissa vxor, qua fuit Venerabilis Raymundi Berengarij Comitis Barchinona, & Principis Aragoniensis libenti animo, & promptissima volũtate cum consilio, & consensu, & prouidentia Hugonis Dei dignatione Terraconen. Archiepiscopi, & Petri Casaraugusta Episcopi, ac Guillelmi Barchinonensis Episcopi, & Comitis Palariensis, atque Petri de Castelazolo, & Deusayuda, & Petri Ortis, & Blasco Romeo, & Exemeni Derrosella, et Dodonis de Alcalà, atque Fortunij Maza, et Guillelmi Raymundi Dapifer, et Guillelmi de Castrovetulo, et Arberti de Castrovetulo, aliorumque Magnatum tam Aragoniensium, quam Barchinonensium dono, ac laudo, et concedo tibi dilecto filio meo Idelphonso Regi Aragonum, et Comiti Barchinonensi, qui in testamento eiusdem viri mei vocaris Raymũdus, et omni posteritati tua omne Regnum Aragonum integrum, Ciuitates quoque et Castra, Villas, et Ecclesias, et Monasteria, terras cultas, et eremas, rocas, montes, et fortitudines,

tudines, et aquas, potestates vniuersas, milites, et homines, dominationes, et Señoraticos tam terrarum, quam hominum, et cum omnibus terminis, et possessionibus, et pertinentijs quæ ad præfatum Regnum Aragonum pertinent, et quocunque modo pertinere debent, et sicut vnquã auus, et proauus meus melius ipsum Regnum Aragonum tenuerunt, et habere debuerunt cum introitibus, et exitibus suis integriter simul cum omnibus augmentationibus, et adquisitionibus quæ Deo auxiliante ad præfatum Regnum adquirere, et habere potueris per omnia, et in omnibus tibi prædicto filio meo Idelphonso Regi omnique posteritati tuæ trado, soluo, & dono vt melius dici, vel nominari potest humano ore cum omni sua integritate sine vlla voce, & aliqua dominatione inibi à me vllo modo retenta. Et vt melius hæc meæ bonæ voluntatis donatio firma, & stabilis in perpetuum habeatur, & teneatur confirmo propria manu mea, & laudo, & concedo ordinationem testamenti eiusdem viri mei, & vltimam volũtatem suam sicut idem vir meus Pater tuus de omni prædicto Regno, vt de cæteris statuit, & ordinauit in suo testamento, de quo iudicium inter iurando obligatum, & corroboratum est à Magnatibus suis vt ordinatio, & vltima eius voluntas firma, & stabilis nunc, et in perpetuum formiter persistat. Si autem te mori contigerit sine prole legitima, sequatur ordinatio testamenti eiusdem viri mei Patris tui inter alios fratres tuos. Si quis cõtra hanc huius donationis scripturam ad infringendum venire tentauerit, nullo modo facere possit, sed supradicta omnia in duplo componat, et insuper hoc donum omni tẽpore sit stabile, et firmum Actum est hoc in Barchinona xiij. Kal. Iulij an. Dominicæ Incarnationis M.C.LXIIII. Signũ Petronillæ Dei gratia Reginæ Aragonum, et Comitissæ Barchinonensis, quæ hæc laudo, et confirmo, et testes firmare rogo. Signum Guillelmi Barchinon. Episcopi. Signum Petri Dei gratia Cæsaraugustæ Episcopi. Signum Arnaldi Mironis Comitis Palariensis. Signum Petri de Castelazol. Signum Deusayuda. Signum Petri Ortis. Signum Blasco Romeo. Signum Exemeni de Artosella. Signum Dodonis de Alcala. Signum Fortunij Massa.

Si-

Signum Guillelmi Raymundi Dapiferi. Signum Guillelmi de Castrouetulo. Signum Arberti de Castrouetulo. Signum Bernardi Marcunij. Signum Petri Arnaldi. Signum Petri de Corron scriptoris qui hac scripsit cum litteris suprapositis in linea 16. et 18. die, et anno quo supra.

Et tandem testamentaria eius dispositio legitur in alio instrumento in eodem Archiuio recōdito eo modò quem vocant Sacramētalem facto, de quo Fontanel. *decis. 576. et seq. tom. 2.* & Ioan. Paulus Xāmar *in ciuili doctrina* §. *15. per totū in codici. additi.* & testamenti etiam nostri Comitis in hunc modum sacramētalem redacti meminit Blancas *in cōment. pag. 152.* sub his verbis: *At Raymundum ipsum morientem suum circa Regnorum successionem testamentum, ac voluntatem verbo, multis adstantibus protulisse, quòd ad eam inscriptis redigendam nequaquam vita suppeditasset. Postea vero generalibus Comitijs à Petronilla Regina Osca cōuocatis, testamentum hoc licet solis verbis conditum, adhibita adstantium publica, ac solemni iuris iurandi religione ratum, ac solemne decretum fuit.* Dispositio igitur testamētaria nostræ Reginæ est prout sequitur. 151

Hæc est sacramentalis conditio, et legalis publicatio vltimæ voluntatis nobilis Reginæ Aragoniensis Petronillæ nomine verbis tantummodo editæ cuius ordo infra sex menses coram Sacerdote, et Iudice Mirone legaliter actus est. Nos scilicet Magister Guillelmus, et Raymundus Dalmatij presbiter testes, et iuratores sumus, testificamur nāque iurando per Deū viuū, & verū in personis trinū, & in Deitate vnū super altare Sancti Felicis Martyris quod est constructum in Ecclesia Beatorum Martyrum Iusti, & Pastoris infra mœnia Vrbis Barchinonæ supra cuius sacrosāctum altare has conditiones manibus proprijs iuramus quod vidimus, & audiuimus, & præsentes adfuimus quando iam dicta testatrix ægritudine detenta vnde obijt suis verbis ordinauit suā vltimā voluntatē de honore suo, & de rebus suis. Cōcessit domino Idelphonso filio suo Regi omne suū Regnum Aragonis integriter. Dimisit Barchinonensi sedi suū corpus ad sepeliendū, & mādauit fa-

 miliam

miliam suam induere vnumquemque secũdum suum valorem hoc totũ ita ordinauit iam dicta testatrix iij. Idus Octobris an. 37. Regni Ludouici Iunioris. Deinde ingrauescente langore quo detinebatur migrauit ad Deũ eodem die, & anno. Hanc igitur ipsius testatoris voluntatem nos infrascripti testes sicut vidimus, & audiuimus, in praescripto altari coram Sacerdote, & Iudice Mirone, & alijs testibus clericis, & laicis veram esse fideliter corroboramus, & iurando confirmamus, hoc adiecto vt omnia sua debita, & malefacta de suis rebus soluantur latè conditiones viij. Kalen. Nouembris, & anno praefixo. Signum Magistri Guillelmi Presbyteri. Signum Raymundi Presbyteri. Nos huius rei testes, & curatores sumus. Signum Petri de Riuopullo. Signum Guillelmi de Alsedio. Signum Raymundi Primicerij. Signum Petri Arberici Poncij. Signum Burguin. Signum Gerardi de Foxa. Signum Mironis Iudicis. Nos qui huic Sacramento praesentes adfuimus. Signum Petri de Corron Iunioris qui hac scripsit die, & anno quo supra.

152 Et quam vtile, & conueniens fuerit hoc matrimonium ipsi Aragoniae Regno audi ab ipsomet oraculo historię illius Hieronymo Zurita *lib. 1. anna. cap. 56.* sic ait: *La elecion que el Rey Don Ramiro hizo del Conde de Barcolona para que sucediesse en el Reyno de Aragon fue muy conueniente para lo que tocaua a la paz, y sossiego del Reyno porque allende de juntarse con Cataluña con la qual se continuaua y acerecentaua su Señorio, por ser el Conde cuñado del Emperador Dõ Alonso hauia esperança que libraria a Zaragoça, y los otros lugares que el Emperador tenia ocupados, y serian restituidos ala Corona.*

153 Sed & pacta quibus matrimonium hoc contractum fuit institutum nostrum probant, expressè enim pactum fuit vt Aragoniae Regnum insignibus antiquis amplius non vteretur, sed illorum Comitum Barcinonensium quae erant qua-
154 tuor pali rubei in campo aureo, quibus hodie vtuntur, † cuius mutationis causam ignorauit Theodorus Hoepingius *de iure insignium par. 3. cap. 6. §. 4.* vbi postquam antiqua Aragonien-

goniensium arma retulit ait *nu.467.* non inuenisse causam, quare omissis antiquis, quatuor supradictis palis vtantur, refert Chassanę *in Catalo.glor.mun.par. 1.conf.38.conclus.17.* Achilles Grasser *in Catalogo Regum rubr. Aragoniæ Reges.* Sed & post contractum prædictum matrimonium Aragonienses Reges semper vsos fuisse prædictis armis Comitum Barcinonensium tradit Pater Franciscus Diago *in historia antiquorum Comitum Barcinonensium cap.7.* † Vbi refert insignia hæc data fuisse ab Imperatore Carolo Caluo Vuifredo Comiti Barcinonensi in prælio aduersus Normãdos, in quo cum vulneratum Comitem Imperator vidisset imposita manu in vulnere sanguine proprio super clypeo deaurato Comitis digitis palos quatuor signauit. Sed ex professo rem hanc comprobat *d.lib.2.cap.140.* vbi Zuritam de hoc dubitantem refellit † maximè cum ipsemet Zurita fateatur exinde arma Cathaloniæ in insignibus meliorem locum obtinuisse quam illa Aragoniensium, † sed melius rem hanc comprobauit Blancas qui cum insignia in quolibet ex Regibus pingat, in Petronilla, & Berengario scutum Aragonum, & Cathalaunicum ponit, in omnibus vero subsequentibus Regibus solum Cathalaunicum ex quatuor palis in campo aureo vt dixi compositum repetit; & in hæc prorumpit verba *pag. 150. Interea his nuptijs ex pacto; & conuentu ipsius Raymundi, maiorumque Barcinonensium Comitũ insignia quatuor baculi rubri aureo in scuto positi Aragoniensibus Regijs insignibus ante lata, posteris Regibus Regnoque iam propria manserunt,* & probat etiam institutum Escolano *in histor. Valent. decade 1. lib.3.cap.2.nu.2.* † Sed & huc referenda venit inscriptio quædam quæ legitur in antiquissimo Riuipulli Monasterio Benedictino in Cathalonia super Stemmatibus Cathaloniæ, siue Barcinonensium Comitum à Petro Benedicto Sãcta Maria Episcopo Elnen. vt ibi dicitur, facta quæ est huiusmodi.

155 156 157 158

Comitum Barcinonensium insignia proprio sãguine comparata, eorundem liberalitate Aragoniensibus concessa, & post modum Regnis Balearium Valentiæ, Murtiæ, Siciliæ, *Sar-*

Sardiniæ, Corsicæ, & Neapolis, Cathalanorum virtute, ac fortitudine, adquisitis, comunicata.

159 Iam vidimus vnionem Aragoniæ cum Cathalonia (sic Aragonienses eam vocant, non Cathaloniæ cum Aragonia) fuisse non accessoriam, sed æquè principalem, quemadmodum & illa quæ fuit facta Regnorum Castellæ, Aragoniæ, Lusitaniæ, Flandriæ, Neapolis, & Siciliæ cum Monarchia Hispana fuisse ęquè principaliter tradit Carleual *de iudic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. nu. 8 29.* Belluga *in speculo Principum rubri. 11. §. iam supra nu. 2. & rubri. 33. nu. 1.* Peguera *decis. 66. nu. 9.* & sic suis proprijs legibus Regna Corona regi quibus antea vnionem, tenet idem Carleual *d. nu. 8 29.* Peguera *d. nu. 9.* Ioan. de Platea *in l. vnica nu. 4. C. de metrop. Beryt. lib. 11.* & punctim de Cathalonia respectu Regnorum Aragoniæ, & Valentiæ tenet Belluga *dicta rubri. 11. §. iam supra nu. 2.* vbi ait: ***In hoc Regno Aragonum Cismarino habemus tres Generales Prouincias scilicet Regnum Aragonum Valentiæ, & Principatum Cathaloniæ. Et quamuis omnes sint sub vno Regno, & Præsidiatu, respectu tamen diuersorum titulorum, quia vt Aragonum Rex, nõ est Valentiæ, nec Comes Barcinonæ, facit quod notat glos. in l. 3. D. de offi. Præsidis, imo habet suas diuisas stationes, diuersa fiscalia, iura, & leges diuersas, & sic de vna ad aliam non infertur,*** & meminit Socarrats *ad Consuetu. Cathaloniæ in cap. si aliquis Dominus nu. 104. pag. 386.* sub his verbis: ***Quia notorium est quod Cathalonia regitur suis Vsaticis Barcinonæ, & constitutionibus Cathaloniæ, & Regnum Aragonum, & Regnum Valentiæ reguntur suis foris, quia ita fuerunt vnita, & post vnionem ita fuerunt conseruata in suis iuribus, & dispositionibus specialibus, ita quod dispositiones Domini Regis vtriusque Principatus, & Regnorum intra se tantum obseruantur eis, & non extra fines eorum, & sic Vsatici Barcinonæ, & constitutiones Cathaloniæ, & eorum dispositiones nõ porriguntur extra Cathaloniam in Regnis Aragonum, vel Valentiæ, nec è contra.***

160 Quando enim Regna vniuntur accessoriè ita vt vnum alteri accedat fit vnum cum illo, regiturque legibus illius

cui

cui accedit, quomodo videntur esse vnitas Regno Castellæ Indias Occidentales, & Regno Lusitaniæ Indias Orientales, tunc enim idem est quod extendere terminos illius Regni cui accidit arg. *tex. in d. c. præterea §. insula l. de rer. diui.* vt territoria deserta Valẽzuela *conf. 100. nu. 95.* † Quoties ve- 161
ro coniunguntur ęquè principaliter tunc vnumquodq; regitur suis legibus, quemadmodũ regebatur ante vnionem, vt experimur in Cathalonia, & Aragonia, considerantur enim ac si essent omnino separata, & persona Regis, quamuis vna, subit vices duorum, vel plurium Regum, discreta enim sunt iura, quamuis in vna, & eadem persona concurrant, vt in leuioribus dixit Consultus in *l. tutorem 22. D. de his quib. vt indig.* & in omnibus, & per omnia de illis iudicatur quasi essent subdita diuersis Regibus iuxta celebrem Bartoli doctrinam *in l. si conuenerit 18. §. si nuda nu. 2. D. de pignor. actio.* qui adducit exemplum de Comitatu Tolosæ cum Regno Franciæ Gregor. Lopez *in l. 27. tit. 7. parti. 1. glos. 3. & l. 4. tit. 12. glos. 1. ca. par. 1. & l. 7. tit. 20. glos. 3. parti. 3.* per illum tex. qui vnionem ęquè principalem vocat. Gutierres *lib. 3. practi. quæst. 17. & 18. à nu. 215.* Peguera *decis. 66. à nu. 7.* Petr. Barbosa *in l. hæres absens 19. §. proinde num. 142. D. de iudicijs* Fului. Constan. *in l. vnica nu. 159. C. de classicis lib. 11.* Roland à Valle *tract. de lucro dotis quæst. 85. à nu. 2.* Azeuedus *in rubr. tit. 2. nu. 215. lib. 6. recopila.* qui loquitur de dominio Cantabriæ vnito Regno Castellæ Gonçalez *in reg. 8. Cancella. glos. 5. §. 7. ex nu. 26. & nu. 119. cum seq. & num. 122.* loquitur de Regnis Monarchiæ Hispaniæ Matienço *in l. 1. tit. 1. lib. 5. recopila. glos. 6.* Rouitus *conf. 102. nu. 16. lib. 2.* † & in dubio præsumendũ esse vnionem fuisse 162
factam ęquè principaliter Gonçalez *vbi supra n. 134.* vnionem prædictam explicat sic, noster olim Vicecancellarius Don Christophorus Crespi *obseruа. 15. num. 44.* Ex quibus colligitur respectu vnionis nullum ius superioritatem tribuens, adquisiuisse Aragoniæ Regnum.

Videamus nunc si propter antiquitatem originis hoc ius cõtendere possunt, & inueniemus Aragonienses à Terraco- 163
nen-

nensibus,qui propriè Cathalani sũt,corrupto vocabulo dici vt testis est Antonius Nebrisensis, & tradit Vasęus *in Chroni. Hispa. in Catalogo Regum Aragoniæ cap. 18.* eos refert Theodorus Hoepingius *de iur.insig.cap.6.par.3.§.4.n.462.*
164 † & Cęsaraugustæ Episcopum suffraganeum fuisse Archie-
165 piscopi Tarraconensis vsque ad annum 1318.† quo fęlicis memoriæ Summus Pontifex Ioãnes XXII. illam in Metropolitanam erexit sic instante, & petente Serenissimo Rege Iacobo II. meminit Carrillo *in anna.Aragoniæ d.an.1318. pag.378.* latè Zurita *lib.2.anna. cap.27. to.2.* qui tradit caussam huius erectionis, & in Bulla Innocentij Papæ Dat. Perusij 6.Kalendas Februarij an. Incarnationis Domini 1251. leguntur hæc verba *Episcopalium prætera Cathedrarum Vrbes, idest Gerundam, Barchinonam, Vrgelen. Ausoniam, Ilerdam, Dertusam, Cæsaraugustam, Oscam, Pampilonam, Terassonam,& Calagorram ipsi Tarraconensi Ecclesiæ tanquam suæ Metropoli subditas esse decernimus, reliquas vero tam sedes Episcopales, quam Insularũ Ecclesias quæ antiquis ei temporibus subiacebant cum Dominus Omnipotens sua miseratione Christianorum restituerit potestati ad eandẽ Metropolim tanquam ad caput proprium referendas decre-*
166 *ti huius auctoritate sancimus.*† Et semper functionem coronationum nostrorũ Regum debere celebrari ab Archiepiscopo Tarraconensi tradit Bulla Innocentij Summi Pontificis directa Regi Petro, quam refert Blancas *de coronatione Regum cap. 1. pag. 7.* ibi: *Nos igitur gratiam tuam nobis exhibitam ad successores deriuari volentes præsentium autoritate concedimus vt cum ipsi decreuerint coronari Coronam à Sede Apostolica requirentes de speciali mandato per Tarraconensem Episcopum apud Cæsaraugustam solemniter coronentur* sentit idem Bernardinus Gomez Miedes *in*
167 *histo.Iacobi I. lib.1.cap.9.* † Non quod Archiepiscopus eam Regis capiti imponat, cum enim Don Petrus Lopezius de Luna Coronam Regi Petro huius nominis quarto imponere vellet, Ottonus de Mõcada nobilissimus Cathalanus animaduertit magnum pręiudicium Regno illaturum si Rex e
manu

manu alicuius etiam Prælati coronam acciperet, vt notauit Blancas *de coronatio.lib.1.cap.6.pag.55.* Vnde ab eo vsque tempore inualuit vt Reges ipsi coronam ex altari, vbi posita est, accipiant, † sed & Tarraconam appellauit Rex Iaco- 168
bus Primus caput omnium suorum Regnorum in spiritualibus, vt tradit Zurita *lib.3.anna.cap.34.pag.155.col.1.* plura Bernardinus Gomez Miedes *in histor. Regis Iacobi primi lib.5.cap.2.* & iam Romanorum tempore exemplum dedisse Tarraconam cęteris Prouincijs circa erectionem templi Augusto Cęsari tradit Tacitus *lib.1.anna.* his verbis: *Templũ vt in Colonia Tarraconẽsi strueretur Augusto petentibus Hispanis permissum, datumq; in omnes Prouincias exemplum.*

Si amplitudinem Regni considerare velis satis notum 169
est neque Aragonum, neque Valentiæ Regna simul iuncta efficere vnam Cathaloniam, quod pręterquã quod Cosmographis omnibus apparebit, agnouit etiam Blancas *in dedicatoria ad lib.de coronatione Regum,* dum ait, *Que aunque este Reyno* (loquitur de Aragonia) *tomando el tamaño del, paresca vn rinconzillo al respeto delos otros Reynos.*

Si res gesta vtriusque gentis respicere velimus, inuenie- 170
mus certe plura, magnaq; facinora ab Aragoniensibus gesta, sed plura maioraq; à Cathalanis peracta, non solum quia reuera plura, & maiora sunt, sed quia per vnionem Regni Aragonum cum Cathalonia patuit aditus, & aperta fuit via Aragoniensibus ad res magnas, quæ in Italia gesserunt, peragendas. † Referre Cathalanorum res gestas longum opus 171
esset multis Voluminibus dignũ, adeat qui voluerit antiquas scire Tomich, & Calza *in suis historijs* Hieronymum Pujadas *in Choronica Cathaloniæ*, Marchionem de Aytona *in expeditione Cathalanorum, & Aragoniensium*, Carbonel *in Choronica Hispaniæ*, Montaner *in Choronica Aragoniæ*, Patrem Diago *in historia sæpe citata*, Andream Bosch *tit.de honor. de Cataluña*, Patrem Langueglia *nelli Ritrati dela Casa de Moncada*, Stephanum de Corbera *in Cathalonia Illustrata*, & *in Historia antiquorum Regum Neapolitano.* Marineum Siculum, Marianam, Bernardum Desclot *in Hi-*

storia Cathalana cum notis Raphaelis Cneruera, Don Franc. Gilabert *in Discursu super Princi. Cathalo.* & vltra omnes legat propositionem, quam Serenifs. Rex Aragonũ Martinus fecit in Curijs Generalibus celebratis Perpiniani anno 1405. quam ad litteram refert Carbonell *in Choron. Hispa. fol. 251*. Nulla etenim natio est tam grandis quæ habeat Reges Historiographos rerum ab ipsa gestarum sicut Cathalana habet Reges suos.

172 Sed nec modica encomia ab ipsis Aragoniensibus accepimus, & imprimis idem Hieronymus Blancas *in Historia Regis Martini pag. 232.* sic loquitur: *Sed Cathalanorum adhibitam operam tacitus nullo modo præterire possum, quãdoquidem in ea Reipublicæ iactura tametsi nostri cum ipsis conditione pares, & fortuna socij extiterunt, atque interdum etiam ob graues nostrorum euentorum casus inferiores, longe tamen nostros sedulitate, ac concordia superarunt; in quo nihil eis tribuimus quod non res, & veritas ipsa concedat. Semper enim primi in exquirendis consilijs fuerunt, in exequendis autem haud nouissimi, tum magis inter se concordes, & coniuncti priuatas suas inimicitias, quamquam graues, ac veteres, alacri animo, & vultu ob communem, & publicam causam deponentes. Denique licet illis natura insitum sit, quod nobis cum ipsis est commune, vt sententijs magis quam verbis abũdemus, in his rebus adeo & verbis, & sententijs abundarunt, vt visi certe fuerint se se met ipsos, ac suam etiam naturam superasse.*

173 Deinde Hieronymus Zurita celebris Aragoniensium Historiographus *lib. 4. anna. cap. 64. pag. 291. & seq.* sic de nostris loquitur. *Y los Catalanes eran los que vencieron muy grandes batallas por mar, en las quales se señalaron sobre todas las otras Naciones*, & paulo infra. *De alli adelante començò la Nacion Catalana ser estimada sobre todas, en las empresas de mar, y cõ esta vitoria, y con las otras que alcançaron siendo su Almirante Roger de Lauria no solo se defendio el Reyno de Sicilia, y lo que se cõquistò en Calabria, y Basilicata, pero se puede dezir cõ toda verdad que se restauraron*

ron

ron estos Reynos que tuuo ya el Rey de Francia por suyos, y quedaron los Catalanes con el Señorio dela Mar. & *lib. 4. anna. cap. 40. par. 1. fol. 267. col. 3.* in hæc prorupit verba. *Y en esto vsò el Rey dela gratificacion que deuia ala Nacion Catalana porque nunca Principe fue mejor seruido de sus subditos, que lo fue el Rey* (loquitur de Rege Petro Magno cognominato) *delos Catalanes en la Empresa de Sicilia, y delas Prouincias de Calabria, y Pulla, y del Principado de Capua por mar, y por tierra aquien principalmente se deue la gloria dela conquista de aquel Reyno,* & Bernardinus Gomez Miedes *in histo. Regis Iacobi I. lib. 5. cap. 2.* sic ait. *Por las quales llegaron los Catalanes a ser tan Señores, y temidos por la mar que iendo en corso contra Infieles siempre boluian muy prosperados, y ricos,* & *lib. 18. cap. 1.* ait *como se prueua delos grandes effectos que con las armadas los mesmos Ciudadanos, y gente Catalana han hecho por mar en seruicio de sus Reyes por ser gente de si muy belicosa, y hecha de tal compas que quanto mas rehusa de ser pechera en la hazienda, tanto mas alas necessidades, y hechos de armas de sus Reyes suelen prontamente acudir en sus personas, y vidas.*

Sed & in obsidione Valentiæ stationes militum Cathalanorum sẽper propinquiores fuisse muris ipsius Ciuitatis testatur ipsemet Rex Iacobus I. & refert Bernardus Desclot *in histor. Cathalonia lib. 1. cap. 14.* & Raphael Ceruera *in notis marginalibus ad ipsum* Fr. Frãciscus Diago Ordinis Prædicatorum *lib. 7. anna. Reg. Valen. cap. 21. fol. 310. colu. 2.* cõcessitq; ipse Rex Iacobus Ilerdensibus, qui mœnia Ciuitatis tempore obsidionis in tribus partibus concutierunt vt deinceps mensuras omnium rerum à Ciuitate Ilerdensi Valentini peterent, & tercentum Virgines Ilerdenses Rex dotauit in vxoresque diuersis Exercitus militibus constituit, pro vt refert Bernardinus Gomez Miedes *lib. 12. histo. cap. 6. & cap. 8.* afferit eundem Regem Iacobum primos foros, seu leges Valentinis lingua Cathalanorum dedisse, & fuisse Valentiam pro maiori parte populatam à Cathalanis Ciuitatis Ilerdę, & aliorum locorum refert Zurita *lib. 3. anna. cap. 34.* 174

Z 2 *pag.*

175 *pag.154.col.4.* † Sed & Maioricam ipsam fuisse à Cathalanis populatam tradit Raymundus Montaner *in sua historia cap.8.* & facit Rubrica nostrarum Constitutionum supra relata *Quod omnes Officiales in Cathalonia, & Maiorica sint*
176 *Cathalani,* † & Murciam fuisse captam, & populatã à Cathalanis,& etiam Oriola,Elche,Guardamar Alicant,& Car-
177 tagena author est idem Mõtaner *cap.17.* † De Sardinia iam dixi *in Dissertati.de crimi.Læsæ Maiest.pag.25.*vt tradit Dõ Ioan.Dexart *in Comment.super cap.30.Curiarum an.1545. Don Anto.de Cardona lib.2.tit.6.cap.4.nu.1.*

Nec quo ad institutũ iuuat Aragonienses appellari Re-
178 gnũ, Cathaloniã autẽ Principatũ, † cũ vt diximus in dicta Dissertatione de crimine Læsæ Maiestatis 4.arg.ideo appellatur Principatus,& nõ Regnũ quia viuente Rege Ranimiro in contractu matrimonij cũ Patronilla pactũ fuit vt non Rex, sed Princeps appellaretur, & hinc Principatus dictus, vt notauit Escolano *in histo.Valenti.deca.1.lib.3.cap.2.nu.2.*
179 & nihil deest Cathaloniæ vt Regnum vocari possit, † cum nostri Comites Barcinonenses nullum Superiorem in terra recognoscant Marquilles *in Vsati.si quando colu. penul. & in Vsati. cũ Dominus Raymundus* Thomas Mieres *colla.9. in Cur.Barci.Ferdinandi Primi cap.10.nu.13.& 16.* Oliba *de actio.par.1.lib.3.cap.1.nu.13.& de iur.fisci cap.1.nu.2.& cap.3.nu.2.& cap.6.num.4.& 5.* Calicius *in directo.pac.& tregua dub.1.vers.& hic quæro,& dub.13.col.1.& in d.Vsati.cum Dominus* Michael Ferrer *1.par.obseruan.de Euocatio.causa.cap.9.nu.9.& 3.par.cap.278.nu.4.& 5.* Don Ludouicus à Peguera *in repit.cap.item ne super Laudemio vers. septimo n.12.* Sigismundus Despujol *ad Mieres ver.Comes Barcinonæ, & verbo Rex in tota Cathalonia*, vbi notat in toto Principatu dici Imperatorem. Regens Don Philippus Vinyes *in tract. de celebratio.Curia. discur.9. nu.67.& 68.* quod est constitutiuum Regis, & Regni Henningius Arni-
180 sæus *de Iur.Maiest.cap.4.num.5.* † sed & Regnum Cathaloniam nominant infiniti authores ex quibus aliquos solummodo laudabimus Franciscus Didacus de Ayusa *de antiqui-*

tatibus

tatibus Oscæ lib.3.cap.3.& lib.5.cap.2. Cenedo *quæstio. Canoni.quæst.11.nu.9.* Dimas Serpi *in histor.Sanctorum Sardiniæ lib.1.cap.2.in fine,& lib.4.cap.3.* Bernardus Gomez Miedes *in histor.Iacobi Primi lib.1.cap.5. & lib.14.cap.17.* Salgado *de Regia protectio.par.1.cap.1.prælud.3.nu.167.* Cęsar Carena *resolu.60.n.5.* Peguera *in practi.crimi.cap.4.in fine* Fontanel.*de pacti.nupti.clau.4.glos.13.par.3.nu.18.in fine* Michael Ferrer *3.par obseruan. cap. 172.* Matheu *de regi. Reg.Valen.to.2.cap.7.§.3.n.33.* Peña *in vita Nicolai Aymerici*, quæ habetur in Directorio Inquisitio. *Paramo de orig. Sanc.Inquisi.lib.2.tit.2.cap.11.* Camillus Borrellus *de præstantia Regis Catholici cap.26.* Belluga *in Specu.Princi.rubri.34.num.1.* Illescas *in histor.Ponti.par.2.fol.44.* Thoro *in Compen.decisi.to.1.in præfatio.pag.5.* Molinus *de rit.nuptia. compar.5.nu.2.* Lancelotus Conradus *in Templo omnium Iudi.lib.1.cap.3.nu.15.* Botero *in suis Relationibus lib.de diuis.Hispa.cap.3.* Summus Pontifex Gregorius XIII. *in Bulla concordiæ inter Pontificem, & Regem Petrum Tertium* relatus à Don Laurentio Matheu *tom.2.de regi.Reg.Valen. cap.7.§.1.sect.2.nu.36.* & Hieronymus Blancas *in Cōment. rer.Aragoniæ sub Martino Rege pag.228.* sic ait *fas est enim interdum Cathaloniam Regnum appellare, nam etsi tantum sit Principatus nomine insignita aliquando nec immerito potest regali nomine digna iudicari*, & Ioa.Paul.Xāmar *in ciui. doctri.Ciuita.Barci.§.4.nu.19.in Codici.additio* loquens de Vuifredo secundo Comite Barcinonensi, cui feudum fuit remissum ait, *qui & Rex appellari potuisset.* Don Ludouicus à Peguera *in repetit. cap. Item ne super Laudemio vers. sexto nu.88.* † Nec mirum quod cū Rex dicatur Princeps, 181
& Princeps dicatur Rex, vt notarunt Anto.Corsetus *de Potestate Regis quæst.17. nu.12.* Mastril. *de Magistrati.par.2. lib.4.cap.3.nu.26.* Decianus *cons.19 nu.224.lib.3.* confundantur Regnum, & Principatus. Adeo autem apud Maiores nostros non solum Regis, verum, & Principis nomina inusitata fuere, vt *Constitutione vnica tit. de Principe*, Serenissimus Rex Petrus huius nominis secundus promiserit se in litte-

litteris, in epiſtolis, & in ſigillo non Principis, ſed Comitis Barcinonæ titulo vſurum.

Vnde nec propter vnionem, nec ratione antiquioris originis, vel amplitudinis Regni, vel propter inſignia, vel pręclara geſta, aut quia Regnum ſit, poteſt Aragonia caput reſpectu Cathaloniæ nominari.

MATERIA DISSERTATIONIS tractatur, & exornatur.

§. II.

SVMMARIVM.

1 Quid ſit Magiſtratus Deputationis in Cathalonia.
2 Tria Brachia ex quibus componantur.
3 Burſæ vocantur vbi includũtur qui ad iſtud officium extrahi poſſunt.
4 Eccleſiaſticorum, quibus componatur.
5 Militarium.
6 Regalium.
7 Regens Don Philippus Vinyes laudatur.
8 Nominatio in locum demortuorũ olim Deputatis conceſſa, nunc Regiæ Maieſtati deuoluta eſt.
9 Beneficio ſortis in Deputatum electo nulla exceptio obijcitur.
10 Magiſtratus Habilitatorum vna cum Deputatis ſuper exceptionibus prouidet.
11 Theſis diſputanda proponitur.
12 Pro parte Fiſci expendebatur Capitulum Curiarũ Sanctæ Annæ.
13 Cap. 10. Curiarum anni 1520.
14 Cap. 36. noui ordinamenti anni 1599.
15 Allegabantur exemplaria.
16 Obſeruantia ſubſequuta eſt vera interpres Statutorum.
17 Eſt excluſiua cuiuſcunque alterius.
18 Concluſio proponitur.

19 Con-

19 *Cōstitutiones Cathaloniæ sunt ius municipale, & habent naturam Statutorum.*

20 *Maxime si agitur de personarum exclusione.*

21 *Nomine officialis venit is qui habet iurisdictionem cōtentiosam.*

22 *Leges vetantes Officialibus ne emant non comprehendunt eos qui nullam iurisdictionem habent.*

23 *Regium Priuilegium Regis Ferdinandi Secundi cum declarationibus Regiæ Audientiæ adducitur.*

24 *Regentes in Supremo Aragonum pro Cathalonia nullam in ea iurisdictionem exercent.*

25 *Causæ Cathaloniæ ibi terminantur, nec aliquo prætextu extrahi ab ea possunt.*

26 *Origo huius priuilegij traditur.*

27 *Pellisferius aliter sentiens taxatur.*

28 *Priuilegij verba ad litteram adducuntur.*

29 *Probatur exemplo Regentes pro Cathalonia non habere in ea iurisdictionem.*

30 *Obiectio de cognitione delictorum Regiorum Officialium proponitur.*

31 *Diluitur multis modis.*

32 *Practica admittendi in Consilio Adiunctos periculosa.*

33 *Explicatur Constitutio Clarificant tit. de Iurisd. om. iud.*

34 *Exemplar in Curijs decisum pro instituto adducitur.*

35 *Iudicia Curiæ sunt apud nos omnino seruanda.*

36 *Traduntur, & explicantur verba Vsatici Iudicium in Curia datum.*

37 *Respondetur primo argumento pro Fisco adducto.*

38 *Statutum etsi omnes excludat exceptiones, non eam quæ ab alio statuto prouenit.*

39 *Verba cap. 54. Curiarum anni 1599. traduntur.*

40 *Explicantur.*

41 *Statutum vltra personas in eo expressas non extenditur.*

42 *Difficultas argumenti expenditur.*

43 *Quando vnum Statutum est specialius alio, attenditur specialius.*

44 *Vnum*

44 Vnum Statutum limitat, & declarat aliud.
45 Quando adsunt duo Statuta inter se opposita standum est ei quod minus derogat iuri communi.
46 Quemadmodum si adest Statutum quod possit habere duplicem sensum.
47 De iure communi Officiales non prohibentur officia hæc exercere.
48 Extantibus duobus Statutis cōtrarijs standū magis æquo.
49 Si sunt duo Statuta contraria, vnum prohibitiuum, aliud permissiuum standum est permissiuo.
50 Consēsus Regius ponitur prius in Capitulis Curiæ quam in Constitutionibus.
51 Explicatur dictum cap. 36. Ordinamenti an. 1599.
52 Vltimæ Leges Codicis Iustiniani seruandæ.
53 Statutorum sub vna, & eadem compilatione non potest allegari prioritas.
54 Statuentes nolunt comprahēdere nisi eos super quibus habent potestatem statuendi.
55 Verba Statuentium non referuntur ad personas non subiectas.
56 Statuta condere est iurisdictionis.
57 Statutum non comprahendit forenses.
58 Statutum nostrum loquitur de Officialibus Regijs intra, non extra Cathaloniam.
59 Ioannes Petrus Fontanella reijcitur.
60 Antiquitus fuit iam istemet articulus controuersus.
61 Interpretatio cap. 30. Curiarum anni 1585.
62 Regium rescriptum Serenissimi Regis Philippi Secundi.
63 Respondetur argumento ex obseruantia subsequuto desumpto.
64 Obseruantia varia, & difformis non inducit stylum.
65 Nec ex ea quæritur legitima quasi possessio.
66 Nec consuetudo.
67 In domo Deputationis est varia hæc obseruantia.
88 Vnicus actus contrarius interrumpit consuetudinem.
69 Ioan. Paulus Xammar affirmat hanc obseruantiam monstruā parere.

70 Con-

70 *Consuetudo non dicitur si non est introducta in contradictorio iudicio.*
71 *Iudicia illa Deputatorũ inaudito Regio fisco erant nulla.*
72 *Maxime si erant absentes hi Officiales Regij, qui inhabilitabantur ad sortem.*
73 *Absens præsumitur quod ignorat ea quæ cõtra ipsũ fiunt.*
74 *Non possunt vocari negligentes.*
75 *Absentia dicitur iusta si sint occupati in Regio seruitio.*
76 *Quo casu habent in integrum restitutionem.*
77 *Neque attenditur præscriptio.*
78 *Cõsuetudo quæ tendit ad tollenda priuilegia, vel praeminentias non attenditur.*
79 *Vltimus obseruantiæ status est attendendus.*
80 *Vltima obseruãtia tollit primam interueniente æquitate.*
81 *Articulus noster iam fuit disputatus an. 1662.*
82 *Regia rescripta referuntur ad litteram.*
83 *Dominus noster Rex reseruauit sibi insaculationem Deputatorum.*
84 *Verba formalia reseruationis referuntur.*
85 *Eadem reseruatio fuit in Domo Ciuitatis Barcinonæ.*
86 *Reseruatio hæc plures effectus produxit.*
87 *Primus quando declaratum fuit super dubio Episcopi Vicen.*
88 *Secundus circa subsidia locorum.*
89 *Tertius circa numerum Nobilium.*
90 *Quartus circa milites armatæ militiæ.*
91 *Quintus circa tempus renunciationis officiorum.*
92 *Sextus circa idem tempus in alio casu.*
93 *Septimus circa conclusionem habilitationis.*
94 *Octauus circa exceptionem quod aliquis esset Castellanus cuiusdam castelli.*
95 *Nonus circa formationem Bursarum Officiorum Visita dictorum Deputatorum.*
96 *Decisio Supremi Consilij Regnorum Coronæ Aragonum.*
97 *Rescriptum Regium directum Proregi.*
98 *Rescriptum directum Deputatis.*

99 Rescriptum directum Aduocato Fiscali Patrimoniali.
100 Prorex contradicit, & viriliter se opponit.
101 Extrahuntur Habilitatores qui de hac re cognoscũt vna cum Deputatis.
102 Decisio Habilitatorum, & Deputatorum in fauorem Authoris.
103 Nominantur qui fuerint vt immortalitati remaneant.
104 Secundum rescriptum directum Proregi.
105 Aliud Deputatis.
106 Sed Prorex semper in sua pertinacia perseuerans.
107 Author nullam querimoniam aduersus Proregem proposuit.
108 Rerum euentus infausti Proregem ad abstinendum ab officio astringunt.
109 Autor primus fuit qui hunc honorem meruit.

1 Sciendum est reperiri in Cathalonia quẽdam Magistratum sũmæ autoritatis, & pręeminentiæ quem Depu-
2 tationem vulgo dicimus, † qui componitur ex certo personarum numero trium videlicet Brachiorum, quæ Vniuersitatẽ totius Cathaloniæ repręsentant. Tria ista brachia (quæ apud Valentinos Estamenta vocantur) magni corporis mẽbra pręcipua sunt Ecclesiasticum, Militare, & Regale. Componitur primum ex Archiepiscopo Tarraconensi, cæterisq; Episcopis Cathaloniæ, certo Canonicorum Capitulorum, seu Ecclesiarum Cathedralium numero, quibusdam Abbatibus, & Monachis Benedictinis, & Cisterciẽsibus, & Æquitibus Hierosolymitanis. Alterum vero, militare scilicet, ex Magnatibus, Nobilibus, Æquestris ordinis viris, & Baronibus. Vltimum constituunt Sindici Ciuitatum, & Villarum, quod Regale appellatur, quia nempe Ciuitates, & Villę Regiæ illæ scilicet quæ in Damanio, vt apud Italos dicitur, siue inmediate sub Regia iurisdictione sunt, illud componunt.
3 † Ex hisce personarum generibus efformatæ sunt quædam Vrnæ, siue Bursæ, vt vulgus eas nominat, in quibus illorum tesseræ intercluduntur, qui ad hoc Deputatorum officium extrahi

extrahi poſſunt. Tres itaque Burſæ ſunt † Eccleſiaſticorum 4
vna e qua vnoquoq; triẽnio vnus ex plurium nominibus il-
lorum quorum ſupra meminimus in Vrnam, ſiue Burſam
coniectis, extrahitur, & iſte Deputatus Eccleſiaſticus voca-
tur qui Magiſtratui ratione dignioris ſtatus, pręeſt. † Burſa 5
altera Militarium dicitur, hoc eſt Magnatum, Nobilium, &
æqueſtris Ordinis ad certum numerum attingẽtium, e qui-
bus ſingulis triennijs vnus ſorti committitur, cui ſors obti-
gerit Deputatus militaris appellatur. † Tertia burſa Rega- 6
lium eſt, quæ componitur ex certo numero Ciuium hono-
ratorum (ſic vocantur) tam Ciuitatum, quam Villarum Re-
giæ iuriſdictionis, & eis vnus ſorti committitur, qui Rega-
lis Deputatus appellatur. Hi Deputati integram Cathalo-
niæ Vniuerſitatem in aliquibus reprę ſentant, † de quorum 7
origine, & reprę ſentatione laxiori calamo ſcripſit Don Phi-
lippus Viñes Cathaloniæ noſtræ decus, & ornamentum, qui
meritis attollentibus e Senatorio munere ad Regẽtem Re-
giam Cancellariam in Supremo Regnorum Coronæ Ara-
gonum Cõſilio euectus eſt, *in celebri opuſculo* quod incipit
C'eſsò la Monarquia delos Godos in lucem edito an. 1632.
plura adnectunt Gabriel Berart *in Speculo Viſitationis cap. 24.* Fontanella *deciſ. 245. cum ſeq.*

In hiſce Burſis annis ſingulis in locum demortuorum 8
ſolebant Deputati ex conceſſione Regia alios nominare,
ſed poſt fęliciſſimam reductionem illius Prouincię ad debi-
tum Domini noſtri Regis obſequium, fuit nominatio illa
Regiæ Maieſtati reſeruata, reliquis conditionibus in ſuo ro-
bore permanentibus, præcedente propoſitione ipſorũ De-
putatorum. † Cumq; in eo Magiſtratu minus decorum fue- 9
rit beneficio ſortis in Deputatum quemquam adſciſci, & il-
lud non exercere officium, ideo nunquam permiſſum fuit
exceptionem in extractum opponere, † ſed ſingulis trien- 10
nijs ſextiduo ante diem 22. Iulij (quæ dicata eſt Diuæ Mag-
dalenæ tutelari ad hãc extractionem) erigitur Magiſtratus,
iuxta diſpoſitionem Capituli 25. noui Ordinamenti anni
1599. ex nouem viris compoſitus, tribus videlicet pro quo-

liber brachio, qui vna cum ipsis Deputatis super omnibus exceptionibus quæ opponuntur à Fisco illius Magistratus (ex cōcessione enim Regia fruitur hac prerogatiua habendi Fiscum) ius dicunt hoc modo. Leguntur coram ipsis nomina eorū qui in dictis Bursis reperiuntur inclusi, & super exceptionibus contra eos propositis dicunt procedere, vel non procedere. Si declarant procedere notatur in margine nominis illius cum his verbis: *Nō potest quia est debitor Domus Deputationis* si hæc est exceptio. Vel *Non potest quia non vacauit per tempus*, quando videlicet exceptio est quia iam fuit Deputatus, & non vacauit per tempus stabilitum. Vel *Non potest quia est Regius Officialis*: ex Statuto enim prohibentur Regij Officiales posse cōcurrere ad hanc sortem. Vel *Nō potest quia laborat infirmitate, quæ officij exercitium impedit*, vel aliam similem causā proponendo. Hac nota facta in margine nominum impeditorum, quando venit dies extractionis nō committuntur sorti, seu nō ponuntur in Vrna nomina, vel tesseræ illorum quibus decreta fuit per Habilitatores, & Deputatos exceptio per illa verba *Nō*
11 *potest*. † Dubitatum igitur fuit in Magistratu illo Habilitatorum, & Deputatorum vtrum mihi qui eram insaculatus in Bursa Deputati, quem vt dixi militarem vocant, deberet poni notula, seu exceptio. *Non potest quia est Regius officialis cum sit Regens in Supremo Consilio Regnorum Coronæ Aragonum*. Pro parte Fisci Domus Deputationis adducebantur sequentia.

12 Primo littera Cap. Curiarum, quas appellant Sācte Annæ quia fuerunt celebratæ per Serenifs. Regem Ferdinandum an. 1493. in Ecclesia ei dicata quæ traducta sonat prout sequitur. *Etsi forsā eueniat quod aliqua persona ex insaculatis eotēpore esset officialis Regius nō possit concurrere in electione futura, etsi inaduertenter sortitus fuerit non possit esse, imo alius sit mox extrahendus qui non sit similis conditionis*.

13 Secūdo obijciebatur Cap. 10. Curiarum anni 1520. quod latinè traductum sic se habet. *Et volens Curia generalis in posterū corrigere, & declarare capitulum extractionis quod* pro-

prohibet Officialibus Regijs posse concurrere, ordinat quod si contingat aliquem ex Deputatis obtinere aliquod officium Regium, quod ipso facto vaccet officium Deputati, & constito quod ille munus Regiũ acceptauerit, debeat procedi absq; aliqua dilatione ad extractionem alterius Deputati.

Tertio vrgebat magis Cap. 36. noui Ordinamenti anno 1599. cuius verba latino sermone donata sunt prout sequitur: *Ad euitandas fraudes quas officiales Regij, & Sãcti Officij Inquisitionis fidei insaculati in Domo Deputationis singulis triennijs committunt renunciationibus fictis officiorum regiorum quæ possident, & post factam extractionem iterum redeunt ad exercitium illorum. Idcirco ordinat præsens Curia quod dicti officiales regij tam cum iurisdictione, quam sine ea, & etiam officiales Sancti Officij Inquisitionis, non possint obtinere officium aliquod in Domo Deputationis, neque concurrere in officio Deputati, nisi sex mensibus ante dictam extractionem, verè & non fictè renuntiauerint dictum officium, & non possint habilitari ad sortem extractionis, quin prius medio publico instrumento constare fecerint de dicta renunciatione facta ante sex menses. Quod si voluerint iterum exercere officia renuntiata debeant habere priuilegium subscriptum per Suam Maiestatem, nec sufficiat illud habere à Prorege, debeatque registrari in Domo Deputationis, & non seruata dicta forma non posint dicti officiales habilitari, & casu quo sortiti sint nõ seruata dicta forma talis extractio sit ipso facto nulla, & statim fiat alia. Et quia in prima extractione quæ est faciẽda proximo mense Iulij huius anni 1599. non potest habere locum prædicta prohibitio ob defectum temporis, idcirco ordinat sufficere quod dicta renunciatio fiat decem diebus ante proximam extractionem, declarando quod si officium est annuale, biennale, vel triennale, & eueniat finiri vno, vel aliquibus diebus ante extractionem, quod tali casu non sit necessaria renunciatio, nec ei debet obstare officium illud, in reliquis vero obseruari dispositum in hoc Capitulo.* Placet Suæ Maiestati. *Couarruuias Vicecancellarius.* 14

Quarto allegabãtur diuersa exemplaria Habilitationũ in qui- 15

quibus legebantur inhabilitati Oratores Domini nostri Regis in Curia Romana,& in Germania,Consiliarij Indiarum, & Regiarum Audientiarũ Sardiniæ,Maioricarum,Granatæ, Proreges etiam Aragoniæ, Valentiæ, Sardiniæ, Gubernatores Belgij, & Præfecti Domui Regiæ, & quod magis erat reperiebantur inhabilitati Vicecancellarij,& Regentes no-
16 stri Consilij Supremi Aragonum. † Obseruantia autem subsequuta est vera interpres Statutorum Mascard.*de generali. Statu.inter.conclus.2. nu.139.* Gratia.*discep.foren.cap.846.*
17 *nu.16.* Valẽzuela *cons.115.nu.25.* † & idcirco vocant hanc interpretationem exclusiuam cuiuscunque alterius etiam si sit ipsius Principis promulgantis latè Solorzanus *de India. guber.lib.2.cap.21.nu.23.& 24.*& latius *tit.1.de Indiar.iur.*
18 *lib.2.cap.24.nu.82.* † At his omnibus nõ refragantibus firmiter sustinemus Regentes Supremi Aragonum Consilij pro Cathalonia debere habilitari ad officia Deputatorum, Constitutionibus,& Capitulis Curiæ nostri Principatus non obstantibus.

19 Primo quia licet Constitutiones, & Capitula Curiæ Cathaloniæ possint appellari ius commune, quod ad Principatum, seu Regnum, tamen negari non potest esse ius municipale, habereq; naturam Satutorum, & sic interpretandas esse ad litteram,in terminis Cancer.*var.resolu.par.2.cap.1. nu.1.2. & 3.* Xammar *de offi.iudi.par.1.quæst.11.num.231.* Fontanel.*de pactis nuptia.tom.2.claus.7.glos.3.par.7.nu.21.* Michael Ferrer *3.par.obser. cap.7.nu.4.* Oliba *de actioni.in §.sunt præterea n.22.lib.3.par.1.* Ioseph Ramonius *cons.90. nu.4.* Gratia. *discep.foren.685. nu.14. lib. 4.* & ex *l.constitutionibus 24. D. ad municip.* probat Giurba *obserua.70.nu.4.*
20 † maxime cum de personarum exclusione agitur Thesaur.
21 *decis.37. nu.1.* Castillo *lib.2.contro.cap.20.nu.11.* † Idcirco verbum *officialis*, & quoties inuenitur in Statuto debet intelligi de illo qui propriè talis est, idest de eo qui habet iurisdictionem contentiosam Andreas de Isernia *tit. Quæ sint Regalia ver. ad Iustitiam expediendam.* Ioa.Anto.Lanarius *cons.22.nu.9.& cons.43.nu.15.* Cutellus *in Cod.legum Siculorum*

lorum ad leges Martini cap.4. nu.7.fol.383. Patian.*de probatio.lib.2.cap.27.nu.38.* Fontanel.*decis.589.nu.3.to.2.* Ramon.*cons.35.* Barbosa *de appella.verb.appel.175.nu.4.* Mastrillo *ad Indult.generale cap.40.num.6.* Octauia.Cachera. *decis.Pedamon.144.nu.13.*Giurba *cons.96.à nu.1.vsque ad 18.* Vincent. de Franchis *decis.497.nu.5.* Aponte *cons.49.* Bonacosa *in quæstio.crimi.ver.officium* Sanfelicius *decis.61. nu.6.* † Sic videmus leges prohibentes officialibus ne emere, vel vendere possint, non comprehendere eos qui non habent iurisdictionem Hermosilla *to.2.fol.48.* Peregri *de iur.fis.lib.4.tit.7.n.14.* & hoc significauit Rutgerus Rutlant *de Commissarijs, & commis.par.1.lib.3.cap.1.nu.5.* dum dixit verbum *officium* verificari in iurisdictionalibus. 22

Hanc interpretationem recipit Priuilegium Serenissimi Ferdinandi Secundi concessum Ciuitati Barcinonæ (quod communiter appellant Priuilegium regiminis illius Ciuitatis) die 13. Octobris 1498. prohibetur enim expresse in illo Officialibus regijs, vt non possint officia illius Ciuitatis sortiri, & quamuis pro parte Ciuitatis contendebatur prohibitionem in dicto Priuilegio contentam comprehendere etiam Officiales non habentes iurisdictionem: tamen Regia Audientia Cathaloniæ referente doctissimo Don Ludouico à Peguera declarauit die 7. Octobris 1593. solum intelligi debere de officialibus habentibus iurisdictionem, vt refert Ioa. Paulus Xammar *in Ciuili doctrina Ciuitatis Barcinonæ §.22.nu.43.* Sic etiam die 7. Nouembris 1596. referente Regio Senatore Francisco Bonet fuit declaratum in eadem Regia Audientia Ioachimum Setanti, qui erat Locumtenens Castellani Castri de Bellaguarda, esse habilem ad Consulatum Logiæ Maris dictæ Ciuitatis, quia non constabat habere iurisdictionem saltem quæ haberetur in consideratione. 23

Regentes Consilij Supremi Aragoniæ, qui resident in Curia Matriti pro parte Cathaloniæ nullā in ea iurisdictionem contentiosam exercent: † omnes siquidem littes terminantur intra Cathaloniam, etenim nec in gradu supplicationis 24 25

cationis, appellationis, vel recursus, & quod magis est, nec per litteras causa videndi, & recognoscendi extrahuntur causæ, seu littes ab illa Prouincia, sunt iura nota *in Constit. Todas las causas, in Constit. los Officials, in Constit. Clarificant tit. de iurisdic. om. iudi.* Mieres *in colla. 2. Curiæ Barcinonæ Petri Secundi cap. 14.* Anto. Oliban. *de iur. fisci cap. 4. nu. 24.* Fontanel. *de pac. nupti. clau. 4. glos. 11. nu. 60.* Calixtus Ramirez *de lege Regia §. 10. nu. 15.* & ferè omnes Practici

26 Cathalani. † Etsi rem hanc ab origine repetimus, inueniemus esse tam antiquam, vt iam in Priuilegio per Carolum Caluum Cathalanis concesso anno 844. legatur hæc prærogatiua, continetur in hoc Priuilegio extensio aliorum iam per Carolum Magnum, & Ludouicũ Pium eisdem Cathalanis

27 concessorum, † quidquid latret Don Iosephus Pelliserius Regius Historiographus de omni sciẽtiarum eruditione optime meritus, qui inaniter persuadere conatur prædicta Priuilegia fuisse apocrypha negãdo vetustati verba quę euo illi propria fuisse ex alijs scripturis, & instrumẽtis eius-

28 dem temporis dignoscitur. † Verba Priuilegij ad litteram tradit ex Archiuio Barcinonensis Ecclesiæ Diago *in Histor. Comit. Barci. lib. 2. cap. 4.* & ex Archiuio Narbonensis Ecclesiæ quamplurimi Autores exteri. Quæ autem ad institutum nostrum conferunt sunt sequentia. *Nec ipsi, nec eorum homines à quolibet Comite, aut Ministro iudiciariæ potestatis vllo modo iudicentur, aut distringuantur, sed liceat ipsis secundum propriam legem omnia mutuo definire.* Sed de his forsan alibi.

29 Ex hoc principio quod Regẽtes Cathalani Supremi Cõsilij nõ habeant iurisdictionem in Cathalonia, euenit quod cum in Curijs Generalibus anni 1585. Dominus Rex Philippus Secundus cõmisisset nobili Michaeli Terzà Regenti in Supremo Cõsilio pro Cathalonia receptionem iuramenti, & homagij quod Habilitatores per Curiã nominati debebant præstare, tria brachia disẽtiendo à dicta nominatione, seu commissione exposuerunt Suæ Maiestati nõ licere præfato Regenti commissionem illam exercere quia non

erat

erat officialis Cathaloniæ, nec in ea iurisdictionem aliquam habebat, quæ supplicatio visa fuit rationi consona, & hac de causa Dominus Rex nominauit Don Michaelem Cordelles, qui tunc erat Regens in Regia Audientia Cathaloniæ, vt hæc omnia testantur Michael Zarouira *in Ceremoniali Curiarũ eiusdẽ anni 1585. fol. 6. 8. & 9.* & Don Ludouicus à Peguera *in Practica celebrãdi Curias cap. 15. nu. 7.*

30 † Neque his obstat si diceretur posse euenire casum in quo Regentes Cathalani Supremi Cõsilij Aragonum exercent iurisdictionem in Cathalonia, videlicet quando Regia Maiestas euocat ad se, & ad suum Supremum Consilium causã delicti alicuius ex suis Ministris, vel Officialibus iuxta *Constit. 14. & Constit. 19. tit. de Iurisd. omni. iudi.*

31 Quia respondetur dictas Cõstitutiones videri reuocatas per *cap. 5. Curiarum anni 1599.* quo prouisum satis extitit Sindicatui omnium Senatorum, ac Officialium illius Principatus, & nominat Sua Maiestas singulis sexennijs in Sindicatorem Generalem vnum ex Regentibus Supremi Cõsilij, qui Cathalanus non sit, & quamuis huiusmodi causæ in gradu appellationis possint, & debeant in dicto Supremo Consilio introduci, tamen Regentes Cathalani habent expressã prohibitionem vouendi in eis iuxta disposita *in cap. 5.* supra adducto.

Quisnam enim actus magis proprius iurisdictionis contentiosæ considerari potest, quam actus vouendi in aliqua lite? 32 † Vnde periculosa dici possent iudicia nostri Supremi Consilij in quibus Adiuncti aliorum Cõsiliorum vocantur præcipuè in causis Regni Valentiæ (maximè in illis in quibus numerus Adiunctorum pręualet, vt in quadam lite in qua solus ego interueniebam ex nostro Consilio) cum Adiuncti nec Regnicolæ, nec de Consilio Supremo Aragonũ sint, nec esse possint. Sed prorogatione tacita litigantium hæc conualidari posse existimarem licet semper obstent tradita à Carleual *de iudi. par. 1. lib. 1. tit. 1. dispu. 2. quæst. 8. sect. 3. nu. 1127.*

Vel vt ad institutum redeamus, potest dici *Constitutio-*

nem Clarificant, quatenus excipit causas Officialium Suæ Maiestatis,Deputatorum,& Consiliariorum,&c. esse intelligendam iuxta *Constit. Per prouehir 19. eius tit.* quæ declarat loqui solummodo de causis in quibus cõtrouersia est ad quem pertineant huiusmodi officia, quæ declarationes iurisdictioni voluntariæ, & non contentiosæ atribui debent, vel tandem dici potest cum sit inter Regios Officiales non esse verum exercere iurisdictionem respectu Cathalanorũ, spoliant enim se suis Priuilegijs quodammodo Cathalani dum honorem recipiunt vt inter domesticos, & officiales Regiæ Domus numerentur.

34 Posito igitur Cathalanos Regentes in Cõsilio Supremo Aragonum residentes nullam exercere iurisdictionem in Cathalonia, hoc validum conficitur argumentum. Negari non potest per Suam Maiestatem inceptas fuisse Curias an. 1626. postque fuisse continuatas an. 1632. (licet finitæ nec conclusæ ob nostram infelicitatem non fuerint) Reperiebatur in Brachio militari (quod Nobilium,& equestris Ordinis virorum esse diximus) habilitatus, siue admissus Don Martinus de Alagon Comes de Sastago Aragoniẽsis vti dominus loci de Castissent siti in Cathalonia in Vicaria Pallariensi, oppositum fuit illi esse Capitaneum,seu Ducem militum Germanorum custodiæ Suæ Maiestatis,reque in Curia ventillata,& discussa coram Iuncta quam Habilitatorũ, seu Admittendorum vocant, fuit die 2. Maij 1632. declaratum nõ obstare prædictam exceptionem, eo quia nullam habebat iuridictionem in Cathalonia. Verba quæ leguntur in Actis Curiæ in processu Curiarum anni 1626. & 1632. die 2. Maij 1632. fol. 223. in Habilitationibus Brachij militaris sunt sequentia. *Et primo quo ad personam Illustris Don Martini de Alagon Comitis de Sastago, Marchionis de Calanda in Regno Aragonum cuius esse dicitur locus de Castissent in Vicaria Pallariensi situs qui tanquã Baro fuit iam admissus celebrationi præsentiũ Curiarũ in anno 1626. fuit deliberatum, quod non obstante exceptione contra eum opposita de Officio Capitanei militum Germanorũ custodiæ Sua*

Sua Maiestatis, attento quia nullam habet, nec exercet iurisdictionē in dictis Principatu, & Comitatibus admittatur.

De vi huius decisionis nequit dubitari, cum apud Nos 35
Iudicia Curiæ (qualis hæc decisio est) tantæ sint autoritatis, vt etiam criminaliter per capturam personæ, & bonorum contra inobedientes possit procedi. † Referam, vt singula- 36
ria verba *nostri Vsatici* incipientis *Iudicium in Curia datum.* Dixi singularia, quia fuit hæc lex nostra lata in primis Curijs, quas Comes noster Barcinonensis Raymundus Berengarius huius nominis primus celebrauit Cathalanis sexcentum ab hinc annis. Eius verba sunt. *Iudicium in Curia vel à Iudice de Curia electo ab omnibus sit acceptū, & omni tempore sequutū, & nullus aliquo ingenio, vel arte ausus sit recusare. Quod si fecerit, vel facere voluerit persona sua cum omnibus quæ videtur habere veniat in manu Principis ad suam voluntatem faciendam, quia qui iudicium Curiæ recusat Curiam falsat, & qui Curiam falsat, Principem damnat, & qui Principem vult damnare punitus, & damnatus sit in omni tempore, ipse, & cuncta sua progenies, quia demens est, & sine sensu qui sapientiæ, & scientiæ Curiæ vult resistere, vel contrastare in qua sunt Principes, Episcopi, vel Abbates, Comites, & Vicecomites, & Valuassores, Philosophi, & Sapientes, atque Iudices.* Videndi tractantes de hac re post antiquos Vsaticorum nostrorum Glossatores Don Ludouicus à Peguera *in praxi crim. cap. 17.* & ibi Dō Acacius de Ripol *in additio.* idem Peguera *decis. 71. tom. 1.* idem Ripol in nostris terminis *de regalijs cap. 36. nu. 27.* Fontanella *de pact. nuptia. tom. 1. claus. 4. glos. 16. nu. 90.* Regens Don Philippus Vinyes *in celebri illo tractatu Curiarum* (vtinam pro bono totius nostri Regni finitus fuisset) *discursu 2. de las Cortes Generales nu. 46.* & nostri Vsatici verba refert Excellentissimus noster Vicecācellarius Don Christophorus Crespi *obser. 1. nu. 195.*

Ex his fit satis Capitulis Curiarum Sanctæ Annæ, & 1. 37
Curiarum anni 1520. supra relatis. Superest respondere cap. 36. noui Ordinamenti Curiarum anni 1599. quo caue-

tur, vt omnes Officiales Regij tam cum iurisdictione, quam sine ea sint inhabiles ad huiusmodi officia: sed facilis est responsio alio Capitulo magis aperto cõtrarium disponente.
38 † Hinc Statutum, etsi omnes excludat exceptiones, nõ videtur eam excludere, quæ ab alio Statuto prouenit Marius Giurba *obser. 16. nu. 10.* Est Caput 54. earundem Curiarum
39 anni 1599. cuius verba sunt: † *Item Maiestatem vestram deprecamur quatenus dignetur eadem Curia approbatione stabilire, & ordinare vt Officiales Regij Maiestatis vestra non possint concurrere in officijs Deputatorum, nec alijs Domus Deputationis, neque assistere ayuntamentis, qua ibi fiunt, neque ire vti Oratores nomine Deputatorũ quin prius renunciauerint sex mensibus ante officium, declarando hac Cõstitutione quod nomine Officialium Regiorum intelligantur tam illi, qui habent iurisdictionem, quam illi qui eam non habent absque eo quod in hac re possit fieri aliqua interpretatio, & quod hoc intelligatur non solum in Domo Deputationis, verum & in Ciuitatibus, Villis, & locis, ita tamen vt præsens Constitutio non habeat locum in proxima extractione Deputatorum, & quod officiales triennales, biennales, & annuales quorum officia finient antea extractionem non comprahendantur in hac prohibitione.* Placent Suæ Maiestati contenta in præsenti Constitutione quo ad Officiales tantum qui habent iurisdictionem. *Couarrunias Vicecancellarius.*

40 Subsistamus parumper, verbaque textus expendamus. Petitum fuit Domino Regi vt comprehenderet Officiales tam habentes, quam non habentes iurisdictionem. Annuit Sua Maiestas quo ad Officiales habentes iurisdictionem, vnde quo ad alios scilicet, qui non habent, visus est denegasse ex doctrina Bartoli *in l. etsi sine 7. §. sed quod Papinianus nu. 1. D. de minor. cap. non ne de præsump. l. cum Prætor 12. D. de iudi. l. Tribunus 20. §. fin.* vbi *Bald. & Cuma. D. de testa. mili.* Curtius Seni. *conf. 42. nu. 27.* Beccius *conf. 55. nu.*
41 *11.* Roland. *conf. 61. n. 11. vol. 3.* † Statutum enim vltra personas in eo expressas nõ extenditur Thesaur. *dec. 263. n. 70.*

Tota

Tota igitur difficultas sistit cui ex duobus Capitibus sit 42
standum, cum certum sit ambo eadem die nempe 8. Iulij
1599. fuisse decretata. Scio rem hanc non semel agitatam,
semperque Regios Ministros tenuisse standum esse dicto
cap. 54. Quodque tunc ab Antecessoribus audiuimus, varijs
nouisque nunc conabimur adstruere fundamentis.

Sit primum. In cap. 54. petitum fuit expresse, & principaliter
vt declararetur Officiales Regios nō admitti ad huiusmodi
officia, & quod eorum nomine comprehenderentur tam qui habent,
quam qui non habent iurisdictionem. At in cap. 36. non principaliter
hoc petebatur, sed agebatur dumtaxat de renūciationibus fictis,
& fraudibus quæ in hac
re quotidie experiebantur. † At quādo vnum Statutum est 43
specialius altero, quis neget specialius attendi? ita Bald. *in l. exequutionem nu. 24. vers. pone duo sunt C. de executi. rei iudi.* Mascar. *de generali Statuto, inter. conclus. 8. nu. 24. & ex l. fin. C. de testam.* & ex Baldo, Socino, Menochio, & alijs
tradit Seraphi. *decis. 243. nu. 3.* † Quinimo vnum Statutum 44
limitat, & declarat aliud, etsi sancitum sit vt ad litteram sint
intelligenda Osascus *decis. 167. n. 18.* Carpa. *ad Statu. Mediola. cap. 174. nu. 89.* idem Mascard. *conclus. 2. nu. 122.*

Secundum sit fundamentum: Etiamsi fateremur ambo
Statuta inter se aduersari absque eo quod de posterioritate,
alterius constare posset, adhuc hoc in casu iura, & Doctores
stant pro nostra sententia: † explorati siquidem iuris est 45
quando extant duo Statuta inter se opposita standū ei quod
minus iuri cōmuni derogat Osascus *decis. 167. nu. 16.* Bald.
cons. 223. nu. 4. lib. 1. Crot. *cons. 50. nu. 21.* Cephal. *cons. 601. nu. 36. lib. 4.* Mascard. *de generali Statuto inter. conclus. 8. nu.
26.* † quemadmodum cum adest Statutum quod potest ha- 46
bere duplicem sensum, ille sensus recipiendus est qui magis
conformis est iuri communi glos. *in cap. statutū 4. vers. numerandum post princi. vers. Item per hanc de preben. in 6.* Anchar. *cons. 91. nu. 1.* Gratia *discept. foren. 576. num. 11. & discep. 546. nu. 13.* Marius Muta *ad Consuet. Panor. cap. 49. nu. 14.* † De iure autem communi Regij Officiales nō pro- 47
hiben-

hibentur hæc exercere officia tex. *in l. 1.* ibi *etiam hi qui nostra procurasse monstrantur, muneribus ciuilibus fungi debent*, vbi Amaya *C. de excusat. mune. lib. 10.* Ioan. de Platea, & alij repetentes *in dicto tex.* alias enim si secundum Ius commune non liceret, non erat necessaria prohibitio, vnde Statutum hoc disponens, scilicet cap. 54. minus se opponit iuri communi, quam cap. 36. imo illud est conforme, hoc se opponit.

48 Sit tertium fūdamentum. † Quando in eodem Volumine duo reperiuntur Statuta contraria standum ei quod magis est conforme iustitiæ, & æquitati Alexan. *cons. 58. nu. 5. lib. 4.* Cephal. Decius, & alij laudati per Mascardum *de Statuto. inter. conclus. 8. à nu. 14.* ex pluribus Muta *ad Consuetu. Panor. cap. 18. nu. 36.* imo Marsilius *in l. 1. §. si serui nu. 29. D. de quæstio.* dicit quod Iudex non debet attendere prioritatem, vel posterioritatem in Statutis, vbi ęquius, & iustius inter illa apparet. Inficiari autem nequit iustius, & ęquius esse quod hæc publica munera subeant ij de quibus Aurelius Iuris Consultus dixit, *credere Principem eos qui ob singularem industriam explorata eorum fide, & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicaturos esse pro sapientia, ac luce dignitatis suæ quam ipse foret iudicaturus.* Verba sunt tex. *in l. 1. D. de offi. Præfec. Prat.* & facit alius tex. *in §. eos colla. 2. in Authen. Vt Iudices sine quo. suffra.* ibi: *Quis enim non diligat eum, & honestate compleri magna putet si nostro decreto, iudicioq; tui culminis ad cingulū veniat, testimoniū quidem habens quod sit optimus.*

49 Sit quartum fūdamentū. Quoties duo Statuta sunt inter se aduersa, quorū prohibitiuū est alterum, alterum permissiuū, standum est permittenti, nō prohibenti Bald. *cons. 258. viso processu in fine lib. 4.* Tuschus *concl. 494. nu. 65. litt. S.*

50 Quintum sit fūdamentum: † Stylus Curiæ Generalis fit quod prius assensus, seu consensus Regius ponatur Capitulis Curiæ, quam Constitutionibus, & licet tam Constitutiones, quam Capitula Curiæ eodē die quo celebratur (apud nos dicitur Solium) seu vltimus dies Curiarum, robur accipiant,

piant, vt notauit Peguera *in praxi celebrãdi Curias 1. parte cap. 35.* & Hieronymus Blancas,& Hieronymus Martel *in tracta. de modo celebrandi Curias*, ille *cap. 17.* iste vero *cap. 78.* tamen si reperitur Capitulum Constitutioni cõtrarium, Constitutioni vti posteriori, & nõ Capitulo standum erit. † Quare dispositio *cap. 36.* noui Ordinamenti censetur 51
derogata per *Constitutionem 54.* quæ licet inter Capitula Curiæ, & non inter Constitutiones sit collocata, tamen Cõstitutio est appellanda, vt ex ipsorum structura verborum liquet, ibi: *Non habeat locum præsens Constitutio*, & ibi: *declarando præsentem Constitutionem*, & ibi: *contenta in præsenti Constitutione.* † Quo pertinet quod de Codice Iustinia- 52
neo refertur vltimas nempe leges si cõtrariæ inter se reperiantur seruandas esse,quia vno,& eodem tempore fuit cõfirmatus, vt tradunt Barto. *in l. omnes populi n. 35. D. de iust. & iur.* Cacialup.& Ruin. *ibidem* Cynus *in l. 2. C. de testam. tute.* Mascar. *de Statuto. interp. conclus. 8. nu. 6.* † licet com- 53
muniter dicatur quod quãdo Statuta sunt sub vna,& eadem compilatione, nõ potest apparere quodnam ex his sit prius conditum, vt ex Franchis *in cap. 1. nu. 8. de iur. iuran.* tenet Seraphin. *decis. 326. nu. 5.*

Sed vt ad principale institutum redeamus, cõfert ad stabiliendam nostram sententiam hoc argumẽtum. † Certum 54
est in materia Statutorum Statuentes noluisse comprehendere nisi eos super quibus potestatem statuendi habent Antonius Butrio *in cap. cum Ecclesia circa finem de Constitut. & cons. 40. in princ.* Alexan. *cons. 33. nu. 16. volu. 5.* Bald. *in l. fin. §. in computatione in fine C. de iur. delib.* idem Mascar. *de Statuto. interpre. conclus. 2. nu. 261.* † & hoc est quod com- 55
muniter dicitur verba Statuentium nõ referri ad personas sibi non subiectas *§. sciendum*, ibi: *omnibus subiectis Imperio nostro l. de hæred. quali. & differ. l. 1. C. de summa Trinit. & fide Catho.* Gratia. *discep. foren. cap. 709. num. 22.* Andreas Knichen *de Saxo. non prouoc. iur. ver. ius cap. 2. nu. 75. & in Encyclopedia cap. 16. nu. 41.* † cum enim Statuta condere 56
sit iurisdictionis, conditum circa personam quæ non est iurisdi-

risdictionis Statuentium,est nullum Puteus *decis. 191 nu. 1.*
57 *lib. 2.* † Et Statutum habilitans personam ad aliquem actum
non comprehendit forenses, quia non potest personam nõ
subditam habilem,vel inhabilem reddere Tuschus *conclu.*
565. & conclu. 544. & 545. litt. S. vbi ait Statutum non pos-
se extendi ad non subiectos Statuentibus. Negari autem
non potest iurisdictionem Domini nostri Regis vna cum
Curia Generali Cathaloniæ procedentis limitari, & conti-
58 neri intra terminos Principatus, & Comitatum. † Vnde
colligi potest Capitula hęc solum loqui de Officialibus Re-
gijs Cathaloniæ,non autem eorum qui sunt extra Cathalo-
niam, quales sunt Regentes Cathalani in Supremo Arago-
num Consilio, & quod *dictum cap. 36.* solum verba faciat
de Officialibus Regijs intra Cathaloniam existentibus,pro-
bant euidenter eius verba: nam cum loquatur de renuncia-
tionibus faciendis per Regios officiales suorum officiorum
dicit quod si postquam hę fuerint factę voluerint ad officia
regredi indigeant Regio Priuilegio, & non sufficiat illud
obtinere à Locumtenente Generali, ex quo apparet loqui
de Officialibus intra Cathaloniam existentibus,extra enim
eam degẽtibus nequit Locumtenens Generalis Priuilegia
cõcedere. Additur etiam quod *in dicto cap. 36.* dicitur,quia
ille annus 1599. erat extractionis, & non erat tempus suf-
ficiens ad renuntiandum per sex menses ante illum diem,
quod pro illa vice sufficeret fieri renũciationem per decem
dies prius quam fieret extractio, vnde patet loqui de Offi-
cialibus intra Cathaloniam existentibus, qui solũ intra tam
breuem terminum poterant renuntiare, quo fit vt etiam si
dictum Capitulum non haberet aliud expressum contra se,
vt probauimus, adhuc non obstaret cum non loquatur de
Regentibus Supremi Consilij, vtpotè in Cathalonia non
59 commorantibus. † Non me latet Ioannem Petrum Fonta-
nella *decis. penul. tom. 2.* tres sensus, seu intellectus dedisse
nostro textui dicti *cap. 54.* At eorum duo nostro casui non
adeptantur, & primus litteræ tex. opponitur.
60 Sed vt ea quæ diximus super interpretatione *d. cap. 54.*
Re-

Regio rescripto remaneant roborata, scire opportet antiquissimam esse in Domo Deputationis cõtrouersiam hanc, & semper Deputatos persistisse vt nomine Regiorum Officialium comprehenderentur etiam ij qui iurisdictione carent. † Sicque videmus quod cum in *Capit. 30.* Curiarum 61
anni 1585. prohiberetur Officialibus Regijs vt non possint esse Deputati, & Deputatis in illis Curijs fuisset concessa interpretatio quorundam Capitulorum, ipsique in vim dictæ facultatis reseruatæ declarassent comprehendi in illa prohibitione tam habentes, quam nõ habentes iurisdictionem Dominus Rex Philippus Secundus (quem primum numeramus in nostra Aragonũ Corona) suo Regio rescripto Dat. in Sãcto Laurentio Regali Escurialis Cenobio die 10. Iulij 1593. dictam declarationem, seu interpretationem Deputatorum reuocauit. Cumque hæc hucusque nostris in abscondito fuerint,& meo labore assiduisque vigilijs, super hac re,& alijs regij seruitij adinuenta, libet Regium rescriptum directum tunc Proregi hic inserere; est autem huiusmodi.

Don Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, Aragon, &c. Al Illustre Don Bernardino de Cardenas Duque de Maqueda, Marques de Elche Primo Lugarteniente, y Capitan General en nuestro Principado de Cataluña, y Condados de Rossellon, y Cerdaña. Hauiendo cõ nuestra Real orden dada en Madrid à 6. de Febrero de este año 1593. mandado suspender tres Capitulos esto es el septimo, treze, y treinta, y quatro del nueuo Redreço del General del Principado de Cataluña hecho en las vltimas Cortes por Nos celebradas en la Villa de Monçon por las causas, y razones en dicha orden declarada que justamente mouieron nuestro animo, y hauiendonos reseruado facultad de mandar mirar, y reconocer todas las interpretaciones, y enantamentos que en virtud de dichos Capitulos siete, treze, y treinta, y quatro han sido hasta oy por differentes diez, y ochenas hechas a fin que las que se hallaren contra la mente, serie, y tenor delos dichos Capitulos, y cõtra nuestra intencion, y dela dicha Corte General, 62

neral, las podamos mandar reuocar, y anullar conforme de drecho, y justicia procediere. Y como entre otras interpretaciones hechas sobre la disposicion del Capit. 3 o. del nueuo redreço hayamos hallado dos, la vna declarando que las palabras de aquel se entienden, y se han de entẽder generalmente sin distincion ni limitacion, y que escluyan, y quieran que ningun Official Real assi con iurisdicion, como sin ella, y assi dela Capitania General, como dela Baylia, y Lugartenencia General, y del Racional, Escriuanos de Mandamiento, y de Registro, Capitanes que tienen Companya nuestra, o de nuestro Lugarteniente General, nuestros Embaxadores, y personas que tuuieren assiento, o officio en nuestra casa Real, como otros qualesquier Officiales Reales, o del Santo Officio, ordinarios, o estraordinarios en nuestro Principado de Cathaluña, y Condados de Rossellon, y Cerdaña, o fuera de aquel no puedan ser Deputados, ni tener Officio en la Casa dela Deputacion. La otra declarando que ninguno que haya sido Official Real, o del Sancto Officio, y no haya renunciado vn año antes del dia dela extraccion de Deputados dichos Officios no pueda ser habilitado para concurrir en dichos Officios, y considerando que la misma prohibicion estaua hecha no solo por el cap. 1 o. del año 1 5 2 o. pero antes respeto delos Officiales Reales, y no obstante esso en differentes habilitaciones sin cõtradicion alguna han sido admitidos dichos Officiales Reales precediendo renunciacion de sus Officios, aunque no fuesse hecha vn año antes, no escluyendo las personas que tienen Officios que ahora nueuamente con dichas interpretaciones han escluido, que hasta entonces hauian sido habilitadas, de donde se ve claramente hauer sido las dichas interpretaciones hechas en emulacion de nuestra autoridad Real, y delas personas que real, y actualmente se hallan siruiendo nos, y del Santo Officio, y contra el vso, practica, y estilo obseruado en la Casa dela Deputacion, el qual la larga obseruãcia, y tacita aprouacion delas Cortes Generales, que despues se han celebrado, y no ha sido reuocado, ha seruido de mas verdadera interpretacion de dicho cap. del año 1 5 2 o. y dela pro-

prohiuicion antigua. Y por instar la extraccion delos Deputados que se ha de hazer à veinte, y dos dias de este mes de Iulio, y sea necessario poner remedio en los abusos que por dichas interpretaciones se podrian causar si aquellas quedasen en su fuerça, y valor. Por tanto mientras mandamos reconoscer las otras, cō el tenor delas presentes de nuestro proprio motiuo, y cierta sciencia deliberadamente, y consulta, vsando dela plenitud de nuestra potestad Real que como a Rey, y Señor de dicho Principado tenemos, y por su Diuina Magestad nos ha sido encomendada, y vsando tanbien dela reserua en dicha Orden contenida. A vos nuestro Lugarteniente General dezimos, cometemos, y mādamos que luego en nōbre, y persona nuestra reuoqueis sigun que Nos con las presentes reuocamos dichas dos interpretationes arriba referidas sobre el dicho Capitulo 30. del nueuo redreço, y hareis entender alos dichos Deputados, y a qualesquier otros Officiales del General de dicho Principado, o otros aquienes tocare que dichas interpretaciones han sido, como esta dicho reuocadas, y anuladas, y que de ellas no vsen ni en virtud de aquellas enanten, o hagan cosa alguna, antes aquellas tengan por reuocadas, cassadas, y anuladas, bajo pena de incurrir en nuestra ira, y indignacion, y de diez mil ducados de oro a nuestras Arcas Reales aplicadores, y que se cobraran delos bienes delos cōtrafactores, y bajo otras penas a nuestro arbitrio reseruadas, declarando que qualesquier actos que en virtud de dichas interpretaciones se hizieren ser nullos, de ninguna efficacia, fuerça, y valor. Dat. en San Lorenço el Real a 10. de Iulio 1593. Yo el Rey. Vidit Frigola Vicecancellarius, &c.

Superest vt faciamus satis argumēto ex obseruantia subsequuta desumpto, cum contrarietas duorum Capitulorum inter se pugnantiū ex obseruantia subsequuta omnino dependeat, iuxta quam asseritur non modo Regios Officiales habentes, & non habentes iurisdictionem fuisse exclusos, verum in nostris terminis Regentes Cathalanos Supremi Aragonum Consilij. 63

At his respondetur obseruãtiam omnem supradicto Regio rescripto destructam,& inefficacem remansisse,& vlterius etiam irrefragabili iuris principio satisfacio, † nempe
64 ex obseruantia varia, & actibus difformibus non induci aliquem stylum,seu consuetudinem Bart. *in l. 2. in princ. D. solut matri.* Rota Romana *post lib. 2. Consilio. Farina. decis. 42. nu. 3.* Gratia. *discep. foren. cap. 752. nu. 87. tom. 4.* Valenzuela
65 *cons. 34. nu. 167.* † & non quęri ex ea legitimam quasi possessionem tradit omnium optimè Excellentissimus noster Vicecancellarius Don Christophorus Crespi *obseru. 60. nu.*
66 *114.* † Difformitas enim, & varietas actuum impedit ne possit induci consuetudo Bald. & Doctores *in l. 1. C. de probatio.* Aymon *cons. 96. nu. 5.* Ludouisius *decis. 162. num. 8.* Posthius *decis. 5. nu. 9. & decis. 541. nu. 14.* latè Valenzuela *cons. 178. nu. 52.* Fontanella *de pac. nup. clau. 4. glos. 18. par. 1. nu. 168.* Donat. Anto. de Marinis *lib. 1, resolu. cap. 81.* idem Vicecancellarius noster *obser. 63. nu. 36. ex l. semper 34.* ibi: *Quid ergo si neque Regionis mos appareat quia varius fuit D. de reg. iur.* Barbosa plures referens *ad ord. Reg. Lusita. lib.*
67 *3. tit. 64. in princ. nu. 11.* † In Domo Deputationis videmus obseruantiam in hac parte variam, permittitur enim Assessori Pręcoris Barcinonæ qui Regiam iurisdictionem in ciuilibus, & criminalibus exercet, vt habilitetur ad hãc sortem Officij Deputati concurrendã, idem contingit Iudici quem (vocant obligationum guarentigiarum) qui iurisdictionem ciuilem etiam per capturam personarum cum Regio Priuilegio exercet, idem obseruatur respectu Prothomedici qui à Domino Rege nominatur,& iurisdictionem in rebus ad suum officium spectantibus nõ modicam exercet, idem obseruatur respectu Magistri Regię Siccę Monetarum qui etiã inter suos exercet iurisdictionem. Idem in Baiulo cer-
68 tæ gabellæ impositæ in mẽsuratione tritici. † At vnico actu contrario quis neget interrumpi consuetudinem etiamsi mille actibus esset corroborata Serarder *de feudis par. 10. sect. 20. nu. 157. in fine vers. vsque adeo* Ludouis. *decis. 162. nu. 9.* vbi Beltrami. *nu. 15.* Alijs autem Officialibus Regijs, veluti

veluti Aduocatis pauperum, qui nullam exercent iurisdictionem, cū eorum incumbentia solum sit pauperibus patrocinium suum impartiri prohibetur in sortem Deputatorum cōcurrere, vnde benè hæc elicitur consequentia. Permittitur aliquibus Regijs Officialibus qui iurisdictionem exercent habilitari ad Deputatorum sortem, ergo sequuta obseruantia eos nō excludit, & hæc alia etiam depromitur. Aliquibus Officialibus Regijs qui iurisdictionem nō exercent non permittitur habilitari ad Deputatorum sortem, ergo obseruantia non vniformis sed varia est. † Nihil ergo 69
mirum quod loquendo de hac obseruantia eam monstrua parere affirmet Ioan. Paul. Xammar olim Collega noster in Senatu Cathaloniæ, de Iurisprudentia, & omni virtutū genere optimè meritus *in ciuili doctrina Ciuitatis Barcinonæ §.22.nu.74. in Codi. additionatis, & opera Iuris Consulti Iosephi Monras omnigena eruditione referti in lucem æditis.* † Neque consuetudo appellari potest quæ non est introdu- 70
cta in contradictorio iudicio iuxta tex. *in l. de consuetudine,* ibi: *Cum de consuetudine Ciuitatis, vel Prouinciæ confidere quis videtur, primum quidem illud explorandum arbitror an etiam contradicto aliquando iudicio consuetudo firmanda sit D. de legibus* Valenzue. *cons. 34. nu. 162.* † Neque hæc 71
agi possunt inaudito Regio Fisco cum eius plurimū intersit iuxta vulgata iura *in l. 3. §. Diuus,* ibi: *Et huiusmodi liberales causæ si non interueniente Fisci Aduocato decisæ sunt in integrum restituuntur l. si Fiscus 7.* ibi: *Quare si sine Fisci Aduocato pronuntiatum sit Diuus Marcus rescripsit nihil esse actum, & ideo ex integro cognosci oportere D. de iur. fisci* Peregr. *de iur. fis. lib. 7. tit. 2. nu. 2.* Berart *in Specu. Visita. cap. 12. nu. 11. & 12.* Fontanel. *decis. 356. cum seq. nu. 3.* † maxi- 72
me cum isti Regij Officiales qui supponuntur inhabilitati semper fuerint absentes à Principatu, sicque debebant citari, vt possent se defendere *cap. fin. de offi. deleg. in 6. cum vulgatis* Valenzuela *cons. 9. nu. 46. tom. 1.* † alias præsumi- 73
tur absentem ignorare quod contra ipsum gestum est Matienço *in l. 8. tit. 11. lib. 5. glos. 12. nu. 1.* & ex pluribus Valenzuela

zuela *conf.33.num.239.* Fontanella *de pac.nup.clau.4.glos.*
74 *12.nu.57.* † neque isti possunt vocari negligentes Bald. *in l.si hypothecas nu. 1. C. de remiss.pigno.* Valenzue.*d.conf.33.*
75 *nu. 240.* † cum sint occupati in regio seruitio, quo casu di-
76 citur absentia iusta, † & habent restitutionem *l.verum 12. §.ex facto* ibi:*Vel ij qui circa Principem sunt occupati D.ex*
77 *quib.cau.maio.*Valenzue.*conf.4.nu.102.* † quo casu nō currit præscriptio Portolez *ad Molinam ver. absens num. 32.*
78 † consuetudo autem quæ tendit ad tollenda priuilegia, vel præheminentias non est attendenda Platea *in l. omnes C.de Decurio.lib.10.* Curia Pisana *lib.2.cap.2.nu.6.* Valenzuela *conf.34.nu.146.*

Verum, vt disputationem hanc in arctioribus terminis amplectamur, videamus quinam sit vltimus huius obseruā-
79 tiæ status: † esse illum attendendum docet ex Valenzuela *conf.78.nu.60.* noster Vicecancellarius,& Præses Dō Chri-
80 stophorus Crespi *obser.60.nu.117.* † & vltima obseruantia tollit primam, vbi ęquitas adest Valenzue.*conf.78.num.61.*
81 † Est certum quod anno 1662. acriter articulus hic disceptatus fuit in Cathalonia, cū enim Fiscus Domus Deputationis in extractione Deputatorū,quæ eo anno faciēda erat, opposuisset Don Michaeli de Zalbà,& de Vallgornera Cōsiliario in Supremo nostro Aragonum Consilio (viro vndiq; conspicuo,qui regio seruitio ita insudauit,vt nemini secundus numerari possit, post hæc ad Proregem Regni Maioricarum euecto in cuius regimine non modica suæ magnæ prudentiæ, & dexteritatis signa dedit) exceptionem quod nō poterat eam sortem Deputati militaris sortiri, quia erat Consiliarius Supremi Consilij Aragonum, re in Viceregia Audientia delata (quia tūc Prouincia carebat Prorege, quo casu Gubernator Cathaloniæ, seu vt propriè loquamur, Vicesgerens Generalis Gubernatoris qui erat Don Gabriel de Lupià ęques ordinis, & militiæ Sācti Iacobi, e Consilio Supremo Belli vir magnis animi dotibus præditus,clauum tenet, & hac de causa Regia Audientia tunc Vice Regia appellatur,nam in Cathalonia Gubernator generalis est Prin-

ceps

ceps, seu immediatus Regni successor) disputata inquam acriter quæstione apud decem, & nouem Senatores, qui illam componunt, & sic iunctis tribus Aulis, omnes fuimus voti (dempto vno qui absq; conscientiæ labe apud tot, tantosque, me dempto, de Iurisprudẽtia optimè meritos viros suum votum deponere poterat, imo debebat) rescribendũ esse Deputatis, & Habilitatoribus quatenus permitterent dicto Don Michaeli de Zalbà concurrere in sorte Deputati quia non ei obstabant Constitutiones, nec Capitula Curiarum. Quæ decisio postea confirmata fuit per Suam Maiestatem regijs rescriptis tam dicto Vicesgerenti generalis Gubernatoris, quam Deputatis directis. † Rescriptum directũ 82
Gerenti vices Generalis Gubernatoris fuit tenoris sequentis. *El Rey. Noble Magnifico, y Amado Consejero. Los Deputados de esse Principado en carta de 22. de Iulio passado me dan quenta dela excepcion que se opuso a Don Miguel Zalbà de Vallgornera de ser habilitado ala suerte de Deputado militar reputandole por Official Real por hallarse siruiendome en este mi Consejo Supremo en la plaça de Capa, y Espada por esse Principado, pero que obedecieron alos mandatos que despachasteis por Cancillaria cõ parecer dela Audiencia paraque fuesse habilitado, suplicando los mande reuocar, y que no puedan concurrir ningunos Officiales Reales en obseruancia delos Capitulos, y Constituciones por mi confirmadas. Yo les respondo con la carta que va con esta que no impiden, ni enbaraçen a Don Miguel Zalbà a concurrir a dicha suerte, y que son justificados los mandatos que hizisteis como el hauerlos executado, y assi les dareis la carta paraque lo tengan entendido. Dat. en Madrid a 12. de Agosto 1662. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus de Villacampa Regens. Vidit Don Georgius de Castellui. Vidit Don Iosephus Pueyo Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Iosephus Romeu Regens. Dõ Didacus de Sada Secretarius.*

Rescriptum autem directum Deputatis fuit huiusmodi. *El Rey. Deputados. Por vuestra carta de 22. de Iulio passado*

do he entendido la excepcion que se puso con voto, y parecer de vuestro Abogado Fiscal por los Habilitadores, y vosotros al noble magnifico, y amado Cõsejero Don Miguel Zalbà de Vallgornera de ser habilitado ala suerte de Deputado militar reputandole por Official Real por hallarse siruiendo en este mi Consejo Supremo en la plaça de capa, y espada por esse Principado, y que no obstante que con parecer delas Salas despachò mandatos por Cancellaria Don Gabriel de Lupian Portantuezes de mi General Gouernador, paraque se le habilitasse, y concurriesse ala suerte de Deputado militar, a que obedeciesteis por las consideraciones que dezis, pero me suplicais tenga por bien de mãdar reuocar dichos mãdatos, y que no puedan concurrir ningunos Officiales Reales en obseruancia delos Capitulos, y Constituciones por mi confirmados. Y hauiendose visto muy particularmente en mi Consejo Supremo los que hablan en estos casos ha parecido deziros, que no impiden, ni enbarazan a dicho Don Miguel Zalbà para cõcurrir a dicha suerte por el pretexto referido, y que son justificados los mãdatos que para ello hizo el Portantuezes de Gouernador, como tanbien el hauerlos vosotros executado, deque me doi por seruido. Dat. en Madrid a 12. de Agosto 1662. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Don Georgius de Castellui. Vidit Don Iosephus Pueyo Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Iosephus Romeu Regens. Dõ Didacus de Sada Secretarius.

Hucusque disputatio nostra versata fuit circa dispositionem Capitulorum cõcernentium regimen Domus Deputationis, & sic in arctioribus terminis, quam in quibus ver-
83 samur. † Scire enim opportet quod post illam fęlicissimam reductionem, & reintegrationem Principatus Cathaloniæ ad debitũ Regis nostri obsequium, reseruauit sibimet ipsi Dominus Rex insaculationem personarum quæ in officijs tam Deputatorum, quam aliorum officiorum Domus Deputationis insaculari debent, quamuis in alijs obseruanda sint

sint Capitula,& acta Curiæ de hac re loquētia. † Verba quibus Dominus noster Rex hanc facultatem sibi reseruauit continentur in regio diplomate Dat.Matriti die 19. Ianuarij 1654. in quo post concessionem omnium Priuilegiorũ quibus Principatus fruebatur anno 1640.leguntur sequentia verba: *Reseruando tamen nobis, & successoribus nostris Regibus Aragonum ad nostram meram, & liberam voluntatem insaculationem personarum tam ad officia Deputatorum, quam ad alia quæcunque, sicut & quemadmodum reseruatum, & declaratum extitit per Don Ioannem ab Austria filium nostrum, omnium armorum maritimorum Gubernatorem Locumtenentem, & Capitaneum Generalem nostrum in dictis Principatu, & Comitatibus in iuramento per eum præstito in dictorum officiorum primo ingressu die decima quinta Februarij anni præteriti millesimi sexcentesimi quinquagesimi tertij ordinem nostrũ diei vigesimi octaui Ianuarij eiusdem anni insequendo.* † Quæ reseruatio est 84
eadem cũ ea quam sibi reseruauit Dominus Rex respectu 85
insaculationis Iuratorum, & aliorum officialium Ciuitatis Barcinonæ, vt legitur in regio priuilegio Dat.Matriti die 3. Ianuarij 1653.sub his verbis: *Assi mismo me reseruo durante mi voluntad el hazer la insaculacion delas personas que huuieren de concurrir, y tener los officios del Gouierno de dicha Ciudad, para los quales no han de poder ser admitidos, ni insaculados sino los que yo nombrare, proponiendome la Ciudad en los tiempos que se suele hazer la insaculacion las personas mas a proposito paraque de ellas, o de otras nombre yo las que me pareciere, las quales solo tengan drecho en estar en las bolsas, y concurrir a estos officios, mientras yo no se los prohibo*, &c. † Ex his autem clare patet post hæc rescripta, 86
& has concessiones, & reseruationes Suam Maiestatem latiores habere habenas quam antea, † sicque videmus ab eo 87
tempore citra, interpretationem Capitulorum Curiæ circa insaculationem in dubijs quæ occurrerunt ad Dominũ nostrum Regem spectasse. Ita censuit, & recognouit Magistratus ipse Deputatorum de cōsilio suorum Assessorum, &

dd Con-

Consulentium die 27. Februarij 1665. quando dubitatum extitit an Don Iacobus de Copons Archidiaconus, & Canonicus Ecclesiæ Vrgelen. promotus ad Episcopatum Vicensem posset in officio Deputati Ecclesiastici continuare per totum triennium, cum illud sortitus fuisset vti Canonicus dictæ Ecclesiæ Vrgelen. & dictum fuit ad Suam Maiestatem spectare hanc declarationem.

88 Sic etiam videmus, quod non obstante dispositione Capitulorum Curiæ Sanctæ Annæ anni 1493. quibus cauetur, quod deficientibus personis militaribus in aliqua Vicaria (sic vocamus Preturas) seu districtu possint assumi ex viciniori, excepta Barcinonensi quæ nec præstat, nec recipit subsidium, tamen per Serenissimum Don Ioannem ab Austria tūc Proregem suo rescripto dato die 17. Martij 1654. fuit hoc reuocatum, & Vicariæ Barcinonæ dedit, & admisit ipsa subsidium consentientibus tandem, licet in principio strenuè renuentibus Habilitatoribus illius anni, me de ordine Suæ Celsitudinis id tractante, & obtinente.

89 Ita quoque licet iuxta Capitula Curiarum sit solum certus numerus locorum, seu tesserarum definitus in Bursa Deputatorum militarium nobilibus, tamen, me etiam id tractante, Serenissimus Dominus suo rescripto diei 3. Martij 1654. dispensauit, vt quamplures alij admitterentur, vt militares, licet nobiles essent, & cæteri Proreges successores hoc idem faciunt, vt experientia ipsa nos docet.

90 Sic etiam, licet iuxta obseruantiam Domus Deputationis non permitteretur habilitari ad Officia Deputatorum Tribuni militum, Statores maiores, Duces, alijque Officiales militiæ armatæ, tamen etiam me instante, & ab Habilitatoribus obtinente, fuit per eundem Serenissimum Proregem suo rescripto diei 24. Martij 1654. ordinatum vt habilitarentur, & ab eo tempore obseruatur singulis triēnijs.

91 Hinc quoque videmus, quod licet Deputati, Habilitatores, & Assessores in prima insaculatione tenaciter, & absq; fundamento aliquo perstitissent in eo quod Officiales Regij vt posset in illa extractione habilitari debebant per sex men-

menses antea fecisse renunciationes suorum officiorum: tamen idē Serenissimus Prorex suo rescripto diei 24. Martij 1654. ordinauit sufficere in extractione illius anni factam fuisse renunciationem quolibet die, dummodo ante eam facta fuisset, quoniam eo anno non potuit extractio fieri solita die, sic erat irregularis, nec potuit præuideri à Ministris Regijs, nec intelligi quo die faciēda erat, nec paritèr scire potuerūt an per Suam Maiestatem venirent nominandi in ea insaculatione.

Sic quoque vidimus in habilitatione anni 1662. cum venisset insaculatus per Suam Maiestatem Iosephus Reguer qui reperiebatur Vicarius (sic Prętores appellamus) Villæ franchæ pęniten. & fuerit ei oppositum non renuntiasse per sex menses antea Pręturæ officium, tamen per Gerentem Vices Generalis Gubernatoris (deficiente Prorege) fuit rescripto diei 21. Iulij eiusdem anni 1662. in sequendo votum Viceregiæ Audientiæ, iunctis tribus Aulis, ordinatū quod habilitaretur, neque enim scire potuit an esset nominandus, vel insaculandus per Suam Maiestatem, & visum fuit sufficere si per duos dies antea, prout euenit renunciauerit. 92

Sic insuper etiam videmus, quod post reseruationem quam fecit Dominus Rex non concludunt Deputati, nec Habilitatores actum habilitationis personarum quæ ad sortem concurrunt, quin prius certiorem faciant Proregem de inhabilitatis (hoc etiā obtinui à primis Habilitatoribus) & de causis quas habent ad eos inhabilitādos, in scriptis redactis illis, quæ non continent infamiam, his vero quæ infamiam continent oretenus dicto Proregi patefactis, iuxta rescriptum dicti Serenissimi Proregis alio Suæ Maiestatis confirmatum die 26. Nouembris 1656. & ita inhabilitatio hodie non potest fieri per scrutinium, nec causa inhabilitationis taceri, sic antea practicabatur, & disponebant Capitula Curiarum. Imo nota inhabilitatorum Proregi tradita, ipse vna cum Regia Audientia iunctis tribus Aulis cognoscit summariè, & de plano de iustificatione causarum eas 93

admittens, aut reijciens prout de iure absque tamen strepitu, & figura iudicij.

94 Sic videmus quod etiamsi exceptio fuerit opposita Honophrio Pedrolo eo quod esset Castellanus Villæ Ceruariæ, nihilominus etiam per Regiam Audiẽtiam fuit ius dictum super dicta exceptione, & declaratum non procedere.

95 Sic etiam vidimus, quod licet cap. 1. noui ordinamenti Domus Deputationis facti anno 1599. sit dispositũ vt nouem Visitatores, seu Sindicatores eligant duos Assessores, Scribam maiorem, & Procuratorem fiscalem, his non obstantibus iussit Dominus Rex vt formarentur Bursæ pro dictis officijs.

Ex quibus omnibus colligitur quod si ante reseruationẽ non remanebant iurè exclusi à sorte Deputatorum Regentes Cathalani Supremi Consilij Aragonum, multo minus post eam, cum sit certum remansisse penes Suam Regiam Maiestatem supremã potestatem insaculandi personas sibi bene visas, supremam potestatem interpretandi, derogandi, ampliandi, & restringendi Capitula super hac re loquentia absque eo quod nec leue, nec minimum præiudicium insaculatis oriatur, cum inter centum, & triginta septem quibus componitur Bursa Deputati militaris, soli duo Regentes ad summum numerari possint.

96 Re plenè, & maturè discussa in Supremo Coronæ Aragonum Consilio fuit resolutum extra aleam esse, & sic dubitari non posse, debere Regentes habilitari, & sic concurrere ad sortem Deputatorum, & certiorandum Proregem de hac regia resolutione, & scribendum Deputatis vt sic exequerentur, & etiam Aduocato Fiscali Regij Patrimonij Cathaloniæ vt debitas instantias in casu necessario faceret. †

97 Rescriptum directum Proregi fuit in hũc qui sequitur modũ. *El Rey. Spectable, &c. Mi Lugarteniente, y Capitan General. Teniendo por conueniente que los Regentes la Cancellaria que residen en este mi Consejo Supremo de Aragon por esse Principado, y los que adelante sucediere hauer naturales del, y se hallaren insaculados en las Bolsas de los*

los officios de Deputados sean habilitados para sortear en dichos officios, y exercerlos si les pareciere sinque las embarace ni impida el pretexto que se pretende oponer para ello de que son Officiales Reales, ni el exercicio que por sus officios tienen. He resuelto declararlo en esta conformidad alos Deputados en la carta que va con esta, valiendome para ello de la reserua que me hize en la confirmacion de sus Priuilegios, y Constituciones, y facultad que retuue de mudar, y declarar en estas materias lo que me pareciesse conueniente, y que deuen ser habilitados dichos Regentes para sortear, y exercer dichos officios, y assi tendreis la mano en que se execute por los Deputados, y Habilitadores en esta primera extraccion, y las demas en adelante con el Regente Don Raphael de Vilosa que se halla insaculado, y lo mismo se haga cō los demas Regentes que se insacularen, dando alos Deputados la carta; y hareis se registre en las partes que conuenga para su puntual obseruancia.

Y porque para el entero cumplimiento de esta conuendra haga instencias mi Abogado Fiscal, selo ordeno en la carta que tanbien os remito que sela dareis si fuere necessario salir a esto. Dat. en Buenretiro a 4. de Iulio 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbà. Vidit Don Antonius Ferrer.

Rescriptum directum Deputatis fuit tenoris sequentis. 98
El Rey. Deputados: Por quanto he resuelto que los Regentes la Cancellaria que como naturales de esse Principado residen en mi Consejo Supremo de Aragon, y los que adelante sucedieren que se hallaren insaculados en las Bolsas delos officios de Deputados sean habilitados para sortear en dichos officios, y exercerlos si les pareciere sinque les enbarace ni impida qualquier pretexto que se pretēda oponer de que son Officiales Reales, ni el exercicio que por dichos officios tienen. Por tanto en virtud dela reserua que me hize en la cōfirmacion delos Priuilegios, y Constituciones de esse Principado, y facul-

facultad que retuue de mudar, y declarar todo lo que pareciesse conueniente en estas materias de insaculaciones, y habilitaciones lo declaro en esta, y que deuen ser habilitados los dichos Regentes que oy son, y adelante fueren para sortear, y exercer los dichos officios en que se hallaren insaculados, y en esta conformidad es mi voluntad se execute por vosotros los Deputados, y Habilitadores en esta primera extraccion, y las demas en adelante con el Regente Don Raphael de Vilosa que se halla insaculado, y lo mismo sera cõ los demas Regentes que se insacularen, y esta orden se registrara en los libros de essa Deputacion para su puntual obseruancia. Dat. en Buenretiro a 4. de Iulio 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecãcellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus de Villacãpa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbà. Vidit Don Antonius Ferrer.

99 Tandem rescriptum directum Aduocato Fiscali Regij Patrimonij erat sub his verbis. *El Rey. Noble, Magnifico, y amado Consejero. Hauiẽdo resuelto que los Regentes la Cãcellaria que como naturales de esse Principado residen en este mi Supremo Consejo de Aragon, y los que en adelante les suçedieren, y hallaren insaculados en las Bolsas delos officios de Deputados sean habilitados para sortear en dichos officios, y exercerlos si les pareciere sin que les enbaraze ni inpida qualquier pretexto que se pretenda poner para ello de que son Officiales Reales ni el exercicio que por dichos officios tienen, escriuo alos Deputados se execute assi con el Regente Don Raphael de Vilosa (que se halla insaculado) en la primera extraccion, y las demas que huuiere en adelante, y lo mismo se haga con los demas Regentes que se insacularen en la forma que entendereis por la copia de su carta, que os remito. Encargo, y mandaos que en conformidad delo que os aduertira N. mi Lugarteniente, y Capitan General hagais las instancias cõuenientes a fin de que se ponga en execucion, pues en virtud dela reserua que me hize en la confirmacion delos Priuilegios, y Constituciones de esse Principado, y facultad que me reseruè de mudar, ordenar, y declarar todo*

todo lo que pareciere conueniente en esta materia de insaculaciones, y habilitaciones podreis fundaros, y que deben ser habilitados dichos Regentes para sortear, y exercer dichos officios como va dicho. Dat. en Buenretiro a 4. de Iulio 1663. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecãcellarius. Vidit Comes de Albatera. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbà. Vidit Don Antonius Ferrer.

Hæc rescripta transmissa fuerunt Proregi. Sed (o bone Deus!) (res inaudita) ipse fuit contradictor validissimus, ea enim retinuit, nec Deputatis, & Aduocato fiscali tradidit. Cancellarius, qui est primus post Proregem, aliique Senatores olim Collegæ mei eum adloquuntur super hac re, verum conatu irrito, nunquam enim mentionem fecit dictorum rescriptorum, eisque dixit nolle se in miscere huic rei, sciebat enim vt certissimum, totam Prouinciam iterum turbandam si regiæ epistolæ notitia haberetur, prohibuitq; ne persona aliqua ei de hac re verba faceret: *Adeo vitia nobis sub virtutum nomine obrepunt*, ait Seneca *epist. 43.* Ne dicam noua scandalo plena visa fuerunt hęc omnia vniuerso populo, & hi qui non multum Regios Ministros amant, non parum lætati sunt. Nihil tam desiderant Proreges Cathaloniæ, quam in Magistratibus Deputationis Principatus, & Ciuitatis Barcinonæ habere Regios Ministros qui errantes ad viam reducant. Semel, bis, & tertio exoratus fuit Prorex, vt vellet tam iustæ petitioni regio ordine munitæ assistere, sed semper persistit in eo scilicet nemini sicut ipsi notum esse Regni statum, nolle se illud perdere, sed conseruare, & eo peruenit non insistentia modo, sed pertinacia Proregia, vt nõ dubitauerit prohibere nequis de hac re sibi adloqueretur sub pęna strictissimi, & rigurosissimi carceris, & quia instabat tempus, nõ poterat Sua Regia Maiestas horum fieri certior: decreta est enim dies quæ immutari non potest. 100

Illuxit illa extractioni Habilitatorum destinata, isti vna cum Deputatis de hac re tractant, disputant, cõferunt, experge- 101

pergefacti omnes de eo quod audierant existere regias epistolas, nolleque Proregem eas exhibere, quia nolebat quod ego concurrerem, omnes obstupefacti post varia colloquia
102 habita † in eam tandem deuenerunt sententiam exceptionem contra me oppositam locum non habere, idcircoque declarant quod ego remaneam habilitatus. Perculsus improuiso, inopinatoq; euentu Prorex, & illi adhærentes, (mei inimici prout hæc narratio manifestat) nihil ausus fuit pronuntiare. Vbinam ergo turbata Prouincia? Vbinam cōmotum Regnum? quando ipsimet Deputati, & Habilitatores, qui eam repræsentant, non solum consentiunt imo quod magis est decernunt habilitationem. O res noua! miranda sanè, renuente Prorege, istorum virorum constantia, quorum memoria in æternum viuet, quorum amor erga suum Regem, & eius Ministros nunquam deficiet, æterna laude
103 digni. † Nomina vero eorū vt posteritati innotescant sunt hæc quæ sequuntur. *Michael Ioannes Ossona* Præcentor, & Canonicus Ecclesiæ Barcinonæ magnus Theologus, Concionator egregius, expulsus tempore turbationum à Gallis à Principatu, imo Romam vt ibi puniretur qua fidelis Regi suo, traductus. *Vincentius Prexens* Archidiaconus maior, & Canonicus Ecclesiæ Dertusæ. *Don Ioannes Magarola* Monachus Monasterij Sācti Cucuphatis Ordinis Claustralium Sancti Benedicti, qui ob debitam fidelitatem Principi suo redditam nō pauca passi sunt. Isti tres erant pro Brachio Ecclesiastico, *Don Iosephus de Bru* post longos, & periculosos carceres semper in regio obsequio indefessus. *Don Antonius Ferrau* Regi suo obsequentissimus, & *Ioannes Carreres* isti tres pro Brachio Militari. *Didacus Figarola* Iuris Consultus egregius, non minus excellens in Iurisprudentia, quam in fidelitate erga suum Principem, *Hieronymus Pastor*, & *Petrus Paulus Viues* de regio seruitio benemeriti, & isti tres vltimi pro Brachio Regali. Super istos cecidit sors habilitationis de qua conqueri non possumus, vt dicebat Tacitus *lib. 13. anna. quod deerrauerit ad parum idoneos*. Nec in hac sorte verificatur quod Heluidius asserebat

rebat

rebat ad Senatum teste eodem Tacito *lib. 4. histor. Sorte, & vrna mores non discerni*. Fuit tandem deuentum ad extractionem Deputatorum, & super alium cecidit sors.

Re tota ad Supremum Consilium deuoluta, & ibi tractata visum fuit Domino nostro Regi gratum se ostēdere Deputatis, & Habilitatoribus scribendo eis, & etiam Proregi ad illius confusionem in hunc modum.

Rescriptum directum Proregi est tenoris sequentis. 104

El Rey: Spectable N. mi Lugartiniente, y Capitan General. A los Deputados escriuo con estimacion de lo que el Consistorio, y Habilitadores han obrado en la habilitacion del Regente Don Raphael de Vilosa deste mi Supremo Consejo con sola la noticia que tuuieron de que era mi voluntad que assi lo hiziessen, y assi les dareis la carta que va con esta paraque lo tengan entendido, y llamando vos alos Habilitadores les significareis lo mismo de mi parte. Dat. en Madrid a 13. de Agosto 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Don Petrus Villacampa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbà. Vidit Fernandez ab Heredia Regens. Vidit Don Antonius Ferrer.

Rescriptum vero directū Deputatis cōtinebant sequentia verba. 105

El Rey: Deputados. Hauiendo entendido como esse Consistorio, y Habilitadores han habilitado la persona del noble magnifico, y amado Consejero Dō Raphael de Vilosa Regente la Cancellaria en este mi Supremo Consejo para el officio de Deputado militar en que se halla insaculado, he querido significaros en esta que quedo seruido, y con estimacion delo que en esta parte haueis obrado que corresponde ala atencion con que procedeis en todo lo que toca a mi seruicio. Dat. en Madrid a 13. de Agosto 1665. Yo el Rey. Vidit Don Christophorus Crespi Vicecancellarius. Vidit Dō Petrus Villacāpa Regens. Vidit Exea Regens. Vidit Don Michael de Zalbà. Vidit Fernandez ab Heredia Regens. Vidit Don Antonius Ferrer.

106 Sed neque Regium hoc rescriptum tradidit Deputatis Prorex, licet postea ad eorum manus peruenerit, nec Habi-
107 litatores vocauit. † At nec omnia simul iuncta fuerunt in causa vt ego coram Regia Maiestate, nec in Supremo Consilio querimoniā aduersus Proregē proponerem, *licet aequalem virtutem in ea inuenissem, sicut dolorem in causa*, vt aiebat Saluia. *lib. 6. de guber. Dei pag. 210.* & ita vti ignorata, im-
108 punita remansit inobedientia. † Verum rerum euentus ita infausti Proregi fuerunt præcipuè carceratio cuiusdam Deputati, & militum ex ordine suo aduersus Barcinonæ habitatores die 17. Martij indefensos, & incautos conflictus, vt eum à muneribus illis Proregis, & Capitanei Generalis pe-
109 tita licentia abstinere constrixerint. † Glorior in hac re me fuisse primum ex Regentibus Supremi Consilij, qui hunc honorem meruit. Cōferunt maximè verba Ciceronis *Philipp. 2. in Marcum Antonium. Qui honos, post cōditam hanc vrbem, habitus est togato ante me nemini.*

DIS-

REVERENDISSIMI PATRIS

THOMAE SANCHEZ

E SOCIETATE IESV

Censura super Sexta Dissertatione ex vulgari in latinam linguam traducta.

IVssu Domini D. Francisci Fortezza Matriten. Villę, & Curiæ Vicarij, necnon Abb. Sanctæ Iustæ in Sancta Toletana Ecclesia Iuridico-Politicam hanc Dissertationem vidi, qua agitur an Lęsæ Maiestatis crimen in primo capite sit nex Proregis, & Generalis alicuius (vt dicitur) Capitanei pro potentissimo Rege nostro in quopiam Regnorum Aragonicæ Coronæ subiectorum residentis; quam scripsit Illustris. Dominus Don Raphael Vilosa, Regis à Consilijs in Supremo Aragoniæ Senatu, & in Mediolanensi Ducatu Magnus Cācellarius: Et posse, immò debere eius imprimendæ fieri facultatem censeo. Tantùm enim abest, vt quid sanctæ nostræ fidei, aut bonis repugnans moribus contineat; Vt potius multa inde & grauissima queant hauriri Politico-Christiana monimenta, in multis maximisque Thema hoc concernentibus rebus. Quod mira, ac copiosa manans eruditione, exactaque rationum energia, Doctorumq; virorum placitis suffultum, id auctori tribuit prerogatiuæ, vt opusculi huius censura in peramplum euadere deberet Panegyricum; breuis nisi approbationis stylus calamum in accensendis Auctoris eiusdem elogijs vltrò vetaret excurrere. Pretereundum tamen non est, Tractatum hunc etsi mole exiguum, magnos nihilominùs in seipsum condere doctrinæ thesauros. Eius namq; periodus quæque gēma est; linea quęlibet, magnus vnio. Tales optabat

Plin. in Praef. bat quidem libros M. Piso, *Thesauros oportet esse non libros.* In hoc planè libro experimur, quod D. Augustinus ait, bonos nempè libros æstimari oportere vt animos; nō ex corporis habitu, sed ex spiritus magnitudine, *In ijs quæ non mole magna sunt, idem est esse maius, ac melius.* *Aug. 6. de Trinit.* Culpanda vtique Auctoris modestia nō est, quod imperfectum protestetur ipse Opus hoc. Veriùs enim affirmari de eo potest quod Plinius mirabiles eas magnificiens *Plin. lib. 23. cap. 11.* Pictoriæ artis Magistrorū picturas aiebat, illas nimirùm, vltimam licet à suis Auctoribus nō recepissent manum; neminem tamen alium, egregium quamuis Pictorem fuisse, qui auderet perficere, quod ita imperfectę non ideò promeritis vnquàm honoribus fuerint defrudatæ, ęquè ac cęteræ, quę perfectissimę. Quin deformare eas veriùs fuisset, quam perficere, si quis tabulis ijs suam voluisset admouere manum, *Illud perquàm rarum, ac memoria dignum etiam suprema opera Artificum, imperfectasq; tabulas sicut Irim Aristidis, Tyndaritas Nicomachi, Medeam Tymomachi, & Venerem Apellis in maiori æstimatione esse quàm perfecta.* Tractatus sanè huius materias, dignior aut excelsior quàm sit, esse nequit. Eius siquidem Thema sacrosancta veneratio est, quę nō Regię tantùm debetur maiestati, sed & maiestatis, vt dicam ita, vmbrę. Vt materiam proindè sumpsisse dicendus sit Auctor hic, sui ęquam viribus ingenij, quod vnicè suas tunc omnes latè explicat alas cum magnus sibi aperitur, ausisque respondens campus, vt Maternus seù Quinctilianus potiùs ait, *Crescit enim cum amplitudine rerum vis ingenij: nec quisquam claram, & illustrem orationem efficere potest, nisi qui causam parem inuenit.* *In Dialog. apud Tacit.* Quod si Reges apud Sacros, Profanosque Auctores, Orbis Terrę Dij dicuntur; quo Herclè cultu, quauè habendus veneratione Tractatus iste, qui tàm benè Deorum Mundi huius qui Reges sunt tutatur vitam? De eo meliori certè iure Manilius concinat oportet, quàm quod de Argo-naui, inter astra nempè locum, eumque non

vlti-

vltimum, ac Diuos inter mereri, qui suam omnem in protegenda Diuorum vita collocat operam

Mari quod prima cucurrit
Emeritum magnis Mundum tenet acta procellis
Seruando Dea facta Deos.

Stylus cęterum Dissertationis huiusce in nihilo à Thematis magnitudine degener est. Grauis, altus, expeditus, clarus, acutus, sententijs bonus, sed mirabili potissimum energia constringens, Rethoricaque facundia suadens. Is demùm est, qualem in Oratore optabat, designabatq; Quinctilianus, *Quæ saxa deuoluit, & pontem indignatur,* Quinctil. lib. *& ripas sibi facit. Ea defunctos excitat. Apud eam Patria* 12. cap. 12. *clamitat, & alloquitur aliquem. Amplificat, atque extollit orationem, & vi superlationum quoq; excitat; Deos ipsos in congressum quoque suum sermonemque deducit.* Æterna laude potissimùm dignus est Illustrissimus Dominus D. Raphael Vilosa, quia stylum acuerit ad Iustitię, & Maiestatis tutelam, quibusuis humanis, aut Politicis, prę diuinis istis, posthabitis affectibus, quibus abripitur sępè animus itaut Patriæ amor rectę rationis luminibus obstruat, vt videre nequeat quid Regi, & Regno debeatur potiùs quàm illi. Dignusque propterea statuis, æreisque monumentis ijs, quæ Romanæ Togæ decus promeruit Brutus, cum suos ipsius filios morti non dubitauit addicere, eo quod Patriæ hostes, & publicæ tranquillitatis perturbatores essent. Vnde breui illo, sed multa complexo encomio, eum summoperè extulit Valerius Maximus, *Et exuit Patrem vt Consu-* Valer. Max. *lem ageret*. Has igitur ob caussas, multosque pręterea lib. 5. cap. 8. titulos alios labor hic, non literarij Orbis tantùm meretur plausus; sed & libri Auctori ij debentur dignitatum honorumque cumuli, qui suis respondeant meritis, & quibus decorare eum noster cepit Rex; tum vt doctrina conspicui viri fidique eius subditi solatiū capiant, spemque concipiant hinc non dubiam, quos sua comitantur merita, videre se posse nostro hoc seculo (tametsi ferreum

reum

reum nonnullis videatur) non modo quicquid de eo inquit Posidonius, *quod aureum perhibetur*, nempè *quòd penes Sapientes Regnum sit*; verum etiam *quod penes Reges sint sapientes*. Hoc meum votum saluo, &c. Matriti Pridi Kal. Augusti Æræ Christ. ann. CIↃIↃCLXX.

Thomas Sanchez.

DIS-

DISSERTATIO SEXTA

DE IVRE MAIESTATIS:

AN MAIESTATIS LÆSÆ IN PRIMO CAPITE REVS sit, qui Proregem alicuius ex Regnis Coronæ Aragonum interficit.

Ab Authore vulgari sermone primum scripta, nunc latinitate donata.

PRÆFATIO IN QVA RATIO DISSERTATIONIS latè proponitur.

§. I.

SVMMARIVM.

1 *Non est nouum ut familiares colloquij disputationis causam præbeant.*
2 *Amici Authoris sensus.*
3 *Authoris reticentia.*
4 *Admiratio ignorantiæ filia.*
5 *Nicostrati factum refertur.*
6 *Accomodatur instituto.*
7 *Sententiæ numerantur in Consilijs, non ponderantur.*
8 *In Consilijs æqualitas est inæqualitas.*
9 *Aduocati cuiusdam Regni Sardiniæ dictum.*
10 *Eiusdem detestatio.*
11 *Epitaphium Barnabæ Brissonij.*
12 *Consilio Iuris Consultorum componebantur testamenta.*
13 *Verum delicta cum eorum consilio perpetrare hactenus inauditum.*
14 *Publica domus, vt propior clientibus, esset assignata fuit Caro Scipioni Nascicæ.*

15 *Amici Authoris perseuerantia.*
16 *Defensio non scripta, sed naturalis lex est.*
17 *Tēporum calamitates designant materiam scribentibus.*
18 *Nostri aui calamitates.*
19 *Duo Proreges nostris temporibus occisi.*
20 *Comitis Sanctæ Columbæ de Queralt casus narratur.*
21 *Eius mortis causa refertur.*
22 *Comparatio seditionis Cathaloniæ cum Romana.*
23 *Idus Parricidas nominarunt Romani quibus Iulius Cæsar occisus fuit.*
24 *Manlius fuisset memorabilis si tēporibus Marij, & Syllæ natus fuißet.*
25 *Sic & Comes Sancta Columba si post introducta in Prouincia bella Prorex fuisset.*
26 *Verba Marci Zuerij Boxhornij expenduntur.*
27 *Curiæ celebrātur in Regno Sardiniæ decimo quoq; anno.*
28 *Regalia cæteris præstantior celebratio Curiarum.*
29 *Dominus Rex seipso maior dicitur dum celebrat Curias.*
30 *Don Laurentius Matheu contrarium sentit.*
31 *Prælati vna cum Capitulo maiorem seipsis videntur habere dignitatem.*
32 *Sicut Imperator vna cum Senatoribus.*
33 *Status siue brachia Regni Sardiniæ mittunt Syndicum ad Curiam.*
34 *Prorex Fisci Aduocatum.*
35 *Quæ dicantur conditiones intrinsecæ respectu donatiui.*
36 *Dominus Vicecācellarius Don Christophorus Crespi laudatur.*
37 *Statuam adorare, & Statuarium contemnere contraria ex Lactantio.*
38 *Licet quis viuat non propterea indignus laude.*
39 *Præses non grauatè laudes suas accipere debet.*
40 *Virgilij gloria nullis laudibus crescit, nullius vituperatione minuitur.*
41 *Conditiones intrinsecæ adijci possūt donatiuo, & quæ sint.*
42 *Quæ extrinsecæ.*

43 *Exem-*

43 Exemplum adducitur.

44 Confirmatio priuilegiorum etiam quæ in vsu nõ erant petebatur.

45 Secundus articulus, vt officia omnia, & dignitates solũ originarijs Regni conferrentur.

46 Officia in Callaritana Ciuitate gerebant solum Cathalani, Aragonienses, & Valentini seclusis originarijs.

47 Videndus Calicij locus circa Sardos.

48 Corrasius dixit in adagium abijsse Sardi venales, quasi negotium infinitæ prolixitatis.

49 Extinctio Rotæ criminalis licentiam peccandi inducere videbatur.

50 Tractæ quas petebãt Brachia Annonæ penuriam potius, quam prouidentiam inducebant.

51 Marchio de Laconi non vincitur ratione.

52 Omnia remissa fuerunt Marchioni de Camarasa.

53 Marchionis de Laconi reditus perniciosa operatur.

54 Adeo vt visum fuerit Proregi, sic etiam iubente Rege Curias dimittere.

55 Occiditur Marchio de Lacoui.

56 Opera Ducis Sancti Germani agnoscuntur homicidæ.

57 Occiditur Marchio de Camarasa Prorex Sardiniæ.

58 Expenditur atrocitas delicti.

59 Consideratur Taciti locus.

60 Res ipsa seueritatem exposcit.

61 Punitio non debet differri.

62 Læsæ Maiestatis delictũ non in occasione, sed in veritate.

63 Eius atrocitas non facit quin suis probationibus non indigeat.

64 Exemplum Theodorici Gothorum Regis refertur.

65 Illius probationes clariores, & certiores esse debent.

66 Iudices in delictis quid optare debeant.

67 Olim delictum Læsæ Maiestatis omnium accusationum complementum erat.

68 Non tempore Traiani.

69 Punitio huius delicti omnium interest.

72 Sed

70 Ciceronis verba circa hoc delictum expenduntur.
71 Homicidium Marchionis de Laconi fuit perpetratum occasione accepta vt publica causa posset attribui.
72 Sed amoris insania fuit vera causa.
73 Sardinia nec Lupos, nec Serpentes venenosos gignit.

1 NOuum planè aut insolens nō fuerit, vt qui habiti fuere inter amicos familiariter sermones iuridicæ causam præbeant dissertationi Cicero *lib. 7. epist. famil. epist. 22.* Trebatio suo scribens eum alloquitur ita: *Illuseras heri inter scyphos quod dixeram controuersiam esse posset ne hæres quod furtum antea factum esset rectè furti agere? Itaq; etsi domum bene potus, seroque redieram tamen id caput vbi hæc controuersia est, notaui, & descriptum tibi missi, vt scires id quod tu neminem sensisse dicebas Sex. Ælium, Marcum Manlium, Marcum Brutum sensisse. Ego autem Scæuolæ, & Testæ assentior.*

Exagitata disceptatio hæc fuit longè post annum à dolendo Marchionis Camarasæ fato cum in Sardinia Prorege
2 esset. † In qua quidem, amicorum qui tum conueneramus vnus, doctrina, ac rerum peritia clarus affirmare non dubitauit quin eius qui Prorege est nex, etsi magna inter exsecranda sit crimina accensenda, lęsæ maiestatis sit delictum.
3 † Infanda hac ego audita propositione (fateor) obstupui, reique nouitate perculsum animum colligere oportuit, vt possem respōdere, quod de Tiberio Tacitus testatur *annal. lib. 1. Perculsus improuisa interrogatione paulum reticuit, deinde collecto animo respondit.*

Non ignoro nouum sanè, & difficile hominum quorundam ingenijs videri, quod cæteris planum est, & expeditū.
4 † Quāquam autem admiratio inscitiæ filia vulgo habeatur; cum tamen hanc aut rei gestæ pondus aut facinoris gignit enormitas stultum profectò foret non mirari, inquiente Platone: *Maximè Philosophi hæc affectio est qua admiratio dicitur, neque enim aliud præter hoc est Philosophiæ principium.*

Su-

Subijtq; tunc memoriam Nicostrati factum. † Ælianus scribit, Zeuxim celebrem fama Pictorem illum, qui non artem tantum illustrauit penicillo, sed & suæ picturæ vmbris cæterorum secum de primis cõtendentium honoribus Pictorum famæ tenebras offudit, Helenæ vultum tam benè expressisse, vt exemplo exemplar cederet ipsum vt rectè proindè queam dicere quod de eadem Martialis 5

Ipsam denique pone cum tabella.
Aut vtramque putabis esse veram,
Aut vtramque putabis esse pictam.

Videbatur certè vinci Helena vera à semetipsa ficta: & Paridem è Troia si ad se pellexit vera, atq; impulit ad raptum, Græciam penè totam traxit picta, inque sui rapuit admirationem. Tabulam vidit Nicostratus Pictor ipse quoque, cognitaque in facie illa artis præstãtia stupidus hæsit, ac si Medusæ inspexisset, non Helenæ caput. Cum autem intentis in picturam oculis obstupescens perstaret adhuc, rogatus à quopiam qui ad eum accesserat: Quid tandem in Helena illa stuperet? respondisse fertur: *Nõ interrogares me, si meos oculos haberes.* † Idem fermè, stuporis mei causam roganti respondere possum ego: mentis namq; meæ oculis hac inspecta thesi, non possum non mirari, animo quoties ipse voluo, quęnam ex infandis adeo prçmissis in Regiæ detrimentum Maiestatis possunt deduci illationes; & quænam fatales lineæ ex imo hoc infaustoque centro, ad magnorum peripheriam Regnorum quę Regis nostri ornant diadema, duci queant. Et dubio procul vllo meam roganti admirationem, possem ego respondere, quod si meis rem hanc oculis ipse cerneret aut animo, mirari certè desineret; *Non interrogares, si meos oculos haberes.* A loquendo tamen, & vlterius in rem verba effundendo supersedere mihi visum parumper; donec audirem, quidnam amicorum cęteri sentirent de hoc; † Haud enim fugit me quod Plinius scriptũ reliquit *epistol. lib. 2. epist. 36.* de Consilijs agens, *Numerantur sententiæ non ponderantur, nec aliud in publico Consilio potest fieri, in quo nihil est tam inæquale, quam æqualitas* 6 7

ipsa

9 *ipsa:nam cũ sit impar prudentia,par omnium ius est.* † Animum deinde verti ad id quod circumferebatur è Sardiniæ Regno nuper allatum nuncium; causarum nempe Patronũ quẽdam,longè ante quam id fieret scelus,scripto tradidisse dogma hoc multis quidem suffultum argumentis,Proregis
10 nempè necem Maiestatis lęsæ crimen non esse. † Eoque (scripto huiusmodi) immanitatẽ istam extra limites latam, vt rara, & nunquam ante hac audita prȩuentione execran-
11 dum adeo peragеretur facimus. † Magnus ille I. C. Barnabas Brissonius Parisiensis Curiæ, seu Parlamenti Præses seditiosorũ manu cęsus perhibetur, quod inter optimos Henrici III. Galliarum Regis Administros esset; eiusq; tumulo epitaphium hoc erudito sanè calamo fuit inscriptum.

Quid mirum, si exlex Brissonem turba trucidat?
Non potuit iuris gloria, iure mori.

Inscitiæ certè,lusu hoc,arguere voluit Poetę ingeniũ tanti viri occisores,quem si ius spectes,& iustitiæ subsellia nullo debuerat pacto necare crudelitas.Sed in nostro quod Sardiniæ euenit infortunio, eadem non poterat nota inuri, quæ multitudo procax ex Iurisperiti consilio barbaras in Principis imaginem protendit manus:Quippe quia pro manu ductore habuerit dogmata, quæ viderentur iuridica, vt specie
12 recti velata prodiret tam detestanda pernicies. † Memoria adhuc teneo quod legi, apud priscos cum quis testamẽtum vellet condere, adhiberi solitos Iuris Consultos quod probat egregiè *l. Lucius 88. aliàs l. Scæuola* §. *vltimo*, ibi, *Hoc meum testamentum scripsi sine aliquo Iurisperito ff. de leg. 2. l. moris 9. §. solent*, ibi, *Solent, & sic interdicere vt testamenta ne ordinent ff. de pan. l. Dictantibus 22. C. de testamen.* Et Cassius apud Ciceronem *lib. 2. de orat.* Scæuolam ludens, *si* (inquit) *nullum erit testamentum ritè factum, nisi quod tu scripseris, omnes ad te Ciues cum tabulis venient, omnium testamenta tu scribes viuus.* Exornat Cuiac. *ad l. 1. de testam. & lib. 16. qq. Papiniani in l. cum quidam 11. ff. de his quibus vt indign.* Donell. & Osuald. *lib. 6. commentar. cap. 6. lit. A.* vnde ait Auctor hic, *Vix quisquã sine Iurisperito testamen-*

tum

tum facere audebat. † Sed in patrandis ex Iurisperitorum sentẽtia homicidijs, in inferendis ex Aduocatorum iustitiæ voto maximis iniurijs,& ex iustitiæ pręceptis vnum lędere; eo lęso qui in Regno maior, & sanctior est habendus, inauditum prorsus hoc est, atque infandum; Et non dum planè eo deuentum erat malitiæ, vt conciperetur ità. † Æ quum certè non fuerit publicam designare domum diserto huic causarum Patrono, quo paratior consulentibus esset, vt Romani fecisse dicũtur erga Caium Scipionem Nasicam, *Cui etiam* (vt refert *text. l. 2. §. fuit post eos 37. ff. de origin. iuris*) *publicè domus in sacra via data est, quo facilius consuli posset*. Quin potius, vt indignus qui inter homines esset, ab humano dispellendus est cetu, earum repertor nequitiarum, per quas expeditior ad tantorum cędes virorum sit via. 13 14

15 Atqui circumstantiæ huius turpitudo potis nõ fuit, quæ à sua dimoueret sententia contradictorem. Quin nouis ipse substructis fundamentis, nouisque exquisitis Auctoribus suam gestijt corroborare magis opinionem mordicus eam propugnans. Hinc eo me adductum vidi, quod conclusionem validis adeò saburratam rationibus, quas insinuabimus deinceps, spretam cernerem; vt ad eam defendendam me accingere deberem; † moderamine tamen eo in ignibus istis seruato, quod Natura docuit ipsa: *Cuius*, vt Cicero pro Milone ait, *non scripta, sed nata lex est, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus*. 16

17 Libri cuiuspiam scribendi thema, electio scribentis nõ est. Æra temporum quibus vixere scriptores, fuit eritque semper quæ scriptioni præbeat, ac veluti materiã designet. Ea declamatione quam in Lucium Sergium Catilinam cõposuit Porcius Latro, & apud Sallustium exstat *Historiarum Romanarum lib. 1. in fine*, quęritur quod Catonis, & Scipionis Coętanei sui tempore ageretur tantum de legibus, de institutis maiorum, de gloria militari, deq; laudibus, ac victorijs: Sibi autem eo calamitatum pleno contigisset viuere

 sęculo

sęculo, quo, si in foro esset dicendum, aut Curia, omnino sibi foret opus, aut de Patriæ cladibus, aut de Ciuium dicere oppressionibus, aut de perdita iuuenum vita. Ecce, si placent, Porcij verba, *Marco siquidem Catoni, & Scipioni Coætaneo suo monumentis immortalibus huius Vrbis, & sine dubio clarissimis hominibus temporum suorũ, de legibus dicendum erat, de institutis maiorum de gloria militari, persapè de laudibus, de victorijs. Nobis verò qui deuenimus in hanc truculentam temporum conditionem, sublata est omnis gratia dicendi, atque interceptus locus omnis, aut iucundissimi sermonis, aut reconcilianda beneuolentia popularis: Nam si quando vox nostra, siue à foro, siue à Curia desideratur, dicendum est perpetuo nobis aut de teterrimis huius Patria calamitatibus, aut de nefarijs oppressionibus ciuium, aut de perdita iuuentutis nunc impudicitia flagitiosa, nũc ignauia*
18 *singulari*. † Easdem hasce voces querulas effundere iure possumus, qui truculentam nostri æui experimur conditionem; eo sęculo nati, quo librorum tituli scribendorum, nil planè pręferunt aliud, quam lugubres tragedias, Regnorũ motus, Prouinciarum exitia, Exercituum strages, vniuersales ferè, ac pestilentes morbos, Regum parricidia, exitialissima bella, infausta pręlia, Cometarum portenta, Elementorum alterationes, fœda immensis imbribus tempora, classium profligationes, violentas Proregum neces, & recapitulatum demum per septuaginta huius sęculi annos, quicquid infortuniorum septem tulerunt hactenus secula; Vt verum proinde experiamur quod Tacit. *annal. 3.* scripsit: *Nisi fortè rebus cunctis inest quidam velut orbis, vt quemadmodum temporum vices, ita mores vertantur*; demonstreturque etiam nobis per ærumnarum huiusmodi reuolutiones, dura nostrorum conditio temporum, an colluuies! vt de Caligulæ tẽporibus memoriæ prodidit *Suetonius in Caligula cap. 60. Conditionem temporum illorum etiam per hæc existimare quiuis potest.* Tacitus quoq; *lib. 1. histor.* de illis Neronis, Domitiani, & alijs dixit: *Opus plenum magnis casibus, atrox prælijs, discors seditionibus, ipsa etiam pace sæuum: quatuor Principes ferro interempti, &c.* Intra

Intra triginta ferè annorum orbes duorum violenta manu percussorum Proregum cędis fuimus nostris in Regnis spectatores. † Horũ prior fuit Don Dalmatius de Queralt Sanctæ Columbæ Comes, è pręcipua Gothalanica Nobilitate Vir, ob suam veriùs fidem, atque constantiam, quàm aliam quãuis ob causã occisus, & è terra ad maris oram sub Barcinonensis promontorij cuiusdam laciniam profectus. Monitus siquidem à circumstantibus tunc amicis, nõ aliam sibi pręsto fore tabulam, qua ex frementibus ciuilium bellorum vndis posset emergere, pręter triremium ex ibidem existentibus vnam quam conscenderet, vt scribit Lucas Asserinus Ianuensis *de Gothalanicis motibus lib. 1 pag. 140* ex quo minus tuta in solo, quam in sali incostantia sibi statio esset; consilium respuit ipse veritus ne, se absente intumescerent magis seditionis eius fluctus, quibus Regis sui res obruerentur. Nec iræ iustè prouitatæ feruor potis fuit planum reddere, & pacatum, quod fidelis experientiæ renisus sub initium ipsum facilè fecisset. † Id verò pręcipuum in necis huius causa fuit, seditiosi nempè cuiuspiam (non erat hic Gothalanus origine) mendacium, circumferentis, in ædibus Villafranchæ Marchionis, ac Ferrandinæ Ducis occisum ex Barcinonensibus Consulibus, quos Cõsiliarios ibi dicunt, vnum fuisse. † Qui seditionem in Romano suscitauerunt exercitu sub Tiberij Principatu, vt Tacitus refert *annal. lib. 1.* suas inter gestiebat nequitias; Postquam verò vinctos dimiserunt è carcere, qui cæterorum velut Duces essent in seditione illa, eò processerunt audaciæ, vt *gregarius miles quidam Vibulenus nomine* (verba sunt Taciti) *ante Tribunal Blesi adleuatus circũstantium humeris, apud turbatos, & quid pararet intentos, Vos quidem, inquit, his innocentibus, & miserrimis lucem, & spiritum reddidistis; sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? Quem missum ad vos Germanico exercitu de communibus cõmodis, nocte proxima iugulauit per Gladiatores suos, quos in exitium militum habet, atque armat. Responde Blese, vbi cadauer abieceris; Ne hostes quidem sepulturam inuident;*

19 20 21 22

cum osculis, cum lacrymis dolorem meum impleuero; me quoque trucidari iube; dum interfectos nullum ob scelus, sed quia vtilitati legionum consulebamus. Incendebat hæc fletu, & pectus atque os manibus verberans, mox disiectus quorũ per humeros sustinebatur præceps, & singulorum pedibus aduolutus, tãtum consternationis inuidiaque concitauit, vt pars militum gladiatores, qui è seruitio Blesi erant, pars cæteram eiusdem familiam vincirent, alij ad quærendum corpus effunderentur. Ac ni properè neque corpus vllum reperiri, & seruos adhibitis cruciatibus abnuere cædem, neque illi fuisse vnquam fratrem pernotuisset, haud multum ab exitio legati aberat. Vibulenus nostri temporis seditiosus hic fuit (cuius memoria apud posteros exsecranda sit semper) quum apud tumultuantes suis ipse oculis se inspexisse mortuum testaretur Iuratum illum, qui multos postea vixit annos. Ita planè rata fiunt splendidissima mendacia, vt Tacitus adnotauit *histor. lib. 1.* de Principis cuiuspiam locutus nece: *Vagus primum, & incertus rumor, mox, vt in magnis mendacijs, interfuisse sese quidem, & vidisse affirmabant.*

Patrem patriæ appellabat seditiosus hic Iuratum illum, quo pungeret magis cæterorum animos, qui in eam se quoque miscuerant seditionem. Eoque mendaci irritati rumore, Bacchantium more, ad locum currentes vbi noster erat Præses, ibi eum tãto cum furore, tantoque iræ æstro perciti trucidarunt, vt prudens nonnulli ceperint consilium, non modò defunctũ funerum pompa vlla non prosequi, & quæ tantum deceret Heroem; sed & reticere quoque sacram illam ædem, vbi conditus fuerat; ne quorundam aut malitia, aut liuor in ipsius depasceretur cadauere; contra quam fecerat Romana olim plebs; quæ eadem ipsa lętitia Appij Claudij laudationes excepit pòst eius obitum, qua viuentis audire gestijt accusationem, & vt Liuius ait *decad. 1. lib. 2. fraudari solenni honore supremum diem tanti viri noluit, & laudationem tam æquis auribus mortui audiuit, quam viui accusationem audierat.*

23 Parricidas dixere Idus Martias Romani, quod eo die cę-

sus

sus Iulius Cęsar, vt *Suetonius* scribit *in Iulio cap. 88.* Haud absimili quoq; ratione hoc nomen indendum diei septimo Iduum Iunij videtur, quo magnum hoc infortunium nostro euenit Proregi; de quo illud certè dici potest quod de Manlio Capitolino Liuius *decad. 1. lib. 6. Hunc exitum habuit vir, nisi in libera Ciuitate natus esset, memorabilis.* † Fuisset 24
sanè memorabilis Manlius si tēporibus Marij, & Syllæ natus esset: Fuisset vtiq; memorabilis Comes noster, si Prouinciam suscepisset longè post quam bellis affligi cepta: Nam quæ bellum sequuntur incommoda, longò suetis vsu, tolerabilia magis, & ferenda sunt; Imò assuetudine malorum dulcorantur quę fuerūt amara prius. † Planè in agēdis rebus 25
suum, omine feliciori, exercuisset ingenium; & obsequentius subditi eius suscepissent mandata; nec feris vnguibus dilaniato perire obtigisset. Fortunata & sibi, & Romæ Fabij Maximi cuntatio fuit, quod per id tēporis ea esset vsus; quo maxime cuntatione opus erat Reip., vt debellaretur Hannibal. Id precipue commendandum in Lucullo duxerunt Romanorum sapientissimi, vt in eiusdem vita testatur Plutarchus, quod magnos Reges duos, Mithridatem nempe tarditate, Tigranem verò celeritate vicisset. Ita Author hic scriptum reliquit, *Romanorum verò præstantissimi, belloque exercitatissimi Duces id in Lucullo maxime laudauerunt, quod duos maximos, illustrissimosque Reges duabus diuersissimis artibus, celeritate nimirum, & tarditate vicisset. Mithridatem enim florētem, bellum terendo confecit, Tigranem celeritate attriuit; fuitque ei hoc cum paucis eius tempestatis Ducibus commune, quod cunctatione in re gerenda, audacia ad se tuendum vsus esset.* † Non omittenda sunt, 26
quod ad rem hanc attinet, M. Zuerij Boxhomij *emblem. 14.* verba, quæ Don Ioannes Solorzanus refert *embl. 46. nu. 23. & 24. Qui moratur cum res poscit, iam festinat; qui festinat cum oportet, satis diu moratus est. Qui moratur vbi festinandum erat, currentem fortunam tarditate sua sistit, qui festinat vbi morandum est, in malo suo commoratur.* Tarditas profectò qua vsus fuit Comes, & in agendo celeritas forent

illæ

illæ quidem nunc plausibiles multum, multumque opportunæ; cum diuturnitate familiare prorsus habeatur id bellum, quod tunc, Regente eo Prouinciam, pene erat ignotum, adeoque exosum. Nec demum absque piaculo prętereundum mihi est desumptum ex Tacit. in vita Agricolæ elogium, quo decoretur Comes: *Et ipse quidem quanquam medio in spatio integra ætatis ereptus, quantum ad gloriam, longissimum æuum peregit, quippe & vera bona, qua in virtutibus sita sunt, impleuerat.* Medio quanquam vitæ cursu noster defecerit Heros, negare tamen poterit nemo, quin omnia compleuerit gloriæ stadia.

Posterior autem, eodem sydere natus Prorex, fuit Excellentissimus Dominus Don Emmanuel Gomez de los Cobos, Camarasæ Marchio, Castriq; Comes, ex Hispaniarum Primatibus, Sardiniæ Prorege. Eius autem ita contigit fatum.
27 † Moris est in eo Regno, decimo quoque anno Curias celebrari. Speciali deinde diplomate Rex noster mandat Proregi, qui tunc Regnum moderatur, vt eius nomine Brachia cogat, habitisque super Regni negotijs deliberationibus,
28 solium celebret, ac si Rex ibi adesset ipse. † Hoc sanè ius est, quo supremum mage nullum aliud reperire est, quod
29 suis in Regnis nostri exerceant Reges, † vt meritò nō Aragonienses tantùm, sed Gothalanici quoq; dixerint Pragmatici, Regem in Curijs seipso maiorem esse. Sese *de inhibit. cap. 5. §. 9. nu. 93.* Ramirez *de lege Reg. §. 18. nu. 2.* Petr. Aloys. Martinez *in alleg. de Proreg. exter. nu. 212.* Ripol *de Regalijs cap. 4. nu. 42.* Dom. Reg. Don Philippus Vinyes *eo discursu quem scripsit, quod Comitiorum brachia non possint absque Regis placito officia Generalis conferre pag. 20. vers. Que la Vniuersidad, & in discurs. super Curijs celebrandis discurs. 1. num. 55.* citatis Marian. *de Reg. Instit. lib. 1. pag. 88.* & Michaele Martinez de Villar *in Appendice de innata fidelitate Regni Aragonum §. 9. par. 252.* † tametsi Dom. Dō
30 Laurentius Matheu olim Curiæ Iudex, nunc Indiarum in Senatu Regius Consiliarius, omniū plausu ob eximias suas virtutes atque eruditionem electus, *tit. 1. de Regi. Regn. Valent.*

lent.cap.3.§.1.nu.131. contra sentiat, censeatque propositionem hanc indignam viris, qui eam probant. † Idem fermè de Prælatis dicitur, qui maiorem simul cũ Capitulo obtinent potestatem, ac iurisdictionem, quam soli ipsi *cap. 1. de excess.Prælat.* Felin.*in cap.causam nu.3. de iudic.* Iason *in l.placet C.de sacrosanct.Eccles.* † Ac de Imperatore pariter, qui major est cum Senatoribus, seipso sine eis, vt Bald. ait *in l.cum multa C.de bon.quæ liber.* 31 32

Curias cõuocauit Marchio, & in habitis de Regni rebus colloquijs multi extricandi super Regni ipsius petitionibus obtulere se difficultatum nodi: Cognitoq; nullo eos pacto posse exsolui; tum nec Curias vlla cum deliberatione concludi; † misere Status, quos Estamentos dicunt, ad Regis nostri Aulam Syndicum Dõ Augustinũ de Castelui, Marchionem Laconi, & Septem Fontium; † Prorex verò D. Lupercium Antonium Molina Regiæ Audientiæ in Sardinia Fisci Patronum. Diù multumque disceptatum de quatuor articulis, ad quos reductæ Sardorum petitiones, & impropriè nimis conditionum nomine ab his appellatę. † Nam reuera nulla ex ijs conditionibus erat, quæ dicerentur intrinsicæ, quasq; admittit, ac recipit solùm donatiui oblatio, † vt pro consueta, & magna sua eruditione docet nos seculi huius luminare maius, totiusque Regni Valentię decus eximium, Excellentissimus Dominus Don Christophorus Crespi de Valdaura, Regnorum Aragonicę subiectorum Coronæ Vicecancellarius, ac cõspicuam hanc ob dignitatem Supremi Consilij Præses amplissimus, suis in obseruationibus oppidò illustribus, quas ęquè suspicio, ac eiusdem merita, eam ne notam incurram reprehensionis, † quæ apud Lactantiũ legitur *de origin. error. cap. 2. Simulachra Deorum,* inquit ille, *venerantur, fabros, qui illa fecere contemnunt. Quid inter se tam cõtrarium, quam statuarium despicere, statuam adorare?* Cum enim opus hoc tanta dignũ sit laude, ęquum certè fuerit, vt eadem quoque decoretur operis Auctor, de quo pariter & libro dicere queas verè, quod Plinius ait *lib.1. epistol.10. Nihil est quod discere velis, quod ille docere non possit.* 33 34 35 36 37

possit. Mihi certè quoties aliquid abditũ quæro, ille thesaurus est. Etsi certò scio, quod vnam recensere aut alteram, de tot in tanto viro conspicuis virtutibus, cęteras quas certatim in Magno hoc Pręside cõcurrentes admirantur omnes, imminuere quadantenus sit, vt de socero suo Tacitus dixit, *Integritatem, aut abstinentiam in tanto viro referre iniuria virtutum fuerit.* Nec facilè prętereа fiat, vt tam magnæ periodi terminum designare detur, quod de Pompeio Cicero ait *orat. pro leg. Manil. Huius autem orationis difficilius est*
38 *exitum quam principium inuenire.* † Quod autem viuat adhuc excellẽtissimus vir, & de eorum cętu sit, quos Magnus olim Rex noster Philippus IV. Regnis præfecit suis, designauitque regendæ Monarchiæ Administros, id planè detrahere quicquam non debet, aut minuere ex multis quæ magna ipsius rectitudo, longusq; rerum vsus vsurpauit encomia. *Neque enim* (vt de Pompejo Saturnino Plin. *lib. 1. epist. 16.*) *debet operibus eius obesse quod viuit. An si inter eos quos nunquam vidimus floruisset, non solum libros eius, verum etiam imagines conquireremus; eiusdem nunc honos, & gratia, quasi satietate languescet? At hoc prauũ malignũq; est, non admirari hominem admiratione dignissimum.* Quãuis autem non ignoro modestiæ rubore aliquo perfusum
39 eum iri, ob breuem hanc laudum periodum. † Attamen nõ grauatè laudes istas accipere debet qui Præses, Prouincialiũ suorũ decus vbiq; audit, vt de Proconsule Vlpianus ait *in l. si in aliam 7.* ibi, *laudesq; suas nõ grauatè audire, cũ honori suo Prouinciales id vindicent D. de offi. Procon.* Nec enim æquũ fuerit, vt molestè hanc ferat digressiunculam Excellẽtiss. Dominus, quãdo suam ipsius æquè omnes suspiciunt, ac venerantur meritorum existimationem, vt iure proinde
40 dici de eo queat, † quod de Virgilio *Macrob. 1. Saturn. Hæc est Maronis gloria, vt nullius laudibus crescat nullius vituperatione minuatur.* Insignis planè hic vir (vt ad institutum redeam) *obseruat. 3. n. 18.* multum interesse ait, inter intrin-
41 secas conditiones, & extrinsecas. † Intrinsicæ quidem sine dubio poni, adijcique possunt concessioni, seù donarij oblationi,

tioni, vt si v.g. donarium in pecunia sit soluendum, id paciscantur vt offerentes distributio eiusdē inter duos, aut inter certum personarū genus debeat fieri. Aut si pro huiusmodi exsoluendo donario foret opus annuum censum vendere, vel quod ad se in id obligandum illi, aut illi sint designandi.

† Extrinsecę verò, quę ad Principis leges pręscribentis culmen pertinent, nec poni debent, nec retardare donarium queunt, † vt quas apposuit olim Episcopus quidam in Sardiniæ Regno Don Aluari de Madrigal temporibus; cum peteretur vt priusquàm donarium offerretur, decernēdum esset de omnibus Curiæ capitulis; Qui hoc tulit responsum, conditionem esse extrinsecam, adeoque nō admittendam; nec retardandam proinde donarij solutionem. Et ita declaratum ab eadem Curia accepimus, ex D. Ioanne Dexart *super Capit. Curiæ Sard. lib. 1. cap. 1. nu. 71.* 42 43

Quattuor sanè articuli, qui in cōtrouersiam vocabantur, & conditiones appellabantur Sardis, extrinsecæ cōditiones erant omnes, & ad legislatoris pertinentes potestatem; non autem intrinsecæ donario, vt ex singularum disquisitione fiet manifestum.

Primus articulus, Priuilegiorum omnium confirmationis cōtinebat petitionem, à Serenissimis Regibus tam Vniuersitatibus, quam priuatis concessorum, & tam eorum quæ vigerent adhuc, quàm quæ desueta iam essent. Quod planè fuit in causa, vt Rex petitis nequiret annuere; quippe quod desuetudine abrogata, desierant illa quidem priuilegia esse: Atque ita, si confirmarentur, noua priuilegia dici, nec ideò concedenda quia ignoraret Princeps quid concedendum peteretur. 44

Secundus in eo versabatur articulus, vt officia omnia tum Politica, tum Militaria, Pręlaturæ omnes, Prębendæ, Beneficia, atque Pensiones originarijs Regni eius conferrentur. Hoc vt percipiatur melius, sciendum est, † Gothalanorum, Aragoniensium, & Valentinorum qui Sardiniæ Regnū suo adiecerunt imperio diù ibi vixisse memoriam; adeo ut ij tantummodo, etiam originarijs exclusis in Calla- 45 46

ritana Ciuitate officia gererent, & Magistratus. Ita sanè fatetur Don Ioannes Dexart origine Sardus *in comment. edito super cap. 30. Curiar. ann. 1545. tempore D. Antonij de Cardona lib. 2. tit. 6. cap. 4. nu. 1.* per hæc, *Quemadmodum originarij, Cathalani, & Valentini, quibus dumtaxat supponitur datum, & permissum olim fuisse præfatæ Ciuitatis officia gerere.* Et in memorato *cap. 30.* tres Regni ordines quos dicunt *Estamentos* supplicarunt Regi, vt qui in Callaritanis orti essent suburbijs admittere dignaretur ad ea quoque in Ciuitate illa gerenda munera, quæ Cathalani, Aragonienses, & Valentini. Quibus Rex supplicatis ad sui beneplacitum annuit.
47 † Pudor cæterùm vetat narrare, quod magnus ille noster Pragmaticus Iacobus Calicius se vidisse narrat Cathaloniæ de Sardis, Regum Petri Tertij, & Martini temporibus *in Margarit. fisc. dub. 8. prærogat. 206. nu. 31. in fine*, repetitque *in Extrauag. Curia cap. 7. quæst. 206. nu. 98.*
48 † & Ioa. Corrasius *in l. 2. §. capta deinde Sardinia nu. 2. D. de orig. iur.* asserit, tempore quo eam domuit Tiberius Sempronius Gracchus, tantum captiuorum numerum inde abduxisse, vt longa res venditione in Prouerbium abierit *Sardi venales*, de negotio infinitæ prolixitatis, & penè inexplicabili.

49 Tertius eò respiciebat articulus, vt criminalis Aula supprimeretur omninò. Propositio hæc in Reos animaduersionem prorsùs tollere visa fuit, nedum impedire. Cum enim id vnicè voluerit Regnum in porrectis Regi supplicationibus, cap. præsertim 4. Curiarum Marchionis Baionæ, & Episcopi de Alguer ann. 1633. super Criminalis huius Aulæ erectione, vt de Reis quam celerrimè sumeretur suppliciũ, quod citò à Ciuilium negotiorũ Iudicibus quibus hæc quoque demandata tunc erat Prouincia, id explicari nequiret; è republica non videbatur nunc esse, vt ad priorem res istæ metam recurrerent.

50 Quartus, vt concederentur Regni eius Ciuitatibus, quas vocant portionum tractas; possentque earum frui commodo, nulla eis lege præscripta, quod ad frugum extractionem

pro Regni annona conseruanda, ne penuria inde crearetur vlla. Hoc visum quoq; fuit in euidentem Regni perniciem omninò vertere; Nec peti quod ad ęquitatis normam esset. Cum enim ob id tractarum huiusmodi beneficium impartiretur Princeps, vt faciliùs Cõmunitatibus hisce esset, habere, quod foret satis ad victum ex prouidentiæ regula; fiebat inde, vt magna Regni totius incolumitati impenderet clades. † At nulla se rationis scintilla in Marchionis de Laconi pectus potuit penetrare. † Et tandem eò recidit nego- 51
tij exitus, vt omnia hæc Marchioni Camarasæ remitterentur; Qui Curias extrahendo id ageret, vt pro sua ipse solertia, & qua erat in rebus agendis dexteritate, tanti rem ponderis felicitèr expediret. † Marchionis de Laconi ad patriã 52
re infecta reditus, eos in multis qui suffragia ferrent in Comitijs illis instillauit spiritus, vt ab oblato etiam recederetur donatiuo; cum in eo priùs essent, vt facilem sternerent viam Regis ad hoc imperio, vel reiectis ab alijs expetitis conditionibus, quarum meminimus supra. Et quod in corde gerebant occultum, in apertum aduersùs alios qui à Rege erant proferentes dissensum, talis in vtrisque animorum conflictatio, & quidem peruicax fuit (quam in Regno illo Partium studio abripiantur homines notius est, quàm vt per me vlterius queat innotescere) † vt è Republ. expedire visum Proregi per suam prudentiam fuerit Curias dimittere, 54
ad vitanda ita quæ mala ex Comitiorum huiusmodi continuatione possent suboriri; Regis hac via impletis iussis: Vt in sui proindè excusationem iure posset ipse afferre, quod Cicero sui muneris tempore *Philipp. 2.* ait *in Antonium, Obiecit Consulatum meum, qui Consulatus verbo meus, Patres conscripti, re vester fuit. Quid enim constitui, quid gessi, nisi ex huius ordinis consilio, auctoritate, sententia?*

Paucos inde post dies, & xii. fermè Kalendarum Iulij an. 55
1668. sub noctem, cum è suis ædibus in Callaritana Vrbe egrederetur Marchio de Laconi, sicarij sex ex porticu quadam sex in eum paruorum tormentorum, quas Carabinas dicunt explosis ictibus lęthaliter vulneratum, & cum ipso

etiàm famulum pugionibus tandem adorti confecerunt; occasionem tùnc per iniquitatem summamque nacti malitiam, ne in priuatum quempiam id reijceretur scelus, sed
56 publicæ vt ipsi dicunt tribueretur causæ. † Sed Excellentissimi Domini Sancti Germani Ducis, in defuncti Marchionis Camarasæ locum suffecti intenta in id cura,& opera, exquisitis adeò circumstantijs verum eruit protulitq; in apertum, vt nullus ampliùs dubitãdi de veritate ista superfit locus, vt patet expresse ex impressis,& per totum orbem missis sententijs, Diui Augusti exẽplo, vt aduertit Dion.*lib. 52. Quædam ex tempore disposuit, quædam reiecit in tempus.*
57 His peractis: Ad XII. Kalen. Augusti eiusdem anni, fatali aduesperascente die, & sub creperæ initium lucis redeuntem ex æde Virgini sub titulo Montis Carmeli dicatæ Marchionẽ Proregem carpento vectũ vnà cũ vxore,& quatuor liberis in via, quæ Equitum dicitur, ex postico domus Antiochi Brondo, cuius ianua latam respicit viam, tribus explosis paruorum tormentorum,Carabinas dicimus, ictibus, septemdecim confossum vulneribus,intrà pectoris cauum occiderunt parricidæ aliquot;Quos nõ Pręsidis huius virtus, non dignitas à tanto deterrere potuerunt scelere, quin sacrilegas in eum nefarij aggressores suas extẽderent manus; contra quam fecere Messenij in Philepemenem; *quem* (vt Iustin. refert *lib. 32.) iacentem, seu metu virtutis, vel verecundia dignitatis interficere ausi non fuerunt.* Nec scelestos illos subijt recordatio vlla vinculi eius quo tenentur sub Principe nati subditi. Nec ipsorum per venas currens sanguis pro Principe fundendus totus ceù remora quædam à tãto distinere quiuerunt peragendo crimine; quod quidem erat, de quo querebatur Cicero aduersùs Lentulum *orat. 3. in Catilinam, Imago aui tui clarissimi viri te à tanto scelere, etiam muta reuocare debuit.*
58 Hęc igitur atrocitas est,quę ansam nostræ prębuit dissertationi. Hęc illa est, quam Læsæ Maiestatis titulo insigniri nolunt Aduersarij. Hęc est, quę si seuera coerceatur punitione, Maiestatem, Regisque seruabit, vt decet, æquumq;

est

est auctoritatem; Quæ si negligatur, aut per dissimulationẽ transmittatur in causa erit, vt vel apud remotissimos, & longo terrarũ interuallo à nobis dissitos populos despectui habeatur felicissimum Regis nostri regimen; cum in omnes influat sua mala, aut omissa, aut laxata criminum punitio: cuius quidem, tùm Regis Administrorum, tùm Regis ipsius tantùm interest executio. Nam hoc propugnaculo, quo imperium defendere suum queat Rex, tutius aliud quippiam reperire nõ datur. † In ea seditione quæ orta fuit inter Ro- 59
manorum exercitus, quum ad imperij apicem contenderet Otho, vt refert Tacit. *histor. lib. 1.* licere putarunt nonnulli, siue iure, siue religione inspecta, de Pisonis nece tanquàm de hostis, ac de imperio certantis morte lętari. Occisorum capita hastis infixa inter centuriarum insignia propè legionis Aquilam ferebantur, omnibus qui cędes patrauerant, atque spectaculo interfuerant cruentas ostẽtantibus manus, & suam in his, seù verò, seù falso de egregio velùt quodam facinore, iactantibus operam. Vitellius demùm Imperium adeptus, plusquam centum suprà viginti eorum repperit libellos, qui ob egregiam à se eo die nauatam operã pręmia poscerent. *Quare omnes conquiri* (ait Historicus) *& interfici iussit, non honore Galbæ, sed tradito Principibus more munimentum ad præsens, in posterum vltionem.* † Nam (vt 60
Cicero inquit *orat. 2. in Catilin.*) *non est iam lenitati locus, seueritatem res ipsa flagitat.* Nec enim crudelis horrendus est titulus, cum res per se ipsa prouocat ad crudelitatem; quod idem Orator insinuat *orat. 4. in Catilin.* per hæc, *Vereamini censeo, ne in hoc scelere tàm immani, ac nefario, nimis aliquid seuerè statuisse videamini, cum multò magis sit verendum, ne remissione pœna crudeles magis in patriam, quàm ne seueritate animaduersionis nimis vehementes in acerbissimos homines fuisse videamini.* † Ideòq; Henricus 61
Imperator VII. sua illa extrauaganti edixit, *Et quantò plus differtur punitio, tantò amplius culpa crescit, & gentibus perniciosius in exemplum transit.* † Non hoc sanè institutum 62
meum est, vt indè cupiam lęsæ maiestatis delicta venari, vbi

nulla

nulla monstrorum huiusmodi lerna est, non enim præterit me, quod ait text. *l. famosi 7. §. 1. ff. ad l. Iul. maiest. Hoc tamen crimen à Iudicibus non in occasione* (idest non obtentu adulationis alicuius, vt ait Gothofred.) *ob principalis Maie-*
63 *statis venerationem habẽdum est, sed in veritate rei.* † Nec in dubium reuocare, quin admissi grauitas sceleris id secũ ferat, vt quæ habendæ sunt de hoc probationes, per suos nõ sint dirigendæ gradus, vt benè aduertit in his eisdem lęsæ Maiestatis terminis Daniel Moller. *lib. 3. semestr. cap. 17.*
64 † vbi Theodorici Gothorum Regis exemplum affert; inquiens, ictum dolore eum occubuisse, quod Symmachum, & Boetium, nõ benè expensis, trutinatisque probationibus,
65 vt in cęteris delictis fieri consueuit, morti addixisset, † & apertiùs Tiraquel. *ad cap. 1. lib. 4. dier. genial. Alex. ab Alex. Sed nec quantũ,* inquit, *ad crimen læsæ Maiestatis vlla lex est, quæ ex sola suspicione Reum puniat; neq; id rationi, aut iuri congruat; sed potiùs quo grauius, atrociusq; id crimen est, grauiùs ideò & acerbiùs vindicandum est, & in noxium ipsum, & in liberos, & in familiam, eò illius probatio clarior,*
66 *& certior esse debet, argum. l. vltim. C. de probat.* † Quin potiùs censeo, boni, & æqui Iudicis esse id optare, vt qui deferũtur Rei, per suas defẽsiones delicta eludant veriùs, quàm vt quæ non sunt comminiscantur improbi scelera, vt Cicero aiebat *pro Cluentio, sed in hac tanta difficultate, illa me res tamen, Iudices, consolatur, quod vos de criminibus sic audire cõsueuistis, vt eorum omnium dissolutionem ab Ora-*
67 *tore quæratis.* † Et compertum tamen est, per ea tempora, vt aduertit Lipsius *in notis ad Plinij Panegyric. nu. 95. Plerumque crimina inscripta sub titulo Maiestatis*, ac etiam Tacitus *annal. lib. 3.* vix aliam fuisse pręter vnam hanc lęsæ maiestatis accusationem, *Addito maiestatis crimine, quod*
68 *tùm omnium accusationum complementum erat.* † Quamobrem laudibus extollit summis Traianum Plinius *in Panegyrico, Quod metum legis Iuliæ maiestatis sustulerit, contentus magnitudine, qua nulli magis caruerunt, quàm qui sibi maiestatem vindicabant,* de quo Traianus ipse gloriari

solitus

solitus erat Plinio scribens *epist.86.lib.10. Cum propositum meum optimè nosses, nec terrore hominum, aut criminibus Maiestatis reuerentiam nomini meo acquiri*. Eoque accusationum huiusmodi tùnc latus feruor, vt M. Aurelius Imperator, referente Vulcatio Gallicano *in Auidio Cassio*, dixerit *Deindè in causis Maiestatis hac natura est, vt videantur vim pati etiam quibus probatur*; & transcripsit Valenzuela *in consil.163.nu.66.tom.2.*

Hoc, vt diximus, non est indè dimetere delicta, vnde nulla criminum seges; sed circà iustitiæ causæ cardinem se vertere, in qua Regum omnium, omniũ Principũ, Rerumpubl. Proregum, Regumque Ministrorum tantùm interesse cernitur. Protestatus id fuit, eleganti stylo, suoq; ingenio digno Petr. Herod. *lib. 7. rer. iudic. cap. 20.* eo expenso quod in vna, quæ infertur Principi iniuria cęterorum omnium lęditur Principum auctoritas, per hæc, *Qua Principi infertur iniuria, omnium Principum iniuria est, neque enim tàm persona, quàm dignitas laditur, si Ciue violato, quia omnium Ciuiũ sanguis coniunctus existimatur, violato Equite, Senatore, Magistratu, reliqui omnes suam iniuriam arbitrantur; quia ea cogitatio est in alterius iniuria sese despectos, dignitatemque ordinis contemptam, & abiectam.* 69

Cum autem tàm atrox hoc scelus tot comitentur circũstantiæ, furoris nempè, impudentiæ, ac seditionis quod ad eos, qui tantùm patrarunt parricidiũ, verba Ciceronis *orat. 2. in Catil.* quibus quid inter Partes suas interesset, & aduersas exaggerat, iure mihi vendicare posse videor, *Ex hac enim parte* (inquit) *pudor pugnat, illinc petulantia, hinc pudicitia, illinc stuprũ, hinc fides, illinc fraudatio, hinc pietas, illinc scelus, hinc constantia, illinc libido, denique aquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignauia, cum temeritate, cum vitijs omnibus, postremò copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona denique spes cum omnium rerum desperatione cõfligit. In huiusmodi certamine, & pralio, nonnè etiamsi hominum studia deficiant,* 70

Dij ipsi immortales cogent ab his præclarissimis virtutibus,
71 *tot & tanta vitia superari.* † Quod eo deuenerit hominum malitia, vt graue adeo fiat delictum occasione arrepta, quæ publicæ tribueretur causæ quicquid temerè suasit liuor! Grauis profectò circumstantia hæc est, digna veriùs quæ dementię (qui effectus est istius vndantis adeò affectus) quàm
72 alteri cuipiam adscribatur causæ. † Non omittenda puto, quæ cecinit P. Behusius Societatis Iesu *lib. 1. Epigrammat.*

Dicitur cur longa est amentis syllaba prima
Insano contra cur in amante breuis.
Sic credo, furor est amenti, par & amanti,
Sed furor est illi longus, huic breuis est.

Sed turbidus hic affectus eos peperit furoris partus, quorum longa fuerit, & duratura diù apud posteros recordatio.
73 † De Sardinia nũc prędicari certè nõ licebit, quod affirmauit olim Camill. Borrel. *de Catholic. Reg. præstant. cap. 46. num. 151.* ac etiam Iohan. Coras. *ad l. 2. §. capta deindè Sardinia nu. 2. ff. de origin. iur.* & Vico *in histor: Sardin. Sardinia nec Lupos, nec Serpentes venenosos gignit;* Suo namq; sinu fouit venenosiores, & oppidò immaniores, quas inculta magis nemora, magisque desertæ Libiæ abortæ sunt, & aluerunt arenæ. Porrò tàm exsecranda feritas, de nulla adhuc legitur muliere.

CON-

CONCLVSIO

LÆSÆ MAIESTATIS REVS IN PRIMO CAPITE EST, qui Generalem Locumtenentem, seù Proregem in quopiam Regnorũ Aragoniæ Coronæ subiectorũ interficit.

ARGVMENTVM PRIMVM.

Explicatur *l. 1. §. 1. D. ad l. Iuliam Maiest.*

§. II.

SVMMARIVM.

1 Argumentum hoc vnicũ ob sui præstantiam debebat esse.
2 Cretenses de suo labyrintho dicebant nullum ingressis esse exitum.
3 Ob delictum tres læduntur persona Princeps, Magistratus, & pars.
4 Princeps indirectè læditur.
5 Prorex in Prouincia quam gerit habet potestatem, & imperium.
6 Contradictores sunt aliqui, qui conuinci, nõ vinci possũt.
7 Eorum argumentis, non ipsis satis fit.
8 Iacobus Gobtofredus expenditur.
9 Principis maiestas læditur cũ læditur eius Magistratus.
10 Merum, & mixtum imperium apud Proregem extat.
11 Prætor etiam illud habuit.
12 Prorex est summus, & supremus Magistratus.
13 Quid sit potestas, & quid imperium remissiuè.
14 Potestas in maioribus Magistratibus Imperium dicitur.
15 Merum Imperium tantum, Potestas dicitur.
16 In Magistratibus vtrumque fiat.
17 Magistratus appellatur Potestas.
18 Quod intellige de ijs qui Prouincias exteras regunt.
19 Imperium residet in persona Proregis.

20 Non potest Prorex à se abdicare hanc potestatem.
21 Bouadilla casus adducitur.
22 Non minuitur hæc potestas quia temporalis.
23 Sicut nec in Dictatore.
24 Imo quia officiũ perpetuũ nõ est maiori pollet autoritate.
25 An incidat in pænas l. quisquis C. ad l. Iul. Maiest. qui hoc scelus committit.
26 Farinacij sententia refertur.
27 Explicatur tex. in l. 1. §. 1. ver. securitatem D. ad l. Iul. Maiest.
28 Sardinia non fruitur ea quiete qua olim.
29 Regnum Sardiniæ fuit expositum ruinæ, ac direptioni.
30 Quia par perturbatio oritur ex Proregis quam Principis nece.
31 Maximè cum hoc euenerit in Ciuitate Callaritana, quæ est Regni Metropolis.
32 Ioan. Iacobus Chifletius laudatur.
33 Eius dictum expenditur.

1 OPVS quidem non esset nostros protrahere sermones ad probationes alias, quam ad eas quas hoc desiderat argumentum; quod sui inspecta qualitate vnicum esse de-
2 beret, † & ab eo sane nõ absimile de quo Philochorus aiebat, Cretenses nempè de suo iactasse labyrintho, referente Plutarcho in Theseo, nil mali aliud in se habere, quam quod nullus illùc ingressis esset exitus. Argumenti fundamentum est expressus Vlpiani textus *in l. 1. §. 1. ff. ad leg. Iul. Maiest.* vbi enumeratis speciebus, quæ locum faciunt læsæ maiestatis in primo capite crimini, hæc verba legũtur, *Qui-*
3 *uè imperium, potestatemuè habeat occidatur*. † Ob delictũ quodlibet commissum, tres lęduntur personæ, vt Fernandez de Otero *diuers. iur. qq. p. 1. q. 1. nu. 1.* Princeps nempè, Magistratus, & Pars læsa, *l. si quis 7. C. ad l. Iul. de vi publ.*
4 † At quia qui principaliter lęditur Princeps non est, cum indirectè tantùm lędatur ipse; Nõ igitur delictum quoduis sub lęsæ maiestatis censum venit; sed illud solum, quo aut Prin-

Principis,aut qui eius gerit vices persona lęditur. Vlpianus, cęterum, relatis delicti huius speciebus, inquit, Qui imperium potestatemue habentem occiderit, in hoc crimen incidit. Hoc autem ait, postquam locutus est de Republ. quæ Principis tùnc gerebat vices. † Quod Prorex in Prouinciam quam regit, aut Regno hanc habeat potestatem, & imperium nemo vnquam negare fuit ausus; Ideoque in dubium reuocare poterit nemo, qui textus huius litteram legerit, quin certa sit nostra opinio;† Nisi tamen Cõtradictores nostri (quod certè nolim) sint illius farinæ homines de quibus D.Augustinus ait, *Conuinci eos posse, sed vinci non posse*; † ac vt Anton. Faber *in Cod.lib.1.tit.1.de Sanctor.intercess.vt quamuis eorum argumentis satisfacias, ipsis tamen satisfacere nunquàm possis.* 5 6 7

Expendit,quod ad rem attinet hanc,textum iàm dictum Petr.Grego.*de Repub.lib.4.cap.6.nu.17.& 18.* † sed maiori cum expressione Iacob.Gothofred. *in cõment. ad l. quisquis C.Theodo.ad l.Cornel.de sicar.* his verbis,*sic sanè,quod repetere necesse est, & olim lege Iulia Maiestatis tenebatur, qui Magistratum aliquem Populi Romani,vel eum,qui imperium potestatemue habebat occidere studuisset l.1.§.1.ff.ad l. Iul. Maiest. Quo vtiq; numero erunt Magistratus Prouinciales,qui sanè imperiũ potestatemque habebant* Hieronym. Gig.*in tract.quem edidit de crimin.læs.maiest.quæst.26.n.1.* idem fermè quod nos propugnamus, in vim textus huius ait; Et Afflict. *in cap.1.§. & bona committentium vers.septimo n.63.tit.Quæ sint.regal.* docuit in crimen lęsæ maiestatis incidere eum qui officialem cui sit merum, mixtumq; imperium,occidit; † Quia Principis maiestas lęditur cum eius lęditur Magistratus. † Hoc autem merum, mixtumq; imperium Proregi inesse, quanquam extrà omnem controuersię aleam sit, docuerunt etiam Nouar. *ad Pragm. Regn.Neap. propos.2.nu.5.* Mastrill.*de Magistrat.lib.5.cap.6.nu.80.* Ramirez *de lege Regia §.11.nu.31.* Fontanell.*decis.3 num.22.* Sanfelic.*decis.55.nu.13.* Don Michael Cortiada olim Collega noster,de Iurisprudẽtia optimè meritus *decis.10.n.14.* 8 9 10

11 † Ac Prætorem id quoque habuisse probo ex text. *in l. final.* ibi, *alioquin inane, & elusorium Pratoris imperium esset.* Atquò breuiùs eò elegantiùs quàm cæteri Quintil. *lib. 5. cap. 10.* hisce verbis, *Iniuriā fecisti, sed quia Magistratui, Ma-*
12 *iestatis actio est.* † Quod autem Prorex sit summus, idemq; supremus Magistratus, habes apud Mastrill. *de Magistrat. in prælud. nu. 51.*

13 Explicauit latè Bodin. *in Method. histor. cap. 6. pag. mihi 243.* Quid potestas esset, quid imperium, statuens maiores Magistratus vtrumque habuisse; & Carolum Sigonium, atque Gruchium Festum secutos, & Grammatices adstrictos regulis refellit, quod eis potestatem tantùm inesse dicant,
14 non autem imperium; † cum certum sit potestatem maioribus in Magistratibus imperium dici *l. potestatis 215.* ibi, *Potestatis verbo plura significantur, in persona magistratus,*
15 *imperium ff. de verb. signif.* † Quamuis autèm merum imperium tantùm, Potestas dicatur iuxtà text. *l. 3. ff. de iurisdi.*
16 † certum tamen est in Magistratibus vtrumque fuisse *l. sed etsi 26. §. 1.* ibi, *Consulem cæterosque qui imperium potestatemue habent D. ex quibus caus. maior. l. lex 7.* ibi, *Qui cum*
17 *imperiū potestatemuè haberet D. ad l. Iul. de vi publ.* † Quarè ortum hinc duxit, vt Magistratus, Potestas nuncuparetur *l. 1.* ibi, *Qui Magistratum potestatemuè habet, D. quod quisque iur. l. qui accusare 8.* ibi, *Propter magistratum potestatemuè in qua agentes sine fraude in ius vocari possunt D. de*
18 *accusa.* † Quod autem hoc de ijs accipiatur, qui Prouincias regunt exteras probat text. *l. eum qui 13. §. 1.* ibi, *Magistratus, vel is qui in aliqua potestate sit, vt puta Proconsul, vel*
19 *alij qui Prouincias regunt D. de iurisd.* † Confirmant mirè quod dicimus, imperium nempè hoc in Proregis residere persona, verba quæ leguntur in titulo quo decoratur idem; Ea porrò hæc sunt (vt expendere omittamus alia, & in proximum reijciamus argumētum) *locoq; & vice nostris* (alloquitur Rex Generalem suum Locumtenentem) *præsis, & præferaris, & imperes respectiuè omnibus, & singulis Archiepiscopis, Episcopis, &c.*

Hoc

Hoc verò imperium, hæc potestas arctis adeò vinculis adnectitur Magistratui, aut qui eius gerit vices, vt nequeat ille etiam si velit eam à se aut abdicare, aut dimittere iuxtà Bouadil. sententiam *in politic.lib.3.cap.1.nu.31.* † vbi quęrit; an, si quis iniuriam Magistratui inferat, his verbis, *nisi togam haberes*, hic autèm respondeat, *dimissurum se, aut eam depositurum*, postquàm verè dimisit, aut deposuit ipse togam, lędatur; eandem lędens incurrat pęnam, quam is qui Magistratui iniuriam irrogat; Resoluitque dubium affirmatiuè, iuxtà Io: Fabr. doctrinā *in l.seruus C.de pan.*& Cassan. *ad Consuetud.Burgund.tit.de Iust.§.8. vers.septima conclusio, & in Catalog.glor.mund.par.7.consid.13.in princip.* per text.*l.1.§.vsque adeò D.de iniur.vsque adeò* (ait textus) *iniuria qua fit liberis nostris nostrum pudorem pertingit, vt etiamsi volentem filium quis vendiderit, patri suo quidem nomine competit iniuriam actio, filij verò nomine non competit, quia nulla est iniuria, qua in volentem fit*. Sed peculiari magis loco de hoc agetur articulo. 20 21

Nec quia imperium hoc, potestas ista Proregis est ad certum limitata tempus non autem perpetua; Ideò quicquam ei de sua decedit amplitudine, magnaq; auctoritate: vt nec olim quicquā Dictatoriæ decedebat dignitati, quod ad tempus sumeretur, nec ideò summo quicquam Dictatoris imperio fiebat pręiudicij. Nam decempeda, qua id oporteat dimetiri non est quidem officij perpetuitas, sed auctoritatis limitata facultas. † Dictator sanè eādem exercebat prorsùs iurisdictionem quam Princeps; nec alius quispiam præter vnam ipsam Rempublicam rescindere poterat gesta. Quod magnus hic honor intrà pręfiniti temporis cōcludatur cancellos, quicquam tamen de sua nō amittit natura. Ità loquebatur Hug. Grot. *de iur.bell. & pac.lib.1.cap.3.nu.11. Neque enim* (hic Auctor ait) *illis assentio, qui Dictatori negant fuisse summum imperium, quia perpetum non erat. Nam rerum moralium natura ex operationibus cognoscitur; Quarè qua facultates eosdem effectus habent, eodem nomine nuncupanda sunt. At Dictator intrà tempus suum omnes actus* 22 23

eodem

eodem iure exercet quo Rex, qui est optimo iure neque eius actus ab alio reddi irritus potest. Duratio autem naturam rei non immutat.

24 Quod si ex eo quod Proregis officium perpetuum non est, maiori eum pollere auctoritate probemus, scopum attigisse videbimur, tùm extrà instituti nostri fines nō vagabimur, principali nostro themati supperias etiā ferentes. Habemus ex Farinac. doctrina, *in eo quem scripsit tractatu de crimin. laesa maiest. quaest. 112. nu. 39.* si lędatur Papae, aut Imperatoris Vicarius laesae maiestatis crimen committi. Auctores laudat in hoc Farinac. Salicetum *in l. quisquis num. 4. in fine vers. Aut Superiorem recognoscunt C. ad l. Iul. Maiestat. Bart. Alex. & alios,* sed pręsertim Capyc. *in decis. 130. dub. 6. per tot.* qui de Prorege loquitur; eo quod idem sit, vt ait ip-
25 se, ac Vicarius. † Difficultas autem non in eo sita est, an lęsae maiestatis committatur crimen, sed an qui hosce laedit in pęnas incidat omnes *l. quisquis C. ad l. Iul. Maies.* praescri-
26 ptas. † Et post multos quos citat DD. concludit tandem Farinac. se distinctionem ad hoc repperisse apud Gigan. *lib. 3. quaest. 23. nu. 7.* inquientem, posteriorem opinionem locum sibi facere in Vicario, qui perpetuus non est, sed ad certum tempus designatus; Priorem verò in Vicario, seù perpetuo Locūtenente. Rationem assignat; quia Vicarius perpetuus, etsi ab Imperatore iurisdictionem habeat, eam tamen suo proprio exercet nomine; Temporarius autem administrat illam, non suo quidem, sed Imperatoris nomine. Ideoque est locus regulae quam statuit Bart. *super Extrauag. Henrici VII.* vbi dixit, crimen lęsae maiestatis committi contra officiales, qui nomine Principis iurisdictionem administrant, non autē contrà eos, qui principaliter iurisdictionem exercent, licet eam habuerint à Principe, & allegat Dec. *consf. 610. lib. 4.* ac Decian. *lib. 7. tract. crimin. cap. 49. nu. 40.*

Ex hactenùs traditis, legitimè infertur, non solùm Maiestatis lęsae crimen committi, cum Prorex lęditur, eo quod tēporarium gerat officium ipse; sed hanc etiam ob causam in crimen istud incurri. Nam si perpetuum id esset officiū;

Res

Res maiorem vtique haberet, ex auctoris huius sententia dubitationem.

Sed priusquam citatæ *l.1.§.1.D.ad l.Iul.Maiest.* seponamus textum, sunt adhùc perpendenda mihi verba aliquot mirum in modum nostro apta instituto. † Enumerat in hoc 27
textu Vlpianus delicti huiusmodi species; & inter cætera hæc ponit verba, *Nam Maiestatis crimen illud est, quod aduersus P.Romanum, vel eius securitatem committitur.* Vocem hanc *securitatem*, explicans Dionysius Gothofredus ait idem esse, ac tranquillitatem, Accursij, & Vuessembecij *in paratlit.ad tit.D.ad l.Iul.maiest.* omisso intellectu, existimantium, vocem istam *securitatem* accipi debere pro commeatu quem dicimus saluum conductum, qui multis concedi consueuit. Sed Gothofredi opinio vt certior, ità est cōmunior, & ante eũ ità senserunt Bald. Duaren. *lib.2.disput. anniuers.cap.22.* Menoch. *in cons.99.nu.27.lib.1.* Gratian. *discept.forens.tom.1.cap.54.nu.12.* Iacob.Durant.*lib.1.var. cap.1.* multa quidem cum eruditione, & Budæ. *in notis ad Pandect. super hunc tit.* vbi ridiculam Accursij censet opinionem. Et sanè nō abludit ab huius textus germano sensu, quæ affirmat opinio; eum qui pacem, publicamque turbat trãquillitatem maiestatis crimen hoc in primo capite committere. † Quod cęterum Sardiniæ Regnum ea non fruatur 28
qua olim lętum erat quiete, & antequàm id euenisset infortunium, nostro satis didicimus magnoq; dolore; cum exsecrandi huius parricidij patratores pacatissimam momento turbarint tranquillamq; Prouinciam; † Nec dubitandum, 29
quin Regnũ illud omnimodæ exposuerint ruinæ, ac direptioni. De graui siquidèm timendum præcipitio, vbi Nobilium Ciuiumq; Sardorum fidelitatis radices olim altissimæ syderatę nunc quadantenus cernuntur. Ecquis enim certos reddiderit vnquàm scelestos illos, quatenùs publicæ quietis per Proregis necem posset ferri motus? Hanc rerum confusionem, hęc discrimina, pericula hęc quę violentam Proregis cuiuspiam consequuntur mortem, expendit appositè P. Petrus Gambacurt. Societ. Iesu decus eximium *in tract.*

de

30 *de Immunit.Eccles.lib.5.cap.44.* † Et in articulo quem tractat, an sceleris huius auctor, Ecclesiæ gaudeat immunitate *nu. 9.* ad rem verba hæc ait, *Quia par perturbatio Reip. per periculum ex huius* (de Prorege loquitur) *atque ex Principis ipsius nece oritur:* & Martin.Rumel. *ad Auream Bullam Caroli IV. par. 3. diss. 5. Huius læsione,* inquit, *concutitur tota Respub.*

31 † Non erat planè parui momenti circumstantia, qua grauius mage hoc esset crimen, inde enim totius Regni illius timendus erat motus, quod in Callaritana Ciuitate commissum esset, quæ Regni Metropolis est, exemplo cuius de cæterarum posset motu dubitari; Nam, vt Tiberius aiebat apud Tacit. *annal.lib.3. Neque decorum Principibus si vna, aut alia Ciuitas turbet, omissa Vrbe, vnde in omnia regimen.* Ad eluendam porrò huius notã criminis cõperio,

32 à quodã quod Gerbert. ait *epist. 1.* † (quem refert Io: Iacob. Chifletius, Vindex Hispanus antonomasticè dictus, fulgidissimum seculi nostri iubar, Lipsius alter, qui solidioribus disciplinis eruditiorum notitiam litterarum, ipsamq; etiam historiã, & Politica adiunxit felicissimè, & maiori quidèm cum dignitate, quàm Andręas Cannoncherius; cuius certè Chiffletij stylo magis debet Hispania quam cęteris suis omnibus Scriptoribus, *in Vindicijs Hispanis in Comment. pro Lotharingiæ Ducum domo editis*) hanc fuisse allatam excu-

33 sationem, † *Maiestatis Reus non dicitur, cui pro Cæsare stare semper fuit gloria, contrà Cæsarem ignominia.* At qui non id pro se afferre posse videntur, nec debent Parricidæ isti; Nõ enim stare pro Cęsare est, cum Cęsaris turbant Regnum; Nec puduit eos Cęsaris contraire iussis, Auctores se tot delictorum quæ prius sunt consequuta, prębentes; Quãdo è Sardinia migrare oportebat æquumq; erat; nec ibi pertinaciter ad eas fouendas turbationes morari, quas vigere adhùc nouimus.

SE-

SECVNDVM ARGVMENTVM.

Explicatur Vox *Maiestas*.

§. III.

SVMMARIVM.

1 Maiestas est summa potestas.
2 Est decus, amplitudo, excellentia, ac suprema dignitas.
3 A magnitudine dicitur.
4 Ex nuptijs inter Honorem, & Venerationem contractis dicitur nata.
5 Nunquam fuit Infans, quia semper maior.
6 Graeci vt amatores libertatis in sua lingua hoc nomine non vtuntur.
7 Apud Romanos merum imperium inauditum.
8 Maiestas appellatur, nõ recognoscere Superiorẽ in terris.
9 Qua Maiestate gaudet Rex noster inuictissimus.
10 Etiam vt Rex Sardiniæ.
11 Est caracter quem venerantur etiã perditissimi homines.
12 Sic seruus Caium Marium interficere erubuit.
13 Sic in Vespesiano emicuit hæc maiestas.
14 Scipio Africanus hac de causa etiam veneratus fuit.
15 Est quid latens ex quo veneratio oritur.
16 Petri Gregorij locus ad institutum expenditur.
17 Plures species huius Maiestatis referuntur.
18 In omni Imperio quod sũmũ reperitur dicitur Maiestas.
19 Eam etiã veneramur in paruulis ad Maiestatem natis.
20 Etiam dimisso Magistratu viget in aliquibus.
21 Exemplum Appij adducitur.
22 Elegans locus Theodosij Grasuuinkel consideratur.
23 Quare Imperatores, & Reges appellantur Maiestates.
24 Maiestas optima ad tumultus sedandos.
25 Hanc Maiestatem habet Rex quia est imago Dei.
26 Dicuntur Christi Domini.

27 Persæ adorabant Reges.
28 Elegans Tertulliani locus.
29 Hæc maiestas communicatur Proregibus.
30 Et iam tempore Romanorum Magistratibus.
31 Diuiditur in Imperatoriam, Regiam, & Prætoriam.
32 Elegans Valerij Maximi locus.
33 Hinc iurisdictio Magistratus Imperium vocatur.
34 Insignis Senecæ locus.
35 Maiestas hæc precario residet in personis, quibus cõmunicatur.
36 Magistratuum Dea vocabatur Maiestas.
37 Vnicum asylum Aduersariorum.
38 Lex maiestatis aliam quam Principis comprahendebat personam.
39 Singularis locus Taciti adducitur, & exornatur.
40 Princeps, vel Præsides cõposito vultu in Senatu assistant.
41 Quando verba solum arguuntur, præsumitur quis innocens factorum.
42 Expenditur ad idem institutum l. de minore 10. §. 1. D. de quæstio.
43 Quædam inseparabilia sunt à Diademate Principis.
44 Expenditur ad id Andreæ Cannonherij elegans locus.
45 Alius locus Bertrandi Argentre ad idem adducitur.
46 Expenditur cap. dudum 14. de Præben. in 6.
47 Sed hæc locum non habent in nominatione Proregis.
48 Proregis occisione saltem diminuta manet maiestas.
49 Plura loca de diminuta maiestate loquentia.
50 Rei etiam diminutæ maiestatis reperiebantur.
51 Nulla differentia est inter diminutam, & læsam maiestatem.

SEcundum hoc nostrum argumentum super expositione in vocis, Maiestas sua iacit fundamenta. Cum enim totius quæstionis in eo vertatur cardo, an læsa illa ob delictũ huiusmodi queat dici; necesse omninò duco, quid sit Maiestas expendi. Quod si votis fortuna arriserit, vt peculiari ali-

qua id aperiamus explanatione magnam ferè partem instituti nostri confecisse videbimur. consulendi ad hoc imprimis sunt Cocher. *Aphor.Politi.lib.2.cap.9.* Henningius Arnisęus *de iur.Maiest.cap.1.*

Maiestas, Diuus ait Thomas *in Cōment.ad epistol.ad Hebraos Diui Pauli cap.2.* erat summa Potestas. † Et Tiberius 1
Decianus *lib.7.tracta.criminal.cap.2.nu.1.* affirmauit hanc 2
esse decus,amplitudinem excellētiam,& supremam dignitatem vel Senatus,Populiq;Romani,vel Pontificis Maximi, vel Imperatoris, vel Regis. † Festus verò inquit à magnitu- 3
dine dictā.† Poetę ex nuptijs inter Honorem,& Veneratio- 4
nem cōtractis ortam finxere;† nūquàm autē infātem fuisse 5
quia ab ipsa natiuitate prodijt maior Ouid. *lib.6.fastor.* Plinius *lib.35.cap.10.* Diuus Augustin. *de Ciuitate Dei lib.4. cap.21.& 24.* Claud.Min.*ad Alciat.emblem.9.* Camill.Borrell.*de Regis Catholici præstantia cap.60.nu.27.* † Magnaq; 6
adeò fuit, vt Græci (forte quia tantos libertatis amatores accepimus) quanquam diuite lingua, nomen ei indere nequiuerint, vt aduertit Franciscus Broeus *in Commentar. ad Procemium Institu. vers. Imperatoriam maiestatem nu.2.* † Hinc factum, vt Romanorum temporibus (Ara- 7
gonienses idem planè affirmant) inaudita hæc vox fuerit, *Merum Imperium*, quod Turnebus *obseruauit in Animaduers.in Rullianos Petri Rami Comment.* Nec vllus vnquàm Ciceronis ætate merum imperium vel dixit, vel audiuit præterquàm quod, nec Populus Romanus liber merum imperium ferre potuisset.

Dignitas, Superiorem in terris non recognoscendi, Ma- 8
iestatis etiā appellatur nomine, vt noster adnotauit Mieres magnus Gothalanus,benemeritus Gerundę Ciuitatis filius, *in Curia Montisalbi Alphonsi III. collat.5. cap.31. in nouis* per hæc, *Sed Dominus noster Rex, & alij Reges,& Principes Hispaniæ, qui non recognoscunt Imperatorem habent maiestatem,* Petr.Gregor.*de Rep.lib.8.cap.4.nu.1.* † Quod Rex 9
noster Superiorem in terris non recognoscat liquet inter DD.Glos.*in can.Hadrianus in vers.per singulas 63.distinc.*

ii 2 Panorm.

Panorm. *in cap. per Venerabilẽ nu. 9. Qui filij sint legit.* Nicol. Vbald. *in tract. de success. ab intest. in fin.* Bald. *in l. ex hoc iure col. 2. vers. Tertio quaeritur. D. de iustit. & iur.* Castald. *tract. de Imper. quaest. 53.* Redin. *de maiest. Princip. vers. Imperatoriam maiestatẽ nu. 35.* Mastrill. qui plures refert *lib. 1. cap. 4. nu. 15. cum seqq.* late Camill. Borrell. *de praestant. Reg. Cathol. cap. 47. per tot.* qui penè infinitos tradit Pareja *de instr. editi. in additionibus ad primum tomum pag. 117.* & de Rege Aragonum in specie videndus Calixtus Ramirez *de lege Regia §. 21. nu. 20.* vbi plures adducit, & respondet Carolo

10 de Grassalijs, qui id negat. † Et in terminis Regis Sardiniae Hieronym. Oliues, origine Sardus, & in Supremo Aragoniae Consilio Regij fisci Patronus *in Cõment. super ll. Sardiniae cap. 2. nu. 3. in fine.*

11 Maiestas haec, dignitatis praestantia est, cuius nota velut signum est, aut Potestatis caracter. Vnde factum videmus vt vel perditissimi homines in eos qui hanc ferunt imaginem

12 suas extendere manus ausi nũquàm fuerint. † Ità seruo euenit illi, qui carcerem intrare, & Caium Marium ibi necare iussus inermem, distentus à scelere fuit, latente illa, & solum in Marij oculis scintillante maiestate, vt adnotarũt Appian. *lib. 1. de bell. ciuil.* Plutarch. *in Mario,* & Valer. Maxim. *lib. 2.*

13 *cap. 10.* † Ac etiam, statim ac de Vitellij victoria fama percrebruit, apparuit in Vespesiani facie, quae ante non se pro-

14 diderat maiestas, vt Sueton. refert *in eius vita cap. 7.* † Sylius autem Italicus de Scipione Africano locutus, non tàm venerabilem eum fuisse ait quia bello potens esset, quàm

15 ob maiestatem istam, † quod obseruauit quoque Petr. Gregor. *lib. 8. de Rep. cap. 3. nu. 1.* additq; *nu. 2.* auctor hic, haud facilè explicatu esse in quo maiestas ista sita esse dicatur; & dici tantũ posse, eam latens quid esse ex quo veneratio suam

16 ducat originem, † *Quid autèm sit illa maiestas nõ potest facilè exprimi, proprietatem rei clarè sensibus insinuado; est enim quidpiam latens, quod reddit praeter naturam propriã mirabile quippiam, vnde veneratio singularis, & honor nascitur, nec quale illud sit possunt ipsi admirantes notare apertè*

*tè. Certè Dei hac virtus est,& radius à vera Dei maiestate
inditus,vt opinor,seù Angelus potestatis minister, vel aliud
quippiam efficax,sed incognitum.* † Hæc planè maiestas illa 17
est, quam Israeliticus agnouit Populus in Moysis facie post
quam Dominũ fuit ille allocutus, vt ait sacer textus *Exod.
34.* Et quã Deus ipse ex Moysis spiritu in septuaginta eius-
dem deriuauit Coadiutores *Numer.cap.11.* Hæc est eadem
illa,quam in Saul aspexere,postquàm in Regem eum vnxit
Samuel,vt *Reg.1.cap.10.*Et quę Dauidem comitata est post
acceptam Regni coronam,vt *Reg.1.cap.16.*Quam in Moy-
se admiratus adeo fuit Pharao, vt suas in eum inijcere ma-
nus dubitarit. † In Imperijs omnibus (ait Altusius *Politico.* 18
cap.9.nu.97.) magnum quid admirari est, quod maiestatis
compellamus nomine, in omni enim Imperio aliquid sum-
mum reperire licet, quod maiestatem appellamus. † Hæc 19
demùm est quæ vel ex ipsis Principum crepũdijs ad Purpu-
ram natorum, eius nos venerationis monitos facit, qua ergà
ipsos nosmet gerere debeamus; Nec ijs parere detrecta-
mus quos ad Imperium, antequàm discernere queant lu-
cem,natos scimus. Nec dubitandum, quin latens vis aliqua
eos informet animos, quos antè prætextam ad togæ decus
agnouimus creatos. † In quibusdam hæc tanta infunditur 20
cum vi, vt etiam post abdicatum magistratũ, vigere videa-
tur adhùc, † vt de Appio refert Liuius *decad.1.lib.2.*qui de- 21
latus vt Reus eadem fuit veneratione habitus atque timore
ac si Consul tùnc esset, *Idem habitus oris* (Liuius ait) *eadem
contumacia in vultu, idem in oratione spiritus erat, adeòut
magna pars plebis Appium non minus Reum timeret, quam
Consulem timuerat.* † At exprimentia magis magisque vo- 22
cem hanc,Maiestas,significantia verba me apud alium non
repperisse fateor, quàm apud Theodosium Grassuvinkeliũ
*eo libro,cui titulum fecit,Dissertatio de Iure Maiestatis cap.
4.* vbi postquam suum ferè lassauit magnum ingenium in
peruestigando quid grandi hoc comprehendatur nomine,
ità loquitur: *Ergò nihil aliud de Maiestate, idest de potesta-
te absoluta prædicari potest valentius, quàm id ipsum quod
sit.*

sit. Ergò hæc in se collata stat. Maius, aut minus non admittit, omni lege maior, nullo limite circumscripta, nullis temporum spatijs arctata. Quod in corpore anima, id in imperio maiestas est. Vt sicut tota anima est in toto corpore, tota in singulis partibus, itidem & maiestas in sibi subdita; in omnia se infert, influit, se figit, ac solidè stat. Indiuiduum quid maiestas, eoque nec diuidi potest, & sacra cum sit, nulla cõmunione cum altero profanari. Summo non aliud sũmum. Maiestatem quæ egrediatur, superior maiestas non est, priore asserta. Sed hæc, & his similia illustrare si contendas, aut annitare, veriùs obscures. Claudam verbis non meis. Rectè sũmum Imperium corona comparari, atque illius imaginem pingi solere. Est ea vtriusque natura vt parte omissa, etiàm substantiam amittat. De præcipiti loco qui cadit in medio nõ hæret, de summo fertur in subiecta; facit vulgatum illud, coronam ne carpseris.

Pergit auctor hic, ac suprà se loquendo latus, ità ait *cap. 6. Vt neque æqualem ferat quod sũmum est, esset enim ipsum illud æquale summum; duo autem summa dari non possunt. Summæ verò potestati, æqualem si adiunxeris æque sũmam, iam neutra erit summa. Æque est, ac si dicas dari duo infinita contrà infiniti definitionem, quæ id demum infinitum docet, extrà quod nihil assumi potest. Si quis infinita duo ponere vellet, vtrumque destrueret; idem de summis Potestatibus dictum est. Diuinè in casu hoc nostro in oratione cõtrà Idololatras Diuus Athanasius, vt multitudo Deorum, nullitas est Deorum; ità quoque necesse est multitudinem Principum efficere, vt nullus esse Princeps videatur.*

23 Hinc ergò factum est, vt Imperatores, ac Reges dicantur Maiestates *Proem. Instit.* ibi, *Imperatoriam maiestatem l. 1.* ibi, *Imperatoris maiestatis C. de Thesaur. lib. 10. l. 1.* ibi, *Regiæ maiestatis. C. vt nemo priuatus. l. si quis ex grege,* ibi, *Indultum nostræ maiestatis oraculum. C. de cohortal. Princip. lib. 12. l. 1.* ibi, *vt tàm in adoranda nostra serenitate. C. de silentiar. lib. 12. l. vltim.* ibi, *Quos Augustalis dederit maiestas. C. vbi, & apud quem. l. benè à Zenone,* ibi, *Qui nec maiestatem*

*tem imperialem agnoscunt. C. de quadriēnal.præscript. l.vltim.§.vlti.*ibi, *Ad nostrā maiestatē. C.vbi Senat.vel Clarif. l.2.*ibi,*Siue à nostra maiestate.C.de annal.except.l.penult.*ibi
Principalis maiestas, D.de hæred. instit. l.nēminem 12. ibi,
prout nostra se dederit maiestati. l.cōtrà ibi, *Augusta nostra
maiestas.C.de re milit.lib.12.l.final.* §.*sed quia nostra maiestas. C.commun.de legat. l.si Imperialis maiestas C.de legib.
l.meminisse*, ibi, *Si quid contra maiestatem Imperatoris. C.
ad l.Iul.maiest. l.fin.*ibi,*Nihil aliud est tàm peculiare Imperiali maiestati. C.de donat.inter,&c. Clementin.Pastoralis
vers.sane in ipsius maiestatis offensam, de re iudic.*

Hæc planè maiestas est,ob quam de Tiberio querebatur 24
Populus Romanus, quod per se ipse Illyricam non adiret
Prouinciam, ad exortos ibi sedandos tumultus,cum ei diceerent, referente Tacito *annal.lib.1. Ire ipsum,& opponere
maiestatem imperatoriam debuisse.* † Hāc sanè maiestatem 25
habent Reges, quod Dei referant imaginem,vt Plutarchus
scripsit *in lib. Ad Principem ineruditum* . Iustitia finis legis
est; lex autem officium Principis; At Principis imago Dei
est omnia rectè disponentis,& constituentis. † Ideò Reges 26
Christi Domini dicuntur *Reg.1. cap.24.* Essæi autem vt sacrum quid,& à Deo datum reputabant, vt ex Ioseph *de Sectis Iudæorum* aduertit Petrus Gregor.*lib.26.de Repub.cap.
vlti.nu.14.* † Atque hanc ob causam Reges adorabant Per- 27
sæ Iustin.*lib.6.*Et Caius apud Tacit.*lib.3.annal.*aiebat,*Principes instar Deorum esse*; Plato autem Regem, Deum appellauit hominum; † Sed meliùs nemo hanc explicauit di- 28
gnitatem,quàm Tertull.*lib.ad Scapulam*,& refert Brisson.
de Regn.Persar.lib.1.pag.8.Colimus Imperatorem,ait,*vt hominem à Deo secundum,& solo Deo minorem.*

Si cæterùm probabimus, summam hanc maiestatem cō- 29
municari, & à Regibus in suos diffundi Proreges, aut Generales Locūtenentes posse,ad scopum collineabimus:Nemo enim dubitauerit vnquam, quin, humana si quippiam
in maiestatem hāc attentet audacia, lædatur ipsa in sanctiori sui pectoris parte . † Et vt ab antiquioribus ordiar exem- 30
plis

plis; compertum habemus, Romanorum hanc temporibus in Magistratus transfundi solitam fuisse; cum ex tribus id habeamus textibus. Prior quidem est *l.penultima*, ibi, *Vbicunq; Prætor salua maiestate imperij sui, saluoq; more maiorum ius dicere constituit D. de iusiit. & iur.* Alius est. *l.si familia 9.* ibi, *fortasse & quia hic contempta maiestas Prætoris vindicatur D.de iurisd.omn.iudic.* Tertius tandem est *l.quod Reip.33.D.de iniur.*ibi, *Sed ad vindictam maiestatis publice respiciat.* Atque ita sentit Altus. *Polit.cap.19.nu.97.* deducitq; Petr.Grego.*de Rep.lib.8.cap.3.* Creatis enim Magistratibus, Deus occultam maiestatem, & quasi maiorem statum illis imprimit, quo mirabilis, & augusta excellentia,
31 dignitas, & veneratio eorum reddatur. † Idem quoq; sensit Soccin.Sen.*in conf.22.nu.4.lib.1.* vbi humanam diuisit Maiestatem, in Imperatoriam nempè, Regiam, atq; Prętoriam ac deduxit etiàm Lancellot. Conrad. *in Templo omn.iudic.*
32 *lib.1.cap.1.§.1.nu.6.* † Et Valer.Maxim.*lib.2.cap.vlt.* quem refert Pancirol.*lib.1.Thesaur.variar.cap.2.* ità ait, *Est illa quasi priuata cēsura maiestas clarorum virorum, siue Tribunalium fastigio, siue Apparitorum ministerio potens in amplitudine sua obtinenda, grato enim, & iucundo introitu animis hominum illabitur admirationis prætexta velata, quam rectè quis dixerit longum, & beatum honorem esse si-*
33 *ne honore.* † Hinc autem duxisse originem, vt Magistratus iurisdictio imperium vocetur. *l.2.* ibi, *Vel Magistratus imperio D.de adopt.* Quod ea porrò fuerit in Prętorem deriuata probatur. *l.final.*ibi, *Alioqui inane, & elusorium Prætoris*
34 *Imperium esset D.ne quid in loc.public.* † Sed ad hanc probandam quam exornamus propositionem, à Lectore exigo meo, vt concinnam mihi se debere fateatur ex Seneca desũptam periodum *lib.controuers.4.controu.25.* quam vnam sufficere puto ad Auctoris huius famam. Thema est, Prætoris cuiuspiam reprehensio eiusque nominis probrosa futura recordatio, quod meretricis cum qua cõsuetudinem haberet ipse, cupere se dicentis hominem videre decollatum, votis fecisset satis Prætor, decollari coràm ea iubens damna-

tum

tum Reum quędam. Inter cæteras quas magnus Orator hic affert rationes, suo planè magno dignas ingenio, & quas Eruditi perpendant omnes, conquestus velut de infortunio Magistratus eius eo quod meretrix vna toti Pretorio illi videretur imperare, ità ait, *Maiestas Populi Romani per omnes Nationes, p omnes diffusa Prouincias in sinu meretricio iacet. Ea imperat Pratori nostro qua prostitit.* Vndè liquet, maiestatem illam communicabilem omnibus fuisse nationibus, atq; Prouincijs per Proconsules, Præfectos, cęterosq; id genus Rectores. † Posse verò hanc transfundi maiestatem, & per aliquod tēporis spatium velùt precario cuipiam communicari probat Iacob. Gothofred. in *Commētarijs ad Cod. Theodos. super l. quisquis C. Theodos. ad leg. Cornel. de sicar.* vbi agit de personis, quas Principis immò publicè interfuit pro sacrosanctis, & inuiolabilibus haberi, eosque maiestatis precarię specie indui. Quod de nullo certè alio dici meliùs potest, quam de Proregibus Prouinciarum, quæ Aragoniæ subsunt Coronæ. Nec repetere semel atque iterùm & pluries omittam, allatū supra ad rem hanc ex Quintiliano locum *lib. 5. Instit. cap. 10.* cum breuibus contineat verbis, & probet quicquid nostrum capit Argumētum; cuius extrema ea sunt, nimirum esse maiestatem huic cōmunicabilem Magistratui; Ac qui eum lędit lęsæ maiestatis in primo capite crimen committere. Cum autèm pauca sint verba à Lectoris nostri humanitate id speramus futurum vt eorum nobis condonet repetitionem, *Iniuriam fecisti, sed quia Magistratui maiestatis actio est.* † Hinc euenisse puto, vt Magistratuū Diua vocaretur maiestas, quod Guillelm. Stuckius adnotauit in *descript. sacror. sacrific. Gētil. pag. 18.* 35

36

37 Vnicum ad quod confugiant Aduersarij asylum illud est, quo dicunt personalissimum hoc delictum esse, & ipsam tantùm Principis respici personam in hoc. Et pręter eam, alia licet immediatè magis Principem repręsentans vt Prorex est, lædatur persona, non posse dici quod tale propriè acceptum committatur delictum. Sed, quamuis totius nostri Thematis discursus, & quæ aggeramus argumenta in id inten-

tendantur omnia, vt infādam hanc obruant propositionem; 38 & alibi curæ erit, vt huic satisfaciamus argumento: † Eò nùnc vtar medio, vt nostris confugiū huiuscemodi adimam Aduersarijs, quo liquidò probem, priscis etiàm temporibus, & ante Arcadij Constitutionem *in l. quisquis C. ad leg. Iul. maiest.* (cuius quidem explicationem in id reseruamus, vt integrum exindè faciamus in eadem hac Dissertatione argumentum) Maiestatis legem, aliam quàm Principis comprehendisse personam. † Singularem, ad rem nostram habeo Taciti locum *annal. lib. 4.* Delatus apud Senatum cum esset Cremutius Cordus, quod editis suis Annalibus M. Brutum laudasset, & C. Cassium Romanorum fuisse postremū dixisset; Accusatio Taciti subijt censuram; Eamq; nouam, ac nunquam ante auditam ait, *Nouo tunc, ac inaudito crimine*. Tametsi de cōsimili in Labieni personam accusatione, quamobrem eiusdem scripta cremari iussa, acutè Seneca, *Res noua, & insueta supplicium de studijs sumi.* Causam dixit eleganti sanè oratione Cremutius Cordus, sed sine vlla absolutionis spe, quod nullū in Cęsaris vultu miserationis vidisset indicium; *Et Cæsar truci vultu defensionem accipiens*. † Optimum id documentum est pro Principibus, Præsidentibus, cęterisque Ministris, qui Consilijs adsunt, ne suos prodire sinant affectus ex vultu, quem semper eundem seruent in omnibus, & æquum. † Excusauit se inquiens, dum criminum nequiret, verborum tantùm insimulari, *Verba mea arguuntur adeò factorum innocens sum*; Scriptores omnes viros istos laudasse, *quorum res gestas nemo sine honore memorauit*; Titum Liuium tantis adeò laudibus extulisse Pompeium, vt Pompeianum eum dicere Augustus non dubitarit; Cum Brutum atque Cassium memorat, parricidas nec latrones, quin potius magnos viros eos appellare solitum: Asinium Pollionem suis scriptis illustrem de eis peculiari sermone nobis reliquisse memoriam: Se tādem quod scripserat, nec in Principem aut Principis Patrem dictum, quos Maiestatis respicit lex; *Sed neq; hac in Principem aut Principis parentem, quos lex maiesta-*

ample-

amplectitur. † Alium reperio textum, qui expendi ad rem hanc potest,& est *l.de minore 10.§.1.*ibi,*In Maiestatis crimine, quod ad personas Principum attinet D. de quæst.* ex qua colligitur, non Principis tantum personam priscis illis temporibus lege Maiestatis fuisse comprehensam. 42

Quanquam autem nō pauci DD.affirment multa à Principis persona inseparabilia prorsùs esse, & quæ in alios nequeant deriuari, vt Regale ius,quod ad Recursus attinet, de quo loquuntur Grot.*de iure belli lib.2.cap.4.n.13.*Bellug *in Specul.Princip.rubr.1.§.sed quod dices nu.6.* Aponte *de potest.Proreg.tit.3.de elect.official.§.1.n.24.* Salgad.*de Reg.protect.lib.1.cap.2.num.32.& 39.* Sesse *decis.438.nu.4.tom.4.* Scacc.*de appell.quæst.8. nu.111.* Couar.*pp.qq.cap.4.num.1.* † Andr.Cannonher.*ad Tacit.cap.5.pag.76.*vbi ait, *Quando igitur Cæsar exemptionem concedit, non arbitror ità eximere,quin ipse remaneat superior;Et quando transfert potestatem imperandi,& iurisdicendi,nō arbitror transferre illam quæ vni ipsi competit; Nam & Moyses Principibus à se electis dedit omnem potestatem, illa excepta quæ ad ipsum vnū ex diuina voluntate spectabat: Hanc enim potestatem supremam Cæsar nullo modo à se abdicare potest, neque scindere vnitatem Imperij sibi commissi, quoniam est vnicum,& indiuiduum,sicut vnica est Ecclesia.Hinc dixit Baldus Iurisperitissimus,Imperatorem non posse à se abdicare imperium etiam minimæ particulæ,quia per minimas particulas deueniretur ad interemptionem totius, totum diuidendo per frusta,& vt eiusdē Baldi verbis vtar,Cæsar qui eo pacto scinderet imperium diceretur proditor, homicida, & periurus; excederet enim fines mandata sibi à Deo, & populo iurisdictionis, & iusiurandum violaret, quod initio præstat de non diminuendo, sed augendo.* † Id autem specialiùs explicauit Bertrand.Argenter. *ad Consuet.Britann.art.28.not.1.nu.2.* per hæc,*Non rectè à Doctoribus tradi,summum Imperium communicari, quod verum non est,si summum imperium in genere primo prout Principi soli congruit accipimus,cum ius coronæ semper illibatum maneat intactum,& impracticabi-* 43 44 45

le, & inseparabiliter hærens in persona Principis: Nec quod concedit idem est numero, & specie cum eo quod retinet innatum titulis imperialibus; sed quod in Principe genus est summũ, in inferiori fit species, & subalternum generi primo propter mutationem personarum, & habent se vt productum ad producentem, & genitum ad generantem. Manet igitur solida potestas in Principe concedente, nec in aliũ transit æqualitate participationis, sed per deriuationem, veluti lucerna accensa de magno igne vt cõcedens nihil ponat de suo supremo Iure; Quare solent prouerbio dicere, Cæsar erogat, & nihil ei perit, quod intelligendum de his, quæ supremi Imperij
46 *iure, titulis Regalibus adhærent.* † Facit ad rem text. *in cap. dudum 14. vers. Nos igitur*, ibi, *Nos igitur attendentes, quod etsi memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penes nos tamen nihilominus remansit maior, de prabend. in*
47 *6.* † Sed quæ tradunt isti, nemo non videt, ea locum nõ habere in nominatione, seù Proregis èlectione, sed in donationibus tantùm, & largitatibus quas faciunt Principes de locis cũ iurisdictione; In quibus planè referuatum semper intelligitur supremi dominij ius in casu recursus, ob notoriam oppressionem, aut iniustitiam.

48 Verùm vt differtationem ampliemus magis. Estò Principis maiestas lęsa dici nequeat ob sui Proregis necem; Non poterunt tamen Contradictores negare, quin imminuta saltem remaneat maiestas, quando facilè adeò ad Principis de-
49 struendam imaginem audaces peruadunt. † Ità sanè Caluin. sensit in *Lexic. verb. Maiestas*, ibi, *Maiestas est in Imperij, atque omni Pop. Rom. dignitate quam minuit is qui per vim multitudinis rem ad seditionem vocauit.* Cicero verò *lib. 2. de orat.* hoc delictum definiuit per hæc, *Maiestatẽ minuere definit de dignitate aut amplitudine, aut potestate Populi, aut eorum quibus Populus potestatem dedit aliquid derogare.* Quod idem profectò est cum eo quod Iulius Seuerianus tradidit in pręceptis artis Rethoricæ, *Maiestatem imminuere est de dignitate, aut potestate Pop. Rom. aliquid derogare.* Meminit diminutæ maiestatis Blancas *in Comment. rerum*

Ara-

Aragonien. in vita Petri Quarti pag. 190. & obseruauit Ioa.
Coras. in explicatione *l. penul. D. de iustit. & iur. num. 6.* ac
Vuesembec. *in Paratitl. super tit. ad leg. Iul. Maiest. nu. 4.* Et
Cæsar *lib. 3. Belli ciuilis* ait, *In hoc omnis multitudo maiestatem regiam minui prædicabat*, & Lentul. *epistol. 15. lib. 12. epistol. famil. Ciceronis*, de Rhodijs questus inquit, *Contra publicam pacem, interdixisse eos suis militibus Ciuitate, portu, hospitio, commeatu, & aqua*; Et hanc indignitatem appellauit, & maiestatis imminutionem, *Quam indignitatem, & diminutionem maiestatis*. † Hoc posito; Certum 50
quoque est, fuisse olim ità delatos imminutæ, vt læsæ maiestatis Reos, quod probant egregiè duo ex Ammiano Marcellino petiti loci; quorum alter *lib. 21.* ità habet, *Addebatur miserorum ærumnis, qui Rei maiestatis imminutæ, vel læsæ deferebantur acerbitas eius, & iracundæ suspiciones in huiusmodi cuncta distenta*; Alter verò *lib. 28.* vbi ait, *Vno proloquio in eiusmodi causas, quas arrogantis proposito maiestatis imminutæ miscebat.* Et Apuleius, vt refert Cicero *lib. 2. de natur. Deor.* legem tulit, vt publicam minuens maiestatem capite puniatur, Ayma. Riual. *in sua histo. iur. Canon. & Ciuil. nu. 147.* † Quamuis autem Tiber. Decia. *lib.* 51
7. tract. criminal. cap. 2. nu. 5. nihil interesse contendat inter diminutam, aut læsam maiestatem, inquiens quod vt lædere est in aliqua parte offendere, ità & minuere, vel imminuere, idque probare nitatur per text. *l. 1. in princip. iuncto §. 1. D. ex quibus caus. maior.* Budęus tamen *in annotat. posterior. ad Pandect. pag. mihi 52.* in hac permanet differentia, quæ congruit magis locis superiùs allatis.

Ex dictis igitur hoc argumento probatum me Iudice videtur, Principis maiestatem eius Proregi communicari. Et si nemo vnquã dubitauit, quin Principe læso maiestatis crimen in primo capite cõmittatur; idem certè fuerit, si in sui Generalis Præfecti persona lædatur.

AR-

ARGVMENTVM TERTIVM.

Explicatur immediata repræsentatio, quam habet Prorex Principis personæ.

§. IV.

SVMMARIVM.

1 *Sermo est de Proregibus Regnorum Coronæ Aragonum.*
2 *Dignitas Proregis est maior quam Vicarij.*
3 *Delegatus à Principe dignior est propter repræsentationẽ.*
4 *Habet Prorex immediatam repræsentationem.*
5 *Non obtinet secundum, sed ipsummet locum quem habet Rex.*
6 *Idem solium occupat.*
7 *Idem debetur honor.*
8 *Est Alter nos.*
9 *Et Prorex Regni Sardiniæ.*
10 *Eisdem honoribus, & prærogatiuis fruitur exceptis inseparabilibus.*
11 *Est imago Regis.*
12 *Potest concedere priuilegia.*
13 *Abolere delicta, & pœnas remittere.*
14 *Eandem habet iurisdictionem, quam Rex si in prouinciâ esset.*
15 *De Prorege Sardiniæ etiam hoc probatur.*
16 *Instructionibus secretis quadam prohibentur.*
17 *Non tamen propter hoc diminuitur potestas cũ remaneat validum etiam quod contra Instructiones concedit.*
18 *Clausula priuilegij Proregis Sardiniæ adducitur.*
19 *Principis repræsentatio etiam in Comadijs regios infundit animos.*
20 *Prorex est ipsũ corpus Regis, vel alter Rex repræsẽtatus.*
21 *Verba alia priuilegij Proregis Sardiniæ expenduntur.*
22 *Considerantur verba Marij Giurbæ.*

23 *Prin-*

23 *Princeps in Proregem totum sese profundit.*
24 *Fraternitas est diuisus spiritus.*
25 *Hac transfusio non est alijs concedere, sed in sua propria imagine, & persona conseruare.*
26 *Hac est qua venerationem infundit.*
27 *Lacademoniorum Legati dictum.*
28 *Romani Proconsulibus concedebant, vt ijsdem insignijs possent vti.*
29 *Explicatur tex. in l. 1. §. casum D. de postulan.*
30 *Maiestas vertitur vel in Imperio, vel in dignitate imperij, vel in veneratione.*
31 *Secūda læsæ maiestatis species est quoties veneratio Principibus debita dicto, vel facto violatur.*
32 *Elegans Ioannis Leslai locus expenditur.*
33 *Identitas personæ Proregis, & Principis probatur ex Sacra Scriptura textu.*
34 *Est character quidam id quod in Prorege exprimit hac repræsentatio.*
35 *Elegans Marci Zuerij Boxhornij emblema.*

DIssertationis huius initio diximus, pluriesque repeti- 1
tum à nobis est in eiusdem progressu, loqui nos de ijs Proregibus, qui Aragonicæ subditis coronæ Regnis præsunt; eo quòd videatur mihi in Priuilegijs, seù Titulis eorum clausulas legi, quę cōmunicationem in ipsos designent totius magnitudinis, atque maiestatis, quæ in Principe est. Nec tamen repugno, aut dubito quin eadē hæc alijs insint Præfectis, Vicarijs, aut Locumtenentibus Generalibus, in quos fuerint à Principe transfusa. † *Alijs Regnis* (ait de Hi- 2
spanorum Proregibus locutus P. Adam Cotzen *lib. 7. de Republ. cap. 21. §. 14.) non ità vsitata dignitas, maior est, quàm potestas Vicarij*. Atqui ego, etsi vt certam admittere iuuet opinationem Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 111. nu. 70.* asserentis *quod honor, & prælatio nō prouenit ex iurisdictione, neque ex qualitate, & quantitate ipsius sed ex repræsentatione,* † ideoq; affirmantis *nu. 81.* quod Delegatus à Prin- 3
cipe

cipe dignior sit,quanquã iurisdictio eius minor sit, ea quam Ordinarius habet *quia repræsentat personam Principis*,hoc etiam casu scopum attigisse videbor. Nec opus fuerit in hac re disceptare famigeratam adeò, adeoq; controuersam quęstionem,pręsertim Gothalanos inter,& Valentinos; An Proregis iurisdictio delegata sit, an Ordinaria, de qua sexto agemus argumento; Sed assumemus eam nunc vt medium
4 ordinariæ probandæ terminum; † Et certum planè est immediatam illum habere Principis personæ repræsentationem; ac esse vt alium Regem repręsentatum Oliba *de iur. fisc.cap.4.nu.58*.Cancer.*3.par.variar.cap.3.nu.329*.Ripol. *de regal.cap.11.nu.27*. Bosch *dels titols de honor lib.2. cap. 36.nu.39. vers.El Rey* Carol.de Grass.*except.1.nu.43*. Nouar.*ad Pragm.Regn.Neap.prop.2.nu.4*.Amendol.*ad Franchis decis.165.n.1*.Aponte *de potest.Proreg.tit.1.nu.1*. Portolez §.*Locumtenens Generalis nu.6.in fin.*Fontanell.*decis. 433.nu.18.par.2*: Giurb.*cons.19.nu.17. & cons.59 num.2.* Ramirez *de lege Regia §.11.nu.3*. Berart. *in Specul.Visitat. cap.9.nu.1.& 2*.Mastril.*de Magistrat.lib.5.cap.6.nu.21*.Solorzan. *de Iur.Indiar.tom.2.lib.4.cap.9.nu.6.& 7*. Matheu *de Regi.Reg.Valen.to.1.cap.2.§.1.nu.2*.Sanfelic. *decis.221. nu.8*.Cortiada *decis.10.nu.5*.

5 Obtinet Prorex non secundum quidem à Rege locum, vt tenuere Ioseph,& Aman,sed eũdem illum ipsum quem Rex haberet ipse, si in Prouincia degeret Oliba *de iur.fisc. cap.4.nu.61.& 64*.Cancer.*3.par.var.cap.3.n.329*. Bosch. *tit.de honor.lib.2.cap.36.§.3.in fine principij, & §.39.vers. lo Tribunal* Dõ Acac.de Ripol *ad Peguer.in prax.ciuil.rub. 27.nu.77*.Xammar *de offic.Iudic.p.2.quæst.7.num.97.& de priuileg.Ciuitat.Barcino.§.7.nu.4*.Fontanell.*decis.433.nu. 18.par.2*.Carol.de Grass.*except.1.nu.43*.Ramirez *de l.Reg. §.11.nu.3*. Cortiada *decis.10.nu.6*. Dominicus Tassonus *de antefato vers.2.obserua.2.nu.12*.

6 Idemque solium habet, quod Rex Nouar. *ad Pragmat. Regn.Neap.propos.2.nu.11*. Bellug. *in Specul.Princip.rub. 6.nu.4*. cum relatis per Don Laurentium Matheu *de Regi. Regn.*

Regn.Valen.tom.1.cap.2.§.1.nu.22. cum alijs relatis per Mastrill. *de Magistr.lib.5.cap.6.nu.34.* Cortiada *dict.decis.10.nu.7.* † Tùm consequenter idem ei debetur honor, ac Regi iuxtà textum *in cap.præcipimus 93.distinct.* Guillelm.de Montalanduno *in Clem.1.de offic. Vicar.* Menoch.*cons.52.nu.75.& cons.885.nu.9.* Berart *de Visit.cap.9.nu.34.* Bouadill.*lib.3.Polit.cap.2.nu.1.& nu.20.* 7

Immediatè adeò Regis repræsentat personam vt sit *Alter nos* Oliba *de iur.fisc.cap.4.nu.58.& 61.* Cancer.*3.par. variar.cap.3.nu.329.* Ripol.*var.resol.cap.1.nu.11.& de Regal.cap.1.nu.13.& cap.21.n.29.& in addit.ad Praxim D.Ludouici à Peguer.rubr.27.nu.77.* Io:Paul Xammar *de offic.Iud.p.1.q.7.nu.97.* Gabriel Berart *de Visit.cap.9.nu.2.* Fontanel.*decis.3.nu.7.& 433.nu.18.* Ramirez *de lege Reg. §.11.nu.1.* Belluga *in Specul.Princip.rub.25.nu.4.* Sesse *decis.175.nu.5.* Franch.*decis.163.nu.3.* Muta *decis.44.nu.22.* Bosch.*tit.de honor.lib.2.cap.36.§.39.vers.Rey* Solorzan. *de Guber.Indiar.tom.2.lib.9.cap.9.nu.10.* Sanfelic.*decis.222.nu.8.* Giurb.*cons.19.nu.19.* Mastrillo *de Magistratib.lib.5.cap.6.nu.32.& decis.205.nu.14.* Nouar. *ad Pragm. Regni Neap.propos.2.nu.10.* Castill.*decis.113.nu.6.& 18.* Suelues *cons.41.nu.36.lib.2.* D.Laurentius Matheu *de Regi. Regni Valen.to.1.cap.2.§.1.nu.15.* Cortiada *decis.10.nu.13.* Montan. *de Regal.in proæm.n.29.* Octau.Glorit.*resp.1.par.3.nu.279.& respons.7.nu.35.* noster Vicecancell.D.Christophorus Crespi de Valdaura *obser.5.nu.72.* † Et in terminis Proregis Sardiniæ D.Francisc.Vico *ad Pragmat.Regni Sardin. lib.2.tit.25.cap.12.nu.15.* Camill.Borrel. *de Præstant.Reg. Cathol.in præfat.nu.60.* 8

9

Eisdemq; honoribus prærogatiuis quibus Rex ipse fruitur, ijs tantùm exceptis quæ incommunicabilia sunt, & à Corona inseparabilia *l.2.cum gloss.C.de offic. eius qui alter. Vic.ger.* Bart.*in l.si filius D.de legat.& in l.comperimus nu.4. C.de proxim.sacr.scrin.lib.12.* Felin.*in cap.cum magister de maior.& obed.* Boer.*de auct.Magn.Consil.nu.67.* Carol. de Grass.*excep.1.nu.45.* Surd.*cons.281.nu.1.& cons.540.n.18.* 10

Ll Nouar.

Nouar. *ad Prag. Regni Neap. propos. 2. nu. 5.* Berart. *in Specul. Visita. cap. 9. nu. 10. & 11.* D. Lauren. Matheu *de Regim. Regn. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 1. nu. 13.* Cortiad. *decis. 10. nu. 9.* Giazziresol. *decis. 2.* & ibi addit Balthas. de Angel. *nu. 8.* Surgen. *de Neap. illustra. cap. 22. nu. 8.* Menoch. *cons. 52. n. 162.* Roman. *singul. 362.* Mirauete de Blancas *tract. de Prorege extraneo par. 1. pag. 23.* Castal. *de Imperat. quæst. 75. num. 5.* Octau. Glorit. *resp. 7. nu. 35.* cum alijs traditis per Mastrill. *de Magistrat. lib. 2. cap. 6. nu. 26.*

11 Debetur ei idē honos, ac Regi ipsi cuius imago est *l. eos,* ibi, *Qui imaginem Principis C. de appellat. l. 1. C. de off. Vicar.* ibi, *Et indicationis nostræ soleat repræsentare reuerentiam.* Mastrill. *lib. 5. de Magistrat. cap. 6. nu. 34.* Menoch. *dict. cons. 52. nu. 175. & 167.* Nouar. *ad Pragm. Regni Neap. propos. 2. nu. 12.* D. Francisc. Vico *ad Pragm. Regni Sardin. lib. 1. tit. 2. cap. 1.* Solorzan. *de Gubern. Indiar. tom. 2. lib. 4. cap. 9. n. 13.* D. Laurent. Matheu *de Regim. Regn. Valent. tom. 1. cap. 2. §. 1. num. 23.* Cortiada *decis. 10. num. 10.* Guilhelm. de Montelaudino *in Clemen. 1. de offic. Vicar.* Martinez *in tract. de Prorege extero nu. 374.* Lęl. Altograd. *cons. 1. nu. 44. tom. 2.* & esse Regis imaginem probat Dominicus Tassonus *de Antifato vers. 2. obser. 2. nu. 12.*

12 Priuilegia cōcedere potest Cancer. *3. par. cap. 3. nu. 325.* Oliba *de iur. fisc. cap. 4. nu. 58.* Fontanell. *decis. 433. nu. 18. par. 2.* Bossius *tit. de Princip. nu. 87.* Giurb. *cons. 19. num. 46.* Mastrill. *lib. 5. de Magistrat. cap. 6. nu. 243.* D. Laurent. Matheu *de Regim. Regn. Valent. to. 1. cap. 2. §. 1. nu. 73.* quos refert Cortiada *d. decis. 10. nu. 16.*

13 Abolere delicta, & pęnas remittere potest Mastrill. *dict. cap. 6. nu. 147. & decis. 205. nu. 8.* Giurb. *cons. 22. nu. 11. & cons. 74. nu. 16.* Gabr. Berart. *cap. 9. nu. 33.* Reg. Vico *in Comment. ad ll. Sardi. lib. 2. tit. 25. cap. 12.* Sesse *de inhibit. cap. 1. §. 5. nu. 10.* Portolez *ad Molinum §. Rex nu. 282.* D. Ludouic. à Peguer. *decis. 39.* Ripol. *de Regal. cap. 35. nu. 37.* Ramirez *de leg. Reg. §. 25. n. 45.* D. Laurent. Matheu *de Regim. Regn. Valent. to. 1. cap. 2. §. 1. nu. 95.* Cortiada *d. dec. 10. nu. 17.*

Ean-

Eandem habet iurisdictionem quam Rex; Idque etiam potest quod Rex, si in Prouincia illa adesset Franchis *decis. 165. num. 2.* vbi eius Addition. Amendola *num. 1.* Bellug. *in Specul. Princip. rubr. 25.* Fontanell. *d. deci. 433. nu. 18. par. 2.* Ripol. *cap. 21. nu. 47.* Aponte *de Potest. Proreg. tit. 1. num. 1.* Ballis *tract. vari. lib. 5. de offi. Proreg. nu. 3.* Castill. *decis. 113. nu. 6.* Marc. *decis. 17. nu. 4.* Berart *in Specu. Visit. cap. 9. nu. 1.* Burgius *de mod. proced. ex abrup. quaest. 51. nu.* 3. Giurb. *cons. 19. nu.* 13. *& 19. & cons. 59. nu.* 2. Nouar. *ad Pragm. Regni Neap. propos.* 2. *nu. 4.* Sanfelic. *decis. 221. nu. 8.* Frecc. *de subfeud. lib. 2. tit. quis dicatur Dux nu. 29.* Bossius *tit. de Principe nu. 87.* Greg. *de feud. cap. 16. n. 16.* Surgen. *lib. 1. de Neap. Illustr. cap. 22. nu. 11.* Grass. *excep. 1. nu. 44.* Milanen. *decis. 8. nu. 71. lib. 1.* Masull. *ad Capyc. decis.* 121. *num. 10.* Cancer. 3. *par. variar. cap.* 3. *nu.* 329. Iac. Gallus *cons. 184. nu. 8.* Caualcan. *de Brach. Reg. par.* 1. *nu.* 167. Menoch. *cons.* 1201. *nu.* 19. *& cons.* 963. *nu.* 11. Surd. *cons.* 281. *nu.* 1. *& cons.* 540. *nu.* 18. *& cons.* 514. *nu.* 18. Felician. *alleg.* 3. *num.* 33. *par.* 1. Decian. *cons.* 23. *nu.* 66. *volum.* 1. Octau. Glorit. *resp. 1. nu.* 179. *par.* 3. *& respons. 7. nu.* 35. Mastrill. *lib. 5. cap. 6. nu. 24. et 245. et lib.* 3. *cap.* 10. *nu.* 12. Cortiada *decis.* 10. *nu.* 18. & 19. Portolez §. *Locumtenens nu. 5. & 6.* Don Laurent. Matheu *tom. 1. cap. 2.* §. 1. *nu.* 13. Madariaga *tract. del Senado, y su Principe cap. 4.* §. 1. *vers. El terçero Senado pag. 56.* Don Ioan. Solorza. *lib. 4. de India. guber. cap. 10. nu. 1.* 14
† Ac in terminis Proregis Sardiniae D. Ioan. Dexart *ad cap. Regn. Sardin. in proem. nu. 25.* Reg. D. Francisc. Vico *ad Pragm. eiusdem Regni lib. 1. tit. 4. cap. 4. nu. 5.* 15

Quanquam autem in more habeant Principes dandi suis Proregibus secretas quasdam instructiones, quibus nonnulla ex palàm eis concessis prohibeantur fieri, iuxtà §. *vt autem in Auth. de Praeside Pisidiae collat. 10.* Cerdan. *in Veriloquio cap. 1. §. 2.* Aponte *de Potest. Proreg. tit. 1. num. 2. et* §. 4. *nu. 5.* Ramirez *de lege Regia* §. *11. nu. 6.* Mastrill. *de Magistr. lib. 5. cap. 6. nu. 146.* Fontanel. *decis.* 433. *nu. 21. et 23. par.* 2. Bardaxi *for. 1. Quod Dominus Rex non possit facere Locum-* 16

tenentem Generalem nu.5. Sanfelic.*decis.62.nu.13.*Cortiada *decis.10.nu.21.*Valenzuela *cons.147.nu.42.*Giurb.*dict. cons.19.nu.25.* vbi Philippi II. literas affert scriptas 8. Aprilis ann. 1591. Comiti Albæ de Aliste Siciliæ Proregi per quas itá Rex ait, Audiuimus Proreges qui pro tempore fuerunt in isto Regno obtentu auctoritatis quam in priuilegijs eis damus, appellantes ipsos Alter Nos, dispensare, &c. absolutam ijs verbis dantes intelligentiam.

17 Hoc tamen auctoritatem non minuit, validum namque remanet quicquid contrà instructiones facit Prorex Ripol. *de regal.cap.1. nu.15.* Bosch *de titols de honor lib.2.cap.36. §.39.nu.ningun altre* Fontanell.*decis.433.nu.22.par.2.*Ramirez *de lege Regia §.11.nu.7.* Cortiada *d. decis.10. nu.22.* Don Ioannes de Solorzan. *lib. 4. de gubern. Indiar. cap. 10. num.4. & lib.2. cap.4.num.76.* Carol.Paschal.*de legat. cap. 58. & 59.* Mirauete de Blancas *in tractatu de Prorege extran.* vbi nonnulla affert exempla *par. 1. pag. 64. & 65.* & præ cęteris scopum attingens magis Dominus Vicecancellarius Aragoniæ *obser.12.nu.13.*quidquid dicant Cōsiliarius Franciscus Roccus *de offic.Regen. rubr.12. nu.7.* & Tasson.*de Antefato.*

18 Deprehenditurque ex clausula quadam quæ habetur in priuilegio Camarasæ Marchionis cum Sardiniæ designaretur Prorex, quæ talis est, *Item conuenimus, & promittimus in bona fide Regia in manibus, & posse Secretarij nostri, & Notarij infrascripti prædicti, omnia & singula à nobis pro te, & illis etiam personis cuia interfit legitimè stipulantis, nos ratum validum, atque firmum perpetuò habere quicquid, & quantum per te Alter Nos, personamque nostram repræsentantem, huiusmodi potestatis vigore actum fuerit, tanquam si per nos administratum fuisset, & nullo tempore reuocare sub bonorum, & iurium nostræ Curiæ obligatione.*

19 Don Didacus à Saauedra Hispaniæ nostræ decus, *cap. 11. Corona Gothica* inquit, Principis personam, vel in Trage-
20 dijs, aut Comædijs gestam Regios instillare animos. † Quod si itá est in ficta; in vera quam Prorex agit repręsentatione nonnè

nonnè maius quid inde fuerit? De eo sanè locutus Gabriel Berart *in Specul.Visit.cap.9.nu.1.* ait,*esse ipsum corpus Regis cuius locũ tenet*, & *n.2.* inquit,*Est alter Rex repræsentatus.*

Vt tandem vno liqueat obtutu,quam ei tribuat Princeps auctoritatem, atq; potestatem; referre iuuat verba substantialia magis,quę in priuilegio Proregi Sardiniæ concesso leguntur, & sunt hæc, *Tenore igitur præsentis,de nostra certa scientia, Regiaque auctoritate, deliberatè & consultò te Locumtenentem nostrum Generalem in dicto Sardinia Regno ex latere nostro dextro sumptum,personamq; nostram repræsentantem facimus,constituimus,creamus, & ordinamus ex ipsoque latere nostro dextro delegamus. Ità quod tu in prædicto Sardiniæ Regno, & cunctis illius partibus sis Locumtenens Generalis noster ex latere nostro dextro sumptus personam nostram repræsentans,locoq; & vice nostris præsis, & præferearis, & imperes respectiuè omnibus, & singulis Archiepiscopis, & Episcopis, Ducibus, &c. tãquàm nostra persona, & Alter Nos disponere imperare, & statuere pro libito voluntatis tuæ, & proùt tuæ prudentiæ, & discretioni pro nostri seruitij, & status conseruatione Reip. Regni huiusmodi videbitur expedire. Possis etiam exercere, & exercere facere omnem iurisdictionem ciuilem, & criminalem supremã, & infimam, & aliam quamcunq; merum, & mixtum imperium cum omni gladij potestate, Delinquentes quoscunque puniendo etiamsi inculpati existant de crimine læsæ maiestatis in primo, & secundo capite, & remittere, & perdonare, & componere, &c. Possis etiam, &c. & alios quouis actus dignitati nostræ reseruatos facere,et generalitèr omnia alia, & singula facere, & pleno modo exercere, quæ ad prædicta, & eorum singula, et alia quæ occurrere possunt necessaria, vtilia, et quomodolibet opportuna, et quæ nosipsi faceremus, facereque,exsequi adimplere, et mandare possemus si in eodem Regno personalitèr adessemus,etiã si talia forent,quæ de iure, vel de facto, aut aliàs mandatum exigerent magis speciale, quam præsentibus est exprẽssũ; Nos enim ita et super præmissis,etc. omnem potestatem auctoritatem, et facultatem tibi* 21

con-

conferimus, concedimus, et plenariè elargimur cum libera, et generali administratione, et plenissima potestate.

22 Omittenda planè nõ sunt, nàm ad rem mirè faciunt, verba Marij Giurba *cons. 19. num. 17. sic enim se res habet* (ait Auctor hic, cum de authoritate quam Princeps in Proregem trãsfert, sermonem haberet) † *vt Princeps ipse in mãdato quod facit totum sese in ipsum suum Proregem Locumtenentem Generalem profundere, omnemq; suam potestatem*
23
24 *in eum transferre videatur*. † Ad quod pertinere posse puto quod de fraternitatis vinculo Quintilian. ait *declam.* 321. *Nàm quid est aliud fraternitas quàm diuisus spiritus*. Sed elegantiùs nemo hanc hucusq; expressit repręsentationem pręter vnum Dominum Vicecãcellarium Aragoniæ *obseruationum suarum prima nu.* 230. ita, *Potest illam Regaliam Princeps communicare Proregibus suis, qui illum immediatè repræsentant, & Præfectis Pratorio.* † *Quia hoc nõ est tàm*
25 *alijs concedere, quàm in sua propria imagine, & repræsentatione conseruare, eamque vbi ipsius Principis vel persona, vel imago viua adest cum illa altissima potestate qua Alter Nos constituitur Prorex, siuè Præses retinere maiestatisque radios, & splendorem effundere*. Nullum certè ingenium pręter istud tàm propriè, ac bellè de re disseruit ista.

26 Immediata hæc repręsentatio est quæ venerationem in eius infundit personam, & cuius precium, quo habenda
27 illa est, † declarauit egregiè Lacedemoniensium Legatus ille, qui rogatus quam gereret ipse personam respondit, se vtique, si quod petebat adsequeretur, vti Reip. suæ Legatũ venisse, sin secus, velut priuatum quempiam. Id innuens, magnitudine repręsentationis eius tunc vtendum, quum
28 per eam id assequare quod petisti. † Ad hanc inducendam venerationem Proregibus suis Romani eadem dederũt insignia quibus vtebatur Respublica, vt latiùs sexto dicemus
29 argumento. † Ideoque adnotauit Vlpianus *in l. 1. §. casum D. de postuland.* non aliam ob causam cęcũ in iudicio adesse non posse, quam quod videre, tum venerari nequiret Magistratus insignia, *Dum cæcum vtrisque luminibus orbatum*

Pra-

Prætor à postulando repellit, quod insignia Magistratus videre, & reuereri non posset. Quod adnotauit etiam Pancirol. *lib. 1. Thesau. variar. cap. 10.* † Et hoc, Herclè, est quod Iacobus Gothofredus *ad l. quisquis C. Theodos. ad l. Cornel. de sicar.* ait, *Maiestatem verti, vel in Imperio, vel in dignitate Imperij, idest in securitate, & amplitudine Imperij, vel in veneratione.* † Quare secundam læsæ maiestatis delicti speciem Auctor hic ponit, læsionem venerationis Maiestatis, *Secundum Maiestatis crimen voco læsæ venerationis, videlicet, quoties debita Principibus veneratio facto, dictoue aliquo atroci violatur l. 6. & l. 7. D. ad leg. Iul. maiestat.* † Hoc idem probat Ioan. Lesleus *de reb. gest. Scotorum*, qui *lib. 1. de Scotia Magistratibus* locutus ait ità, *Hic tanto in honore* (de Prorege loquitur) *est, vt si quis illius dicto, & imperio morem non gerat, violata Regiæ Maiestatis mandati nomen incurrat; Regis enim personam quam gerit in illo ladi, ægerrimè omnes ferunt.* 30 31 32

Sed, quod ad rem nostram, probare sufficit, immediatam vnam repræsentationem efficere, vt illata Proregi iniuria habeatur, ac si ipsimet Principi esset illata. Ad quod probandum affero textum *in lib. 1. Regum cap. 8.* ex quo habetur, conuenisse Israelis Populum ad nouum sibi deligendum Regem; Et de hoc Samuelem eorum Principem consuluisse, inquientes, quamquam filios haberet ipse, in quos foret æquum vt Dignitas conferretur illa, videri tamen sibi non eos esse qui Principem hunc obtinere locum possent, *Ecce tu senuisti*, inquiunt, *& filij tui non ambulant in vijs tuis, constitue nobis Regem vt iudicet nos*; Consulenti verò Samueli Deum de re hac, id responsum ab irritato per huiusmodi petitionem Deo tulisse, afflicturũ se Populum hanc ob audaciam, indicata etiã punitione, & quã ille esset afficiendus pęna, *Non enim te abiecerunt* (ait Deus) *sed me ne regnem super eos*; Ac si dixisset, me quidem, non te affecerunt iniuria, quia me in eorum Regem noluerunt. Vnde dignoscitur apertè, illatas ei qui Deum repręsentat iniurias, perinde haberi, ac eas quæ in Deum committuntur ipsum. Ita 33

pror-

prorsùs illatæ Proregi,censendæ sunt, ac in Principem ipsũ
34 factæ iniuriæ.†Est certè velut caracter quidam id quod maiestatis communicationem in Prorege imprimit; Inquiente eodem Gothofred. *super d. l.quisquis* per hæc, *Attamen Arcadium factionem istam tanquam aduersus seipsum,seù maiestatem suam,& corpus initam ad animum suum reuocasse,nempè maiestatis suæ fulgore,seù caractere personis illis impresso, corporisque sui communicatione tributa*; seù vt inquit Alex.ab Alexan.*lib.4.dier.genial.cap.23.Ac quadam*
35 *inter eos esset societas,& coniunctio imperij*.† Sed elegantiùs magis Marcus Zuerius *in emblem. politic. 16.pag. 108.* allatus à Solorzan. *de Indiar.guber.lib.4.cap.9.nu.12.* qui,ad repræsentationem significandam istam, eandem pinxit in folio figuram, hoc addito titulo, *Alter et idem*, & in hunc explicauit modum, *Quemadmodũ sigillum ceræ impressum eandem ipsi vim præstat quam habet, ità Maiestatem in fortunæ suæ administros Princeps transmittit: Cũ enim vnius hic sit omnibus præesse, vnus tamen omnia præsens ipse non possit moderari, in partem curarum vocandi per quos ibi sit vbi non est, loquatur vbi tacet, & vt simul dicam, cum imperio agat vbi oportet, et non videtur. Tantum est in Maiestate; datur illa alij, et in potestate eius manet, qui dedit. Idem tamen est hac parte qui accipit, cum illo à quo accepit. Princeps se in alium,alius se in Principem transfũdit, dùm ille per hunc; hic pro illo agit; ille cõmodata; hic accepta maiestate.*

Ex his doctrinis consequenter infert idem D.Ioa.de Solorzan. *nu. 14.* eundem deberi honorem, eandem prorsùs reuerentiam Proregibus, quæ Regibus ipsis; Nosq; etiam legitimam, veramque colligimus illationem, quæ antecedentia ista omnia consequitur.

QVAR-

QVARTVM ARGVMENTVM.

Explanatur vox Princeps, & Principatus.

§. V.

SVMMARIVM.

1 *A Principis salute totus pendet Status.*
2 *Prorex est, & vocatur Princeps in Prouincia in qua resi-det.*
3 *Ioseph erat Princeps in terra Ægypti, & Pharao erat Rex.*
4 *Idem dicitur de Aman.*
5 *Nec Ioseph, nec Aman tãtam autoritatem habuerunt si-cùt cæteri Proreges.*
6 *Proreges appellãtur Principes in Prouincia quã regunt.*
7 *Reges etiam vocantur Principes.*
8 *Plures significationes huius vocis Princeps.*
9 *Rex appellatur Princeps, & Princeps appellatur Rex.*
10 *Cathalonia Regni nomine à multis illustratur.*
11 *Vnde originẽ traxerit quod Cathalonia Principatus ap-pelletur.*
12 *Reges Aragoniæ semper suis prætulerũt insignia Comitis Barcinonæ, & quare.*
13 *Comes Barcinonæ nullũ in terris recognoscit superiorem.*
14 *Principatus Romanus fuit dictus quicquid Imperio su-bijciebatur Romano.*
15 *Bullis Pontificijs quibus conceduntur decimæ, & subsidia Domino nostro Regi in Regnis Hispaniarum compre-hensa fuit Cathalonia.*
16 *Sicut, & Principatus Asturiarum.*
17 *Licet in titulis non reperiatur Rex Cathaloniæ.*
18 *Elegans Æmilij Probi locus.*
19 *Sed nec inter titulos legitur Princeps Cathaloniæ, & quare.*

20 Titulus Comitis Barcinonæ virtualiter continet omnia.
21 Quia Regia potestate pollet, & superiorem non agnoscit.
22 Barcino fuit Metropolis secularis Cathaloniæ.
23 Decisiones Rot. Rom. circa materiã quomodo intelligẽdæ.
24 Vis argumenti in epilogum redacta.

1 AMmianus Marcellinus *lib.* 24. ait maius in Rep. periculum illud esse quod ex morte, aut Principis læsione prouenit; à cuius quippe salute totus pendet Status, *Periculum enim omnium maximum ex morte, aut læsione Principis esse quis ignorat? A salute enim Principis velut à filo dependet Status ipse*; Cui sanè dicto respondet Egesippi illud, *In milite vnius sors est, in Imperatore vniuersorum periculum.*

Nemo vnquàm negare ausus fuit, quin in Regis personam inijcere manus læsæ maiestatis sit delictum, & quidèm
2 in primo capite. † Prorex est, vocaturq; Princeps in ea quam regit Prouincia; Si igitur hic occidatur, idem prorsùs committitur delictum. Maior argumenti propositio indubia est.
3 Minor probatur ex sacræ Scripturæ textu † Genes. *cap.* 42. vbi hæc leguntur verba, *Et Ioseph erat Princeps in Terra Ægypti*; cum tamen certum sit, Ægypti Regem tunc esse Pharaonem; Ioseph autem Generalem, velùt Locũtenentem. Quod colligitur ex verbis *cap.* 41. *Tu eris super domum meam, & ad tui oris Imperium cunctus populus obediet; vno tantum Regni solio te præcedam*; Et ex sequentibus verbis, *Ecce constitui te super vniuersam terrã Ægypti, &c. Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, vt*
4 *præpositum esse scirent vniuersa terra Ægypti*. † Idemque de Aman fuit, vt legitur Esther *cap.* 3. & *cap.* 13. de quo sacer ait textus, *Posuerat solium eius super omnes Principes,*
5 *quos sub se habebat*. † Atqui nec Ioseph, nec Aman ea tributa auctoritas, quæ nostris datur Proregibus; Nam vt ex relatis verbis liquet, non habebant, quia Rex ibi aderat, idem solium quod Princeps, secundum habebant carpentum, seù currum, non autem primum; Vnde dignoscitur secundam

à Rege

à Regē personam illos gessisse. Nostri verò Proreges, non secundum, sed primum quidem ipsum tenent solium, vt tertio probauimus argumento: Primam gerunt non secundam ipsi personam. † Appellari autem Principes in demandata eis Prouincia Proreges probat Octauius Gloritius *resp.7.nu.35.*& laudat Hyppol.de Marsil.*in l.si quis obrepserit nu. 2. D. ad legem Cornel.de fals.* & Mastrill.*lib.3.cap.6.nu. 30.*Idemq; sentiunt Nouar.*qq.foren.quæst.30.nu.*2.Giurba *cons.19.nu.19.in fin.*Gabr.Berart *de visitat.cap.9.nu.3.*Fontanell.*decis.433.nu.20.par.*2.quos refert Cortiada *decis.10. num. 8.* † Reges appellari Principes notissimum est, & vbi Martialis ait, *te Principe*, dicere voluit, *te imperante*, & habetur ex *l. 1. in princ.* iunct. §. *1. D. de Constit.Princip.*vbi postquam I. C. ait, *Quod Principi placuit legis habet vigorem*,de eodem hoc Principe locutus,Imperatorem eum appellat, ibi, *Quodcunque igitur Imperator*, & ex *l.2. D.de adopt.*multisque alijs legibus. † Et vt missas faciamus significationes vocis huius *Princeps*, quas affert glos. *in Clem. vnic.de Baptism. verbo Regum*, quas post acrem in eam factam censuram transcripsit ad literam Mar.Ital.*de Immun. Eccles.lib.1.cap.5.§.7.nu.14.* † Certum exploratúq; est Regem appellari Principem, & Principem, Regem dici, vt Corsetus aduertit *de potest. Regis quæst.17. nu.12.* Mastrill. *de Magistrat.par.2.lib.4.cap.3.nu.26.*Decian.*cons.19.num. 224. lib. 3.* † Ideòque multi Cathaloniam Regni nomine decorant Auctores,Francisc.Didac.de Ayusa *de antiquit.& præstan. Oscæ lib.3.cap.3. & lib.5. cap.2.* Cened.*qq.Canon. quæst.11.nu.9.* Dimas Serpi *in Histor. Sanctorum Sardiniæ lib.1.cap.2.in fin. & lib.4.cap.3.*Salgad.*de Reg.protect.par.1 cap.1.prælud.3.nu.167.* Cæsar Caren.*resolut.60.num.5.*Peguer.*in pract.criminal.cap.4.in fine* Fontanell.*de pact.nupt. claus.4.glos.13.par.3.nu.18.in fin.*Michael Ferrer *par.3.obseruat.cap.172.* Matheu *de Regim. Regni Valen.to.2.cap.7. §.3.num.33.* Peña *in vita Nicolai Eymerici quæ habetur in Direct.Inquis.*Paramo *de orig.Sanct.Inquisit.lib.2.tit.2.cap. 11.*Camill.Borrell.*de præstant.Reg.Cathol.cap.26.* Belluga

6 7 8 9 10

*in Specul.Princip.rubr.*34.*num.*1. Illescas *in Histor.Pontif. par.2.fol.44.* Thoro *in compend.decis.tom.*1. *in præfat. pag.* 5.Molino *de rit.nuptia.compar.5. num.2.* Lancell.Conrad. *in Templo omni.iud.lib.*1. *cap.*3. *num.*15. Botero *in suis relationibus lib.de diuis.Hispan.cap.*3. Gregor.XIII. *in Bulla de concord. inter Pontificem, & Regem Petrum,* relatus per Don Laurent.Matheu *tom.2. de regim.Regni Valent.cap.7. §.1.sect.2.nu.* 36.Sixtus V. *in Constit.qua incipit inter præcipuas,& reperitur in Append.ad tom.4.Bullar.noui,* vbi ait, Ordinem Beatæ Mariæ de Mercede fuisse primitùs erectũ in Regnis Hispaniarum. Et tamen exploratum,certumque est Religionem hanc fundatam primò fuisse in Ciuitate Barcinone,vt probat Stephanus de Gorbera *in vita D.Mariæ de Ceruello cap.* 22. Et Vrbanus Octauus *in Bulla quæ incipit, Ex Clementis Sedis Apostolicæ tom.4.Bullar.§.*1.& Rex Iacobus Primus *in sua histor fol.*154. Cathaloniam vocat nobile, summoq; dignum honore Regnum, inquiens, Aragoniç Comites omnes quadruplo minores numero esse Comitibus Cathaloniæ, Sacerdotes verò, Equitesque quintuplo. Et Imperator Carolus Quintus *in priuilegio sub Dat. Barcin.4.Decembris* 1533.Barcinonem vocat Regni Metropolim, quam ità quoque longè appellauerant ante Dominus Rex Petrus *in priuilegio ann.* 1339.& Ferdinandus Rex in alio de an.1515. vt refert Doctor Io.Paul.Xam-
11 mar *de priuil.Ciuit.Barcin.§.6. num.4.* † Est autem notissimum, quod non aliam ob causam Principatus nomine decoretur Cathalonia, quam ob contractum à Comite Don Raymundo Berenguer cum Principe Dõna Petronilla Ramiri Aragoniæ Regis filia matrimonium, in quo conuenere Partes, vt à Regis titulo abstineret Comes, quousque Ramirus Rex viueret, Principis tantum appellatione contentus Menescal. *in sermone de èxsequijs Regis Iacobi II.*
12 *pag.42.*Escolano *lib.3.histo.Valen.deca.1.cap.2.nu.2.* † Zurita *in Annal.Aragon.par.1.lib.2.cap.1.* vbi testatur Aragoniæ Reges, suis semper prætulisse Comitis Barcinonis insignia, vti præstantia magis eo quod per masculinam lineam

à Ca-

à Cathaloniæ Principibus descenderent Aragoniæ Reges ipsi. Escolano *d.lib.3.deca.1.cap.2.nu.2.* † Quod autē nominetur Principatus, Regiā Comitibus illis potestatē nunquā abstulit, quam à Vuiffredo II. iam exercuere Superiorem in terris nō recognoscentes vllū, vt notarunt Marquil. *in Vsat. Si quādo col.penul.* Tho.de Mieres *collat.9. in Curia Barci. Ferdinandi I. cap.10.nu.13.& 16.* Oliba *de act.par.1.lib.3. cap.1.nu.13.* Calicius *in direct.pacis, & tregua dub.1.vers. Et hic quæro, & dub.13.col.1.* † Nisi Doctoris Ioānis Galleg. in Cathaloniç Audiētia Senatoris celeberrimi opinionē sequi iuuet, *in respons. in Causa proprij Sindicatus par. 1. cap. 6. nu.12.* Inquientis ità fuisse appellatam eandem ob causam, qua Principatus Romanus dicta fuit terra omnis, quæ Reip. & Romano fuit Imperatori subiecta *in Auth. de hæred. & falcid. propè finem col.1.* † Obseruātia subsequuta fecit quod in Pontificijs Bullis, quibus concessa sunt subsidia, & decimæ super bonis Ecclesiasticorum in Hispaniæ Regnis, Cathalonia quoque sub hoc comprehenderetur nomine, † vt & Asturiæ Principatus qui Castellæ subest Regnis. † Tametsi verò notum sit inter titulos, quibus Regis nostri decoratur diadema, Cathaloniæ Regis illud non reperiri id nihilominus nil prohibet quin sit, † vt de Miltiade ait Æmilius Probus, *Erat enim inter eos* (Chersonenses) *dignitate Regia, quamuis carebat nomine.* † Sed neq; inter illos ipsos titulos legetur is, *Cathalonia Princeps*; eo quod expresso id prohibeatur foro *in Constit. vnic. tit. de Principe*; Vt proindè Rex D.Petrus II. hoc nomine ab hoc Cathaloniæ Principis abstinuerit titulo tùm in literis, tùm in deplomatibus, tùm in Solio, sed Barcinonis Comitem se tulerit; † In hoc enim virtualiter Regis est titulus. † Nam quia Barcinonis Comites Regia pollēt potestate, & Superiorem in terris nō recognoscunt Oliba *de iur.fisc.cap.1.nu.2.& cap.3.num.2.* Michael Ferrer Senator Cathaloniæ *par.1.obseruat.de Euocat.caus.cap.9.nu.9.par.3.cap.278.nu.4.& 5.* † Semperque Barcino Cathaloniæ fuerit Metropolis in sæcularibus Guilielm.de Valles. *in Vsat.cum Dominus nu.24.* Marquilles in

13 14 15 16 17 18 19 20 21 22

Vsat.

Vsat.Zequiam col. 10. vers. Nota sextò Thomas Mieres *in Curia Regis Petri II.Barcin.cap.37.collat.2.par.1.fol.18.in antiq.* Gabr.Berart *in Speculo Visit.cap.22.nu.10.* Oliba *de iur.fisc.cap.1.nu.18.* Andr. Bosch. *dels titols de honor.lib.4. cap.3.* Io: Paul. Xammar *de priuileg.Ciuit.Barcin.§.6.nu.4.* Michael Ferrer Senator Cathaloniæ *1.par. obseru. cap.57. nu.1.*Fontanell.*tom.1.de pact.nuptial.clauf.4.glos.8.nu.21.* Hieronym. Pujades *in histor.Vniuer.Cathal.lib.6. cap.1.* & alij quamplurimi, visus tamen semper est eo comprehendi nomine Regis titulus. Nõ omittenda verba Hieronymi de Blancas *in Comment. rerum Arago. in vita Regis Martini pag.228. Fas enim,*inquit,*interdum Cathaloniam Regnum appellare,nam etsi tantum sit Principatus nomine insignita, aliquando nec immerito potest Regali nomine digna iudicari,*
23 † licet autem modernis quibusdã decisionibus inclinare videatur Romana Rota in eam sententiam quæ ait Bullam Gregorij XV. de Canonicatibus Pœnitentiarijs, Cathaloniam non cõplecti. Quia tamen decisiones omnes istæ emanarunt respectu possessorij,spem fouet indubiam Cathalonia ipsa,futurum vt in petitorio,iustum adeò Tribunal Prouinciæ isti consulat, sarctamque eam reddat, & tectam,qua parte læsa est per huiusmodi decisi.

24 Quod si in illata Principi iniuria, læsæ maiestatis in primo capite delictũ continetur; Si Prorex in Prouincia quam regit Princeps vocatur; Si Principis, & Principatus nomen vniuocum est cum Regis, & Regni titulo; legitimè inde inferes, eum qui Proregem lædit, idem prorsùs committere delictum.

AR-

ARGVMENTVM QVINTVM.

Perpenditur propositio Proregem nempe esse partem corporis Principis, & expenditur *l. quisquis 5. C.ad leg.Iuli.Maiest.*

§. VI.

SVMMARIVM.

1 Regis Administri supremo aliquo fungentes munere sunt à latere Principis licet nō coram ipso, sed in alia Prouincia inseruiant.

2 Sicut appellatione Magistratuum Populi Romani non solum veniebant qui Romæ degebant, sed & qui Prouincias regebant.

3 Nulla differentia inuenitur inter Magistratū qui coram Principe, & cum qui alibi suo fungetur munere.

4 Contrarium sentientibus respondetur.

5 Argumentum proponitur.

6 Doctores nostram in hoc articulo tenentes sententiam.

7 Senatores vocantur pectus, & brachia Principis.

8 Elegans Thomæ Mori locus.

9 Pulchra Theodorici de Senatu verba.

10 Senatores de latere Principis.

11 Quia efficit vnum corpus cum Senatoribus dicitur Principem habere omnia iura in pectore.

12 Assertioni Principis est standum quando est cum suis Senatoribus.

13 Dicti sunt Sacerdotes.

14 Idcirco Senatus Sacer appellatur.

15 Appellantur Patres Principis.

16 Non admittuntur in Senatu nisi eximie probatos.

17 Sanctus dicitur Senatus.

18 Appellatur præceptor recti, & boni.

19 Dicuntur Senatores mundi lumina.

20 Mo-

20 *Morum lumina.*
21 *Pars melior humani generis.*
22 *Reuerendus cœtus, & ornamentum cæterorum.*
23 *Senatores vocantur optimates, & multorum Regum consessus.*
24 *Princeps salutis, & Corona Curiæ dicitur Senatus.*
25 *Mundi Principes Senatores.*
26 *Hispaniæ Reges in Coronis nomina Senatorum ferebant scripta.*
27 *Laudatur Traianus quod gloriam Senatorum nõ detraxerit.*
28 *Princeps est pars Consilij.*
29 *Vt Stella Firmamento, sic Senatores Principi adhærent.*
30 *Cardinales pars corporis Summi Pontificis.*
31 *Et in Cardinali læditur Summus Pontifex.*
32 *Lædi non possunt Ministri quin lædatur Princeps.*
33 *Qui offendit vnum ex fœderatis alterum læsisse dicitur.*
34 *Subditus Pontifici si lædit Imperatorẽ, qui Papæ fœderatus est fit Reus læsæ Maiestatis etiã quo ad Pontificem.*
35 *Prorex arctiori titulo coniungitur Regi quam fœderatus.*
36 *Et quomodolibet consideretur in eius persona semper læditur Princeps.*
37 *Explicatur tex.* in d.l.quisquis *ibi*, vtpotè Maiestatis reus
38 *Ingenia acutiora non apta gubernio Reipublicæ.*
39 *Nimia subtilitas repugnat sapientiæ.*
40 *Varijs iuribus exornatur.*
41 *Proculeiani magis ad subtilitatem, quam ad ẽntitatem attendebant.*
42 *Explicatur verbum (vtpote)*
43 *Si improprietatem denotare voluissent, vsi fuissent verbo similiter, vel alio simili.*
44 *l.quisquis 5.C.ad l.Iul.Maiest.appellatur aspera, & iniqua.*
45 *Gratianus eam transcripsit in suo Decreto.*
46 *Et Carolus IV. Imperator, & Bonifacius VIII. Summus Pontifex.*

47 *Et in Codice Theodosiano licet sub diuersa rubrica.*
48 *Quis fuerit illius author.*
49 *Inscribitur Eutychiano Præfecto Prætorio Orientis.*
50 *Vbi fuit lata.*
51 *Quibus Consulibus.*
52 *Glebalis collatio quæ.*
53 *Quibus commissa exactio.*
54 *Explicatur l.vlt.C.de præd.Senato.*
55 *Collocatio tex.sub rubro.legis Iul.Maies.Triboniani,magis propria quam compilatoris Cod.Theodos.sub tit.ad l.Cornel.de sicarijs.*
56 *Tria requisita vt sit locus pœnis nostræ legis* Quisquis.
57 *Hæc concurrunt in nostro casu.*
58 *Quid sit Factio.*
59 *Maiori exitio quam bellum ipsum est.*
60 *Quomodo fuerit factio in nostrum Proregem inita.*
61 *Quænam factio fuerit causa promulgationis nostræ legis.*
62 *Non Ruffiniana.*
63 *Confiscatio bonorum Ruffini fuit ante legis nostræ promulgationem.*
64 *Gildonij coniuratio non fuit causa nostræ legis.*
65 *Hic an.398.carnificis manu casus occubuit.*
66 *Hæc factio fuit Africa.*
67 *Non egit de occidendis Ministris Imperatoris.*
68 *Gaina factio quæ.*
69 *Fuit facta cum Barbaris.*
70 *Milites Palatium incendere tentarunt.*
71 *Impulit Arcadium ad occidendum Eutropium.*
72 *Et sibi tradi petijt Saturninum,& Aurelianũ Senatores.*
73 *Ratio temporis repugnat.*
74 *Alia coniuratio fuit Bargij.*
75 *Sed non fuit factio.*
76 *Arcadius regi passus fuit à Rufino.*
77 *Post mortem Rufini se tradidit Eutropio.*
78 *Qui Officia militaria,& Aulica indignis donauit.*
79 *Synesij legatio,& oratio.*

80 Ex ea calamitates Imperij colliguntur.
81 Hæ fuerunt causa legis nostræ condendæ.
82 Et ratio quare Ministri pars corporis Principis cõstituti.
83 Et ob eam amplexa fuit à Gratiano, Bonifacio, Henrico, & Ioanna Neapolis Regina, Carolo IV. & Carolo V.
84 Qui viderint illorum temporum calamitates facilè à calumnijs Arcadij ob huius legis promulgationem abstinebunt.

1 ID supponere pro hoc argumẽto iuuat, quod vti certum, verumque statuit Iacob. Menoch. celebri suo illo *cons. 99.* (de quo infrà latiùs) Administrum nempè eum, qui Regi seruit suo, supremo fungẽtem munere vel Proregis, vel Generalis Classis Præfecti, aut alio non absimili, nunquam non esse à latere Principis, eorumque vnum qui assident Principi, tametsi non coram ipso, sed in alia quapiam resi-
2 deat regenda Prouincia, vt probat *nu. 33.* & *nu. 80.* † ait, sub appellatione Magistratuum Pop. Rom. non solum venisse eos qui Romæ degerent, sed & qui Prouincias regerent *l.*
3 *voluit 4. §. 1. D. de interrogat. act.* † Nec vlla est differentia inter Magistratũ qui coràm Principe à latere eius actu est, eumque inter, qui Principis nomine alibi suo fungitur munere Afflict. *in cap. 1. §. & bona committentium nu. 63. vers. septimò* Gigas *de crimin. læsæ maiest. lib. 1. cap. 26.* & Iacob. Gothofred. *in Commen. ad l. quisquis nu. 12. Cod. Theodos. ad leg. Cornel. de sicar.* ait, *Nihil igitur necesse est ad maiestatis crimen contrahendum in specie huius legis, vt Consistoriani, aut Senatores eo loci sint in quo Princeps moratur,*
4 *eiusq; lateri adhæreant.* † Quãuis autem glos. Cyn. Lauden. Rolan. à Vall. Clar. Baiard. Gigas, & Giurba *cons. 59. nu. 81.* in contrariam eant sententiam, nil tamen turbant; Nàm omnes innituntur Saliceto *in l. quisquis C. ad l. Iul. Maiest. nu. 5.* Qui sanè non ait maiestatis læsæ crimen nõ contrahi, in Administrum eum qui ad Magistratum gerendum mittitur; sed id tantum dicit, in eo delicto non procedi vt in commisso in assidentem Principi crimine, sed vt in delicto

in

in Magistratum gerentem admisso. Id nihilominus nõ prohibet, quin lęsæ maiestatis hoc delictũ sit; Immò hanc eandem ob causam tale esset, si ob aliam nõ foret, iuxtà toties dissertatione hac memoratum Quintiliani locũ, *Iniuriam fecisti, sed quia Magistratui, Maiestatis actio est*. Præterea Saliceti dictum accipi potest, de minoribus Magistratibus, & quibus communicata non est Maiestas, Regiumq; decus.

Hoc posito axiomate, Argumentum est, qui lædunt aut sacrilegas in assidentes Principi Administros porrigunt manus, lęsæ maiestatis contrahunt crimen, & quidem in primo capite, eo quod ij pars corporis Principis sint. Prorex Principis imago est; immò Princeps ipse repræsentatus; est is qui à Principe sibi communicatam Regiam habet Maiestatem, vt supra latè probatum est; Qui ergo eum lędunt eandem incidunt in pęnam. Maior propositio probatur per vulgatum text. *l. quisquis 5.* ibi, *Nam et ipsi pars corporis nostri sunt C. ad l. Iul. Maiest.* cuius verba ad literam transcripta fuerunt in Can. *si quis 22. quæst. 1. & in cap. fœlicis de pæn. in 6.* 5

In eandem quoque sententiam eunt Griuell. *decis. Dolan. 72. num. 13.* Petrus Gregor. *de Rep. lib. 4. cap. 6. num. 17.* Xammar *de offi. Iudic. par. 1. quæst. 2. num. 16. & 34.* Camill. Borrell. *ad Belluga rubr. 44. vers. Principis membra* Thesaur. *in præfat. ad decis. Pedemont. nu. 22.* Gallego *de Sindic. par. 1. cap. 1. nu. 18.* Narbona *lib. 2. tit. 5. glos. vnic. nu. 2.* Mastrill. *de Magistrat. lib. 3. cap. 5. nu. 1.* Fontanell. *de pact. nupt. tom. 1. claus. 3. glos. 1. nu. 7.* Gigas *de crimin. læs. maiest. lib. 1. quæst. 14.* Don Petr. Gonzalez de Salçedo Regius Consiliarius in Regia Curia, qui suis scriptis illustriorem nostram reddidit Hispaniam *de l. Polit. lib. 1. cap. 13. nu. 37.* † ex Coripo *lib. 2. nu. 7.* 6 7

Vos estis pectus, vos brachia corporis huius
Quorum consilijs, quorum laboribus ità
Publica res domuit gentes, & Regna subegit.

† Et de Principe, ac Regno, quod nempè vnũ faciant corpus, explicat eleganter his carminibus Thomas Morus. 8

nn 2 *To-*

Totum est vnus homo Regnum, idque cohæret amore;
Rex caput est, populus cætera membra facit.

9 Ac Imperator Theodoricus de Senatu agens apud Cas-
siodor. *lib. 5. epistol. 4. Est nimirum curarum nostrarum fe-*
lix portio, quæ ianuam nostræ cogitationis ingreditur, pectus
quo generales curæ voluuntur, agnoscit: Æstimare quid de
illo debeat iudicari, qui tanti particeps est secreti. Multum
ad hoc conducit quod Ioa. Sarisbarien. docuit *lib. 5. Policra.*
10 *cap. 9.* † Et Imperatores Honorius, atque Theodosius *in l. 1.*
C. de proposit. lab. lib. 12. dixere, *nàm immunitate digni sunt,*
quos nostri lateris comitatus illustrat Valenz. *cons. 94. nu. 1.*
11 † Ac ob communicationem cum Senatoribus, atque Admi-
nistris dicitur Princeps omnia iura in scrinio pectoris habe-
re Aluar. Velazquez *cons. 51. nu. 6.* Solorzano *emble. 45. nu.*
12 *19.* † Et propositio illa, quod Principis standum sit assertio-
ni, intelligitur iuxtà Martin. Lauden. *de Consil. Princ. quæst.*
21. vt locum habeat quum Princeps est cum suis Admini-
13 stris. † Dicti sanè fuerunt Sacerdotes *l. 1. D. de iustit. & iur.*
l. 1. C. de Decur. lib. 10. Xammar *de offic. Iudic. par. 1. quæst. 2.*
14 *num. 14.* † Hinc verò factum, vt Sacer appelletur Senatus
Cassiod. *lib. 4. var. epist. 25.* Thesa. *in proœm. decis. Pedemont.*
15 *nu. 7.* † Appellati quoque fuere Principis Patres Accurs. in
§. *lex autem 4. Instit. de iur. nat. gent & ciuil.* Budęus *ad l. vl-*
tim. D. de Senat. pag. 98. & facit §. *filius Instit. quib. mod. Ius*
patr. potest. soluit. Quo certè nomine appellauit Vlpianum
Seuerus Alexander *in l. 4. C. locat.* Nicol. Boer. *in addit. ad*
16 *Ioan. de Montagn. de Parlam.* §. *Hoc præassumpto nu. 2.* † &
Cassiodor. *lib. 1. epis. 51.* in honorem Senatus dixit: *Respiciat*
alius ordo forte mediocres. Senatus respuit eximie non pro-
17 *batos.* † & Virgil. *lib. 1. Æneid.* appellat Sanctum

Iura Magistratusque legunt, Sanctumq; Senatum.

18 † Petronius vocauit *recti boniq; præceptorem,* † & Pruden.
19 *lib. 1. in Symma.* nominauit *Mundi lumina,* † & Cassiodo.
20 *lib. 6. epis. 4.* dixit *opinione gloriosum, morum lumina,* † &
21 *lib. 1. epis. 46. partem meliorem humani generis,* † & *lib. 1.*
22 *epis. 41. Reuerendum cœtum, & epis. 13. ornamentum cæte-*
rorum

rorũ ordinum, † & Nazar. in Panegy. *vocat Senatores opti-* 23
mates, & Plutar. *in Pyrro multorum Regum consessum*, † & 24
Cicero *de Aurusp. respon. Principem salutis* appellauit Se-
natum, & Ennodi. *in Panegyr. Coronam Curiæ*, † & Impe- 25
rator Probus apud Vopiscum Senatores dixit *Mundi Prin-*
cipes, † facitque optimus textus *l.7.tit.18.par.4.* ex quo ha- 26
bemus, Hispaniæ Reges in more habuisse, suis in Coronis
scripta eorum gerere nomina. † Magna profectò laus illa 27
fuit qua decoratus Traianus, vt Plinius refert in Panegyri-
co, inquiens; quod cum ea sit natura syderum vt minores
stellæ maiorum obtundantur lumine; vnus tamen Traianus
Consiliarijs suis maior, ità se talem pręstare consueuisset, vt
nihil eis de sua ipsorum auctoritate decederet; Eo enim
præsẽte eadem pollebant auctoritate qua absente ipso. Vn-
de fiebat vt Populus intentam videns Principis curam in
suis honore afficiendis Consiliarijs, in maiori eos haberet
precio, *Est hæc*, inquit, *natura syderum, vt parua, & exilia*
validorum exortus obscuret; Simili Imperatorum aduentu
legatorum dignitas inumbratur; Tu tamen maior omnibus
quidèm eras, sed sine diminutione maior, eandem auctorita-
tem præsente te quisque, quam absente retinebat; Quin etiam
plerisque ex eo reuerentia excesserat, quod in quoque illos re-
uerebare. † Princeps ipse quoque Consilij pars dicitur *l. Ius* 28
Senatorum 8. ibi, *Cuius ordinis in quo nos quoque ipsos nu-*
meramus C. de dignitat. lib. 12. Martin. Lauden. *de Cons.*
Princip. quæst. 26. Valenz. *consf. 94. nu. 4.* † Adeoque coniun- 29
ctum Principi, vt stellæ firmamento ex Monta. *de auctor.*
magn. consil. Xãmar *de offic. Iud. par. 1. quæst. 2. n. 34.* Valenz.
cit. consf. 94. nu. 2. Gigas *de crimin. læs. maiest. lib. 1. quæst. 14.*
nu. 4. † qui *quæst. 5. nu. 1. 2. & 3.* ait Cardinales partem esse 30
corporis Pontificis, *& ipsi habent maiestatem sicut Papa*, &
ex hoc principio hanc deducit illationem, † *Et ita commit-* 31
titur crimen læsæ maiestatis; læso Cardinali læditur maiestas
Papæ cap. felicis de pæn. in 6. & Io: Ant. Lanar. *consf. 88.* pro-
bat Magistratibus nostri temporis omnem inesse auctorita-
tem, quæ erat ijs qui Romanorum temporibus regebant.

Ex

32 Ex traditis hactenùs, apertè, ni fallor, liquet de magnitudine Dignitatis Ministrorum Principis, eiusq; Magistratuum; &, cum sint immediati adeò ad Principis personam, quomodo censeantur eius esse membra; Ideoque lædi non posse istos, quin lędatur & illa, isque grauetur cui arctè adeò
33 iunguntur. † Addo pręterea axioma planum esse, & expeditum in materia fęderatorum, vt si fęderatorum alterum offendat quispiam, & alterum lęsisse sit censendus; atque
34 ita supponitur, † quod si subditus Pontifici Imperatorem lędat qui Papæ fęderatus est, Reus maiestatis fit, etiam quod ad Pontificem; quod probat Præpos. *in can. in primis §. de persona nu. 22. 2. quæst. 1.* Brun. *cons. 86. num. 8.* Sigismund. Loffred. *cons. 5. nu. 30.* Gigas *quæst. 4. nu. 3.* per hæc, *Dicas tamen quod subditus Papæ Imperatorem offēdens, si nō committit crimen læsæ maiestatis contrà Imperatorem, tamen illud committit contrà Papam, Imperatorem offendendo, lædit enim Papæ maiestatem, quia Imperator est defensor Papæ, & Ecclesiæ, & est ipsius Papæ confæderatus.* Ideoque Menoch. *d. cons. 99. nu.* 37. probat Ioannettinum Flischium lęsæ maiestatis contraxisse crimen; quod Ianuam Ciuitatem Imperatori fęderatam occupare attentauerit.

Si igitur, quia corpus vnum mysticum formant fęderati, inde fit, vt nequeat horum lædi alter, quin dici possit totum non lędi corpus; Princeps verò cum sit, vt verè est mystici, quod simul cum ipso Administri faciunt corporis eius
35 caput; † Prorex autem adnexus Principis personæ, arctiori certè vinculo quam inter se fęderati ipsi; duæ hinc necessariæ inferentur consequentiæ; Altera quidem pro principalis argumēti scopo; Altera verò nimis ad rem, qua de agimus. Prima erit, quod cum repręsentationis vinculum quo nectuntur inter se Principis, & Locumtenentis eius Generalis personæ arctius sit eo quo fœderati alligantur; Æquo
36 censebitur iure quæ fit istis, ac illis iniuria. † Secunda, quod cum sit Prorex Minister tàm supremus, quàm latè insinuatum est; siuè consideremus eū vt illius Magistratus caput, in quo Regis repręsētatur persona; siuè vt mēbrum Vniuersalis

lis Monarchici corporis, cuius caput Princeps est; nullo potest cõcipi modo, quin illæso capito lędi illud vnquã queat.

Huic argumento occurrere gestiunt, qui contrariam tuentur sententiam, dicentes, textum nostrum *in l. quisquis C. ad leg. Iul. Maiestat.* non adstruere, quod lęsæ maiestatis contrahatur crimen; sed id tantummodò quod delicti pęna sit mors, bonorumque omnium publicatio, æquè ac si lęsæ maiestatis crimen esset contractum, ibi, *Ipse quidèm vtpotè Maiestatis Reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fisco addictis.* Responsio sanè (fateor) acuta est; † Sed tali acrimonia prędita ingenia, nescio, an gerendis publicis negotijs apta sint, & idonea; Thucidides ait, *Hebetiores quam acutiores, vt plurimum melius Rempublicam administrant*, facit elegans Osorij locus *lib. 7. de Reg. Instit. Considerandum est Moysi socerum inter alias virtutes, quibus Iudices instructos esse vult, non numerasse nimium in interpretatione iuris acumen; Neque enim dicit sint Iudices subtiles, acuti, veteratores, & callidi; quinimò acumine subnixi variè leges interpretarentur, & simplicitatem iuris eluderent, † nihil enim magis sapientiæ repugnat quàm nimia subtilitas* Bouadilla *lib. 1. politic. cap. 6. nu. 16.* Nouar. *in collect. super pragm. 2. de officio Sacri Regij Consilij nu. 17.* † qui id probat ex *l. penult.* ibi, *Nedùm subtilitate vtimur circa res pupillares, ipsa subtilitas ad perniciem eorum reuertatur. C. ad Trebell. l. si seruum 91. §. sequitur. 3.* ibi, *In quo genere plerumq; sub authoritate iuris scientiæ perniciosè erratur D. de verb. obligat. l. sicut 8. §. si debitori 16.* ibi, *Hæ enim subtilitates à Iudicibus non admittuntur D. quib. mod. pign. vel hypoth. soluit. l. actio 47.* ibi, *Vbi conceptio formularum non obseruatur, hæc subtilitas superuacua est D. de negot. gest.* Ramirez *de lege Reg. §. .nu.* . † Atque adeò quia Proculeiani magis ad iuris intendebant subtilitatem, & antiquæ Iurisprudentiæ regulas spernebant; dicebatur de eis, quod ad opinionem magis, quàm ad rei accederent substantiam; contrà quam facerent Sabiniani, vt aduertit Emund. Merill. *lib. 1. obseruat. cap. 3.*

37 38 39 40 41

At nullum sibi locum hæc facit subtilitas ad nostri solutionem

42 tionem argumenti. † Verbum namque illud, *vtpotè*, causatiuum est, idemque sonat ac *Quippè* vt aduertit Caluin. in suo Lexico verb. *Vtpotè*, citato Valla *in elegantijs*, & probat text. *Auth. Ingressi C. de sacrosan. Eccles.* ibi, *Ingressi Monasterium ipso ingressu se suaque dedicant Deo, nec ergo de his testantur vtpote nec domini rerum.* Ad quod adnotaueram quoque ego textum *l. meminisse 7.* ibi *Postquàm D. Marcus Drunciani vtpote Senatoris, qui Cassiani furoris socius fuerat C. ad l. Iul. Maiest.* vbi vox hæc, idem significat, ac *quia.* Eandemq; planè significationem habet apud Salust. *in Catilina*, ibi, *Antonius aberat à bello, vtpotè æger, & iacens.* Atque ità in textu nostro ponitur, ac si diceretur, *ipse quidem quia maiestatis Reus gladio feriatur.* Et Ioan. Sarisber *de Nugis Curial. lib. 6. cap. 25. pag. mihi* 394. afferens verba legis huius, ità legit, *Ipse quidèm vt Maiestatis Reus gladio*
43 *feriatur.* † Expeditumq; ac planum est, Imperatores si improprietatem significare voluissent, vsos fuisse verbo *ad similitudinem*, vt dixerunt *in l. 4. C. de vestib. holoser. lib. 11.* ibi, *Alioqui ad similitudinem læsæ maiestatis periculum sustinebit.* Eodem quoq; modo textus literam legerunt Leo, & Constantius *lib. 60. Basilic. tit. 36. Si quis*, inquiunt, *coniuratione facta cum militibus, vel priuatis, vel Barbaris occiderit illustrem, vel generaliter qualemcunq; Senatorem, vel militem, Maiestatis Reus iudicetur, & sanguinis pœnam sustineat cum publicatione.*

44 Multorum subijt censuras lex nostra, appellantium eam rigidam, asperam, iniquam; ac Iustinianum etiam ipsum quod eam in suo posuerit Codice, vt Cont. ait *lib. 1. lect. cap.*
45 *7.* oblitus, † Gratianum ann. 1150. in discordantium Canonum hanc posuisse concordia, quam vulgato vocabulo dicimus Decretum in *caus. 6. quæst. 1. canon. Si quis* 22. ad
46 literam eam retulisse legem, † Imperator Carolus Quartus *in sua Aurea Bulla*, & Bonifacius Octauus Pontifex Summus *in cap. fœlicis de pœn. in 6.* Rober. *lib. 2. recept. sentent. cap.* 22. & Cuiac. *in solemnibus recitationibus* eam propu-
47 gnans. † Relata in Codicem Theodosianum fuit iam ab

anno

anno 438. æræ Christi, vt aduersus Franciscum Balduinum explicauit Contius quanquam sub *tit. ad l. Cornel. de Sicar.* translata indè nihilominus anno 534. à Triboniano in Iustiniani Codicem *sub tit. ad l. Iul. maiest.* Leo atque Constantius, vt diximus reposuerunt eam *in Basilic. lib. 60. tit. 36.*
† Huius cęterùm inscriptio Arcadij, & Honorij præfert nomina, sed propriè auctor eius Arcadius fuit, cui Orientale obtigit Imperium; 48
† Nam Euthychriano dirigitur, qui fuit Præfectus Prætorio in Imperio Orientis, vt Socrates ait *lib. 6. cap. 2. in fin.* Comprobaturq; per multas diuersorum Codicis Theodosiani textuū epigraphas. 49
† Quod patet etiam ex loco vbi lata lex est, ex Ancyra nempè Ciuitate Prouinciæ Galaciæ, quę ad Orientale pertinebat Imperium. 50
† Imperialis porrò hæc Constitutio lata fuit Cęsareo, & Attico Coss. pridiè Non. Septemb. an. CCCLXXXXVII. quo tempore, biennio ante, & mensibus octo Imperium fuerat adeptus Arcadius, cum vigesimum ætatis annum nondùm implesset Adiutorem adhuc habens Eutropium vt mox videbimus. Quod textus hic sumptus fuerit ex eodem loco quo *l. vltima C. Theod. de præd. Senat.* ansam prębet Iacob. Gothofredo ità super eum disserendi. 51
† Indictum erat tributū à Senatoribus, seù de Senatorijs pendendum fundis, quæ dicebatur Glebalis collatio, vt liquet ex titulo *de Senator. & glebal. collat. in C. Theod.* 52
† Indicti huius tributi initio cura exactionis eius demandata Curialibus fuit: At Arcadius Imperator agnoscens quàm malè id exigeretur, tributum abstulit ab Curialibus, vt constat *ex l. 2. & 3. Cod. Theodos. de præd. Senat.* exigendumque commisit Prouinciarum Receptoribus. Dignoscens cęterum, nec Officiales istos diligentes in exactione adeò esse, vt decoret, certioratus de hoc ab Euthychiano, demādauit hanc iterum Spartam Curialibus, quod totum habetur 53
† ex *l. vlti. C. de præd. Senat.* cuius hæc sunt verba, *Docuit tua sublimitas exactionem tributorum Senatus non posse concurrere adeòut in nonnullis Prouincijs Senatorij canonis medietas in debitis resideret, atque ideò cæteris in prioris legis serie permanentibus id solum corrigi,* 54

atque emendari iubemus,vt Senatorij fundi non per Officia, ſed per Curiales potius exigantur ad eoſque iterum ſolicitudo recurrat. Dat. Prid. Non.Septembr. Ancyra Cæſareo,& Attico Coſſ. Hic textus eiuſdem eſt Imperatoris ad eundem Præfectum Prætorio: Eoſdem habet Coſſ.idem Datæ tempus,eundemq; diem quem lex noſtra;Infertur itaque rectè hinc in vtroq; textu de Senatoribus locutũ Arcadiũ fuiſſe.

55 . Inficias ire poterit nemo, quis propiùs ad ſcopum acceſſerit Tribonianus, quod textum noſtrum locarit ſub *tit. Ad leg. Iul. maieſt.* quàm qui Codicem compilauit Theodoſianum locans textum ſub *tit.ad leg.Cornel.de ſicar.*Cum textus idem noſter,duas,complectatur ſpecies.Altera de ijs eſt qui conſpirarunt, cum militibus, priuatis, aut cum Barbaris factionem agentis aliquam, pręſtito,aut recepto ſacramento. Altera de ijs qui Illuſtres occiderent viros, Conſilijs, aut Conſiſtorio aſſiſtentes Principis, aut Senatores; Et in vtroq; caſu ſtatuitur,eos vtpotè lęſæ maieſtatis reos, capite plectēdos eſſe eorumq; bona publicanda . † Sed vt legis huius pęnæ locus fiat, tria videntur concurrere debere. Primum factio; Deindè occidendi animus,& intentio; Poſtremò quod perſonæ in quas id moliatur quiſpiam ſint de comprehenſis in hac lege . Delicti huius igitur forma eſt modus, nempè factio, finis, ſeù intenta nex, & obiectum ſiuè perſona occidenda . † Videamus modo an noſtra in hac ſpecie tres iſtæ omnes reperiantur circumſtantiæ, vt dicere iure poſſimus,delictum huiuſmodi,legis huius ſubiacere pęnæ. † Factionem definiunt ità, *Societas eſt occulta, ſeu arcana in exitium aliquod conflata, occaſionem erumpendi in tempore exſpectans*, ſeù, vt Nonius Marcellus ait, *factio dicitur malorum conſenſus,& conſpiratio.* † De hac planè factione Liuius loquitur cum inquit,*Eſſe eas Reip.maiori exitio,quàm bella ipſa , factiones fuere , eruntque populis maiori exitio quàm bella, quàm fames, quàm morbi.* † Supradictę omnes circumſtantiæ comitatæ ſunt eam qua de nunc agimus factionem, vt ità deteſtabili inuſta nota ad poſteros eius tranſeat memoria. Adunatio ſiquidem fuit,& ea quidèm occulta,

56

57

58

59

60

ta, atque præmeditata, ad supremum Regis occidendum Administrum; tempusq; nacta opportunum (ò appetijsset illud nunquàm!) ad erumpendum in detestabilis adeò criminis exsecutionem, quod fuit planè tali cum deliberatione, præmeditationeq; tali consultum, vt in habito inter delinquentes colloquio quodam, fuerit omninò conclusum, exsequi oportere quod Barbaram illam factionem, quo die Marchionissa de Villazor festum Beatæ Virginis sub inuocatione Carmeli solēniter coleret, futurum enim vt è Regia tùm proderet domo Prorex; atque ita euenit.

Quid Arcadium impulerit ad rigidas adeò exigendas nostraque hac lege indictas pęnas, assequi difficilè & anceps est. 61
† Putarunt nonnulli in causa hac fuisse coniurationem, 62
seù Ruffini factionē, in quem duos conscripsit libros Claudianus, meminitq; eius Symmac. *lib.6. epist.14.* factionisq; eius habuere quoque mentionem Zosimus *lib.5.* Sozomen. *lib.8.cap.1.* Diuus Hieronym. *epist.3.* Orosius *lib.7.cap.25.* Porrò tanta fuit Rufini istius Theodosij Imperatoris Arcadij Patris temporibus, vt de collocanda in matrimonium filia cum Arcadio cogitarit, & attentarit. Quod cū adsequi nequiret, egit cum Gothis, & Hunnis seq; eis adiunxit, qui tali suffulti adminiculo multas Imperij Prouincias inuascre. Trucidatus tandem ante portas Cōstantinopolitanæ Ciuitatis, Stiliconis militum manu occubuit. Sed cū hæc Rufini coniuratio fuisset ann.395. vt refert Socrates *lib.6.cap.1.* & Marcellin. *in Chronic.* atque ità sesquianno ante nostrę Constitutionis promulgationem; Inuerisimile videtur tandiù differendam legis eiusdem publicationem. † Notumq; 63
fit, bonorum Rufini confiscationem quam Arcadius mandauit fieri, longè ante fuisse; Quàm inuisa cęterùm hęc tunc fuerit factio colligitur *ex l.14. C.Theodos. de bon. proscript.* ijs verbis, *Serenitatis nostræ prouisione solita commonemus, vt ea quæ Rufinus quondam cum viueret quoquo pacto possedit, in eodem statu interim maneant, nec quisquam sibi post eius obitum spōtaneam vindicandi tribuat potestatem; nam qui transacto tempore siluit, ac Rufinum tenere concessit, fi-*

scum quoque nostrum sine praiudicio possidere patiatur.

64 Nec etiam Gildonij coniuratio fuit quę caussam prębuit nostræ legis huius ferendæ. De coniuratione ista loquuntur *l.19.C.Theod.de pan.* ibi *Satellites Gildonis custodijs mancipentur, & proscriptione damnentur*. Symmach. *lib.4.epist.4.* Claud. *in lib.de Bello Gildoniaco, & lib.1. de laudib. Stilicon.* ac *lib.1.in Eutropium* Zosimus *lib.5.* Orosius *lib.vltim. cap.36.* turbauit hæc coniuratio Africana, eamq; ab Honorij obedientia subtraxit anno 396. adeoùt magna hinc euenerit Romæ clades, ob annonæ caritatem ex interdicto sibi

65 Africæ commercio. † Sed cum Gildonius ann. 398. carnificis manu cęsus occubuisset, in causa condendæ legis huius esse non potuit, nec enim lex respondet ex amussim loco,

66 tempori, & argumento non quidem loco; † quia Gildoniana factio Africæ fuit, quæ Occidentali subiecta erat Imperio, Arcadius autem Orientalibus imperabat Prouincijs. †

67 Nec de occidendis Imperatoris Ministris egit iste; Ac demum Gildoniana cōiuratio, longè post latam hanc nostram legem, seuera fuit animaduersione repressa.

68 Alia fuit per eadem tempora factio, quam *Gaina* dixerunt, eamque quattuor editis libris retulit Eusebius Scholasticus, ac post eum Ammonius Poeta Zosim. *lib.5.* Theodoretus *lib.5.cap.32.* Sozomen. *lib.8. cap.4.* Quanuis autem nonnulla factionis huius respondeant legis huius circum-

69 stantijs, † nempè quia factio cum Barbaris fuerit acta, quo-

70 rum plures tunc erant Constantinopoli; † quia pulsis stationarijs Gaina per suos milites Imperatoris Palatium incen-

71 dere attentarit; † quia Arcadium impulerit ad Eutropium

72 occidendum, † sibiq; Saturninum, & Aurelianum qui præcipui inter Senatores erant tradēdum, pro quibus aptari videntur verba legis, *de nece cogitata virorum Illustriū Consistorianorum*; quia postmodum Gaina fuerit à Barbaris oc-

73 cisus: † Temporum tamen ratio repugnat. Nostra namque lex edita fuit, vt diximus anno 397. atq; ità biennio ante factionem hanc, quæ fuit an. 399. & punitionis pęnam subijt anno 400. vt probant Socrates *lib.6.cap.6.* Sozomen. *lib.8. cap.4.*

cap. 4. & Marcellin. *in Chronic.* Nec etiam congruit quod in necem Saturnini, atque Aureliani intenderit Gaina, tametsi enim hos voluerit,& vinctos receperit ille dimisit tamen illæsos; In nostra autem lege de factione, seù coniuratione per eosdem intentata sermo fit, vt probant verba illa, *per arcana consilia.*

Alia per idem tempus coniuratio legitur quę fuit Bargij 74
in qua militum Generalis Pręfectus Timasius occisus perhibetur: Eutropius namque in eius intendit mortem. † Sed 75
quia hoc per factionem non euenit, nec per Barbaros, aut Ministros alios minores licet, sed eo tantùm cōsilio, vt Arcadius Iudices diligeret ad id peragendum; Ideò non potuit in causa esse,nec impulsu ad legis iam dictæ dispositionem.

Atque ita vt ab incertis separemus certa, quicquid com- 76
pertum in hoc haberi potest est,quod dilata Imperij Orientalis Arcadio successione ob Theodosij patris sui obitum, Regi se passus ille fuit à Rufino, vt refert Philostorgius *lib. 11.cap.3.* ita inquiens, *In Oriente omnia ex Rufini sententia acta, Arcadio nihil eorum quæ gererentur attendente, sed ea tantùm scribente, & pro lege habente quæ Rufinus decreuisset.* † Post Rufini autem obitum totum se commisit Eutro- 77
pio; cuius tempore lata fuit hæc lex. Huius sanè scelera afferunt Claudian. Zosim. alijque Auctores. † Eoq; eiusdem 78
peruenit audacia,vt officia tùm ciuilia,tùm militaria,& Aulica ministeria conferrentur non in eos tantum, qui essent indigni, sed qui iniqui etiam essent, Barbari, ac vitæ perditissimæ, vt ait Suidas per hæc, *Nullum facinus prætermisit. Nàm & Magistratus publicè vendidit, & aliquid valentes calumniatus est, & summates exilijs subiecit, & omnem contumeliam Senatorijs viris intulit. Neque etiam Barbarorū, societate abstinuit.* † Synesius autē antequàm crearetur Epi- 79
scopus legatione pro Cyrenensibus ad Arcadium suscepta celebrem eam habuit orationē, quam eius libro legimus, † 80
per eam certiores sumus,quibus tunc calamitatibus affligeretur Imperium, & vaticinium habemus earum quoq; quæ postmodum euenerunt cladium. † Hæc certè fuerunt quæ 81
causam

82 causā legis nostrę condendæ prębuerunt Arcadio. † Is enim ad vitam tuendam Ministrorum, qui tùnc assidebant sibi, consilium sumpsit, quod tutior alia non esset via, vt faceret eos, & constitueret æquales sibi, ac vnam eandemque personam, suam & illorum statueret ipse, vt haberetur idem lęsæ maiestatis delictum in eos manus inijcere, ac in Princi-
83 pem, cuius corporis iam erant membra. † Quod optimum cum visum fuisset Gratiano, legem transcripsit in suum Decretum, Bonifacius VIII. *in cap. fælicis de pæn. in 6. respectu Cardinalium*; Henricus VII. anno 1312. *in Extrauag. Qui sint rebelles*. Iohanna Neapolitanorum Regina quod cęsus fuerit Andręas de Isernia suus Administer, & quidem priuatis odijs, non ob publicam causam, neq; hoc sufficere edixit ad excusandum Reum à lęsæ maiestatis crimine in primo capite, & refert Matthę. de Afflic. *ad Const. Neap. lib. 1. rubr. 29. de iniur. curia. illa. nu. 4.* se vidisse Edictum illud Iohannæ Primæ factū die 15. Octobris 1353. vbi condemnauit occisores Andręæ de Isernia Consiliarij dictę Reginę crimine lęsæ maiestatis, & statuit quod tale Edictum habeat locum etiam in occurrentibus, fortassis in similibus casibus, & personis, nec ibi aliqua mentio vtrum illa occisio fuit ex particulari odio, & inimicitia, vel vt Rex careat illo Consiliario, & sic patet ait Afflict. quod illa *Constitutio Eos*, quę distinguit vt supra, cessat quando occideretur Regius Consiliarius, tunc enim committitur crimen lęsæ maiestatis siuè odio particulari, siue vt Rex careat dicto Consiliario sit occisus, & hoc ait dici expresè etiam *in d. l. quisquis C. ad l. Iul. Maiest.* Hanc sentētiam tenuit expresè Iul. Clar. *in sua praxi crimi. §. crimen læsa Maiestatis nu. 5.* ibi, *Et licet aliqui distinguant an id fiat in odium Principis, vt scilicet priuetur illo Consiliario, an ob priuatum odium ipsius Consiliarij. Ego tamen indistinctè teneo quod committatur crimen læsa maiestatis, nā Consiliarij sunt pars corporis ipsius Principis, & ideo illos offendens indistinctè censendus est Principem offendere*, & etiam sequutus fuit Regens Donat. Anto. de Marinis *in obseruat. ad Reuerterij decis. 416.* Nostram legem

legem sanciuit etiam Inuictissimus Imperator Carolus V. *in Pragm. Vormensi an.* 1520. quam ad literam refert Ludouicus Molina *de Hispan.primo.lib.4.cap.11.nu.56.* Carolus IV. *in Aurea Bulla*, idem fermè statuit pro Electoribus Imperij. † Nec dubito quin ab Arcadij calũnijs omninò desisterẽt, qui nũc eum mordent, ob legis huius publicationẽ, si temporum illorũ vidisset clades, & quadantenus ijs tacti fuissent. Ita fatetur Camil. Borrel. *de præsta. Reg. Cathol. cap. 26.nu.32.* vbi loquitur ità, *Dùm Imperatores Arcadius, & Honorius condiderunt dictam legem quisquis C. ad leg. Iul. Maiest. iustissimam causam habuerunt.* 84

Ex dictis igitur legitimè infertur, eos qui Sardiniæ Proregem occiderunt, idem contraxisse crimen, ac si Principem occidissent ipsum, ideoque legis nostræ pęnis iure meritoque subijci.

ARGVMENTVM SEXTVM.

Explanatur cuinam ex antiquis Officijs respondeat Proregis officium, & quodnam iurisdictionis exerceat ille genus.

§. VII.

SVMMARIVM.

1 *Non est comparatio inter nostra officia, & antiqua.*
2 *Principes nequeunt omnibus adesse Prouincijs.*
3 *In Proconsules effundebatur potestas Consulum.*
4 *Ita in Proreges potestas Regis.*
5 *Hoc nomen Proconsul est declinabile sicut Prorex.*
6 *Ciceronis loco probatur.*
7 *Proconsul ijsdem insignijs quibus Consul vtebatur.*
8 *Habebat plenissimam potestatem, eandemque quam Romæ Magistratus omnes.*
9 *Maius Imperium post Principem.*
10 *Nec quidquam est quod non per ipsum expediatur.*

11 Di-

11 *Distinguitur à Consulibus quod sex tãtum vtebatur fascibus.*

12 *Quid erant fasces, & quid significabant.*

13 *Alexandriæ Ægypti priuilegium propter vaticinium.*

14 *Differentia inter Proconsulem, & Legatum.*

15 *Proconsules statim Roma egressi volũtariam exercebant iurisdictionem, & insignijs vtebatur, contentiosam vero dum ingrediebantur Prouinciam.*

16 *Omnes Prouinciæ Prætoriæ fuerunt vsquequo fuit deuicta Africa.*

17 *Qui Consul esse desierat Proconsulatum gerebat.*

18 *Non submittebat fasces Præfecto Prætorio Orientis.*

19 *Manumissiones, & adoptiones apud Procõsules fieri poterant non apud ipsius Legatos.*

20 *Explicatur l.apud Proconsulẽ 17.§.1.D.de manu.vind.*

21 *Proconsul habet Legatum, Præses Assessorem.*

22 *Proconsul dicitur Spectabilis, Præses Clarissimus.*

23 *Quæ delicta remittebant Proconsules.*

24 *Proconsules cognoscebant de causis Status.*

25 *Coadiutor Proconsulis appellebatur Legatus.*

26 *Maior Proconsulis, quam Præsidis autoritas.*

27 *Præfectus Prætorio ex insignioribus Populi Rom.officijs.*

28 *Dicitur Præfectus Aulæ.*

29 *Eligebatur ex equestri, Senatorio, vel Consulari ordine.*

30 *Eius sedes fuit appellata amplissima, magnifica, & eminentissima.*

31 *Solus Principem adloquebatur.*

32 *Encomia Præfecti Prætorio.*

33 *Non multum à potestate Principis aberat.*

34 *Purpura solum ab Imperatore differt.*

35 *Eius edicta vim legis habent.*

36 *Carpento vtebatur Præfectus Prætorio.*

37 *Assurgebat Imperator Præfecto Prætorio.*

38 *Pater, Carissimus, Dilectissimus, & Illustris appellatur.*

39 *Habuit ab Imperatore secundum locum.*

40 *Constantinus Patritios anteposuit.*

41 *Apræ-*

41 *A Præsidũ sententijs ad Præfectos Prætorio appellabatur.*
42 *Postea id sublatum fuit.*
43 *Et solum supplicatio interponebatur.*
44 *Verba (vice sacra cognoscere) quid significent.*
45 *Amicissimis, & Iurisconsultis cõcedebatur hæc dignitas.*
46 *Animaduertebat in Præsides.*
47 *Mulctam indicebat.*
48 *Sententiam voce, & non iscriptis proferebat.*
49 *Rubrica* C.de sentent.ex peri.recitan.*explicatur.*
50 *Periculum quid significet.*
51 *Recitare sententiam ex periculo idem quod ex memoria.*
52 *Poterat bona subditorum publicare.*
53 *Titulus, seu Formula priuilegij Præfecti Prætorio à pluribus traditur.*
54 *Plura de huius dignitatis præstantia remissiuè.*
55 *Omnia nostra officia cõparant interpretes Præf.Prætorio.*
56 *Electores Imperij.*
57 *Cardinales.*
58 *Regentes.*
59 *Senatus.*
60 *Vicecancellarius Supremi Consilij Aragonum.*
61 *Proregis dignitas similis Proconsulis, aut Præsidis.*
62 *Prouinciarum Comitibus, & Romæ Consulibus æquiparantur.*
63 *Alij Præfecto Prætorio.*
64 *Alij maiorem authoritatem Proregi quam Præfecto Prætorio tribuunt.*
65 *Proregis officium in Francia solis filijs, vel Regis fratribus concedebatur.*
66 *In Cathalonia nõ datur recursus neque appellatio à Prorege ad Regem.*
67 *Læso quolibet ex supradictis Magistratibus læsa Maiestas dicitur.*
68 *Assessor Ciuitatis Sassaris in Sardinia si lædatur vt crimen læsæ Maiestatis punitur hoc delictum.*
69 *Dignitas Proregis assimilatur ipsi Regiæ dignitati.*

70 *Cuius iurisdictionis species sit illa Proregis.*
71 *Perpetuo concessa dicitur Ordinaria.*
72 *Rotæ Auditores, & Ministri Audientiarum habent Ordinariam.*
73 *Iurisdictio Legatorum Papæ dicitur delegata.*
74 *Quæ ex mandato, dicitur delegata, quæ à iure Ordinaria.*
75 *Si in commissione adest clausula* auctoritate nostra *dicitur delegata.*
76 *Et si legitur verbum* Delegamus.
77 *Iurisdictio Proregis in Cathalonia est delegata.*
78 *Argumentum contrarium diluitur.*
79 *In vno eodemq; subiecto potest iurisdictio delegata & ordinaria reperiri.*
80 *Per obitum Principis expirat in Cathalonia Proregis iurisdictio.*
81 *Secus in Valentia.*
82 *Iurisdictio Proregis expirat statim atque Princeps Prouinciam ingreditur.*
83 *Non durat vsque ad aduentum successoris, sed expirat triennio elapso.*
84 *Priuilegia Proregum prostant in Regestis publicis Ciuitatis Barcinonæ, & Domus Deputationis Cathaloniæ.*
85 *In Cathalonia etiamsi Prorex expleto triennio finiret officium, non remaneret Prouincia sine Rectore.*
86 *Cur iurisdictio Proregis Cathaloniæ habeatur pro delegata, & Valentiæ pro ordinaria.*
87 *Constitutiones antiquæ Cathaloniæ nō meminerunt Mastratus Locumtenentis Generalis.*

1 SPernenda vt inutilis certè non erit argumenti huius inuestigatio, † tametsi Pyrrhus *in tracta. de Magistrat. par. 1. nu. 8.* & Surgent. *in Neapoli illustra. lib. 1. cap. 14. n. 2.* inquiant, non æquè benè comparari nostrorum temporum officia cum Magistratibus antiquis, *Nunquàm fiet comparatio omnimodæ similitudinis inter nostra officia, & antiqua.* Certa namque explorataque res est, Romanorum tempori-

bus

bus officia fuisse ab Proregis officio nō dissona. † Quod ne- 2
quirent Principes, aut Respublicæ omnibus adesse Prouincijs eorum subditis imperio; delecti propterea Magistratus qui eandem quam Constituentes gererent personam. Idēque quod ad Reges euenit, vt ait *l. 1 2. tit. 1. par. 2. ll. Castella, El Emperador ò Rey, maguer sean granados Señores, no pueden fazer cada vno dellos mas que vn home porque fue menester que huuiesse en su Corte homes que se siruiessen y de quien se gouernassen las gentes estuuiessen en sus lugares*. Inter hos Magistratus Reip. Romanæ temporibus fuit, & ille Proconsulis. † Vt enim sūma Potestas, atque Maiestas Con- 3
sulibus inerat, à quibus in Proconsules Prouincias recturos diffunderetur; † Ita nostris hisce temporibus Regum loco 4
Prorege, aut Proreges dicuntur, vt Corasius adnotauit *ad tit. de offic. proconf. nu. 2.* † hoc nomen Proconsule declina- 5
bile faciens, vt nos Prorex, quod obseruauit quoq; Budęus *in l. si aliquam 7. §. cum plenissimam D. de offic. proconf.* † 6
Et singulariter comprobatur ex loco Ciceronis *in orat. pro lege Manilia*, vbi de Pompeo agitur, *Quo quidem tempore, cum esset non nemo in Senatu qui diceret non oportere mitti hominem priuatum pro Consule, Lucius Philippus dixisse dicitur nō se illum sua sententia pro Consule, sed pro Consulibus mittere, tanta in eo Reip. benè gerendæ spes constituebatur vt duorum Consulum munus vnius adolescentis virtuti committeretur*. † Vtebatur Proconsul eisdem prorsùs insi- 7
gnijs quibus Consul, vt aduertit Alexand. ab Alexand. *dier. genial. lib. 2. cap. 27. Habebatq; Proconsul proconsulatus insignia, eademque, & Consulatus; nam & lictores, fasces, secures, pretextam curulemq; sellam in Prouincia sibi decreta velut Consul retinebat, quibus insignijs pro Imperij maiestate, proque splendore dignitatis conspicuus erat.* † Plenissi- 8
mam habebat iurisdictionem. Vnusque ipse in Prouincia id poterat, quod Romæ Magistratus omnes *l. si in aliquā 7. §. cum plenissimam*, vbi Corasius *nu. 2. D. de offic. procon.* Ideoque ait text. *l. & ideò 8. eiusd. tit.* † *Et ideò maius im-* 9
perium in ea Prouincia habet omnibus post Principem. † Et 10

vt *l. necquicquam 9. D. eod.* habetur, *Nec quidquam est in*
11 *Prouincia, quod non per ipsum expediatur.* † Distinguebatur à Consulibus in hoc tantum, quod sex vteretur fascibus iuxta textum *l. Proconsules 14.* ibi, *Proconsules non amplius quam sex fascibus vtuntur D. eod.* Pancirol. *lib. 1. Thesaur. var. cap. 10.* Iul. Cęs. Bulenger. *de Imper. Rom. lib. 4. cap. 23.*
12 cum tamen Consules duodecim ferant fasces. † Erant verò fasces hi, vt cum Corasio *ad hunc text. nu. 2.* id quoque moneamus obiter, virgarum arctè ligati manipuli, interq; eas ferrea securis prominebat, vt monerētur hoc delinquētes, virga primum coerceri qui delicta patrarent, vt emendentur; securi demum vita priuandi qui per virgas leuem, nempè punitionem, nō proficerent. † Cùm autem insignijs
13 hisce omnibus in Prouincijs vterentur Consules, atq; Proconsules, vna tamen Alexandria peculiari velùt quodam priuilegio fasces nō vidit. Nàm, vt Cicero ait *in Gabinium*, oraculum haberi, liberam à Romanorum imperio futuram Ægypti Prouinciā, simul ac ij insignijs hisce vterentur ibi,
14 & aduertit quoque Corasius *nu. 5.* † Hoc autem Proconsulem inter atque Legatum intererat, quod illius officium annale, huius verò esset triennale, vt habetur ex Tacit. *annal. 3. Quantò facilius se absuturum ad vnius anni proconsulare imperium, quia Proconsules quotannis suffragijs populi mittebantur in Prouincias, Legati ad plures annos arbitra-*
15 *tu Cæsaris in eius Prouincias.* † Proconsules statim Romæ egressi voluntariam exercere incipiebant iurisdictionem, & imperij sui insignijs vti; Cōtentiosam verò suam ingressi Prouinciam. Sunt ad hoc text. *l. 1. & 2. D. de offic. procons. Omnes Proconsules statim quàm Vrbem egressi fuerint habent iurisdictionem, sed non contentiosam, sed voluntariam.*
16 Omnes anteà Prouinciæ, Prętoriæ fuerant. Sed deuicta postmodum Africa, qui Proconsul priùs designatus, missusque,
17 fuit P. Philo anno 428. † Post certum autem tempus statutum fuit, vt qui Consul esse desierat, Proconsulis gereret in Prouincijs extrà Vrbem officium. Vespasianus Asiæ Proconsul fuit. Præfuit Palestinæ vt colligitur ex Hieronymo

in

in Epitaphio Paulæ. Pręfuit, & Armeniæ vt deducitur ex *Nouell.21*. † Venerabilis adeò ac magna Proconsulis potestas fuit, vt nec Pręfecto Pretorio Orientis fasces summittere dignaretur iuxtà Eunap.*in Maxi.Est dignitas illustrissima*,inquit, *& non obnoxia Præfecto Prætorio*. † Manumissiones adoptionesq; apud Proconsules fieri poterant *l.2.D. de offic. procons.* Tametsi Proconsulis Legatus hanc nō haberet potestatem *d.l.2.§.1.& l.3.D.eod.* ibi, *Apud Legatum verò Proconsulis nemo manumittere potest, quia non habet iurisdictionem talem*; pręterquam si hanc ei dedisset Proconsul; † Atque ità intelligendus est textus *l.apud Proconsulem 17.§.1.D.de manumiss.vindict.* vt explicauit Osual. ad Donell.*lib.17.commentar.iur.cap.8.litt.H.*Cuiac.*lib.10. qq. Papiniani ad l.5.D.hoc tit.* absque eo quod opus sit negatiuam ex *d.§.1.* expiscari, vt concordet cum memorata *l.2.§.1.*vt voluit Cuiac *lib.1.obseruat.cap.1.* † Proconsul legatum habet; Præses Assessorem; † Proconsul Spectabilis decoratur titulo,Præses verò Clarissimi.Quanquam Apuleius Clarissimum appellarit Claudium maximū,Africæ Proconsulem. † Proconsules eorum remittebant delicta quos aut ipsi, aut alij relegatione damnauerant, ideoq; ait *l. si in aliam 7.§.1.D.de offic.Procons. Cum plenissimam iurisdictionem Proconsul habeat,omniū partes,qui Romæ uel quasi Magistratus, vel extrà ordinem ius dicunt ad ipsum pertinent, Et ideò* (lex quæ sequitur ait) *maius imperium in ea Prouincia habet omnibus post Principem*. † Cognoscebant Proconsules de causa Status, quod non dabatur Præsidibus, ad quod conducit Plinij locus *epist. lib.10.epistol.36. Postulantibus quibusdam, vt cognoscendis liberis, restituendisque natalibus secundum exēpla Proconsulum ipse cognoscerem, respexi ad Senatus Cōsultum,quod de his tātum Prouincijs loquitur quibus Procōsules præsunt*. Maiori pollebat auctoritate Proconsulis Legatus, quam Pręsidis Assessor; is enim statim ac à Proconsule nominatus, dare tutores poterat *l.& legati 15.D.de offic.procons.l.1.§.1.D.de tutor.& cura.datis ab his* Donel. & Osuald.*lib.3.comment.cap.7.lit.B.* Hoc au-

tem

18 19 20 21 22 23 24

tem innuit textus *l.legatus 12.& l.seq.* Inesse ei nempè Iu-
dicis dandi facultatem, quod locum habet solummodò in
Legato Procons. eo quod habuerit iste iurisdictionem ma-
25 gis ordinariam,quàm delegatam; † Ideoq; Senatus Procon-
sulis eum dixit Coadiutorem Cuiac.*in paratitl.ad tit. D.de
offic.procons.* & *lib.7.obseruat.cap.21.* Gothofred.*ad l.5. C.
de iudic.*Osuald.*ad Donell.lib.17.cõment.cap.8.lit.N.N.N.*
26 Robert.*lib.4.sentent.iur.cap.22.* † Quare in hoc maior erat
Proconsulis, quàm Præsidis auctoritas iuxtà text.*l.nec man-
dante 8.D.de tutor.& curat.datis ab his.* Iul.Cęs.Bulenger.
de Imper.Roman.lib.4.cap.23.
27 Præfecti quoque Prætorio officium inter maiora, atque
28 præcipua fuit Romanorũ munera. † Pręfectus Aulæ dictus
29 ab Herodiano. † Moris fuit eligi ex Equestri, Senatorio, ac
Cõsulari ordine,& principio quidē ad instar magistri Equi-
tum officij fuit habitum, vt habemus ex *l.1. D.de offic.præ-
fect. prætor. Sed data pleniore licentia ad disciplina publica
30 emēdationem.* † Eius sella appellata fuit *Sedes amplissima
l.3.C.de muner. lib.12.* Item *magnifica, excelsa, atque emi-
nentissima l. 16. C. Theodos. de cur. pub. l. 2. C. de proxim.
31 scrin.* † Vnusque is erat qui Principem alloquebatur, vt ad-
notauit Lamprid.in Alexan.*Neque nunquam solum quem-
32 quam præter Præfectum suum vidit.* † Ausonius Præfectũ
Prætorio *Virum*, dixit, *in specula honorum collocatum, cul-
men omnium dignitatum, arcem præfectoriam, & apicem,
fastigiumque dignitatum l.quilibet 40. C. de Decur. lib. 10.
l.3.C.de muner. l.2.C.de cursf.publ. l.in honoribus 7.C.Theo-
dos.de honor.codicil. l.1.C.de offic.Vicar.* Guther.*de off.Dom.
August.lib.2.cap.1.* Amaya *ad l.final.nu.3.C.de Decur.lib.10*
Ac præter locum infra citandum ex Cassiod. dicitur ab eo-
33 dem *lib.2.cap.15.Omniũ nobilissimum pondus.* † Herodia-
nus autem *lib.2.* de potestate istius ait, *quod nõ multùm abe-
rat à potestate Imperatoris, quando & ipse Imperator salu-
34 tem suam Præfecto Prætorio credit.* † Eunapius *in vit. Phi-
losoph.* dicit purpura solùm ab Imperatore differre, Budęus
35 *in l. 1. D. de offic.præfect.prætor.* † Eius edicta vim legis ha-
bebant

bebant *l.2.C.de offic.præfect.Orien.l.apertissimi C.de iudic. l.fideiussor 27.C.de fideiuss.* Alciat.*lib.2.paradox.cap.9.* Cuiac. *lib.6.obseru.cap.10.* † Curruque vtebatur genere quodam, quod nõ nisi magnis permittebatur viris, Carpentum vocabant, de quo mentio est apud *Nouell.70.* Sueton. in *Claud.cap.17.* Tacit.*lib.12.annal.* Symmach.*lib.10.epistol.17.* & ibi Iuret. Bulenger.*lib.3.de Imper.cap.3.* Sauar.*in Sidon.lib.7.epistol.12.* Surgent *de Neapoli illustr.lib.1.cap.20.nu.3.* † Assurgebatq; Imperator Præfecto Pretorio Cassiod. *lib.3.cap.21.* Venerationi erat omnibus, ac ipsemet Princeps Dorleans *ad Tacit.lib.1.annal.pag.54.* & *lib.2.annal.pag.273.* Thom. Dempster.*ad Rosin.antiquit.Roman.lib.3.cap.vltim.in fin.* Lipsi.*lib.2.Elector.cap.6.* Gothofred.*in l.1.C.de apparit.praef.Vrb.* Decoratusq; fuit Illustris titulo *l.6.C.Theodo.de annon.* & *tribut.l.29.C.Theod.de petitio.* † Appellatur Imperatori Pater, Clarissimus, Dilectissimus, Illustri, atque magnifica auctoritate vir, culmen, amplitudo, & prçexcelsa magnificentia *Nouell.Valent.l.7.C.de suscep.* & *arcar.l.2.C.de his quæ ex publ.colla.l.vlt.C.de numer.actio.l.2.C.de cursu publ.* † Dignitas sanè hæc secundum habuit ab Imperatore locum, † priusquam Constantinus celsiori loco sedere Patritios, quam Prçfectum Prçtorio statuisset Zosim.*lib.2.* Victor.*in Vespesia.* Imperabat Prçfectus Prçtorio Præsidibus *l.1.C.de offic.præfect.prætor.* † Ideoq; à Præsidum sententi s ad Prçfectos Prçtorio prouocatio erat *l.2.C.eod. l.præcipimus 32.C.de appellat.* † Sed à sentẽtijs Præfecti Prçtorio, etsi daretur olim appellatio, sublata hæc nihilominùs fuit, vt ait textus *l.1.§.1.D.de offic.præfect.præt.* cuius verba tametsi vulgaria, quia tamen nimium hoc decorant officiũ, transcripsi, & huc attuli, *His cunabulis Præfectorum auctoritas initiata in tãtum meruit augeri, vt appellari à Præfectis Prætorio nõ possit; Nàm cum ante quæsitum fuisset an liceret à Præfectis Prætorio appellare, & iure liceret, & extarent exempla eorum qui prouocauerant; postea publicè sententia principali lata appellandi facultas interdicta est. Credidit enim Princeps eos, qui ob singularem indu-*

36 37 38 39 40 41 42

industriam explorata eorum fide, & grauitate ad eius officij magnitudinem adhibentur nõ aliter indicaturos esse pro sapientia, ac luce dignitatis suæ, quàm ipse foret iudicaturus Donell.*lib.28.comment.cap.6.* vbi Osuald.*lit.V.*Surgent.*de*
43 *Neap.illustr.lib.1.cap.14.nu.19.* † Supplicabatur tantummodo *l.Præfectis 17.D.de minor.l.vnic.C.de senten.præfect. prætor.Nouell.119.* quæ est *Auth.vt sponsalit.larg.cap.5.& Nouell.23.* quę est *Auth.de appell.in princip.vers.Excepta,* vbi Accurs.*vers.fine* Magn. Constant.*in l.proconsulibus 16. C.Theodos.de appell.*ibi, *A Præfectis autem Prætorio, qui soli vice sacra cognoscere verè dicendi sunt, prouocari non sini-*
44 *mus, ne iam nostra contingi veneratio videatur;* † Vbi verba illa, *vice sacra cognoscere* iuxtà Symmachi sentẽtiam *lib.8. epist. 17.* idem sonat ac, *vicem Principis gerere l. 8. tit. 18. par.4.* de Præfecto Prætorio locuta habet, fuisse eũ loco Re-
45 gis constitutum; † Et quia summum hoc, ac magnum esset munus, non nisi amicissimis priùs conferri, deinde Iurisconsultis consueuit. Otho Marcianum eo decorauit officio, Se-
46 uerus Papinianum, Alexander verò Vlpianum. † Animaduertebat item in Præsides, eisq; ab officij exercendi munere interdicebat Præfectus Prætorio *l.3.l.4.C.de offic.præfect.*
47 *prætor.l.2.C.de ann.& capit.* † Multam indicebat vsque ad quinquaginta auri libras *l.4.C.de modo mulct. l. 1. C.de sen-*
48 *ten.præfect.prætor.* † Inter cætera Pręfecti Prætorio priuilegia id quoque erat præcipuum, quod sententiam ferre voce sine scripto posset *l.2.C.de senten.ex pericul.recit.* quod cæteris vetabatur Iudicibus Symmach.*lib.1.epist.27.l.34.l.vlt. C.de præd.Decur. l.vltim.C.de princ.agen.in reb. l.in sacris.*
49 *C.de proxim.sacr.scrin. lib.12.* † Atque ita accipienda sunt, quæ dicuntur *in Rubr. C.de senten. ex pericul.recit.* idest *ex tabella,* quod planè est quod ait *l.2.& 3.eiusdem tit.* non autem *ex breuiculo,* vt intellexerunt Budæus *in l.final.D.de Senat.* & Alciatus *lib.1.dispunct.cap.21.* ac etiam Langlęus
50 *lib.5.semestr.cap.5.* † Nam *periculum* idem significabat, ac index quidam, aut scriptura, vt ex Seneca colligitur *in declam.* ibi, *Iudex quam tulerit de Reo tabellam.* Et Apuleius,

Ta-

Tabella semel lecta nec augeri litera vna, nec minui potest, Hothomanus licet *lib. 3. obseruat. cap. 20.* in ea fuerit sententia, vt vox ista *periculum*, dubium litis designet euētum, atque periculum. † Nec desunt qui dicant, recitare sententiam ex periculo, innuere velle, ex memoria dicere. Hunc 51
tractat articulum, qua solet eruditione D. Francisc. de Amaia *in l final. num. 10. C. de Decur. lib. 10.* † Poterat etiam bona 52
subditorum publicare Capycius *decis. 130. nu. 46. in 5. dub.* Surgent *de Neap. illust. lib. 1. cap. 15. nu. 16.* † Omnes tamen 53
Præfecti Prætorio honorum tituli, atque præeminentiæ ea formula complectuntur qua tunc tali decorari consueuit titulo, estq; apud Cassiod. *lib. 6. var. formul. 3.* quàm ego sanè formulam ob sui elegantiam hunc in locum transcribere decreueram, sed tamen abstinui, relatam enim totam, & ad literam repperi apud D. Francisc. Amaia *in d. l. fin. nu. 4. C. de Decur. lib. 10.* quam transcripsit quoque multumq; illustrauit P. Francisc. de Viuar Cisterciensis Ordinis decus *in epist. Nuncupatoria Commentarior.* quę tanta cum laude scripsit *in Flauij Lucij Dextri Chronicon; Insignis profectò Gothalanus Barcinone oriundus, ac Ortēis Præfectus Prætorio* eam etiam ad literam tradit Surgent *de Neap. illust. lib. 1. cap. 14. nu. 21.* eam comparādo cum formula priuilegij nostrorum Proregum. † Ad intelligendam cęterum, & depręhendendam dignitatis huius pręstantiam, videnda sunt loca Iul. Cęsar. Bulenger. *de Imper. Roma. lib. 3. cap. 2. cum seqq.* Bodin. *lib. 3. de Rep. cap. 6.* Petr. Faber *lib. 1. semestr. cap. 1. 2. & 3.* Coras. *epistol. qq. cap. 5. nu. 3. & 4.* Dio. *lib. 52.* Sueton. *in Galba cap. 14. & in Tito cap. 6.* Cassiod. *lib. 8. epist. 20.* Surgent. *in Neap. illustr. d. cap. 14.* 54

Quot hodie habemus nostra in Republica Officia; Ea omnia huic Præfecti Prętorio congruere posse videntur affirmare interpretes. † De Imperij Electoribus est Vessembecij locus *in cons. 40. nu. 46. & cons. 46. nu. 2.* tametsi absurdam hāc appellauerit comparationem Andręas Kenichen *de Saxo. nō prou. iur. cap. 3. n. 34.* † De Cardinalibus est glos. 55 56 57
locus *in l. 1. C. de offic. præfect. prætor.* † De Regentis officio 58

est Ioseph de Rustic. locus *in vita Papiniani in proam. nu. 1 0.* quæ exstat post repetitionem *l. cum Auus D. de condit.*
59 *& demonst.* † Senatui comparatur ab Guid. Papa *q.29.* The-
60 saur.*decis.2.nu.1.* Fontanel.*decis.3.nu.3.* † De officio Vicecancellarij Supremi Aragonici Cōsilij est celeberrimus locus apud eundem Dominum Vicecancellarium *in suis Obseruat. in Admonit. ad Lectorem num.1 1.* vbi id potioribus comprobat rationibus, propiusque quam cæteri ad scopum accedit.

61 Hinc ortum duxit quod dixere quidam, Proregis nempe dignitatem similem esse Proconsulis, aut Præsidis officio Luc.de Penn.*in l.pro adibus C.de diuers.prad.vrban.lib.1 1.* Bald.*in l.obseruare* §.*proficisci D.de offic.proconsul.*Coras.*in l.diem functo D.de offic.Assessor.* Alciat. *lib.3. Par rg.cap.3.* Budæ.*in l.si in aliquam* §.*cū plenissimam D.de offic Procons.* Cassan.*in Catalog.glor.mund.par.7.consid.1 0.*Frecc. *l.2.de subfeud.tit.quis dicatur Dux nu.29.*Conrad.*in templo omn. Iud.lib.1.cap.7.nu.5.* Clar.§.*final.quæst.35.* Bouadil.*lib.1.politic.cap.2.nu.4. & 6.* Gregor. Lopez *ad l.5.tit.5.par.5. & l.22.tit.9.par.2.* Salazar de Mendoza *de Dignit.Hisp. lib. 2.*
62 *cap.14.fol.61.*Mastrill.*de Magistr.lib.5.cap.6.num.23.* † & Garc.*de nobilit.glos.35.nu.44.* æquiparat eos Prouinciarum Comitibus, at Dom.Reg.D.Francisc.Vic.*super pragm.Sardin.lib.1.tit.4.cap.1.nu.31.* Romanorum comparat Consulibus.

63 Alijs visum, Proregis officium simile Præfecti Prætorio muneri esse. Ita Sicard. *in Lexic. vers. prafect. prator.* Alex. ab Alex.*lib.6.Genial.dier.cap.3.*Petr.Gregor.*lib.6.syntagm. cap.8.nu.7.& lib.19.cap.18.nu.3.ac lib.47.cap.30.num.12.* Excellentiss. Dom. Vicecancell.Aragon. *in suis obseruat.in Admonit.ad Lectorem num.16.*Solorz.*in Polit.Indiar.lib.5. cap.12.fol.827.vers. Assi mismo* D.Lauren. Matheu *de Regim.Regn.Valen.cap.2.* §.*1. num.11.* Specul.*tit.de legat.*§.*4. vers.Sed per quem absoluentur* Decian.*cons.23.nu.65.lib.1.* Muscatell. *de Dignit. Doctor. par.3.nu.42.* Capiblanc.*de Baron.pragm.1.nu.21.* Carauit.*ad prag.1.*§.*2.ad Macedon.*

Giurb.

Giurb.*conf.19.nu.22.* Surgen.*in Neap.illustr.cap.13.nu.4.* & *cap.22.nu.11.* Oliba *de iur.fisc.cap.4.nu.61.* ibi, *Hic ergo per similitudinem cum Præfecto Prætorio comparatur d.l.1.* ibi, *Regimentis Reip.ad Imperatores perpetuò translatis ad similitudinem.* Et inferiùs, *Et verè magis Præfecto Prætorio potest comparari, quam alijs Magistratibus Romani Imperij* in nihilo refragãte, quod dicitur Pręfectum nempè Pręto-rio multas simul rexisse Prouincias, vt colligi potest ex *tit. C.de offic.præfect.prætor.Orien.Illyr.& Africæ.* Hoc enim similitudinem non tollit, quod ad regimen attinet.

Placuit alijs affirmare inesse Proregi maiorem quidem auctoritatem, quàm quæ fuerit olim data Pręfecto Pretorio vt Cassan.*d.par.7.consid.*10.Surge.*d.cap.22.nu.12.* & Petr. Greg.*eit.lib.47. cap.33.* maiorem asserit Proregibus facultatem, quam cæteris Antiquorũ officijs: † Inquiens, id munus Franciæ, non nisi filijs, aut Regis fratribus demandari cõsueuisse Mastrill. *d.lib.5.cap.6.* censuit Proreges nostros maiori præfulgere potestate, quam Præfectos Prætorio ob allatas à nobis tertio argumento rationes, ex quo idem fruitur Prorex priuilegijs, atque honoribus, quibus Rex ipse, ijs tantùm exceptis, quæ inseparabilia sunt, & pręter citatos ibi videndi quoq; sunt Frecc. *in tit. Quis dicatur Dux nu. 29.* Surgent *de Neap.illustr.cap.22.num.8.* Castal.*de Imper. q.65.nu.5.* Milanen.*decis.8.* † Certumque est, Cathaloniæ appellationem neque recursum dari à Prorege ad Regis personam, vt explicauit Oliba *de iur.fisc.cap.4.nu.61.* ibi, *Nec ab eo ad Regem est appellatio, aut recursus, idem enim est Tribunal, idem Regium Consilium* Cancer. *p.3.variar. cap.3.nu.329.* Thom.Mier.*super Cõstit.Item per sobre nu.6. par.2.coll.10.fol.50.in antiq.* Nõ fuerit cęterùm vana comparatio inter dignitatem nostrorum Proregum ad Pręsidentis Proconsulis, aut Pręfecti Pretorio munus, pro principali nostro scopo. † Nam ex perpensis in præcedentibus argumentis, extrà omnem controuersiæ aleam est, lęso Magistratuum horum aliquo, contrahi lęsæ maiestatis crimen; eo quod violaretur repręsentati maiestas Principis vt cũ Quin- 64 65 66 67

tiliano probatum reliquimus toties ijs repetitis verbis, *Iniuriam fecisti, sed quia Magistratui, Maiestatis actio est*, & videndus de dignitate Dictatoris Ioan. Corrasius *in l. 2. D. de*
68 *orig. iur.* † Et in terminis, non quidem Proregis, sed Iudicis Pedanei, qualis est Assessor Ciuitatis Sasseris in eodem Sardiniæ Regno, declarauit Audientia illa, maiestatis lęsæ crimen contraxisse eiusdem occisores, vt refert D. Io. Dexart. *in cap. 1. lib. 2. tit. 3. de milit. & eorum priuileg. nu. 4. pag.* 394.

69 At omnibus his sepositis opinionibus, in ea ego sum sententia, vt vera dignitatis similitudo, quod ad nostrum pertinet Proregem, nec ad Procōsulem sit, nec ad Pręsidem, nec ad Pręfectum Prętorio, vt ex traditis de vnoquoq; ipsorum colligere est; sed ad eandem ipsam Regiam auctoritatem, & decus. Ex quo autem hanc sequi placuit opinionem, repperi, ita quoque sentire Dom. D. Ioan. de Solorz. *de Gubern. Indiar. lib. 4. cap. 9. nu.* 10. quem secutus est D. Laurent. Matheu *de Reg. Regn. Valen. tom. 1. cap. 2. §. 1. nu.* 13. quorum quidem virorum auctoritate satis nisam puto meam hanc Dissertationem. Vt proinde ad rem inferatur appositè, Proregiam dignitatem, non alij magis quam Regiæ assimilari: propterea vbi illa violetur, crimen maiestatis in primo capite committi, cum offensa censeatur ipsiusmet Principis persona.

70 Quod tandem ad iurisdictionis quam exercet Prorex articulum; latè is posset disceptari. Eo pręsertim quod magna super hoc iamdudum vigeat contentio Cathalanos inter atque Valentinos; Affirmantibus his, & expeditam contentibus, atque planam conclusionem hanc, eam nempe iurisdictionem ordinariam esse, non autem delegatam; cum tamen illi contra delegatā inquiant non ordinariam. Sed quia parùm id facit ad rem nostram, ordinaria sit hæc iurisdictio an delegata, breui ab horum nos expediemus examine.

71 Regula est in re iurisdictionem tangente, eam si perpetuò concedatur ordinariam esse Carauit. *rit.* 295. *nu.* 24. Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsum.* 16. *nu.* 8. & *seqq.* Petr. Bar-
72 bosa *ad l. cū Prætor* 12. §. 1. *nu.* 64. & 70. *D. de iudic.* † Ideo-
que

que Rotæ Auditores, Audientiarum, & Principum Cancellariarum Ministros, tametsi de causis nō cognoscant nisi ex commissione, aut Principis distributione, habere dicimus ordinariam iurisdictionem, eo quod perpetuo fungantur munere *l. Iurisperitos in princip. D. de excusat. tutor.* Bald. *in l. final. C. vbi Senatores, vel Clariss. viri l. præcipimus nu. 1. C. de appellat.* Iason *in l. Ius ciuile nu. 8. vers. limita D. de iustit. & iur. & in l. more nu. 52. D. de iurisdict.* Purpurat. *ibi nu. 59.* Felin. *in rub. nu. 3. post med. de rescript.* quicquid dicat Natta *cons. 51. nu. 14. lib. 1.* † Ac ea propter Petr. de Bellapert. *in repet. l. more nu. 20. D. de iurisdict. omn. iudic.* ait, Legatorum quos Papa mittit in Prouincias iurisdictionem, esse delegatam, cum non sint prępositi officio perpetuò duraturo. 73

Aliud quoq; iuris certum axioma in eadem hac habemus re, eam scilicet quæ ex mandato prouenit iurisdictionem, delegatam censeri; quæ verò ex lege, aut Constitutione ordinariam. Quod idem est ac si dicas, eam quæ personæ datur, delegatam esse; quæ autem officio ordinariam, ex doctrina Anton. Oliba *de iur. fisc. cap. 4. nu. 37.* quam licet impugnet Cancer. 3. *par. varia. cap. 3. nu. 326.* & post eum D. Lauren. Matheu *cap. 2. §. 1. nu. 25.* Fontanell. tamen *claus. 4. glos. 10. par. 1. nu. 100.* ait non esse meliorem quam is sequitur. 74

Inferunt quoq; DD. ad dignoscendum quādo iurisdictio delegata sit censenda, inspicere oportere an in commissione adsit Clausula, *authoritate nostra cap. 1. de Cleric. ægrot. lib. 6.* iunct. glos. *vers. authoritate Clem. 1. de suppl. negotijs Prælat. Clem. Quia contingit de religios. domib. cap. cum aliquibus de rescrip. in 6.* & ita limitat Bart. *in l. more nu. 8. D. de iurisd. omn. iud.* Boer. *decis. 151. nu. 5.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 12. nu. 14. & de præsumpt. lib. 2. præsum. 16. num. 28.* 75
† Ac etiam quando legitur verbum *delegamus*, ex pluribus Petr. Barbos. *in d. l. cum Prætor. 12. §. 1. num. 36. D. de iudic.* 76
† Proregis nostri in Cathalonia delegatam esse iurisdictionem sensere Michael Ferrer. 3. *par. obseruat. cap. 9.* Oliba *de iur. fisc. cap. 3. nu. 37.* D. Acac. Ripol. *variar. cap. 1. nu. 9.* 77

&

bium, quod Fontanell. plures potuit videre priuilegia Proregum, sed non opus est ad hoc fuisse, vt D. Laur. Matheu placuit, Senatorem; cum priuilegia omnia registrata conseruetur publicis in Archiuijs Ciuitatum, ibique omnibus pateant) nàm *l. meminisse* 10. *D. de offic. Procons. & l. vnica §. 1. C. vt omnes iudic.* & alij textus legum concord. in eo quod statuunt, è republica esse, vt negotia expediantur, ne Prouincia absque Rectore sit, locum non habent Cathaloniæ, † vbi quandocunque desit Prorex, Prouinciæ suscipit 85
Gubernacula absque vllo Regis diplomate Generalis Gubernator, eiusq; loco eiusdem Vicesgerens, vt notauit Ripol. *de Rega. cap.* 3. *nu.* 135. quem sequitur hoc casu Regia Audientia ea tamen cum differentia, vt dicatur tunc Viceregia Audientia.

At sẽper dubitari, & in disceptationẽ venire potest cur 86
Valentiæ Proregis iurisdictio ordinaria habeatur Cathaloniæ verò delegata. † Dici quidẽ potest Cathaloniæ per Cõ- 87
stitutiones nostras antiquas ignotum Locumtenentis Generalis officium fuisse, ideoq; officium dicitur personæ dari, seù iurisdictio personæ, non autem officio; ac propterea delegatam censeri; † Valentiæ verò, vt adstruit D. Lauren. 88
Matheu *d. cap.* 7. §. 1. *nu.* 5. iam ab eo Regno recepto, reperitur facta mentio officij huius in foris Regni, præcipuè autem *in foro* 36. *de iurisd. omn. iud.* & *in for.* 18. *de Curia, & Baiulo,* & *in for.* 23. *de Procur.* Quod magistraliter docuit Ant. Oliba *d. cap.* 4. *n.* 37. per hæc. *In notitia Magistratuum nostræ Prouinciæ Cathaloniæ non reperitur creatum, neque fundatum Locumtenentis Generalis officium, vnde Locumten. potestas, & iurisdictio radicatur, & fundata est in committente, & concedente, & in eo residet.*

AR-

ARGVMENTVM SEPTIMVM.

Enarratur quo in honore fuerint olim Principum statuæ Tum quod læsæ Maiestatis Rei in primo capite censerentur, qui eas violassent.

§. VIII.

SVMMARIVM.

1 Idololatria ex statuarum cultu originem sumpsit.
2 Statuarum veneratio vnde originem traxerit.
3 Aßyrophenes quis fuerit.
4 Turbatur ordo naturæ quando filius prædecedit patri.
5 Assyrophenes statuam loco demortui filij erigi iussit.
6 Eamque in pænitiori ædium parte poni.
7 Et persæpè alloquitur.
8 Serui, & famuli eam venerari cæperunt.
9 Veniam commissi sceleris per statuam petebant.
10 Quod malum fuit communicatum vniuerso Orbi.
11 Sed magis afflixit Ægyptum.
12 Donec Dominus noster Iesus Christus Prouinciam illam ingreditur.
13 Ninus Assyriæ Rex primus statuã Belo patri suo erexit.
14 Veniam concedebat omnibus qui eam adorassent.
15 Idem fecit Nabucodonosor Rex.
16 Ab his temporibus vsque ad Romanum Imperium statuarum vsus non ita frequens.
17 Romani Idolorum cultores.
18 Et non solum suos, sed omnium gentium Deos ad se euocarunt.
19 Statuæ iterum in vsu Imperatorum Romanorum temporibus.
20 Et diuinos voluerunt eis præstari honores.
21 Et veniam delictorum omnibus ad eas confugientibus concesserunt.

22 Nec

VEtus adeò statuarum fuit cultus (rem iuuat à suis excutere primordijs) vt Idololatria indè promanarit 1
omnis de quo plura diximus *de Seruis fugit. cap.* 3. † Ex immoderato planè Patris cuiuspiã erga filiũ amore, orta clades 2
hæc. † Assyrophenes dicebatur ille, Ægypti Rex tùm fortunæ, tùm naturæ donatus bonis omnibus, vnus cui filius 3
erat rerum omnium, eiusque Regni futurus hęres. † Cum 4
autẽ (turbato naturæ ordine, quod Papinianus ait *in l. nam etsi parentibus 15. D. de inofficios. testam.* & ex eo Bulgarus I.C. in obitu filij inquit, *Ordine turbato succedis Bulgare nato*) exsequias filij celebrasset Pater; ægro cordi medelam quęrens aliquam, eam sibi parauit, quam manca hominum potuit industria. † Et quum viuum amplius intueri non 5
posset filium, inque eo lętari; id sumpsit consiliũ, vt demor-

tui imaginem filij seù marmoream, seù æneam quoad posset ad eius vultum expressã, haberet apud se, quam viuentis loco posset vsque contemplari; suoq; per eam quadan-
6 tenùs dolore leuari. † Hanc statuam (ità deinceps appellatam) in penitiori ædium parte locatam, sæpè compellare
7 pater, † persæpe alloqui, sępiusq; adblandiri, quo sanè mo-
8 do erga viuentem assueuerat filium. † Id videntes serui, domesticoque è famulitio cæteri, Domini æmulati gestus, vt est ad assentationem hoc genus hominum factum; eiq; placere, quod ad eos erat, cupientes, demortui imaginem, quam viuam veluti haberet parens, æquè ac viuentem domini filium venerari cœperunt; tùm caput ante eam aperiendo, tùm fertis, atque corollis ornando, tùm flexis eam genibus adorando, alloquendoq; ac si spiritu prædita esset, quæ non nisi imaginem eius gerebat qui fuit olim; iam
9 enim esse tunc desierat. † Eoque tandem per gesticulationes istas deuenere fiduciæ, vt certò putarent, si quando admittẽdum quippiam foret sceleris, veniam se per statuam illam impetraturos à domino. Nec eos fefellit qua lactabantur spes: Pater enim nefas ducens fore, si negaret quod ità peteretur veniæ, adeoq; filij venerationem lædi, nil nõ concedebat ipsis. Vnde factum, vt diuini exhiberentur ho-
10 nores statuæ. † Quod, dolendo quidem semper exemplo,
11 malum toti cõmunicatum fuit postea Orbi, † tametsi Pro-
12 uinciam afflixerit illam magis; † Donec Dei filius, & Dominus noster Iesus Christus humana assumpta carne illùc ingressus, quum in Ægyptũ fugeret, omnia dextruxit gentium Idola. Talem idololatriæ imaginumque cultus originem tradunt Diuus Fulgen. *Mytholog. lib. 1.* Diuus Bernardin. Senen. *sermon. 10. in Domin. 1. Quadrages. act. 1. cap. 1.* Abulen. *2. par. Comment. in cap. 20. Iosue q. 20.* Tametsi verò hæc fuerit priuatæ immunitatis origo, quæ statuis attri-
13 buta; † Publica tamen fuit, postea quàm Ninus Assyriæ
14 Rex primus statuam Belò patri suo erexit in Foro, † & per pręconem edixit, vt quisquis delicti cuiuspiam Reus statuã Beli patris adorasset, criminum promereatur abolitionem, nulla

nulla proinde plectendus pœna. † Cuius forsan institutum 15
secutus Nabuchodonosor, Assyriorum Rex ipse quoque,
statuam erigendam sibi in campo Dura Prouinciæ Babylo-
nis, vt ex sacro textu habetur, incensisq; odoribus adoran-
dam, vt Deum omnibus iussit. † Ab ijs cæterum tempori- 16
bus ad Romanum vsque Imperium statuarum vsus in de-
suetudinem videtur abijsse. Artifices siquidem omnes suã
omnem posuere curam in Deorũ conflandis, formandisq;
Idolis; Quorum ampliatus adeo cultus, vt Vniuersum penè
infatuarit Orbem. † Quo certè errore, nec Romani vaca- 17
runt ipsi, tàm sapientes alioqui, & rerum omnium peritia,
regnandique artibus illustres, vt Terrarum hactenùs nota-
rum omnium sibi vsurparint dominium. † Non enim suis 18
tantùm, patrijs indigetibusque contenti Dijs, deuictarum
gẽtium Numina ad se euocare, & conceptis precationum
verbis, in sua statuere Vrbe Tutelares Diuos studuerunt; vt
ità mites facti, atque placati, quam curam populorum Ro-
manis fascibus subiectorum olim gerebant, eam omnem
in ipsis locarent victoribus, & in Vrbe gentium omnium
Domina.

Reuixisse tandèm, & reuiguisse videtur earum vsus Ro- 19
manorum temporibus Imperatorum; Quorum tanta fuit
ambitio, & fastus, vt non statuas sibi tantùm dicari permi-
serint; † sed & diuinos eis quoque præstari voluerint hono- 20
res. Nec hosce intrà limites sese continuere superbissimi
viri. † Nàm quo statuis maior veneratio esset, delictorum 21
indulsere veniam omnibus ad eas confugientibus; † Nec 22
alia fuere seruis tutiora perfugia, vt Duaren. docet *in lib. 1.
Pandect. tit. 6. de his qui sunt sui, &c.* per hęc *Arx Deorum,
& statuæ Principum seruorum erant perfugia*, vt æquatam
diceres in hoc Deorũ, & Principum conditionem. † Quàm 23
autem frequens in iure nostro de statuis mentio habeatur,
deque ijs qui ad eas confugiunt, nõ est opus pluribus vt ex-
plicem. Consuli namque possunt *l. vnic. C. de his qui ad sta-
tuas l. 2. D. de his qui sũt sui, &c. l. Capitalium §. ad statuas
D. de pœn.* & quæ notant DD. nostri ad easdem *ll.* P. Matth.

Rader. *in Martial. lib. 6. epigra. 63. l. 1. D. offic. Præfect. Vrb.* qua Imperator Seuerus seruis ad statuas se recipientibus Iudicem designauit Vrbi Præfectum *l. 2. §. Ideoque D. de his*
24 *qui sunt sui, &c.* † qua hæc cognitio Proconsuli demandata, *& citat. l. vnic. C. de his qui ad statuas, &c.* qua cautum expressè, nequis per vim ab earū extrahatur conspectu notat Budęus *in Pandect. fol. 141. in magn.* ex Philostrato *in vita Apollonij*, ad statuam Tiberi confugientibus ius fuisse
25 se Asyliæ. † Quod sanè eo processit pręrogatiuæ, vt vel ad eximendos à pęna quauis Reos, satis esset pecuniam, cui Principis esset insculpta imago, penes se habere. Philostratus idem *loc. cit.* refert apud Aspedios mulctatum malè à Magistratu fuisse dominū quendam, quod seruum punire veritus non esset, postquam numisma, Tiberij imagine impressum ei ostendisset.
26 Non solùm autem Asyliæ ius hoc ad Principum statuas se recipientibus erat; sed & tanto in honore apud omnes fuere statuæ, tantaque cum veneratione cultæ, vt qui per loca, vbi sitæ statuæ, transirent, omnes aperire caput tanquàm coram Principibus ipsis in morem haberent, quod adnotauit Andręas Alciat. ad Lucretiani carminis cuiusdam elucidationem *lib. 3. Parerg. cap.* P. Mart. Roa *de die na-*
27 *tal. sacr. atque profan. cap. 20.* † Et capitale quoq; esset indecenter coram eis se gerere, itaut *Damnati* (verba sunt Spartiani *in Caracalla*, quę Duaren refert *in tit. ad leg. Iul. maiest. cap. 4.*) *eo tempore qui vrinam in eo loco fecerunt in quo statuæ, aut imagines erant Principis, & qui cor[illegible]as*
28 *imaginibus eius detraxerunt, vt alias po[illegible]erent.* † Idq; sanctè adeò custoditum, vt capitale itidem esset ante st[illegible]tuas se nudare, exacta rigidè pęna mortis (Domitian[illegible] imp[illegible]rante) è muliere quadam, quę se ita nudauerat; vt su[illegible]tuis vndequaque constaret honos, P. Roa *vbi supra* Dyonis. Gothofred. *in l. famosi D. ad l. Iul. maiest.* N[illegible]statuæ Tyr[illegible]ni alicuius esset, quo casu caput tolleb[illegible]tur, & bon[illegible] Principis substituebatur, vt notauit Franc. Mei[illegible]rdus *in orat. de templo Iustiniani*, vbi *de lege 8. C. de nego. gestis* not[illegible]uit fuisse

Hel[illegible]

Heliogabeli, & fecisse Iustinianum, quod in Tyrannorum occisione fieri solet cum non modo Tyrannus, sed etiam statuæ Tyranni de medio tolluntur, sed ita non nunquam vt tantum capite minuantur, & in capitis adempti locum, boni deinde Principis caput substituatur D. Hieronym. in *Abacuch cap.* 3.

Hinc factum, vt Principum velarentur quandoq; statuę, & Imperator Claudius e Gladiatorum foro alio iusserit Augusti statuam trãsferri, ne aut semper velata ibi, aut cruentis adeò adesse spectaculis, nullo tecta velamine conspiceretur P. Roa *lib. 6. singul. cap. 2.* Dio. *in Claud.* per hæc, *Augusti statuam eo loco positam iussit transferri, ne aut semper aspiceret cædes, aut semper velata esset.* 29

Sed præcipuè lęsæ maiestatis crimen incurrerent, Reiq; maiestatis, & quidem in primo capite essent, qui Principũ lęsissent statuas, ac si Principes violassent ipsos. Quæ autẽ lęsio sit, habemus ex *l. 6. D. ad leg. Iul. maiest.* ibi, *Qui statuas, aut imagines Imperatoris iam consecratas, conflauerit.* † Adeout maiestatis fuerit postulatus ab Atteio Capitone Iuris Consulto Lucius Ennius Romanus Eques, quod effigiem Principis promiscuum ad vsum argenti vertisset, vt ex Tacit. *annal. 3.* docet Franciſc. Duaren. *in tit. ad l. Iul. maiest. cap. 4.* Saauedr. *insign. 48.* eiusdẽq; criminis postulatus Marcellus, quod suã ipse statuam eminentiore loco posuisset, qua Imperatoris illa esset, vt testantur Tacit. *annal. lib. 1.* Arnald. Clapmar. *de arcan. rerum publ. lib. 3. cap. 11.* Theodos. Hoeping. *de stat. & imagin. cap. 20. nu. 221.* † Ac etiam *ead. l. 6.* ibi, *aut quid simile admiserit*, quod dilucidiùs explicat glos. *eo loco*; inquiens, idem prorsùs esse, si lapidibus easdem Imperatorum statuas impetierit. Multoq; magis si quis eas obtruncasset, vt Budęus aduertit *in not. in Pandect.* ex Sueton. Tranquill. *in Tiber.* ita scribente, *Augusti quidam caput dempserat, vt alterius statuæ illud imponeret; acta res est in Senatu; & quia ambigebatur, per tormenta quæsita est; & vt hæc quoque capitalia essent, circa Augusti simulacrum seruum occidisse, vestem mutasse, &c.* 30 31 32 33

Appo-

34 † Apposite ad rem faciunt Cassiodori verba *lib. 3. variar.*
quæ recitat Dionys. Gothofr. *in notis ad citat. l. 6.* de Theo-
dorico Rege sic scribente, *Monetæ debet integritas quæri,*
35 *vbi & vultus noster imprimitur. † Quo lnàm erit tutum si*
in nostra peccetur effigie? sit mundum quod ad formam no-
stræ serenitatis adducitur Claritas Regia nihil admittit in-
36 *festum.* † Idemq; ex memorata *l. famosi in fin.* ibi, *Crimen*
maiestatis facto vel violatis statuis, vel imaginibus D. ad
l. Iul. maies. docet Gothofred. *ibidem* ità, *violat qui deycit,*
qui fimo iniecto per Plateas raptat. Et ex Sozomen. qui ea-
rum capita detruncat Xiphilin. & Dio. *in Domitian.* Petr.
Gregor. Tholosan. *syntagm. iur. lib. 35. cap. 7.*
37 Nàm qui statuam Principis publico loco positam ita
violat, dubio procùl vllo in odium, contemptum, ac Prin-
cipis contumeliam fecisse, adeoque ipsummet Principem
læsisse censetur Gambacurt. *de immun. lib. 5. cap. 44. nu. 10.*
latè Tiber. Decian. *tract. criminal. lib. 7. cap. 52. per tot.* vbi
plura scitu digna.
38 Priuatorũ cęterùm statuis, vt & hoc obiter moneamus,
suus quoque non defuit honor. Si quis enim sepulcris adfi-
xas violasset statuas, etsi sepulcri violati agi in eum nõ pos-
sit, iniuriarum tamen actio poterit intendi, tex. est expres-
sus *in l. si statuas D. de iniur.* & docent Tiraquell. *de nobilit.*
cap. 6. nu. 16. Auendan. *de exsequen. mandat. cap. 1. nu. 4.*
39 Si igitur capitale adeò crimen, & læsæ meiestatis in pri-
mo capite, vt dictum est hactenus, fuit Principum violasse
imagines: Quidni & læsæ maiestatis in primo capite reatũ
incurrere dicendus ille sit, qui Proregem interficit? quem,
superioribus argumentis, esse ipsummet repręsentatum
Principem, nõ Principis statuam, apertè demonstrauimus.

AR-

ARGVMENTVM OCTAVVM.

Ponit quodnàm delicti genus sit, Principis Legatos, seù Oratores lædere; Tum infert, maius quidem crimen esse, si in Proregis personam parricidæ inijciantur manus.

§. IX.

SVMMARIVM.

1 Non agitur de antiqua origine Legatorum.
2 Ante Diluuium vniuersale fuit.
3 Lapidibus designabantur termini.
4 Inde iurgia, & bella super diuisione.
5 Propterea missi, qui decomponendis differentijs tractarent.
6 Quales debeant esse Legati remissiuè.
7 Sicuti fingebatur Mercurius
8 Quotuplex sit Legatio remissiuè.
9 Quibus ceremonijs creebantur etiam remissiuè.
10 Quam inuiolabiles esse debeant.
11 Legati introducti vt cædes, & bellorum motus componerent.
12 Sine illis æterna essent iurgia, & nunquam finirent bella.
13 Iure gentium sancti legati, & sancta legatio.
14 Sagmina herba quæ sint.
15 Quomodo apud Græcos appelletur
16 Eius natura.
17 Caducæus quid sit.
18 Faciales qui
19 Eorum Collegium.
20 Violatores Legatorum fiunt perpetuo eorum serui.
21 Tenentur etiam l. Iulia de vi publica.
22 Vis publica nõ solũ armis fieri dicitur, sed etiam sine eis.
23 Legati sunt in tutela, ac fide publica.

24 Quæ-

24 Quænam pœna erat legis Iuliæ de vi publica.
25 Ob læsionem Legatorum Principes qui eos miserunt vindictam sumpsere.
26 Corinthus à Romanis hac de causa fuit euersa.
27 Bellum aduersus Mithridatem eadē de causa decretū.
28 Legatio etiamsi sit rebellium Ciuitatum dicitur sancta.
29 Maiestatis rei sunt, qui violant Legatos.
30 Quia repræsentant personam Principis qui eos mittit.
31 Legati mittuntur nobilissimi viri, & ex Consiliarijs, & Primatibus.
32 Etiamsi ob priuatam inimicitiam Legatus lædatur.
33 Etiamsi qui lædit non sit subditus eius qui mittit.
34 Intelligitur enim iure gentium datus commeatus à Principe ad quem mittitur.
35 Etiamsi finita sit legatio, & adhuc in via sit.
36 Maius delictum est lædere Proregem, quam Principum Legatos.
37 Differentia inter lædere Legatum, & Principem ipsum
38 Duces, & Principes bello capti seruabantur.
39 Exceptis quibusdam Barbaris, qui numerantur.
40 Magis atrox est læsio à subdito, quam à non subdito commissa.
41 Nō obstat quod delictum hoc videatur personalissimum.

DElegatorum, seù Oratorum, qui à Principibus ad Principes mittuntur, amplissimo, & antiquissimo apud Nationes omnes munere, delibare tātum est animus, quod ad argumenti huius confirmationem sufficiat. Nec enim omnia persequi, quæ hac de re scribi possent, nūc est opus, Argumenti siquidèm stabiliendi loco, in librum, nec tamen paruum, id excresceret; Vitioque mihi verti præterea posset, quod materiam mihi sumam exarādam, latifundia cuius tàm benè coluerint Scriptores multi; Et vrceo (quod dicitur) instituto, eò excurreret rotor, vt vel magna
1 indè exeat amphora. † Differere igitur omittam, de Legatorū, siuè legationis muneris antiquissima origine. † Quam antè

ante Diluuium fuisse ex eo conijcere licet, quod cum ex sacra Genesi habeamus, Chainum, occiso Abele fratre suo, Ciuitatem sibi ædificasse, Henoch filij sui nomine appellatam; & à Setho tertio Adami genito prognatos, filiosque Dei, iuxtà nonnullorũ Patrum sententiam vocatos, seorsim à Chaini filijs suas habuisse Sedes; iam tùm cęperint Legati inuicem mitti. † Diuisis namque agris, terminisque con- 3
stitutis per lapides illos terminales, qui Deorum loco postmodum à gentibus habiti, vnde de termino illud etiamnùm circumfertur, *Nulli ne Ioui quidèm cedo*; credibile omninò est, de possessione, & finibus, inter dissitos animis populos, persæpè orta dissidia, & contentiones. Corruperat quippè omnis caro viam suam; seque in omnium malorum coniecerat sentinam, vel Noeticum ante diluuium; vt iratus Deus exercituum Dominus cataclysmate illo memorabili obruerit mundum. † Inde bella, Vrbiumque & 4
populorum direptiones, ac cędes, & cętera quæ nunc cernimus, & patimur ipsi mala; si verum, vt verissimum est, quod Ecclesiastes ait, *Quid est quod est? Ipsum quod fuit, quod mox futurum est*, & ex eo *P. Famianus Strada de bell Belgic. historiæ initio* per hęc, *Vsque adeò in rebus humanis persona, & tempora mutantur, caussæ & euenta eodem recurrunt.* † Missos proindè, qui de componendis rebus, de 5
populorum gentiumq; iuribus, de inducijs, fœderibus, pace, restituẽdis ablatis, reponendisq; agerent finibus. † Tùm 6
afferre omittam, quomodo obeunda legatio sit, quiuè qualesq; debeant esse, qui ad munus hoc deligũtur explendũ, probi nempè, nobiles, liberali facie viri, senes, diuites, casti, sobrij, comitate insignes, ab assentationis vitio abhorrentes, Religionis, & patrij moris tenaces, docti, eloquentes, † qualis Caduceator fingitur Mercurius, Nuncius In- 7
terpresque Deorum, vt eorum ad quos mittuntur flectere queant animos, linguarum periti, prudentes, imperterriti, sagaces, sed tamen synceri, veraces, fidi, at summè cauti, liberales, atq; magnanimi. † Necnon quotuplex sit legatio, 8
an publica, an priuata temporaria, an perpetua; ordinaria,

an extraordinaria; ab ęquali ad æqualem; à maiori ad Supremum Principem; à minori ad maiorem; Quænam dicatur libera, seù honoraria legatio, & ornamenti tantum caussa à Senatu, vel Principe impetrata; Quæuè cum liberis mandatis, & summa potestate, in re pręsenti decernendi, & quæ
9 sine libera hac facultate; † Quibus cum ceremonijs crearentur olim legati, & quo cum honore excipiendi. † De quibus agunt partim Camill. Borrell. *in cōment. de Hispan. legation.* partim Alex. ab Alex. *dier. genial. lib. 5. cap. 3.* partim verò Budęus *in annot. reliqu. in Pandect. f. m. 49.* & omnium latissimè, ac luculentissimè P. Carol. Scriban. *in suo Politico-Christian. lib. 1. cap. 26.* cōsulendus omninò, à quo excerpsisse puto auctorem *Theatr. vitæ human.* quę adnotauit *verb. legatio. in nouiss. edit.*

10 Hoc mihi nunc tantùm institutum est, quàm inuiolabiles fuerint semper, sintque habendi Principum, & rerum publicarum legati (vndè sācta legatio dicitur) & quam criminis contrahant notam legatorum violatores, ostendere per hæc: vt ad Proregis indè necis Reos, facto gradu, velut à minori deueniamus ad maius; quod nostro hoc proponimus octauo, & fundamus argumento.

11 Sanè, cum videretur antiquis legationis munus apprimè necessarium, ac vtile, vt essent qui iurgia, cędes ac bellorum inter gentes componerent motus, pacatosque redderent Regum, & Populorum animos, ad mutua iterum cōmoda, & officia exercenda, quibus vita ciuilis, constat omnis, vt Lips. ait *Politic. lib. 1. cap. 1.* & sine quo commercio, ac societate, ferarum belluarumq; viueretur ritu, nilque humana esset ratio, diuinique luminis particula mens nostra, vitam in syluis, & alta inter spelęa per silentium totam alioqui transacturis hominibus, pecudum certè more, *quæ natura prona, ac ventri obedientia finxit*, vt Sallust. ait *Bell. Iugurt. histor. initio*, cum tamen Deus hominem formarit, vt cecinit Ouid. *in Metamorphos.*

In effigiem moderatum cuncta Deorum;
Pronaque cum spectent animalia cætera terram,

Os

Os homini ſublime dedit Cælumque videre
Iuſsit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

Id ceperunt conſilij gentes omnes, quarum res in hoc agebatur omnium, vt ſancti inuiolabileſq; eſſent legati; quo tutò agere, & à ſuis ad hoſtes meare, tùm ab hoſtibus ad ſuos illęſi poſſent remeare. Ne ſi quà fortè violandæ legationis eſſet vnquam ſuſpicio, à tam neceſſario retraherentur munere, qui ad id deliguntur probi viri: Nec eſſent deinceps, qui legationem vellent ſuſcipere, magno planè
hominum detrimẽto, immò malo. † Protraherentur enim 12
iurgia, æternum durarent bellorum, armorumq; ſtrepitus, perpetuis ſqualleret cędibus mundus, & fœda vbique cerneretur, cruentaque Martis facies; quia deeſſent qui vltro, citroque ferentes, referenteſque confligentium inter ſe Populorum petitiones, pacique componendæ egregiam ſuam exhibentes vtiliter operam, fœdera iniri, diſſidentes conciliari, pacemque curarent conſtabiliri.

Iure itaque gentium conſtitutum, vt ſancta legatio ſit, 13
inuiolabileſq; & ſancti legati. Sancti autem (vt & hoc, per-
functoriè tamen moneamus) dicti à ſagminibus: † quæ sũt, 14
vt Marcianus I. C. ait *in l. ſanctum* §. *ſanctũ D. de rer. diuiſ.*
quędã herbæ, quas legati Populi Romani ferre ſolẽt nequis
eos violaret; † ſicuti legati Gręcorũ ferunt ea quę vocatur 15
Cerycia. Sagminum exemplum habemus apud Liuium *lib. 1.* cum legati mitterentur, & formulã eos creandi quam tranſcripſit Gulielm. Budęus *in annot. ad citat. l. ſanctum in*
Pandect. † additque etiam hæc, *De ſagminibus Plin. lib. 22.* 16
Hæc etiam herba verbenaca vocatur latinè à Græcis Hierobotane dicta, ideſt ſacra herba, vt idem Plin. docet *lib. 25.* *Cerycea autem dicuntur à Græcis, quæ latinè Caducea dicuntur, quibus Græci vtebantur*, vt inquit Marcianus *Ce-*
ryx enim Caduceator eſt. † *In caduceo autem ſerpentes in-* 17
uicem complexi inſculpebantur, quale illud Mercurij pictũ viſitur, cuius meminit Plin. *lib. 29.* & Macrob. *lib. 1. Saturn.*
† Quoniam autem apud Liuium hic fecialium mentio fiat, 18
prætereundum non eſt, Romanos feciales, fœderibus

ſanciendis rebuſq; repetendis, ac bellis indicendis habuiſſe, à Tullo Hoſtilio, ſeù Anco Martio, aut, vt alijs placet à Numa Pōpilio creatos,acceptis ab antiqua gente Equicolis iuribus,& ſolēnibus verbis, quibus res repetuntur,& bella indicuntur: Ipſorumq; Collegiū à principio viginti fuiſſe; Eorumque Principem Patrem patratum fuiſſe dictum,cui vni belli indicendi facultas erat, caput Verbena coronato.

19 Huiuſque Collegij proprium fuiſſe, tàm de bellis, iuſtiſq; fœderibus, pactionibus, & conditionibus populorum, Regum, & Nationum, quam de illatis iniurijs ſocijs fœderatiſque gentibus cognoſcere, vt latè perſequitur Alexan ab Alex.*cit.cap.3.lib.5.dier.genial.*vbi etiam verba iuris fecialis affert per hæc, *Belli, pacis, fæderum, induciarum, Oratorum, feciales iudices sūto.* Verùm fędera hæc ſancire,aut pacta cum ſocijs concipere feciales iniuſſu populi, aut citrà Senatus auctoritatem nō poterant. Conſulis propterea, aut Prętoris intercedēte auctoritate S.C. fiebat in hæc verba, vt priuas Verbenas, priuoſque lapides Prętorem poſcerent, qui Verbenam ex arce, & ſagmina, ac lapidē ſilicem ex templo Iouis Feretrij daret fecialibus, vt per ſacrificia conceptis verbis, ac cęremonijs fędera percuterentur, vt docent idem Alex. ab Alex. *vbi ſupra*, & nonnihil Tiber. Decian.*tract.crimin.lib.7.cap.5.ſub nu.11.& ſeq.* Dyoniſ. Gothofred.*in not.ad l.final.D.de legation.* Iacob. Cuiac.*obſeruat.lib.11.cap.5.*

20 Quiſquis igitur legatos violaſſet, fas hoſtium, ius gentiū rupiſſe exiſtimabatur; ideoque iure ſtatutum vt hoſtibus tradatur,eorum futurus perpetuò ſeruus *l.final. D.de legation.*vbi Pomponius I.C. ita fertur reſpōdiſſe, *Si quis legatū hoſtium pulſaſſet,contrà ius gentium id cōmiſſum eſſe exiſtimatur, quia ſancti habētur legati: Et ideò ſi cū legati apud nos eſſent gentis alicuius, bellum cum eis indictum ſit; Reſponſum eſt liberos eos manere; Id enim iuri gentium conueniens eſſe. Itaq; eum qui legatū pulſaſſet,Quintus Mucius dedi hoſtibus,quorum erant legati ſolitus eſt reſpondere,&c. l.ſanctum §.ſanctum,*vbi gloſ.*D. de rer.diuiſion.*Bart.*in l.1.*

in

in princip. nu. 2. D. ad l. Iul. maiest. quem refert Caball. *resol. criminal. cent. 2. cas. 150. nu. 4. & 5.* † Visum praeterea est nonnullis lege Iulia de vi publica teneri, qui hostium laesissent legatos ex Vlpiani responso *in l. 7. D. ad l. Iul. de vi publ. l. § final. Item quod ad legatos* (ait Vlpian.) *& Oratores Comitesuè attinebit, si quis eorum quem pulsasse, siue iniuriam fecisse arguatur.* † Nam quia vis publica non tantùm fieri dicitur, cum armis infertur *§. item lex Iulia instit. de public. iudic.* eo quod armorum vsus publicus est, nō priuatus *l. 1. D. et. C. ad l. Iul. de vi public.* Sed etiam, cum quid publicè fit, aut aduersùs publicam fidem etiam sine armis Eam ob rem l Iulia de vi publica tenentur, qui legatos siuè Oratores pulsant. † Hi enim in tutela, ac fide publica sunt, vt perbellè Duaren. docet *in tit. ad l. Iul. de vi publ. cap. 1* † Pœna cęterùm l. Iuliae de vi publ. (si hostibus non dedantur qui Legatos pulsarunt) deportatio est *Instit. de public. iudic. §. item lex Iulia de vi publica.* Exacerbatur verò propter homicidium secutum; Et Legatorum occisores vltimo afficiūtur supplicio, tametsi eorum aliquis occisus sit, qui caussam huic praebuerunt sceleri *l. quoniam multa C. eod. tit.* quam citat Duaren. *loc. laud. cap. 4.* 21 22 23 24

Verùm enim verò, pręterquàmquod ob violatos legatos suos, qui Populi, & Principes eos miserunt, ac ij ipsi ad quos missi legati, Reges, & gentes magnam de offensoribus sumpsere semper vltionem, quippè quod inter confusa arma, vna legatio pacis nomen, & omen praeseferat, vt propterea hostium legati, hostes non sint censendi, quod officio dumtaxat boni viri, ac suae Patriae, & Principis Procuratoris fungantur, abundè testantur gentium omnium, omniumque temporum historiae; quarum vnam, aut alteram nūc recensere operae pręcium est. † Corinthus à Romanis nō aliam certè ob caussam euersa, quam quod ipsorum legati duriùs fuerant appellati, vt refert Cicero *pro lege Manlia,* quem laudat idem Gothofred. *in notis ad dict. l. final. D. de legation.* † Bellumque aduersùs Mithridatem vt susciperent, hortatus fuit Cicero idem Romanos suos, 25 26 27

ad

ad eamq; rem Pompeium Ducem deligerent; quia Romanorum legatos occidi iusserat Mithridates teste memorato Gothofred. *vbi sup.* alia refert Liuius *lib. 5. & 20.* multa quoque P.Carol.Scriban. *loc.cit.à fol.436.in paruis* qui *fol.*

28 *445.* † etiam rebellium Ciuitatum legationem sacrosanctam ait doctos plures defendere,cęterique Historici cùm veteres, tùm recentiores, quæ per seipsa legere quisq; potest; Nos enim ab eis recensendis duximus supersedendũ, ne longiùs quàm par est,& argumentum hoc ferat,protrahatur oratio.

29 Quod ij, qui legatos violassint Maiestatis lęsæ Rei sint censendi expresſè docuerunt Bald.& Felin.*in cap. 1.de offi. delegat.* per tex.*l.ossa 8.§ fin.* ibi, *etiamsi non ipse prohibitus sit, sed procurator eius, quia intellectu aliquo* (idest vt notat Gothofred. reipsa effectu ipso) *ipse prohibitus videtur D.*

30 *de religios.& sumpt.funer.* † Cum legatus,eius à quo missus est Principis repręsentet personam, *Senatus faciem secum attulerat, auctoritatem Reipublicæ* ait de quodam legato M.Tullius *Philip.8.*& videndus Hugo Grotius *de iur.belli lib.2.cap.18.*adeoque ipsum qui lędit, Principem censetur lęsisse, cuius gerit personam, & negocium Bald. & Felin. *ibid.*& probatur ex *cap.sanè*, vbi Abb. idem statuit *de offic. deleg.*& ex text.*in cap.Nobilissimus 97.distinct.*ibi,*Nos autem vos in illo honorantes* Boss. *in tit.de crim.laes.maiest.n.3.* ad quod facit quoque text. *in cap.ex literis de offic. delegat.* Bart. *in Extrauag.qui sint rebelles ver.rebelles in ver.quod hic dicitur nu.4.* Martin.Lauden. *in tract.de legat.Princip. q.19.*ex glos.*in cap.cum olim magister de offic.delegat.* Habent enim legati,vt diximus publicam securitatem ex gẽtium iure *l.final.D.de legat.*Eaq; propter qui publicam violant securitatem, lęsæ maiestatis crimen incurrunt *l. 2. D. ad l.Iul.maiest.*Gig.*de crim.laes.maiest.tit.Qualiter,& à qui-*

31 *bus q.16.* † Eo præsertim, quod legati plerumque mittuntur nobilissimi viri, atque ex Consiliarijs, & Primatibus, vt probatur ex *l.sciendum §.ordine D.de legat.*& tradit Luc.de Penna *in l.Mulieres col.5. vers.sextò circa legationes C.de dignit.*

dignit.lib.12. & in rubr.C.de legat.lib.10.col.5.vers. eligendus est, & conducit text. *in cap.ad Apostolica*, ibi, *Speciales Nuncios, & magnæ auctoritatis viros duximus destinandos, de re iudic.in 6.* quos DD. & iura citat, & sequitur Tiber.Decian.*lib.7.cap.5.nu.11.* & post eum Farinac.*de crimin.læs.maiest.q.112.inspect.4.nu.160.* post Nat.*in addit. ad cons.13.* Alex.*nu.4.lit.C.verb.pertineat lib.1.* Corrad *in prax.rubr.de læsa maiest. cas.48. nu.5.* aliosque à Deciano relatos: † Etiamsi ob priuatam inimicitiam legatus lędatur Tiber Decian. & Farinac. *in alleg.locis* † Etiamsi qui Nuncios lędit non sit subditus Principi, à quo missus Orator est: 32
† Cũ enim Dominus suus, Princeps nempè ad quem mittuntur legati securitatem faciat, detque commeatum, seù iure gentium id datum intelligatur, si subditus hanc frangat fidem, lęsæ maiestatis Reus fiet, vt est text. *in l.1.D.ad l.Iul.maiest.* † Etiamsi lędatur legatus, qui finita legatione manet adhùc in Regno illius, ad quem missus Orator fuerat; & qui in itinere adhùc est, aut etiam intrà fines Principis sui regressus Decian. *vbi sup.à nu.12.ad 17.* Farinac. *à nu.163.ad nu.174.* 33 35

His breuiter, quod ad legatos attinet, positis; facilè erit; me iudice, id inferre hinc, quod argumenti proposuimus initio; † Maius nẽpè crimen esse Proregem violare, quam Principum lędere legatos. Quod vt ratum testatumque faciam, illud cum primis meminisse oportet; Maiestatis ideò postulari, qui legatos violassint, quia non solum inter cõfusa, vt diximus, arma vna legatio pacis nomen, & omen præsefert, hostiumque legati hostes non sunt censendi, eo quod boni viri funguntur officio, ac sunt Principis aut Populi sui Procuratores; sed etiam, quia legatus Princis sui repræsẽtat personam. Quare legatum qui lędit Principem ipsum mittentem dicitur lęsisse, vt ex Bald. Felin. & alijs apud Prosper. Farinac. & Tiber. Decian. demonstraumus supra. Męminisse deindè opus est, nos hoc eodem etiam argumento firmasse, Maiestatis Reos esse etiam nõ subditos, legatorum violatores, ob securitatem, & commeatum

Prin-

Principi mittenti factum ab eo ad quem legatus mittitur,
vnde ius gentium, hostiumque rumpitur fas sacrosanctũ,
quod sanctum vndiq; & tectum esse debet: Qui enim pu-
blicam frangit fidem Reus est maiestatis ex *citat.l.1.D.ad*
37 *leg.Iul.maiest.* † Quibus memoria repetitis: Finge non le-
gatos ad Principem quempiam missos, sed Principem ip-
sum, eum adisse Regem, qui cũ de sui populi, aut suis age-
ret rebus: Hunc autem à Principe illo, seù eidem subditis,
aut pulsatum, aut etiam occisum; Quænam erit de his su-
menda vltio? Nulla certè erit, qua tantum expiari queat
scelus, etiam si viui crementur, qui infandum id ausint cõ-
38 mittere, nedùm patrent facinus. † Duces atque Principes
ipsos, omni æuo, bello captos, & seruatos scimus; tùm quã-
doq; ac ferè semper cum honore, iustisque conditionibus
dimissos legimus, apud Historicos, Christianorum præser-
tìm temporibus: Paucula nisi quædam excipias, & detestan-
39 da semper Barbarorum exempla; quale Tomyris illud in
Cirum, cuius caput obtruncatum, humano sanguine refer-
to vtre includi iussit impotens Scytharum Regina, ad feri-
tatem ob filij necem, debacchata; Saporis Persarum Regis
in Valerianum Romanorũ Imperatorem, quem bello ca-
ptum, & ad ludibrium Romani nominis, cauea inclusum
ferrea, post se gestari mandauit, vt cum equm vellet ascen-
dere, Imperator ei pro stapede velut esset; & opilionis olim,
Scytharum demum Regis, superioribus seculis factum,
Tamerlanis nempè Zagatai; qui eodem Saporis exemplo
incitatus Baisitum Turcarum Regem, in suorum dedecus,
ferrea etiam cauea immissum, visendum omnibus circum-
ferre, & quum equitandum sibi esset, per ipsius proni hu-
meros conscendere equum solitus est; donec vitæ protesus
Baisites, alliso sępius ad ferrea caueæ repagula capite, mi-
seram tandem, sed non sine ignominiæ nota, efflauit ani-
mam, vt plures, ijque grauissimi testantur Historici.
40 Atqui, si atrox adeò & detestabile censetur scelus hoc, si
quando in Principem vllum (quod Deus auertat malum)
à non subditis admitti contingat: Quò atrocissimum magè,
&

& detestabilissimum censendum est, si ab ijs committatur ipsis in Principem suum subditis, qui maiorum suorum sacramento obstricti, & suo sub Principe nati, eiusque velùt sinu foti, paternoq; amore recreati, non gentium vno, sed omni iure, non ab externis tantùm eum vindicare iniurijs, sed vitam quoque cum res itá poscit, deuouere pro Principe suo tenentur? Si qui etiam inter hostes tutus, & sanctus est, apud suos ante crudelitatis aram, superbissimorum aliquot, ac turbarum motorum ciuium, subditorumque victima velùt, & piacularis homo cędatur? Quam vellem hic eloquentiæ neruos intendere omnes ad scelus hoc detestandum; tùm ostendendum, nullum excogitari pœnæ genus posse vel à Phalaride, Mezentio, atq; ipso Procuste, quod infandissimo sceleri, æquo respondeat iure; mentem ni subiret, nō declamatorem me, sed Iurisconsultum nunc agere; A meo proinde munere alienum id esse.

Quod si obijcias, verum hoc esse, quum Princeps ipse lęditur à subditis; non tamen si qui Principis personam gerit Prorex; eo quod personalissimũ (vt dicunt aduersæ partis fautores) sit hoc delictũ, nec Principem vltrà ipsum protrahatur, etiamsi ea lędatur persona quę Principem immediatè repræsentat magis, vt est Prorex; Qui sanè horum Achilles est fortissimus; nil turbat nos obiectio: Quippè qui secundo, & tertio dissertationis huiusce argumentis probauimus latè, atque fundauimus altè, immediatam, quam Principis repręsētat personam Pręfectus ijs Regnis, quæ Aragoniæ subsunt Coronæ; Nec non cum sexcentis DD. testatum fecimus, Proregem huiusmodi, non secundum à Rege, vt Ioseph, & Aman, sed ipsum eundem habere locum, quem Rex teneret ipse, si in credita Proregi Prouincia adesset ipse; Idemque solium habere, quod Rex, vt proindè idem ei debeatur honos; Appellarique eum propterea *Alter Nos*; Ac immediatè Principis repræsentare personam, itaut iure dici queat in Prorege Princeps, Rex alter repręsentatus; Omnemq; in ipsum transferri auctoritatem, quæ penès Regem est. Posse proinde facere quidquid 41

Rex posset ipse, si in Prouincia adesset illa quam regit Prorex, eisdemque frui honoribus, atque prerogatiuis, quibus Rex fruitur, ijs tantum exceptis quæ à Corona inseparabilia sunt, & cõmunicantur nemini, quod ratum magis, magisque testatum faciunt priuilegij verba, & clausulæ, quum ad regendum Regnorum huiusmodi quodpiam mittitur à Rege Prorex quispiam, quas nos tertio retulimus argumẽto, & cum Mar. Giurb. *conf. 19. nu. 7.* Excellentiss. Domin. Vicecancell. Crespi de Valdaur. *obser. 1. nu. 230.* & D. Ioan. Solorzan. *de Indiar. guber. lib. 4. cap. 9. nu. 12.* quorum ipsissimas ad hoc appositissimasq; transcripsimus periodos, preter sexcẽtos, vt diximus, alios DD. id consaburrauimus magis; Pluraque alia addidimus, quæ recensere denuò opus quidem non est; ne nostra hæc legentibus tedium afferam, & vllo sine fructu; cum legisse eos putemus priùs, quæ superioribus exarata sunt argumentis; deinde ad hæc percurrenda deuenisse.

Manet igitur; maius crimen, atrociùsque esse, quod ob violatum contrahitur Proregem, quam quod pulsatos ob Legatos committitur. Quod demonstrandum erat.

ARGVMENTVM NONVM.

Cum ob Constitutionem Gregorij Papæ XIV. is tantùm ab Ecclesiæ immunitate excludatur, qui ipsiusmet Principis personam lędit; ac excludatur etiam, qui in Proregem impias protendit manus; perspicuè infertur hinc quàm similia immò paria sint hæc delicta.

§. X.

SVMMARIVM.

1 *Immunitatis ius Sacris Ædibus concessum.*
2 *Ex eius violatione iratos Deos putauit antiquitas.*
3 *Apud Hebræos Ciuitates confugij dicebantur.*
4 *Hanc immunitatem habuit Dei tabernaculum, ac templum*

plum à Salomone extructum.

5 Ecclesijs Christianorum fuit iure canonico concessa.

6 Ob ærati homines, & cuiusuis criminis rei immunitate gaudent iuxta Bullam Gregorianam.

7 Excipitur reus maiestatis in personã ipsiusmet Prĩcipis.

8 Et qui Proregem interficit ob Regis repræsentationem.

9 Aliqui contrarium sentiunt.

10 Vera sententia proponitur.

11 Pater Gambacurta laudatur.

12 Læsæ maiestatis Rei quocunque in capite seclusa Gregoriana Bulla immunitate non gaudent.

13 Eius delicti immunitas expenditur.

14 Gregoriana Constitutio non nouum ius inducit, sed antiquum dubium declarat.

15 Exceptio alicuius casus non firmat regulam.

16 Quando exceptio de ijs sit quæ ex sui natura sub generali regula continentur.

17 Consuetudo nunquam delictum hoc excepit.

18 Cardinales imponentes galerum Reo maiestatis non liberant Reum.

19 In personã Principis quomodo dicatur cõmissũ delictũ.

20 Sententia Patris Gambacurtæ proponitur.

21 Explicatur.

22 Alij plures tenent hanc sententiam.

23 Quam probabiliorem esse probatur.

24 Plures Doctores non perpensis rationibus amplectuntur opiniones.

25 Quæ opinio dicatur probabilis à ratione.

26 Quæ ab extrinseco.

27 Ex eo quod Bulla excluserit solum Reos in personam Principis non exclusit offendentes Proreges.

28 Imo eos voluit immunitate priuari.

29 Ea verba dixit Summus Pontifex vt includeret Barones, Duces, & Comites.

30 Repræsentatio immediata facit vt idem sit in personam Proregis, ac Principis.

31 Conclusio argumenti.

1 ASyliæ, siue immunitatis ius, sacris ædibus concessum antiquissimum sanè est, & iam ab ipsis Æthnicorum temporibus vsitatum: Qui non statuis tantum, & imaginibus Principum, quas seruorum fuisse tutissima perfugia, docuimus *in tract. de seru. fugit. cap. 3. & 7. dissertationis huius argument.* sed & Deorum aris, lucis quos sacros appellauit antiquitas, ac delubris asyliæ ius tribuerunt, vt cõsuli preceteris possunt ex priscis auctoribus *Liu. histor. lib. 5.* vbi de asylia templi Apollinis Delij Tacit. *annal. lib. 3.* vbi de Dianæ Æphesiæ templo, & Varr. *lib. 5. de Athenæsis, & Collatio* qui de Romuli asylo idem Liu. *lib. 35.* qui de
2 templo Apollinis Delphici. † Fuitque tanta in hac Gentilium religio, vt violatam ob asyliam iratos quandoq; Deos putarint multis templorum violatores, & qui vlti asyliam non essent, afflixisse malis, vt scribunt Iustin. *in sua histor. Pausan. in Attic. item in Achaic. & Manut. in Adag. Syba-*
3 *ritica calamitas.* † Vt pretercam interim apud Hebręos cõfugij quædã fuisse loca, & Ciuitates, ex Dei veri præcepto, quo tutò se possent recipere, qui ob casuale aliquod admissum delictum eò confugerent, ac cæteras ob caussas, quas habemus ex sacra Scriptura *Numer. cap. 35. Deteuronom.*
4 *cap. 4.* & Iosuè *cap. 20.* † Eandemque hanc immunitatem habuisse Domini tabernaculum, altare, arcam fœderis, ac etiam Templum, quod magnifico, & incredibili penè sũptu à Salomone Rege fuit extructum, vt colligitur ex his quæ narrantur *Reg. lib. 3. cap. 2.* si perpendatur benè historia, & expresè docent Ioann. Ign. *in l. 1. §. 1. D. ad S. C. Syllan. à nu. 25. Capell. Tholos. q. 422.* & Villadieg *in tract. de immun. Eccles. in 2. præsuppos.* Sed hęc notoria sunt, quàm vt per me vlteriùs innotescere queant.

5 Nostris autem Christianorum aris, Ecclesijsque tributa Iure Canonico immunitas hęc, nempè *can. miror can. definiuit, can. nullus 17. q. 4. cap. inter alia de immun. Eccles.* eò processit, post Constitutionem Gregorij XIV. quę incipit

pit *cum alias nonnulli* (quæ an fuerit in Hispaniarum, & alijs Regnis eis suppositis accepta, vel vsu recepta nũc non agimus) auctoritatis, atq; sanctitatis, † vt obęrati omnes, aut 6
cuiusuis criminis Rei ad Ecclesias confugientes, asyliæ sancto iure tuti immunesq; sint, nec ab eis extrahi queant inuiti, extractique restituantur, excommunicationis alioqui censuram incursuris, qui contra Constitutionis huiusce tenorem Ecclesiæ violassent immunitatem; Exceptis tamen criminum speciebus aliquot, quibus qui notati fuerint, Ecclesiarum nil suffragetur immunitas.

Quoniam verò inter cęteras exceptas species ea est, qua 7
Maiestatis Rei in personam ipsiusmet Principis, si ad Ecclesiæ confugiant asylum, eo nullatenùs gaudent, sed tantam ob sceleris huiusmodi immanitatem, ab hoc excludũtur prorsùs confugio: Quod ad priorem argumenti partem, seù maiorem (vt cum Scholasticis loquar) ipsius propositionem attinet; probatione certè non indiget. Expresè namque patet ex ipsamet Cõstitutione, qua Summus Pontifex Gregorius ab Ecclesiæ immunitate arcet eos, qui Regem aliquem, Imperatorem, aut Principem quempiam, alium Superiorem in terris non recognoscentem lędit. Et in hoc planè conuenit inter DD. omnes, tùm Canonistas, tùm Morales Theologos.

Negotij nihilominùs non nihil facere videtur minoris 8
argumenti propositionis probatio; ab Ecclesiæ nempe asylia excludi etiam eos, qui Pręfectum vllum, quem Proregem dicimus interficiunt, ex vi immediatæ pręsertìm repræsentationis qua Principem gerit ipsum, ipsumque Regem. † Constitutionis Gregorianæ verbis nisi, ab Ecclesiæ 9
immunitate non excludi autumant eos, qui Regno Pręfectum gubernando, seù Proregem lędunt; quia Constitutio de offendentibus tantùm ipsummet Principem loquitur. Quos quidem DD. videre licet apud P. Anton. Diana *resolut. moral. par. 1. tract. 1. resolut. 7. par. 4. tract. 1. resol. 103. & par. 6. tract. 1. resolut. 18.* vbi Pausaniæ factum adducit, qui Maiestatis postulatus apud Lacędemonios ad Palladis

Chal-

Chalcidiæ Templum cōfugiens aſyliæ iure tutus fuit Ambroſin. *de immu. Eccleſ. cap. 9. nu. 7.* Bonacin. *ad 1. decalog. precept. d ſp. 3. q. 7. par. 6. §. 6. nu. 4.* & P. Thom. Delben. *de immun. & iuriſdict. Eccleſia. cap. 16. dub. 23. ſect. 4.*

10 Sed DD. opinione iſtorum quicquam non refragante, cenſeo cum alijs infrà citandis, quicquid Cōſtitutione hac Gregoriana de lęſæ maieſtatis Rei, in perſonam ipſiuſmet Principis ſtatuitur, locū habere omninò aduersùs eos quoque qui Proregem lędunt. Quod vt manifeſtum, & vndecunque fiat perſpicuum; Illud primò mihi eſt aſſumēdum

11 cum P. Gambacurta † eruditiſſimo, & de vtroque iure optimè merito viro *in tract. de immunit. lib. 5. cap. 43.* ante Gre-

12 gorij Conſtitutionum † lęſæ maieſtatis Reos quocunque cenſeantur capite, admiſſos fuiſſe nūquam ad Eccleſiæ immunitatem. Nàm, Chriſtianorum repetitis temporibus, licet inueniamus priuilegium generale, ampliſſimis quidem verbis Eccleſijs datum, vt quicunque ad eas confugerent, grauia quamuis, & enormia cōmiſerint delicta, extrahi nequeant ab eis; à quo generali tamen priuilegio nonnulla delicta excepta olim fuere:. Non inuenimus nihilominùs lęſæ maieſtatis diuinæ, aut humanæ crimen antea vnquam exceptum. Cum igitur exceptum id non fuerit; non indè

13 ſequitur immunitatem habuiſſe tale delictum, † tantum enim eius pondus eſt, immunitas tanta, tantumque ex eo promanans damnum, vt ſicùt multa habet ſpecialia in accuſatore, teſtibus, probationibus, pęnis, adeout in his omnibus à generàlibus iuris regulis recedatur; ità nec comprehendi cenſeatur ſub generalitate priuilegij immunitatis. Ideoque valdè probabile videtur (vt ait P. Gambacur.) nunquam de iure communi immunitatem habuiſſe hoc delictum.

14 Deinde, ex quo iure communi attento, probabile eſt, delictum huiuſmodi aſyliæ iure nunquàm fuiſſe protectum, cum Gregoriana Conſtitutio id ab immunitatis beneficio excludat apertè, non conſtitui per eum nouum ius ſed antiquum, quod alicui dubium videbatur, & obſcurum declarari

rari

rari clarius; omnemq; in posterum dubitandi tolli occasionem. Probat autem hoc P. Gambacurt. *loc. cit.* pluribus medijs, & tandem ait; Posito crimen istud non contineri sub generalitate priuilegij, † consequens inde fieri exceptiones quorundam casuum nō firmare regulam quod ad hunc casum; qui ideò exceptus non est, quia sub generali illa concessione non continebatur. † Cum enim exceptio suapte naturâ de ijs sit, qui ex sui natura sub generali regula continentur, itaut nisi exciperentur sub generalitate illa comprehenderentur; non potest ad non contenta in regula extendi; sic enim ampliaret potiùs quam restringeret regulam, vt notat Felin. *in cap. Quoniam frequenter vt lit. non contest. num. 1. lim. 1.* 15 16

Ad hæc, cum ita sit de iure; Consuetudinem in hoc nullam allegari posse, qua immunitas ante Constitutionem Gregorij suffragata sit vnquam delicto huic. † Immò (vt inquit Gambacur. *ibid. nu. 6.*) cum S. R. E. Cardinales id habeant prerogatiuæ, vt si obuio cuique criminis Reo, qui ad mortem ducitur, imponerent super caput ipsius galerum, eum à morte queant liberare, nunquam fuit seruatum vt læsæ maiestatis reum liberent. Et ad hoc allegat Barbat. *de potest. Cardinal. par. 3. q. 4. vers. sed pone* Hyppol. de Marsil. *in l. vnic. C. de rapt. virg. nu. 10. & in l. 1. D. de quæst. nu. 23. & in l. de minore nu. 4. D. de minor. & in singul. 164.* & Gig. *de crim. las. maiest. lib. 3. rubr. de plurib. & var. qq. q. 3. n. 16.* 17 18

Postremò. Cum verba Constitutionis restringant solùm exceptionem ad ea maiestatis crimina, quæ in personam ipsiusmet Principis committuntur; Hæc autem quattuor sint secundum *Paul. Manut.* à *P. Gambacurta* allegatum *d. lib. 5. cap. 44.* cum tamen ab eodem *Gambacurt. cap. 41. memorati lib. 5.* recensita fuerint quattuor, & quinquaginta, quæ sub hoc crimen veniunt, capita; Primum nempe eorum, quæ in personam Principis, secundum eorum, quæ in personam Magistratuum, tertium eorum, quę in Remp. quartum eorū, quæ in Pop. Rom. ex restrictione huiusmodi liquere, nouo hoc iure non tolli immunitatem quòd ad poste- 19

posteriora tria capita, sed quod ad primum tantùm; Cæteris, si priùs de iure, vel Consuetudine competebat immunitas, eam non esse ablatam, si priùs negabatur non esse concessam. Per hanc enim Constitutionem, neque antiquo iuri, neque rationabili consuetudini est derogatum, sed indultibus tantùm, & abusibus, indultorum occasione introductis, ex P. Gambacurt. sententia.

His verò ita assumptis, pręmissisq; irrefragabilis quanquàm inde deducatur illatio, Ecclesiæ nempè immunitate non gaudere, qui Proregem lędit: Cum nec antiquo iure, nec consuetudine lęsæ maiestatis Rei immunes fuerint cõfugientes ad Ecclesias; ideòq; nec nouo ex traditis hacte-
20 nus protegi queant: † Iuuat tamen eam hùc transcribere, quam ponit ipse P. Gambacurt. *d. cap. 44.* per hæc, *De Proregibus, & Gubernatoribus Regnorum, ac Prouinciarum cum summa potestate Principis primò certum est eos, qui in Regnis subiectis in eo conspirant lædere maiestatem, Magistratus enim Supremi Maiestatem habent, & nos cap. 41. inter modos quibus læditur maiestas, hunc ipsum numerauimus sexto loco, & quinquagesimo. Secundò videntur lædere maiestatem in personam Principis, tùm quia iste repræsentat potestatem persona Principis, vnde & grauissima quædam iubet de mandato Principis, & se Principem vocat, & dispensat in iure communi. & ius nouum condit, & gabellas imponit, & supplet defectum probationum, contra quædam crimina iubens de mãdato Principis capite plecti, & extremo puniri supplicio eum, quem propter aliquem defectum probationum Iudex damnare non posset ad necem. Cõsequenter puto tertiò istum carere immunitate Ecclesiarum, propterea quod cum iste gerat vices Principis in Prouincia cum potestate, sitque Alter Nos, vt in eiusmodi eorũ litteris apparet à Principe concessũ, PAR PERTVRBATIO REIP. PAR PERICVLVM EX HVIVS, ATQVE EX PRINCIPIS IPSIVS NECE ORITVR.*

Quanquàm autem isthæc Gambacurtæ illatio nõ videatur oriri ex pręmissis ante ab eo; Cõsiderandum nihilominùs

nùs est, Doctorem hûc ad duo respexisse, Primò accipiendo Proregis personam, qua Magistratus est, & maiestatem habens, sed seorsim à Principe quem repręsentat; Et hoc casu locum habere, quæ per eum posita sũt *cap. 43. & cap. 44.* Deindè accipiendo Proregem vt Principem ipsum ex vi immediatæ. quam dicebamus, repręsentationis personæ Principis; itaùt alter Princeps repręsentans iure dici queat, & verè sit; & eo casu etiam attentis Bullæ verbis, citrà vllum omne dubium, qui eũ lędit ab asylia excludatur fruenda; Atque ita facto gradu, à minori velùt ad maius, argumentatum eum fuisse liquet.

Ne verò hãc putet quis vnius esse Gambacurtæ sententiam, quæ propterea tanquam singularis opinio debeat explodi; sciendum est in hac esse quoque Sarpum, quem refert P.Dian. *d.par. 6. tract. 1. resol. 18.* Mar.Cutell. *de immu. Eccles. lib. 1. q. 9. nu. 25.* P.Megal *in 3. pract. lib. 4. cap. 2. q. 1. nu. 22.* & memoratum P.Thom.Delben. *citat. cap. 16. dub. 24. sect. 4. nu. 2.* qui ita ait, *Quorum opinio (Cutellij nempè, & Gambacurt.) vt verum fatear non omninò improbabilis est in casu quo verbi gratia occidatur Fiscus Regius, Præses iustitiæ, Consiliarius, vel sũmus Magistratus, lateri supremi Principis assistens, qui sit pars proprij corporis illius, seù faciat vnum corpus, seù vnum Tribunal cum illo.* 22

Nostri muneris est demonstrare non modò probabilem hanc esse, vt fatetur Thomas del Bene; sed si rationum perpendantur momenta veriorem quoque esse ea, quam Aduersæ Partis fautores Cõstitutionis corticem tenentes propugnant: Non quidem ab extrinseco, seù à DD. auctoritate (vt cum magno Theologiæ mystæ Ioanne Caramuele loquar) fatemur etenim probabiliorem illam videri; maiori siquidem DD. est stipata numero: sed ab intrinseco, seù à ratione, quæ pręstat proindè magis, magisque est quàm extrinseca probabilitas: † Contingit sanè plerumq; in scientijs omnibus, plures DD. ad vnum tantùm referri, qui leui fortassis motiuo ductus aliquid affirmet oscitans, non benè perpensis quæ pro parte altera possunt afferri: Et qui hunc 23 24

uu sequun-

ſequuntur Coriphęum, oſcitantèr etiam ſe geſſiſſe; itaùt alium alius referentes,& alius alij credentes, inque alterius verba iurantes,numero vincant non ratione Vnde tot irrepſiſſe, in iure noſtro pręcipuè, videmus errorum monſtra; perpetuumque bellum inter DD.indictum, ac deſiturum nunquàm,donec literæ erunt,ac vigebunt artes.Pręterquā quod Philoſophorum, ac Theologorum Scholæ omnes ſi mens ſana eſt, millenos quamuis iactent DD.eoſq; magna ſuſpiciendos eruditione, ad vnum tamen Ariſtotelem,Platonem vnum, vnum D.Thomam, vnum Scotum poſſunt referri. Peripatetici namq; omnes vnum crepant Ariſtotelem, eiuſque venerantur cōmentationes; Platonici vnius ore Platonis locuntur; Thomiſtæ Thomam;Scotiſtæ Scotū ſapiunt vnum omnes. Tanta eoim eſt Pręceptorum auctoritas, vt religio ſit alia verba,alios edere mentis fętus,quam quæ effuderint, quos illi conceperint ipſi,

Quod autem pręſtet noſtra hęc ſententia vel indè patet, quod validis eam adeò firmauit fundamentis Gambacurta, vt probabilis non tantùm ab intrinſeco, ſeù à ratione optimo iure dici poſſit † (Ea namq; opinio à ratione probabilis eſt, quæ euidentèr falſa non eſt, & nihilominus graui fundamento ſuffulta,quam poſſit vir doctus defendere,cui oppoſitam idem poſſit acritèr impugnare, vt docet Ioa.Caramuel *Theolog.fundamen.funda.11.edit.Francoſurt.*)† Verum etiam ab extrinſeco, cū quattuor eam DD.defendant quos retulimus ſupra; & hi ſufficiant, vt dicatur ab extrinſeco probabilis opinio, ſeù ab auctoritate DD.iuxtà Caramuelis doctrinam *vbi ſupra.* Quādo vt opinio ſit probabilis,alterutra ſatis eſt probabilitas eidem Caram.*loc.prox.cit.*

Tùm quod contraria opinio id ſolùm pro ſe afferat pręſidium, quod S.P.Gregorius excluſerit ab Eccleſiarum immunitate maieſtatis Reos in perſonam ipſiuſmet Principis. Cum itaque perperàm accipiantur verba hæc,quia non ſolùm de offendentibus Reges,Imperatores,cęteroſq; Superiorem in Terris non recognoſcentes Principes intellexit Pontifex, ſed de ijs quoque,qui Proreges lędunt Pręfectos

pręc-

prçſertim regendis Aragonicæ Coronæ ſubiectis Regnis;
liquido patet non benè locutos fuiſſe DD. iſtos.

Voluiſſe verò Summum Pontificem, etiam hunc com-
prehendere caſum, vel inuitus fatetur Aduerſæ Parti alio-
qui addictus ipſemet Thomas Delbene *loc. laud. ſect. 4.* cũ
haud improbabilem cenſeat Cutellij, & Gambacurtę ſen-
tentiam, quod ad excludendos ab immunitate eos, qui Fi-
ſcum Regium, nedùm ſũmum lędunt Magiſtratum. Imò
cũ hanc ipſam ſententiam validioribus roboret argumen-
tis, quam contrariam, cui tanquam communiori initio ſub-
ſcripſerat, ſed frigidè quidem, ſi in rationibus ſiſtamus; dum
demum pro hac noſtra opinione plura quidem, & effica-
cia omninò, congerat argumentorum prçſidia.

Prçterea liquet noluiſſe Pontificem ſummum, aſylię iu- 28
re tutos eos, qui Proregem lędunt, quanquam in Bulla ex-
primantur verba illa, *in perſonam ipſiuſmet Principis*: Cum
Principis hic non gerat modò vices; ſed Principem reprę-
ſentet ipſum; & immediatè adeò, vt dicatur *Alter Nos*, om-
niaque in eum cenſeantur transfuſa, quæ Principi compe-
tunt, ijs tantum exceptis, quæ à Corona ſunt prorsùs inſepa-
rabilia, & verè ſit Princeps repræſentatus in eum reprçſen-
tante Prorege, vt latè 2. & 3. docuimus argumento. † Sed 29
cum multi ſint in Chriſtianorum Regnis Barones, Princi-
pum, & Ducum decorati titulo, & ſumma cum poteſtate, in
Regno prçſertim Neapolitano, vbi poſt Regis Alphonſi II.
tempora, Barones Regiam penè auctoritatem omnem sũt
adepti: Hos vtique per verba illa Bullæ ſecludere voluiſſe
Pontificem Summum; cum & hoc in controuerſiam quoq;
veniat apud DD. nec deſit propugnator acer Gambacurta,
iſtorumq; occiſores immunitate frui; Non autem qui Pro-
reges lędunt; quorum necem tanta conſequuntur mala,
quanta quiuis ſana prçditus mente, reputare animo poteſt.

Atqui ſi huic quam ſequimur ſententiæ accedet, quod 30
latè nos 2. & 3. Diſſertationis huius exarauimus argumen-
to de immediata, vt prçfertur reprçsẽtatione. Spe ducimur
certiſſima, firmiorem validioremq; eam futuram; futurũq;

 nemi-

neminem deinceps, qui eam ausit conuellere, firmis adeò nixam rationibus. Quin potiùs, contraria, explosa, nostræ huic inhęsurum, P. Gambacurtæ (absit verbo inuidia) præeunte lumine, speramus; quam à Bullæ Conditoris mente non abludentem putamus. Planè si Sanctissimum nunc Pōtificem alloqui, eiusque in hoc habere daretur oraculum; responsurus profectò censeretur probabilissimè; Etiam Proreges sub ipsiusmet Principis persona cōpręhendi sua voluisse Constitutione. Absurdum namque est cogitare, eum qui Regem repręsentat, & *Alter Nos* dicitur nullo in precio apud Pontificem esse, quod ad immunitatis attinet Proreges lędentibus suffragaturam pręrogatiuam.

31 Exclusis igitur ab Ecclesiæ immunitate etiā ijs, qui Proregem lędunt, tāquam Maiestatis Reis in personam ipsius met Principis; Id consequenter venit (vt nostrum absoluamus pensum) quod argumenti initio posuimus, similia immò paria ferè esse crimina hæc, nullis vltrò effundendis à nobis, ad illationem ducendam, verborum logis, atque perergis.

Hæc (cęterum) sunt argumenta, quibus, amice Lector, meam hanc aduersus oppugnatores pręualidos propugnarem sententiam, eamq; tot nisam rationibus constabilirem magis; vt Aduersariorum delusis arietibus, machinisque cæteris, quibus veritatis huiusce arcem, velut ex compacto, euertere contendunt, nullam de cęterò patiatur vim, nullis impetiatur telis.

Sed cum me non fugiat, haud satis esse, in legali nostra scientia, rationibus solis substruere quod sentis, iuriq; consonum putas, vt velut ab intrinseco, seù à ratione probabilis facta sententia, Sectatores saltem habeat per paucos, vbi pręsertim factionum turbines iuris exagitant Oceanum; nisi & quod à ratione probabile est, tale quoque ab extrinseco, seù ab auctoritate DD. esse testatū facias; à meo alienum munere nō est, Iurisperitorum omnium hic adtexere Catalogum; qui diuersa tamen via, in nostram hanc iuere sētentiam. Fiet enim hinc, ni me fallit quam concepi spes,

vt

vt nemo, aut vix vnus, aut alter futurus sit, quem sibi tot nō mancipent rationes, ad se non pelliceat tot magnorum auctoritas virorum; & à nobis nō modo stet, opinationes amplexus nostras, verum & sub nostro merens labaro, ad eas propugnandas se ipse non succingat alacriter, quando tot nimirum adsunt antesignani.

Capyc. decis. 1 3 0. nu. 49.
Giurb. cons. 59. nu. 59. & 60.
Farinac. q. 1 1 2. nu. 39. 5 1. 64. 7 1. 140.
Idem Farin. de immu. Eccles. cap. 1 4. nu. 1 3 7. consulen.
Valenzuela cons. 1 0 1. lib. 2. nu. 39.
Fontanell. de pact. nupt. tom. 1. claus. 3. glos. 1. nu. 5.
Cortada, qui hos refert, & sequitur *decis. 1 0. nu. 1 3. p. 1.*
Idem Cortada decis. 94. nu. 29. p. 2. consulen.
Bartol. in Extrauag. Qui sint rebelles vers. rebellando nu. 4.
Idem Bartol. in Extrauag. Ad reprimendum vers. quod dicitur num. 4.
Cardinal. in Clem. Pastoralis in princ. col. 3. de re iudic.
Prepos. in cap. in primis §. de persona nu. 20. & 21. 2. q. 1.
Comens. cons. 1 5 3.
Petr. Gregor. de Republ. lib. 4. cap. 6. nu. 17. 18. & 19. & lib. 35. Syntag. cap. 3. & seq.
Xammar. de offic. Iudic. p. 1. q. 2. nu. 45.
Narbon. ad ll. Reg. p. 2. lib. 4. tit. 1. l. 20. glos. 6. nu. 99.
Gratian. discept. forens. lib. 1. cap. 54.
Cassan. in Catalog. Glor. Mund. p. 7. consid. 1.
Ancharan. cons. 277. col. 5.
Iul. Clar. § lesæ maiestatis nu. 2. & ibi *Baiard.*
Tuschus lit. M. conclus. 8.
Amidra de Isernia in hac dissertatione laudatus in tit. Quæ sint Regalia §. & bona committentium nu. 8 0. & videndus in eius vita Nardus Siparulus plura non incuriosa tradens.
Fachin. lib. 9. controuers. cap. 3 2.
Azeuedo lib. 1. nu. 3. tit. 2 2. lib. 3. Recopil.
Hermosill. l. 2. tit. 4. pgr. 5. glos. 3.

Ioa-

Ioachim. Mynsing. lib. 3. instit. de hered. quæ ab intest. defer. § interdum vers. Perduellionis.

Paul. Manut. in not. ad Calep. ver. Perduellio.

Roland. à Valle consi. 1. lib. 3. si benè perpendatur.

Godofred. à Bano tract. Reatuum q. 7. nu. 5.

Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 20.

Barthol. Filipe in tract. de los Consejeros discurs. 7. prin. 8.

Didac. Perez in l. 39. tit. 19. glos. Matar Alcalde lib. 3. Ordinam. pag. 389.

Platea in l. nemo C. de dignit. lib. 12.

Matth. de Affl. in cap. 1. §. & bona committentium nu. 4. & 22. tit. Quæ sint Regalia, & in Constit. Regn. lib. 2. tit. de
31 *his, qui fideiussor. & in cons. ut participatio col. 2. nu. 6.*

Lauden. in tract. de Principe nu. 21.

Gregor. Lopez in l. 1. ver. Adelantados, & glos. seq. tit. 2. partit. 7. & l. 1. tit. 16. partit. 2.

Thor. in compend. p. 1. ver. pæna l. quisquis.

Mastrill. de Indult. cap. 36.

Vermigliol. cons. 1. nu. 11.

Paschal. de patr. potest. par. 4. cap. 5. nu. 14.

Caball. resol. criminal. cas. 148.

Ripol. de Regal. cap. 13. à nu. 37.

Carrasco cap. 3. §. 4. nu. 7.

Cutell. Megal. Thom. del Bene, & P. Gambacurt. in locc. allegatt. hoc eodem 9. argum.

Gig. de crimin. læs. maiest. lib. 1. q. 6. & q. 14. num. 1. per hæc, conspirans in necem Consiliarij Imperatoris, vel illius Collateralis incidit in dictum crimen, quia offenditur Imperatoria Maiestas, quia pars corporis, &c.

Rursùs idem *Gig. q. 15. in princip.* Quid dicendum de offendente Vicarium Imperatoris Regis, vel Principis? Dicas quod ex hoc læditur Maiestas Principis; ea propter talis læsæ maiestatis Reus erit tunc enim perinde est, ac si contra Principem ipsum attentatum esset.

Dec. cons. 410. in fin. Crimen læsæ maiestatis (*ait*) committitur etiam cum offenduntur illi, qui nomine Principis administrant.

Pe-

Peregrin.de iur.fisc.lib.3.tit.8.nu.9.ibi, machinando aduersùs personam Principis, & suorum Officialium.

Iacob.Gothofr.ad l.quisquis, C.Theod.ad l.Cornel.de sicar. Inter crimina læsæ maiestatis (*inquit*) numeratur item si factio de nece inita sit in eos, qui pars corporis Principis habentur, puta Viros Illustres, Consistorianos, Senatores.

Rursùs ibidem per hæc, Tandem quis credat in vno Senatore Maiestatis, & quasi perduellionis crimen admissum; ac nō etiam in summo Magistratu cui Prouinciæ totius fortè cura demandata erat, quique maius imperium in ea Prouincia habebat omnibus post Principem? quod de Proconsulibus, & Præsidibus dicitur.

Calicius in Margar. Fisc. dub. 6. nu. 27. Trigesimus casus (*ait*) confiscantur bona eius, qui cōtrà maiestatem Principis, vel Consiliariorum eius commisit.

Thomas Mieres in Curia Montisalbi Alphonsi III. coll. 5. cap.31.nu.7. Crimen maiestatis propriè committitur in personam Principis, & ad eius latus stantium.

Tiber.Decian.tract.crimin.lib.7.cap.5.nu.3.& cap.2.nu.4. Et quod maiestatis (*inquit*) etiam læsæ reus dicatur, qui Magistratum offendit.

Boss.de crimin. læsæ maiest. nu.5. Quando committitur in personam Principis, & assistentium lateris eius.

Boer.de sedit.n.9. Illi dicūtur cōmittere crimen læsæ maiestatis, qui contra Principem, vel qui contra eos qui iuxtà latus suū sunt, aut contra Remp. Romanam moliuntur.

Ioa.Bruneman in Cōment.ad Cod.Iustin.in l.quisquis, C.ad l. Iul. maiest. Nam duplex est crimen maiestatis, &c. secundùm in specie quod aduersùs splendorem, & dignitatem Principis, aut Reip. sine hostilitate committitur. Notandum autem primò illud crimen rebellionis, vel perduellionis propriè in ipsum summum Principem, deindè suo modo etiam in Consiliarios Principis admitti, & Senatores eius, ac Duces militum.

Ioan.Saresbarien.de Nug.Curial.lib.6.cap.25. Sunt autem plurima (*ait*) quæ maiestatis informant crimen vt si de

morte

morte Principis tractetur, aut Magistratuum.

Ioan. de Neuizan. conf. 68. nu. 17. Cum ergò iste Dominus Philibertus esset vasallus, & iurauit fidelitatem Comiti, ergò occidendo eius Locumtenentem, & Consiliarium incidit in crimen lęse maiestatis, &c.

Christoph. Torniol. conf. 23. num. 5. de hoc crimine agens ait ità, Quę iura ciuilia velut à iure canonico quoq; recepta, & approbata locum sibi vendicant in Terris Ecclesiæ, & in Papa, eiusq; Vicarijs, &c. quemadmodũ & in Vicarijs, & officialibus Imperatoris, & alterius Priñpis inferioris.

Ioa. Vincen. Hondedeus conf. 104. nu. 76. Offendens (*inquit*) Consiliarios Imperatoris, vel eius Collaterales incidit in crimen lęsæ maiestatis.

Anton. Gomez, lib. 3. var. tit. de delict. cap. 2. nu. 6. Item committitur quando quis offendit eos qui sunt de Consilio, & Consistorio Imperatoris, vel Regis.

Idem sentit *Ioa. de Ayllon, & Laynez, ibidem Prax. Papien. tit. 2. glo. 10. nu. 49.* Qui aliquid molitur, seù machinatur dolosè contra personam Imperatoris, vel contra eos qui circa eius latus sunt, crimen lęsæ maiestatis committit.

Ioan. Mattienzo in Dialog. Relat. cap. 4. Quo fit vt tangens, vel offendens eosdem etiam in minima partę corporis totum Principem infestare censeatur, &c.

Iacob. Menoch. latissimè *conf. 99.* consulendus omninò, vbi *nu. 49.* ait ità: Et ob id incidit in crimen lęsæ maiestatis, qui offendit Cęsaris Vicarium, vt ille qui Cęsarem ipsũ lædit. Et *nu. 67.* Tertia est, quæ mihi maximè probatur opinio, vt duo hæc legis Iuliæ capita distinguamus. Primum cum lęditur vel Princeps, vel eius Magistratus, qui apud Principem, vel in Prouincia Principis loco est, itaùt Principis tranquillitas perturbetur, &c.

Plures alios habes penes citatos quos referre super vacuum ducimus.

F I N I S.

IN

INDEX RERUM, ET VERBORUM,

Quæ in hoc Opere continentur.

sacrata

quentur

CAV-

DE-

FEV-

MA-

N

P

est

quo

S

to

 com-

quo

eius

FINIS.